Gift of

The Thorne Foundation

STANFORD
UNIVERSITY
LIBRARIES

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Krŭstovich, G.

ІСТОРІЯ
БЪЛГАРСКА

сочинена

отъ

ГАВРІИЛА КРЪСТЬОВИЧА

членъ отъ вьрховно-то ц. судилище

Диван-і Ахкям-і Адліє.

ТОМЪ ПЪРВЫЙ.

ЦАРИГРАДЪ.

Въ Печатницѫ-тѫ на **Македоніѫ.**

1869.

TK

P-56
K7
1.1

(رخصتنامه)

مجلس امتیاز اعضاسنن عزتلو خورشید افندینك ترجمه
یلمز سنهٔ میلادیه‌سنه قمر بغارجه نوفرق قمه المش
اونیغی هون نده تاریخ عتیقك دوتجه و ستجه مضرتلن
و رسته اونیغی یانیله صبغه رخصت اعضسی حقنده
افندی مومی ایهك واقع اولان استدعاسی و اونبشه مجلس
معرفت رأی و تنسیبی موجبنجه بلاستیان جانب باب
عالیك وقوعبولان امر و ارادهٔ عیدسی اوزره تاریخ مذکورك
فائده و ضرری کتدوسنه عائد اونسق اوزره صبغ و تحریر
ایچون اشبو رخصتنامه بالترقیم افندیٔ مومی ایهه اعطا
اولندی

فی ۱۱ محرم سنه ۱۲۸٤ و فی ۳ مایس سنه ۱۲۸۳

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Народъ-тъ Българскый, на когото предпріемамы да пишемъ Історіѭ-тѫ, живѣе днесь отъ много время на сямь разсѣянъ въ почти сичкѫ-тѫ Европейскѫ Турціѭ, а именно въ оныя страны, които Гречески и Латински-ти писатели сѫ именували *Мусіѭ* (*Долніѭ* и часть отъ *Горніѭ*), *Ѳракіѭ*, *Македоніѭ*, и часть отъ *Ипиръ* и *Иллиріѭ*. Това тѣхно распространеніе по тыя страны е тъй гѫсто и многочисленно, що тіи составляватъ въ тѣхъ най-великѫ-тѫ часть отъ народонаселеніе-то заедно съ господствующы-ты имъ Турцы. Доказателства за това сѫ непотребни, защо тіи сѫ живи тамъ, и сѣкы може да гы посѣти и види.

Обаче ній ще приведемъ тука свидѣтелство-то на двоицѫ троицѫ чужденцы учены, кои-то сѫ гы обиколили и сами съ очи-ты си гы видѣли, и на кои-то искренность-та не бы никакъ при никого когла да падне въ подозрѣніе. Тіи сѫ: 1) Ами-Буе (Ami Boué), ученъ Географъ Французинъ, кой-то обшедшій лично сичкѫ Европейскѫ Туркіѭ, издалъ е на 1840 лѣто, въ четыри томовы на 8-на, подробно описаніе за все що е видѣлъ и научилъ въ неіѭ; 2) Кѵпріанъ Робертъ (Cyprien Robert), други пѫтьшественникъ Французинъ, кой-то обишелъ и той сичкы-ты тыя мѣста, и издалъ на 1844 въ два тома на 8-на Історическо описаніе за сичкы-ты тамъ обитающы Славенскы и другы народы. 3) Славный Чехскы любословъ Шафарикъ, между много другы свои важны за Славены-ты списанія, издалъ е на Чехскы, а въ лѣто 1843 Бодянскый е превелъ на Русскы единъ томъ подъ названіе *Славянско народописаніе*, въ кое-то съ великѫ подробность описва страны-ты по които днесь ся говорятъ различни-ти Славенски языци, а между нихъ и языкъ-тъ Блъгарскый.

Ами-Буе убо въ томъ II. стр. 5, пише за Блъгары-ты така:

» Блъгаре-ти населяватъ долніѫ-тѫ Мусіѭ (надъ-
» Балканскѫ Блъгаріѭ) и по голѣмѫ-тѫ часть
» отъ Горніѫ-тѫ Мусіѭ (Днешніѫ Сърбіѭ), а при
» това составляватъ и главнѣйшѫ-тѫ часть отъ
» народонаселеніе-то въ Македоніѭ, като изъе-
» мнешь совсѣмъ югозападнѫтѫ й странѫ отъ
» Касторіѭ даже до Инджe-Карасу. Тамо горы-
» ты, конто сѫ между Флориниѫ и Касторіѭ, ме-
» жду Кайлари и Шатища, между Острово и Вер-
» ріѭ, и между Воденѫ и Няустѫ, отдѣляватъ
» земліѫ-тѫ сѣвернѫ, въ коіѫ-то говорятъ само
» Блъгарскы, отъ полуденнѫ-тѫ странѫ, гдѣто
» говорятъ Греческы. Намѣрятся іоще Блъгаре,
» распръснѫти или събраны на села, въ Ѳракіѭ
» даже до Текирдагъ (гдѣто е село Болгарское);
» намѣрятся іоще и на юговостокъ отъ Сърбіѭ.«

Кѵпріанъ Робертъ въ Томъ II стр. 230 пише пакъ и онъ така:

« Географи-ти слѣдуватъ да показватъ за пре-
» дѣлы на Блъгаріѭ-тѫ, Ѳракіѭ, Македоніѭ, и
» Сърбіѭ. Но и въ три-ты тыя Области Блъгар-
» скый народъ днесь преизобилува. Той соста-
» влява главнѫ-тѫ часть отъ народонаселеніе-то
» въ Македоніѭ, гдѣто Блъгарскый языкъ ся го-

» вори въ сичкы-ты югозападны окружія, отъ го-
» ры-ты кои-то сѫ между Кайлари, Шатища, О-
» острово и Верріѭ, даже до долины-ты при Ня-
» устѫ и при Воденѫ. Само въ полуденнѫ-тѫ
» страпѫ отъ тыя горы и долины Македонски-ти
» селачи сѫ Грьци. При това, едно късо край-
» ще отъ Бѣломорското поморіе принадлежи ис-
» ключително на Блъгарскы челяди, които насе-
» ляватъ малкы-ты градица Бююк-Бешикъ, Пазар-
» Джедидъ, и Сидиро-Капси. Въ Солунъ даже жи-
» вѣѭтъ толкова много Блъгаре, що не може нѣ-
» кой да не рече че той градъ е общъ на Грь-
» цы и на Блъгары. Въ Ѳракіѭ, Блъгаре-ти дър-
» жатъ много важны мѣста, и даже до Инджикъ,
» малъкъ градецъ при Цариградъ, тіи составля-
» ватъ най-главнѫтѫ часть отъ народонаселеніе-
» то. Ако ся обърнешь къмъ Восточнѫтѫ Алба-
» ніѭ, и тамо ще намѣришь цѣлы окружія, гдѣ-
» то Блъгарскый языкъ е самъ общеупотребите-
» ленъ. Блъгаре-ти слазятъ и до въ Ливадіѭ,
» (Ахаіѭ), и ся намѣрятъ еще и въ самѫ Море-
» ѭ. Но, понеже отъ работливо-то си естество
» тіи предпочитатъ села-та отъ градове-ты. Блъ-
» гаре-ти сѫ оставили тыя на Грьцы-ты, та за

» това имъ ся и не види толкова множество-то;
» но съвсѣмъ тѣмъ тіи сѫ най-множественный на-
» родъ отъ сичкы-ты, колкото обитаватъ въ Е-
» вропейскѫ-тѫ Туркіѭ.»

Ученнѣйшій же Шафарикъ въ реченното си *Славянско народописаніе* Глава II § 10 казва така:

» Въ цвѣтуще-то врѣмя на ветхо-то Блъгар-
» ско царство, до пребытіе-то въ Седмиградіѭ и
» Панноніѭ на Маджары-ты, Половцы-ты, и Пе-
» ченѣгы-ты, единъ и тойже Славенскый языкъ е
» господствувалъ въ сичкы-ты страны, които при-
» надлежали на това царство, т. е., освѣнъ Южно-
» Дунавскѫ-тѫ странѫ, въ коіѫ-то ся и днесь у-
» потреблява, еще и въ Сѣверо-Дунавскы-ты зе-
» мли, кои-то днесь сѫ заселены отъ Власы и
» Маджары, именно въ Влахіѭ, Седмиградіѭ, и
» нынѣшніѭ-тѫ Угріѭ отъ Дунава до Пештѫ,
» Ягеръ, и по-надалечь въ Татръ, и подъ Татръ,
» до самы-ты изворы на Тисѫ. Отъ памятницы-
» ты му въ преводъ-тъ на Священно-то Писаніе
» и на Богослужебны-ты книгы разумѣвася че той
» языкъ е былъ тогожде происхожденія и соста-
» ва съ нынѣшно-то, конечно уже много испър-
» ченное, Блъгарско наречіе, за това и ній го

» поставямы тука подъ едно и тожде обще на-
» званіе. Кога-то тыя Сѣверо-Дунавскы страны сѫ
» были наводнены отъ помянены-ты иноязычницы,
» языкъ-тъ Блъгарскый ся е дръпнѫлъ въ стра-
» ны-ты на югъ отъ Дунавъ-тъ, въ древнїѭ-тѫ
» Мусїѭ и въ значителнѫ часть отъ Ѳракїѭ и
» Македонїѭ, гдѣ-то онъ въ сегашно-то врѣмя
» господствува въ уста-та на простый народъ, на
» длъжъ, отъ устія-та Дунавскы, или даже (отъ
» 1830 л. на самъ) отъ града Фалча на Прутъ,
» до самаго Солуна и Касторійско-то езеро, а
» на ширъ, отъ Желеградскаго носа на Черно-
» Море, до Охридѫ и Врьхнїѭ Дебрїѭ на Черна-
» го Дрина.

Тойжде Шафарикъ въ исто-то свое важно опи-
саніе Глава II § 12 описва и подробно предѣлы-
ты и распространеніе-то на Блъгарскый языкъ въ
тыя послѣдни-ты страны, така:

» Пространство-то на това Блъгарско нарѣчіе
» ся описва съ чертѫ идущѫѭ отъ Георгіевско-
» то гърло или южныя-тъ рѫкавъ на Дунавъ-тъ
» върху теченіе-то Дунавско на западъ до сама-
» го града Тулчѫ, отъ гдѣто тя минува задъ Ду-
» навъ-тъ въ Россіѭ, віеся около цѣлъ Кагуль-

» скый уѣздъ въ Бессарабіѭ (гдѣто има 89 го-
» лѣмы Блъгарски села съсъ града Болградъ,
» кой-то прежде ся зовалъ Табакъ, и 70 хи-
» ляды жители), повращася до впаденіе-то на
» Прута или до града Рени въ Турско, а послѣ
» бѣга пьрво надолу къмъ югъ, а послѣ на За-
» падъ по рѣкѫ-тѫ Дунавъ до Видинъ; гдѣто по
» сухо прескача къмъ Брегово на Тимокъ; отъ
» тамъ ся склонява къмъ юго-западъ и югъ по
» рѣкѫтѫ Тимокъ до ущель Вратарницѫ; гдѣто
» ся издава на востокъ, и, като минува презъ
» нѣколко Сьрбскы села, прерѣзва на югъ подъ
» Свърликъ Тимока, и доходи до село Дражевцѫ,
» десять версти на западъ далечь отъ Нишъ; ту-
» ка ся препрявя чрезъ Блъгарскѫ-тѫ Моравѫ
» и продължава пѫть-тъ си по западно-то пого-
» ріе, кое-то оставя долинѫ-тѫ й, пьрво къмъ
» юговостокъ, послѣ къмъ югозападъ и западъ,
» по край градовы-ты Лѣсковцѫ и Враніѭ, и ка-
» то мине подъ града Моравѫ рѣкѫ Моравѫ, вли-
» за въ тѣснинѫ-тѫ (богазъ-тъ) на Качаникъ;
» отъ тамъ ся спуща по върхъ-тъ на Шарскы-
» ты горы къмъ Арнаутско-то село Зелкъ, кое-
» то отстои до единъ часъ пѫть къмъ западъ отъ

» Тетово, и вѣрви на долу къмъ югъ по въсто-
» чныя-тъ отвѣсъ Шарскаго гърба, на който Ар-
» наути-ти ся смѣсятъ съ Блъгары-ты (тамъ Ко-
» стово и Кичаво принадлежатъ на Арнауты-ты,)
» до самаго града Охрида, гдѣто ся повръща пакъ
» на сѣверъ и огибава часть отъ Врьхнѫ Дебрѫ,
» послѣ продължава вьрвежь-тъ си по теченіе-то
» на Черный Дринъ, по восточныятъ брѣгъ на
» Охридско-то езеро, по окрестность-тѫ на градъ
» Дѣволь, по вьрхъ-тъ на горы-ты Джумерка, и
» приходи близо до подъ Македонско-Влашско-то
» поселеніе Санъ-Марина; отъ тамо ся повръща
» на востокъ презъ Касторійско-то езеро, презъ
» село Кастреницѫ, презъ езеро Енидже, покрай
» развалины-ты на (древній градъ) Пеллѫ, и до-
» ходи до самаго града Солуна; послѣ отходи
» прѣзъ Еникьой подъ Хортяшь, послѣдньо жи-
» лище Блъгарско въ тѫіѫ страпѫ, по вьрхъ-тъ
» на гьрбъ-тъ горскый, кой-то оставя на западъ
» Сѣресскѫ-тѫ долинѫ, до самъ градъ Вѣтренъ
» и Демиръ Хисаръ на Струмѫ; отъ тамъ пакъ
» на востокъ и сѣверо-востокъ презъ село Кра-
» сно, Старчище, высокѫіѫ горѫ Перинъ, къмъ
» село Русумъ на нижно Мѣсто: послѣ задъ го-

» рѫ Доспатъ къмъ изворъ-тъ на рѣкѫ Сурми-
» шѫ или Ардѫ, по теченіе-то нейно до село
» Карлиджикъ; отъ тамъ по средиземіе, къмъ градъ
» Харманли на Марицѫ, послѣдній Блъгарскы
» градецъ въ тѫіѫ страниѫ; тамъ отново по во-
» сточниѫ-тѫ страниѫ на Марицскѫ-тѫ долиниѫ до
» Адріанополь; послѣ на востокъ презъ село Е-
» реклеръ, само-то южно населеніе отъ Блъгары,
» задъ села-та Търново и Самоковъ; най-послѣ
» ся подзема на сѣверъ по край-море къмъ Ва-
» силикъ и само-то устіе на Георгіевскыя-тъ Ду-
» навскій рѫкавъ, отъ кого-то започенѫхмы. И
» тъй Блъгарски-ти жилища ся простиратъ по най-
» голѣмѫ-тѫ часть отъ Древніѫ Мѵсіѫ, Ѳракіѫ,
» и Македоніѫ, или, какъ-то іѫ днесъ Турци-
» ти называватъ, Румеліѫ, и само на сѣверъ
» влазятъ презъ Дунавъ-тъ въ Русско-то царство,
» т. е. напълнятъ въ себе си по-голѣмѫ-тѫ часть
» отъ Кагульскыя-тъ уѣздъ. Вънъ отъ това цѣ-
» ло Блъгарско селеніе срѣщатся и особенно: въ
» Туркіѫ, въ околности-ты на Горицѫ, въ Ар-
» наутско, близо при Цариградъ, даже и въ Ма-
» лѫ Асіѫ (Кѫзъ-Дервентъ, между Нікомидіѫ и
» Нікеіѫ); въ Влахіѫ; въ Сърбското Княжество;

» въ Грѣчско-то Кралство (на пр. у Войницѣ
» и други мѣста; въ Ракусскѣ-тѣ Дьржавѣ; въ
» Угрїѣ; въ Телешескыя-тъ округъ двѣ голѣми
» градища: Бешенково и Винга; въ Россїѣ, шесть
» села въ Херсонскѣ-тѣ Губернїѣ недалечь отъ
» Тирасполь. А вѣтрѣ въ това пространство жи-
» вѣѣтъ именно съ Бѣлгары-ты различни и дру-
» ги народи, особенно Турци, кои-то вездѣ за-
» мижавать голѣмы-ты и укрѣплены-ты градовы, и
» тѣхъ тамо по равнины-ты, именно въ углъ-тъ
» нарицаемый (Добруджа) Добруджа, и распрѣснѣ-
» то по села-та; послѣ Грѣци, Арнаути (около
» Кромѣ на Моравѣ, въ Костово, Кичево, и проч.)
» Мавровло-Власи (Куцо-Власи или Цинцари), Е-
» вреи, Молдовани и Руси въ Кагулскыя-тъ у-
» чѣсть, и проч., така що, като говоримъ вообще,
» чисти Бѣлгаре, безъ всякѣ чуждѣ смѣсь, мо-
» жемъ да намѣримъ само въ нѣкой-си горскы
» мало еще извѣстны, страны. Наконецъ, Бѣл-
» гаре-ты сосѣдятъ на сѣверъ (въ Кагулскыя-тъ
» чѣсть и на цѣлый Дунавъ отъ устїето му до
» Гюргево, отъ Ренъ до Видинъ, и по нататакъ по
» морѣ-то отъ Видинъ до Брегово на Тимокъ,)
» съсъ Власы; на западъ първо съ Сърбы, (по-

» чертѫтѫ отъ Брегово до Качашикъ,) а послѣ
» съ Арнауты, (по чертѫ-тѫ отъ Зелкъ у Тето-
» во до Ждрелцы-ты подъ Касторіѭ); на югъ,
» съ Грьцы и Турцы, едны съсъ другы давно
» размѣсены, (по-чертѫ-тѫ отъ Касторійско-то езе-
» ро Василикъ на Черно море. »

Колко-то за число-то на тыя тъй много распространены Блъгари, Ами-Буе и Кѵпріанъ Робертъ казватъ че може да възлѣзва до 4,500,000 души. Шафарикъ же въ вышеречено-то си сочиненіе стр. 39 пише така: Число-то на жители-ты
» Блъгарскы не могѫтъ точно да ся опредѣлятъ:
» Преди полагали въ Туркіѭ само 1 $^1/_2$ милліоны
» което е очевидно малко; а Ами-Буе, който е
» пѫтьшествувалъ на 1836-1838 л. въ тѫіѭ
» странѫ, полага 4 $^1/_2$ милліоны, което е пакъ
» твърдѣ много. Ный броимъ *съ по-голѣмѫ въ-*
» *роятность* въ Туркіѭ 3 $^1/_2$ милліоны; за по-
» селены-ты въ Россіѭ, 80,000; и въ южнѫтѫ
» Угріѭ, 7000; сичко, 3,587,000 души, изъ
» които 3,287,000 Христіаны восточнаго или Грь-
» ческаго исповѣданія, 50000 въ Угріѭ и Бъл-
» гаріѭ западнаго или Римскаго, а осталы-ты
» 250,000, които особно живѣѭтъ около Доспа-

» та (Родопѫ), Неврокопъ, и на горнія-тъ Вар-
» даръ, преминяли въ Моамеданство-то, но удръ-
» жели пакъ и до нынѣ родныя-тъ си языкъ. » По-
слѣ единъ Грькъ именемъ Андреа Пападопуло Врето
на стр. 151 своего на 1852 л. сочиненаго а
на 1856 г. въ Петерсбургъ по Французскы изда-
наго сочиненія подъ заглавіе La Bulgarie anci-
enne et moderne (древня и нова Българія), пише
така: Г-нъ буе, въ своето сочиненіе (Европейска
Туркія, томъ II, стр. 32), казва че Българи-ти сѫ
» числомъ 4,500,000. Въ това число онъ объема не-
» сумненно Българы-ты, кои-то живѣіѫтъ въ Ѳес-
» салііѫ, въ Македоніѫ и въ Ипиръ, то число яв-
» ственно е преувеличено, и происходи, *какъ-то по-*
» *не мыслимъ ній*, отъ погрѣшны извѣстія, кои-то
» сѫ были дадени на Г-на Буе. — Българія-та (меж-
» ду дунавъ-тъ и Балканъ-тъ) има повьрхность отъ
» почти 3570 четвьроуголны левгы, и *споредъ е-*
» *динъ приближителенъ счетъ*, *кой-то смы ній*
» *направили по извѣстія положителны и поч-*
» *ти оффиціалны*, тя брои народонаселеніе отъ
» *два милліона* души, отъ кои-то двѣ-тѣ трети-
» ны сѫ православни Христіане восточныя Цер-
» квы, а другата третина исповѣдува исламисмъ-тъ. »

Така Г-нъ Пападопуло дава само на собственнѫ-тѫ нарицаемѫ Блъгариѩ токмо 2,000,000 души заедно съ Мюслюманы-ты, безъ да ны каже колко Блъгаре ся намѣрятъ и въ другы-ты части отъ Европейскѫ-тѫ Туркиѩ, сирѣчь въ Тракиѩ, въ Македониѩ, въ Ипиръ, и въ Ѳессалиѩ, въ които и самъ исповѣда че имало Блъгаре. Какъ да е да е ній като не смы въ состояніе да противурѣчимъ отъ самосебе си на тыя *положителны и почти оффиціалны* извѣстія Пападопуловы, ще приведемъ противу нихъ другы извѣстія кои-то праведно трѣба да почитамы за много по-*положителны* и по-*оффиціалны* отъ неговы-ты, защо происхождатъ изъ общо-то пречисленіе на жители-ты въ Туркиѩ, кое-то бѣ станѫло по царскѫ заповѣдь на 1844 л. тія извѣстія сѫ на Г-нъ А. Убичини, който въ нѣрвѫ-тѫ часть на свои-ты по Французскы написаны и въ Парисъ на 1851 въ двѣ части изданы *Писма за Туркиѩ*, часть 1, стр. 14—16, като брои за сичкы-ты жители въ Европейскѫ-тѫ Туркиѩ 15,500,000, брой между нихъ за Блъгары-ты 4,000,000. Той прави исчисленіе-то на тыя жители по три различны обзора слѣдующимъ образомъ.

1. По географическый обзоръ.

Въ Молдовѫ	жители	1.400.000	
Въ Влашско	»	2.600.000	
		4.000.000	
Въ Сърбіѩ	»	1.000.000	5.000.000
Въ Българіѩ	»	4.000.000	
Въ Босниѫ и Херцетовинѫ		1.400.000	
Въ Румели	»	2.600.000	
Въ Ѳракіѩ	»	1.800.000	
Въ Островы-ты		700.000	10.500.000
			15,500,000

2. По народностный обзоръ:

Румуни т. е. Власи жит.			4,000,000	
Сърби въ княжест.	»	1,000,000		
Сърби рая	»	500,000	1,500,000	Славяни 7,200,000
Българи	»		4,000,000	
Босниаци	»	1,000,000		
Херцеговинци	»	400,000	1,400,000	
Черно горци, Пшери, Хиси, Васковци, Бѣлопавльци	»		300,000	
Армени	»		400,000	
Грьци	»		1,000,000	
Арнаути	»		1,500,000	
Турци	»	1,100,000		
Татари	»	230,000	1,330,000	
Евреи			70,000	
			15,500,000	

3. Но вѣроисповѣдный обзоръ.

Мюслюмани			3,800,000
Хріст. Восточ. правосл.		11,370,000	
» Запад. католици		260,000	11,630,000
Евреи			70,000
			15,500,000

Слѣдъ тыя исчисленія Г-нъ Убичини прилага слѣдующе-то важно увѣдомленіе: »Тія числа могѫтъ да ся почитатъ, ако не за твърдѣ точны » (което е мѫчно въ едно мѣсто, гдѣто статистически-ти изслѣдованія едва наченуватъ да » ставатъ), то поне за приближителны, колкото е » възможно, до истинѫ-тѫ, понеже сѫ изведени » *отъ общото на жители-ты описаніе, що » станѫ по царскѫ заповѣдь*, на 1844, въ сичкѫ-тѫ имперіѭ, кога-то сераскеръ Риза-паша... испълни промѣненіе-то на войнственнѫ-тѫ организаціѭ, установивъ да ся зематъ войни по жребіе, вмѣсто да ся зематъ като напредь непорядочнимъ образомъ.« На тыя убо 4,000,000 Блъгары, кои-то ся намиратъ само въ Европейскѫ-тѫ Туркіѭ, ако приложимъ и оныя кои-то ся намиратъ вънъ отъ Турско во Европѣ, т. е. споредъ Шафарика, 80,000 въ Русіѭ,

и 70,000 въ Южнѫ Угріѭ, безъ да броимъ оныя, кои-то сѫ въ Влашско и въ Асіѭ, ще намѣримъ че Блъгаре-ти ся въскачатъ до 4,150,000.

Като тъй убо сѫ многочисленни и тъй много въ Туркіѭ распространени Блъгаре-ти, да ли всякога сѫ тіи тука живѣли, или сѫ ся отъ друго мѣсто преселили? Ако не сѫ тука тіи отъ край живѣли, гдѣ ли имъ сѫ были първи-ти знайни жилища? и кога и какъ сѫ отъ тамъ станѫли, и отъ гдѣ и какъ прешедше сѫ дошли и сѫ ся заселили тука? И во все това временно разстояніе какви имъ сѫ были военни-ти и други подвиги и сношенія съ други народы и царства? На тыя въпросы отговаря Історія-та на Блъгарскыя-тъ народъ, коѭто смы ся наели да напишемъ. Но въ самото ѝ начало ся е представилъ намъ другъ единъ много важенъ въпросъ, кой-то требваше найпърво да ся рѣши, защо отъ рѣшеніето му зависи да ся започне тая Історія отъ това или отъ онова время, и да ся прекратятъ или да ся расширочатъ знанія-та ны за древность-тѫ на рѣченныя-тъ народъ. За отвѣтъ на той-зи въпросъ ніи издадохмы въ Блъгарскы-ты Книжицы 1858-го лѣта, подъ заглавіемъ: *Кратко изслѣдованіе на*

Блгарскѫ-тѫ древность, едно съчиненіе раздѣлено на три главы, отъ кои-то въ 1-тѫ дирим *гдѣ сѫ были първи-ти Блгарски жилища*, защо нови-ти списатели на това ся не согласяватъ: въ 2-тѫ показвамы *подъ кои нарицателны имена сѫ были представени Блгаре-ти отъ начала въ Історіѭ-тѫ*, защо не всякога вехти-ти списатели сѫ гы *Блгары* именували; а въ 3-тѫ изслѣдувамы *какво, Славенско ли или друго нѣкое, племя сѫ были отъ край Блгаре-ти*. защо и въ това ся списатели-ти не согласяватъ. Съсъ важны-ты історическы свидѣтелства и съ другы здравомысленны замѣчанія, кои-то въ тыя разисканія приводимъ и правимъ, ніи вѣрно мислимъ, доказвамы тамъ 1) че Блгаре и Унни живѣли въ тоежде время отъ начала въ Асійска-тѫ Сарматіѭ, т. е. надъ Кавкаса и между рѣки-ты Дона и Волгѫ, за кое-то ніи доволно ще говоримъ и въ *Введеніе-то* на сега издаваемѫ-тѫ ни Історіѭ; 2) че отъ това обстоятелство. и отъ то что Блгаре-ти ся часто *Унни* называватъ отъ современны-ты списатели, излиза праведно заключеніе че народъ Унни не былъ другъ освенъ народъ-тъ Блгарскый; 3) че Унни и Блгаре, суще

тождественни не были, нито Татари или Монголи, какъ-то Дегинь и други баласловятъ, нито пакъ Фінни или Чуди, какъ-то Шьофарикъ и други безъ основаніе мьслятъ, но были чисти Славяни, и говорили и тогасъ, какъ-то и днесь, языкъ чисто Славенскый.

Того ради и ніи, вмѣсто да захванемъ Българскѣ-тѣ Історіѣ отъ 485 лѣто, въ кое-то Греко-Латински-ти писатели сѣ начали да помянуватъ наши-ты праотцы съ собственно-то имъ имя *Българи*, като че ли сѣ ты тогази първо чули и познали, разсѣдихмы за благословно да іѣ захванемъ стотинѣ годины іоще по-напредь, кога-то тіи сѣ начали да ты помянуватъ само съ имя-то *Унны*. А понеже мнѣніе-то, кое-то ніи, какъ-то Венелинъ, Савеліевъ, и други, имамы за Унни-ты че были Българе, не е іоще отъ всѣхъ писателей пріято, за да не бы ны укорилъ нѣкой, нека е и неправедно, че смы направили нѣкое смущеніе въ народны-ты имена, ніи въ сичкото подъ Унско само имя въ лѣтописы-ты прѣдставляемое історическо разстояніе оставихмы пакъ имя-то *Унны* неиочекнѣто, казвамы обаче на читатели-ты че съ него ние ніи разумѣвамы *Българы*, а не другы народъ.

Това подъ унско имя історическо разстояніе, освень въведеніе-то му, кое-то за начало-то и за древны-ты жилища, нравы, обычаи, и прочая говорящи, възлазя до най-высокѫ-тѫ древность, обьема цѣлъ единъ вѣкъ, начинающе отъ 374 л. и скончающе ся на 468 л., кога-то вѣке слѣдъ малко захваща, какъ-то рекохмы, да ся чува между Римляны-ты и собственно-то имя *Блгаре*. Въ него ніи ограничавамы пьрвѫ-тѫ часть и пьрвыя-тъ томъ на Блъгарскѫ-тѫ Історіѭ, коя-то днесь, подъ имя *Унска*, т. е. *Блгарска Історія*, издавамы.

Освень неіѫ, ніи смы приготвили вещество и за два іоще тома отъ Блъгарскѫ-тѫ Історіѭ. Отъ тѣхъ единый ще представи, подъ Блъгарско веке имя, вторѫ-тѫ часть на тѫзи історіѭ, начинающѫіѭ отъ 485 л., и кончающѫіѭся на 668 л., объемлющѫіѭ слѣдователно історическо разстояніе отъ 183 години; а другый ще представи третіѭ-тѫ часть отъ истѫ-тѫ історіѭ, объемлющѫіѭ, отъ 668 л. до 1041 л., цѣлы 373 години. Дано Богъ ны дадеше здравіе и помощь, като да можемъ, слѣдъ изданіе-то на тѫзи пьрвѫіѭ часть, да издадемъ и другы-ты двѣ речены части. За по-нататакъ, днесь

не смѣемъ да ся обѣщаемъ нищо. защо, като немамы іоще никое вещество събрано, трѣбувало бы да имамы доста оходно време и за събраніе на вещество-то, и за сочиненіе на осталѫ-тѫ історіѭ, коѭ-то ще съдържава, освѣнъ Въведеніе-то ѝ, цѣлы 266 годины даже до 1391 л., когато Българско-то царство сѫ е съвсѣмъ затрило, и сичка-та Българска земля ся е завладѣла и покорила отъ побѣдоносны-ты оружія Турскаго царя и Султана Баязида. Но нека да издадехмы двѣ-ты речены части, а че тогази и за остало-то добръ е Господь.

Колкото за образъ-тъ на сочиненіе-то си, ніи ще кажемъ, че смы го основали совершенно на первообразны-ты історическы источницы, кои-то и точно привождамы за доказаніе. Но понеже тія приводи, какъ-то и премного примѣчанія що правимъ за нѣкои-си работы, или за допълненіе и обясненіе на текстъ-тъ, или за другѫ причинѫ, интересувать учены-ты паче нежели общы-ты читатели, за това, и за да не пречѫтъ на текстъ-тъ и на бързо-то му читаніе, ніе разсѫдихмы за подобро да гы напечатамы въ края-тъ на книгѫ-тѫ, точно назначены съ редовны числа относящія ся

на сѣкы параграфъ всякыя Главы. Така; който ще, може и като чете даже текстъ-тъ, лесно да ги намѣря и чете.

Слѣдъ тыя предувѣдомленія не остава нашъ веке друго освенъ да ся помолимъ на наши-ты читатели да бѫдѫтъ снисходителни къмъ наши-ты неволны недостатки, като знаіѫтъ добрѣ, че такива недостатки сѫ неизбѣжни всякому, кой-то ся покушава да пише за такыва важны історическы работы найпаче въ наши-ты страны, гдѣто смы лишени вообще отъ публичны книгохранилища, каквы-то има во Европѫ. Ній ще ся благодаримъ и насьрдчимъ, ако читатели-ти намѣрятъ че, споредъ источницы-ты които смы могли да намѣримъ и приговоримъ, това що смы написали е доста чинно, ясно, и любоистинно сочинено и изложено.

ЧАСТЬ I.

ІСТОРІЯ БЛЪГАРСКА

подъ имя

УНИОВЪ.

Digitized by Google

ІСТОРІЯ БЛЪГАРСКА

ПОДЪ ИМЯ

УННОВЪ.

ГЛАВА I.

ВЪВЕДЕНІЕ.

1 Древни-ти жилища Унновъ были въ Асійскѧ-тѧ Сарматіѩ. — 2 Лъжовно мнѣніе Дегиньево и Клапроѳове за тѣхъ. — 3 Тіи не сѧ были други, освенъ Българети, кои-то тамже до при Волгѧ отъ ветхо живѣли. — 4 Доказателство на тождество-то Унновъ, Българовъ и Стравоновихъ Аорсовъ и Сираковъ. — 5 Други поправи доказателства на тождество-то Унновъ и Българовъ. — 6 Що е за имя това *Унни?* Лъжовно гы сѫтшали Дегинь съ Татары Hiong-nou, Клапроѳъ съ Фінны, Венелинъ съ Аланы и Савельевъ съ Обры: Унни значи *благи* по Славенскы, и были племя Славенско. — 7 Какво баснословно происхожденіе имъ далъ Іорнандъ, и какъ гы грозно тѣломъ описалъ Аммїанъ Марцеллинъ. — 8 Какъ, споредъ истаго, тіи сѧ хранили, одѣвали, въспитавали, и живѣли. — 9 Політически и военни тѣхни устроенія и обычаи. — 10 Нрави-ти имъ. — 11 Вѣрата имъ. — 12 Кои и какви были *Алани-ти*, тѣхни сосѣди при Кавказа. — 13 Кои, какви, и *гдѣ* были тѣхни-ти други сосѣди *Акацири*. — 14 За Скѵѳи и Сарматы, и за Европейскѧ-тѧ Скѵѳіѩ и Сарматіѩ вообще. — 15 За пространство-то *на* Европейскѧ-тѧ

Сарматіїѫ, и за главны-ты народы, кои-то въ неіѫ обитали, особливо *Венети, Славени, и Анти.* — 16 Особито надъ Дунавъ и Черно-Море владѣли *Готѳи.* — 17 Нѣкои писали че Готѳи-ти были тамо туземци, и тождествени съ древны-ты Скѵѳы. — 18 Други по-вѣтхи писатели показватъ древни-ты имъ жилища въ Прусіїѫ на Балтійско-то поморіе, отъ кое-то Савелісвъ мысли че были Сьрбско племя. — 19 Отъ новы-ты писатели едни, по Скандинавскы-ты сагы, водятъ Готѳы-ты изъ внутреннѭ-тѫ Асіїѫ, а други, по Готѳа Іорнанда, изъ Скандинавіїѫ. — 20 Шафариково, за това, мнѣніе и разсужденіе. — 21 Опровергателни на това Гробергови разсужденія. — 22 Сен-Мартіново мнѣніе смѣшающее Готѳы съсъ Геты, и Геты съсъ Скѵѳы. — 23 За да ся познае истина-та, нужда е да ся говори за Геты-ты.— 24 Гети-ти были народъ Ѳракійски, и обитали іоще въ Иродотово врѣмя отъ сямъ Дунавъ-тъ, а въ Страбоново, и отвъдь, простирающеся на времени тамъ много далечь, и называющеся *Гети* на востокъ, *Даци* на западъ. — 25 Історическо начертаніе за Геты или Дакы отъ 307 лѣто прѣди Хріста до 106 л. по Хр., кога-то мѣсто-то имъ ся завладѣло отъ Римляны-ты, и до 215 л: по Хр., кога-то Готѳи-ти начали да нападатъ отъ востокъ на това мѣсто. — 26 Заключеніе че Готѳи-ти были различни отъ Геты-ты. — 27 Історическо изложеніе на Готѳскы-ты воеванія съ Римляны-ты отвьдь и отсямъ Дунавъ-тъ, догдѣ подъ Авреліана (272 л.) завладѣли Дакіїѫ совершено. — 28 Раздѣленіе Готѳовъ на *Восточны* (Ostro Gothae) и *Западны* (Wese Gothae), и продълженіе на історіїѫ-тѫ имъ до пришествіе-то на Унны-ты.

1 Унни-ти, на кои-то історіїѫ-тѫ искамы да представимъ, бывше народъ многочисленъ, обитали испьрво, отъ незапамятно врѣмя, въ Асійскѫ-тѫ

Сарматіїѫ или *Савроматіїѫ* (1), то есть въ сичкото почти онова земленно пространство, що е надъ горѫ Кавкаса между езеро Меотисъ (2) и море Каспійско, и ся простирали на сѣверъ и на востокъ отъ Танаисъ (3) до неизвѣстны предѣлы, кои-то, и ако не сѫ были до ледовитаго океана (4), были сѫ несумнѣнно до по рѣкѫ-тѫ Волгѫ. Какъ сѫ Унни-ти тамъ изъ начала обитали, това ны ся доказва отъ то что древни-ти писатели, кои-то сѫ за тѣхъ писали и помянѫли, вси согласно тамъ гы поставляватъ, и отъ тамъ гы произвождатъ. Така тамъ гы поставляватъ и помянуватъ, Ератосѳенъ у Стравона (5), около 250 годины преди Хріста; Діонѵсій Періигитъ (6), около 20 годины преди Хріста; четворица Арменски лѣтописци, т. е. Агаѳангелъ въ лѣто ок. 227, 300, 304, и 313 (7); Зинонъ Глагскый въ лѣто ок 313 (8); Моѵсей Хоренскый такожде въ лѣто ок. 313 (9); и Фаѵстъ Вѵзантійскый въ лѣта ок. 343 и 363 (10); Зосімъ (11), Созоменъ (12), и Аммiанъ Марцеллінъ (13) въ лѣта 374-376 по Хріста; и тъй редомъ послѣ Клаѵдіанъ и Святый Іеронѵмъ (14), Пріскъ риторъ (15), Готѳинъ Іорнандъ (16), Агаѳій (17), Прокопій (18), и други. — Прокопій особенно, за да покаже древность-тѫ на тамошното имъ обитаніе, говори за ветхото имъ время, и казва « че тіи тога ся именували *Кімерійци*, и ся повинували на единъ царь; че едно время единому отъ цари-ты имъ ся родили два сына, отъ кои-то единый-тъ ся зовалъ *Утур-*

ригуръ, и другый-тъ *Кутургуръ*; че като умрѣлъ баща имъ, тіи сынове раздѣлили помежду си царство-то бащино си, и дали на подвластны-ты си всякый свое-то имя, и ся назвали едни-ти *Утургури*, а други-ти *Кутургури*, и тъй, каже, ся называватъ даже до днесь (550 л.); че вси обаче живѣли тогазъ тамо имуще общы по между си сичкы-ты свои дѣла, и не смѣшающеся никакъ съ оныя человѣцы, кои-то живѣли отъ сямъ езеро-то Меотійско и неговыя-тъ изворъ, защо нито минували нѣкога тыя воды, нито пакъ мыслили че могатъ да ги минатъ, до гдѣ слѣдъ время (375 л.) единъ рогачь показалъ пѣтъ презъ воды-ты на нѣкои-си тѣхны ловцы» 19) какъ-то щемъ по-долу да видимъ 20). Отъ тыя Прокопіевы означенія, колко и да сѣ не точни, всякый лесно разумѣва че слово-то му е за най-древны-ты Унискы времена, и толко древны, що ся относятъ даже до Киммерійцы-ты кои-то обитали въ тыя страны даже преди да дойдатъ изъ Асіѣ Скиѳи-ти да ги исѣкатъ и да ся населятъ въ Европѣ на тѣхно мѣсто.

За послѣдне-то сіе приключеніе Прокопій приказва че Скиѳи кочующи, кои-то живѣли въ Асіѣ, притѣсняющеся воюваніемъ отъ Массагетитѣ 21) минали ръкѣ Араксъ 22) и нападнали на Киммерійскы-тѣ земѣ; а Киммерійцы, задето да ся сѣтаватъ вси и да ги посрѣщнатъ, раздѣлили ся на двѣ части, отъ кои-то една-та *народинѣ* нѣкыи да *гасѣтъ*, а друга-та *пирежнѣ*

искала да ся біѣтъ. Несогласіе-то имъ дошло до толкова, що ся ударили и оружіемъ помежду си, и паднѫли мнозина отъ двѣ-тѣ страны, на кои-то и гробища-та іоще при Иродота ся виждали при рѣкѫ Тvра (Днѣстра). Тогази веке не могуще да стоятъ на срѣщѫ на Скvѳы-ты, оставили мѣсто-то си, кое-то они, пришедше, безъ сопротивленіемъ обладали. А Кіммерійци-ти минѫли въ Асіѭ на Черноморскы-ты бреговы, гдѣто ся учредили въ полуостровъ-тъ, въ кой-то ся види, каже, днесь градъ Греческый Сінопъ. А Скvѳи-ти отшедше да гы гонятъ, понеже не знаили кой они пѫть уловили, излъгали ся та вървели по край Кавказа на востокъ, и влѣзли въ Мидіѭ, коіѫ-то завладѣли и іѫ дръжели до 28 години. А какъ Кіммерійци-ти живѣли по-напрѣдъ въ речены-ты страны, Иродотъ казва че іоще по негово-то время имало въ Скvѳіѭ крѣпости Кіммерійскы, Воспоръ Кіммерійскы, градище Кіммерійско отъ кое-то ся минувалъ той Воспоръ, и землѭ Кіммерійскѫ 23). Стравонъ ны казва такожде че Кіммерійци-ти владѣли въ ветхо время надъ и около Воспоръ-тъ, Кіммерійскый отъ тѣхъ названный, че имали тамъ великѫ силѫ, и че по Омирово-то время или малко по-напредь воевали на Малѫ Асіѭ даже до Іоніѭ 24). Безименный сочинитель на книгѫ-тѫ называемѫіѭ *плаваніе около Черно-море и Меотисъ*, пише и той че Кіммерійци-ти владѣли на Воспоръ-тъ Кіммерійскый кога-то дошли Скvѳи-ти та гы испѫдили, и че то ся случило кога-то Ми-

лісіане-ти Грьци направили на Дунавъ-тъ града Істра (25) 500 поприща далечь на десно отъ священно-то устіе на тѫѭ рѣкѫ (26), кое-то спорадъ Шафарика станѫло ок. 610 л. пр. Хр. (27).

Отъ все това ся доказва че Кіммерійци-ти живѣли и владѣяли въ тыя страны іоще отъ Омирово время, т. е. ок. 1000 г. пр. Хр.; но были ли сѫ наистинѫ Унии, какъ-то казува Прокопій, или онъ называва Уины-ты Кіммерійцы, само защо-то занимали тѣхно-то мѣсто? това, като що ся относи до предісторическы-ты времена, никой не може да зае. Забѣлѣжително е само че Кіммерійци-ти кои-то неизѣдени отъ Скуѳы-ты отишли та ся преселили въ Асіѭ при Сіноп, не сѫ могли никога да бѫдѫтъ сички-ти въобще Кіммерійци, защо народъ населющій всѣ-ты, при реченнаго Босфора, при Меотиса и надъ Черно-море, Скуѳійскы страны, не е никога можелъ да ся сбере въ малкы-тъ Сіноскы полуостровъ; за това непременно трѣба да разумѣемъ, че само воинщи-ты тогава Кіммерійци сѫ были тыя прошѣдени и преселени, а величайша-та имъ часть сѫ останѫли въ древно-ти свое отечество покорившеся владѣлецѫ, и тъй станѫ наистинѫ всякогъ колчинъ единъ народъ завладѣе земѭ-тѫ на единъ другъ народъ; а спорадъ това не е чудно да ся каже, спорадъ Прокопій, че Унии-ти были древни-ти они само владѣющіе Кіммерійци, или че были и тѣ тамъ толкова древни, колко-то и Кіммерійци-ти.

2. Кои сѫ доказы-ты величайша-та древность на

Уннскы-ты жилища въ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ, всякый разумѣва колко безмѣстно и безосновно е онова що казватъ новый писатель французскый Дегинь (1) и негови-ти послѣдователи, че ужь, споредъ Китайскыты лѣтописи, Унни-ти живѣли отъ начала въ вѫтрѣшнѫ Асіѭ на сѣверъ отъ Китаѭ (Кінѫ) подъ именемъ Хіонгну (Hiong-nou), и че испьрво много силни а послѣ ослабнѫли и развалени бывше, часть отъ нихъ побѣгнѫли отъ тамъ, и дошли та ся населили въ лѣто 91 по Хріста на мѣсто называемое Юепанъ (Yue-pan), кое-то онъ *мысли* да е было мѣсто-то на Уфѫ и на Башкиры-ты около изворъ-тъ на рѣкѫ-тѫ Ѭйкъ или Уралъ, сирѣчь выше отъ 300 левгы далечь на Востокъ отъ Волгѫ, и выше отъ 550 левгы отъ Дона, а отъ тамъ пакъ ся спуснѫли, Дегинъ не знае кога (2), до мѣсто-то на *Ѭнчаиты* (кои-то онъ *мысли* да сѫ были Алане-ти) живущія близо при *Тачинъ*, кое-то е, каже онъ, несумнѣнно Римско-то царство, и ето какъ Хіонг-ну, сирѣчь Унни-ти, ся намѣрили въ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ, гдѣ-то гы полагатъ вообще сички-ти Гречески и Латински писатели (3). Но все това е, какъ-то рекохмы, голѣма погрѣшка, и учен-нѣйшій изслѣдователь на Славянскы-ты древности П. Шафарикъ справедливо пише така: «Споредъ » Ам. Марцелліна и Іорнанда, Унни-ти имали » малкы очи, сплюснѫтъ носъ, голѣмѫ главѫ, бы- « ли безбрадны и цвѣтомъ тѣла жълти или смуг- » ли. Дегинь и негови-ти послѣдователи, основа-

» ющися на това изображеніе внѣшняго вида Ун-
» новъ, *кой-то е былъ частію измышленъ и*
» *противуестественъ, а частію преувеличенъ и*
» *представленъ въ черны краскы отъ тогашны-*
» *ты писатели за да възбудятъ страхъ въ*
» *читатели-ты*, и т. п., доказвали че той на-
» родъ былъ Монголскаго происхожденія. Въ то-
» ва тіи най-много ся опирали на имя-то народа
» Hiong-nou или Hiun-yu, кое-то срѣшнѫли въ
» Китайскы-ты лѣтописи, и на етимологическо-то об-
» ясненіе на Уннскы-ты имена, въ кое-то обаче
» *весма много ся прѣльстили*. Народъ-тъ Hiong-
» nou былъ поколеніе Турско а не Монголско, и
» Китайци-ти около 91 по Хр. го разбили и прог-
» нали въ Киргизскы-ты степи между рѣкѫ-тѫ
» Иртишь и езеро-то Аралско, гдѣ-то онъ ся
» скиталъ іоще въ 440 л. А колко-то за дово-
» ды-ты кои-то ся на словопроизводство-то осно-
» ваватъ, тіи сѫ толкова незначителни, слаби, и
» ничтожни, що по тѣхъ Унни-ти могли бы да
» ся произведѫтъ отъ кой-годѣ народъ на свѣ-
» тъ-тъ.« 4). Особливо же ученнѣйшій Русскы
писатель Н. В. Савельевъ Ростиславичь говори:
» Монголски-ти Хюнъ-ну, кои-то по свидѣтел-
» ство-то на Китайцы-ти никога не оставяли Мон-
» голіѫ, нематъ никакво сношеніе съ Европей-
» скы-ты Великаны (по западно-Славянскы *Обры*,
» и по Нѣмскы Hun'ы), то есть съ обитатели-ты
» на древніѫ-тѫ Россіѫ 5). Дегиня го е излъ-
» гало случайно-то созвучіе на двѣ рѣчи прина-

» длежащы на два совершено различны языцы.
» Знаменитый съотечественникъ нашъ О. Іакинѳъ
» Бичуринъ еще въ 1828 л. показалъ источни-
» къ-тъ на прелесть-тѫ Дегиньевѫ, кой-то до-
» каралъ Монголскы-ты Хюнъ-ну въ Асіѩ, и
« своеволно превратилъ едны племена въ другы.
» За отвѣтъ Г. Клапроѳу помѣстившему свои-ты
» замѣчанія въ Французскыя-тъ преводъ на кни-
» гѫ-тѫ му нарицаемѫѩ: *Путешествія Тим-*
» *ковскаго въ Китай чрезъ Монголіѩ*, О. Іа-
» кинѳъ пише: »Дегинь отведъ отъ погледъ-тъ си
» тѫѩ важнѫ истинѫ, че Монголія, коя-то е бы-
» ла извѣстна въ продъленіе-то на 20 вѣковы
» подъ разны названія, пріяла тыя названія, не
» отъ народы, но отъ домовы-ты кои-то ѩ обла-
» дали« 6) той-зи нашъ Ученый Хинезистъ (О.
» Іакинѳъ), на кого-то авторитетъ-тъ е былъ при-
» знанъ въ Паришь необходимъ за рѣшеніе на
» распріѩ-тѫ що сѫ имали помежду си Француз-
» ски-ти оріенталісти 7), совѣтува »съ крайнѫ
» осторожность да ся ползувамы, не токмо отъ
» творенія-та Г. Клапроѳовы, но отъ сочиненія-
» та и на другы-ты оріенталисты неговы послѣ-
» дователи, и особенно отъ Дегиньевыты, кой-то
» положилъ основаніе-то на лъжовнѫ-тѫ сѵстемѫ
« за различны-ты въ Монголіѩ обитавши наро-
» ды, защо тая сѵстема производи безредность
» въ Всеобщѫ-тѫ народовъ історіѩ, и замѣша-
» телство въ соглашеніе-то на самы-ты історицы
» помежду си« 8). Слушайте юще що казва О.

» Іакинѳъ: »Дегинь тьмно разбиралъ Китайскѣ-
» тѣ історіѣ, изъ коіѣ-то е почерпалъ вещества
» за свое-то сочиненіе; отъ тамъ му ся пока-
» зали прерывности въ цѣпь-тѣ на происшествія-
» та. Желающи да прикажи тыя происшествія по
» свои-ты догадкы, онъ безъ по-далечны съобра-
» женія поставилъ Унны, Турцы, и Монголы ка-
» то главцы народы въ Монголіѣ, отъ кои-то
» привелъ множество другихъ отраслей въ А-
» сіѣ, и даже наши-ты Донскы казацы» (9). —
Савельевъ, съ помощь-тѣ славнаго Хинезиста Руск-
скаго О. Іакинѳа, не оборява тъй силно само Де-
гиня и неговы-ты послѣдователи, той критикува
подобно и оныя кои-то, като Абель-Ремюза, Кла-
прозъ, и самъ Шафарикъ, отвергше Дегиньево-то
мнѣніе като неоснователно, пріяли друго такожде
не основателно, какъ Унни-ти были *вѣроятно*
Фінско, т. е. Чудско, Чухонско племя. Ето на
примѣръ за това що пише Шафарикъ: »Спорядъ
» извѣстія-та на достовѣрны-ты Грьчьскы істори-
» цы: Менандра, Ѳеофулакта, Нікита, Лева Грам-
» матіка, Георгіа Монаха, Кінама, Кедрина, и
» др., кои-то показватъ сродство-то на Унны-ты
» съ Авары и Маджары, *много вѣроятно* е да
» сѣ были Унни-ти, какъ-то Авари и Маджари-
» ти, народъ вѣтви Уралскыя, восточночудскаго
» поколѣнія, смѣшавшійся уже въ родинѣ-тѣ сво-
» іѣ съ Турцы-ты. Описаніе-то на внѣшныя-тъ
» видъ Унновъ отъ древны-ты много прилича и
» на днешны-ты Вогуличи, най-ближны-ты родичи

» Маджаровъ: Унски-ти и древне-Маджарски-ти
» имена и днесь іоще ся употребляватъ отъ А-
» вары-ты, кои-то сѫ останѫли на Кавкаса (10),
» и кои-то называватъ еднѫ часть отъ землѣ-тѫ
» си *Хунжакъ* (сравни Маджарско-то Kúnság);
» такви-зи сѫ: Attila, Авар. Adilla; Budak, А-
» вар. Budach; Ellak, Авар. Ellak; Ding-itsik,
» Авар. Dingaçik; Eskam, Авар. Ecka; Balamir,
» Авар. тоже; Almus, Авар. Armus; Leel, Авар.
» тоже. Zolta, Авар. Solta; Bleda или Beled,
» Авар. Beled (то есть *началникъ*) (11), и др. У
» Унны-ты по Іорнанда (12) рѣчь-та uar значила
» *рѣкѫ*; подобно и въ Лезгиноаварско-то нарѣ-
» чіе, uar, uor, or, hor, значи *рѣкѫ*. Въ нѣкол-
» ко Вогулскы нарѣчія рѣчь-та hum, chum, kum,
» значи *человѣкъ*. Като съобразимъ все това, и
» много друго (13), видимъ че извѣстіе-то Руи-
» сбреково, кой-то въ 1253 лѣто посѣтилъ нѣколи-
» ко Уралскы земли, и объявилъ че тамъ трѣба да е
» была родина-та на Унны-ты и на Унгары-ты,
» называемая велика Унгія, или земля Паскатир-
» ска, т. е. Башкирія, много е справедливо. Ис-
» шедше изъ това свое отечество *въ неизвѣстно*
» *врѣмя*, Унни-ти... нѣколко ся скитали между
» Волгѫ, Дона, и Кавказа, и отъ тамъ ся втур-
» гали въ предкавкасскы-ты земли, кое-то ся про-
» дължало до самаго 374 лѣта, кога-то подъ пред-
» водителство-то царя своего Баламіра оставили
» Волгѫ,» и пр. (14). Ето спчкѫ-тѫ система Ша-
фарика. послѣдовавшаго въ това Клапроѳа и дру-

гы единомысленицы 15). Та состои, какъ-то ся разумѣва отъ внимателно-то прочтеніе на Шафариковы-ты рѣчи, въ слѣдующы-ты два сѵллогісма:

1) Вогули и Башкири-ти были сѫ *вѣроятно* прѣдци на Унгары-ты, то есть Маджары-ты, защо тъй казалъ Руйсбрекъ посѣтившій тыя страны въ лѣто 1253; — а понеже Вогули и Башкири-ти, ако и днесь ся видятъ Турци, были отъ начала Фінни, защо тъй мысли Шлецеръ 16), при томъ же въ нѣкои Вогулскы нарѣчія рѣчь-та hum, chum, kum, значи *человѣкъ;* — убо и Унни-ти, *сродни* съ Унгары-ты, были сѫ Фінни!

2) Восточни-ти Кавкасски народи именуемыи *Лезги*, происхождатъ *вѣроятно* отъ ветхы-ты Авары, защо тъй казва Клапроѳъ; — а понеже тіи Авари, споредъ Греческы-ты писатели, имали *сродство* съ Унны-ты и съ Унгары-ты, при томъ же Унска-та рѣчь uar споредъ Іорнанда, и Лезгинска-та рѣчь uor, or, hor, значи *рѣкѫ*, а и нѣколико Лезгински имена ся видятъ тождественни съ нѣколико Уннскы имена; — убо Унни-ти сѫ были Авари, слѣдователно Унгари, и слѣдователно Фінни!!!

Излишно е да показвамы неправилность-тѫ на тыя сѵллогісмы, защо та е очевидна 17). За това предпочитамы да приведемъ паче онова що пише за Клапроѳа и за Шафарика върху тоя предмѣтъ вышереченный Савельевъ. Ето неговы-ты рѣчи:

» Рѣшителный тонъ, съ кой-то Клапроѳъ рас-

» казвалъ за Асіиѫ, за Кавказа, и за нѣкои пле-
» мена въ при-волжскы-ты страны, силно подѣй-
» ствовалъ на много учены человѣцы; но время-
» то на достовѣріето му уже преминѫло, особен-
» но, кога-то нашъ-тъ славный Хинезистъ (О. Іа-
» кинѳъ) изъявилъ степень-тѫ на значеніе-то Кла-
» проѳово въ языцы-ты на Восточнѫ-тѫ Асіиѫ.
» Клапроѳъ (каже онъ) доволно познава Китай-
» скыя-тъ языкъ, и преводи изрядно, а особенно
» статіи, кои-то сѫ были преди него отъ другы
» преведены; въ Манчжурскыя-тъ же языкъ онъ
» има свѣдѣнія весма поверхностны; а колко-то
» за Монголскыя-тъ, Тибетскыя-тъ, и Турскыя-тъ,
» сичко-то негово знаніе въ тыя языцы состои въ
» това, че онъ може по сричаніе да разбира нѣ-
» кои и другы слова, за да ся улавя, кога ся
» случи, за какво-либо израженіе употребено отъ
» нѣкой ученъ оріенталистъ, и да го опровергава
» съ свои-ты пусти возраженія« 18). Точно на
» такъвъ приговоръ ся подвергли Клапроѳови-ти
» свѣденія за Кавкасскы-ты страны 19). Профе-
» соръ-тъ Нордманъ, кога-то путешествувалъ по
» Абазіиѫ и Мингреліиѫ, надѣялся да ся ползова
» отъ Клапроѳовыя-тъ словарь; но той словарь
» былъ толкова вѣренъ, що никой отъ туземцы-
» ты не разбралъ нищо у Нордмана 20). Много
» е жално че вси тія обличенія на Клапроѳовы-
» ты неоснователны расказы за среднѫ Асіиѫ,
» за Кавказа и за Ураля, не были извѣстни у-
» ченому Шафарику, кой-то въ много случаи по-

» вѣрвалъ Клапроѳу безусловно, почитающи его
» за *глубокомысленъ* (остроуменъ) *изслѣдова-*
» *тель на народны-ты історіи и языцы*, 21),
» а неговы-ты пусты догадки и предположенія, за
« *подробны и основателны разыисканія* (22).
« Увы! Увы! отъ едно такова неосновательно мнѣ-
« ніе Шафарика за мнимѣтѣ важность на Клапро-
« товы-ты трудовы, естественно послѣдовало това,
« че сички-ти погрѣшности Клапроѳовы ся по-
« вторили у сочинитель-тѣ на Славянскы-ты дре-
« вности, и му станѣли препятствіе за да разгадае
« много вопросы, на които е метнѣто Изидино по-
» крывало, само отъ лѣвость на учены-ты, кои-то
» не вѣрвѣтъ по правыя-тѣ логическый пѣтъ, но
» слѣдуватъ по невѣрны-ты указанія на прежны-
« ты писатели. Обличитель-тѣ Клапротовъ И. Г.
» Бутковъ удачно изъявилъ нѣколко такыва по-
» грѣшныя Шафариковы, кои-то произтекли наи-
» паче отъ неговы-то вѣрование въ непогрѣши-
« мость-тѣ Клапроѳовы 23). Тъй на примѣръ:
« За доказателство че Сарматы-ти не были Сла-
» вяне, Шафарикъ приелъ извадко личны имена
» като че были Алано-Осетинскы. Тия тъ нѣмъ
» отъ Клапрота, кой-то ги зелъ отъ Гилденште-
» дта, а Гилденштедтъ, приемнѣ Осетинцы-ты за
» остатки отъ Половцы-ты, произвольно приелъ
» за Аланцы-ты живѣли въ Русскы-ти лѣто-
» писи, да были прелисаны Половецки имена, кои
» Атакъ, Кітанъ, Мурсакъ, Боякъ, Кумакъ, Ко-
» [illegible] Мамаякъ [illegible] 24)

» Точно тоеже вѣрованіе въ мнимооснователны-
» догадкы на мнимо-глубокомысленныя-тъ изъиска-
» тель історіи и языковъ заставило Шафарика да
» показва Унны-ты за Чухонцы, и да пише: »МНО-
» ГО Е ЕѢРОЯТНО, МОЖЕ ДА СЯ ПОЛАГА,
» *че Унни-ти были народъ вѣтви Уралскыя,*
» *племене восточно-Чудскаго, и че іоще въ ро-*
» *динѫ-тѫ си ся смѣшали съ Турцы-ты*« (25)!!!
» И отъ слѣпо-то вѣрованіе въ Клапротовы-ты
» предположенія до таквѫзи степень ся смѣшали
» понятія-та у трудолюбиваго и ученаго Шафа-
» рика, що свидѣтелства-та на Прокопія, Ѳеофа-
» на, Кедрина, Беда, и Хелмолда, кои-то ясно на-
» зиваватъ Унны-ты Славянскы племена (26), онъ
» ся старае да гы претълкува съ помощь-тѫ на
» измыслены догадкы; самъ исповѣда че *въ Едда*
» *Унни-ти ся называватъ Славяне* (27), именно
» при-Балтійски-ти Варяжски Руси; че *Славяны-*
» *ты въ Валлійскыя-тъ Кантонъ Швейцаріи, и*
» *днесь іоще тамошни-ти Нѣмци гы называ-*
» *ватъ Унны* (28), и че *тыяже Славяны, Кон-*
» *стантінъ Багрянородный и други писатели*
» *гы называли Авары* (29); обаче, безъ да гле-
» да на все това, онъ не може да ся отдѣли отъ
» Клапрота, и, какъ да е, превращава Унны-ты,
» първо на Чухонцы (Фінны), а послѣ гы смѣ-
» шава съ Турцы-ты!!.... Слѣдъ като превра-
» тилъ така Унны-ты отъ Русскы Славяны (имен-
» но отъ Велико-Россы и Българы) на Чухонцы,
» а послѣ гы смѣшилъ съ Турцы-ты. Шафарикъ,

» какъ-то и прежни-ти писатели, приказва че дру-
» ги народи, въ вторѫ-тѫ полвинѫ V-го вѣка,
» истребили слабы-ты остатки Унновъ (30); а
» за достоувѣреніе на това (не бывалое) истре-
» бленіе, онъ приводи Клапротовы-ты Tableaux de
» l'Asie, и Тунмановы-ты Untersuchungen über
» die Geschichte der östlichen europäichen Völ-
» ker (31). Най-послѣ, кой-то ще, може да вѣрва
» какво-то ще, ако ще, да простите, и Быволу
» Кралевичу; но всякъ беспристрастный изслѣдо-
» ватель історіи може съ пълнѫ основателность
» да предложи таковаго рода въпросы: Тунманъ,
» жившій въ XVIII-тъ вѣкъ, и Клапротъ, писа-
» тель XIX-го вѣка, могѫтъ ли да бѫдѫтъ при-
» познати за свидѣтели на происшествіе, кое-то
» ся е случило, да речемъ, 1300 годины преди
» нихъ, и обаче не было извѣстно никому отъ
» современницы-ты? При това, какъ да вѣрвамы
» това мнимо истребленіе на Унны-ты, кога Еги-
» нардъ, секретаръ Карла Великаго подробно о-
» писва войнѫ своего Господаря, въ вторѫтѫ пол-
» винѫ VIII-го вѣка, съ Унны-ты кои-то владѣ-
» ли тогази Панноніѭ (32); кога Салисбургскый
» лѣтописецъ въ IX-тъ вѣкъ подобно говори за
» войнѫ Карла Великаго съ Унны-ты (33); кога
» изъ Вѵзантійцы-ты ніи ще ся научимъ, че по-
» велители-ти на Панноніѭ цари Унновъ пріима-
» ли крещеніе, единъ при Іустиніана въ полови-
» нѫ-тѫ на VI-тъ вѣкъ (34), други при Иракліа
» въ начало-то на VII-тъ (35); а Князи Унновъ

» даже до начало-то на IX-тъ вѣкъ (36), посте-
» пенно пріимали святое крещеніе, и нѣкои за
» тѫжѣ цѣль сами приходили на Константинополь?
» Азъ казвамъ все това, не за да унижѫ голѣ-
» мыя-тъ трудъ Шафариковъ, кой-то има много
» положителны достоинства въ рѣшеніе-то на ча-
» стны въпросы, но за да покажѫ че трѣба да
» ся пазимъ отъ безусловны-ты поклонницы сочи-
» нителя *Славянскыхъ древностей*, кои-то безу-
» словно пріематъ сичкы-ты му производы, че нѣ-
» когажъ ся заблуждаватъ сами-ти учени люди,
» ако за основаніе на изслѣдованія-та си пріе-
» матъ, не памятницы-ты среднихъ вѣковъ, но
» писатели-ты новѣйши, подобны Клапроову (37).
Слѣдъ тыя здравы, логическы, и основателны из-
обличенія на Дегиневы-ты и Клапроовы-ты до-
гадателны предположенія че Унии-ти живѣли отъ
начала въ внутреннѫ-тѫ Асіѭ на сѣверъ отъ
Кинѫ, или же въ землѭ-тѫ на Вогулы-ты при
изворътъ на Ураля, и че слѣдователно были Мон-
голи, Татаре, или Фінни, т. е. Чуди и Чухон-
цы, всякый, мыслимъ, ще ся увѣри че тія до-
гадки и предположенія трѣба да ся напустатъ и
отфърлятъ като съвсѣмъ не доказани, и че трѣ-
ба да ся дръжимъ здраво за онова, що сички-
ти ветхи и Унномъ современни писатели ны каз-
ватъ, че *Унски-ти първи жилища были въ Асій-
скѫ-тѫ зовомѫ Сарматіѭ.*

З Това като е тъй, отъ другѫ страна виждамы,
че мнозина писатели полагатъ отъ начала и

Българскы-ты жилища въ тыяжде пакъ страны. Така първо Арменскый лѣтописецъ Моусей Хоренскый, кой-то писавшій въ първѫ-тѫ половинѫ V-го вѣка, умрѣлъ въ лѣто 461, казва, споредъ Суріанина Маръ-Апасъ-Катина, писавшаго побужденіемъ първаго царя Арменскаго Вагаршага, кой-то царувалъ отъ 151 до 129 л. преди Хріста (1), че еще во время царя Арсака 1-го, сына реченаго Вагаршага, т. е. между 129 и 116 л. преди Хріста, Българска-та земля, бывшая на сѣверъ отъ Кавказа, простиралася дѫже до тѣѭ планинѫ (2). Така послѣ и Византійски-ти писатели, Нікифоръ Патріархъ Константинополскый (3), Ѳеофанъ Ісаакъ (4), какъ-то и по Латинскы изъ него преписавшій Анастасъ Книгохранитель (5), и Іорнандъ (6), полагатъ и тіи древныты Българскы жилища на сѣверовостокъ отъ Меотиса, между рѣкы-ты Танаисъ, Ателъ и Куанисъ, сирѣчь Дона, Волгѫ и Кубана. А Нікифоръ Григора ты полага и іоще по-жагорѣ покрай рѣкѫ-тѫ Волгѫ, отъ кой-то казва и че тріяли има-то свое *Блъгари* (7). Отъ това ся разумѣва че отъ 130 годины предъ Хріста и насямъ, Български-ти древни жилища ся простирали, какъ-то и Унски-ти, отъ надъ-Кавказа, дѫже до по-рѣкѫ-тѫ Волгѫ, кой-то писана така по Русскы, отъ ветхо ся писала *Влга* (8), по Българскы писменъ обычай (9); а отъ восточны-ты Турскы и другы народы ся нарицала, какъ-то и до днесъ ся писуува. *Адам.* 1Мо. 10, 11, 12. *Ноем* 10, та за това и Ѳео-

фанъ іѫ пише *Ателъ*, а Менандръ, *Аттила*, как-то Грьци-ти пишѫтъ имя-то на славныя-тъ Унискый царь (11); а пакъ по-древни-ты Грьчески писатели іѫ зовали *Оарь* (12), *Рос* (13), и Ра (14), какъ-то и днесъ іоще Мордвини или Мокшини-ти, племя Фінско, които обитаватъ на рѣкѫ-тѫ Черемчанъ, *Ра* или *Рау* іѫ называватъ (15).

4 Отъ вышеизложены-ты історически ветхы и новы означенія за тождество-то на древны-ты Унискы и Блъгарскы жилища до по рѣкѫ-тѫ Волгѫ, и отъ онова що, слѣдъ преселеніе-то на Блъгары-ты отъ сямъ Дунавъ-тъ, остали пакъ на Волгѫ доволно Блъгаре кои-то, воююще сегисъ тогисъ кое съсъ Русы-ты кое съ другы народы, и торгующе чрезъ тѫіѫ рѣкѫ съ Мюсюлманы-ты, за кое-то и мнозина станѫли Мюсюлмане, владѣли тамъ съ столныя-тъ свой градъ *Болгаръ* въ Россійскѫ-тѫ Казанскѫ Губерніѫ, и мѣсто-то имъ ся зовало *Древня* и *Велика* или *Черна Болгарія* (1), догдѣ были разбити и покорени, пьрво отъ Татарскаго Хяна Бату внука Чингисханова въ лѣто 1232-1235, и послѣ конечно завладѣни отъ Русы-ты въ лѣто 1490, видися че коренното и пьрвоначалното Блъгарско обиталище было по рѣкѫ-тѫ Волгѫ, и че въ неизвѣстно нѣкое ветхо время, или завоеваніемъ ся прострели, или частнымъ преселеніемъ ся пренесли въ Асійскѫ-тѫ Сарматіѫ даже до надъ-Кавкаскы-ты страны, гдѣ-то най пьрво ны гы показватъ, пьрво Моусей Хоренскый, а послѣ и Вузантійци-ти Нікифоръ и Θео-

[illegible] то въ предидущія-тъ параграфъ ви-
[illegible]. Това се подтвърждава и отъ онова що
[illegible] Страбонъ за два нѣкои-си единоплеменны
и [illegible] силны и многочисленны народы, имепемъ
[illegible] и Сѣрмаѣ, какъ живуще между Меотій-
ско-то [illegible] и Каспійско-то море, първи-ти при
рѣка Гиппосъ, а втори-ти при рѣкѣ Ахардея
(Куванъ, Куванъ ?), простирали се по негово-то
[illegible] (ок. Р. Хр.) даже до Кавказскы-ты горы,
[illegible] се видѣли да бѣдѣтъ набѣжници или пре-
[illegible] отъ по-горны и по-сѣверны-ты Аорсы,
кои-то владѣли по-много мѣсто отъ долны-ты, и
[illegible] подвластно почти по-много-то Каспійско при-
морѣ носили съ камилы отъ Индіѣ и отъ Вавъ-
[illegible] търговіѣ, коѣ-то пріимали отъ Армены и
[illegible] Мидяны, и се одѣвали въ злато, защо были
[illegible] богати (3). Подтвърждавася, казвамы, защо
[illegible] че и отъ мѣстоположеніе-то имъ и отъ
[illegible] имъ тіи не сѫ были други освень Бѫга-
[illegible] защо имя-то *Аорси* (4), кое-то по нашему
[illegible] се пише *Аорци*, твърдѣ лесно може да се
[illegible] тъй вмѣсто *Оарци*; а *Оарци* ще каже
[illegible] е. *Бѫморе*, ако рѣка-та Продотова
[illegible] наистинѫ *Волга*, какъ-то се выше рѣче.
[illegible] то *Сираки* може да се е писало тъй,
[illegible] *Хасираки*, кое-то, равно съ *Хазира-*
[illegible], показва явно Хазары-ты (5), или
[illegible] *Сараки*, кое-то равно съ *Сараи*, *Сара-*
[illegible] то *Котраки* съ *Котрагури*, показва
[illegible] отъ Хиски-ты племена, кои-то Пріскъ

помянува (6). И отъ тыя убо сходны народописны обстоятелства види ся пакъ че Унни-ти были Блъгаре, и Блъгаре-ти, Унни.

5 Но освень тыя, мы имамы и другы по-правы на това доказателства:

1⁰ Нікифоръ называва Блъгары-ты съ имя-то *Унногундуры*, като казва че Кувратъ Князь *Унногундурскый* възсталъ противу Хагана Аварскаго (1); мы знаемъ наистинѫ изъ самаго Нікифора (2), изъ Ѳеофана (3) и изъ Анастасіа (4), че Кувратъ, или Курватъ, или Куратъ, былъ Князь Блъгарскый. — Ѳеофанъ такожде нарича Блъгары-ты съ исто-то имя *Унногундуры*, като казва: »нуждно е да кажемъ и за древность-тѫ на *Унногундуры-ты* Блъгары и Котрагы (5). — Константінъ Багрянородный казва и той уречено че Блъгаре-ти испьрво ся именували *Оногундури* (6), кое-то явно е писано вмѣсто *Унногундури*. — Убо отъ пьрвѫ-тѫ половинѫ на тѫзи рѣчь, коя-то е коренна-та нейна часть, види ся явно че Блъгаре-ти были Унско племя, то есть Унни.

2⁰ На много мѣста въ писатели-ты находися употребена рѣчь-та *Унни*, или сама, или заедно съ имя-то *Блгары*, вмѣсто само тоежде имя *Блгары*. На примѣръ: — Нікифоръ, говоріѫщи за начало-то на Блъгары-ты, употрѣбява и двѣ-ты рѣчы *Унны* и *Блгары* (1); съ кое-то е щялъ извѣстно да покаже, че Блъгаре-ти ся наричали и *Унни* и *Блгаре*. Такожде и на друго мѣсто, като приказва че Блъгаре-ти възставше убили сич-

кы-ты членовы отъ Княжескѣ-тѣ своіѣ до тога династіѣ, и избравше поставили князя своего Телесіа, употребява пакъ и двѣты речены варицанія *Уноы* и *Блгары*, (2). — Агаеій пакъ сѫщо така и той употрѣбява рѣчи-ты *Уноы* и Котригуры (3); вмѣсто едно и тоежде имѧ *Блгары*, или, ако щешь, вмѣсто *Блгары* и *Котраны* Блъгаромъ соплеменницы (4). — Іоаннъ Малала въ 12 и 13-тѣ годинѣ царства Іустініана Великаго, сирѣчь въ лѣто 539 и 540, употрѣбява самѣ рѣчь-тѣ *Уноы*, такъ гдѣ-то Феоѳанъ и Кедринъ пишѫтъ *Блгары* (5). Но и сами Феоѳанъ и Кедринъ такожде по-долу пишѫтъ *Уноы* вмѣсто *Блгары* (6). — Прокопій въ петѣ-тѣ 13-тѣ годинѣ царства Іустініанова (7), какъ-то и на много други мѣста, (8), пише и той *Уноы* вмѣсто да кѣде *Блгары*, защо и никога онъ не употрѣбява пака послѣдньо прозваніе. — Гетикъ, що и да поимуча Блъгаро-ты съ собственно-то имѧ пака имѧ, обаче наимуча ги и *Уноы* на едно мѣсто, гдѣ-то говори за царя Десіа Арменина, защо-то въ прерѣкливанія-та си съ Блъгаро-ты въ лѣто 514, за удѣрение на сохраненіе-то имѧ отъ имѧ тѣхъ и ся закалѣ по Христіанскѣ, а той съ Гуно-ты ся закалѣ по Блъгарски обычай. Феоѳановый-тъ [illegible] и той Блъгары-ты *Уноы* [illegible] (9).

3) Фиваидскіе [illegible] подрѣдъ пише Меѳодіевскіе [illegible] *Уноы* [illegible] пише въ [illegible] [illegible] [illegible]

зумѣватъ Блъгаре-ти. На примѣръ — Пріскъ помянува първо три Унискы племена подъ именемъ *Сарагуры*, *Уроны*, и *Оногуры*, че притѣснени отъ нѣкой-си Асійскый народъ именемъ Савиры, дигнѫли ся отъ жилища-та си, и слѣзли къмъ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ за да си търсятъ мѣсто; а послѣ говорящи пакъ за тѣхъ, помянува гы обаче сичкы-ты само съ имято Сарагуры, и казва че дошли та нападнѫли на Акатиры-ты, и гы покорили; а по-долу пакъ казва че Сарагури-ти, като покорили Акатиры-ты, воевали и на Персяны-ты (11). Отъ това ся лесно разбира че тія три племена были единъ и тойжде народъ; отъ другѫ странѫ явно е, какъ-то и выше (12) казахмы, че *Оногури* е почти тождественно съ имято *Оногунд-уры*, съ което други писатели сѫ назвали нарочно Блъгары-ты, освѣнь що имамы и положително свидѣтелство какъ Блъгаре-ти ся зовали и *Уногури* (13); че *Уроги* = *Уорги* = Оарги, е почти равно съ *Оарцы* (отъ рѣкѫ-тѫ *Оарѣ* = Волгѫ), или съ *Вурги* = *Вулги*, то есть съ приложеніемъ на обычайно-то у Вѵзантійцы-ты за Унискы-племена окончаніе, *ури*, или *ари*, равно съ имя-то *Вулгури*, *Вулгари*, и по нашему *Българи*. — Прокопій казва че Унни-ти, отъ двамина свои началници *Утургуръ* и *Кутургуръ*, раздѣлили ся на два едино-язычны племена, кои-то ся наричали *Утургури* и *Кутургури*, (14). Тія исти-ти племена у Агаѳія ся наричатъ *Утигури* и *Котригури*, (15), а у Менандра първи-ти ся называватъ пакъ *Утигури*,

(16), а втори-ти *Контригури* (17), или *Котригури* (18) и *Кутригури* (19), а въ общы-ты изданія и *Котрагири* (20). А това като е тъй, кой не види че Прокопіеви-ти *Кутургури*, Агаѳіеви-ти *Котригури*, и Менандрови-ти *Контригури*, *Котригури*, *Кутригури* и *Котрагири* сѫ исти-ти Нікифорови и Ѳеофанови *Котраги* или *Контраги* Българомъ соплеменници, за кои-то выше (21), казахмы? а то ако е тъй, кой пакъ не разумѣва че Прокопіеви-ти *Утургури* и Агаѳіеви и Менандрови-ти *Утигури* сѫ исти-ти Българе Котрагомъ соплеменници?

6 Но ако тъй Уни-ти сѫ были наистинѫ Българе, що е за имя това Уни, що имъ сѫ давали въобще Гръцьски-ти и Латински-ти списатели? — Легнѫ, кой-то, както рекохмы, произлѣзѫ Уны-ты изъ вътрешнѫ-тѫ Азїѧ отъ къдѣ сѣверъ на Китѫ (1), произвожда и имя-то имъ отъ Китайскѫ-тѫ рѣчь *Хюнг-ну* (*Hung-nu*), кои-то щяли да каже *злополучни роби* (2). Но такова произведеніе е по крайнѣй мѣрѣ сѫмнително: защо народъ, кого-то отъ прождѣ Китаи-ти сѫ тъй именували, не би е извѣстно и самъ тѣхъ именувалъ, нито имъ е щялъ да то прїеме отъ Китаи-ты, и да дойде да се нарече съ него на Грьци и Римляни? а Китаи-ты, живущи много далечь, не сѫ имали съ тѣхъ и никакво сношеніе какво да имъ го сообщатъ тѣи извѣстно чрезъ Уни-ти сѫ имали на прѣдѣлъ-ты имъ. — Клапротъ и мнозина-ти подражатели Sainte-Martin,

Шафарикъ и други, кои-то произвождатъ Унны-ты отъ племя-то Чуды, кое-то по Нѣмскы ся нарича *Фінни*, нашедше нѣкое созвучіе между послѣдньото сіе имя и имя-то Hunni (Унни) видѣли за *вѣроятно* да е произишло имя-то Hunni отъ Finni съ промѣненіе-то отъ Fi на Hu! Но и това произведеніе не е по-малко смѣшно: защо Фінски-ти племена, отъ древны-ты Славяны называемыи Чуди (3), сами себе нигдѣ никога не сѫ именували *Фінны*, като да речемъ че Унни-ти, бывше племя Фінско, донесли съ себе и имя-то си *Фінны*. Тіи сѫ ся зовали и ся зовѫтъ по языкътъ си, *Суома*, *Соме* или *Саме* (Suoma, Some, Same или Sahma), кое-то ще каже, *низско*, *влажно*, *блатисто*, съ приложеніе *Лайсет*, *Ласед* или *Ладс* (laiset, lased, lads), кое-то значи *люди*, *человѣци*. И тъй Suoma-laiset ще каже *жители на низскы*, *влажны*, *блатисти мѣста*. А рѣчь-та fenn, fenne, отъ коіѫ-то е станѫло имя-то Finni, е чисто древне-Нѣмска, и значи тоже *низско*, *влажно*, *блатисто мѣсто*, отъ кое-то ся види че рѣчь-та чудская Suoma е была просто по Нѣмскы преведена на fenne. Но Греко-Римляне-ти, нашедше ся напрасно въ сношеніе съ Унны-ты, кои-то по-напредъ не познавали (4), не сѫ ся, явно, запѫтили да идѫтъ да пытатъ Нѣмцы-ты по Балтійско-то море, за да ся научатъ какъ тіи зовали свои-ты ближны Чуды Фінландцы, та да нарекѫтъ и они така Унны-ты пришедшія отъ задъ-Меотійско-то езеро. — Исти-ти Клапроѳови послѣдова-

тели мыслятъ негли че имя-то Унни. Hunni, може да е произшило и отъ рѣчь-тѫ hum, chum, kum, коя-то въ нѣкои-си Вогулскы (4) нарѣчія значала *человѣкъ* (6). Но ако бы было доволно само созвучіе-то на нѣкои частны рѣчи, за да ся разумѣе и родъ-тъ и имя-то на единъ народъ, що бы требувало да ходятъ тіи учени хора да ся трепятъ за това даже до врьхнины-ты на Уралскыты планины при ледовитыя-тъ океанъ: стигало бы да погледнѫтъ въ обиталище-то си на Латінскыя-тъ словарь, и тамъ бы безъ сумнѣніе намѣрили че по Латинскы homo значи такожде *человѣкъ*: а какъ отъ homo лесно бы станѫло humo, hum, видѣли сѫ бы въ истыя-тъ словарь рѣчь-тѫ humanus, кои-то значи *человѣчьскый*: и тъй бы въскликнѫли отъ радость глаголюще че имя-то *Унни* е произшило отъ homo, и че слѣдователно Унни-тѣ непремѣнно сѫ были Латінско племя! — Великъ, видѣвъ у Птолемея че народъ Алане былъ писанъ ту *Аланы* Ἀλανοι, ту *Алауни* Ἀλαῦνοι, и почитающій какъ той че сичкы-ты народы: Унни, Алани, Аварѝ, Хазари, и др. кои-то дошли на Европѫ отъ задъ рѣкѫ-тѫ Тинаисъ Донъ, были Българо, нито че имя-то *Унни* не было друго освонь речено-то Аланско у Птолемея погрѣшно нахоимое имя *Алауни* (7). Но тіи поколу (8) не вилѣхъ че Птолемеевы-ти *Алауни* не сѫ были другъ освонь оныя, кои-то сахъ какъ Птолемей, както и други списатели, нарича *Аланы* или *Алауни* (9), и кои-то нема никоѫ вѣро-

ятность да сѫ были Унско или Блъгарско племя. — Най-послѣ Русскый изслѣдователь на Славянскы-ты племена И. Савеліевъ, крітиковавшій строго и Дегиньовцы и Клапротовцы, и не пріимающій даже и Венелиново-то речено мнѣніе (10), производи пакъ той имя-то Гуны (Hunni Унны) отъ рѣчь-та hnn, hune, коя-то въ древне-сѣверно-то Нѣмско нарѣчіе значала *великанъ*, *исполинъ*, *гигантъ* (γίγαντα) какъ-то и имя-то *Обръ*, *Обринъ*, съ кое-то Славяне-ти наричали Аварыты, значило по западно-Славенскы-ты (Чехскы и Словацкы) наречія, спорядъ Венелиновы-ты объясненія, такожде *великанъ* (11). Но явно е че и това мнѣніе не може да ся пріемне, понеже Унни-ти ся назвахѫ тъй отъ Греко-Римляны-ты, кои-то най-напредь ся запознахѫ съ нихъ, кога-то сѣверни-ти Нѣмци нѣмахѫ еще никое сношеніе ни съ Унны ни съ Греко-Римляны. — Сега, ако слѣдъ толкова учены лица е простено да си ѩжемъ и ніи за това мнѣніе-то, ще речемъ че, понеже Унни-ти сѫ были, какъ-то рекохмы, Блъгаре, а Блъгаре-ти сѫ Славянско племя (12), подобрѣ и по-естественно е да търсимъ и на имя-то *Унны* значеніе-то въ старо-Славянскыя-тъ, си рѣчь въ старо-Блъгарскыя-тъ языкъ, нежели въ Кинезскыя-тъ или въ Нѣмцскыя-тъ. Убо ми находимъ въ реченыя-тъ нашъ старъ языкъ двѣ рѣчи: *Уный* и *Юній*, и сократително *Унъ* и *Юнъ*, а въ множественно число *уни* и *юни*, кои-то и двѣтѣ почти сѫ еднакви съ имя-то *Унны*, понеже

юни, въ Греческы уста, такожде *уни* ся произнося, и значѣтъ първа-та, *добръ*, *благъ*; а втората, *младъ*, *юнакъ*. Така имя-то *Унни*, произведено отъ първѣ-тѣ, ще значи *добры*, *благи*; а произведено отъ вторѣ-тѣ, ще каже *юнацы*, *храбры*. Ако и наистинѣ Унни-ти, кога-то ся първо явихѣ на Европѣ, бѣхѣ чрезвычайно храбри и юнаци, и можахѣ праведно да ся назовѣтъ съ това послѣднее имя, но мы предпочитамы да кажемъ че прозваніе-то имъ е произишло отъ първѣ-тѣ рѣчь значующѣіѣ *благи*, коя-то пакъ рѣчь, като пріемне прозвателно-то окончаніе *аре*, става *Благаре*, и то пакъ, като ся промѣни въ произношеніето *а* на *ъ*, лесно е станѣло *Българе*, какъ-то *страна* е станѣло *страна*; *врата*, *врата*; *обратамъ*, *обрѣтамъ*; *мразъ*, *замрѣзновамъ*; *мракъ*, *замрѣкновамъ*, и пр. И тъй пакъ Унни-ти ся доказвать че были Българе, и че Българе-ти были Унни.

7. Древни-ти списатели, отъ вражда и ненависть побуждени, тварѣ злѣ описвать Унны-ты. Той жаркель, тѣ были рожени отъ нѣкои-си Готски королѣвки, въ тростьнѣ отъ Готскаго края изгонени, и прозываеми *Анїуниѣ*, съ кои то ся сдружили и совокупили нечести духове. А. Носѣ, Унни-ти приличали на двуногы животны, на не имѣя носѣ; имѣли тѣло ниско и сплюснато, крака дебели и пъхнати въ рамена на 2. пръста широкости, главѣ малѣнѣ и кръгласти, очи малки и потъмѣли,

а поглѣдъ свѣтлъ и остръ (3). Кога имъ ся раждало малко дѣте, майка му му струшавала носъ-тъ, за да бы му ся, кога порастне, по-добрѣ прилеплялъ шлемъ-тъ на лицето (4); а баща му му обрѣзвалъ страны-ты (ланиты-ты), за да не бы му расла брада-та, кое-то му правило лице-то пълно съ язвины, и много безобразно (5). Такъвъ былъ, казватъ, образъ-тъ на Унны-ты.

8 А живѣніе-то имъ было толкова строго и непріятно, що огнь никога не употребявали, а ястіе-то имъ было все сурово и никакъ не сготвено. Хранили ся само съ корены диваго зелія, и съ полвин-сурово месо коего-годѣ добытака, кое-то стопляли малко нѣщо между кълкы-ты си и гърбътъ на коніе-то си (1). Никой отъ нихъ не оралъ ни сѣялъ (2), и безъ нѣкоіѫ голѣмѫ нуждѫ въ кѫщѫ или въ колибѫ никога не сѣдѣли, защо не го имали за безопасно да сѣдятъ подъ покрывъ, и за това бѣгали отъ зданія-та като отъ нѣкоіѫ смьрть (3). Отъ млады на студь, гладъ, и жадъ научени, не сѣдѣли никога на едно мѣсто, но ся скитали по горы-ты и въ лѣсовы-ты, водяще многочисленны-ты си животны и стада, и возяще на кола съ воловы впрегнѫты дѣца-та и жены-ты си, кои-то ся упражнявали въ да предѫтъ, или да шіѫтъ дрехы за мѫжіе-то и за дѣца-та си; така и никой отъ нихъ не можалъ да каже отъ гдѣ е былъ: защо на друго мѣсто ся зачалъ, и на друго ся родилъ, и пакъ на друго ся отхранилъ (4). — Дрехи-ти имъ были или-

тнени, или отъ куничны кожи направени. Тыя за въ кѫщы, тыя за по вънъ; кои-то веднѫжъ като гы облачали, веке гы не съблачали, нито гы промѣнували догдѣ не бы изгнили на гърбъ-тъ имъ (5). — На главѫ-тѫ си носили шлемъ, и на ногы-ты обущія отъ кози кожи, толкова грозны и непріятны, що отъ тѣхъ не могли и лесно да вървятъ, за това и были малко способни за да ся біѭтъ пѣши (6). — Почти сѣкога на коніе качени сѣдѣли, като че были на гърбъ-тъ имъ залѣпени, а коніе-ти имъ были ягки но грозни (7). Еще отъ малкы дѣца гы учали да ѣздятъ (8), и всадически като мѫжи, и сѣдишкомъ на еднѫ страна като жены (9). Деніѭ и нощіѭ на конь ѣдѣли, но конь піяли, на конь купували и продавали; и кога гы хващало сънь, пакъ на конь-тъ си на вратъ-тъ полегвали, и така спали дълбоко, на конь ся даже совѣтували за общы-ты дѣла (10).

9 Унни-ти ся покорявали на единъ царь (1), и воински-ти имъ ся раздѣлявали на мѵріады, всяка по 10.000 души, и всяка мѵріада ся подраздѣлявала на различны голѣмы и малкы отдѣленія составляемы отъ 1000, отъ 100, и отъ 10 войны. Но кога ся біяли, благочиніе никакъ не държели, но като пущали гласъ голѣмъ, стремили ся на непріятель-тъ, че, ако бы посрѣшнѫли нѣкое голѣмо сопротивленіе, распръсвали ся тойчасъ, и послѣ пакъ ся завращали на ударъ скоро като орли, и яростно като левове, разбивающе и превращающе все що у предіѭ си намѣрали.

Стрѣлы-ты имъ имали на върхъ-тъ кости толкова твърды и убійственны, като че были отъ желѣзо; и знаили да гы фърлятъ много искусно и силно, даже и кога бързо тичали или бѣгали. За да ся біѭтъ отъ близо, носили, въ единѫ-тѫ си рѫкѫ, ножъ, а въ другѫтѫ, мрежѫ, съ коіѭ-то ся мѫчили да засучатъ и обуздаіѭтъ непріятель-тъ, за да не бы можилъ да бѣга (2). Една Унска челядь имала отъ праотцы-ты си това славное преимущество да започенува боя-тъ най-напредь нѣкой отъ членовы-ты й колчемъ Унни-ти имали войнѫ съ нѣкого, безъ да може никой други да удари преди него на непріятель-тъ (3). А на стрѣлы да фърлятъ толкова были искусни, що сѣкога стрѣляще улучали; даже и кога бѣгали, пакъ назадь стрѣляще, мнозина непріятели убивали; но и бѣгъ-тъ и тичаніе-то имъ было много бързо (4). Кога ходили на бой, водили и жены-ты си наедно (5), които, какъ-то ся види, и участвували въ военны-ты борбы, понеже между убіены-ты Унны, Греко-Римляне-ти намѣряли и жены, отъ кое-то Прокопій заключава че той-зи обычай былъ останѫлъ Унномъ отъ Амазонкы-ты, понеже въ тѣхнѫ-тѫ земліѭ казватъ че живѣли и тыя отъ ветхо (6).

10 Унни-ти, колко и да сѫ были диви, дебели, неучени, и совсѣмъ бескнижни варвари (1), и любили доволно да ся поупійватъ (2), были обаче добри, прости, и нелукави (3). Но при всѣмъ тѣмъ они любили злато-то, (4), и обычали да иматъ много жены и наложницы (5).

11 Най-сетнѣ каквѫ сѫ вѣрѫ имали, мы не знаемъ. Марцеллинъ казва че ужъ немали никаквѫ (1); но то е было невъзможно, понеже отъ созданія міра вси человѣци по свѣтъ-тъ сѫ ся кланяли всякога на нѣкое-си божество, подъ коеждобо имя и подъ койждобо видъ было да было, като че самъ Богъ создатель всея твари е вдѫхнѫлъ у человѣцы-ты чювство-то за богопоклоненіе, като знакъ на общо припознаніе на Божественно-то му сѫщество. Марцеллинъ убо не казва правъ, и ако е писалъ че Унии-ти немали никаквѫ вѣрѫ, писалъ го е, или защо-то все искалъ да ты кори, или защо-то не видѣлъ у нихъ какъ-то самъ послѣ казува, ни храмъ за богослуженіе, ни кумиръ за поклоненіе. Но совсѣмъ тѣмъ онъ пакъ се излъгалъ да каже че са кланяли съ великыя благоговѣніемъ на вечь годъ, обрядомъ на земля-тѫ наречно забиквемъ, като на Бога Марса покровителя на земле-ты надъ бои-то клякли (2).

12 Было то какъ было, въ второ-тѫ половина IV-то вѣкъ, кое-то начинава наше-ти настоящи [illegible] отъ 3 инъ-тъ е сопредѣлно съ [illegible] [illegible] и надъ Кавказа. [illegible] [illegible] бого-то и [illegible] [illegible] отъ нарѣчи [illegible] и [illegible] древни списъ [illegible] (3). В начинѫ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Алване-

ти по негово-то время, то есть около 15 год. слѣдъ Хріста, живѣли при Каспійско-то море, и-муще за предѣлы, на востокъ, исто-то сіе море; на западъ, Іверы-ты (Гюрджіи-ты); на сѣверъ, Кавкасскы-ты горы; а на югъ, Арменіїѫ (3). Тойжде казува, че Помпей военачалникъ Римскый воевалъ по тыя страны, на Іверы и на Аланы, отъ едно-то море до друго (4); кое-то ще каже че, еще въ лѣто 66 преди Хріста, кога-то Помпей тамъ воевалъ, Алване-ти живѣли въ тыя страны. Суетоній, въ своіѭ-тѫ історіїѫ на пьрвы-ты 12 Римскы імператоры, помянува такожде Алваны-ты при імператора Тиберіа въ лѣто 35 по Хріста, като народъ обитающій въ въсточнѫ-тѫ часть Кавкаса (5). Отъ другѫ странѫ Арменскый лѣтописецъ Моѵсей Хоренскый пише че въ лѣто 74 по Хріста, сирѣчь токмо до 60 годины слѣдъ Страбона и до 40 год. слѣдъ Суетона, Алане-ти, (кои-то онъ показва че живѣли тамже, гдѣ-то Страбонъ и други показватъ Алваны-ты), соединившеся съ сичкы-ты горцы и съ часть отъ Іверы-ты, дошли съ многочисленны войскы и нападнѫли на Арменіїѫ (6). Тамъ несомнѣнно живуще Алане-ти влѣзли во время царя Римскаго Адріана (л. 117-135), въ Асійскы-ты Римскы области, и ги опустошили, кое-то дало поводъ Префекту Каппадокіи да напише особенно сочиненіе заради какъ трѣба да ся біѭтъ Римляне-ти съсъ нихъ (7). Слѣдъ това вси-ти Вѵзантійски списатели отъ 360 до 820 л. по Хріста, а именно Фаѵстъ сочини-

тель на Арменскѫтѫ історіѭ (8), Прокопій (9), Агаѳій (10), Менандръ (11), Ѳеофулактъ Сімокатта (12), Ѳеофанъ (13), и Генесій (14), говоряще за той-зи народъ въ истѫ-тѫ странѫ живущій, все го *Аланы* именуватъ. — Но освень тыя древны и пьрвы Аланскы жилища, нѣкои списатели помянуватъ и Аланы живущы въ Европейскѫ-тѫ Сарматіѭ на двѣ различны мѣста: 1⁰ между Днѣпра (Борисѳена) и долняго Дунава, по бреговы-ты на Черно-море, отъ гдѣ-то заедно съ Сарматы и Роксоланы нападали въ 11-тъ вѣкъ на Римскѫ-тѫ імперіѭ; и 2⁰ на врьхняго Днѣпра, въ землѭ-тѫ на Славяны-ты, гдѣ-то обаче живѣли малко время. Така Плиній кратко говори за нихъ, въ второѫ-тѫ половинѫ на 1-тъ вѣкъ, че живѣли на Понта, сирѣчь надъ Черно-море, заедно съ Роксоланы-ты (13). Діонусій Перінгитъ, писавшій въ концѣ II-го вѣка, такожде гы полага надъ Черно море, и гы нарича племя имущее много конѣ (14). Тойжде Діонусій помянува и за другѫ Аланскѫ вѣтвь, заедно съсъ Сарматы, около Дакы и долняго Дунава (15). Птолемей же помянува, посредъ II-тъ вѣкъ, въ Европейскѫтѫ Сарматіѭ горы *Аланскы* или *Алауныскы*, и подъ тѣхъ, народъ *Аланы* или *Алауны* (16), кои-то Шафарикъ, основающися на Маркіана Ираклійскаго, кой-то писалъ ок. 400 *л.* по Хріста, че изъ Аланскы-ты горы истекали Борисѳенъ и Роданъ, и че подъ тыя горы живѣли Алане, мысли да сѫ были далеко нѣгдѣ на сѣверъ около изборы-ты на

Роданъ (Донъ)

Днѣпра, Волгѫ и западнѫ-тѫ Двинѫ (17). — Отъ вси тыя історіческы означенія познава ся явно, че пьрвобытни-ти, и така да речемъ корении-ти жилища на Аланы-ты были при Каспійско-то море надъ Арменіѭ подъ Кавказа, то есть въ днешняго Дагистана, че отъ тамъ ся простреле воеваніемъ нѣколико и на сѣверъ въ Асійскѫтѫ Сарматіѭ, и че на конецъ часть отъ нихъ даже минѫли въ неизвѣстно время чрезъ Танаисъ на Европѫ, гдѣ-то ся и заселили, какъ-то видѣхме по речены-ты мѣста. А они, кои остали въ древны-ты свои жилища, простирающеся, какъ-то рекохмы, малко по малко и на сѣверъ, можали до завладѣѭтъ доволно мѣсто отъ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ, въ повредѫ на Унны-ты нѣмы по-напрѣдъ исключителны владѣтели, и правили нападенія и грабежъ, какъ-то на югъ въ Арменіѭ и въ Мидіѭ, тъй и на сѣверъ даже до Меотійско-то езеро и до Кіммерійскыя-тѣ Воспоръ, какъ-то ни казува Марцелинъ (18); отъ кои-то ся тыи и съ сичко-то свое на сѣверъ распространеніе ни пакъ не досягали обитаніежъ до Меотиса и Воспора. — Ніи не ще ся запрежъ да говорѣхме о Аланскѫ-тѫ до това время історіи; ще покажѫ само че тіи имали тъждѣ нравы и обичаи, кито и Унни-ти; тоже были по-прости, по-тихи и по-образовани отъ тѣхъ (19). Какъ-то и само дѣло у нихъ было спорядъ Марцелинъ, да тіи нѣкого человѣка и, като му отрѣжеть чинъ-тѣ да му одержѫтъ посмъ кожа-тѣ, кои-то [illegible]

употрѣбявали като завывкѫ на конь-тъ си. А за вѣрѫ-тѫ си другы знакъ не показвали освень да забиватъ и тіи, какъ-то Унни-ти, единъ голъ мечь на земліѭ-тѫ, и да ся кланятъ предъ него като на военнаго Бога Марса (20).

13 Въ тоежде время владѣлъ, сопредѣлно съ Унни-ти и съ Аіаны-ты, народъ кого-то у Пріска находимъ именуемъ *Акатиры* (1), *Акаттиры* (2), и *Аканиры* (3), и у Іорнанда *Аіаззиры* (4), то есть пакъ *Аканиры*. Арменскый лѣтописецъ Моусей Хоренскый въ послѣдніѭ-тѫ годинѫ царства царя Арменскаго Вагарша, то есть ок. л. 198 (5), помануга въ тыжде надъ-Кавкасскы страны народъ именемъ *Хазары* сирѣчь *Хазары*, говорящи че въ моѭ годинѫ, кои-то была 3-та царя Пареского Арзакаша, множество сѣверныхъ народовъ, сирѣчь *Хазары* и *Пасилы*, преше́дше Кавкаса чрезъ двери-ты Дюръ (6), подъ предводителство-то начальника своего царя Въкасеѭ нѣкоего Сурхаба, минѫли рѣкѫ-тѫ Куръ, и влѣзли въ Арменіѭ; Арменскый же царь Вагаршъ съ единѫ голѣмѫ войскѫ отъ храбры войны составленѫ изтекъ ся на срѣщѫ имъ и битвѫ отворивъ убилъ имъ много лици, и насилъ тыя врагоны даже до отвадъ двери-ты Дюръ; но тамъ они отнова соединяющеся изтѣкли ся силно на Вагаршъ, и го убили въ сраженіе-то. Сетъ ли же Хосровъ возвратя на мѣсто мѣсто, за ня ся отмести за смерть-та любезнаго си, минѫлъ съ Арменски-ты войски возлѣ Кавкасскѫ планинѫ, и ударивъ

мечемъ и копіемъ нетрепетны-ты оныя народы, побѣдилъ гы съвьршено и гы нагонилъ, като имъ зелъ едно на сто отъ все що имали полезно, и въ знакъ своея побѣды въздигнѫлъ на мѣсто-то столпъ съсъ надписъ Грьчьскѫ (7). — Отъ сравненіе-то убо на тыя Прісковы, Іорнандовы, и Моусеевы означенія за сѫществованіе-то въ тожде время и въ тыяжде мѣста на Акациры и Хазары, кои-то впрочемъ Россійскый лѣтописецъ Несторъ именува Козары (8), явно ся разумѣва че Акацири и Хазари были единъ и тойжде народъ, и въ това днесь почти вси народовъ изслѣдователи сѫ согласни (9). — За жилища-та имъ само Іорнандъ казува положително, че по негово-то время, то есть ок. л. 552, Акацири-ти живѣли на югъ отъ Есты-ты, народъ обитавшій на Балтійско-то при-моріе между Вислѫ и Естоніѭ, и на сѣверъ отъ Блъгары-ты простираемы тогава надъ Черно море (10); кое-то показва че Акацирски-ти или Хазарски жилища, были тога-зи въ Европейскѫ-тѫ Сарматіѭ. Но въ вторѫ-тѫ полвинѫ IV-го вѣка, кога-то наченува тая наша історія, мы не мыслимъ да сѫ ся простирали Акацири-ти даже до тамъ, и за доказателство на това имамы слѣдующы-ты обстоятелства: — 1° Нікифоръ Патріархъ и Ѳеофанъ казватъ че Хазари-ти происходили отъ вѫтрешно нѣкое мѣсто на Асійскѫ-кѫ-тѫ Сарматіѭ, кое-то пьрвыя-тъ нарича *Берциліѭ*, а вторыя-тъ *Берзіліѭ* (11). Това мѣсто и у Анастаса Книгохранителя стои на Латінскы изъ

Ѳеофана преведено Berzilia, а не Berylia (12). Нікифорово-то Βερζίλια е равно съ Бергиліѭ, кое-то пакъ съ *Бергиліѭ* вмѣсто *Бѣлиріѭ*, или съ *Бреиліѭ* отъ *берѣ*=*бреѣ*. А Ѳеофаново-то Βερζίλια е равно по нашему съ *Бержиліѭ*, т. е. *Брежиліѭ*, пакъ отъ *берѣ*=*бреѣ*, и показва землѭ прибрежнѭ. — 2° Пріскъ казва че Сарагури-ти, като нападнѫли на Акациры-ты и ты покорили (л. 468), воевали на Персіѭ чрезъ Каспійскы-ты двери (13). И това пакъ показва прибрежностьтѫ на тогашны-ты Акацирскы или Хазарскы жилища, понеже слѣдъ покореніе-то имъ Сарагури-ти минѫли Кавказа чрезъ Каспійскыя двери, кои-то, бывше между Іверы и Аланы (14), падятся право на югъ подъ прибрежіе-то на море Каспійско. — 3° Отъ онова що выше видѣхмы да казва Моисей Хоренскый за Хазиры и Пасилы че влѣзли въ Арменіѭ чрезъ двери-ти Джоръ, познава се пакъ, че тіи пилм изъ при-море-то Каспійско. — 4° Несторъ Русскый помѣнува на това прибрежіе, при устіе-то на рѣкѫ Волгѫ, народъ именемъ *Хвалисы*, и отъ него казвава дѫже и море-то Каспійско, *море Хвалисское* (15). Подобно, защото Хазари-ти сѫ обитавали при море Каспійско, Персіте и Арапи до нынѣ еще нарицѫтъ сіе море, *море Хазарское* (16). — Отъ все това убо мыслимъ че тарие-ти Акацирскы или Хазарскы жилища сѫ были по прибрежіе-ты на Каспійско море, подъ устіѭ на рѣкѫ Волгѫ, е тоѭ Хазиія или Атилиѭ. Тамъ ги нарече и Шлецеръ (17).

— Колко-то за породѫ-тѫ имъ, Прискъ ни показва положително че были Унни (15), ако и да гы нарича пакъ на друго мѣсто Скѵѳы (19), както и самы-ты Унны на много мѣста непрѣкнато Скѵѳы называва (20). — Впрочемъ, по Іорнандовы-ты означенія, Акацири-ти были народъ храбрѣйшій, кой-то не знаилъ що е плодопроизводъ, а ся хранилъ отъ скотоводство и отъ ловъ (21).

14 Мѣсто-то, за кое-то до сега говорихмы, зовалося е въ ветхо время общимъ именемъ *Асійска Сарматія*, *Пьрва Сарматія*, или *Сагроматія*, какъ-то и въ началѣ рекохмы, защо-то народъ *Сармати* или *Сагромати*, народъ *женовладѣемый*, тамъ задъ рѣкѫ Танаисъ былъ пьрво живѣлъ, и защото древни-ти почитали рѣка Танаисъ за предѣлъ между Европа и Асія (1). Отъ сямъ же Танаисъ, между Балтика, Дунавъ-тъ и Черно-море, е пространно-то овова земно разстояніе, кое-то отъ много рѣкы ся полива и отъ доволно горы ся покрыва, и кое-то древни-ти списатели означавахѫ съ общо и безсмысленно наричаніе, по-преди, *Европейска Скѵѳія*, а по-сѣтнѣ, *Европейскѫ Сарматіѭ*, безъ да ни кажатъ, а негли и безъ да знаіѫтъ сами каистика, кои и какви сѫ были тіи *Скѵѳи* и тіи *Сармати*, отъ кои-то сѫ го така нарекли (2).

И за Скѵѳы-ты убо казватъ, че ся изшли и населили или ся отъ Асіѭ преселили тамъ даже отъ начала кога-то, мѣсто-то еще было пусто. Иродотъ найнапредъ обявлява четыри различны имѧія за тѣ-

хно-то начало, глаголеми: — 1° че, какъ-то сами Скѳи-ти приказвали. Теситай родився най-пьрво тамъ въ пустынїѧ отъ Бога Дїа (Юпитера) и единѧ Борисѳеновѧ дьщерїѧ, хыдѧ годины преди Дарїево-то воеванїе на Скѳїѧ, спрѣчь около 1508 годины преди Хрїста, ималъ троицѧ сыновы: Либочая, Арбочая, и Голачая, Λιπόξαιν, Ἀρπόξαιν, καὶ νεώτατον Κολάξαιν, изъ кои-то ся родили, отъ пьрвыя-тъ, Скѳи глаголемыи *Аухати*; отъ вторыя-тъ, Скѳи называеми *Китїари* и *Трасти*; а отъ третїя-тъ, кой-то станѧлъ и главный царь всѣмъ, Скѳи нарицаемыи *Паралати*. Вси тїи народи, отъ прозванїе-то *Сколотъ* що ималъ царь-тъ имъ, сами себе именували *Сколоти*, а Еллини-ти ги нарекли *Скѳы* (3). — 2° че, какъ-то приказвали Еллини-ти, кои-то живѣли по бреговы-ты на Черно-море, Еллинскый юнакъ Ираклей, пришедъ на това мѣсто бывшее еще пусто, срѣщнѧлъ въ пещерїѧ единъ звѣрь, кой-то отъ главѧ-тѧ до коремъ-тъ былъ жена, а отъ тамъ на долу змїя, и по желанїе-то й совокупився съ неїѧ породилъ троицѧ сыновы: Агаѳирса, Гелона и Скѳа, отъ кои-то пьрви-ти двонца, отшедше на друго мѣсто, породили народы *Агаѳирсы* и *Гелоны*, а третїй-тъ най-младый си останѧлъ тамъ, и отъ него станѧлъ народъ *Скѳи* (4). — 3° че, какъ-то пакъ согласно приказвали и Еллини и Скѳи, испьрво живѣли тамо Киммерїйци, а послѣ Скѳи кочующи, кои-то живѣли по-напредъ въ Асїѧ, а по-сетнѣ притѣснившеся отъ другъ единъ Асїйскы

народъ именемъ Массагеты, дошли та всѣдили Киммерійцы-ты, и ся населили на тѣхно мѣсто 5. Споредъ това мнѣніе Скѵѳи-ти были пришелци изъ Асіѣ, и него Иродотъ принимающи за най-вѣроятно, прилага и — 4° че, какъ-то приказвалъ въ стихотворенія-та си Приконисійскый Арістей, кой-то былъ ходилъ младъ іоще при Іссидоны-ты, надъ тыя Іссидоны живѣли еднооки-ти Аримаспи, а надъ тѣхъ златохранители-ти орли, а надъ тѣхъ пакъ вьрхосѣверни-ти люди даже до море-то; че тіи вси, освень вьрхосѣверны-ты, начиная отъ Аримаспы-ты, нападали всегда на ближны-ты си подъ тѣхъ народы, и тъй Аримаспи-ти всѣдили отъ земѣ-тѣ имъ Іссидоны-ты, а Іссидони-ти всѣдили Скѵѳы-ты, а тіи пакъ притѣснивше Киммерійцы-ты живущыя на югъ по бреговы-ты на Черноморе, принудили гы да имъ оставятъ мѣсто-то си 6. Споредъ това мнѣніе, пакъ Скѵѳи-ти были пришелци изъ Асіѣ. — Отъ тыя четыри мнѣнія, пьрво-то, второ-то и четверто-то, явно ся баснословни, или на баснѣ основани; а третіе-то, и ако бы да е історическо, не ны казва обаче ни какъвъ сѣ народъ были Скѵѳи-ти, ни зашо сѣ ся тъй нарекли (7).

А за Сарматы-ты не по-малко баснословно приказватъ, че ся родили ужъ отъ совокупленіето на Скѵѳы съ жены мѣжьскы одѣвающіяся и безъ мѣжи живущія, кои-то именували *Амазонки*. Така Иродотъ слухомъ приказва за тѣхъ глаголиши: » Кога-то Еллини-ти воевавше (около 1150 го-

» дины преди Хріста) противу Амазонкы-ты (жи-
» вущыя въ Каппадокіѣ,) сторихѫ брань съ нихъ
» на Ѳермодонта рѣкѫ, (а Амазонки-ти ся нари-
» чатъ отъ Скѵѳы-ты *Ойорпата*, кое-то по Гре-
» ческы ще каже *мѫжеубійци*, защо тіи мѫжъ-тъ
» го выкатъ *ойоръ*, а убитіе-то *пата*,) тога каз-
» ватъ че Еллини-ти побѣдивше вложили въ три
» корабы колко-то отъ Амазонкы-ты можили жи-
» вы да уловятъ, и отплавали за Елладѫ. Но на
» пѫть тыя Амазонкы дигнѫли главѫ, и исклали
» сичкы-ты вѫтре мѫжи; а понеже ни корабы
» совсѣмъ познавали, ни кормило, ни платна, ни
» лопаты за управленіе тѣхно да употрѣбяватъ
» знаили, кораби-ти имъ си плавали сами по вол-
» нѫ и по вѣтръ, и тъй испаднѫли на *Стрьмны*
» нарицаемы-ты бреговы Меотійскаго езера, кои-
» то стрьмни брегове были въ земліѫ-тѫ на сво-
» бодны-ты Скѵѳы. Тамъ Амазонкы-ты, исшедше
» изъ корабы-ты, вырвѣли пѣши до нѣгдѣ на по-
» селенѫ-тѫ онѫіѫ земліѫ, а послѣ като срѣ-
» щнѫли коніе дѣто пасли, грабнѫли гы, и на
» тѣхъ възсѣдше хванѫли да обыкалятъ и да
» плѣнятъ сичкѫ-тѫ онѫіѫ Скѵѳскѫ земліѫ. А
» Скѵѳи-ти не можили изведнъжъ да усѣтятъ ра-
» ботѫ-тѫ, защо ни языкъ-тъ, ни одѣяніе-то, ни
» родъ-тъ имъ познавали, и ся чудили отъ гдѣ
» имъ были дошли тіи злосторници, кои-то сѣка-
» ли че сѫ мѫжи имущи единъ и тойжде въз-
» растъ; най-сетнѣ брань съ нихъ сотворивше,
» убили нѣколицинѫ, и отъ мрьтвы-ты кои-то па-

» днѧли въ рѫцѣ-тѣ имъ познали че тыя были
» жены. Совѣтовавшеся убо тогава помежду си,
» рѣшили ся да гы не убиватъ веке никакымъ
» образомъ, а да проводятъ при тѣхъ вай-млады-
» ты изъ помежду си, за да ся научатъ колко
» множество сѫ были. Тѣмъ они зарачали да ся
» ополчаватъ близо при нихъ, и да правятъ що-
» то и они правили; и ако бы они да гы го-
» нятъ, и тіи да не стоятъ да гы біѭтъ, но да
» бѣгатъ, и кога престанѫтъ да гы гонятъ, тіи
» пакъ да ся ополчаватъ близо при нихъ. Това
» ся совѣтовали да сторятъ Скѵѳи-ти, желающе
» да имъ ся родятъ дѣца отъ тѣхъ. Отшедше убо
» момци-ти имъ, сторили онова що имъ бѣхѫ за-
» рѫчали, и тъй Амазонкы-ты, като познали че
» тіи не дошли за нѣкоіѫ вредѫ, оставили гы
» мирны, и ополченія-та имъ ся приближавали
» едно до друго отъ день на день по-вече. А какъ-
» то момци-ти, тъй и Амазонкы-ты немали нищо
» друго при себе си, освень оружія-та и коніе-
» то си, и живѣли единъ и тойжде животъ на
» ловъ ходяще и плѣняще. А по пладне Амазон-
» ки-ти правили така: ходили по вънъ распръс-
» нѫты по еднѫ или по двѣ, и ся расхождали
» за веселіе близо едны при другы. Това нау-
» чившеся и Скѵѳи-ти хванѫли да правятъ исто-
» то, и нѣкой-си отъ нихъ видѣвъ нѣгдѣ самѫ
» осталѫ Амазонкѫ, приближавался при неіѫ, и
» та го не отбутвала, но го оставяла да іѫ у-
» потреби. И съ языкъ не можала да му распра-

» ви, (защо не си разбирахѫ единъ другы), а съ
» рѫкѫ му казвала да дойде наутре на исто-то
» мѣсто, и да доведе и другыго, значущая да
» станѫтъ двама, че и та щяла до доведе и дру-
» гѫ. Момъкъ-тъ като си отходилъ, казвалъ това
» на другы-ты, а наутре отходилъ пакъ на него
» мѣсто, и заводилъ и другыго, и намѣрялъ Ама-
» зонкѫ-тѫ че го чака ведно съсъ еднѫ другѫ.
» Това научившеся и други-ти момци, привлекли
» къ себѣ и другы-ты Амазонкы; и най-сетнѣ
» соединивше ополченія-та си, живѣли наедно, и-
» мѣюще всякый за женѫ онѫзѫ, съ коѭ-то ся
» былъ испьрво собокупилъ. Языкъ-тъ же на же-
» ны-ты мѫжіе-то не можали да ся научатъ, а
» языкъ-тъ на мѫжіе-то жены-ты ся научили, и
» тъй като хванѫли да си разбиратъ единъ дру-
» гы, мѫжіе-то рекли на Амазонкы-ты така: *Нiи*
» *си имамы родители, имамы си и имѭнія*;
» *неможемъ убо вече да живѣемъ животъ та-*
» *кѣвъ-зи, а трѣба да подемъ да живѣемъ*
» *при тѣхъ*. А Амазонкы-ты имъ рѣкли така:
» *Нiи не можемъ живѣ наедно съ ваши-ты*
» *жены, зато наши-ти обичаи не сѫ еднакви*
» *съ тѣхны-ты; нiи употребляваме лѫкове,*
» *хвѣрлямы стрѣлы, и ѣздимъ на конь, а дѣла*
» *женскы не смы научены да вѣршимъ; а ва-*
» *ши-ти жены не правятъ нищо отъ колко-то*
» *нiи рекохмы че правимъ, а вѣршатъ само*
» *женскы дѣла, и си сѣдятъ въ кола-та, ни*
» *на ловъ ходятъ, ни на друго никъдѣ. Не мо-*

» *жемъ убо имати сожившіе съ нихъ, но ако*
» *щете да ны имате за жены, и да ся яви-*
» *те праведни, поидѣте при родители-ты си,*
» *зьмнѣте си що-то ви ся пада отъ имѣніе-*
» *то имъ, и послѣ дойдѣте пакъ при насъ да*
» *си живѣемъ особито.* Момци ти гы послуша-
» ли и сторили това; а когато, пріявше що-то
» имъ ся падало отъ имѣніе-то, дошли пакъ при
» Амазонкы-ты, тыя имъ пакъ рекли така: *Насъ*
» *ны е страхъ веке да живѣемъ на това мѣ-*
» *сто, едно, защо-то смы лишили бащы-ты вы*
» *отъ васъ, а друго, защо-то смы повредили*
» *землѭ-тѫ вы много. Того ради, понеже и-*
» *щете да ны имате за жены, сторѣте това*
» *съ насъ на едно: Пріидѣте да станемъ отъ*
» *тѫзи землѭ, и прещедше рѣкѫ Танаисъ, да*
» *ся населимъ отвьдь.* Послушали и на това мом-
» ци-ти, и прешедше Танаисъ, вьрвѣли къмъ во-
» стокъ три дни пѫть отъ Танаисъ, и къмъ сѣ-
» веръ три дни отъ Меотійско-то езеро. А като
» стигнѫли на това мѣсто, гдѣ-то днесъ обита-
» ватъ, населили ся тамо. Отъ тогава на самъ Сау-
» раматскы-ты жены си вьрвятъ по ветхы-ты о-
» бычаи, и по ловъ на коніе ходятъ съсъ и безъ
» мѫжіе-то си, и на войнѫ ходятъ, и одѣяніе
» носятъ какво-то и мѫжіе-то. *А языкъ Сауро-*
» *мати-ти говорятъ Скѵѳскы и не толкова*
» *право какво-то ветхыя-тъ, защо Амазонки-*
» *ты не го научили добрѣ.* А за женитбѫ, та-
» къвъ обычай иматъ, що никоя дѣвойка не ся

» жени, преди да убіе нѣкой мѫжъ отъ непріятели-ты; за това и нѣколико отъ нихъ устаряватъ и умиратъ безъ да ся оженятъ, защо не » можили да испълнѭтъ тойзи обычай.« (8). Спорядъ това убо Иродотово половина баснословно и половина історическо приказаніе, Сауромати-ти ся были породили отъ Скуѳы и Амазонкы, и дошли отъ Скуѳіѭ та ся населили на востокъ отъ Танаисъ и на сѣверовостокъ отъ Меотиса, сопредѣлно съ *царскы* называемы-ты Скуѳы (9), и това мѣсто ся назвало отъ тѣхъ *Асійска Сарматія*, защо-то Танаисъ и Меотисъ ся почитали за предѣлъ между Европѫ и Асіѭ. А споредъ другы писатели, тіи сѫ были преселили тамъ изъ Мидіѭ (10), а послѣ, като ся умножили, преселили ся и отъ него мѣсто и дошли та ся населили отъ сямъ Танаисъ, гдѣ-то малко по-малко ся распространили даже до Вистлѫ (Vistula) рѣкѫ, покоривше себѣ и по-вече-то отъ Скуѳы-ты (11). Сприсѫтствіе-то обаче на такыва два главны народы Скуѳы и Сарматы надъ Черно море ся продължило отъ части даже до 1-тѣ вѣкъ по Хріста, кога-то по извѣстіе-то на очевидца Діона Хрусостома, пребывавшаго въ града Олвіа въ лѣто 81 до 91 по Хріста, Скуѳы и Сармати ся скитали заедно надъ Черно-море около нижняго Днѣпра, беспокоевающе Греческы-ты тамошны поселенія, и нигдѣ не имѣюще постоянно жилище, но старающеся да притѣсняватъ единъ другаго въ тамошны-ты тъстр[illegible]ны цани (12). Малко по-сетнѣ тіи

многочисленніи Скѵѳы были истребени или покорени отъ Сарматы-ты, така що имя-то имъ хванѫло веке тамъ да ся не чува. Того ради Плиній казва »че имя-то и нрави-ти Скѵѳски минѫли въ » Сарматы и въ Германы, и че това ветхо назва- » ніе *Скѵѳи* не останѫло веке освень на оныя, » кои-то далечь отъ тыя народы живѣѭтъ почти » непознати отъ другы-ты человѣцы» (13). Совсѣмъ обаче що исчезнѫли вещественно Скѵѳи-ти въ Европѫ, имя-то имъ станѫло насетнѣ пакъ любимо на писатели-ты Греческы и Латінскы, кои-то за голѣмѫ вредѫ на древніѭ-тѫ історіѭ давали го, или отъ невѣжество и нерадѣніе, или отъ разваленъ вкусъ и отъ злѣ употребляемѫ ученость, почти всѣмъ извѣстнымъ и неизвѣстнымъ народамъ явившимся въ Европѫ отъ I-го даже до XII-го вѣка на Рождество Хрістово. Освень това, даже при Александра Великаго, кога-то войни-ти му бѣхѫ достигнѫли до рѣкѫ Іаксарта, нынѣ Сагунѫ, въ Арменіѭ, понеже тая рѣка ся зовала и Донъ (Танаисъ) по Аланскы, они на врашаніе като приказвахѫ че ходили даже до рѣкѫ Дона (Танаисъ), хвалили ся че проникнѫли даже до Скѵѳіѭ, и хвалбисти-ти Греци това повторяюще начали да называватъ Скѵѳы и сичкы-ты Сѣверо-Асійскы народы (14), и тъй влѣзло въ употребленіе до тога небывалое названіе Асійскыя Скѵѳіи, за коіѭ-то говори и самъ Стравонъ (15). Но любознателный и разсудителный Иродотъ, кой-то почти най-напредь е помянѫлъ имя-то *Скѵѳи* и *Скѵ-*

ѳііѣ, не го давалъ тъй общо и неразбрано на всякъ сѣверовосточенъ народъ, но като показва именно кои люди почиталъ за Скѵѳы, и като ги раздѣлява на Скѵѳы *орачи*, Скѵѳы *земледѣлцы*, Скѵѳы *кочующи* (незастойны), и Скѵѳы *царскы* (βασίλειοι), означающи и мѣсто-пребываніе-то на сѣкы едны отъ тѣхъ (16), най-сетнѣ опредѣлява точно и самы-ты предѣлы на сичкѣ Скѵѳіѣ, между Меотисъ и Танаисъ на Востокъ, Черно-море на Югъ, устіе-то Дунавско на Западъ, и нѣкои не Скѵѳскы народы на Сѣверъ, заключающи іѣ въ земліѣ четвероуголнѣ отъ 4000 стадіи на дльжъ, и пакъ толкова на ширъ (17), и исключающи изъ неіѣ отъ къмъ Сѣверъ речены-ты не Скѵѳскы народы именуемыя Агаѳирсы, Неѵры, Андрофагы, и *Меланхлены*; а отъ къмъ Востокъ, другы такожде не Скѵѳскы, нарицаемыя *Сагромати*, *Будины*, *Геловы*, *Ѳиссагеты*, *Іоркы*, на кои-то особенно описва мѣсто-то и положеніе-то (18), а послѣ языкъ-тъ, нравы-ты, и обичаи-ты (19).

Нія не ще ся запрекъ тука да испытваны народословно, какви сѫ были заистинѣ вси тіе Скѵѳски и не Скѵѳски народи, защо, то бы ны завлекло много далечъ (20); ще кажемъ само че Сагромати или Сармати-тѣ, когато отъ Азіѣ презъ Дона минѣли на Европѣ и заняли мѣсто-то на Скѵѳы-ты, хванѫли и тіи като тѣхъ да ся нрекватъ, отъ незнаніе и не точно испытаніе на Гръческы-ты и на Римски-ты писатели, почти и за всякъ други народъ такъ *обичающій*: За това и отчасто-то онова

мѣсто, кое-то по-напредь ся зовало *Европейска Скѵѳія,* сега хванѫло да ся зове *Европейска Сарматія*; и то ся продължило до конца IV-го вѣка и малко по-сетнѣ, кога-то Унни-ти, пришедше такожде изъ задъ Дона, завоевали тыя мѣста, какъ-то щемъ по-долу да видимъ, и вшедше въ непосредственны и непрестанны сношенія съ Греко-Римскы-ты царства и народы, открыли имъ истинны-ты имена на речены-ты варвары, и дали конецъ на неточны-ты названія Скѵѳовъ и Сарматовъ, кои-то не были веке употребляеми освень отъ гордѣливы нѣкои и несмысленны Греческы и Латинскы писатели, кои-то упорствували пакъ да показватъ тамошны-ты народы съ древны-ты тыя, само Географическѫ смысль имѣющыя, имена.

15 Това като тъй общимъ обзоромъ упознахмы, добро е да кажемъ и особливо колко пространство сѫ давали писатели-ти на Европейскѫ-тѫ Сарматіѭ, и каковаго имене народы сѫ поставяли, особенно въ неѭ живущыя. — Птолемей посреди II-го вѣка, и споредъ него Маркіанъ Ираклейскый въ началѣ IV-го вѣка, даватъ й величайше пространство, и ѭ ограничаватъ, на Сѣверъ, отъ Балтійско-то море, кое-то наричатъ *Сарматскый океанъ*, слѣдъ устіе-то на рѣкѫ Вистулѫ, и отъ неизвѣстнѫ-тѫ тогава сѣвернѫ землѭ; на Западъ, отъ рѣкѫ Вистулѫ, отъ така наричаемы-ты *Сарматскы Горы* (1), и отъ рѣзкѫ-тѫ между тыя горы и изворы-ты на реченѫ-тѫ рѣкѫ; на Югъ, отъ мѣсто-то на пресеклены-ты Язѵгы (2),

отъ южныя-тъ край на Сарматскы-ты горы до начало-то на Карпатскѫ-тѫ планинѫ, продължаемѫїѫ отъ Дакїѫ даже до рѣкѫ Каркинитскѫ (3); и на Востокъ, отъ шїѩтѫ (ἰσθμός) при тѫїѫ рѣкѫ, отъ Вукѫ блато (4), отъ брегъ-тъ на Меотїйско-то езеро до рѣкѫ Танаисъ, отъ тѫзи рѣкѫ до изворы-ты й, и отъ тамъ на Сѣверъ до неизвѣстнѫ-тѫ землїѫ (5). Тамъ споредъ Страбона были отъ Дунавъ-тъ по Черно-море до Меотисъ и Танаисъ, първо Гетска-та пустыня между Дунавъ-тъ и Борисѳена; послѣ народъ Тургети; послѣ Сармати Язути и Сармати царски или Басили (6), а най-послѣ Урги (7); по-вечето отъ нихъ были скитащи, а мнозина земледѣлци; а въ средиземны-ты страны, въ Дунавскыя-тъ островъ Пеукѫ, при устїе-то Дунавско, народъ Пеукини: на врьхнаго Днѣстра или Тура, Тургети; на Западъ отъ нихъ до Германы-ты, Бастарни на много племена раздѣлени; а на Востокъ отъ нихъ отъ Борисѳена до Танаисъ надъ речены-ты Сарматы, народъ Роксолани (8). — Сто и пѣтьдесять годины слѣдъ Страбона, Птолемей пише въ тыжде мѣста, сирѣчь въ Европейскѫ-тѫ Сарматїѫ, освонь около пѣтьдесять изчисленыя малы народы, слѣдующе-ты главны народы, сирѣчь: *Венеды*, при Балтїйско-то море нѣкогдашемо Венедскый заливъ; *Певкини* и *Бастарни*, надъ Днїѫ; *Язуги* и *Роксолани*, при отчыя-тъ заливъ Тракъ на Меотїйско-то езеро; и *Сугуи* и *Аланы*, по на езеро отъ Роксолани-ты (9). — Че-

тыристотинъ години слѣдъ Птолемеа писавшій Іорнандъ готѳъ, епіскопъ Равенскый, изчислява доста малкы и голѣмы народы тамъ въ неозначаемы предѣлы (10) живущыя, кои-то посредъ IV-го вѣка по Хріста были покорени отъ Остроготѳскаго краля Ерманарика (11). Между тѣхъ онъ показва като величайшій и многочисленнѣйшій народъ *Венеты*, кои-то составляли испьрво единъ само народъ, а послѣ ся раздѣлили на три различны племена именуемыя *Венеты*, *Анты*, и *Славы* (12). Тойжде Іорнандъ въ началѣ своего сочиненія описающій Скѵѳіѭ, на коіѭ-то дава неизмѣримо пространство отъ рѣкѫ Вистулѫ до Кинѫ, и отъ Черно-море до сѣвернаго океана (13), изчислява народы-ты, кои-то тогази въ неіѭ обитали, и показавъ народъ Гепиды между рѣкы-ты Дунавъ, Тисіѭ, и Тауса, казва: »Отъ въдь тѫіѭ рѣкѫ е » Дакія, коя-то е забиколена, като съ нѣкой вѣ» нецъ, съ высокы горы, на кои-то покрай стрьм» ный-тъ и ужасный ръть, кой-то ся на сѣверъ » извышава, и отъ изворъ-тъ на рѣкѫ Вистулѫ въ » безмѣрны пространства, живѣе многолюдный на» родъ *Виниди*. Тіи Виниди, ако и да имъ ся » промѣняватъ днесь имената споредъ различны» ты имъ племена и мѣста, главно обаче ся име» нуватъ *Славени* и *Анти*. Славени-ти обитаватъ » отъ града Нова при Дунавъ-тъ (14) и отъ езе» ро нарицаемое Мурсійско (15), до Днѣстра на » Востокъ и до Вистулѫ на Сѣверъ. Тіи, вмѣсто » градовы и села, иматъ блата и лѣсы за оби-

» талище. А Анти-ти, кои-то сѫ и най-силни-ти
» между нихъ, и ся спущатъ въ населеніе-то си
» до Черно-море, простиратся отъ Днѣстра до
» Днѣпра рѣкы, кои-то отстоятъ на много дни
» пѫть една отъ другѫ. А покрай океана, гдѣто
» Вистула ся чрезъ три устія истича, обитаватъ Ви-
» дивари, отъ много народы составляеми. Слѣдъ
» тѣхъ же, пакъ покрай океана, живѣѭтъ Ести, родъ
» человѣческый совсѣмъ немиренъ. На Югъ отъ
» нихъ обитава силный народъ *Акацири* (16),
» кои-то земный производъ що е, не знаѭтъ, а
» ся хранятъ отъ скотоводство и отъ ловъ. Задъ
» тѣхъ ся простиратъ надъ Черно-море жилища-
» та на Българы-ты (17), кои-то сѫ станѫли
» знаменити отъ злины-ты на наши-ты грѣховы.
» А отъ тамъ нататакъ веке Уини-ти, като пло-
» доносѣйше родилище на силнѣйши народы, из-
» никнѫли за ужасъ и полуденіе на хората. Ед-
» ни отъ тѣхъ ся зовѫтъ *Аулцїагири*, а други
» *Савири*, и жилища имѧтъ различны. Аулцїаги-
» ри-ти живѣѭтъ при Херсона, гдѣ-то непаси-
» тѣйши търговци доносятъ добры-ты вещи изъ
» Азїѧ. Ти лѣтѣ тичатъ по широкы-ты вѫтреш-
» ны полета, и ся запирятъ само тамъ, гдѣ-то
» намѣратъ пашѧ за стада-та си; а зимѣ ся вра-
» щатъ пакъ надъ Черно-море.» (18). — Проко-
пій, Іорнандожъ современникъ, пише за тойжде
предмѣтъ така: «Народи-ти *Славени* и *Анти* и-
» махѫ исѣрво едно и тоежде имя, защо и два-
» та тыи народы отъ вехо *Сторы* (19) тыи име-

» нувахѫ, и то за това, сѣкамъ, че разсѣяно
» (распръснѫто) живѣіѫтъ въ земліѭ-тѫ си; а
» земля-та имъ е много пространна, защо сичкѫ-
» тѫ почти задъ-Дунавскѫ странѫ тіи іѫ насе-
» ляватъ» (20). И на друго мѣсто Прокопій пи-
ше така: »Надъ Сагиды-ты (въ Асійскѫ-тѫ Сар-
» матіѭ) живѣіѫтъ Унски народи много... до
» езеро-то Меотійско и до рѣкѫ-тѫ Танаисъ....
» нынѣ именуемыи Утургури; и надъ тѣхъ къмъ
» сѣверъ живѣіѫтъ безчисленни-ти народи *Антовъ*.
» При мѣсто-то изъ кое-то зема да ся истича
» Меотійско-то езеро, сѣдятъ Готѳы называемыи
» Тетраксіти, кои-то не сѫ много.... А като
» заминешь отъ сямъ Меотійско-то езеро и рѣкѫ
» Танаисъ, на доволно разстояніе по тамошны-ты
» полета живѣіѫтъ Унни Кутургури» (2). — Ако
сравнимъ сега едно съсъ друго означенія-та на
четворицѫ-тѫ тыя писатели, ще видимъ че, тамъ
гдѣ-то Стравонъ полага Бастарны и Тѵрагеты, а
Птолемей Венеты, Бастарны, Колесожители, и А-
лаѵны, Іорнандъ полага Венеты и Славены; и тамъ
гдѣ-то Стравонъ и Птолемей полагатъ Роксоланы,
Іорнандъ и Прокопій полагатъ многочисленный на-
родъ Анты; а тамъ гдѣ-то Стравонъ палага Язѵ-
гы, Басилы, и Ургы, а Птолемей само Язѵгы, Іор-
нандъ полага Българы (а надъ тѣхъ Акациры) и
Унны Аулціагиры, а Прокопій Унны Кутургуры
и Унны Утургуры. Отъ това сравненіе іавно
ся показува че, като оставимъ за сега на странѫ
Акациры, Българы и Унны кои-то на свьршаніе

IV-го вѣка, гдѣ-то начева настояща-та історія, не бѣхѫ минѫли іоще изъ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ отъ сямъ Меотисъ и Танаисъ, не оставатъ почти въ Европейскѫ-тѫ Сарматіѭ ни Скѵѳы ни Сармати, но вси тамо живущія главни народи (22) были племено Славенскаго, носяще различно по мѣстоположенія-та си имя *Венеты*, *Славены*, и *Анты*. Пьрви-ти, кои-то ся зовали и *Венеди* или *Венди*, и *Викиди* или *Винди*, были Западни-ти Славене, ближни при Нѣмцы-ты, отъ кои-то и пріяли това не Славенско а Нѣмецско названіе, сами себе Сьрбы, Сербы, или Сорбы, Сорабы именующе (23). Втори-ти, кои-то отъ Греко-Латінскы-ты писатели ся пишѫтъ Σχλάβοι Sclavi, или Σθλάβοι и Σχλαβῆνοι Sclavini, или Σθλαβῆνοι а отъ единородны-ты ся зовѫтъ *Словене*, *Словѣне*, *Словенци*, были сѫ оніе, кои-то подъ именемъ *южны Славены* преходили часто Дунавъ-тъ и правили ужасны воеванія на Грекоримскѫ-тѫ землѭ. (24). Трети-ти, кои-то отъ Греко-Латінскы-ты писатели ся именували по-прѣди *Роксолани*, а по-сетнѣ *Анти*, (25), не сѫ были други, освень оніе сѣверовосточни Славени, кои-то днесь ся именуватъ *Руси* или *Россіане*. И наистинѫ нія мыслимъ че ветха-та рѣчь *Роксолани* была е тъй писана отъ чужды-ты вмѣсто *Росслани*, т. е. *Россіани*, и това просто и естественно произведеніе на рѣчь-тѫ Ῥωξολάνοι види ны ся много по-правдоподобно нежели онова що предлага Шафарикъ глаголѣщи, че тая рѣчь была чѫ сложена отъ двѣ: *Рикс-*

Алани, и че слѣдователно Роксолани-ти были Алани-Сармати, преселени тамъ не знамъ какъ и кога отъ Кавкаса, а назовани така не знамъ защо, негли защо-то ишли изъ при рѣкѫ *Аракса* въ Арменіѭ, понеже Шафарикъ с *увпренъ* че рѣка Волга ся назвала *Ракса* отъ тѣхъ (26). Но колко е това безосновно, всякый лесно разумѣва: защо *Аракс-Алани* бы значило *Алани при Аракса*, а Роксолани-ти сѫ были много далечь отъ тѫѭѫ рѣкѫ, кога-то оніе що си остали близо при неѭѫ, называли ся просто *Алани* или *Алвани*.

16 Като тъй упознахмы Скѵѳіѭѫ и Сарматіѭѫ, какъ-то и главны-ты й туземцы народы, потребно е да кажемъ и за другъ единъ знаменитъ въ історіѭѫ-тѫ народъ, кого-то Унни-ти, прешедше отъ сямъ Танаисъ, намѣрили че владѣлъ надъ Дунавъ-тъ и надъ Черно-море въ доволно пространство на Сѣверъ и на Западъ. Той народъ ся наричалъ *Готѳи*.

17 За обитаніе-то имъ надъ Черно-море, и различны-ты имъ походы и воеванія на Римскѫ-тѫ земліѭѫ, и за вышеречено-то имъ распространеніе, історія-та само отъ лѣто 215 по Хріста начевува да говори, и по-напредь именно за нихъ нищо не помянува, и тъй не знаемъ добрѣ какъвъ и дѣ е былъ и що е правилъ пьрвоначално той народъ. За то негли Іулій Капітолінъ, Спартіанъ, (1) Прудентій (2) Святій Іеронѵмъ (3), и Клавдіанъ (4), почитали Готѳы-ты за единъ и тойжде народъ съ древны-ты Скѵѳы, и слѣдователно мыслили че

тіи были тамо туземци. Тожде мыслилъ и Святый Исидоръ Севильскый, сочинитель въ VII-го вѣка Испанскыя литургіи (5). На исто-то мнѣніе былъ, видися, и Прокопій като казва, че Готѳи, Висиготѳи, Вандали, Гипеди, и други Готѳски племена, живущія надъ Черно-море и надъ Дунавъ-тъ, зовали ся въ ветхо время общимъ именемъ Скѵѳи, а частнимъ Саѵромати, или Меланхлени, или другояче. Той прилага и това че вси тія племена, ако и да ся различали именемъ, инакъ обаче не были едни отъ другы различни, защо были тѣломъ бѣли, косами руси, възрастомъ дълги, и лицемъ красни; вси же говорили единъ языкъ, Готѳскы именуемый. За това онъ мысли, че въ ветхо время вси были единъ и тойжде народъ, и послѣ ся различили и пріяли различны названія отъ имена-та на частны-ты си князи (6). Дексіплъ и Еѵнапій, говоріѫще за Готѳы-ты, все Скѵѳы гы именуватъ (7). Така и церковни-ти історици Філосторгій (8), Сократъ (9), Созоменъ (10), и други.

18 Но со всѣмъ тѣмъ, мы не можемъ да кажемъ положително че Готѳи-ти сѫ были древни-ти Иродотови Скѵѳи, защо други по-ветхи отъ вышеприведены-ты списатели помянуватъ Готѳы-ты, подъ именемъ Kothini, Gotini, Gotones, Gutones, Gytonos, Koteni, Gotensi, обитающыя, еще въ IV-тъ вѣкъ преди Хріста и послѣ, на Балтійско-то поморіе между рѣкы-ты Лабѫ (Elba) и Одера, или въ Прусійскѫ-тѫ Помераніѭ. Така Массалійскый мореплавецъ Грекъ Пѵѳеа, посѣтившій

Балтійско-то море въ лѣто 320 преди Хріста, помянува народъ *Гутоны* (Γούτονες), какъ обитали по брегъ-тъ на това море, близо при Есты-ты, и търгували съ янтарь-тъ (кехлибарь, кого-то и продавали на ближны-ты къмъ Сѣверо-западъ Тетоны (1). Стравонъ въ началѣ I-го вѣка помянува около тыяжде мѣста народъ *Вутоны* (Βούτωνας) (2), кое-то несумнѣнно е погрѣшно тъй писано вмѣсто Кутоны или Гутоны (Γούτωνας, Κούτωνας), какъ-то е и у Пѵѳеа. Тацитъ въ концѣ I-го вѣка помянува около тыяжде мѣста тойжде народъ подъ имя Готоны (Gotoni, Gotones), на кои-то и правы-ты въ кратцѣ описва (3). Птолемей посредъ II-го вѣка помянува гы пакъ той подъ имя Гѵтоны (Γύθωνες) и Котинцы (Κοτήνσιοι) (4); а Діонъ Кассій въ началѣ III-го вѣка помянува гы подъ имя Котины, Κότηνοι (5). Отъ вси убо тыя свидѣтелства, едно слѣдъ друго наредъ лѣточисленіемъ приходящи, и взаимно ся подтверждающи, види ся че Готѳи-ти пьрво живѣли по море-то въ сѣверниѫ Германіиѫ, и че отъ тамъ ся послѣ преселили на Черно-море кое-то мысли Шафарикъ да е станѫло между 182 и 215 л. по Хріста (6). Русскый же ученый Славянскыхъ народовъ изслѣдователь Н. В. Савельевъ, опираяся на тыя означенія, и доказывая че въ тыя времена речена-та сѣверо-Германска страна была поселена отъ Вендскы т. е. Западо-Славянскы племена Велсты, Вандалы (Поморяне), Лутичаны, Сьрбы, издава мнѣніе че тія племена ще да ся наричали тога Кутини

(Гутини) и Котини (Готини), и най-послѣ сократително *Коти* (*Готи*), отъ Славенскѫ-тѫ рѣчь *кутъ* (кѫтъ), коя-то по Вендско, то есть по собственно-Словенско и Крайнско нарѣчіе ся произносила *котъ*, и коя-то значущая *углъ*, ѫглъ, (кюше, буджакъ), совсѣмъ прилича да е была и мѣстно Славенско названіе на реченѫ-тѫ отъ тѣхъ обитаемѫіѭ странѫ, и че слѣдователно Готѳи-ти ще да ся были племя Словено-Сьрбско (7).

19 Това като е тъй, нѣкои нови списатели, основающеся на нѣкои Скандинавскы приказскы именуемыя *сагы*, мыслятъ и проповѣдатъ че Готѳи-ти пришли въ неизвѣстно древнее время изъ внутреннѫ-тѫ Асіѭ, какъ-то и други-ти Германски племена, и ся населили на Европѫ; А други пакъ нови списатели, опирающеся на Іорнанда, вѣрватъ и пишѫтъ че Готѳи-ти ся преселили изъ Скандинавіѭ на Черно-море. За първо-то отъ тыя двѣ мнѣнія, като на приказкы основано, мы не ще ся запремъ да говоримъ; за второ-то обаче, като на історикъ Готѳъ основано и много между учени-ты распространено, мыслимъ че е нуждно да кажемъ нѣщо. Іорнандъ Равенскый епіскопъ VI-го вѣка, пише въ своіѭ-тѫ Готѳскѫ історіѭ, писанѫ (въ лѣто 552) выше отъ триста годины слѣдъ [illegible]-то именно Готѳовъ въспоминаніе надъ Черно-[illegible] че той народъ ся былъ ужь преселилъ тамъ [illegible]-тѫ часть Скандинавіи, изъ коіѭ-то из-[illegible] отъ Господаря своего Берика само съ три [illegible] корабы, присталъ пьрво на Островъ Готи-

сканціїѫ, нынѣшняго Готланда, а послѣ въ странѫ-тѫ на Умериги-ты, кои-то побѣдили и испѫдили изъ жилища-та имъ, какъ-то и тѣхны-ты сосѣды Вандалы; послѣ же малко по малко умножившеся управили ся въ Скѵѳіїѫ во время пятаго имъ Господаря, Филимера, и така ся заселили надъ Черно-море (1). —

20 Това Іорнандово приказаніе, какъ-то много други учени, тъй и самъ ученѣйшій Шафарикъ пріема за истинно говоріѫщи: »Первобытны-ты » Готѳскы жилища трѣба да търсимъ, не задъ » Вислѫ, и не у Аланы-ты на Черно-море, какъ- » то блядословятъ нѣкои списатели, но или въ » южнѫ-тѫ Скандинавіїѫ, или въ сѣверинѫ-тѫ » Германіїѫ на Западъ отъ Одера. Сами Готѳи- » ти, какъ-то и Лангобарди-ти, по древнѣйше-то » свое народно преданіе, сохранено (за първы- » ты) отъ Іорнанда и (за вторы-ты) отъ Павла » Діакона, почитали Скандинавіїѫ за своїѫ-тѫ » колыбель, и въ такъвъ случай гласъ народа е » гласъ самой истины. На това же нищо не вре- » ди дѣто Іорнандъ и Павелъ Діаконъ, неразу- » мѣвше какъ-то трѣба това преданіе, помрачили » чистотѫ-тѫ му съ непревареннѫ-тѫ си ученость, » съ невѣрно-то си лѣточисленіе, и проч. По- » добри-ти изслѣдователи на Скандинавскѫ-тѫ » історіїѫ увѣряватъ че Готѳи-ти были первобыт- » ный и много по-старый народъ въ южнѫ-тѫ » часть Скандинавіи, нежели Суѳони-ти, кои-то » живѣли първоначално въ среднїѫ-тѫ и Запад-

» нѫ-тѫ часть тогожде полуострова. Уже Едда (1)
» ны казва че имя-то Götaland е много по-
» старо на сѣверъ отъ имена-та Danaland и Swe-
» aland. Такожде и древнѣйши-ти Скандинавски
» лѣтописи почитатъ пребываніе-то на Готѳы-ты
» въ Южнѫ-тѫ Скандинавіѭ за по-старо отъ Суе-
» ды-ты (2). Отъ другѫ странѫ достовѣрни сви-
» дѣтелства показватъ че Венеди-ти живѣли предъ
» Готѳы-ты на Балтійско-то поморіе и владѣли
» надъ янтарны-ты бреговы. Слѣдователно Готѳи-
» ти задъ Вислѫ, въ земліѭ-тѫ на Винды-ты,
» были сѫ просто поселенци и скиталци, и за то-
» ва они тъй лесно сѫ оставили тѫіѭ чуждѫіѭ
» странѫ, не могше да ся укоренятъ въ неіѭ со-
» вершено. Вси-ти історически показанія говорятъ
» намъ че уже въ недостѫпнѫ-тѫ древность Нѣм-
» ски-ти народи, принуждени бывше отъ чрезвы-
» чайно-то си размноженіе, да ся пуснѫтъ чрѣзъ
» море-то, кое-то гы отъ секадѣ окружало, и по
» кое-то да ходятъ отъ давно ся научили, и не-
» имѣвше возможность да пойдѫтъ къмъ-то За-
» падъ, управили ся на Востокъ, изшедше изъ
» Скандинавіѭ, той-зи *другый міръ*, какъ-то іѭ
» называватъ Плиній и Адамъ Бременскый (3),
» или тѫзи *фабрикѫ народовъ* и *колыбель* пле-
» менъ, какъ-то іѭ нарича Іорнандъ (4), и дош-
» ли та ся населили на ближайшія-тъ брегъ Ве-
» недовъ, Литовцевъ, и Чудовъ, подъ именемъ
» Готѳовъ, Скировъ, Гировъ или Геруловъ, Нор-
» мановъ, Варяговъ, и т. д. И тъй смѣло можемъ

» да утверждавамы, че Готѳи-ты на Задъ-Вислян-
» ско-то поморіе были само пришелци, ако и да
» гы е намѣрилъ тамъ Пѵѳеа еще около 320 го-
» дины предъ Р. Х.« (5).

21 Вси тія Шафарикови разсужденія, за да докаже че Готѳи-ти произишли изъ Скандинавіѩ, падатъ и ся разсыпватъ отъ рѣшителны-ты ударенія що направилъ за това Іаковъ Гробергъ, Шведскый, т. е. Скандинавскый уроженецъ. Ученый той мѫжъ, бывшій членъ отъ Кралевскыя-тъ Французскый Институтъ, въ свое-то превъсходно разсужденіе. »За лъжность-тѫ на мнѣніе-то, че *вар-* » *варски* называеми-ти народи, разрушившіи Рим- » скѫ-тѫ імперіѩ, изишли изъ Скандинавіѩ« (1), казва по слово така: «Іорнандъ (правилнѣе Іорданъ), равенскый епіскопъ VI-го вѣка, или лъгалъ, или бредилъ кога-то писалъ че Готи-ти изишли изъ Скандинавіѩ, коѩ-то онъ нарича Сканціѩ.... Той ны увѣрява ужь, че взялъ това изъ нѣкои-си списатели, кои-то по щастіе, никога не сѫществували.... Іорданъ пьрвый писалъ монашескѫ-тѫ історіѩ своего народа, кога-то сичкый свѣтъ былъ объятъ мракомъ заблужденій и невѣжества. Іорданъ подавалъ за себе-си образецъ, опираяся на мнимый авторитетъ нѣкоего Аблавія, кой-то, видися, никога и никому, освень нему, не былъ извѣстенъ, и станѫлъ оракулъ за вси слѣдъ него жившія преписатели на басны-ты и на історіческы-ты приказкы. Іорданово-то измышленіе... было съ въсхыщеніемъ пріято отъ Писатели-ты,

кои-то... безъ да гы е грыжа ни за вѣроятность ни за здравъ разумъ, признали за непреложнѫ истинѫ мнѣніе-то че изишли изъ Скандинавіѭ, не само Скѵѳи или Готѳи, но и Алане, Гепиди, Герули, Вандали, Скирри, Квади, Маркомани, Унни (2), Франки, Лангобарди, и Богъ знае какви еще толпи варваровъ.... Іорданово-то невелико сочиненіе De rebus Geticis е просто сокращеніе, на скоро направено, отъ пространнѫ-тѫ Готѳскѫ історіѭ написанѫ отъ Кассіодора (3). Това ся види изъ само-то предисловіе на Сократитель-тъ, гдѣ-то онъ говори че позволилъ на себе си да заемне разны приложенія изъ Грьчьскы и Латінскы Списатели, *и да прикаже отъ само себе си начало-то, конецъ-тъ, и много во средѣ-тѫ:* initium, finemgue et plura in medio mea dictione permiscens (4). Слѣдъ такова сознаніе можемъ навѣрно да кажемъ, че Іорданово-то мнѣніе за Скандинавско-то происхожденіе Скѵѳовъ или Готѳовъ, кои-то впрочемъ онъ не безъ причинѫ почита за единъ и тойжде народъ, понеже и други преди него исто-то утверждали, принадлежи на число-то на тыа измыслены приложенія: Защо съ каквѫ сверхестественнѫ силѫ е можилъ онъ да открые нѣщо, кое-то не само е было неизвѣстно отъ всѣхъ древныхъ історикоѣъ, но и самѣхъ противно на тѣхны-ты до насъ доисходны толкова много сказанія. Громій.... прѣдалъ и распространилъ Іорданово-то сказаніе, но не можилъ да докаже, ако и да ся относя на Амміана Марцелліна, че Абла-

вій бы можилъ да пише, ако и да е сѫществувалъ, преди царствованіе-то Константіна II-го около 450 л.; слѣдователно, и него трѣба по время-то да отнесемъ къмъ новы-ты писатели; 2 Пинкертонъ ся даже догажда, че Аблавій былъ современенъ Іордановъ..... Сега всякъ начинающій да изучава історіиѫ-тѫ ще ся смѣе надъ показаніе-то че въ древны-ты времена Скандинавія была толкова напълнена съ жители, що изъ неіѫ изходили войскы много по-многочисленни отъ сичкы-ты, кои-то ны представлява древня и нова історія, понеже она ся удостоила да получи блистателно именованіе officina gentium et vagina nationum. Отъ тыя вѣковы останѫли еще памятници, кои-то могѫтъ доволно да докажѫтъ, че оніе, кои-то вѣрватъ такыва приказкы, нематъ ни малѣйше понятіе за положеніе-то и за свойство-то на тѫіѫ земліѫ, коя-то е по-много-то напълнена съ каменисты горы, съ много общирны езера, съ безчисленны лѣсы, занимающія неизмѣримо пространство; ... съ еднѫ рѣчь,... тамъ и днесь, какъ-то и всегда, е была часть земли за въздѣливаніе обработена, и за живѣніе удобна, но тая часть е много малка въ сравненіе съ остално-то пространство на полуостровъ-тъ. Защитници-ти Іорданови ще сочинятъ негли той-часъ предположеніе че дикыты тыя страны може въ отдалены-ты вѣковы да сѫ были по-вече населены и обработаны;... за опроверженіе на такыва мечтанія мы ще приведемъ въ доказателство перінлы-ты Отера и Вулф-

стана, Адама Бременскаго, житіе-то Св. Антарія, и вси-ты древни современны лѣтописи; тіи ще удостовѣрятъ че около 1000 годины слѣдъ Р. Х. нищо такова не е могло и да бѫде. Адамъ, совершивъ ок. 1076 *л.* и описавъ свое-то пѫтьшествіе, въ Даніѭ, гдѣ-то получилъ отъ самаго краля достовѣрнѣйшы свѣдѣнія за тыя страны,... свидѣтелствува че даже и... сама-та южна часть Скандинавіи Сканція, коя-то е толкозь студена и по-вече плодоносна, была населена само по бреговы-ты приморскы, а вѫтрешна-та й часть была покрыта съ неизмѣримы и непроходимы лѣсы. Вермландія, ако и да е несѣверна область, въ VIII-тъ вѣкъ была еще пустыня, въ коіѭ-то не имало населенъ ни единъ человѣкъ. Ако ли въ то время области-ти на южнѫ Скандинавія ся находили въ такова состояніе, разсѫдѣте веке що трѣба да мыслимъ за оныя що сѫ на сѣверъ и близо при полюса..... Соображеніе-то на вси тыя обстоятелства іасно показва, че Скандинавіѭ до Р. Х. немала такова несмѣтно народонаселеніе, какво-то й приписватъ, и слѣдственно не е могла да испраща оныя ужасны полчища, кои-то давали законы на Византіѭ, Рима, и Карѳагенѫ..... Іорданъ утверждава, че Готеи-ти излезли изъ Скандинавіѭ съ Господаря своего Берика само на три судна:... и тъй безъ всяко сумнѣніе тіа първи дружина Берикови были твърдѣ малко, ако сѫ могли да минѫтъ море-то на три лодкы, отъ които всяка една въ то время помѣщала въ себѣ не по-ве-

че отъ два или три человѣка, какъ-то ся доказва отъ древны-ты лѣтописы. Гаралдъ, сынъ Мадуатовъ, славный морскы разбойникъ, ималъ съ себе си на 30 судна само до 80 человѣцы. За мене е доволно, ако предложени-ти ми тука доказателства поставятъ приказкѫтѫ Іордановѣ на редъ съ баснінѫ-тѫ на оныя, кои-то приказватъ и за Лангобарды-ты че ся преселили въ IV-тъ или въ VI-тъ вѣкъ изъ Скандинавіінѫ, кога-то Стравонъ, Патеркулъ, и Тацитъ говорятъ за нихъ въ Августовы-ты времена като за древняго народа средныя Германіи; наредъ съ басны-ты на оныя, кои-то смѣшивали Циганы-ты съ Чехы (Боемцы) »(4). Тыя Гроберговы здравы и логическы разсужденія приводя по-надълго и вышепомянѫтый Н. В. Савельевъ, и самъ съ нихъ согласуяся, казва, че вторый Гроберговъ на Русскы преводитель А. В. Александровъ сотворилъ слѣдующія-тъ сѵллогісмъ:« Изъ разсужденіи Гроберга очевидно что Готи не выходили изъ Скандинавіи, а были туземцами южнаго Балтійскаго поморья; но страны ети завоеваны у Славянъ Тевтонскими или Немецкими племенами только въ концу средныхъ вѣковъ; слѣдственно Готи, вышедшіе въ Имперію съ южнаго Балтійскаго поморья въ началѣ средныхъ вѣковъ, необходимо должни принадлежать къ племенамъ Славянскимъ.« Послѣ Савельевъ возгласява: »умно и логическы справедливо« (5).

22 За да допълнемъ все що е казано за начало-то на Готы-ты, мы ще приложимъ тука и

[illegible] едни мнѣнія, кое-то надва ученый-тъ Французкый издатель и прилѣчитель на Византійскѣ-тѣ отъ Лебеаи сочиненѣ історіѣ Сен'-Мартінъ Saint-Martin, кой-то казва: „Двѣ главни системы [illegible] учены-тѣ: Едни прѣкатъ приказаніе-то Іорнандово..... и мислятъ че Готѳи-ти излѣли отъ Скандинавіѣ; други, именующи Іорнанда баснословецъ и лъжецъ, отхождатъ да търсятъ даже въ Азіѣ начало-то на Готѳы-ты, и го поставятъ въ времы мало или много ветхо. Азъ мисліѣ че истина-та не е ни въ едно-то ни въ друго то отъ тѣи мнѣнія, или нели е и въ двѣты, стига да имъ [illegible] человѣкъ що имать рѣшително.... Вѣрно е, спорѣдъ мене, че Готѳи-ти, населени въ IV-тѣ вѣкъ по брѣговы-ты на Дунавътъ и на Борисѳенъ Днѣпръ, сѫ Гети-ти, кои-то древни-ти писатели поставяхѫ въ всты-ты страны. Современни-ти писатели на първы-ты Готѳскы нападенія не оставятъ за това никое съмнѣніе, понеже употрѣбяватъ нерадѣлно и двѣ-ты имена (Готѳы и Геты), и при това забѣлѣживатъ, че народи-ти, кои-то Гърци и Римляне зовали Геты, сами себе си именували Готѳы. Това като е тъй, невъзможно е да не приознаемъ единство-то на тыя двѣ имена, съ имя-то на Скѳы-ты, кое-то не ся различава отъ тѣхъ, освѣнъ съ приложеніе въ начало-то на едно съ Грѣкомъ обычайно. Тія три имена показватъ три голѣмы періоды на Готѳско-то съществованіе, кои-то ны възносятъ до най-высока-сѫ древность, и явяватъ че той-зи народъ

былъ господствувалъ тогава на восточнѫтѫ Европѫ и на еднѫ голѣмѫ часть отъ Асіінѫ. Тія тѣхни преселенія, подновляющеся по различны времена, покрыли сѫ въ древнейше время сичкы-ты части на Европѫ, и самѫ Скандинавіінѫ, какъ-то и другы-ты. Това само е, споредъ мене, истинно-то отъ все що приказватъ оніе, кои-то полагатъ начало-то на Готѳы-ты, като народъ, въ восточнѫ-тѫ Европѫ. Но това, совсѣмъ що ми ся види неоспоримо, не е, мысліѫ, доволна причина за да отхвърлимъ извѣстія-та кои-то ны сѫ ся отъ Іорнанда сохранили. Множество негови показанія ны доказватъ нелъжность-тѫ того списателя. Като приказва за начало-то на Готѳы-ты, кое-то поставя въ Скандинавіінѫ, онъ описва това мѣсто така що показва че го познавалъ добрѣ. Това е знаменито, и совсѣмъ въ ползѫ Іорнандовѫ: Защо гдѣ бы черпалъ онъ извѣстія толкова точны за мѣсто толкова далеко и толкова злѣ познато отъ Грьцы и Римляны, ако не при Готѳы-ты имущія всегда сношеніе съ Скандинавіінѫ? Казватъ нѣкои и повтарятъ че само на Іорнандово-то повѣствованіе ся основавало мнѣніе-то че Готѳи-ти обитали пьрвоначално въ Скандинавіінѫ. Това е погрѣшка. Прокопій, кой-то е писалъ въ исто-то время, и негли по-напредь отъ Іорнанда, не показва по-малкѫ точность въ онова що говори за Скандинавіінѫ (1); негови-ти извѣстія сѫ согласни, но не прилични съ Іорнандовы-ты; кое-то показва че онъ свои-ты не е отъ него преписалъ. Онъ не

е можилъ да получи толкова точны знанія, освень при народы, кои-то какъ-то Готѳи-ти тогава, были въ сношеніе съсъ Скандинавіѭ. Лесно е да ся убѣди нѣкой, като сравни тыя двама списатели, че и двоица-та сѫ черпали отъ исты-ты источницы, и че сѫ предали намъ мнѣніе общо распространено при Грьцы и Римляны, кои-то сѫ го несумнѣнно отъ самы Готѳы-ты пріяли, какъ тія завладѣтели ишли изъ Скандинавіѭ.... Можемъ еще на това да приложимъ че, за да согласимъ двѣ системы толкова сопротивны, стига да забѣлѣжимъ че Іорнандъ е смутилъ и разбъркалъ двѣ много различны събытія, т. е. първо-то начало на Готѳы или Геты-ты кои-то, бывше съ Скѵѳы-ты тождественны, трѣба да ся търсятъ въ восточнѫ-тѫ Европѫ, и особенно начало-то на Князи-ты и Крали-ты, кои-то по негово время управлявахѫ Висиготѳскы-ты и Остроготскы-ты племена. За да ся увѣримъ въ това, стига да забѣлѣжимъ че Іорнандъ е положилъ исходъ-тъ на Готѳы-ты изъ Скандинавіѭ преди войнѫ-тѫ коіѭ-то имали Скѵѳи-ти съ царя Егѵпетскаго Венсора, войнѫ, коіѭ-то Іустінъ полага много по-напредъ отъ Ніна. Лесно е да разумѣемъ че, ако знанія-та Іорнандови за Скандинавіѭ възлазяхѫ толкова далечь, тія не бы могли да бѫдѫтъ толкова точни, и че Готѳи-ти не бы сохранили въспоминанія толкова опредѣлены, ни сношенія толко тѣсны и толкова часты съ мѣсто толкова далеко. Само трѣба да пріемнемъ че въ время Іорнанда преселеніе-то на челяды-ты,

кои-то сѫ дали царіе на Готѳы-ты, было е уже доста ветхо за да не бы могли да ся смутятъ и разбъркатъ тія двѣ събытія. Родословіето на Амалы-ты, кое-то той історикъ приказва, видися да показва че преходъ-тъ на Балтійско-то море станѫло около І-тъ вѣкъ нашего лѣточисленія..... Така двѣ-ты царскы челяди на Амалы-ты и на Балты-ты, кои-то владѣли на Остроготѳы и на Висиготѳы, дошли сѫ само съ нѣколико ратницы, и сѫ ся съединили съ придунавскы-ты Готѳы или Геты, кои-то останѫли безъ Господари, кога-то императоръ Авреліанъ, рѣшився да остави Траяновы-ты завладѣнія, дръпнѫлъ войскы-ты си на югъ отъ тѫзи рѣкѫ.« (2)

23 Совсѣмъ що има много да ся каже врьхъ неточны-ты доводы кои-то Сен'-Мартінъ представя за подтвержденіе на мнѣніето си, мы не щемъ обаче по-много да говоримъ верху тоя вопросъ, защо уже и много говорихмы. Сѣкы прочемъ е позналъ че главно-то основаніе на мнѣніе-то му е че Готѳи-ти были древнѣйши-ти Греко-Римски Гети, и че Гети-ти пакъ были тождественны съ Скѵѳы-ты. То ще каже че Сен'-Мартінъ е щялъ да докаже недоказано-то съ нѣщо еще по-недоказано. Да говоримъ особно за Скѵѳы-ты обитавшія надъ Черно-море, іоще по Иродотово время (ок. 450 л. пр. Хр.), когато Гети-ти обитали особно при Дунавъ-тъ, какъ-то самъ Иродотъ ны показва, то бы было дѣло дълго и пространно (1). Потребно е обаче да кажемъ нѣщо за Геты-ты, за да ви-

димъ да ли сѧ могли да бѫдѫтъ Готѳи-ти, понеже, какъ-то по-горѣ видѣхмы (2), има списатели кои-то сѧ това мыслили и писали.

24 Най-ньрво за Геты-ты помянѫвшій списатель е Иродотъ. Той казва че во время Даріеваго противу Скѳы-ты воеванія (л. 513 пр. Хр.) Гети-ти живѣли владѣющи отъ симъ Дунавъ-тъ въ долніѭ-тѫ Мѵсіѭ, т. е. въ сегашнѭ-тѫ Българіѭ, че были народъ Ѳракійскы много мѫжественъ и много праведенъ, вѣровали въ безсмертіе-то на душѫ-тѫ, и имали за Бога нѣкого-си *Залмокса*, или, какъ-то други го зовали, *Гавелейва* (1). Стравонъ пише и той че Гети-ти были Ѳраци (2) и съ Ѳрацы-ты единоязычни (3), и че живѣли по негово-то время, не само отъ симъ, но и отвьдь Дунавъ-тъ (4), гдѣ-то казва че ся простирала земя-та имъ много далечь, спрѣчь на Сѣверо-Западъ до и посредъ Еркунійскы-ты горы, гдѣ-то и была тѣсна, на югъ по край Дунавъ-тъ до и по Черно море, на Востокъ до рѣкѫ Тѵра (Днѣстра), а на сѣверъ разширяяся, онъ прилага че не знае точно до гдѣ ѝ стигали предѣли-ти (5). Отъ тыя Иродотовы и Стравоновы означенія види ся че Гети-ти испервo живѣли и владѣли отъ симъ Дунавъ-тъ, но че послѣ ся преселили, не знаѭ какъ и кога, и учредили царство-то си отвьдь тѫѭ рѣкѫ, за това и спорадъ истаго Стравона, кога-то Александръ Великый царь Македонскый воевалъ на Задъ-Дунавскы-ты Ѳраци (къ лѣто 337 пр. Хр.), намѣралъ че обитали тамо съ царя своего Сѵрма Три-

валы-ты, другы ѳраческы народъ, даже до Дунавъ-тъ, а въ дунавскыя-тъ островъ Певкѫ и отвьдь Дунавъ-тъ намѣрилъ Геты-ты, кои-то и прешедъ рѣкѫ-тѫ ударилъ и имъ зелъ царствующія-тъ градъ, и послѣ пріялъ дарови отъ нихъ, какъ-то и отъ Сѵрма, и ся завьрнѫлъ во своя си (6). А какъ тіи веке не владѣли отъ сямъ Дунавъ-тъ, познава ся и отъ то що самъ Стравонъ ю-долу казва, че въ негово-то время Римскый военачалникъ Елій Катонъ преселилъ въ Мѵсіѭ изъ отвьдь Дунавъ-тъ 50,000 Геты, кои-то и живѣли веке тамъ именуеміи Мѵси (7) и отъ то еще що по-надолу пакъ казва че Гети-ти, владѣюще задъ и по край Дунавъ-тъ, правили части преселенія и отъ двѣ-ты страны на тѫзи рѣкѫ, и ся размѣсяли съ Ѳрацы и съсъ Мѵсы, та отъ тамъ были и Грекомъ знаеми (8). Но освенъ тыя Грекомъ познаты Геты, кои-то живущыя отъ катарракты-ты Дунавскы между Земона града и Турнсеферинъ въ Угріѭ, доволна часть Гетовъ живѣли по горныя-тъ Дунавъ къмъ Германіѭ на Западъ, кои-то Римляне-ти повече познавали, и гы наричалы Дакы или Дацы. Тіи не ся различали обаче отъ пьрвы-ты, и бывше съ нихъ соплеменни, говорили единъ и той жде языкъ; за това и Римляне-ти, говоряще или за едны-ты или за другы-ты, всякога гы еднакво Дацы наричали. Тіи на времени ся соединявали сички-ти подъ единъ царь и подъ едно правленіе, и тогази въ най-голѣмо-то си царственно увеличеніе были доволни да проваждатъ на вънъ до 200,000

войны; и навремени пакъ ся раздѣляли на двѣ и на по-много княжества отъ вѫтрешны-ты имъ раздоры и несогласія или отъ вѫнкашны-ты имъ съ Римляны-ты воеванія, и тогази умалявали до толкозь що неможили веке да испращатъ выше отъ 40,000 (9).

25 Кои были во ветхо время Гетовъ и Даковъ царіе-то, не знаемъ; Стравонъ помянува само едного, именемъ Дромихета (Δρομιχαίτης) кой-то бывшій царь Гетовъ во время наслѣдниковъ Великаго Александра, уловилъ живъ Лусімаха (1) противу имъ воевавшаго, и послѣ му показалъ нищетѫ-тѫ и умѣренность-тѫ своіѫ и своего народа, и му реклъ: « съ таквызи хора недѣй прави войнѫ, но гы имай пріятели; » и тъй сотворивъ съ него пріятелство, нагостилъ го добрѣ и го отпустилъ. А кога-то Октавіанъ станѫлъ кесарь и императоръ Римскый прозваніемъ Августъ (л. 27 пр. Хр.), царь Гетовъ и Даковъ былъ прочутый Беровищъ (Βοιρεβίζας), кой-то, совсѣмъ що намѣрилъ царство-то много умалено и на твьрдѣ лошо состояніе испаднѫло отъ части-ты имъ войны, повседневнымъ обаче обученіемъ на войскы-ты си, и великымъ прилежаніемъ за улучшеніе на общественны-ты дѣла, толкова го пакъ воздигнѫлъ и увеличилъ, що за малко годины го премного разширилъ и распространилъ, и Гетомъ по-много-то отъ сосѣдны-ты народы покорилъ, и самымъ даже Римляномъ ся страшенъ сотворилъ, като минувалъ безстрашно Дунавъ-тъ, и плѣнилъ Ѳракіѭ даже

до Македоніѣ и Іллуріѣ. Това не търпяще Римляне-ти рѣшили ся да воюватъ насрѣщѣ му; но преди да испратіѣтъ потребны-ты войскы за да му преодолѣіѣтъ, нѣкои-си отъ подданны-ты му ся подигнѣли върху му и го убили. Тогава отъ несогласіе Гети-ти ся раздѣлили на партіи, и вмѣсто единъ станѣли Беровищу четыри наслѣдници и тъй царство-то Гетско ся раздѣлило на четыри княжества; а слѣдъ малко, кога-то Кесарь Августъ проводилъ войскы-ты си насрѣщѣ имъ, намѣрили го раздѣлено даже на петь. Така то царство, едно отъ вѣтрешны-ты му раздоры, друго отъ Римскы-ты върху му воеванія, отнова пакъ умаляло и ослабнѣло (2).—Единъ отъ речены-ты Беровищови наслѣдницы именемъ Радо (Rhodus) былъ ударенъ и побѣжденъ отъ Римскаго военачалника Красса, кой-то, като превзялъ, предателствомъ на тамо живущыя Грьцы, нѣкои крѣпости Гетскы, вернѣлъ ся въ Ѳракіѣ. Въ тойзи обаче Крассовый успѣхъ показала ся Римляномъ велика-та храбрость на Геты или Дакы-ты, защо тіи, осаждени бывше въ речены-ты крѣпости, предпочели да ся избіѣтъ паче, нежели да ся предадѣтъ, а остали-ти имъ войни прибѣгнѣли съ оружія-та си на горы-ты.—Началникъ на тыя войны былъ Кочо (Kotyson), кой-то направилъ града именуемаго *Кочинъ* или *Котинъ*. Крассо дошьлъ послѣ воинствомъ и на Коча, кой-то быль такожде побѣжденъ и въ сраженіе-то убіенъ. — Совсѣмъ тѣмъ Римляне-ти слѣдъ нѣколико годины бы-

ли принуждени да ся дръпнѫтъ отъ Дакіінъ, защо ако и пьрво Тиберъ проводенъ отъ Августа получилъ надъ Дакы-ты нѣкои успѣхы, но послѣ Филій Като, ударивъ гы съ голѣмы войнскы силы, былъ побѣжденъ въ еднѫ порядочнѫ битвѫ, и принужденъ да ся дръпне отъ тамо бѣжешкомъ.— Въ царство-то Домитіаново война-та що имали пакъ Римляне съсъ Дакы-ты была іоще по-злополучна за тѣхъ: защо тія послѣдни-ти, насьрдчени отъ слабость-тѫ въ коіѫ-то мыслили че испаднѫло Римско-то царство слѣдъ многолѣтны-ты му вѫтрешны размирицы и раздоры, ударили Римляны-ты съ княза своего Добра или Добрана (3), и имъ разбили совершенно еднѫ голѣмѫ войскѫ предводимѫ отъ проконсула Аппіа Іуніа Сабина, кой-то и самъ былъ убытъ въ бытвѫ-тѫ (л. 86). Слѣдъ тѫіѫ славнѫ за Дацы-ты побѣдѫ, коіѫ-то извѣстно не щяхѫ да претьрпятъ Римляне-ти, Добранъ оставилъ княжьство-то си Дѣцабѣлу. — Дѣцабѣлъ съ изъіащнѫ-тѫ своіѫ мудрость и храбростъ соединивъ слѣдъ малко подъ власть-тѫ си вси-ты свои единоплеменны Геты и Дакы, кои-то до тогазь ся повинували на различны князи, и сотворивъ съюзъ съ Сарматы и Парѳяны, излѣзлъ противу новѣ великѫ войскѫ, що бѣ проводилъ насрѣщѫ му Домитіанъ, началствуемѫ отъ префекта преторійскаго Корнеліа Фуска. Преди обаче да ся удари, онъ предложилъ Фуску да ся примири съ Римляны-ты, ако му ся врекѫтъ да му плащатъ дань по два обола за всякъ Римлянинъ. Фускъ

же, раздражився за смѣлость-тѫ на едно такова предложеніе, ударился на бой съ Дѣцабѣла, но войска-та му была разбита, и самъ загубилъ въ битвѫ тѫ животъ-тъ си (л. 88). Наслѣдникътъ му Іуліанъ ся ударилъ и той съ Дѣцабѣла, и го побѣдилъ при Талпа въ Блахіѭ; но Домитіанъ неможилъ да ся ползова отъ тѫіѫ побѣдѫ, защо побѣжденъ бывъ самъ крайно отъ Маркоманы-ты (л. 90), убоялся да послѣдова войнѫ-тѫ съ Дакы-ты, и ся принудилъ да ся примири съ Дѣцабѣла, (л. 91), припознавъ его за царь, и обѣщався да му плаща всякѫ годинѫ дань, коіѫ-то и наистинѫ му плащалъ и той и наслѣдникъ-тъ му Нерва. Но чтомъ станѫлъ царь Римляномъ Улпій Траянъ, не само нерачилъ да плати Дѣцабѣлу тѫзи уреченѫіѫ дань, но хванѫлъ да ся готви и да отмьсти Римляномъ за вышеречено-то имъ побѣжденіе и униженіе. Убо като ся добрѣ приготвилъ, и заключилъ миръ и съюзъ съ Маркоманы и другы народы восточныя Германіи, влѣзлъ при Видинъ презъ Дунавъ-тъ въ Дакіѭ (л. 101), гдѣ-то Дѣцабѣлъ го чакалъ въ поле-то съ войскы-ты си. Тамъ станѫло помежду имъ едно страшно сраженіе, въ кое-то и Гето-Даци погинѫли много, но и отъ Римляны паднѫло толкова множество, що платно-то що имали не имъ стигнѫло за да си вьрзѫтъ раны-ты, та ся принудилъ Траянъ да си даде рызы-ты. Совсѣмъ тѣмъ Дѣцабѣлъ ся побѣдилъ, и ся дрѣпнѫлъ презъ горы-ты съ осталы-ты си войскы; а Траянъ проводилъ подиріѫ му

Префекта претолійскаго Луціа, кой-то го не оставялъ нигдѣ никога спокоенъ догдѣ дошла зима; а напролѣть (л. 102) му превзялъ и единѫ крѣпость, въ коіѭ-то съ радость намѣрилъ знамената Римскы плѣненыя въ Фусково-то побѣжденіе, и послѣдовалъ да ся біе съ Дѣцабѣла, всякога съ загубѫ но всякога съ побѣдѫ, до толкозь що Дѣцабѣлъ, съсъ сичкѫ-тѫ чрезвычайнѫ храбрость що показалъ и въ най-крайны-ты си пораженія, като видѣлъ най-послѣ и столнинѫ-тѫ си Царницѫ Гетскѫіѭ (4) обладанѫ, принудился да иска миръ. Траянъ ся склонилъ, и миръ-тъ ся заключилъ, но съ условія много тяжкы и унижителны за Дѣцабѣла, сирѣчь да пріемне въ крѣпосты-ты си Римскы стражи, да не прави съюзъ съ Римскы непріятели, да предаде Римляномъ сичкы-ты си Римскы и иноплеменны плѣнницы, сичкы-ты свои военны оружія и орудія, и сичкы-ты художницы кои-то имъ гы правили, и т. д. Дѣцабѣлъ, ще не ще, подписалъ на тыя унижителны за него условія, но съ намѣреніе тайно да гы потъпче и развали щомъ намѣри благопріятно время. Като ся приготвилъ убо тайно насетнѣ за войнѫ, слѣдъ двѣ годины (л. 104) ударилъ напрасно Языгы-ты Римскы съюзницы, развалилъ Римскы-ты на Дунавъ-тъ крѣпости, и избилъ стражы-ты имъ, кои-то Римляне-ти бѣхѫ въ нихъ оставили. Като чулъ това Траянъ, затеклъ ся съ войскы-ты си заедно съ Адріана въ Мѵсіѭ, гдѣ-то прекаралъ зимѫ-тѫ за да съгледа добрѣ дѣла-та на непріятели-ты

и движенія-та на сумнителны-ты Римскы съюзницы, и гдѣ-то малко остало да ся убіе навѣтомъ отъ предатели нѣкои; а напролѣть за да имагъ войскы-ты Римскы леснотіѭ да минуватъ презъ Дунавъ-тъ скоро, безбѣдно, и когато щѫтъ, направилъ надъ тѫзи рѣкѫ здравъ голѣмъ каменнъ-мостъ, кое-то видѣвъ Дѣцабѣлъ, убоялся и предложилъ Траяну пакъ за миръ. Но той-зи нѫть Траянъ го непослушалъ, а той, за да превари вредѫ-тѫ която бы му ся навела непремѣнно отъ тоя мостъ, поспѣшилъ та направилъ срѣщо него еднѫ преградѫ укрѣпенѫ, съ намѣреніе да ся упре тамъ на минуваніе-то Римляновъ. Но тіи прешедше дерзновенно ударили тѫіѭ преградѫ и іѭ разорили. Въ това сраженіе ся убили много отъ Дако-Геты-ты, за то и Дѣцабѣлъ несмѣялъ веке да ся удари съ Римляны-ты на общѫ редовнѫ битвѫ, но послѣдувалъ презъ цѣлы двѣ години да крѣпи войнѫ-тѫ съ частны и внезапны нападенія или съ защищеніе свое. Пай-сетнѣ обаче, понеже они обладали почти сичкѫ-тѫ му землѭ, и освень много другы крѣпости напослѣдокъ осадивше завладѣли и самыя-тъ му столный градъ царницѫ Гетскѫѭ, а отъ войны-ты му едни были убити, други заробени, и други пакъ ся разбѣгали и распръснѫли, видѣвъ невъзможность-тѫ да ся упира по-надълго, отчаялся, и за да не падне робъ въ рѫцѣ-тѣ на непріятели-ты си, убился самъ (л. 106). Тогава веке сичка Гето-Дакія станѫла Римска область, и ся раздѣлила на

три префектуры подъ названіемъ Дакіїѫ *прибрежнѫ* (Ripensis: часть Угріи и Влахіи), *гористѫ* (Alpestris: Трансылваніїѫ), и *срѣдиземнѫ* (Mediterranea: Молдавіїѫ). Траянъ возобновивъ царствующія-тъ й градъ, кого-то по имя-то си нареклъ Ulpia Trajana, направилъ и градъ Яшь (Municipium Iassiorum), какъ-то нѣкои казватъ, и много другы градовы, отворилъ отъ желѣзны-ты Двери на Дунавъ-тъ даже до Бессарабіїѫ единъ широкъ и хубавь пѫть за да соедини по-лесно тыя страны съсъ Римско-то царство, и преселилъ въ тѣхъ много множество Римляны, отъ кои-то Римскый языкъ началъ тамъ да ся говори общо, а послѣ малко по малко като ся размѣсилъ съ мѣстныя-тъ Славянскый, (5) произвелъ днешнія-тъ Влашкы языкъ, кой-то е, какъ-то сѣкы знае, една смѣсь отъ разны языцы, а наипаче отъ Римскы т. е. Латінскы и Славянскы. А най-важно-то слѣдствіе на това преселеніе было че тія Римскы преселници оставили даже и имя-то свое на сіе мѣсто, така що и днесь іоще то ся зове отъ жители-ты му *царра Руманеска* (terra Romanensis, земля Романска), и сами жители-ти му ся зовѫтъ *Румуни* (Romani). — Траяновый наслѣдникъ Адріанъ (л. 117-138), судящи че было мѫчно да ся пазятъ противу варвары ти толкова пространны и далечны области, развалилъ реченыя-тъ мостъ, и щялъ даже и самѫ Дакіїѫ да остави, ако не быхѫ му совѣтници по-умни представили че тъй Римски-ти въ Дакіїѫ преселници щели много да

пострадаѭтъ отъ околны-ты варвары. Той Адріанъ воевалъ побѣдоносно въ Дакіѭ противу Сарматы и Роксоланы, кои-то заедно съ нѣколико Дацы были нападнѫли на това мѣсто; но за да ся освободи и оздрави отъ тѣхны-ты и въ бѫдущето вѣроятны нападенія, обѣщался задъжеміемъ да имъ плаща повсегодишнѫ дань подъ именемъ *помощнѫ заплатѫ*. — Подъ наслѣдникъ-тъ Адріановъ Антонина (л. 138-161) Даци-ти дигнѫли главѫ единъ часъ, но скоро пакъ были покорени; а мнозина чужди племена ся преселили въ мѣсто-то имъ, кое-то іоще по-смѣсенъ направило мѣстныя-тъ языкъ. — Отъ тогази веке Даци или Гети не ся помянуватъ. Въ четырнадесять-годишнѫ-тѫ войнѫ, коіѭ-то отъ 166 до 180 л. имали Римляне-ти подъ Марка Авриліа съ сѣверны-ты варварскы народы отъ Маркоманы (Моравляны) и Квады (Чехы) противу имъ нарочно соединеныя, помянуватся и Сармати, Роксолани, Языги, Бастарни и Певкини. Подъ сына му Коммода (л. 180-193) помянуватся че воевали насрѣщѫ му Скуѳи и Сармати въ Паннониѭ, и че го задъжили да имъ плаща дань, коіѭ-то обаче Пертинаксъ, наслѣдившій му само за 87 дни, отреклъ ся да плати на посланницы-ты имъ. Най-послѣ подъ Каракалла (л. 211-217) начепуватъ да нападатъ отъ востокъ на Дакіѭ, коя-то была еще Римска область, Готѳи-ти кои-то ся преселили отъ при-балтійско-то поморіе, гдѣ-то гы выше видѣхмы, и дошли та ся населили, какво-то казватъ, около

182 лѣто надъ Черно море при Борисѳена, Танаисъ, и Меотиса.

26 Отъ вышеречены-ты точны історическы свѣдѣнія явно ся види че Готѳи-ти были народъ совсѣмъ различенъ отъ Геты-ты, понеже, кога-то Гети-ти сѫществували и царували при Дунавъ-тъ отъ незапамятно время даже до Дѣцабѣла, Готѳи-ти были при Балтійското море; и кога-то тія последни-ти ся явили на востокъ при Дона и Меотиса, Гети и Даци, живуще въ земліѭ-тѫ си, были вси покоряеми на Римскѫ-тѫ імперіѭ, та за това и като нападнѫли Готѳи-ти при Каракалла на Дакіѭ, Римляне пакъ дошли на срѣщѫ имъ.

27 Каракалла наистинѫ бѣ станѫлъ царь Римляномъ, слѣдъ отца своего Септіма Севера, въ лѣто 211, и слѣдъ четыри годины, то есть въ лѣто 215, Готѳи-ти нападнѫли отъ новы-ты свои восточны жилища на Дакіѭ гдѣ-то подигнѫли и туземны-ты жители Геты противу Римляны-ты. Каракалла ся затеклъ тамъ съ войскы-ты Римскы, на кои-то храбри-ти военачалници гы силно ударили, побѣдили, и нагонили вънъ отъ прѣдѣлы-ты Дакійскы (1). Но нѣколко годины послѣ, кога-то царувалъ въ Римъ Александръ Северъ (л. 222-233), Готи-ти, ползовавшеся отъ вѫтрешны-ты раздоры на імперіѭ-тѫ Римскѫ, втурнѫлися пакъ въ Дакіѭ, отъ коіѭ-то и по-много-то покорили, и едва ся склонили на миръ отъ Минофіла, Римскаго въ Мусіѭ намѣстника, кой-то имъ далъ за това доволно количество пары.

и ся обѣщалъ отъ страпѫ на царство-то да имъ плаща и ежегодиѫ дань, кое-то дало поводъ на Карпы-ты (Карпаты, Хървати) да пратятъ до него посланницы и да му искатъ и тій дань, но не были послушани (2). Малко послѣ Готѳи-ти, не благодарни на това, понеже гледахѫ Римско-то царство раздираемо отъ различны лица, кои-то съ помощь-тѫ на развалены-ты му нравомъ войскы възлазяхѫ единъ слѣдъ другы на престолъ-тъ, и слѣдъ малко падахѫ убійствомъ, искали да ся ползоватъ пакъ отъ тыя размирицы, и завладѣвше Дакіѩ, устремилися и отъ сямъ Дунавъ-тъ, и нападнѫли на Мусіѩ, гдѣ-то ся прострели даже до Маркіанополя, (нареченаго послѣ Прѣславѫ), и правили много плѣнь и опустошенія. Гордіанъ III-ый царовавшій младъ на четырепадесять годины (л. 239-245) но добрѣ совѣтованный отъ мудраго своего тестя сенатора Мусиѳеа, кога-то отходилъ на востокъ противу Персы-ты дошелъ пьрво съ войскы-ты си та гы ударилъ въ Мусіѩ доблественно, и гы побѣдилъ и нагонилъ (3). Но во время недостойнаго Філіппа, кой-то му наслѣдилъ убійствомъ, они дигнѫли пакъ войнѫ противу Римляны-ты (л. 245), и краль-тъ имъ Остроготѳа, присоединивъ на поддани-ти си Готѳы и Певкины, и на другы-ты свои съюзницы Тайфалы-ты, Астрингы-ты, и Карпы-ты, то есть Карпаѳы или Хърваты-ты, минѫлъ Дунавъ-тъ съ безчисленны войскы, и опустошилъ сичкѫ Мусіѩ. На-

пусто гы ударилъ Філіппъ; они частно побѣждени, но вообще побѣдители, сторили съ него миръ и ся дрѫпнѫли задъ Дунавъ-тъ, слѣдъ като ся насытили на плѣнь, що грабили или земали за откупъ отъ горкы-ты жители, и като зели и отъ самаго Філіппа все що искали (4). На вращаніето си задъ Дунавъ-тъ тіи ся срѣщнѫли и ударили съ Гепиды-ты (5) тѣхны, казватъ, соплеменницы, но отдѣлно отъ нихъ на западъ живущія, кои-то и побѣдивше прогонили (6). Слѣдъ смьрть-тѫ Філіпповѫ такожде убійствомъ бывшаіѫ станѫлъ царь Римляномъ Децій (л. 249-251). А новый краль Готѳскый Книва влѣзлъ пакъ съ Готѳы-ты въ долніѫ и горніѫ Мусіѫ, кои-то и опустошилъ. Децій проводилъ на срѣщѫ му сынаси, кой-то го ударилъ и побѣдилъ; но въ второ сраженіе Книва побѣдилъ Римляны-ты, влѣзлъ въ Ѳракіѫ, осадилъ Філіппополь и го завладѣлъ, а войни-ти му го разграбили и опустошили, нападше врьху му като вълци на овцы. Децій, кой-то бѣ и самъ дошелъ, собравъ осталы-ты си войскы, ударилъ отнова Готѳы-ты, и гы совершено побѣдилъ, убивъ имъ до 30000 войны (л. 251). Остали-ти ся дрѫпнѫли скоро въ Мусіѫ за да преминѫтъ Дунавъ-тъ, но имъ ся упрѣлъ тамъ намѣрившійся Трибоніанъ Галлъ. Убоявся отъ това обстоятелство, Готѳскый краль предложилъ да подпише на сичко, само да заключи миръ и да го пусиѫтъ да ся завьрне въ своя си. Децій отфърлилъ това предложеніе, и ишьлъ дерзновенно съ

войскы-ты си за да истреби Готѳы-ты. Но тіи согласившеся тайно съ Галла, излѣзли свободни отъ тѣснинѫ-тѫ въ коіѫ-то онъ гы бѣ заприщилъ, и тайно хванѫли пѫть-тъ отъ гдѣ-то щялъ да мине Деціи. Така съ предателство-то Галлово Деціи ся намѣрилъ отвредъ окруженъ отъ Готѳы-ты. Ударился обаче съ нихъ дерзновенно близо при едно блато при село Абрита недалечь отъ Варнѫ, но съсъ сичкѫ-тѫ храбрость що показалъ, загубилъ сына си, паднѫлъ и самъ съ войскѫ-тѫ си въ речено-то блато, и были вси истрепани, освень Галловы-ты войны. Галлъ ся тогази воцарилъ на Деціево мѣсто (л. 251-253) и сотворилъ миръ съ Готѳы-ты съ обѣщаніемъ да имъ плаща царство-то ежегоднѫ дань, и съ позволеніемъ да отнесѫтъ сичкѫ-тѫ добычѫ и сичкы-ты плѣнницы благородны, кон-то бѣхѫ хванѫли по-вече-то въ Філіппополь, и тъй они минѫли Дунавъ-тъ, и отишли во своя си. (7) Но тойзи миръ тіи не дръжели за много время, и освень що подъ Деціевы-ты наслѣдницы Галла (л. 251-253), Емиліа (л. 253) Валеріа (л. 253-260), и Галліана (л. 260-268) часто пакъ нападали отвьдь и отъ сямъ Дунавъ-тъ на Римскѫ-тѫ земліѫ, и правили много плѣнь и опустошенія, даже до Ѳессалонікъ и Елладѫ, обративше оружія-та си и на востокъ, завладѣли до Танаисъ сичко-то Черноморско поморіе, и сичкыя-тъ Таврическый полуостровъ Крымъ, какъ-то и Киммерійскыя-тъ Воспоръ, и захватившe тамъ готовы намѣрены-ты корабы, минѫли многажды съ четыры

свои началницы Респа, Вадуцкѫ, Ѳора, и Варна, на малѫ Асіѩ, и грозно плѣняще и разоряюще все що имъ падало на пѫть, прегазили и опустошили Фрѵгіѩ, Лѵдіѩ, Вѵѳиніѩ, Галатіѩ, Понта, и Каппадокіѩ даже до Ефеса (8), а послѣ соединившеся при рѣкѫ Тѵра (Днѣстра) съ Ерулы, Пеукины, Сарматы, Роксоланы, и Геницы въ лѣто 268, кога-то царь Римляномъ бѣ станѫлъ Клавдій, направили си шесть хиляды корабы, въ кои-то вшедше до 320,000 души и прешедше съ немалкѫ загубѫ Черно море и Воспора Вѵзантійскаго, какъ-то и Елиспонтскаго, сторили много пакости на Бѣломорскы-ты островы, опустошили бреговы-ты на Малѫ Асіѩ, една часть излѣзли на сухо около Аѳонскѫ-тѫ Святѫѩ горѫ, и осадили Кассандрѫ и Ѳессалонікъ, и отъ тамъ прошли до Дебря и Пелагоніѩ (Бытоліѩ) презъ околны-ты села, кои-то плѣнили и опустошили. Тамъ гы ударила Римска-та Конница, и гы прогонила на сѣверъ до Нинь, гдѣ-то пристигнѫлъ съ войскы-ты си Клавдій, ударилъ гы на редовно сраженіе и пьрво былъ побѣжденъ; но послѣ, като гы заприщилъ въ нѣкои непроходимы мѣста, поразилъ гы и имъ убылъ до 5000 войны, а останѫли-ти ся дръпнѫли и ся укрѣпили въ Емѫ горѫ, т. е. въ Балканъ-тъ (269 л.). Клавдій гы пристигнѫлъ и тамъ и гы забыколилъ, а послѣ повелѣлъ на пеницы-ты си та гы ударили; но Готѳи-ти преодолѣли и имъ убили много войны, и тъй си отворили пѫть и вьрвѣли напредь, а Римляне-ти слѣдували подирѩ

имъ. Въ това разстояніе Готѳи-ти, кои-то бѣхѫ остали въ корабы-ты, плавали покрай Ѳессаліѭ и Аттікѫ, разграбили исходяще много тамошны села, осадили и завладѣли и самаго града Аѳинѫ, изъ кого-то послѣ были испѫдени, продължили плаваніето си даже до островы-ты Крита и Рода, и послѣ ся завьрнѫли да търсятъ дружинѫтѫ си. Между това болесть напада и на едны-ты и на другы-ты, отъ кое-то ползующеся Римляне-ти, не преставали да гы гонятъ и да гы біѭтъ, и тъй по-вечето имъ войни и кораби погинѫли, други ся поробили, а други пристали Римляномъ, и имъ станѫли войни или земледѣлци (270 л.), и тъй ся свьршила тая ужасна Готѳска война, отъ коѭто Клаѵдій ся нареклъ Готѳскый (9); но ударенъ и той, какъ-то и войскы-ты му, отъ реченѫ-тѫ болесть, умрѣлъ въ тоже лѣто на Сремъ (Sirmium) при Дунавъ-тъ, а наслѣдникъ му останѫлъ Аѵреліанъ, не малко въ тѫіѭ войнѫ отличившійся. Двѣ годины послѣ (272 л.), кога-то Аѵреліанъ ся готвилъ да пойде на востокъ противу Палмѵрскѫ-тѫ царицѫ Зиновіѭ, научился че Готѳи-ти минѫли пакъ Дунавъ-тъ и влѣзли въ Пеоніѭ. Той часъ ся управя тамъ съ войскѫ-тѫ си и гы ударя въ крѣпко сраженіе, въ кое-то като ся били до вечерь-тѫ паднѫли мнозина и отъ двѣ-ты страны безъ да ся рѣши побѣдата; но, понеже паднѫлъ и самъ Готѳскый краль Каннахаудъ, Книвовъ наслѣдникъ, Готѳи-ти ся дръпнѫли прѣзъ нощь-тѫ задъ Дунавъ-тъ, и отъ тамъ предложили Аѵреліа-

[illegible]ръ, а то получили (10). Въ заключеніе-то [illegible] [illegible]-ви чинъ Аурелиянъ, като гледалъ че Гот[illegible]-ти [illegible] [illegible]ъ владѣлъ на Дакіи, и че Римля[illegible]-ти не щяхъ веке да могатъ да ги непѫдятъ [illegible] тѫмъ, кога-то и тѣ, и други сѣверни варва[illegible] западнѣли непрестанно и навѫтрешны-ти имъ [illegible] области, а кога-то сичкый почти востокъ бѣ[illegible] подъ влияніе-то на Палмурскѣ-тѣ царицѣ Зи[illegible]ѣ, горѣ-ту кой-то и са готвяше да воюва, [illegible]ился да жертвува реченѣ-тѣ задъ Дунавскѣ [illegible]ласть за да ся успокои поне отъ Готескѣ страхъ, а тѣи имъ предалъ Дакіи, кой-то веке Гот[illegible]-ти совершено обладали, а по-вече-то отъ та[illegible]ошны-ты жители Римляны преселилъ отъ самъ Дунавъ-тъ въ Мусіи, гдѣ-то и устроилъ новѣ Да[illegible]ѣ (11) подраздѣляемѣи, като ветхѣ-тѣ, на Дакіи прибрежнѣ (ripensis), и Дакіи средиземнѣ (mediterranea). (12)

28 Тогава Готеи-ти, по мѣстоположеніе-то си, раздѣлили ся на двѣ Кральства: *Восточно*, и *Западно*; а отъ тамъ и сами Готеи-ти хванѣли да ся зовѫтъ *Восточни* (Ostro-Gothae, Остроготеи, Greunthungi), и *Западни* (Wese-Gothae, Висиготеи, Therwingi). Остроготеи-ти, т. е. Восточни-ти, кои-то и просто *Готеи* са именувать, задьржали ветхы-ты свои надчерноморски жилища, а Висиготеи-ти, т. е. Западни-ти заняли [illegible]овладѣнѣ-тѣ земѣ Дакіи. Тѣ имѣ Готески Кральства почнали да ся управляватъ отъ два особенны князи, и [illegible] [illegible] [illegible]

по Іорнанда, Аварикъ, и Аурикъ. Остроготски-ти краліе происходили отъ челядь-тѫ на *Амалы-ты*, а Висиготски-ти, отъ челядь-тѫ на *Балды-ты*. Отъ тогава Готи-ти, оставляюще въобще спокойны Римляны-ты, хванѫли да ся біѭтъ съ различны варварскы народы, кои-то были около имъ. Тіи народи были: *Вандали*, кои-то преселившеся отъ Балтійско-то поморіе, обитали тогава на рѣкѫ Тиссѫ, между Мароша и Дунава, имуще Готы-ты на востокъ, Маркоманны и Kvады-ты на западъ, и Ермандуры или Суевы-ты на сѣверъ; *Гепиди*, кои-то, обитающе въ тыяже страны, были тогава испѫдени отъ тамъ, и ся преселили въ Іллуріѭ, гдѣ-то царь Римскый Пробъ имъ далъ мѣсто за населеніе (280 л.); *Бургунди*, кои-то, обитавше въ лѣта 240-250 на востокъ отъ Карпаѳа, были отъ тамъ испѫдени отъ Гепиды-ты, и часть отъ нихъ отишли на востокъ къмъ Меотиса при Готы-ты, а по-много-то въ Германіѭ близо при Алеманы-ты; *Ерули*, кои-то ся явили пьрво при Меотійскы-ты западны брегови (267 л.), участвовали въ Готско-то тогашно по море воеваніе на Грециѭ, и слѣдъ разореніе-то на тѫ-зи огромнѫ Готскѫ войскѫ въ Ѳракіѭ, часть остали тамъ на Римскѫ службѫ, а часть отишли въ Германіѭ и Галліѭ, а по-много-то си остали при Меотиса; *Роксолани*, кои-то живѣли по бреговы-ты на врьхныя-тъ Донъ; *Сармати*, кои-то обитали на сѣверъ отъ Готскѫ-тѫ земліѭ, простирающеся отъ Дона даже до Вислѫ, и проч. —

Между това Готѳи-ти, или сами, или наедно съ другы варвары, тѣхни подданници или союзницы, не ся оставяли пакъ отъ да воюватъ сегазъ тогазъ и на самы-ты Римляны. Така въ лѣто 292 влѣзли съ Сарматы въ Иллѵріѭ, но были прогнани отъ царя Римскаго Проба, който преселилъ, и отъ тѣхъ и отъ различны другы варвары, доволно множество плѣнницы въ Ѳракіѭ и Македоніѭ, съ надеждѫ че ще гы има помощницы. Въ лѣто 294 и 295, Готѳи, Сармати, Карпи, и Бастарни, влѣзли пакъ въ Ѳракіѭ оружіемъ, но были такожде побѣдени и прогнани отъ двамата Римскы царіе Діоклитіана и Галлеріа. Въ лѣто 321 и 322, Готѳи, Сармати, и Карпи минѫли отново Дунавъ-тъ, и опустошили сичкы-ты окрестны страны на горніѭ и долніѭ Мѵсіѭ, и даже на Ѳракіѭ, но царь Константинъ Великый гы побѣдилъ въ различны сраженія, и не само гы прогонилъ задъ Дунавъ-тъ, но минѫлъ и самъ подиріѭ имъ, побѣдилъ гы и тамъ совершено, убилъ имъ много люди, какъ-то и самаго краля Сарматскаго Рѫцимода, и сотворивъ миръ съ осталы-ты, завьрнѫлся торжественно отъ сямъ Дунавъ-тъ, гдѣ-то освень що завелъ Римскы-ты не малко плѣнницы кои-то освободилъ, закаралъ и много плѣнницы варвары, кои-то населилъ въ новѫ-тѫ Дакіѭ и въ Мѵсіѭ (1). Въ лѣто 325 Константинъ като останѫлъ самъ царь Римскый слѣдъ побѣжденіе-то соцаря его Ликиніѭ, свикалъ въ Нікеіѭ пьрвыя-тъ Вселенскый Соборъ противу нечестиваго Арія, и

въ лѣто 330 пренесъ столницѫ-тѫ си отъ Стараго Рима на Константинополь, кого-то бѣ ново и нарочно направилъ на Вѵзантія, и го нарекъ Новъ Римъ; а въ лѣто 331 раздѣлилъ сичко-то царство на четыри Префектури: *Галліѩ*, *Италіѩ*, *Иллѵріѩ*, и *Востокъ*, всякѫ же Префектурѫ на различны Правителства, и всяко Правителство на различны епархіи (2). Между това въ лѣто 328, кога-то консули Римски были Іустъ и Іашнуарій, Готѳи и Сармати воевали презъ Дунавъ-тъ противу Римляны-ты, но Константинъ гы скоро ударилъ, побѣдилъ, и прогонилъ (3). А двѣ годины послѣ (330 л). Висиготѳи-ти, скаравшеся съ сосѣды-ты си Сарматы (Язѵгы), съ кои-то до нынѣ гы виждахмы заедно противу Римляны-ты, дигнѫли войнѫ насрѣщѫ имъ, и гы ударили. Сарматити имъ ся упрѣли доста врѣмя, но бывше побѣждени, искали помощь отъ Константина, и той скоро въоружився, тръгнѫлъ съ огромны войскы и отишьлъ въ Мѵсіѩ, гдѣ-то самъ останѫлъ при Маркіанополя да пази предѣлы-ты, а сына си Константина проводилъ задъ Дунавъ-тъ. Онъ соединився съ Сарматы-ты, ударилъ Висиготѳы-ты на 20 Априліа 332 л. и толкова гы побѣдилъ и поразилъ, що они, загубивше отъ бой, отъ гладъ и отъ студь до 100,000 человѣцы, принудили ся, за да получатъ миръ, да дадѫтъ въ залогъ Римляномъ нѣколко отъ предны-ты свои лица, а съ тѣхъ наедно и самаго сына Краля своего Аларика. Освень това тіи, пріявше пьрвы пѫть Хрісті-

анството, загубили и денежнѫ-тѫ заплатѫ що земали по-напредь отъ Римско-то царство, и ся задължили да му даватъ, колчимъ му потребатъ, 40, 000 войны, кои-то оно щяло да храни и употребява на своѭ потребѫ подъ имя *союзницы* (4). По тѫѭ причинѫ Константинъ, за да си оздрави іоще по-добрѣ предѣлы-ты отъ къмъ-то тыя немирны непріятели, направилъ много крѣпости при Дунавъ-тъ, а именно Констанціѭ, Дристрѫ, Плисковѫ, и Преславѫ. Отъ тога-зи веке Готѳи-ти мирували съ Римляны-ты даже до слѣдъ смьрть-тѫ Іуліанова (*362 л.*). Но въ това разстояніе не могуще пакъ да стоятъ мирни, обърнѫли си оружія-та противу сосѣды-ты си варвары. Така въ лѣто 334 Висиготѳи-ти, съ новаго си краля Геберика Книнова правнука, отишли та ударили Вандалы-ты живущія, какъ-то рекохмы, на Тиссѫ при Мароша и имущія на востокъ Готѳы-ты, на западъ Маркоманны-ты, на сѣверъ Ермундуры-ты, на пладне Дунавътъ. Вандали-ти отъ пьрво дьржели доста добрѣ, но послѣ ся побѣдили, и самъ краль-тъ имъ Вижемиръ былъ убитъ въ сраженіе-то. Они вооружили тога-зи робы-ты си именуемыя *Лимиганты*, и съ тѣхъ наедно навили Готѳы-ты. Но речени-ти имъ роби помощници, обърнѫли послѣ оружія-та си противу свои-ты господары нарицаемыя *Аркаганты*, и поразивше принудили гы да побѣгнѫтъ отъ това мѣсто; и тъй часть отъ нихъ прибѣгнѫли на западъ при Квады-ты, а часть дошли отъ сямъ Дунавъ-тъ въ Римскѫ-тѫ землѭ,

гдѣ-то Константинъ гы пріялъ като гости, и имъ далъ мѣсто за населеніе въ Малѫ Скѵѳіѩ (Добрицѫ), въ Ѳракіѩ, въ Паннонію, и въ Македонію (5). Отъ другѫ странѫ Остроготѳи-ти съ новаго си Краля и Геберикова наслѣдника Ерманарика, кой-то былъ много храбръ, и съ силны военны дѣянія станѫлъ страшенъ на ближны-ты народы (6), ударили и покорили себѣ, освень Чудскы и други нѣкои сѣверны народы (7), Ерулы-ты, Венеты-ты, и Есты-ты. Ето какъ приказва Іорнандъ покореніе-то на Ерулы-ты и на Венеты-ты: »Понеже съ покореніе-то на толкова народы Ерманарикъ бѣ станѫлъ ненасытенъ, той не претьрпѣ да не покори себѣ и народа Еруловъ, (на кои-то началствуваше Аларикъ,) като уби еднѫ голѣмѫ часть отъ нихъ. Той народъ, казува Аблавій, обытающій при езеро Меотійско, въ мѣста блатисты кои-то Грьци-ти именуватъ ὕλη, назовалъ ся *Ерули* отъ това, и былъ колко-то бръзъ въ движенія-та си, толко паче и горделивъ. И наистинѫ немало тогази народъ, кой-то да не бы си избиралъ отъ нихъ легкы-ты вооружены войны за своіѩ-тѫ войскѫ. Но совсѣмъ що тѣхна-та бързость не бѣ ся уничтожила отъ другы часто съ нихъ воевавшія народы, обаче та ся надви сега отъ Готѳскѫ-тѫ тяжесть и небързость, и сѫдбата направи като и тіи, какъ-то и други народи, да ся покорятъ Готѳскому Кралю Ерманарику. — Слѣдъ покореніе-то на Ерулы-ты, истый Ерманарикъ обър-

» нѫ оружія-та си на Венеты-ты, кои-то, ако и
» да немахѫ опытъ въ воеваніе-то, но понеже
» бѣхѫ многочисленни, испьрво ся покусихѫ да
» ся упрѫтъ. Но въ битвѫ-тѫ нищо не чини
» множество-то, и напаче кога иде на срѣщѫ му
» и друго множество вооружено. Тіи Венети, какъ-
» то въ начало-то на изложеніе-то си или въ рас-
» писъ-тъ народа (Готѳскаго) показахмы (8), изъ
» единъ народъ произшедше, три имена имѫтъ
» сега: т. е. *Венеты*, *Анты*, *Славы*; кои-то ако
» и да правятъ на всекъдѣ сега, за наши-ты грѣ-
» ховы, толкова лошевины, но тогава тіи вси ся
» покорихѫ на Ерманариковѫ-тѫ власть« (9).
Ерманарикъ сотворилъ подвластны на себе си даже и самы Висиготѳы-ты, совсѣмъ що гы оставилъ свободны, какъ-то и другы-ты покореныя му народы, да си имѫтъ пакъ особны свои князи, кои-то обаче начали да ся именуватъ, не веке краліе, но сѫдницы. И тъй Готѳско-то кральство подъ Ерманарика ся расширило и увеличило чрезвычайно, сирѣчь отъ Дунавъ-тъ и Черно-море до Балтикѫ, и отъ рѣкѫ Вистлѫ до Танаисъ, и самъ Ерманарикъ, като великъ завоеватель, былъ сравненъ отъ свои-ты люди съ великаго Александра Македонскаго (10). Такива успѣхи имъ дали дерзость да захванѫтъ пакъ свои-ты користолюбивы нападенія и на Римскѫ-тѫ землѭ. Чтомъ умрѣлъ убо царь Іуліанъ (363 л.), они, като гледали че предѣли-ти Римски были злѣ храними отъ къмъ-то Душавъ-тъ, и че наслѣдникъ-тъ му Іовіанъ

(363-364 л.) былъ недостоинъ, начали часто да минуватъ по малцинѫ въ Мусіѩ, и наипаче въ Малѫ Скуѳіѩ, гдѣ-то като плѣняли все що намѣряли, вращалися пакъ назадь безъ да гы пристигнѫтъ Римски-ти стражи. А кога-то наслѣдникъ-тъ Іовіановъ Валентініанъ (364-375 л.) пріалъ брата си Валента за соцарь (364-378), и удержавъ за себе западны-ты Префектуры далъ нему Восточнѫ-тѫ, и слѣдъ еднѫ годинѫ той Валентъ минѫлъ съ войскы-ты си на Асіѩ за да воюва на Персы-ты, тога Готѳи-ти, ползующеся отъ това за нихъ пріятно обстоятелство, начали да ся готвятъ за да минѫтъ и цѣлокупни воевателно на Ѳракіѩ (11). Това услышавъ Валентъ, отдѣлилъ и проводилъ еднѫ слѣдъ другѫ нѣколко отъ войскы-ты си на Дунавъ-тъ. Съ едны обаче отъ тѣхъ, като минували презъ Цариградъ, согласився тайно Прокопій Іуліановъ сродникъ, дигнѫлъ главѫ противу Валента, и ся прогласилъ імператоръ на 28 Септемврія 365 л. Послѣ прешедъ на Асіѩ, взялъ осажденіемъ Халкидона и Кузіка; но со вси тыя свои успѣхы, боящися да му не преодолѣе Валентъ, проводилъ скоро посланицы и писма до Краля (сѫдника) Висиготѳскаго Аѳанарика за помощь, и той му испратилъ 3000 или 10,000 (12) войны помощницы. Но преди они да пристигнѫтъ, Прокопій въ слѣдующе-то 366 лѣто былъ побѣжденъ въ двѣ знамениты сраженія, хватенъ въ бѣгство-то си, и убитъ отъ Валента (13). А Готѳи-ти това услышавше, вырнѫли ся за отечество-

то си презъ Ѳракіѭ, плѣняще все що намѣряли по пѫть; но бывше забиколени отъ Римскы-ты войскы преди да стигнѫтъ на Дунавътъ, принудили ся да ся предадѫтъ, и като роби были закарани и пръснѫти по различны градища, гдѣто по Валентовѫ заповѣдь гы дръжели подъ стражѫ невързаны (*14*). — Това Аѳанарикъ научився, проводилъ къ Валенту посланницы да ся жали защо Римляне-ти нарушили така съюзъ-тъ и пріятелство-то си съ Готѳы-ты, и искалъ да пуснѫтъ запрены-ты. Валентъ му испратилъ военачалника Виктора да му каже, че нарушеніе-то было станѫло паче отъ Готѳы-ты, защо тіи проводили войны помощницы Прокопію, и че тіи помощници были хванѫти, не като пріятели, но като врагове Римски злосторници, та за това и нещялъ да гы пусне. Аѳанарикъ напротивъ отговорилъ, че речени-ти помощници были пратени, не бунтовнику, но царю Римскому, и за доказаніе показалъ Виктору писма-та що му бѣ писалъ Прокопій, и въ кои-то онъ думалъ, какъ-то и чрезъ посланницы-ты утверждалъ, че былъ сродникъ Іуліановъ и истинный слѣдъ Іовіана царь Римскый, и че слѣдователно Готѳи-ти, споредъ союзното си обѣщаніе, были длъжни да му проводятъ просимы-ты помощницы; ако ли Прокопій не былъ истинный царь Римскый, Готѳи-ти това незнаіѫще не можили да бѫдѫтъ криви. Валентъ, совѣтовався и отъ брата си царя западнаго Валентиніана, не пріялъ тыя извиненія; Аѳанарикъ постоянствувалъ да си иска вой-

ны-ты; и тъй несогласіе-то имъ достигло до толкова, що ся отворила между Римляны и Готѳы нова война, коя-то траяла три годины. Въ първѫтѫ (367 л.) Валентъ, собравъ огромны войскы при Дунавъ-тъ, направилъ мостъ съ ладіи привьрзаны, и минѫлъ въ Дакіѩ; а Готѳи-ти убоявшеся дръпнѫли ся отъ поле-то на горы-ты, и тъй презъ сичко лѣто, безъ да стане никое общо сраженіе, двѣ-ты сопротивны войскы ся дразняли частно помежду си, и Валентъ, сотворивъ само грабителства, и ухвативъ нѣколко селачи плѣнницы, вьрнѫлся въ Мѵсіѩ на Маркіанополь градъ величайшій. Въ второѫ-тѫ (368 л.) Валентъ прекаралъ напраздно лѣто-то на Дунавскы-ты бреговы, безъ да може да мине отъ срѣщѫ, защо, отъ много-то дъждовы що паднѫли, тая рѣка съ чрезвычайно-то извышеніе на воды-ты си дьржала потопены презъ цѣло лѣто сичкы-ты отсрѣщны низскы равнины. Въ третіѩ-тѫ (369 л.) Валентъ, сотворивъ пакъ мостъ като напредь при града Нова-Дуна (15), минѫлъ съ войскы-ты си Дунавъ-тъ, и понеже Готѳи-ти пакъ ся дръпнѫли навѫтре по горы-ты, онъ прегазилъ и опустошилъ сичкѫ-тѫ равнѫ Висиготѳскѫ земліѩ, и отишьлъ даже до Груѳунгскы-ты, т. е. Остроготѳскы-ты предѣлы. Тогава Аѳанарикъ, като гледалъ че войскы-ты и подданни-ти му страдали много отъ лишеніе на хранѫ и на другы потребности, рѣшился да ся удари на битвѫ съ Римляны-ты; но бывше побѣждени, Готѳи-ти ся дръпнѫли за да

ся пазятъ въ блатны нѣкои мѣста, и отъ тамъ исходяще нападали напрасно на Римскы-ты войскы, и имъ правили много вредѫ. Валентъ тогава заповѣдалъ да не излѣзватъ войскы-ты му изъ укрѣплены-ты си становы, а само слугы-ты и вардачити войски да нападатъ тайно на Готѳы-ты и да гы ловятъ или убиватъ, обѣщався да заплаща особенно за колко-то Готѳскы главы му быхѫ донесли. Таковымъ образомъ тіи истрепали много Готѳы, и Аѳанарикъ отчаявся предложилъ да стори миръ. Валентъ испьрво не послушалъ, но послѣ като пріялъ писма и молбы отъ Сенатъ-тъ Цареградскый да даде конецъ на войнѫ-тѫ и да си дойде, склонился, и заключилъ съ Аѳанарика миръ съ такыва условія: Дунавъ-тъ пакъ да бѫде предѣлъ на Готѳскѫ и на Римскѫ-тѫ землѭ, но Готѳи-ти да не минуватъ веке отъ сямъ за никоѭ причинѫ, а само на два опредѣлены градовы да дохождатъ за търговіѭ; обаче да ся плаща Аѳанарику отъ Римско-то царство опредѣлена-та денежна помощь, какъ-то и отъ напредь. Въ заключеніе-то на той-зи миръ, понеже потребало да ся разговорятъ лично Валентъ и Аѳанарикъ, по причинѫ ужь че ималъ отъ бащѫ си клятвеннѫ заповѣдь да не стѫпи никога на Римскѫ-тѫ землѭ, нерачилъ никакъ да мине отъ сямъ Дунавъ-тъ, гдѣ-то Валентъ ся былъ тогава завьрнѫлъ, согласили ся та дошли и двамата насредъ тѫѭ рѣкѫ, и тамъ подъ жарко слънце сѣдѣли на лядіи-ты си та ся разговаряли сичкыя-тъ день.

Ѳемистій, великъ хвалитель Валентовъ, захваля и Аѳанарику говорящи че ся показалъ тогава не толкозъ варваринъ въ разумътъ, колко-то въ языкъ-тъ си, и по искусенъ въ умственны-ты состязанія, нежели въ военны-ты ударенія (16). — Слѣдъ той-зи миръ Готѳи-ти оставили спокойны Римляны-ты до 5-6 годины, кога-то Унни-ти прешедше Танаисъ нападнжли врьху имъ и гы принудили да имъ ся покорятъ, или да побѣгнжтъ съсъ жены и дѣца отъ сямъ Дунавъ-тъ, какъ-то ще на-долу да кажемъ.

ГЛАВА II.

БѢЛОШИРЪ.

1 Начало на історійк-тѣ Гунновъ, за кои-то основь прости нѣкои помнаний нашо почти не знаемъ до 474 лѣто по Хр. — 2 Тогазь царь Гунскый Бѣлоширъ умира и покорява първо Акацыры-тѣ, а послѣ и Алины-тѣ, кои-то и до Атилова смѣрть си станѫтъ вѣрни Гунновъ сонници и помощници. — 3 Рекоолини-тѣ, не трупище мучителство-то Ермаприка Краля Готскаго, приклонѧтъ Бѣлошира на свое избавленіе. — 4 Бѣлоширъ отъ Готскы-ты измислена причина на Гунскы-то отъ сонъ Гунновъ тръгнѫстие. — 5 Гунн-ти минуватъ Гунновъ велико съ сонницы-ты си Алини, покоривнѫтъ малки тѣхни народи, а послѣ ивъ пѫти се удрѧтъ съ Готск-тѣ, и два пѫти ги побѣждѧватъ; стариѧ имъ краль Ермаприкъ отъ срамъ и отчаиние удри се съ ножъ и се убива. — 6 Послѣдникъ нечовъ Бѣлоширъ се удри съ нѣкъ много пѫти, но всякога побѣждѧемъ, най-сетнѣ се убива; наслѣдствуватъ на малолѣтнѣ-тѣ му сынъ Бѣдерикъ, Алиовей и Софрикъ, слѣдъ направены сопротивленія, покоряватися за оставить мѣсто-то съ по-много-то часть отъ народи си, и си дръжѣтъ при Висиготск-ты водъ Днѣпръ; на останѣ-ты Готски Бѣлоширъ поставя особенъ краль народный Винитарій. — 7 Бѣлоширъ нападе нечаянно и на Висиготск-ты при Днѣстра, и поражѧтъ тротоа ти между Прута, Дуная-тъ, и Кирнеск-ты гори, тѣ-то тіи съ князя своего Ававарика се отрокѧтъ. — 8 Раздори и несогласіе между Висиготск-ты князе, слѣдъ искатъ да дръжѧтъ трѣбно Гунн-ты и Бѣр-

паѳа, а други да побѣгнѫтъ отъ сямъ Дунавъ-тъ на Греко-Римско. — 9 На това послѣднее мнѣніе ся намира и Готѳскый епіскопъ Улфила, изобрѣтшій Готѳскѫ-тѫ азбукѫ. — 10 По слѣдствіе на това Аѳанарикъ остава на мѣсто-то съ малцинѫ, а по-много-то Готѳи дохождатъ на Дунавъ-тъ и ся молятъ Римляномъ да гы пріемнѫтъ въ земліѭ-тѫ си. За позволеніе пращатся отъ нихъ нѣколко заедно съ Улфила до Римскаго царя Валента. — 11 Описаніе на характиръ-тъ и на упражненія-та Валентовы въ Антіохіѭ. — 12 Извѣстіе за прихожданіе-то Готѳскихъ пословъ, противни въ совѣтъ-тъ мнѣнія за пріятіето на прошенія-та имъ, и рѣшеніе Валентово. — 13 Употребени-ти коварства и хытрости за да ся предума на това Улфила; предосторожны ужь Валентовы мѣркы за пренесеніе-то на Готѳы-ты отъ сямъ Дунавътъ. — 14 Що пострадахѫ Готѳи-ти преди да минѫтъ и като минувахѫ Дунавъ-тъ. — 15 Що пострадахѫ и слѣдъ като го минѫхѫ отъ крайно-то Римляновъ развращеніе и корыстолюбіе. — 16 Прѣобращеніе Готѳовъ на аріанство-то. — 17 Римляне-ти дигатъ Висиготѳы-ты отъ при-Дунавъ-тъ за навѫтре; отваря ся Дунавъ-тъ, и Остроготѳи-ти минуватъ подиріѭ имъ; крамола ся подига въ Маркіанополь, слѣдъ коіѭ-то Готѳи-ти ся подигатъ и оттеглятъ, а Римляни-ти гы подгонятъ и ударятъ, но ся крѣпко побѣждаватъ. — 18 Отъ тамъ Готѳи-ти ся устремляватъ на Ѳракіѭ, осаждаватъ напусто Адріанополя, и правятъ за отмьщеніе неисказаны пакости и злины по села-та. — 19 Валентъ проважда насрѣщѫ имъ восточны и западны войскы, кои-то Готѳи-ти ополчени въ Мѵсіѭ ударятъ и побѣждаватъ. — 20 Римляне-ти ся тогазь рѣшаватъ да дьржатъ Балканскы-ты проходы, но Готѳи-ти призвавше на помощь и другы варвары отъ задь-Дунавъ-тъ, принуждаватъ гы да ся дрѫпнѫтъ въ Ѳракіѭ, гдѣ-то и они гы преслѣдуватъ, плѣняще, горяще и убивающе, и часть отъ

нихъ доходятъ даже до Цариградъ. — 21 Валентъ се враща тога на Цариградъ, и за ропотніе-то народно рѣшавае самъ да излѣзе противу Готѳы-ты. — 22 Стигнавъ на Адріанополь, слѣдъ много совѣты да чака ли или не царя западнаго Граціана, по притворны молбы и предложенія Фритигерновы, излиза срѣщо Готѳы-ты, и се удари съ нихъ, но се крайно побѣждава, и загубва сичкы-ты свои войскы, и самыи-тъ си животъ. — 23 Слѣдъ второ напразно покушеніе да завладѣѭтъ Адріанополь, Готѳи-ти опустошаватъ сичкѫ Македонїѭ и Епирїѭ, а Римляне-ти за отмщеніе избиватъ колко-то Готѳы младежи бѣхѫ по-напрелъ пренарали на Азїѭ. — 24 Наслѣдникъ Ѳеодосїй се принуди съ Готѳы-ты тѫй искусно, що слѣдъ смрть-тѫ Фритигерновѫ и Авариковѫ принуди ты да се примирятъ съ него до презъ сичкы-тѣ му животъ. — 25 Между тоа краль Остроготѳскый Винитаръ, съ умышленіе да прогони Уны-ты, удари първо Анты-ты и побѣдивъ расплъчи на кресть краи нихъ Божа и 70 велможи. Бѣломиръ обаче го удари и убива, и поставя краль Остроготѳомъ сина своего Унимунда. — 26 Уны-ти оставятъ тогизь сами жители Господари на все залъ-Дунавско и надъ-Черноморско пространство. — 27 Воцареніе Аркадїя на Востокъ и Онорїя на Западъ. Зачало на всеобщаго Римскыи имперїи. Първи всеносущи министри Стилихонъ при Онорїя, Руфинъ при Аркадїя. Подигнавъ отъ сопернїка си Евтропїя, Руфинъ совѣтува тайно Уны-ты и Готѳы-ты да нападнатъ на Греко-Римско-то царство. — 28 Страшенъ походъ Унисъ преръ Кавказа на Азїѭ даже до Киликїя-Сирїѭ и Антиохїѭ, и тѫжно възпрещеніе слѣдъ много пакости, плѣнъ, и разорения. — 29 Аларикъ съ Готѳы-ты и съ другы варвары помощники, опустошава Ѳракїѭ и Мисїѭ, и походи даже до Цариградъ: По увѣщаніе же Руфиново минуча и опустоша Македонїѭ и Ѳесалїѭ, и влизи въ Фокидїѭ и Беотїѭ,

гдѣ-то направя много зло. Покорява Аттика и Аѳинѣ, и сичкы Пелопонисъ. Стилихонъ два пѫти доходи отъ западъ насрѣщѣ имъ, и два пѫти ся завраща празенъ. Убитіе Руфіново, въздвиженіе Евтропіево, и премиреніе съ Готѳы-ты. — 30 Избраніе Іоанна Златоустаго за Патріархъ Цареградскый, кой-то любимъ отъ народъ-тъ за свои-ты ученіе и добродѣтели, съ обличеніе-то обаче на развращеніе-то омрази ся отъ голѣмцы-ты и особно отъ Евтропіа. — 31 Слѣдъ малко обаче по причинѣ на бунтованіе-то Травигилдово, увѣщаніе-то Гайново, и жалованіе-то на царицѣ Евдоксіѣ, Евтропій пада отъ санъ-тъ си, прибѣгвѣ въ церквѣ, и Іоаннъ го защища-ва. — 32 Бунтованіе Гайново съ Травигилда, и тѣхно-то съ тежкы условія премиреніе съ Аркадіа. — 33 Іоаннъ дава Готѳомъ православнымъ церквѣ; Гайна иска такѣва и за Аріаны-ты Готѳы, а понеже по сопротивленіе Іоанново Аркадій имъ не дава, онъ ся рѣшава да си отмьсти и царю и Іоанну. — 34 Гайновы злоумышленія и войнственны мѣркы противу Цареграждaны-ты, кои-то обаче преварятъ, и избиватъ по-вече-то въ градъ-тъ оставены Готѳы, а другы-ты изгарятъ ведно съ цьрквѣтѣ Готѳскѣ. — 35 Открывся като врагъ на царство-то Гайна, слѣдъ напусти покушенія на Европѣ, отиде на Еллиспонтъ да мине на Асіѣ; но посрѣшнѣтъ и сокрушенъ отъ Фравита, вращаси и отходи та минува Дунавъ-тъ съ намѣреніе да ся тамо насели.

1 Като тъй подробно говорихмы за древны-ты Унискы жилища и за тѣхны-ты сосѣдны и другы народы, время е веке да захванемъ и історіѣ-тѣ имъ. Ніи видѣхмы выше (1), че тіи, самодержавно управляеми, покорявали ся на единъ царь. Но кои имъ сѫ были по-напредь царіе-то, и що сѫ правили, не знаемъ, защо Грьци и Римляне до то-

газь не сѫ имали съ тѣхъ никое сношеніе; за това и не сѫ могли да знаіѫтъ нищо почти или за мѣсто-то имъ, или за царіе-то и управленіе-то имъ, или за історііѫ-тѫ имъ; А сосѣдни-ти имъ народи, кои-то сѫ гы извѣстно познавали, бывше като нихъ варвари и безкнижни, не сѫ могли да оставатъ нищо написано даже и за тѣхъ си. Само Армени-ти, начавше слѣдъ крещеніе-то си (л. 276) да употребяватъ писаніе, оставили нѣкои історическы за тѣхъ си списанія, но и въ тѣхъ за нашего народа нищо друго не находимъ, освень че въ лѣто около 120 преди Хріста, по причинѫ на голѣмы нѣкои размирицы въ Българскѫ-тѫ при Кавкаса земліѫ, мнозина Българе ся преселили отъ тамъ въ Арменіѫ (2); че въ лѣто ок. 312 по Хріста, поощреніемъ царя Персійскаго Шабуха (Сапора), Унни-ти, заедно съ сосѣдны и негли соплеменны-ты си Пасъли, воевали противу Арменіѫ, но были отъ Арменскаго царя Дертада (Тиридата) побѣждени, съ убитіе-то военачалника ихъ царя Пасълскаго, и нагонени даже до Унискѫ-тѫ земліѫ (3); и че въ лѣто 363. побужденіемъ Римскаго царя Іуліана, Арменскый царь, заедно съ Унны и Аланы помощницы, воевалъ на Мидіѫ, но былъ и той слѣдъ четырегодишнѫ войнѫ крайно побѣжденъ отъ Персы-ты (4). Тіа історически помпанія ны показватъ само че Унни-ти владѣли надъ и близо при Кавкаса, отъ II-го вѣка предъ Р. Хр. даже до край почти IV-го вѣка по Хріста, какъ-то и выше рекохмы (5), но нищо

по-вече. А сега ніи сми дошли до едно время, кога-то Унни-ти изшедше изъ тыя непознаты свои древны жилища, минѫли на Европѫ, и влѣзли въ сношеніе съ Готѳы, Грьцы и Римляны, и имъ станѫли познати. За това отъ тамъ насетнѣ доста говорятъ за тѣхъ и Грьци и Римляне, но за това и пьрво за тѣхъ помянѫвшіи Грьчьски и Латінски списатели казватъ че Унни-ти до тогазь не были познати, или че были мажо познати (6). Черпяще убо изъ тыя списатели, ніи ще прикажемъ отъ тука нататъкъ все що ни сѫ тіи оставили писано за Унны-ты, но читатель-тъ трѣба да помни, че, за причины-ты кои-то выше изложихмы (7), ніи подъ имя-то *Унны* разумѣвамы всякога Блъгары-ты.

2 Въ лѣто 374 по Хріста, когато Валентініанъ, западный царь Римскый, прешедъ Дунавъ-тъ бѣ отишьлъ да воюва противу Куады-ты (Чехы-ты); Валентъ же, восточный царь Римскый, сѣдящи на Антіохіѩ и гонящи православны-ты Хрістіаны въ ползѫ на аріанство-то, мѫчашеся да покори волнующы-ты Ісавряны, и ся готвяше да сторѝ новѫ войнѫ съ Сапора царя Персійскаго заради Іверіѩ и Арменіѩ; а Ерманарикъ краль Остроготѳскый си почиваше въ старость-тѫ си отъ послѣдніѩ-тѫ съ Римляны-ты поразителнѫ Готѳскѫ войнѫ; Унни-ти, владѣюще задъ Дона съ царя своего Бѣломира (1), захванѫхмѫ свои-ты завоевателны движенія, кои-то за малко время гы поставихмѫ Господари връхъ сичкы-ты надъ Дунавъ-тъ и надъ

Черно-море Европейскы страны даже до Вислѫ рѣкѫ, и начахѫ да даватъ законъ на Римскы-ты восточны и западны цари. Най-напредь Бѣломиръ за неизвѣстнѫ причинѫ ударилъ ближны-ты Унномъ Акацыры, и гы покорилъ. Послѣ за неизвѣстнѫ пакъ причинѫ, отворивъ войнѫ съ Аланы-ты, ударился съ войскы-ты имъ близо при Танаисъ, и совсѣмъ що они показали величайшѫ храбрость въ това сраженіе, побѣдилъ и тѣхъ съвършено, убилъ и самаго имъ царя, и гы принудилъ да заключятъ съ него миръ, и да ся одължатъ да бѫдѫтъ всякога Унномъ покорны и воинственно союзни и помощници (2). Тіи си здраво упазили задълженія-та, защо, освень еднѫ часть отъ тѣхъ, кои-то отдѣлившеся побѣгнѫли отъ сямъ Танаисъ, а напоконъ, прошедше даже до Балтійско-то поморіе, и соединившеся съ тамошны-ты Германскы племена, воевали на Галліѭ и на Испаніѭ, други-ти си останѫли владѣюще въ древны-ты свои при Кавказа и Каспіѭ жилища, и послѣдували да проваждатъ Унномъ доволнѫ войнскѫ помощь даже до смьрть-тѫ великаго ихъ царя Атила.

3 Непокореніе-то на еднѫ часть отъ Аланы-ты, и побѣгваніе-то имъ отъ сямъ Танаисъ, было е за Бѣломира доволна причина за да мине тѫіѭ рѣкѫ и да гы гони. Но въ това время (л. 375) ся случило и друго нѣщо, кое-то го подканило да стори воеваніе и отъ сямъ тѫзи рѣкѫ. Раксолани-ти (1) живѣли тамъ покоряющеся Остроготѳомъ, ако и да си имали пакъ свои особны кня-

зи. Но понеже Остроготѳскый краль Ерманарикъ, совсѣмъ що го сравнявали, какъ-то рекохмы (2), съ Великаго Александра царя Македонскаго, много свирѣпъ и мучитель ся показвалъ на покорены-ты нему люди и народы, Роксоланскый князь, услышавъ славны-ты Бѣломировы побѣды за скоро время надъ два отличны народи, проводилъ тайно къ нему посланницы да му представятъ нетьрпимо-то состояніе на соотечественницы-ты си, и да му ся молятъ да гы избави отъ това состояніе. Това услышавъ Ерманарикъ, проводилъ незабавно да уловятъ невѣрнаго того князя Роксоланскаго; но онъ предваривъ побѣгнѫлъ при Бѣломира. Ерманарикъ же, за да си отмьсти, уловилъ женѫ му Олгѫ (3), вьрзалъ ѝ рѫцы и нози за четири луды кони, и немилостиво іѫ разчеснѫлъ! Но тая княгыня имала двама братія именемъ Сара и Амміа. Тіи тогазь ся заклели помежду си за да ѝ отмьстятъ, и тъй единъ день, обрѣтше Ерманарика на едно уединено мѣсто, устремили ся врьху му напрасно, ударили го съ ножъ, и го бѣдственно наранили. Отъ раны-ты си Ерманарикъ не умрѣлъ, но и старъ уже на 110 годины еще былъ не оздравялъ. Между това Роксолани-ти, отъ страхъ да не пріемнѫтъ люто наказаніе отъ неговѫ страны, прибързали да повыкатъ Унны-ты на своіѫ помощь, и тъй они пріемше приглашеніе-то имъ, минѫли Танаисъ (4). Тая е історическа-та истина коя-то е наставила Унны-ты да дойдѫтъ на Европѫ.

4 Готви-ти обаче, по-сетнѣ кога-то были отъ тѣхъ побѣждени и прогнани, измыслили другѣ причинѣ на тѣхно-то отъ самъ Танаисъ преселеніе, и тая измыслена причина повтораема изъ уста въ уста, влѣзла въ уши-ты на Іорданда, Прокопія, и други списатели, кои-то суевѣрно іѣ пріяли за истинѣ и іѣ вмѣстили въ історически-ты свои списанія. Тіи приказватъ дѣйствително че Унни-ти, живяще отвѣдъ Танаисъ и Меотисъ, немали отъ напредъ никое сношеніе ни познайнство съ отсямны-ты жители и мѣста, нито воды-ты минували, нито даже знаили че ся минуватъ. Но единъ день млади нѣкои тѣхни момци, изшедше на ловъ, гонили единъ рогачь; а той като бѣгалъ, отъ притѣсненіе-то си, скочилъ въ тыя воды, и началъ да плава къмъ отсямны-ты страны. Ловци-ти Унски тогазь, или отъ любочестіе, или отъ любопрѣніе, или же отъ бѣса побуждаеми, хвьрлили ся и тіи подиріѣ му, и не го оставили до гдѣ съ него наедно излѣзли на отсямныя-тъ брегъ. Но тогазь напрасно загубили рогачь-тъ отъ очи-ты си, и отъ тамъ сѣкали хора та, че то не было рогачь, но нѣкое привидѣніе, нѣкой мечтателенъ образъ, проводенъ нарочно отъ діаволъ-тъ за да покаже Унномъ пѫть за къмъ отсямны-ты страны и народы. Ловци-ти убо като не видѣли веке рогачь-тъ, вьрнѫли ся назадь, и приказали на свои-ты соотечественицы Унны все що имъ ся случило, и какъ воды-ты ся лесно минували; кое-то они услышавше, възрадовали ся че намѣрили

новы мѣста за плѣненіе, и той-часъ си грабнѫли оружія-та, и минѫли отъ сямъ презъ Танаисъ (1). Евнапій си казва истинѫ-тѫ говорѣщи, че никой нищо вѣрно не знаилъ да каже за да знаемъ отъ гдѣ сѫ были Унни-ти, и отъ гдѣ пришедше нападнѫли на цѣлѫ Европѫ, и низвергли Скуѳскы-ятъ (Готѳскыя-тъ) народъ. На това обаче онъ прилага че, разсуждая отъ древны-ты списанія, издалъ въ начало-то на історіѭ-тѫ си и свое за нихъ по вѣроятности мнѣніе (2). Но за злѫ честь, тая часть отъ Евнапіевѫ-тѫ історіѭ не ни ся е сохранила за да видимъ какво е было то вѣроятно и разсудително мнѣніе.

5 Было то какъ было, Унни-ти въ лѣто 376, союзъ сотворивше съ Аланы-ты, заедно съ нихъ и съ царя своего Бѣломира минѫли рѣкѫ-тѫ Танаисъ (1) съ коніе-то, жены-ты и дѣца-та свои, и съ все друго що имали, и покоривше незабавно околны-ты малкы нѣкои народцы именемъ Алипсуры, Алциджуры, Итамары, Бонскы, какъ-то и Аланы-ты кои-то бѣхѫ побѣгнѫли отъ сямъ Танаисъ, нападнѫли послѣ и на само-то Остроготѳское кральство. Ерманарикъ, ако и да былъ еще боленъ отъ раны-ты си, излѣзлъ противу нихъ съ сичкы-ты свои войскы, и ся ударилъ на бой; но Унни-ти му преодолѣли и го развалили. Онъ пакъ собравъ и другы войскы сторилъ и второ сраженіе; но былъ пакъ отъ нихъ побѣжденъ, а при това отъ подвигъ отворили му ся и рани-ти. Тогава онъ отчаявся, понеже не можилъ да търпи ни

болесть-тѫ на раны-ты си ни срамъ-тъ на побѣжденіе-то си, и понеже не му оставало веке надежда за побѣдѫ, ударилъ ся съ ножъ и убилъ самъ себе, бывшій старъ на 110 годины (2).

6 На негово мѣсто станѫлъ кралъ Остроготѳомъ сынъ му Видимиръ, (Vithimir), кой-то заедно съ нѣкои Скуѳы помощницы наеты съсъ заплатѫ упрѣлъ ся нѣколико время на стремителны-ты Унны и Аланы, и ся ударилъ съ нихъ на битвѫ много пѫти; но всякога побѣжденъ, най-сетнѣ ся убилъ въ едно велико сраженіе, и оставилъ наслѣдникъ на кральство-то малолѣтнаго сына своего Видерика подъ настоятелство и покровителство-то на двоицѫ храбры и опытны воеводы Алаѳеа и Сафрака. Но и тіи покровители съ сичкѫ-тѫ си храбрость и опытность не можали за много да държ-атъ противу поразителны-ты Унискы оружія, и тъй като видѣли че непріятели-ти имъ отъ день на день успѣвающе по-много гы притѣснявали, оставили слѣдъ малко столнинѫ-тѫ и отечество-то си, и заедно съ краля Видерика и доволнѫ часть Остроготѳовъ съ женами и дѣцами дръпнѫли ся [illegible] ѫ-тѫ Днѣпра, и прибѣгнѫли при сопле-мо[illegible]ы свои В[illegible]ѳы. А други-ти Остро-го[illegible]-то не [illegible] съ тѣхъ, останѫли си [illegible]-то, и с[illegible]ли Унискому царю Бѣ-[illegible]-то, [illegible]арився за това, не само [illegible] отъ сно[illegible] имъ поставилъ и осо-[illegible]ень [illegible] кральско-то имъ Амал-[illegible] имено[illegible]ра, сына Валеравана сы-

на Вулдулфа или Атаулфа брата Ерманарикова (1); кое-то ще каже че Винитарій былъ правнукъ Атаулфа брата Ерманарикова.

7 Висигетескый князь бѣше тогазь Аѳанарикъ, съ когото ся выше (1) запознахмы. Дерзостный той князь, за да бы возбранилъ Унны-ты да не дойдѫтъ по-насямъ, собралъ си войскы-ты и ся ополчилъ съ нихъ при Днѣстра по сичкѫ-тѫ дъ-лжинѫ на Остроготескыя-тъ предѣлъ, а отъ предны-ты свои воеводы проводилъ, като преднѭ стражѫ, Мундериха, Алгарамана и другы, до двадесять каменоверженія напредь, за да съгледватъ Унны-ты и да му даватъ извѣстіе за движенія-та имъ. Бѣломиръ видѣвъ тыя малцинѫ люды, разумѣлъ че тіи сѫ были предстража на Висиготскѫ-тѫ войскѫ, и че тая не е была много далечь отзадь. За това безъ да гы докачи никакъ оставя Мундериха и дружинѫ-тѫ му спокойны да си почиватъ, а онъ, дигнѫвъ тайно войскы-ты си, забыколява на горѣ презъ нощь-тѫ и пригазя на едно плитко мѣсто рѣкѫ-тѫ по мѣсечинѫ, а послѣ доходи та напада напрасно на Аѳанариково-то полчище, безъ да го усѣти никой. Ужасъ напада на Готѳы-ты отъ това нечаянно удареніе, и не бывше въ состояніе да ся упрѫтъ, обращатся на бѣгъ, и гоними силно отъ Унны-ты, мнозина ся убиватъ, или у воды-ты падѫтъ та ся удавятъ, или ся роби уловяватъ; самъ же Аѳанарикъ съ колкото люди можилъ да побѣгне, хварлился въ ближны-ты стрьмны горы, и така ся упазилъ. А послѣ, като си

прибралъ бѣглецы-ты и совокупилъ остады-ты си войскы, видящи че нема тамъ вѣрно и здраво мѣсто да стои противу таквы-зи непріятели, дигнѫлся съ войскы и народы, и дошьлъ да ся ополчи въ нынѣшнїѭ-тѫ Молдовѫ между Прута, Дунава, и Карпаѳскы-ты горы, гдѣ-то, за по-великѫ безопасность, направилъ на десныя-тъ брегъ Прута, отъ стичаніе-то му съ Дунавъ-тъ даже до горскы-ты тѣснины, еднѫ дрвенѫ преградѫ шарамполъ), и отъ другѫ-тѫ страна издигнѫлъ стѣнѫ высокѫ. Тъй като ся заградилъ отъ всекѫдѣ мыслилъ, че ще може за много время да ся запази отъ Унны-ты (2). Но не станѫла тъй работа-та, какъ-то щелъ ва долу да видилъ.

8 Отъ еднѫ страна Готѳи-ти, вси уже, трепераха на Унско-то имя, защо слушахѫ отъ вредъ да имъ казватъ че «единъ не *услышалъ до товаз народъ*, изшедъ изъ скрыты нѣкои и непознаты мѣста, избухнѫлъ като нѣкоя буря изъ высоки горы, и сабарлъ и уничтожалъ все що у предїѭ си намѣралъ» (1). Отъ другѫ страна влѣзли помежду Готѳы-ты раздори и несогласія голѣми, първо зарди вѣрѫ-тѫ имъ, а послѣ и за политическы-ты обстоятелства, въ кои-то ся напрасно ради Унны-ты нашли; а всякый знае колко такви-зи раздори вредятъ сичкы-ты царства и общества. Отъ седемдесять годины изелъ голѣми промѣненія бѣхѫ ся увели у Готѳскы-ты нравы: една часть отъ нихъ бѣхѫ станѫли Христїане, а друга са държеше іашко за отечество то си поган-

ство. Аѳанарикъ бѣше отъ тыя послѣдны-ты, и гоняше люто Хрістіанскѫ-тѫ вѣрѫ. А други двоица тѣхни князи, Фритигернъ и Алавивъ, отдѣлившеся отъ него, защищавахѫ напротивъ Хрістіаны-ты. Отъ тамо гоненіе-то Хрістіанско непрестанѫ, но ся роди накъ между Аѳанарика и тыя двоица князи лична гореща вражда, коя-то ся показваше въ сѣкы случай. Така и въ сегашно-то Уннскаго нападенія обстоятелство тіи ся съ него не согласявахѫ. Аѳанарикъ като пресмѣтнѫ сичкы-ты Уннов успѣхы и сполученія, предложи на Висиготѳы-ты че, ако бы они да гы испѫдятъ и отъ това мѣсто, гдѣ-то бѣхѫ ся тъй добрѣ укрѣпили и преградили, а тіи да ся дръпнѫтъ тогава въ Карпаѳскы-ты горы даже до повьрхны-ты имъ равнины, кои-то стрьмны и непристѫпны наричахѫ ся *Кавкаланди*. Това бѣше негово-то мнѣніе и намѣреніе. А Фритигернъ и Алавивъ него не одобряюще, предложихѫ на противъ че было по-добро и по-безопасно за Готѳы-ты да прибѣгнѫтъ незабавно на Римскѫ-тѫ земліѫ отъ сямъ Дунавъ-тъ, гдѣ-то царь Римскый не можаше да имъ не даде мѣсто за населеніе. »Кога-то, думахѫ тіи, Вандали-Силинги-ти бѣгахѫ отъ нашы-ты оружія, царь Константінъ не ли гы пріемнѫ въ Паннонію? (2) защо и царь Валентъ да не пріемне сега и насъ въ Мусіѫ или въ Ѳракіѫ, гдѣ-то быхмы лесно намѣрили плодовитѫ земіѫ да орѣмъ и да сѣемъ, и зеленѫ тревѫ да пасемъ добитокъ-тъ си? Тамъ при това и страхъ не ще да

имамы никакъвъ отъ Унны-ты, защо Дунавъ-тъ и войскы-ты Римлянскы ще бѫдѫтъ като една непроходима преграда между насъ и тыя бѣсовы, кои-то ны тука прогонихѫ и іоще ны гонятъ. А отъ преселеніе-то ны въ Римскѫ-тѫ земліѫ щѫтъ и Римляне-ти да ся ползоватъ, понеже ще имъ помагамы и ніи въ войны-ты имъ, кое-то не е за небреженіе.» Това думахѫ всякій день Аѳанарикови-ти противници. Аѳанарикъ обаче, бывшій непріятель Римляномъ отъ малко дѣте, пріявшій клетвѫ отъ баща си да не стѫпи никога на Римскѫ-тѫ земліѫ (3), и упазившій вѣрно до нынѣ тѫіѫ клѣтвѫ, упрѣся на Фритигерново-то предложеніе като на едно поруганіе за себе и еднѫ подлость за Готѳскыя-тъ народъ. На това пакъ Фритигернъ му отговори, че ако Хрістіански-ти гонители, кои-то преди малко ты съ бой умоpявахѫ, въ огнь одушавахѫ, или въ рѣкы-ты фърляхѫ, вързаны крьстно на гребна, съсъ главѫ-тѫ надолу, че ако тія Хрістіански гонители (какъвъ-то бѣше и самъ Аѳанарикъ) ся боятъ праведно да стѫпятъ на Римскѫ-тѫ Хрістіанскѫ земліѫ, гоними-ти обаче Хрістіане Готѳи нематъ такъвъ-зи страхъ: „Хрістови-ти чада Готѳи сѫ братія съсъ Хрістіаны-ты Римляны, и това ся видѣ и доказа, кога-то во время гоненія и мучителства заточени-ти отъ Аѳанарика намѣряхѫ всекога отвьдь Дунавъ-тъ, не само прибѣжище и хлѣбъ, но и утѣшеніе доволно и братско гостепріимство.» Старый и достопочтенный Улфила, епіскопъ и апостолъ-

проповѣдникъ Готѳскый, помагаше и той на разсѣяніе-то на тыя прелести, защо и самъ ги слѣпо вѣрваше.

9 Той-зи Улфила, кому-то, жившему, на около, отъ 330 до 378 л., (1), имя-то е останѫло толкова славно въ Готѳскѫ-тѫ історіѭ, былъ рожденъ въ Готѳіѭ отъ родители Хрістіаны происходящы изъ Каппадокіѭ и заробены отъ Готѳы-ты въ едно отъ часты-ты имъ воеванія съ Римляны-ты, въ кои-то они закарвахѫ всякога въ земліѭ-тѫ си по нѣколко Римскы фамиліи робы. Тыя фамиліи, бывше Хрістіане, проповѣдали тамъ Хрістіанскѫ-тѫ вѣрѫ, и тъй Готѳи-ти, отвергающе поганство-то, начали да ставатъ Хрістіане (2). Рожденъ така въ Готѳскѫ-тѫ земліѭ и воспытанъ между Готѳы-ты отъ отца Римлянина и Хрістіанина, Улфила ималъ всякога въ сърдце-то си распалено уваженіе за Хрістіанскыя-тъ Римъ и великѫ приверженность и священнѫ любовь за новото свое отечество. Освенъ това, онъ ималъ и личнѫ благодарность къмъ Римляны-ты, защо не забравяше никога че, като бѣхѫ го веднъждь проводили, младъ іоще, Готѳски-ти краліе на Цари-градъ за нѣкоіѭ си работѫ, Константінъ Великій го пріялъ много честно и го направилъ первосвященникъ (епіскопъ, владыкѫ) на Готѳы-ты, и че рѫкоположеніе-то му станѫло отъ славнаго тога-зи Евсевія Нікомидійскаго, кой-то бѣше царскый духовникъ и тайный совѣтникъ. На завращаніе-то си въ Готѳіѭ Улфила ся бѣ посвятилъ

[illegible]

при Римляны-ты въ Мусіѣ, гдѣ-то они го пріяхѫ съ голѣмо усердіе, ведно съ сичкы-ты другы исповѣдницы, кои-то съ него наедно бѣхѫ побѣгнѫли. И сега убо простый и убѣжденый той человѣкъ вѣрваше несумнѣнно, че отвьдь Дунавъ-тъ была обѣтованна-та земля за него и за братія-та му. Ніи ще видимъ по-долу колко бѣ въ това излъганъ. А слово-то му имаше толкова достовѣрность, що привлече лесно на себе по-много-то Готѳы, не само Хрістіаны, но и сичкы-ты поганы, кои-то нѣмахѫ страсть противу новѫтѫ вѣрѫ.

10 По неизбѣжно слѣдствіе на все това горкый князь Висиготѳовъ Аѳанарикъ, оставенъ и напустенъ отъ по-много-то свои подданницы, не можи веке да ся закрѣпи въ вышереченѫ-тѫ си оградѫ при Прута, и ся дръпнѫ та ся затвори въ Кавкаландскы-ты ущели ведно съ колко-то му бѣхѫ останѫли вѣрны Висиготѳы. А Фритигернъ и Алавивъ, предводящи еднѫ войскѫ отъ около 200,000 души, запѫтися на къмъ Дунавъ-тъ. Това множество вървеше подиріѣ имъ колко-то можаше благочинно, и влачаше съ себе сичко-то си движимо имѣніе. Най-напредь вьрвяхѫ мѫжіе-то вооружени; а послѣ, жены-ты, дѣца-та, и стари-ти, заедно съ овцы, кони и говеда, и съ кола натоварены. Улфила вьрвеше и той съсъ священицы-ты и діаконы-ты си, бдящи надъ носимыя-тъ храмъ составляемый отъ еднѫ голѣмѫ сѣнь (чадѫръ) направенѫ верху едны кола, въ коіѫ-то

[illegible]

выя-тъ Дунавскы брегъ, гдѣ-то сѣдяхѫ подъ сѣнь, колко-то можахѫ благочинно, да чакатъ отвѣтъ отъ Римскыя-тъ царь.

11 Въ това время западный царь Валентініанъ не бѣше веке живъ да даде совѣтъ Валенту царю восточному, какъ-то бѣ сторилъ въ лѣто 366 (1). Той бѣ умрѣлъ въ предидуще-то 375 лѣто (2), и бѣ оставилъ царство-то си на двама-та млады свои сыновы, Граціана шестьнадесятгодишно, и Валентініана II-го четырегодишно момче, кои-то, раздѣливше царство-то помежду си, пріяли първый-тъ, Британіѭ, Галліѭ, и Іспаніѭ; вторый-тъ, Італіѭ, Іллуріѭ, и Африкѫ. А Валентъ, забыколенъ отъ ласкатели Аріаны, не бѣше въ состояніе да стори здраво и смысленно рѣшеніе заради Готѳы-ты. Онъ имаше въ себе еднѫ смѣсь отъ качества добры и отъ щенія лоши. Онъ бѣ ся показалъ правдолюбивъ и некорыстолюбивъ; страшенъ за лоши-ты, защитникъ на немощны-ты, и вообще жестокъ но безпристрастенъ сѫдникъ, какъвъ-то бѣше и братъ му, за кого-то онъ имаше удивително уваженіе; за войны-ты бяше строгъ, но храбръ и сострадателенъ, и генералъ съ доволенъ опытъ за да заповѣда подъ другыго. Но совсѣмъ тѣмъ онъ бяше и много самолюбивъ, и кога-то станѫ царь, прельстився отъ това си случайно прославленіе, и возвышився отъ мечтаніе на мечтаніе, достигнѫ до услѣпеніе человѣка родившагося въ Багряницѫ. Онъ тогазь вѣрваше даже че е и непогрѣшителенъ, и ся увѣряваше просто на

[illegible]-ты ласкатели. Ако и да бѣ совсѣмъ неученъ, и за ученіе волкова малко способенъ, що слѣдъ двайдесетъ-годишно царствованіе на Востокъ, гдѣто се говорящи вообще Греческый языкъ, бывшій уже на 50 години человѣкъ, не можаше пакъ да разумѣва лесно той-зи языкъ. Искаше обаче да устроява и нарежда восточнѣ-зи церквѣ, кои-то въ онова время баше вѣрне раздирани отъ арианство-то. Сіи тѣхни различенія, оныя учительскы и нашенче кѣчешки примѣ, кои-то хвѣрлѣхѣ подозрѣніе-то, и въ кои-то се [illegible] [illegible] [illegible]

кахѫ че си оставялъ усердно именованіе-то *Князь Римскаго народа* за да пріемне именованіе *Князь аріанскыя церквы.*

12 Тъй убо като си прекарваше Валентъ время-то въ Антіохіѩ, и ся предаваше, ведно съ нѣкои нему любимы архіереи, на едно отъ тыя богословскы упражненія, напрасно неопредѣлени слухове му донесохѫ извѣстіе за онова що бѣ ся случило задъ Дунавъ-тъ. Тія слухове казвахѫ че *единъ неизвѣстенъ народъ, изшедъ изъ Скиѳскыты блата, изрукнѫлъ на Европѫ, като една силна и голѣма рѣка, и превратилъ Аланы врьхъ Остроготѳы, и Остроготѳы врьхъ Висиготѳы, кои-то отъ страхъ бѣгали напредѩ му като нѣкове уплашено стадо.* Испьрво Валентови-ти ласкатели ся смѣяхѫ за това като за единѣ баснѩ, защо на всякый часъ дохождахѫ отъ тыя удалены страны слухове, кои-то единъ часъ по-сетнѣ излазяхѫ лъжа; но нужда бы най-послѣ да повѣрватъ, кога-то нароченъ писмоносецъ съ великѫ бързость пришедъ донесе Валенту оффиціально извѣстіе на предложенія-та Висиготѳскы и на тръгваніе-то на послы-ты имъ за Антіохіѩ. Дворъ-тъ царскый ся слиса тогава, и хванѫ наздраво да мысли что да отговорятъ на проводены-ты, и какъ да постѫпятъ съсъ Висиготѳы-ты. Легкоумни и ласкатели-ти думахѫ че то было пакъ щастливо за царь-тъ слученіе: »Ето, казвахѫ тіи, че царски-ти непріятели искатъ сами да станѫтъ негови подданници и войни: страшни-ти Готѳи ставатъ

Римска войска, предъ коіж-то сички-ти варварски народи щѫтъ да потреперѫтъ; царь-тъ ще зима отъ нихъ колко-то войны иска, а селачи-ты Римскы ще остави да си работятъ нивы-ты и лозіята; и тѣй земя-та ще да ся оре и сѣе по-добрѣ, области ти щѫтъ да заплащатъ за колко-то войны да даватъ имъ ся пада, и царски-ти сокровища ще бѫдѫтъ преизобилни.» А здравомыслящи и разумни-ти говоряхѫ: «Гледайте да не уведемъ вълкъ-тъ въ кошарѫ-тѫ, че на овчерь-тъ злѣ ще му дойде; може единъ день тія вълци, отъ лошо-то ся естество поотрѣсеня, да оставятъ кучета-та, и да обладаіѫтъ стадо-то.» Тія едно на друго противни мнѣнія ся предложихѫ и жарко разсмотрѣхѫ въ царскыя-тъ совѣтъ: Валентъ ты слушя, а послѣ стори рѣшеніе какво-то самъ можаше да стори: сирѣчь, че ще пріемне Готскы-ты, яко ся прокѫтъ да станѫтъ Аріане!

18 Готи-ти бѣхѫ пріели Христіанство-то почти отъ всякѫ рѫкѫ. Между проповѣдницы-ты имъ имаше даже и ересеначалницы: като Месопотамійскый Андей, кой-то учаше че Богъ трѣба да има тѣло и образъ вещественъ, понеже создалъ человѣка по образу своему. Андей съ дебелѫтѫ си тѫгѫ ересь бѣ направилъ мнозина отъ Готи-ти да повѣрватъ, и да станѫтъ мученици. Тіи обаче ся имахѫ за добри Христіяны, и яко да можахѫ богословци-ти имъ големи да ся прельстятъ отъ полуаріанскы-ти хитрость, имахѫ обаче голѣмо отвращеніе къмъ чисто-то аріанство.

кое-то учаше *че Хрістосъ былъ много по-доленъ отъ Бога отца, и че былъ даже тварь.* Епіскопи-ти имъ, прилежаще всегда на проповѣдническы трудовы, приличахѫ много на свое-то стадо. Ѳеофілъ, Улфиловъ предшественникъ, бѣ подписалъ наистинѫ православны-ты правила Нікейскаго Собора (л. 325), но Улфила прія полуаріанско-то исповѣданіе на Риминійскыя-тъ соборъ въ Італіінѫ (л. 359), кое-то онъ сѣка испьрво че не было противно на православіе-то; а послѣ като видѣ мнозина подписьцы да ся отрекѫтъ, отрече́ся и той отъ това исповѣданіе. Сега Валентъ искаше да ся повьрне Улфила на пьрво-то си това мнѣніе, и да накара Готѳы-ты, съсъ всемогуще-то си надъ нихъ вліяніе, да пріемнѫтъ такожде полуаріанско-то ученіе. Тъй само думаше онъ, може Улфила да получи щото проси за народъ-тъ си. Чтомъ ся издаде това царско рѣшеніе, абіе учители искусни и архіереи важни быхѫ испратени на вънъ за да ся намѣрятъ редомъ по пѫть-тъ отъ гдѣ-то щѣше да мине Улфила презъ Малѫ Асіінѫ за Антіохіінѫ. Гдѣ какъ ся онъ запираше намиряше предъ себѣ такыва учители и архіереи, кои-то му казвахѫ че дошли ужь за да го посрѣшнѫтъ и поздравятъ, но дѣломъ бѣхѫ дошли за да го предуматъ; и така начевахѫ съ него пространны разговоры за да го катихисатъ, или влазяхѫ да вьрвятъ заедно въ кола-та му за да го преобърнѫтъ по пѫть. А кога-то най-сетнѣ дойде на царскы-ты палаты, то бы по-лошо іоще;

защо, онъ приказваше злощастія-та народа своего, а тіи му отговоряхѫ съ изложенія за тождество-то или сообразность-тѫ на Божіи-ты существа! Уморяваxѫ го така съ различны распры и доводы ѳеологическы, за да го увлекѫтъ по-добрѣ въ примкы-ты си и да го обуздаѭтъ: а той горкый си мысляше за свои-ты страждущы соотечественицы, и му ся струваше негли че въ тыя безчеловѣчны подвигы слушаше тѣхъ отъ далечь да плачятъ и да му ся молятъ за да ты избави. Най-послѣ му ся видѣ, че тыя ситны дребны работы, кои-то бѣхѫ толкова тъмны за него, немахѫ голѣмѫ важность, и токмо самолюбіе-то на архіереи-ты и упорно-то пристрастіе на соперницы-ты ты показахѫ да сѫ нѣчто голѣмы (2). Того ради и ся склони на царско-то щеніе, и така старый той Висиготеский епіскопъ, като си наведе побѣлѣлѫ-тѫ главѫ подъ тыя жестоки нужды, отиде да занесе народу своему избавѫ-тѫ, коѭ-то за него купи толкова скѫпо. Валентъ ся радваше за той-зи свой успѣхъ, и ся имаше за второй Константінъ. Обаче, за да не быхѫ го укорили че жертвува політикѫ-тѫ въ полза на вѣрѫ-тѫ, издаде рѣшеніе че, кога ще минѫтъ Готеи-ти презъ Дунавъ-тъ, трѣба първо да минѫтъ жены-ты и дѣца-та имъ, кои-то да ся проводятъ и вардятъ за порукѫ въ вѫтрешны-ты градовы, а че послѣ да минѫтъ мѫжіе-то, кои-то пакъ да не пущатъ ако си не предадѫтъ оружія-та. Съ тыя предосторожности, за мудрость-тѫ на кои-то

всякый ся удивляваше, Балентъ сѣка че преварилъ сичкѫ-тѫ бѣдѫ, и заповѣда да ся проводятъ нѣколко лядіи за да пренесѫтъ Готѳы-ты презъ Дунавъ-тъ, а нѣколко чиновницы подъ главнаго военачалника комита Любичина да изберѫтъ мѣсто за поселеніе на тыя преселенцы, да имъ расподѣлятъ това мѣсто, и да имъ дадѫтъ храна, дърва, и орудія за земледѣліе.

14 Но догдѣ да ся рѣшатъ тыя работы, слѣдъ толкова затрудненія, кои-то забиколявахѫ Уиилѫ и дружина-та му, минѫся много время. А Готѳи-ти сѣдяхѫ подъ сѣни да чакатъ при Дунавскы-ты бреговы, и имъ ся изгледвахѫ очи-ти да ся взиратъ идѫтъ ли проводени-ти человѣци. При това же и храна-та имъ ся довършаше, и нотъ имъ течаше отъ снагѫ-тѫ като мысляхѫ че слѣдъ малко, ако бы да не дойдѫтъ, щяхѫ да умрѫтъ гладни. Като гледахѫ сѣкы день, кога упредіѫ си на югъ, и кога узадіѫ си на сѣверъ, отъ надеждѫ и отъ страхъ видяше имъ ся часто, сега, че лядія-та съ проводены-ты имъ иде; а послѣ, че Унски-ти легки конници приближаватъ къмъ нихъ. Така десять пѫти на день преминувахѫ отъ еднѫ прелестнѫ надеждѫ на най-смьртны-ты страховы. Най-сетнѣ мнозина отъ по-дерзновенны-ты, не терпяще веке, рѣшихѫся да минѫтъ на силѫ Дунавъ-тъ, ако и да бѣше онъ голѣмъ и страшенъ отъ много дъждовны воды, кои-то бѣхѫ въ него тогава натекли. И така, едни ся хвьрляхѫ въ рѣкѫ-тѫ за да іѫ минѫтъ плаваніемъ, а рѣ-

ка-ти ги заносяше; други ся качехѫ на издълбаны пѫніе или на присочетаны гребна, кои-то съ дългы пъртовы ся мѫчахѫ да управляватъ, а Римляне-ти стрѣляхѫ съ махины врьху имъ каменіе като градъ и ги непотрушавахѫ или ги рѣка-та потъпташе судна и человѣцы; ако ли нѣкои отъ нихъ съ голѣмѫ силѫ опазени преминяхѫ рѣкѫтѫ, тогазь пакъ Римляне-ти нападахѫ врьху имъ съ мечь и ги посѣчавахѫ, или ги повращахѫ назадь и погрузяваxѫ въ воды-ты: за кое-то они послѣ ся оплакахѫ царю Валенту, а той, понеже ги имаше вече за свои подданницы, отне властьтѫ на чиновницы-ты, кои-то по войнска длъжность бѣхѫ погубили тыя Готы, и безъ жалко имъ отнемаше и животъ-тъ: а велможи-ти царскы ся смѣяхѫ на тыя чиновницы че были любобранитель, и отъ політіѭ не разбирали. Най-послѣ Валентово-то позволеніе за да минѫтъ отъ сѫмъ Готои-ти, дойде та прекъсѫ тыя жалостни позориша. Скоро тогава Римски лодіи ся приготвихѫ да ги проносятъ прозъ Дунавъ-тъ, и Любичинъ, за да ся испълнитъ ужъ царскы-ты заповѣди, проводи осорѣщѫ на брегъ-тъ чиновницы и войны за да не пущатъ никого за кѣде ги лодіи-ты, ако си щяло не продаде оружіе-ти. А за да пребераятъ сичкы-ты Всеготы и да не оставятъ никого назадь, тіи чиновници и войны отхождахѫ да ги търсятъ даже до вътрешны-ты страны, и ги проносяхѫ съ кои ги брегъ-тъ, така що не оставихѫ, даже Марцианъ, никого, даже и о-

ныя, кои-то бѣхѫ ся ударили отъ смертоносна болесть. Лядіи-ти що ги преносахѫ, минуваха непрестанно деніѭ и нощіѭ отъ единъ бретъ на другы. Готеи-ти влазяхѫ вѫтре на купъ, за това и много лядіи претоварени ся погрузяваха ведно съ покачены-ты на нихъ человѣцы. Други пакъ, не търпяще да чакатъ редъ, възсѣдахѫ на дървіа или дъскы присочетаны но злѣ завѫрзаны, а други по-дерзновенни ся хвѫрляхѫ просто въ рѣкѫтѫ да преплаватъ; и тъй отъ това голѣмо безчиніе, и отъ стремленіе-то на воды-ты, кои-то отъ много дъждъ бѣхѫ станали голѣмы, множество Готеи ся издавихѫ и погубихѫ. Споредъ царскѫтѫ заповѣдь, жены и дѣца минахѫ по-напредъ, а мѫжіе-то послѣ. Но излазяніе-то имъ бываше толкова стремително и купно, що они кои-то бѣхѫ поставени да ги четѫтъ, не можихѫ нищо да сторятъ, и остахѫ като залисани отъ многолюдностьтѫ имъ. Амміанъ Марцелинъ, приводящи два стіха отъ Виргиліевѫ-тѫ Еніадѫ, провыкваса за нихъ и казува: »Увы! по-лесно бы пречелъ нѣкой пасъкъ-тъ що исхвѣрля море-то, кога го вѣтръ-тъ подига на Ливійскы-ты бреговы« (1) Разсѫдихѫ обаче приближително че мѫжи способны да носятъ оружіе трѣба да имаше до 200,000 души (2).

15 Отъ симъ Дунавъ-тъ ся представи пакъ едно печално и срамно позорище, гдѣ-то Римско-то правителство си показа сичко-то развращеніе. Кога-то отдѣляваха отъ мѫжіе-то жены-ты, дѣвойкы-ты и момчетія-та за да ги пратятъ напредъ

за залогъ въ области-ты, тогава Римски-ти чиновници, сотници, народоначалници, градоначалници, и вси други настоятели нападнѫхѫ врьху имъ като орли. Всякый си зе отъ нихъ дѣлъ-тъ по свое угожденіе: Единъ си зе крѣпкѫ и едрѫ женѫ; другъ си грабнѫ русѫ и сынеокѫ дѣвицѫ; едни разграбихѫ момчетія-та за свои робы; други пакъ по-корыстолюбци зехѫ за свой дѣлъ мѫжи крѣпкы, и гы проводихѫ на имоты-ты си за да имъ работятъ въ кѫщы, или да имъ копаіѣтъ вънъ нивы-ты и лозія-та. А царска-та нарочна заповѣдь за да имъ зьмнѫтъ оружія-та, не ся испълни никакъ: на това настоятели-ти си затворихѫ очиты, и гледахѫ само да ся награбятъ кой какво може, или да удовольствоватъ срамныты си похоты (1). Отъ своіѫ странѫ Готѳи-ти, за да си упазятъ и удьржятъ оружія-та, давахѫ Римляномъ друго все що имахѫ: злато, сребро, жены, дѣца, кожюхы, и другы стокы, утвары и украшенія, защо мысляхѫ, че съ оружія-та си можахѫ лесно да придобыіѣтъ послѣ по-вече отъ колкото сега губяхѫ. Колко-то за хранѫ-тѫ, коіѫ-то по царско повелѣніе щяхѫ да имъ раздаватъ, та излѣзе развалена и недостаточна отъ злобѫ и нераденіе на наставницы-ты; за това пакъ Римляне-ти хванѫхѫ да смѣтатъ какъ да ся ползуватъ отъ гладъ-тъ на тыя злополучны Готѳы, и имъ продавахѫ много скѫпо мѣсо-то и отъ най-гнусны-ты добытацы; едно умрело куче, на примѣръ, давахѫ имъ го за единъ робъ! а горки-ти Готѳи, като

имъ не останѫ веке нищо, хванѫхѫ да си продаватъ и дѣца-та (1).

16 Какво ли си думаше, и какво ли си мысляше между това Готѳскый Моусей Улфила, като гледаше че довелъ народъ-тъ си, не на сладости обѣтованныя земли, но на горести и робства Егупетскы. Лесно можемъ да проумѣемъ колко му ся е оскърбило и опечалило сьрдце-то; но като почтенъ человѣкъ, онъ пакъ си стое на думѫ-тѫ. Готѳи-ти, колко-то между нихъ бѣхѫ іоще погане, крьстихѫся; а сички-ти пріяхѫ вѣроисповѣданіе-то на Риминійскыя-тъ соборъ, или по-добрѣ да речемъ, вѣроисповѣданіе-то Улфилово, защо той гы така предума да вѣрватъ че тыя подробности не наносяхѫ никоіѫ вредѫ на Христовѫ-тѫ вѣрѫ. Отъ него часъ обаче Висиготѳи-ти престанѫхѫ да принадлежатъ на православнѫ-тѫ церквѫ, и по-късно станѫхѫ истинни Аріани, распространители на еретичество-то си, и гонители на православіе-то (1).

17 Висиготѳи-ти живѣяхѫ тъй кушно и мирно при Дунавъ-тъ до нѣкое время; но най-сетнѣ отъ много-то обиды и насилія що имъ правяхѫ повседневно Римляне-ти, дойдохѫ въ такова отчаяніе, що малко іоще и щяхѫ веке непремѣнно да дигнѫтъ главѫ. Любичинъ, предвидѣвъ еднѫ такъ-зи буріѫ, поиска да іѫ предвари, и повелѣ на [illegible]ы-ты си, кои-то назяхѫ Дунавъ-тъ, да диг- [illegible] отъ тамо Готѳы-ты, и да гы закаратъ въ [illegible]шны-ты области на царство-то, гдѣ-то ся

[illegible] е не може [illegible]ено да ты [illegible] и [illegible] [illegible]. Ето ти [illegible] [illegible] по [illegible]ины [illegible]ети. До тоѧ [illegible] [illegible] [illegible] отъ [illegible] [illegible]. [illegible] отворенъ [illegible]. [illegible] Остроготеи-ти [illegible] кои-то съ [illegible] [illegible] за своѥ Зидерика [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Бѣхѫ приобѫдили [illegible] Висиготеи-ты [illegible] около Дністра [illegible] [illegible] [illegible] отъ [illegible] Прута при Дунавъ-тъ. [illegible] кои-то, [illegible] [illegible] [illegible] Висиготеи-ти испросили отъ царя Валента позволение за [illegible] на Римска-тъ-земѧ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] отъ Валента [illegible] позволение. [illegible] [illegible] [illegible] Римски-ты войски [illegible] [illegible] на [illegible] съ Висиготеи-ты. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

но за да си купятъ хранѫ, а стражи-ти гы никакъ не пущахѫ. Отъ тамо ся подига крамола, Готѳи и стражи ся улавятъ за рѫцы, и начеватъ да ся біѭтъ. Готѳи-ти, бывше естествомъ по-іагки, а и отъ гладъ и іарость наострени, устремихѫ ся силно на Римскы-ты войны, и безъ голѣмѫ мѫкѫ убихѫ гы и имъ зехѫ оружіята. Сія услышавъ Любичинъ уже піянъ, повелѣ и той да убіѭтъ Фритигерновы и Алавивовы-ты стражи. Испълненіе-то на еднѫ толкозь свирѣпѫ заповѣдь не можи да ся не чуе и вънъ отъ градъ-тъ при Готѳы-ты, които възсѣкавше че щели да имъ убіѭтъ воеводы-ты, затекохѫ ся купно съ голѣмъ выкъ и крясъкъ во градъ-тъ, и угрожавахѫ Римляны-ты съ най страшно-то отмьщеніе. А Фритигернъ и Алавивъ, въсползовавшеся отъ тыя крамолы и смущенія, дръпнѫхѫ си сабіѭ-тѫ, и устремившеся смѣло на вънъ излѣзохѫ съ дружина-та си изъ стаіѭ-тѫ на угощеніето, и соединившеся съ наступители-ты, отидохѫ на ополченіе-то, гдѣ-то сички-ти Висиготѳи гы пріяхѫ съ радость и съ голѣмы восклицанія. Тогава бѣхѫ пристигнѫли тамъ Алаѳей и Сафракъ съ свои-ты Остроготѳы, и совѣтъ наедно сотворивше, възсѣднѫхѫ вси незабавно на коніе-то, развихѫ си байряцы-ты, и тръгнѫхѫ по села-та и градовы-ты носяще огнь и смьрть. Любичинъ събра и той скоро колко-то имаше войскы, и гы потири и стигнѫ до девять міля отъ Маркіанополь. Но Готѳи-ти разіарени нападнѫхѫ страшни на тыя Римскы войскы, и гы тъй

крѣпко побѣдихѫ, що по-много-то отъ нихъ погинѫхѫ ведно съ началницы-ты свои, и Любичинъ преострашенъ не чака даже и битва-та да ся свърши, но побѣгнѫ скоро у Маркіанополь (2).

18 Отъ тамъ насетнѣ нема никой запоръ на побѣснѣло-то разіареніе на Готеы-ты. Отъ смиренны чужденцы, бѣглецы и преселницы, тіи станѫхѫ изведнъжь непримирими врагове завоеватели, и не гледахѫ веке освень да біѭтъ, да грабятъ, да плѣнятъ и да опустошаватъ. Ползующеся отъ страхъ-тъ що наведохѫ на вси-ты околности съ блистателнѫ-тѫ си нечаянѫ побѣдѫ, тръгнѫхѫ на предь, и безъ да ся отдалечаватъ много едни отъ другы, разидохѫ ся по Мусіѭ и по сичкѫ Ѳракіѭ, гдѣ-то, соединившеся и съ другы едны Готескы преселницы, кои-то, неизвѣстно кога понапредь пришедши съ двоицѫ началницы свои Суерида и Коляса, живѣахѫ при Адріанополя служаще и покоряющеся Римскому царству, и кои-то Валентъ отъ подозрѣніе бѣ заповѣдалъ да премѣстятъ на Асіѭ, осадихѫ наедно тоя градъ, и му сторихѫ много зло; но не моживше да го обладаіѭтъ зарадь здравы-ты му крѣпости, дигнѫхѫ осадѫ-тѫ, като имъ рече Фритигернъ че *съсъ стѣны-ты нема бой* (1), и обьрнѫхѫ отмьщеніето си на безстѣнны-ты градовы и села, гдѣ-то правахѫ неизказаны злины. Тамъ ся соединихѫ съ нихъ человѣци, кои-то на силѫ и съсъ бой работихѫ въ златны-ты рудницы между Бѣсы-ты на Родонѫ; тіи имъ показвахѫ пѫть-тъ и имъ от-

крывахѫ прибѣжища-та на Римскы-ты жители и най-потаены-ты имъ имѣнія, кои-то они абіе разграбяхѫ. Въ тыя прибѣжища они намѣрихѫ много и отъ самы-ты оныя свои соотечественницы жены, момчетія, и мѫжи, кои-то преди малко имъ бѣхѫ зели Римляне-ти, и услышавше злины-ты и пакости-ты, кои-то имъ они были сторили употребляюще гы въ робство и въ наслажденіе на тѣлесны-ты си срамны похоты, іоще по-много ся насрѣщѫ имъ разіарихѫ, и хванѫхѫ и тіи да си отмьстяватъ подобнымъ образомъ верху Римскы-ты жены и момчетія. Така ся минѫ тая знаменитая година (2).

19 Между това царь Римскый Валентъ, научився въ Антіохіѭ за тыя работы, за да ся покаже юнакъ, изрече че самъ ще пойде да накаже Готѳы-ты; но догдѣ си тури работы-ты на редъ, и ся улесни да пойде лично на Цариградъ, заповѣда на войскы-ты, кои-то бѣ пратилъ ужь за помощь на Арменіѭ противу Персяны-ты, да оставятъ сичко и да минѫтъ на Ѳракіѭ, да ся соединятъ съ тамъ останѫлы-ты Римскы, и съ еднѫ другѫ войскѫ коѭ-то за помощь поиска и ожидаваше отъ братаница си царя Западнаго Граціана, и вси наедно да ударятъ и да пропѫдятъ Готѳы-ты; а военачалницы на тыя войскы постави Траяна и Профутура, кои-то бѣхѫ неискусни, а высокоумни и продерзливи. Тіи убо, въ слѣдующе-то 377 лѣто, собравшеся и съ западнѫ-тѫ реченѫ войскѫ пришедшѫѭ съ военачалника Рѣ-

хомира (1), рѣшихѫ да пойдѫтъ незабавно въ Мусіѭ, гдѣ-то бѣхѫ ся дръпнѫли Готѳи-ти да зимуватъ, и да гы ударятъ тамъ въ само-то имъ ополченіе, преди они да ся разсѣѭтъ пакъ въ области-ты, защо мысляхѫ че тъй ще могѫтъ сичкы-ты изведнъжь да истребятъ. Но не станѫ така работа-та. Готѳи-ти ся бѣхѫ ополчили въ Добричанскы-ты равнины до 60 міля на сѣверъ отъ Томи (2), на мѣсто называемое *Салицы*, и бѣхѫ заградили все на около полчище-то си съсъ кола за забранѫ, какъ-то было тогази обычайно на сѣверны-ты варвары (3). Главный-тъ имъ военачалникъ Фритигернъ, като видѣ че малко по малко собираеми Римляне-ти ся умножавахѫ на около отъ день на день, разумѣ намѣреніе-то имъ, и иска да гы превари. Свыка убо незабавно колко-то отъ войскы-ты си имаше распръснѫты тукъ тамѣ, и като гы надразни и насьрдчи съ прилично поощрително слово, турнѫ гы да ся закълнѫтъ сички-ти да умрѫтъ или да навыѭтъ, и наутре рано изшедше изъ ополченіе-то си съ юнашкы пѣсны и выковы, устремихѫся на Римскы-ты войскы, които пріуготовленія-та имъ видѣвше бѣхѫ ся подобно приготвили, и тъй станѫ едно страшно сраженіе, кое-то трая отъ сутрень-тѫ до вечерь-тѫ. Римляне-ти ся бихѫ искусно, но Готѳи-ти, като но-много отъ нихъ, все имъ преодолѣвахѫ. Найсетнѣ като мрькнѫ, дръпнахѫ ся сѣки въ своето полчище, а убити ся намѣрихѫ толкова много, що покрыхѫ почти сичко-то онова поле; а поне-

же остали непогребени, Амміанъ Марцелинъ, пишѫщи слѣдъ нѣколко годины, казва че *іоще тогазь мѣсто-то на сраженіе-то показвали кости-ти, отъ кои-то было поле-то побѣлѣло* (4).

20 Слѣдъ едно толкова голѣмо кръвопролитіе, Римляне и Готѳи не смѣяхѫ веке да ся ударятъ помежду си, Готѳи-ти, защо-то гледахѫ че въ такыва поразителны, ако и побѣдоносны за нихъ, ударенія, число-то имъ умаляваше; а Римляне-ти, защо-то дѣломъ познахѫ че сраженія-та имъ не помагахѫ, и че по-лесно и по-безвредно тіи быхѫ преодолѣли на непріятели-ты си, ако бы дьржели на около горскы ты проходы и не бы гы пущали да ся простиратъ и да си търсятъ храниѫ. Така Готѳи-ти сѣдяхѫ затворени нѣколко дни, а Римска-та конница съ началника своего Сатурніна отъ день на день по-вече стѣсняваше кругъ-тъ на движенія-та имъ. Това като гледаше Фритигернъ, освень що свърза іоще по-тѣсно пріятелство съ Сафраковы и Алаѳеевы-ты Остроготѳы, привыка на своіѫ помощь и отъ задъ Дунава Тайфалы, Сарматы, и даже Унны и Аланы, кои-то съ великы за плѣнило обѣщанія можилъ къмъ себе да привлече, и тъй Римляне-ти, като чухѫ че нови варвари хванѫли да минуватъ Дунавъ-тъ по различны страны, убоявшеся да не имъ хванѫтъ диріѫ-тѫ и гы загащѫтъ отъ задъ, кога-то Готѳи-ти стояхѫ страшни отъ предіѫ имъ, поспѣшихѫ да ся дръпнѫтъ, и да оставятъ пѫть-тъ на Готѳы-ты отворенъ, прешедше въ Ѳракіѫ. Готѳи-ти тогава

тръгнѫхѫ смѣло на предъ по диріѭ-тѫ на непріятели-ты си, и слѣдуеми отъ вовы-ты свои споборницы, налетохѫ отново като орли по Ѳракійскы-ты села и градища, плѣняще, гораще и убивающе почти безъ никакво препятствіе, и часть отъ нихъ дойдохѫ до самы-ты Цареградскы стѣны (1).

21 Извѣстився скоро царь Валентъ за това опасно состояніе на Ѳракійскы-ты области и на царственнѫ-тѫ си столицѫ, остави Антіохіиѭ, и ся завьрнѫ веке съ войскы-ты си въ Цариградъ на 30 Маіа 378, гдѣ-то вси гълчахѫ уже насрѣщѫ му че увелъ Готѳы-ты въ царство-то си, и му навелъ еднѫ таквѫзи бѣдѫ и опасность, а сега не смѣялъ да излѣзе на срѣщѫ имъ. Не ся минѫхѫ много дни слѣдъ дохожданіе-то му, и Валентъ услыша съ трепетъ че граждане-ти возставше и собирающеся бунтовно на іпподромъ-тъ и по улицы-ты выкахѫ че, ако не смѣе царство-то да воюва противу Готѳы-ты, а то нека имъ даде оружіе, и тіи бѣхѫ готови да излѣзѫтъ и да гы поразятъ. Валентъ ся рѣши убо да излѣзе самъ съ войскы-ты си, и ся надѣяше че ще може, какъ-то и въ лѣта 367-369 (1), да гы побѣди и нагони. Но догдѣ да ся приготви, повелѣ на Сарацинскѫ-тѫ (2) искуснѫ конницѫ, коіѭ-то бѣ довелъ съ себе си, да ся мѫчи да пропѫди Готѳы-ты отъ около Цариградъ. Тія убо Сарацини, исходяще често изъ градъ-тъ и нападающе нечаянно верху Готѳы-ты, кога-то они ся намирѫхѫ безчинно распръснѫти за плѣнило, направихѫ

имъ много зло, убихѫ имъ мнозинѫ, и най-послѣ гы принудихѫ да ся дръпнѫтъ на вѫтре во Ѳракіінѫ. Като ся тъй отвори пѫть-тъ на Цареградскы-ты пѣши войскы, Валентъ имъ постави главенъ военачалникъ отъ западъ пришедшаго Севастіана, кой-то обаче видѣвъ че по-вече-то отъ нихъ, чиновници и войни, были развращени, неискусни, бездерзостни, и само за бѣгъ способни, съ царско позволеніе избра само до двѣ хиляды храбры и искусны мѫжи, и съ тѣхъ като излѣзе, безъ да прави никакъ іавны сраженія, ходяше по различны крѣпостны градовы, въ кои-то ся пазяше отъ непріятелскы-ты нападенія, и исходящи тайно изъ тѣхъ, нападаше нечаянно на различны Готѳскы отдѣлы кои-то ходяхѫ по плѣнь, и гы крайно поразяваше, убиваше, или робы улаваше. Тыя успѣхы опъ като извѣстяваше Валенту, даваше му совѣтъ да не излазя самъ на воеваніе, защо тогази щеше непремѣнно да стане іавно сраженіе съ Готѳы-ты вси соединены, и тъй пакъ они можахѫ да навыѭтъ. Но други-ти царски велможи, завидяще Севастіану, представихѫ Валенту, че той нарочно былъ давалъ такыва совѣты, за да бѫде само негова слава-та отъ побѣжденіе-то на Готѳы-ты, и да нанесе укоръ на царь-тъ предъ народъ-тъ че той ужь не смѣялъ да ся іави предъ Готѳы-ты; тіи прилагахѫ на това че, ако Севастіанъ съ двѣ хіляды войны тъй лесно поразялъ безчинны-ты Готѳскы войскы, кольми паче бы гы поразилъ, истребилъ, и прогонилъ или покорилъ

самъ царь-тъ съ многочисленны-ты си уже приготвены войскы. Ударенъ така въ сърдце-то си отъ любочестіе, отъ завистъ, отъ подозрѣніе, а іоще и отъ похулителны-ты роптанія на безумныя-тъ Цареградскый народъ, Валентъ не слуша веке и оныя даже, кои-то му совѣтувахѫ да чака поне помощь-тѫ коіѫ-то му ся обѣщаваше западный царь Граціанъ, и за да има самъ сичкѫ-тѫ славѫ отъ побѣдѫ-тѫ, за коіѫ-то веке ся ни мало не усомняваше, тръгнѫ съсъ сичкы-ты си войскы на 11 Іуніа, и отиде та ся ополчи при Адріанополя (3).

22 Тамъ ся подновихѫ совѣтованія-та дали да чакатъ или не Граціана, отъ кого-то бѣ дошло извѣстіе че иде на помощь съ побѣдоносны-ты си надъ Аллеманы-ты западны войскы. Викторъ и други военачалници думахѫ че трѣба да го чакатъ, за да имъ бѫде побѣда-та вѣрна; а Севастіанъ, за да ся оправдае негли за по-напредны-ты си совѣты, съ кои-то бѣ привлеклъ на себе подозрѣнія, думаше напротивъ че не трѣба съ медленность да покажѫтъ че гы было страхъ да ся ударятъ съсъ Готѳы-ты. Между тыя совѣтованія Фритигернъ прати къ Валенту посланникъ да му каже, че онъ не былъ никакъ въ намѣреніе да враждува насрѣщѫ му, че Готѳи-ти не были ся подигнѫли врьху Римляны-ты освень за неисказанны-ты злины и пакости що бѣхѫ претърпѣли отъ нихъ, и че онъ былъ готовъ пакъ да гы умири и да гы покори царю Римскому, ако Негово царско Величество бы благоволило да имъ даде въ Тракіѫ

мѣсто за населеніе и доста хранѫ и воловы за земледѣліе. Фритигернъ пращаше тыя извинителны рѣчи и молбы, за да покаже ужь че го страхъ отъ Валентовы-ты многочисленны войскы, а, за да го излъже и предума іоще по-вече да излѣзе на бой преди да пристигне западна-та помощь, заповѣда на посланникъ-тъ си да каже тайно Валенту и това че, ако ся склони на предложенія-та му, онъ бы по-лесно укротилъ разіарены-ты свои Готѳы сега, кога-то може и да гы е страхъ отъ ближность-тѫ на царскѫ-тѫ му многочисленнѫ войскѫ. Това бѣ доволно да направи надмѣннаго царя Валента да повѣрва че лесно ще самъ съ войскы-ты си да навые уплашены-ты варвары, безъ да ся унижи предъ Граціана като му чака помощь-тѫ, и тъй рѣшився да гы удари немедленно, дигнѫся съ войскы-ты си отъ Адріанополя, и отиде противу Готѳы-ты ополчены отъ осемь до дванадесять міля далечь отъ тоя градъ. Вървежъ-тъ обаче на войскы-ты станѫ много безчинно, и кога-то конници-ти бѣхѫ уже стигнѫли при Готѳы-ты, пѣшци-ти бѣхѫ остали много назадь, и за да гы стигнѫтъ принудихѫся почти течешкомъ да прибързатъ, подъ едно жарко и горещо слънце, така що дойдохѫ совсѣмъ умалели и откапали отъ трудъ, и ся представихѫ предъ непріятели-ты безъ никакъвъ редъ и съ голѣмѫ безчинность и размѣшенность. Тогава не бѣхѫ іоще пристигнѫли отъ окрестны-ты страны Остроготѳскы-ты конницы съ свои-ты храбры воеводы Сафрака и Алаѳеа, и Фритигернъ, за

да имъ даде врѣмя, преторися пакъ че ся моли за миръ, прати нѣколико пѫти посланицы до Валента, и стори различны предложенія; но кога-то Валентъ убѣдився проваждаше и той вышеречена-го Рѣхомира за да ся согласи съ Фритигерна, а войскы-ты му уморены и утомены сѣдяхѫ доста время гладны и жедны да гы пече жарко-то слънце, напрасно битва-та ся захванѫ несмысленно отъ едного Римскаго полководца Бакуріа Иверійца, кого-то, безчинно прошедшаго, храбро Готѳи-ти посрѣшнѫхѫ и поразивше обърнѫхѫ на бѣгъ. Въ то время пристигнѫхѫ и Остроготѳскы-ты речены конницы, и соединившеся съ Готѳскы-ты войскы, ударихѫ силно непріятели-ты си, и пьрво поразивше побѣдихѫ и прогонихѫ далечь конскѫ-тѫ имъ войскѫ; а послѣ обратившеся вси изведнъжь на пѣшцы-ты уже самы безъ подпоркѫ останѫлы, ударихѫ гы съ ужасно стремленіе отъ вредъ, и толкова гы крайно побѣдихѫ и сокрушихѫ, що, освень побѣжденіе-то си при село Каннѫ отъ Картагенскаго Аннибала (1), Римляне-ти не бѣхѫ запомнили друго такова ужасно побѣжденіе. Въ него паднѫхѫ убіени двоица главни военачалници пѣшихъ и конних, двоица палатски велики чиновници, тридесять и пять трибуни, именно же вышеречени-ти Севастіанъ, Траянъ и Валеріанъ, и выше отъ двѣ-ты третины на сичкѫ-тѫ войскѫ; а отъ осталѫ-тѫ третѫ часть едни ся живи уловихѫ, а други едвамъ можихѫ по темнотѫ-тѫ презъ нощь-тѫ съ Виктора и Рѣхомира да побѣгнѫтъ и

да ся затворятъ въ Адріанополь, гдѣ-то прешелъхѫ и що-то можихѫ да сохранятъ отъ царски-ты сокровища. Колко-то за Валента, чухѫ че ся нараниль съ копіе и падналъ въ сраженіе-то, но не можихѫ да го намѣрятъ ни живъ ни умрѣлъ. Покъсно ся научихѫ че, кога-то бѣ станѫлъ нараненъ, нѣкои отъ войны-ты му го пренесли въ колыбѣ на едно близко село; а кога-то ся старали да го цѣрятъ, полкъ Готѳи пришедше искали да влѣзѫтъ въ колыбѣ-тѫ, а понеже отъ катре тѣхъ ся сопротивили, тіи, не знаіѫще че царь Римскій былъ въ неіѫ колибѫ, дали й огнь, и изгорѣли и колыбѫ, и царь, и сички другы въ нѣя. Единъ самъ Римлянинъ, скочивъ долу изъ прозорецъ-ты, можилъ да побѣгне, и той далъ извѣстіе за това жално събытіе. Тая ужасна и достопамятна битва станѫ въ лѣто 378 на 9 Августа (2).

23 А Готѳи-ти, горделиви за побѣдѫ-тѫ си, притекохѫ скоро и осадихѫ Адріанополь. Но силъ малко като видѣхѫ че онъ съсъ здрави-ты и нахишами вооружены-ты си крѣпости ся добрѣ защищаваше и че слѣдователно не ще могѫтъ да го завладѣѭтъ, дигнѫхѫся отъ тамъ, и отидохѫ нагъ около Цариградъ, гдѣ-то като опленихѫ сичко, минѫхѫ на западны-ты области, и плѣнихѫ, и грабихѫ, и опустошихѫ сичкѫ Ѳракіѭ, Македоніѭ и Иллуріѭ безъ да има веке никой ни да имъ ся упре ни да гы възбрани. За да представи по-ясно величіе-то на лошевины-ты, кои-то они тога сторихѫ въ тыя страны, святый Іеронимъ пише тъй

дѣ увеличително и прекалено че, "като оплѣнили градовы-ты и избили человѣцы-ты, направили Иллуріїѫ, сичкѫ Ѳракіїѫ, и отечество-то му Паннонїїѫ пустѫ и редкѫ даже и отъ добытъкъ, и отъ звѣри, и отъ птицы, и отъ рыбѫ, така що, освень небе и землїѫ, растущѫ бурянь и трявѫ, и древеса по горы-ты, всичко друго истребили (1).» А гордый Фритигернъ присмиваїѫщися на Римляны-ты говорилъ: »Не ли гы е срамъ тыя Римляны да » ся казватъ господари на това мѣсто, кое-то не » умѣїѫтъ да защищаватъ! тіи приличатъ на овцы » и говеда, кои-то себятъ само мѣсто-то дѣто па- » сѫтъ;„ (2) онъ былъ забравилъ, видися, че состояніе-то на соплеменны-ты му Готѳы баше много по-лошево преди двѣ-три годины, кога-то, не могуще да защищаватъ мѣсто-то си противу Унны-ты, побѣгнѫхѫ отъ тамо цѣлокупно, и съ плачь и рыданіе ся моляхѫ Римляномъ да гы пріемнѫтъ въ землїѫ-тѫ си. Но тъй непостоянна е участь-та человѣческа: тогава Готѳи-ти впаплачени бѣгахѫ отъ Унны-ты; а сега пакъ Римляне-ти преустрашени бѣгахѫ отъ Готѳы-ты (3), и слѣдъ Адріанопольскѫ-тѫ поразѫ не могше да имъ стоятъ насрѣщѫ, поискахѫ да си отмьстятъ разбойнически верху дѣца-та и младежы-ты тѣхны, кои-то, слѣдъ прешествіе-то имъ отъ сямъ Дунавъ-тъ, царь Валентъ бѣ прекаралъ на Асїїѫ и распръснѫлъ по различны тамо градовы и села, поставивъ надъ нихъ надзиратель нѣкого си воевода Іулія. По предложеніе убо того Іулія и по одобреніе на се-

натъ-тъ Цареградскый, свыкахѫ сичкы-ты речены младежи въ единъ день на едно уречено мѣсто съсъ причинѫ ужь че ще да имъ раздадѫтъ пары и мѣста за земледѣліе, и напрасно нападне мечемъ и оружіемъ врьху имъ избихѫ ты немилостиво сичкы-ти; а за да ся извинятъ за това варварско дѣло рекохѫ че тіи младежи ся готвили ужь да ся подигнѫтъ противу Римляны-ты (1).

24 Пять мѣсеца слѣдъ Адріанопольскѫ-тѫ битвѫ, то есть на 19 Іанпуаріа 379, западный царь Граціанъ избра и постави на восточно-то царство імператоръ Ѳеодосіа Великаго, кому-то орань Готѳскы-ты тамо вторженія, даде и часть отъ Илврійскѫ-тѫ Префектурѫ нему принадлежащыѭ, то есть Дакійско-то и Македонско-то Правителства коя-то и отъ послѣ ся назова Восточна Илврія (1). Новый той царь, учредивъ за нѣколино время обиталище-то си на Солунъ, и видѣвъ че съ войскы малочисленны, и безпразны, и устрашены не ще никога да преодолѣе на Готѳы-ты въ сраженія главны и редовны, рѣшися да ся дръжи упорно подъ защитѫ срѣщо тѣхны-ты ударенія, (и за това поправи и потвърди градскы-ты зидовы и крѣпости на съкъдѣ), да придумва въ тоже время съ различны даровы и обѣщанія страшны-ты оныя непріятели за да влѣзѫтъ въ Римскѫ службѫ и да ся біѭтъ за Римскѫ ползѫ даже и противу свои-ти соплеменницы, и да не прави освенъ частны и напрасны нападенія на противницы-ты, най-паче кога-то они ся намѣрахѫ

или за плѣнь и храмъ распръснѫти, или въ сънь и піянство погружени, или безчинно въ нераденіе испаднѫли. Така онъ гы удари и побѣди много пѫти, а именно въ лѣто 380 единъ отъ привлечены и прибѣгнѫлы-ты къ нему Готѳы, именемъ Модарь, родомъ изъ царско-то Амалское сѣмя, ударивъ нечаянно на едно поле нѣкой-си Готѳскый полкъ тукъ тамѣ распръснѫтъ и піянъ, разби гы съвършенно, и мѫжіе-то изби, а жены-ты и дѣцата имъ пороби съ 4000 кола (2). Съ такыва едны и другы успѣхы Ѳеодосій уведи нѣкоіѭ дерзость въ души-ты на войны-ты си, а напротивъ обездерзновеніе и боязнь въ души-ты на непріятели-ты, кои-то послѣ іоще по-вече хванѫхѫ да слушатъ обѣщанія-та му и да влазятъ въ неговѫ службѫ. Отъ другѫ странѫ храбрый-тъ Готѳскый предводитель Фритигернъ умрѣ, и това станѫ причина да паднѫтъ Готѳи-ты въ несогласія помежду си, и да ся раздѣлятъ на различны особенны и почти едны на другы противны отдѣленія. Тогази Аѳанарикъ, кой-то, подъ причинѫ че былъ му далъ клетвѫ баща му да не стѫпи никога на Римскѫ-тѫ земліѭ, не бѣ ся склонилъ да пойде тамъ и той съ Фритигерновы-ты Висиготѳы (3), а бѣ прѣдпочелъ да ся дръпне предъ Унны-ты, кои-то завладѣхѫ тѣхно-то мѣсто, въ Кавкаландскы-ты горы (4), не моживъ по-вече да ся закрѣпи срѣщо Унны-ты въ това свое прибѣжище, и желаіѭщи негли да стане краль и предводитель на сичкы-ты Готѳы, минѫ съ приверженѫ-тѫ си Висиготѳскѫ

войскѫ отъ сямъ Дунавъ-тъ, и бы пріятъ наистинѫ отъ Готѳы-ты съ великѫ благодарность. Това научився Ѳеодосій употреби всяко средство за да привлече къ себѣ новаго того князя, и за да ся примири чрезъ него и съсъ сичкы-ты Готѳы. Аѳанарикъ му послуша ласкателны-ты предложенія, и заключивъ съсъ него пріятелство, призванъ отиде въ Цариградъ (на 11 Іаннуаріа 381 л.), гдѣ-то Ѳеодосій самъ излѣзе на далечь отъ градъ-тъ да го посрѣщне; а като го уведе вѫтре, стори му изрядны и чрезвычайны почести, и го разведе по сичкыя-тъ градъ да му покаже чудны-ты зданія, заведенія, и сичкы красоты и великолѣпія; кои-то като видѣлъ онъ почудился и извикалъ: *Виждамъ днесь съ очи-ты си онова що часто сьмь чувалъ безъ да го вѣрвамъ, сирѣчь дивныя-тъ той-зи градъ. Богъ е безъ сумнѣніе земный Імператоръ; и кой-то бы дигнѫлъ рѫкѫ насрѣщѫ му, той става самъ себе убійца* (5). Слѣдъ малко обаче онъ ся разболѣлъ и умрѣлъ на 25 Іаннуаріа (6); а царь Ѳеодосій му направилъ едно толкова славно и торжественно погребеніе, що Готѳи-ти, вѣрло благодарни, поспѣшили едни слѣдъ другы да ся примирятъ съ Римско-то царство (л. 382) и да ся прибирѫтъ въ Мѵсіѭ и въ Ѳракіѭ, гдѣ-то веке живѣхѫ мирно презъ сичкыя-тъ Ѳеодосіевъ животъ, и пріемлюще отъ Римско-то царство опредѣленѫ годишнѫ заплатѫ, служахѫ въ царскы-ты войны съ отдѣлны полковы подъ названіемъ *Мѵсоготѳи* или *союзницы* foederati (7).

25 Между това какво ли правяхѫ Унни-ти задъ Дунавъ-тъ и надъ Черно море гдѣ-то гы оставихмы предъ шесть годины? Когато царь тѣхный Бѣломиръ ся упражняваше въ войнственны-ты свои движенія противу бѣжащы-ты Висиготѳы и Остроготѳы (1), и ся трудяше да очисти отъ нихъ Дакійскѫ-тѫ Славянскѫіѭ землѭ, принуждая и самаго упорнаго Аѳанарика да ся затвори въ непроходимы-ты кавкаландскы горы (2), Винниѳарій, кого-то самъ бѣ поставилъ кралъ на покорены-ты и въ отечество-то си останѫли Остроготѳы, не сѣдѣ миренъ. Онъ, като си мыслилъ, видися, колко Готѳи-ти были славны и силны въ Ерманариково-то время, а колко сега испаднѫли и ся уничтожили отъ тыя страшны и непобѣдимы пришелцы, искалъ да види съсъ умъ-тъ си да ли не бы имало средство да ся побѣдятъ и пропѫдятъ тіи врагове, и да си намѣрятъ пакъ Готѳи-ти прежніѭ-тѫ славѫ. Малко по малко онъ си възмечталъ че, като ся намѣряли тіи сега между Висиготѳы-ты отъ къмъ Западъ и Остроготѳы-ты отъ къмъ Востокъ, ако быхѫ ся ударили отъ предъ и отъ задъ изведнъжь, непремѣнно бы были побѣждени и поразени, и повѣрвавъ въ възможность-тѫ на едно такова пріятно слѣдствіе, рѣшился да даде пьрво той примѣръ на еднѫ такъвѫ дерзость, за да възбуди дерзновеніе-то и на свои-ты единоплеменницы въ Дакіѭ за да му подражаѭтъ и да ся обърнѫтъ и тіи оружіемъ противу Унны-ты вмѣсто да бѣгатъ отъ нихъ. Но преди да тръгне

противу Унны-ты напредь, искалъ да ся оздрави противу Анты-ты отъ задъ, защо като единоплеменни и согласни съсъ Унны-ты, они бы лесно можили да му превратятъ сичкы-ты намѣренія, и даже да го доведѫтъ въ велико бѣдствіе, ако бы да го ударятъ и тіи отъ задъ кога-то Унни-ти бы го ударили отъ предъ. Дигнѫся убо съ единѫ часть отъ войскы-ты си, повелѣвъ и на другы-ты да вьрвятъ наподиръ, и дойде на предѣлы-ты Антовъ. Но храбріи тіи Славяне, щомъ ся научихѫ за намѣреніе-то му, бѣхѫ поспѣшили да ся приготвятъ колко могѫтъ, и тъй пристигнѫхѫ съ еднѫ доволнѫ войскѫ, и му препречихѫ пѫть-тъ. Разлютився гордій Винноарій за това препятствіе, безъ да чака и другы-ты си войскы, удари ся съ нихъ, и бы срамно побѣжденъ. Разумѣвъ тогава грѣшкѫ-тѫ си, прибра ся въ ополченіе-то си, и само кога-то пристигнѫхѫ и другы-ты му войскы и ся укрѣпи добрѣ, ударися пакъ съ Анты-ты на едно второ сраженіе въ кое-то они, понеже не бѣхѫ имали время да съберѫтъ и другѫ военнѫ силѫ, нашедшеся по-малцина отъ непріятели-ты си, быхѫ крайно побѣждени, и съ сичкѫ-тѫ що показахѫ храбрость, отъ войны-ты имъ едни ся убихѫ или нараниxѫ, други ся роби уловихѫ, а остали-ти ся распръснѫхѫ. Краль Антскый Божъ тогазь, останѫвъ безъ войскѫ, не можи [illegible] да стои насрѣщѫ, и предаде земліѫ-тѫ, столи-тѫ, и самаго себе на щастливыя-тъ си не[illegible]ль. Онъ же, като завладѣ тъй безъ мѫкѫ

кральство-то имъ, вмѣсто да ся поведе къ нимъ милостиво и да гы направи да забравятъ неправедно-то му завоеваніе, напротивъ имъ ся принесе мучителскы, и за да наведе іоще по-много страхъ и трепетъ на народъ-тъ, като да не бы смѣялъ послѣ да ся подигне насрѣщѫ му, повелѣ та распнѫхѫ на крьстъ краля Божа, сыновы-ты му, и седемдесятъ отъ велможи-ты и началницы-ты му, кои-то и остави да висятъ на крьстъ-тъ за нѣколко время, за да гы гледа народъ-тъ и да го съзема страхъ. Така онъ умѣлъ да си показва храбрость-тѫ, подражающи ужь дѣду своему Атаулфу. Но Унискый царъ Бѣломиръ не му остави время да ся ползува ни отъ това завоеваніе ни отъ тыя свирѣпости, и щомъ пропѫди Висиготѳы-ты задъ Дунавъ-тъ, повьрнѫся на востокъ съ часть отъ войскы-ты си, и заедно съ Ѳорисмунда сына Великаго Унимунда, кой-то съ голѣмѫ часть отъ Остроготѳы-ты бѣ ся клятвенно и вѣрно покорилъ Унискому царству, и съ кого-то онъ заключи отнова союзный договоръ, отиде противу Винивѳаріа, и ся удари съ него на три сраженія. Винивѳарій обаче бѣ ся добрѣ приготвилъ, и за това въ двѣ-ты пьрвы сраженія излѣзе побѣдитель; но въ третіе-то, бывшее при рѣкѫ Еракъ, Бѣломиръ му разби совершенно войскы-ты, и уби и самаго Винивѳаріа като фърли стрѣлѫ и го удари по главѫ-тѫ (л. 377). Така Винивѳарій едвамъ царува до еднѫ годинѫ. А Бѣломиръ покоривъ отново тыя Остроготѳы, освободивъ же и Анты-ты, оженися за Владимиркѫ

Унимундовѫ, (3) вторѫ братаницѫ Винитаріевѫ, и постави себѣ покоренъ князь Остроготѳомъ свата своего Унимунда сына Ермапарикова, кой-то княжева вѣрно и мирно до смьрть-тѫ си, и предаде цѣлокупно княжество-то сыну своему Ѳорисмунду, кой-то княжевалъ само двѣ години, и слѣдъ като воевалъ побѣдително на Гепиды-ты, падиѫлъ отъ конь и умрѣлъ, а Готѳи-ти толкова были ожалени за смьрть-тѫ му що до 40 години никой другъ не възлѣзлъ на прѣстолътъ му (4).

26 Слѣдъ това военно произшествіе, и слѣдъ като ся дръпнѫхѫ въ Римско и самъ упорный Аѳанарикъ съ свои-ты приверженны Висиготѳы отъ Кавкаландскы-ты горы (л. 380), Унни-ти завладѣвше и Дакіѩ, останѫхѫ веке сами спокойни владѣтели на сичкы-ты задъ-Дунавскы и надъ-Черно-морскы страны, на кои-то по-напредь владѣяхѫ Остроготѳи и Висиготѳи, и тъй станѫхѫ сопредѣлни на Римскѫ-тѫ імперіѩ и на востокъ и на западъ. Господари тогазь на едно величайше царство, което ся простираше отъ Волгѫ и Кавказа даже до рѣкѫ Вислѫ (Victula), тіи имахѫ нуждѫ отъ миръ за да си устроіѫтъ и наредятъ ново-то сіе царство, [illegible] това несумнѣнно сѫ ся веке упражняли. И [illegible] устроенія и наредбы сѫ направили, и що [illegible] сѫ работили, нищо не можемъ да [illegible] современни-ти Греческы и други [illegible] писатели нищо не помянуватъ за [illegible] смьрть-тѫ царя Римскаго Ѳеодосіа [illegible] знаемъ іоще и завладѣтель Бѣло-

инръ до кога е царувалъ, и да ли е ималъ на царство-то си другы слѣдъ себе наслѣдницы освень Влада, за кого-то по-долу ще говоримъ. Судяще обаче по-важность-тѫ на воеванія-та, кои-то Унни-ти сторили въ лѣто 395 и 396 на Римскѫ-тѫ землѭ, (1) ніи мыслимъ че Бѣломиръ трѣба да е былъ іоще живъ, защо само такъвъ завоеватель е можилъ да извърши едно толкова голѣмо и ужасно дѣло, какъ-то щемъ по-долу да видимъ. Но пьрво нека кажемъ нѣщо за состояніе-то на Римско-то царство,

27 Ѳеодосій, кой-то най-послѣденъ отъ Римскы-ты цари бѣ ся показалъ въ бранѣхъ предводитель на войскы-ты, умрѣ на Миланъ въ Италіѭ на 16 Іаннуаріа л. 395, (гдѣ-то бѣ отишьлъ съ войскы-ты си противу похитшика Евгеніа, и го бѣ побѣдилъ и убилъ), оставивъ наслѣдницы на царство-то двама-та свои сыновы, Аркадіа на 18 годины, и Онорія на 11, да царуватъ пьрвый-тъ въ Константінополь на Востокъ, вторый-тъ въМиланъ и Римъ на Западъ. Отъ время-то на тыя двама цари заченува да испада Римска-та імперія, и причины-ты на испаданіе-то ѝ бѣхѫ най-напредь слабость-та на імператоры-ты, а послѣ лошевината на міністры-ты имъ, развращеніе-то на нравы-ты вообще, и преодолѣніе-то на варварскы-ты настѫпившія народы. Слабость-та и неискусность-та на тыя двоица імператоры бяше крайна; за това и двоица-та пьрви міністри, Руфінъ на Востокъ, и Стилихонъ на Западъ, кои-то по само Ѳеодосіево

завѣщаніе ся намѣрихѫ при тѣхъ за да гы съвѣтуватъ и управляватъ, за малко время тъй крайно гы обладахѫ, що тіи почти на тѣхно мѣсто царувахѫ, и нищо безъ и противу тѣхнѫ-тѫ волѭ не ставаше, а неправды и грабителства неуслышани ся вьршахѫ по-вече-то за тѣхнѫ особитѫ ползѫ. Тіи обаче и на това ся неблагодаряхѫ, но отъ крайно славолюбіе гледахѫ какво средство да намѣрятъ за да възлѣзѫтъ и на самыя-тъ царскы престолъ. Като пьрво средство за това тіи намыслихѫ да употребятъ дьщери-ты си, и понеже Стилихону немаше кой да препятствува, Онорій не ся забави да ся ожени за дьщерѭ му Маріѭ. Руфінъ поиска да ожени такожде дьщерѭ си за Аркадія; но соперникъ-тъ му Евнухъ Евтропій, кой-то завиждаше Руфіну и искаше да го отбутне и да влѣзе на негово мѣсто, осѣтивъ че Аркадію не угождаваше толкова то момиче, показа му друго много хубаво, кога-то Руфінъ бѣ отишьлъ за нѣколко дни на Антіохіѭ, и го предума тайно да ся ожени за него. Той-часъ сватба-та хванѫ да ся готви, и кога-то Руфінъ възвратився мысляше че пріуготовленія-та ставахѫ за неговѫ дьщерѭ, напрасно вижда на 17 Априліа, че сватбари-ты влазятъ въ другѫ кѫщѫ, и зематъ преукрашенѫ та завождатъ невѣстѫ краснѫ-тѫ Евдоксіѭ дьщерь нѣкоего Французина Комита именемъ Баутона. Не терпя това безчестіе Руфінъ, за да си отмьсти и да постигне пакъ свое-то славолюбиво желаніе показующися въ бѣдственны об-

Аѳинасіевы пруженіе на пиратство-то, нашиѣ 1 и всѣ тайно сговоръ на Уннъ-ты да нападатъ въ Римскія-тѣ земліи, и на Готѳъ-ты пирующіи въ Фракіи да ся подвигнутъ 2.

22 И наистинна Уннъ-ти, пришедше тая лѣто по Іудѣ 1, Тиранъ 2, устремилися, като сѣчерни вѣлци, каже ся, Іеронимъ 3, презъ Кавказскы-ты горы въ Азіи, и претекшие великѣ Арменіи, нападнали на Мелитіна града, и отъ тамъ ся втурнали въ Каппадокіи и въ Евфратскы-ты страны, и послѣ прошли даже до Кылѣ Сиріи презъ Киликіи, гдѣ-то истребили и погубили много множество люди, и повлекли съ себе не помало плѣнницы. Най-сетнѣ осадивше великаго града Антіохіи, и другы находящіяся по рѣкы-ты Алиса, Кидна, Оронта и Евфрата, навели страхъ и трепетъ по сичкѣ Финикіи, Палестинѣ, Арабіи и Египта. На Іерусалимъ ся раздавалъ на всякъ день страшный слухъ, че щели да дойдатъ и тамъ отвдъ малко Уннъ-ти да разграбятъ толкова многоцѣнны сокровища, кои-то бѣхѣ тамъ събрани отъ благоговѣйно подареніе на сичкѣ-тѣ Христіанскѣ земліи, и жители-ти отъ страхъ ся рыбѣяли по морски-ты бреговы гдѣ-то даже и съсъ протинны натровы влизали скоро въ корабли, и бѣгали по море-то, бойщеся нако да ся не-улоштатъ роби, нежели да ся подадатъ. Но Уннъ-ти не можали да прозъмятъ града Антіохіи, защо бѣлъ много укрѣпенъ, и Святый Іоаннъ Златоустъ, кой-то нашъ тогазъ бѣлъ просто священ-

никъ, давалъ непрестанно въ церквѣ дерзость и надеждѣ на граждане-ты съ божественно-то си красноречіе. Отчаявшеся убо Унни-ти дигнѣли осадѣ-тѣ, и ся вырнѣли назадъ. Тіи ся прострели даже до рѣкѣ Тигра, и отъ гдѣ-то минували, опустошили все, и разорили много градовы, като Самосата въ Коммагенѣ, Аміда и Майфераста (Мартирополь), Арзуна и Анзета (Анзетінѣ), и така най-послѣ ся завырнѣли въ своясп. Това тѣхно воеваніе ся продължило сичкѣ-тѣ зимѣ, и часть отъ слѣдующе-то лѣто, а въ това разстояніе на Восточны-ты Римскы войскы началникъ-тъ Аддей не ся ни поклатилъ отъ мѣсто-то си за да имъ ся упре. А слѣдъ завращаніе-то имъ царь Аркадій на 24 Марта 396 л. издалъ заповѣдь на сичкы-ты восточны градовы кои-то немали стѣны, да си направятъ, а кои-то имали а ся саборили или развалили отъ Унны-ты, да гы поправятъ и укрѣпятъ (4).

29 Въ тоежде время Готоскый началникъ Аларихъ, който съ Ѳеодосіа наедно бѣ воевалъ на Італіѣ противу похитителя Евтеніа, и ся жалуваше сега че Римскый царь не щялъ да го назове за наградѣ общы военачалникъ на сичкы-ты Восточно-Римскы войскы, щомъ пріялъ, какъ-то рекохмы, побужденіе отъ Руфіна, подигнѣлъ сичкы-ты Готоы въ Ѳракіѣ, и призвавъ на своіѣ помощь и мнозинѣ отъ задъ-Дунавъ-тъ Сарматы, Дацы, Унны и Аланы, като волны войницы, плѣнилъ и опустошилъ сичкѣ Мусіѣ и Ѳракіѣ, и дошелъ до самы-ты стѣны Цареградскы. Царь Аркадій безъ

скѫ, (защо Восточно-Римскы-ты войскы не бѣхѫ ся вьрнѫли іоще отъ Італіѩ,) треперялъ въ палаты-ты си, и не знаялъ какво да прави. Руфінъ, за да му покаже ужь достойнство-то си, и тъй да го убѣди че е нужденъ, и че трѣба да го пріемне соучастникъ на царството си, наелъ ся да пойде самъ при Алариха, и да го предума да ся дръпне. Преоблеклъ ся убо въ Готѳскы одежды, и отишьлъ въ Готѳско-то полчище, гдѣ-то като ся разговорилъ пріятелскы съ Алариха, и като му далъ доволно пары и ся обѣщалъ да му не прави препятствіе ако бы воевалъ на Ѳессаліѩ и Елладѫ, лесно го убѣдилъ да ся дръпне отъ Цариградъ. Съ това обаче онъ іоще по-вече подтвердилъ подозрѣніе-то що имали хора-та за негово-то предателство. Аларихъ тогава ся впусналъ на западъ съ многочисленны-ты си, по-вече-то конны, войскы, и поплѣнивъ Македоніѩ и Ѳессаліѩ, минѫлъ тѣснины-ты Ѳермопулскы, на кото въ ветхо время триста само Спартіати бѣхѫ въспрѣли цѣлѫ безчисленнѫ-тѫ Ксерксовѫ войскѫ, безъ да му ся упрѣ никой, защо тъй было скрытомъ заповѣдано на вардачи-ты отъ Руфіновѫ странѫ, и влѣзлъ въ Фокідѫ и Віотіѩ, гдѣ-то плѣня и убивая сотворилъ на жители-ты Греческы неисказаны пакости. Сія услышавъ попечитель и главный военачалникъ западнаго царства Стилихонъ, тръгнѫлъ отъ Італіѩ съ сичкы-ты западны и Восточны тамъ находящыся войскы, и дошьлъ по сухо до Ѳессаліѩ за помощь ужь Аркадію

противу Готѳы-ты, но съ намѣреніе тайно да пойде послѣ на Цариградъ, за да събори Руфіна кого-то мразяше, и да стане той самъ попечитель и управитель и на двѣ-ты царства. Но кога-то си нареди войскы-ты срѣщу Готѳы-ты тамъ прибраны и ополчены, и ся готвяше да гы удари и порази, напрасно по Руфіновъ съвѣтъ дойде строга заповѣдь отъ Аркадія до Восточны-ты войскы да оставятъ той-часъ Стилихона и да си дойдѫтъ на Цариградъ, а до Стилихона писмо завѣщающее да ся завьрне незабавно на Италіѭ, че инакъ бы ся показалъ противникъ на Восточно-то царство. Колко и да ся разгнѣви Стилихонъ на това, обаче за да не го укорятъ че станѫлъ причина да ся распали междоособна брань помежду двѣ-ты Римскы царства, испрати и да не щяхѫ Восточны-ты войскы за Цариградъ, но даде тайно завѣщаніе на Готѳа Гайна тѣхнаго полководца да отрепятъ Руфіна щомъ стигнѫтъ на тоя градъ. Самъ убо съ войскы-ты си, оставивъ Готѳы и сичко, отиде си на Италіѭ. А Гайна съ восточны-ты, минѫвше презъ Солунъ, (гдѣ-то онъ имъ, казватъ, съобщилъ тайнѫ-тѫ,) щомъ пристигнѫхѫ на Цариградъ и Руфінъ съ Аркадія излѣзли да гы посрѣщнѫтъ, малко по малко свыли крыла та гы заградили, а послѣ, вмѣсто да прогласятъ Руфіна кесарь и сопричастникъ на царство-то, какъ-то му ся былъ обѣщалъ Аркадій, и какъ-то го ласкали съ прелесть и сами-ти войни, нечаянно единъ отъ тѣхъ скочилъ съ сабіѭ-тѫ врьху му и го уда-

ъ; втургнѫлися тогазь и други-ти, и го набо-ли, насѣкли и разчеснѫли на 27 Ноемврія 395 л., тъй що не му оставили цѣло освень главѫ-тѫ и десницѫ-тѫ, кои-то послѣ вшедше въ градъ-тъ носили на байрякъ по улицы-ты за позоръ и поруганіе. Аркадій же устрашенъ побѣгнѫлъ въ палаты-ты си, и ся скрылъ. А непріятель и соперникъ Руфіновъ Евтропій, кого-то выше помянѫхмы, ползовався отъ това обстоятелство, не има голѣмѫ мѫкѫ да ся покаже полезенъ Аркадію, и тъй да ся нареди пьрвый міністръ и попечитель; но дѣла-та му слѣдъ малко показахѫ че не былъ ни по-малко лошевъ, ни по-малко грабитель и неправеденъ отъ Руфіна. — Между това Аларихъ, послѣдовавъ безъ препятствія свои-ты походы въ Греціѭ, прекара зимѫ-тѫ въ Віотіѭ, плѣнящи и грабящи села-та и градища-та, убивающи мѫжіе-то, и поробяющи жены-ты и дѣца-та. Града же Ѳивѫ само осадивъ не можи да презьмне за іагкы и здравы-ты му крѣпости. А въ слѣдующе-то 396 лѣто отиде на Аѳинѫ, коя-то му ся самоволно предаде, за това и онъ влѣзе вѫтре съ малцинѫ чиновницы, и бывъ отъ граждány-ты добрѣ пріятъ, нагощенъ, и подаренъ, дръпнѫся наутре съ войскы-ты си безъ да стори никоѭ пакость ни вѫтре ни вънъ по сичкѫ Аттікѫ, освень на Елеусінѫ, гдѣ-то пришедъ, отъ ревность Христіанскѫ сабори и разори совершенно прочутыя-тъ и отъ 1800 годины уважаемыя-тъ поганскый храмъ на Богынѭ Димитрѫ. Отъ тамъ обратився на Пело-

понисъ (Морѫ), завладѣ и разграби на пѫть града Мегара, и прешедъ безъ сопротивленіе тѣсныя-тъ Коріноскый прешеекъ, (защо Геронтій, кой-то го пазяше, поспѣшилъ да ся оттегли, както по-напредь отъ Ѳермопулѫ, щомъ го чулъ че приближава,) завладѣлъ наредъ Коріноа, Аргосъ, и другы градовы и села даже до Спартѫ и Лакедемоніѩ, и плѣнилъ и опустошилъ все що срѣшнѫлъ и намѣрилъ. Тыя работы не можи по-вече да търпи Стилихонъ, и едно за да накаже Готѳы-ты за неисказаны-ты имъ пакости, а друго за да покаже услугы на Восточно-то царство, и да може такà да сполучи върху него прежны-ты свои тайны намѣренія, приготви ся пакъ да пойде въ Греціѩ да гы біе, като мысляше че, ни Аркадій кой-то бѣ неспособенъ да има своѩ волѩ, ни Евтропій, кой-то зарадь Руфіна до тогазь пріятель му ся показваше, немахѫ да му ся сопротивять. Влѣзе убо съ войскы-ты западны на пролѣть въ корабыты отъ Равенско-то пристанище, и понеже время-то бѣше хубаво, за малко преминѫ море-то благополучно, и излѣзе на Пелопонисъ, гдѣ-то срѣшнѫвся съ Готѳы-ты уже умалени, удари и побѣди гы нѣколико пѫти, и най-сетнѣ забиколи и заприщи гы въ Аркадійскы-ты планины на горѫтѫ Філоѩ, и като пресече рѣкѫ-тѫ минующѫѩ покрай неѩ горѫ, отъ коѩ-то рѣкѫ они само можахѫ да піѩтъ водѫ, непремѣнно щяше да гы принуди отъ гладъ, отъ жадъ, и отъ болесть да му ся предадѫтъ. Но като увѣренъ веке въ успѣ-

-тъ си, той има безумство-то да ся предаде единъ вечерь на позорищны женскы игры, кои-то много обычаше, а пакъ войни-ти му, вмѣсто да стоятъ на стражѫ, распръсниѫхѫся тукъ тамѣ за плѣнь по поле-то. Отъ това воспользовався прозорливый Аларихъ, дигнѫся скоро съ войскы-ты си и съ сичкѫ-тѫ си плѣнь презъ нощь-тѫ, и догдѣ го осѣтятъ онъ си отиде презъ горы-ты и преминиѫ безвредно Коріѳскыя-тъ прешеекъ, а отъ тамъ незабавно ся дрьпниѫ на Ипиръ гдѣ-то, слѣдующи да плѣни и да граби, сполучи слѣдъ малко да убѣди Евтропіа и Аркадіа да ся премирятъ съ него и да му дадѫтъ все що искаше. Вещественно тіи, понеже завиждахѫ Стилихону за военны-ты му успѣхы, и ся бояхѫ да не бы, като порази Готѳы-ты, да ся обърне и на самаго Цариграда, и имъ наложи свои-ты славолюбивы щенія, искахѫ всякымъ образомъ да прекѫснѫтъ военны-ты му нашествія на Восточно-Римскы-ты области, и за това поспѣшихѫ да припознаѭтъ Алариха съ царскѫ высокѫ заповѣдь началникъ на Восточнѫ-тѫ Іллуріѭ, коя-то объемаше и самѫ Грециѭ, и главенъ военачалникъ на сичкы-ты тамошны царскы войскы. Така Аларихъ прія отличнѫ наградѫ за свои-ты убійства, грабежи, и опустошенія; а Стилихонъ, като немаше веке що да прави, завьрнѫся съ войскы-ты си на Италиѭ; царь Аркадій по совѣтъ Евтропіевъ, като за да му отвьрне за показаны-ты му на царство-то услуги, обьяви го въ сенатъ-тъ врагъ на царство-то, и повелѣ та

му отнехѫ сичкы-ты имоты що имаше на востокъ, кое-то докара не малкѫ враждѫ между двама-та братія царн. Отъ тамъ насетнѣ Евнухъ Евтропій станѫ всемогущъ при царя Аркадіа, и правяше въ своіѭ вещественнѫ или славолюбивѫ ползѫ неисказаны свирѣпости, неправды и лошевины (1).

30 Между това Цареградскый Патріархъ Нектарій умрѣ на 26 Септемврія 397 л., и освень Александрійскаго Патріарха Ѳеофіла, кой-то искаше да положи на негово мѣсто приверженника своего Александрійскаго священника Ісідора, сички-ти други въ Цариградъ присѫтствующи Архіереи, клирици, и мірци, собравшеся по обычаю, избрахѫ за Патріархъ вышепомянѫтаго Іоанна Златоустаго, кому-то добрина-та, ученіе-то, и красноречіе-то бѣхѫ прочути по сичкый Востокъ, и царь Аркадій одобри това избраніе (1). А понеже ся бояхѫ да не бы да го не пусне Антіохійскый народъ кой-то го много обычаше, или да не ще да пріемне и самъ Іоаннъ, кой-то бѣгаше отъ такыва почести, Аркадій проводи тайно на Антіохіѭ комита Восточнаго Астеріа, кой-то излъга Іоанна та го изведе изъ градъ-тъ съсъ причинѫ че ужь ще пойдѫтъ на едно да видятъ мученическыты гробища, и тъй го грабнѫ отъ тамъ и заведе на Цариградъ, гдѣ-то вси го посрѣшнѫхѫ и въведохѫ торжественно. Ѳеофілъ Александрійскый обаче постоянствуваше да ся противи на посвященіе-то му; но Евнухъ Евтропій, кой-то той-зи пѫть помагаше на добро-то, призва Ѳеофіла особенно, и

казавъ му нѣкои-си укорителны жалбы що бѣхѫ дали насрѣщѫ му, »или, рече му, ще посвятишь Іоанна, или щѫ повелѣіѫ съ тыя жалбы на Сѵнодъ-тъ да тя сѫди.« И тъй Ѳеофілъ убоявся посвати самъ Іоанна Патріархъ Цареградскый на 26 Феѵруаріа 398 л., но съ намѣреніе тайно да си отмьсти по-сетнѣ щомъ намѣри за това благопріятно время. Това время не ся забави да дойде, защо Іоаннъ, воспитанъ въ уединеніе и далечь отъ мірскѫ-тѫ політікѫ, и упражняемъ само въ ученіе и въ строго испълненіе на Хрістіанскы-ты добродѣтели, бяше человѣкъ простъ и отворенъ, и гледаше само длъжности-ты си, и ако да имаше дълбокъ умъ и разумъ, не умѣяше обаче да ласкае и да ся обхожда пріятно съ голѣмцы-ты. Того ради, щомъ възлѣзе на престолъ-тъ, станѫ съ строго-то си добродѣтелно обхожденіе омразенъ на сичкы-ты мірскы и духовны чиновницы, защо хванѫ іавно въ проповѣданія-та си да удри чрезвычайно-то развращеніе, безмѣрны-ты иждивенія, и голѣмы-ты славолюбія, пишности, и наслажденія на сичкы-ты. Много пѫти онъ уничижаваше лично и самаго Еѵтропіа, кога-то други-ти му ся кланяхѫ, и му правяхѫ ласканія като второму царю, за това и Еѵтропій самъ хванѫ да го прази (2).

31 Той Еѵтропій обаче има слѣдъ малко великѫ потрѣбѫ отъ Святаго Іоанна: Защо, когато онъ бѣ станѫлъ всемогущъ, какъ-то реноxны, жители-ти то празахѫ до смьрти, и особенно Готѳинъ Гайна содѣлавшій на убиціе-то Руфиново, и за

това названный главенъ военачалникъ на царство-то, завиждаше му твърдѣ много за безмѣрнѫ-тѫ му силѫ и славѫ, и за голѣмы-ты му отъ неправдѫ струпаны богатства, и не търпяше да служи той храбръ юнакъ, подъ скопца женовитаго. За да го хвърли убо и да може да ся издигне на него-во мѣсто, согласися тайно съ едного сродника своего Готѳа именемъ Тривигилда, саномъ комита, кой-то бяше тысященачалникъ на царскы-ты въ Фрѵтіѩ Готѳы и другы войны, и по това согласіе Тривигилдъ, отшедъ на Фрѵтіѩ, дигнѫ главѫ противу царско-то Правителство, и плѣни и опустоши сичкѫ Малѫ Асіѩ. На тоя слухъ Гайна ся показа Еѵтропію като огнь противу Тривигилда, и онъ прельщенъ отъ такыва поверхности, совѣтова царю Аркадію да проводи него съ войскы-ты си, и тыя по-вече-то Готѳты, противу Тривигилда, какъ-то и другъ единъ нему приверженъ военачалникъ Леонъ совсѣмъ недостоинъ. Гайна като отиде, до нѣкое время ся приструваше все че работи за царь-тъ и за Еѵтропіа, но тайно не преставаше да върши въ ползѫ на Тривигилда; а кога-то онъ, слѣдъ като избѣгнѫ съ неговѫ тайнѫ помощь отъ двѣ много бѣдственны положенія, въ кои-то бѣхѫ го заприщили жители-ти въ Памфѵліѩ, можи нощемъ да нападне на Леона и да му истреби войскѫ-тѫ, Гайна ползуяся отъ сіе обстоятелство, дерзнѫ іавно да пише Аркадію, »че Тривигилдъ былъ непобѣдимъ, че ни той ни други не могли да му сторятъ нищо, и че Негово Величе-

ство, ако не ще да види сичкѫ Асіѩ загубенѫ, трѣба да ся премири съ Тривигилда като му предаде Еѵтропіа, отъ кого-то само ся жалува. „Въ тоже время Еѵтропій ся случи да има нѣщо прекословіе съ царицѫ Еѵдоксіѩ, и заслѣпенъ отъ велеславіе-то си, смѣя да ѩ заплаши че, ако го не слуша, онъ щялъ да ѩ испѫди изъ царскыя-тъ Дворъ! Не терпящи това тежко похуленіе царица-та, грабва си двѣ-ты дѣца, и отходи та припада на царскы-ты нозы, и съ сьлзы проси отмьщеніе отъ того безстыднаго похулителя скопца. Аркадій така, принужденъ отъ Гайна, и разгнѣвенъ отъ крайнѫ-тѫ безстыдность міністра своего, рѣшавася, и проважда Еѵтропію писменно повеленіе да излѣзе той-зи часъ изъ царскы-ты Дворовы, и веке да ся не іави предъ очи-ты му че го убива. Поразенъ отъ това нечеяино за него приключеніе, Еѵтропій ся уплаши, и за да спаси животъ-тъ си, прибѣгнѫ въ церквѫ-тѫ, гдѣ-то само мысляше че може да ся опази: Защо споредъ единъ ветъхъ обычай, кога нѣкой прибѣгняше въ церквѫ, церква-та имаше преимущество да го защити, и никой не можаше да го зьмне на силѫ отъ вѫтре. Но по причинѫ че това преимущество давало поводъ на различны злоупотребленія, защо длъжни-ти убѣгвали чрезъ него отъ заимодавцы-ты си, повинни-ти отъ наказаніе-то си, роби-ти отъ господари-ты си, и подданници-ти отъ плащаніе-то на даноцы-ты си, Еѵтропій преди двѣ три години бѣ уничтожилъ това церковно преимуще-

ство съ единъ законъ издаденъ нарочно отъ Аркадіа. Сега убо зла-та му участь поработила като да дойде самъ да иска прибѣжище тамъ, гдѣ-то онъ бѣ направилъ да нема прибѣжище. Слѣдователно царь-тъ проводи стражи да го зьмнѫтъ на силѫ вѫтре отъ церквѫ-тѫ, и народъ-тъ іаростенъ струпася и го ищяше; но Св. Іоаннъ Златоустъ излазя насрѣщѫ имъ, и не ще да го предаде; они же улавятъ него, и го закарватъ при царь-тъ като противникъ на заповѣдь-тѫ му. Іоаннъ ся исправя предъ него дерзновенно, и го убѣждава да остави Евтропіа да сѣди недокаченъ въ церквѫ. Това услышавше войни-ти, събрахѫся сички колко-то имаше у Цариградъ, и заградивше палаты-ты, начахѫ да выкатъ и да крящятъ, за да имъ ся предаде и да ся накаже за злодѣйствата си Евтропій. Царь-тъ ся іави предъ нихъ, и слѣдъ много увѣщанія и даже съ теплы моленія едва гы укротява и убѣждава че не трѣба да ся нарушава священно-то прибѣжище. Тіи ся така разидохѫ, но народъ-тъ ся никакъ не умири, и цѣлѫ нощь ходяше по улицы-ты, и ся пытахѫ единдругы защо да защищаватъ единъ такъвъ-зи неправедникъ и злосторникъ, и не го дръпнѫтъ да го накажѫтъ по достойнство-то му. А наутре ся струпахѫ многочисленни пакъ въ церквѫ-тѫ, и търсяхѫ съ распалены очи Евтропіа, кой-то ухватився въ олтарь-тъ за святѣіѫ трапезѫ, стояше поблѣднѣлъ и пожълтѣлъ като мьртъвъ, и трепераше като листъ отъ вѣтръ. Въ такова положеніе

Св. Іоаннъ излазя дерзостно предъ народъ-тъ, и съ сичкѫ-тѫ си Патріаршескѫ достойность изговаря прехвалното онова слово, кое-то знаіѫтъ вси кои-то ся учатъ Еллинскый языкъ, и кое-то начева съ тыя достопамятны рѣчи: Ἀεὶ μέν, μάλιστα δὲ νῦν εὔκαιρον εἰπεῖν· ματαιότης ματαιοτήτων καὶ πάντα ματαιότης т. е. *всегда убо, наипаче же нынѣ, благовременно рѣщи: суета суетныхъ, и вся суетная.* Съ това слово онъ, не само укротява разіареныя-тъ народъ, но го докарва да ся умили за Евтропіево-то злощастіе даже и до сьлзы, и да ся разъиде съ желаніемъ да ся умилостиви царь-тъ вьрху него. Совсѣмъ тѣмъ Евтропіа, изшедшаго послѣ нощіѫ изъ церквѫ-тѫ за да ся скрые на друго мѣсто, уловихѫ го царски-ти стражи, и го предадохѫ на сѫдилище-то, гдѣ-то бы осѫденъ да загуби сичкы-ты си сановы, тітлы, и чиновы и да ся проводи на всегдашно заточеніе въ острова Кѵпра, както ся и проводи съ строгѫ царскѫ заповѣдь по мѣсеца Аѵгуста. [Но то не стигнѫ на неговы-ты непріятели боящыся да не бы пакъ да му въздаде царь-тъ прежны-ты почести и го турне въ положеніе да си отмьсти, и слѣдъ ново укореніе отъ тѣхнѫ странѫ че ужь былъ похитилъ царскы-ты правдины, слѣдъ малко онъ бы докаранъ отъ Кѵпра на Пантихъ при Халкидона, и отново сѫденъ, осѫденъ, и закланъ (1).

32 Слѣдъ Евтропіево-то убитіе, царица Евдоксія, сама управляема отъ свои-ты скопцы и жены, владѣяше совершено надъ Аркадіа, и на-

зываема до тогазь по древный обычай *Сіятелнѣйша* (ἐπιφανεστάτη), прія на 9 Іаннуарія 400 *л.* названіе *Августа*, кое-то до тогазь само на царіе-то ся даваше. А Гайна и Тривигилдъ соединившеся начахѫ да правятъ новы грабежи и опустошенія въ Асіѭ, а послѣ пьрвый-тъ отиде съ войскы-ты си на Халкидона, а вторый-тъ при Елиспонта на Лампсакъ. Цареграждане-ти надъ това быхѫ премного устрашени, и Аркадій, такожде устрашенъ, по увѣщаніе на совѣтъ-тъ прати на Гайна извѣстіе че е готовъ да го възблагодари, само да каже какво иска. Гайна поиска да му ся предадѫтъ троица отъ най-голѣмы-ты царскы сановницы, сирѣчь консулъ и преторійскый префектъ Аврелiанъ, Сатурнинъ познатый даже отъ Валентініаново-то время и нынѣ съ консулы-ты сопричисленный, и комитъ Іоаннъ любимецъ Евдоксіинъ и тайносовѣтникъ Аркадіевъ. Тіи мѫжи щомъ ся научихѫ за Гайново-то прошеніе, склонихѫ ся да ся пожертвоватъ за общѫ ползѫ, и тъй отидохѫ и ся предадохѫ на Гайна; но той ходатайствомъ Св. Іоанна Златоустаго, като имъ подложи вратовы-ты подъ ножъ-тъ за устрашеніе, подари имъ животъ-тъ и гы прати на заточеніе. Послѣ, за да ся положатъ примирителни-ти условія и негови и Тривигилдови, онъ поиска да пойде самъ Аркадій при него, и тъй като ся разговорихѫ и согласихѫ Гайна и Аркадій на Халкидонъ въ церквѫтѫ Св. Евфиміи, и ся закляхѫ и двама-та че нема веке да ся повредятъ единъ другы, Гайна и

Готоветѣ [illegible] [illegible] отъ [illegible] и на [illegible] и [illegible] [illegible] [illegible]

на Аріанскы-ты Готѳы, не можи да търпи хладнокровно успѣхъ-тъ на православіе-то между единоплеменны-ты свои, и отличны-ты почести и преимущества кои-то ся отдавахѫ така на православны-ты Готѳы, кога-то на Аріаны-ты, какъ-то и на вси другы еретицы, бѣше строго запретено отъ Ѳеодосіевъ законъ, не само да иматъ особнѫ церквѫ въ Цариградъ, но даже и да ся пріематъ въ православны-ты церкви, и така тіи бѣхѫ принуждени да ходятъ вънъ отъ Цариградъ да ся церкуватъ подъ сѣни. Гайна убо поиска отъ Аркадіа да ся даде и на тождеславны-ты нему Аріанскы Готѳы една отъ Цареградскы-ты церквы, защо не е, каже, ни праведно ни прилично той, главенъ военачалникъ на Римско-то царство, да ходи вънъ отъ стѣны-ты градскы за да ся моли Богу. Аркадій му ся вече, и прати извѣстіе до Патріарха Іоанна. Но онъ отшедъ при него съсъ присѫтствующы-ты епіскопы, представи му достолѣпно че не може да отемне отъ православны-ты церквѫ за да іѫ даде на еретицы, и самаго Гайна послѣ нарочно призваннаго предъ царь-тъ обличи че исканіе-то му бѣ противно на Ѳеодосіевыя-тъ реченый законъ, и че неприличаше нему Гайну, кой-то отъ начала не бѣше нищо, а послѣ съ благоволенія и благодѣянія-та царскы бѣ ся възвышилъ на толикѫ славѫ и почесть, и бѣ ся клятвенно обѣщалъ да ся повинува на царскы-ты закопы, сега да иска да гы нарушава. Върху това Гайна ся дръпнѫ посраменъ, но съ намѣреніе тай-

но да си отмьсти и царю и Іоанну (2).

34 Слѣдъ малко наистинѫ онъ, повелѣвающій, като главенъ военачалникъ, на сичкы-ты царскы войскы пѣши и конницы, задьрже въ Цариградъ отъ нихъ само Готѳы, а вси другы-ты расправти вънъ съ различны причины по окрестны-ты градовы и села. Намѣреніе-то му бѣше да нападне съ тыя Готѳы първо на сарафскы-ты торжища, и да имъ разграби сичко-то злато и сребро, а послѣ да ся обърне на сичкы-ты жители сплашены и безъ защитѫ, и да направи врьху имъ общѫ сѣчь и плѣнь. Но намѣреніе-то му ся откры, и саррафи-ти преварихѫ та си прибрахѫ и скрыхѫ сичко-то сребро и злато. Убоявся онъ тогазь да не бы царь Аркадій, извѣстився за враждебны-ты му намѣренія, зьлие мѣркы на срѣщѫ му, проводилъ войны три пѫти презъ нощь-тѫ да запалятъ царскы-ты палаты, и три-ты пѫти ся върнѫли съ трепетомъ казующе че палати-ти ся пазили отъ всекъдѣ отъ многочисленѫ Римскѫ войскѫ. Онъ като не вѣрвалъ защо знаялъ че нема Римскѫ войскѫ въ Цариградъ, отишьлъ послѣ и самъ, и видѣвъ съ очи-ты си че това бью истинно, помислилъ че царь Аркадій познавъ намѣренія-та му, удьржалъ тайно тѫіѫ войскѫ при себе си, и убоявся да не бы да свыка и другы-ты отъ вънъ, остави полвинѫ-тѫ си Готѳы въ Цариградъ, а съ другѫ-тѫ полвинѫ излѣзе вънъ на Евдомъ съ причинѫ че былъ ужъ боленъ, а истинно съ намѣреніе да ся оздрави отъ вънкашнѫ странѫ, а че

тогазь да нападне съ сичкы-ты си силы на градъ-тъ, и да го опустоши. Но граждане-ти усѣщатъ работѫ-тѫ, и возставше отъ сѣкъдѣ, нападатъ на Готѳы-ты кои-то бѣхѫ остали вѫтре, убиватъ имъ много люди, и принуждаватъ по-вечето да побѣгнѫтъ на вънъ. Гайна ся затеклъ на тоя слухъ, но граждане-ти затворили градскы-ты двери, и едни стрѣлятъ отъ врьхъ стѣны-ты и го пропѫждатъ, а други-ти избиватъ по улицы-ты колко-то Готѳы срѣщѫтъ, и мнозина живы улавятъ; а нѣкои до 7000, кои-то прибѣгли и ся затворили въ вышереченѫ-тѫ Готѳскѫ православнѫ церковь, они дали огнь на церквѫ-тѫ, и гы изгорили съ церквѫ-тѫ наедно. Това станѫло на 12 Іуліа 400 л. (1).

35 Открытъ веке совершенно, и за това проглашенъ отъ Аркадіа врагъ на царство-то, Гайна немаше да стори друго, освенъ да ся обърне на отворенѫ войнѫ. Прибра си убо войскы-ты Готѳскы, и ся дръпнѫ отъ Цариградъ съ намѣреніе да завладѣе Ѳракіінѫ. Но като ходи тукъ тамѣ, и намѣри сичкы-ты градища добрѣ укрѣпены и затворены, а жители-ти отъ села-та прибѣгнѫлы и прибраны вѫтре съ сичко що имали, така що Готѳи-ти не намѣряхѫ ни за тѣхъ ни за коніе-ты си хранѫ, Гайна ся управи на Пропонтідѫ презъ Ѳракійскыя-тъ полуостровъ за да мине пакъ като напредь на Асіінѫ, коінѫ-то помысли че щеше полесно да завладѣе. Но Аркадій избра и проводи скоро презъ Асіінѫ насрѣщѫ му единъ храбръ и

искусенъ военачалникъ именемъ Фравита, родомъ Готѳъ и той но вѣренъ, кой-то пристигнѫ съ время на Асійскыя-тъ брегъ Еллиспонта, и ся упрѣ на минуваніе-то му. Слѣдъ нѣколко время обаче Гайна като немаше корабы, сочета едно съсъ друго бревна, и направи саловы, на кои-то дерзнѫ да натовари кони, оружія, и часть отъ войны-ты си, и гы проводи да минѫтъ и завладѣѭтъ града Лампсака. Но Фравита, нападъ врьху имъ средъ море-то съ войскы-ты си уже добрѣ обучены, чрезъ корабы іагкы и добры, удари саловы-ты едны слѣдъ другы, и гы разби и испотруши, и тъй избі и издави сичкы-ты оныя Готѳскы войны (1). Това видѣвъ Гайна отъ отстрѣщныя-тъ брегъ, гдѣ-то бѣ осталъ съ другы-ты си войскы, отчаяся отъ минуваніе-то на Еллиспонтъ-тъ, и ся дръпнѫ назадь презъ Ѳракіѭ, вьрвящи скоро отъ страхъ да го не пристигне Фравита, и като посѣче за отмьщеніе колко-то Греко-Римляны войны имаше въ войскы-ты си, управися скоро на Дунавъ-тъ, и минѫ тѫѭ рѣкѫ съ намѣреніе да ся засели тамъ нѣгдѣ въ ветхы-ты Готѳскы жилища (2).

ГЛАВА III.

ВЛАДО I.

1. Тогавашный царь Унновъ Владо посрѣща враждебно Гайна и Готѳы-ты му, кои-то и побѣдивъ покорява, а Гайну убитому отрѣзва главѫ-тѫ и іѫ проважда даръ Аркадію, кой-то възблагодарився направи съ него пріятелскы договоръ. — 2 Бѣглеци нѣкои войни Грекоримски похождатъ на Ѳракііѫ и іѫ плѣніѭтъ подъ названіемъ Унни, но военачалникъ Фравита гы побѣждава и покорява. — 3 Аларикъ ся прогласява краль Готѳомъ, и воюва на Італііѫ; Стилихонъ два пѣти го ударя съ лукавство, и побѣдивъ принуждава го да побѣгне почти безъ войскѫ. — 4 За да може да испълне свои-ты славолюбиви намѣренія, Стилихонъ послѣ ся согласява съ Аларика да завладѣіѭтъ заедно восточнѫ Іллѵрііѫ. — 5 Препятствіе на това става Радогайсъ восвавшій на Італііѫ съ многочисленнѫ войскѫ; но Унни-ти съ царя своего помагатъ Римляномъ, и тъй Радогайсъ ся побѣждава, улавя, и убива, а войни-ти му ся покоряватъ и ся продаватъ като роби. — 6 Стилихонъ хваща пакъ да ся готви за Іллѵрііѫ, но нови отъ Галлііѫ препятствія го задьржаватъ. Аларикъ же, не

терпя веке да го чака, отходи съ войскы-ты си до Норикѫ, отъ гдѣ-тс, за да не влѣзе въ Италіѩ, едвамъ го Стилихонъ убѣждава да ся вьрне обѣщаніемъ на 4000 літры злато заплатѫ. — 7 Между това царь Аркадій умира, и Ѳеодосій II ся воцарява; нови Стилихонови коварства, и негово-то най-сетнѣ паденіе и убіеніе. — 8 Аларикъ ище обѣщанѫ-тѫ му заплата, и на отрицателныя-тъ Онорієвъ отвѣтъ, влазя въ Италіѩ, осаждава Римъ, и отъ гладъ Римляне-ти заключаватъ съ него миръ съ тежчайши условія. — 9 Унни-ти си развалятъ пріятелство-то съ Грькоримскѫ-тѫ імперіѩ; защо? — Минуватъ Дунавъ-тъ, превзематъ въ Мусіѩ Марсовѫ крѣпость, влазятъ и въ Ѳракіѩ, и ѩ плѣнятъ: Грекоримскый военачалникъ го лъже, и составлява тайно предателство между чиновницы-ты му, и тъй онъ ся принуждава да ся вьрне съ вредѫ задъ Дунавъ-тъ. — 11 Онорій, вмѣсто да си испълни обѣщанія-та къ Аларику, привыква изъ Далмаціѩ 6000 войны за Римъ, кон-то обаче Аларикъ посрѣща и избива. — 12 Призванный изъ Паннониѩ Атаулфъ на Аларика женинъ братъ, посрѣща такожде при Пизѫ Олумпія съ Римляны и съ триста Унны, кой-то и го побѣждава, но не го възбранява да ся съедини съ Аларика; паденіе и наказаніе Олумпіево. — 13 Договори за миръ на Римини съ Аларика; безумство Іовіево; разгнѣвеніе Алариково и подвиженіе за Римъ; клетва при Онорія за непримиреніе съ него. — 14 Размислився по пѫть Аларикъ проважда епископы до Онорія за миръ съ умѣреннѣйши условія; но по причинѫ на клетвѫ-тѫ си министри-ти му гы непріематъ. — 15 Аларикъ осажда отново Римъ, и го принуждава да му ся предаде; прогласява низверженіе-то Онюріево и поставя за царь Римскый Аттала, съ кого-то пьрво отходи та осаждава Равеннѫ, но послѣ го умразява, и дига осадѫ-тѫ. — 16 Сваля Аттала отъ престолъ-тъ, и му отдава Римъ; захващатся нови разго-

вори за миръ; но Сарово вѣроломно дѣяніе прекъсва тыя разговоры, и Аларикъ осадивъ и завладѣвъ отнова града Рима, предава го войномъ на разграбленіе. — 17 Зема послѣ и другы градовы, проважда на Сицилїѭ войны и корабы, кои-то ся погрузяватъ, и ся дръпва на Косенца гдѣ-то и умира. — 18 Наслѣдникъ неговъ Атаулфъ минува въ полуденнѭ Галлїѭ, примирява ся съ Онорія, оженя ся за сестрѫ му Плацидія, и утвърждава тамъ Висиготеско-то краляство.

1 Кога-то Гайна ся управяше къмъ Дунавъ-тъ, Унни-ти уже владѣяхѫ свободно надъ сичкы-ты задъ Дунавскы страны, кои-то по-напредь бѣхѫ подъ Готеско владѣніе, и реченый Гайна злѣ помыслилъ че може да ся учреди въ тыя страны. Тогазь царь и завоеватель Уннскый бѣ ся уже преставилъ, и на негово мѣсто царуваше Владо (1). Греко-Римски-ти писатели, изъ кои-то самы по нужды черпимъ нашѫ-тѫ історіѭ, не ны оставили нищо забѣлѣжено за това вѫтрешно Унско событіе, и за това не знаемъ точно кога Бѣломиръ е умрѣлъ, и кога Владо ся е воцарилъ, нито пакъ сынъ ли или що е былъ той Бѣломиру. Какъ да е да е, онъ щомъ чулъ че Гайна съ Готеы-ты свои преминѫлъ Дунавъ-тъ, събралъ скоро войскы-ты си, и отишьлъ на срѣщѫ имъ, защо мыслилъ че не му поносило никакъ да имъ позволи да ся населятъ въ царство-то му такива немирни и злосторници варвары, кои-то бы могли да подбадатъ и неговы-ты подданницы, отъ начала Уномъ покорившіяся Готеы, да ся соединятъ съ тѣхъ единъ день, да възстанѫтъ противу Унны-ты,

и да искатъ да гы испѫдятъ отъ древны-ты имъ тыя жилища. Владо предпочелъ убо да гы удари и покори днесь, кога-то, доста умалени, бѣхѫ и отъ задь гоними отъ Аркадіевы-ты войскы. Въ такова положеніе Гайна и Готѳи-ти му, като не можахѫ ни назадь ни напредь да отидѫтъ, бихѫ ся съ Унны-ты отчаянно, и можихѫ съ храбрость-тѫ си да ся крѣпятъ за нѣколко время; но понеже, колчимъ правяхѫ битвѫ, все загубвахѫ доволно отъ свои-ты, и немахѫ отъ къдѣ да подновяватъ силы-ты си, а най-послѣ и самъ Гайна, съ сичкѫ-тѫ храбрость що показа въ сраженіе-то, падѫ и ся уби, остали-ти Готѳски войни ся покорихѫ Унномъ, и останѫхѫ тѣхни подданници.

А Владо, за да покаже на Греко-Римляни-ты че ужь за тѣхнѫ ползѫ сторилъ Готѳомъ тѫіѭ войнѫ, и да ся въсползова политическы отъ едно дѣло, кое-то за своіѭ вещественнѫ ползѫ бѣ въспріялъ, отрѣза главѫ-тѫ Гайновѫ, и іѭ проводи царю Аркадію, кой-то іѭ пріе съ голѣмо благодареніе, и іѭ даде та іѭ носехѫ тържественно по улицы-ты на 3 Іаннуаріа 401 л. А за да покаже Владу и Унномъ благодареніе-то си, проводи имъ много даровы, и направи съ тѣхъ пріятелскы союзъ (2).

2 Слѣдъ малко, нѣкои-си отъ оныя, кои-то служили въ Греко-Римскы-ты войскы, побѣгше совокупилися на различны полчища, и подъ названіемъ *Унны* ходили по села-та Ѳракійскы и плѣнили (1). Аркадій проводи насрѣщѫ имъ вышепомянѫ-

таго военачалника Готѳа Фривита, кой-то ударивъ съ войскы-ты си реченны-ты пленители, уби мнозина отъ тѣхъ, и другы-ты покори, и така уведе миръ и покой между уплашены-ты жители Ѳракійскы (2). Филосторгъ (3) и Созоменъ (4) казватъ че тіи пленители были ужь истинни Унни пришедше отъ задъ Дунавъ-тъ. Но то не е никакъ вѣроятно, защо Владо царь Унискый, сотворивъ преди малко пріятелскы союзъ съ Аркадія не бы пуснѫлъ Унны-ты свои подданницы да воюватъ на Греко-Римскѫ-тѫ землѭ безъ причинѫ; и ако бѣ ималъ причинѫ да си развали пріятелство-то съ Аркадія, современни-ти списатели требваше да го кажѫтъ. Филосторгъ и Созоменъ убо ся погрѣшили, и отъ тѣхнѫ-тѫ погрѣшкѫ излъганъ Нікифоръ Каллістъ прилага даже и че тіи Унни плѣняще Ѳракіѭ имали предводитель самаго Влада (5).

3 Между това Аларикъ князь Готѳскый, кой-то отъ Аркадіѭ бѣ ся назвалъ и учредилъ началникъ на Восточнѫ-тѫ Іллѵріѭ (1) прибра тамъ подъ власть-тѫ си почти сичкы-ты свои соплеменницы; а тіи, радостни да иматъ такъвъ храбръ и достоинъ началникъ, единъ день согласившеся турнѫли го по свой народенъ обычай на щитъ, и воздвигше прогласили го восторжнимъ восклицаніемъ свой краль. Отъ тамо Аларику, совѣтъ сотворившу съ чиновницы-ты свои, не ся видѣло веке за прилично да слугува другымъ, и поискалъ съ подвигъ воинственъ да си спечели кральство (2); и като

мыслилъ видися, Стилихоновы-ты отъ Италіѩ на Елладѫ противу него воеванія и пакости, пожелалъ да обърне на татакъ оружія-та си, и, ако бы было възможно, да завладѣе Римъ, и да учреди кральство-то си въ самѫ Италіѩ. За това, намѣривъ угодно время кога-то Римски-ти легіони бѣхѫ употребени въ Ретіѩ (Славоніѩ) противу нѣкои-си варвары тамо нападнѫлы, онъ, втургнѫвся неѩ годинѫ презъ зимѫ съ свои-ты Готскы войскы, минѫлъ нечаянно Іуліанскы-ты Алпы (планины), и вшедъ въ Италіѩ, завладѣлъ нѣкои и другы градовы, и навелъ страхъ и ужасъ на вси Италіанцы, кои-то, за да ся избавятъ, хванѫли да бѣгатъ по Сардиніѩ, Корсикѫ, и Сициліѩ. Самъ царь Онорій на Миланъ, като немаше войскы, отъ страхъ мысляше да побѣгне и той презъ западны-ты алпы въ Галліѩ. Но искусный Стилихонъ, обѣщався да пойде скоро да доведе Римскы-ты легіоны отъ Ретіѩ, далъ Онорію дерзость да не бѣга, и ободрилъ сърдца-та на уплашены-ты граждани, кои-то и му ся врекли да ся упрѫтъ Аларику и да държатъ догдѣ онъ пойде и ся завърне отъ Ретіѩ. Така Стилихонъ тръгнѫлъ средъ зимѫ, и прешедъ Алпы-ты снѣгомъ и ледомъ покрытыя, пристигнѫлъ на Ретіѩ, и премирився съ варвары-ты, убѣдилъ гы даже да му дадѫтъ за помощь и часть отъ войны-ты свои, и тъй заповѣдавъ имъ да вървятъ скоро за Италіѩ наедно съ Римскы-ты легіоны, онъ ся завърнѫлъ преди нѭхъ съ легкы-ты конничны войны, и пристигнѫлъ на Ми-

ланъ, гдѣ-то го пріяли торжественно. Научився така Аларикъ че иде помощь Онорію, за да превари работѫ-тѫ, пратилъ посланницы да му кажѫтъ че трѣба незабавно, или да позволи Готѳомъ да ся населятъ въ Италіѭ, гдѣ-то щѫтъ пріятелскы да живѣѭтъ съ Римляны-ты, или да стори битвѫ съ тѣхъ за да ся рѣши кой кому трѣба да остави мѣсто-то. Хитрый Стилихонъ, за да даде время на войскы-ты Римскы да пристигнѫтъ, далъ отъ страниѫ Онорієвѫ притворно отговоръ Алирику, че ся склонява да има Готѳы-ты за гость и пріятели ако щѫтъ да ся населятъ, не въ Италіѭ, но задъ Алпы-ты въ Галліѭ и Испаніѭ. Аларикъ ся склонилъ на това, и незабавно прошедъ рѣкѫ Падуѫ, запѫтилъ ся съ войскы-ты си къмъ западны-ты Алпы, и пристигнѫлъ близо при града Лигурійскаго Поллентіѭ (днесь село на рѣкѫ Танаро въ Педемонтъ малко подъ Кераско, отстоящее до двѣ левгы отъ Албѫ и до седемь отъ Асти,) гдѣ-то ся запрѣли да си починѫтъ и да празнуватъ Хрістово Воскресеніе. Но Стилихонъ, щомъ му дошли и ся прибрали войскы-ты кои-то чакаше, тръгнѫлъ подиріѭ имъ, и ползуяся отъ совершено-то нераденіе въ кое-то намѣрилъ Готѳы-ты, далъ заповѣдь единому отъ воеводы-ты си поганину Саулу да нападне врьху имъ съ конничны-ты Римскы и варварскы войскы, и да гы удари на врьхъ Великдень (3), безъ да мысли че было грѣхота да ся прави бой и кръвопролитіе на единъ такъвъ Свѣтлый день. Настѫпенъ и ударенъ

така нечаянно Аларикъ, не ся забавилъ обаче да свыка и да нареди войскы-ты си, и посрѣшнѫвъ достойно непріятели-ты, показалъ сичкѫ-тѫ своѭ войнственнѫ искусность. Посрѣди же битвѫ-тѫ, воевода-та на Аланы-ты, кои-то служали Римляномъ (4), укоренъ бывъ преди малко отъ Стилихона като подозрителенъ и невѣренъ, за да си покаже вѣрность-тѫ, устремился съ войны-ты си на посредъ Готѳы-ты, и като посѣклъ много отъ тѣхъ най-сетнѣ былъ убитъ. Отъ убіеніе-то му же Алани-ти оставше безъ началникъ, обратилися на бѣгство, и спорядъ тѣхъ хванѫли да бѣгатъ и другы-ты Римскы войскы. Но Стилихонъ сіе видѣвъ притеклъ той-часъ съ пѣши-ты войскы, кои-то онъ до тогазь дьржалъ на странѫ, и тъй сички ободрени ударили отнова Готѳы-ты толкозь силно, що имъ надвыли совершено, и ты прогнали доста далечь. Слѣдствіе на това было че Римляне-ти освободили сичкы-ты свои робы, заробили и отъ Готѳы-ты много души, а наедно съ тѣхъ и самы Алариковы женѫ и дѣца, и имъ оплѣнили сичко-то полчище. Аларикъ обаче пакъ не загубилъ дерзость-тѫ си, и кога-то Римляне-ти ся распръснѫли по плѣнь, онъ прибравъ скоро останѫлы-ты си войны, втургнѫлся врьху имъ, и ты ударилъ и поразилъ така що си отвьрнѫлъ Римляномъ за злото що они му бѣхѫ сторили, и можилъ да ся каже побѣдитель като малко по-напредь бѣ побѣжденъ. За това Оросій, като приказва тѫіѭ битвѫ, дума за Римляны-ты че *браняще побѣдили*,

и побѣдители побѣждени были (5). Совсѣмъ тѣмъ Римляне-ти упазили плѣнило-то си, и Аларикъ като му умалѣли войскы-ты, дръпнѫлся съ нихъ въ горы-ты Апенинскы, гдѣ-то безъ хранѫ, безъ нищо, искаше да стори миръ съ непріятели-ты си, и да ся върне назадъ во своя си. Стилихонъ можаше лесно тамъ да му затвори пѫть-тъ; но боящися да не бы онъ тогазъ отъ отчаяніе да ся хвърли въ сърдце-то на Італіѭ, согласися съ него че може свободно да си пойде съ войскы-ты си презъ кой-то пѫть бѣ дошьлъ, съ условіе да не правятъ они по пѫть никаквы пакости, и му отдаде женѫ-тѫ, удържавъ въ залогъ само дѣцата му. Така онъ тръгнѫлъ съ войнства-та си за Іуліанскы-ты Алпы, и Стилихонъ вървѣлъ съ свои-ты на близо подиріѭ имъ за да гледа ужь да не бы да сторятъ зло, а съ намѣреніе да гы удари щомъ намѣри время и причинѫ. Войни варвари да вървятъ мирни по пѫть, и да не плѣнятъ ни грабятъ кога най-паче сѫ лишени отъ все, то бѣ почти невъзможно. Стилихонъ знаяше това, и щомъ дойшли при Вероиѫ, гдѣ-то веке ся небояше да могѫтъ да ся обърнѫтъ къмъ средъ-Італіѭ, ползовався отъ малкы нѣкои тѣхны безчинія, казалъ имъ че престѫпили законъ-тъ на соглашенія-та си, и гы ударилъ съ сичкы-ты си войскы. Въ това ново сраженіе Готеи и Римляне ся били юнашкы, и Стилихонъ самъ, какъ-то и Аларикъ, развили и показали изящнѫ дѣятелность, храбрость и искусность. Аларикъ даже, въ едно отъ стре-

мленія-та си въ сърдце-то на боя-тъ, безъ малко щялъ да ся улови робъ, ако Алане-ти съ неумѣренѫ-тѫ си ревность не были направили смущеніе и бъркотіѭ въ войскѫ-тѫ. Аларикъ, като едвамъ тъй можилъ да избѣгне, прибралъ си назадь войскы-ты, и като ся управилъ скоро къмъ Алпы-ты гледалъ да намѣри пѫть за вращаніе презъ горы-ты. Но Стилихонъ, кой-то го веке неоставялъ, преварилъ и го заприщилъ подъ еднѫ горѫ, гдѣ-то отъ гладъ и болесть войни-ти му кои умирали а кои бѣгали при Римляны-ты. Така отчаянъ веке Аларикъ хвърлился най-сетнѣ съ малцынѫ презъ горы-ты, и ся завърнѫлъ въ Іллуріѭ, съ іарость въ сърдце-то противу лукаваго Стилихона, и съ намѣреніе рѣшително да си отмьсти, щомъ ся отново приготви, за зло-то що му Римляне направили съ прелесть паче нежели съ храбрость (6).

4 Но преди да си тури намѣреніе-то въ дѣйствіе, Стилихонъ кой-то, не доволенъ що управляваше Онорія, бѣ отъ давно намыслилъ да стане пъленъ владѣтель на западнѫ-тѫ Римскѫ імперіѭ, тогазь, като гледаше че Правителство-то Аркадіево му бѣ противно и враждебно (1), помыслилъ че то му даваше благословнѫ причинѫ да развали пріятелство-то между двама-та братія цари, и тъй да отстрани совсѣмъ восточно-то царство отъ западно-то, и че тогази му бы было лесно да свали слабаго Онорія, и като немаше онъ дѣца, да покачи на царскыя-тъ престолъ сына

своего Еѵхеріа, кой-то отъ женѫ му Серінѫ бѣ Аркадію и Онорію стриковиченъ сынъ. За да извърши това, онъ помислилъ че трѣба да отнеме восточнѫ-тѫ Іллѵріінѫ отъ восточно-то царство, и да інѫ приложи западному, и тъй да вкорени враждѫ-тѫ между двѣ-ты імперіи. Но за това му требваше помощникъ, и такъвъ онъ помислилъ че може да му стане храбрый Аларикъ. Отправился убо до него, ако и да бѣше му главенъ непріятель, и му предложилъ да го назове отъ Онорієвѫ страпѫ главенъ воеводѫ на Іллѵрійскы-ты царственны войскы, и да му плаща за това четыридесятъ кентинары злато, ако ще да му помогне на завладѣніе-то Восточныя Іллѵріи, коя-то требвало, реклъ, да ся отдаде на западно-то царство, защо нему и отъ начала до Ѳеодосіа принадлежала (2). Аларикъ, кой-то не бѣше іоще готовъ за да си испълни отмьстителны-ты и завоевателны-ты намѣренія противу Італіінѫ, не видѣ за сега безполезно да пріемне Стилихоновы-ты предложенія, и согласився събра войскы-ты си, и дигнѫвся съ тѣхъ отъ при-Далматійскѫ и при-паннонійскѫ-тѫ варварскѫ страпѫ, гдѣ-то тогава бѣше, отиде, въ лѣто 405, на Иширъ (Арнаутлукъ), гдѣ-то ся учреди край-море-то отъ Дѵррахіонъ до Амвракійскыя-тъ заливъ, и сѣднѫ да чака Стилихона, кой-то бѣше ся вреклъ да дойде такожде съ многочисленны войскы, и тогазь заедно да захванѫтъ завладѣніе-то на Восточнѫ-тѫ Іллѵріінѫ съ главнаго й града Солуна. За увѣреніе на слово-то си

Стилихонъ бѣ далъ тогаи въ жилоѣ Африку и-ваго Аетія, кой-то бы толкова прочутъ на сетнѣ и за да преетвие всико сношеніе съ источно-то царство, заповѣдалъ да варатъ по Западны-ты пристанища и да не пущатъ никой корабъ отъ Аркадіеы-ты владѣнія да пристане 3.

5 Но като тъй приготи и сбра Стилихонъ тъзъ работа, едно важно приключеніе отъ къмъ сѣверъ нападна нечаянно на Италія, и го принуди да отложи воеваніе-то си на Илирія. Нѣкой-си Германскый князъ именемъ Радогайсъ 1, неизвѣстно добрѣ отъ кой страна и по кой причина, събралъ, по нѣкои-си, до 200, и по нѣкои други, до 400 хиляды (2) души войска отъ различны Келтійскы и Германскы народы (3), дигна война противу Римско-то царство, и си заелѣ да мине Дунавъ-тъ и Алпы-ты и послѣ да влѣзе въ Италія и да покори и истреби славнаго града Рима, негли за да освободи коренно така Германскы-ты народы отъ тяжко-то за нихъ Римское иго. Като чухъ това ужасно воеваніе, горки-ти Римляне и Италіяне са растреперахъ въ кѣщы-ты си. А Стилихонъ, кой-то самъ почти между нихъ не загуби дерзость-тъ си, расправи скоро въ и вѣтре въ Италія заповѣди за помощь и войска, затечеся и самъ на Тицинумъ (Павія), гдѣ-то учреди главно-то Римско полчище, и повелѣ да ся съберѣтъ тамо сички, съ намѣреніе, ако пристигне, да пойде съ тѣхъ да посрѣщне непріятель-тъ, и да му ся упре на минуваніе-то му презъ Ду-

навъ-тъ. Но Радогайсъ го превари (4), и вшедъ въ Италіѭ плѣни и развали много градовы и села, и отиде та осади въ Тосканѭ великаго града Флоренціѭ. Колко и да были войскы-ты му какъ-то рекохмы многочисленны, обаче Радогайсъ не знаилъ какъ ся прави война, и Флорентійски-ти граждане можили да ся укрѣпятъ и забранятъ до нѣколко врѣмя противу безчинны-ты му движенія и неискусны удары и нападенія. То дало врѣмя Стилихону да дочака и прибере въ полчище-то си сичкы-ты ожидаемы войскы, и тъй совокупилъ еднѫ доста многочисленнѫ войскѫ составляемѫ отъ тридесятъ легіоны Римскы, и отъ доволны союзницы чужденцы, сирѣчь Аланы Готѳы и Унны. Аланы-ты ній и по-напредъ видѣхмы че му бѣхѫ помогнѫли противу Аларика (5); Готѳи-ти же были до триста избранны волны юнацы, кои-то имали началникъ Сара нѣкого-си, Аларикова противника; а Унни-ти дошли (но призваніе вѣроятно Стилихоново) съ самаго царя своего Влада, кой-то и имѣющи, по видимому, дѣло съ задъ-Дунавскы-ты Германскы народы за оздравеніе на прѣдѣлы-ты новаго своего царства, ималъ е и равнѫ полезность, да помогне на разореніе-то Радогайсово, кой-то бы му былъ противникъ, и да спечели пріятелство съ западно-то Римско царство, какъ-то бѣ уже отъ Гайна пріятель съ Восточно-то. Съ тыя убо Римскы и союзническы войскы Стилихонъ тръгнѫвъ отъ Тицинумъ отишьлъ та нападнѫлъ нечаянно на Радогайсовы-ты, кои-то

намѣрили раздѣлены на три особны части подъ три различны начаниицы, и догдѣ Радогайсъ ся свѣсти отъ удивленіе-то си и зьмне потребны-ты бранителны мѣркы, Унци-ти прѣварившe ударили тяжкымъ стремленіемъ едиѫ отъ три-ти му оныя войнственны части, коіѫ-то и заградивше отъ вредъ разбили и поразили совершено. Това видѣвъ Радогайсъ убоялся, и вмѣсто да мысли какъ да ся сопротиви и да поправи вредѫ-тѫ си, поспѣшилъ да дигне осадѫ-тѫ отъ Флоренціѭ, и да ся дръпне безчинно съ сичкы-ты си осталы войскы на горѫ-тѫ Фесулѫ, коя-то бѣ часть отъ Апенінскѫ-тѫ планинѫ на сѣверо-востокъ отъ Флоренціѭ. Тамъ съ захващаніе-то на околны-ты тѣсны пѫтища и проходы отъ Стилихоновы-ты войнства, они бывше заприщени тъй като да не могѫтъ да бѣгатъ отъ никъдѣ, за малко врѣмя много множество отъ гладъ, отъ жадъ и отъ болесть измрѣли, и Радогайсъ слѣдъ нѣколко неуспѣшны покушенія за да си отвори пѫть, като видѣлъ че, колчемъ излазилъ на удареніе, войни-ти му все бывали побѣждаеми и убиваеми, най-послѣ отчаявся поискалъ поне самъ да може да побѣгне. Но и въ това си покушеніе не улучивъ, паднѫлъ въ рѫцѣ на непріятели-ты си, кои-то го вързали съ вериги, и слѣдъ малко му варварскы отсѣкли главѫ-тѫ предъ очиты на войскы-ты му. Тога-зи и тыя като ся отчаяли, за да ся избавятъ отъ извѣстно истребленіе, предали ся съ оружія-та си Римляномъ, кои-то като тъй лесно заробили толкова многочислен-

ны люди, не знуще що да ся правятъ, распрѣдѣли ся гуськ гоѣ по едны кѣстица на человѣкъ. Но они и тѣй ся не спасили, защо, като были отъ глѣдъ и болестъ утомени, и нѣкои и отъ новы-ты ся Господари хѣ употребляемы, за малко врѣме почти сички-ти погинали, нѣ между нихъ обаче остали до пѣдесетъ хѣлѣдъ войнъ отъ найизбранны-ты, кои-то Стилихонъ не продалъ като друга-ты, но совокупилъ присѣединилъ сѣхъ заплѣнилъ на свои-ты войски. Така ся свѣршило това страшно варваро-Германско воѣвание противу Римска-то царство, и Стилихонъ ся завѣрнѣлъ торжественно съ свои-ты побѣдоносны войски, посрѣщаемый на врѣмъ съ вѣнци и похвали, а Римскый Сенатъ и народъ му въздигнѣли въ честь единъ великолѣпенъ монументъ, поставиле на него по обычаю статуи-ты на Онорія, Аркадія и сына му Теодосія.

6 Въ слѣдующе-то 406 лѣто Стилихонъ ся обърнѣлъ пакъ умъ-тъ къмъ Илирія, постави Іовія превеетъ Илирійски, и го проводи при Алариха да му каже че и той слѣдъ малко щялъ да дойде съ войски-ты си, но че безъ да го чака отъ требвало да тръгне за Илирія на войнѣ. Сѣмъ же, безъ да губи врѣме, хванѣ да готви войски за войнѣ, кои-то думалъ че была потребна за да ся утвърди единъ здравъ миръ; а за да привлече хора-та да ся пишѣтъ войни, обѣщавался че, кой-то бы дошълъ на тѣзъ войнѣ, щялъ да пріемне отъ царство-то великы награжденія. А

понеже отъ умаленіе на жители-ты немаше почти и кой да пойде, выкаше на воеваніе и самы-ты робы, на кои-то ся обѣщаваше за това свободѫтѫ и по двѣ жълтицы за заплатѫ (1). Но совсѣмъ тѣмъ воеваніе-то на Іллуріѭ пакъ не станѫ, защо единъ новъ походъ Германскыхъ варваровъ на Галліѭ, гдѣ-то почти безъ препятствіе сторихѫ много зло, и въ слѣдующе-то 407 лѣто похищеніе-то на царскыя-тъ вѣнецъ отъ Костантіна нѣкоего (2) въ островъ Британіѭ, и минуваніе-то му войнствами въ Галліѭ, коѭ-то за малко время почти сичкѫ-тѫ завладѣ, принуди Онорія да заповѣда писменно Стилихону да не ходи на Іллуріѭ, но да гледа какъ да ся посрѣщне зло-то що ишло изъ Галліѭ. Между това Аларикъ, като му додѣяло да чака напразно въ Ипиръ Стилихона, въ началѣ 408-го лѣта станѫлъ отъ тамъ съ войскы-ты си, и прегазивъ Далмаціѭ, отишьлъ на града Имона, и тамъ като си починѫлъ, тръгнѫлъ пакъ, и минѫвъ рѣкѫ Акулѫ, и горскы-ты задъ Панноніѭ проходи бывшія толкозь тѣсны що твьрдѣ малко стражи были могли да ся упрѫтъ на многочисленнѣйшѫ войскѫ, влѣзлъ въ Норікъ вънъ отъ Апеннінскы-ты планины, и проводилъ до Стилихона посланицы за да му иска пары защо-то по негово завѣщаніе сѣдялъ да чака на Ипиръ толкозь время, и защо-то като не го видѣлъ да пойде тамъ, принудился онъ да дойде тукъ да го търси. Стилихонъ, пріявъ учтиво посланицы-ты му, оставилъ гы да ча-

кнтъ въ Равенна, а той отишьлъ на Римъ да пы-та царь-тъ и сенатъ-тъ какво трѣба да прави. Въ совѣтованіе-то имъ, по- много-то отъ совѣтницы-ты дали по-напредъ мнѣніе да ся бѣлятъ паче, нежели да дадѣтъ нѣщо Аларику: но слѣдъ обнесеніе-та що имъ далъ Стилихонъ за оправданіе свое и Алариково, рѣшили почти единогласно да дадѣтъ Аларику 4000 літры злато, кое-то е равно съ 40 кентинары що му ся онъ бѣ обѣщалъ (3), и тъй по настоящему успокоили Аларика за да не влѣзе въ Італіѣ. (4)

7 Но между това на Востокъ царь Аркадій умрѣ на 1 Маіа сего лѣта, оставивъ наслѣдникъ на царство-то седмогодишна и четыремѣсечнаго сына своего Ѳеодосіа II-го. На тоя слухъ Онорій поиска да пойде на Цариградъ за да оздрави наслѣдіе-то на братанецъ-тъ си. Но Стилихонъ, кой-то веке не требваше да мысли за Іллуріѣ, видѣ въ това приключеніе новъ пѣть отворенъ за крайно-то му честолюбіе, и представивъ Онорію че было вредително и бѣдственно за царство-то му да остави Італіѣ и столнинѣ-тѣ си въ такыва обстоятелства, гдѣ-то Константінъ похытитель отъ еднѣ странѣ и Аларикъ съ Готѳы-ты си отъ другѣ, сѣдяще при врата-та Італійскы, бѣхѣ негли готови да влѣзѣтъ и нападнѣтъ щомъ бы ся царь-тъ отдалечилъ, придума го лесно, онъ убо да остане и да проводи Аларика ведно съ Римскы-ты вѣрны войскы противу Константіна, а той Стилихонъ да пойде съ четыри легіоны на Цари-

радъ за да извьрши ужь що-то му бы Онорій заповѣдалъ, но съ намѣреніе наистинѫ да свали Ѳеодосіа отъ престолъ-тъ и да постави царь Восточный сына своего Еухеріа. Онорій, кой-то бѣ далечь отъ да познае тайны-ты Стилихоновы мысли, склонися на предложенія-та му, и самъ убо тръгнѫ за Павіінѫ, гдѣ-то ся събирахѫ войскы-ты за противу Константіна, а Стилихонъ останѫ въ Болоніінѫ за да положи въ дѣйстіе предложеныя-тъ си планъ. Но понеже маявся тамъ доволно время онъ непоказваше да прави за това никаквы приготовленія, поведеніе-то му ся видѣ не малко подозрително, и отъ него ползовався Олумпій кой-то, родомъ отъ при-Черно-море, бѣ чрезъ Стилихона достигнѫлъ на доста высокѫ степень въ царскы-ты палаты, расправи по пѫть Онорію тайны-ты Стилихоновы мысли, и като дойдохѫ на Павіінѫ разбута войны и чиновницы така що подигнѫ едно общо отъ тѣхнѫ странѫ возстаніе, и тъй они, като убили по-вече-то отъ Стилихоновы-ты приверженцы, зели заповѣдъ отъ Онорія да уловятъ и Стилихона. А той, безъ да слуша Сара воеводѫ и другы около него варвары помощницы, кои-то му думали да не бѣга и съ восклицаніемъ искали позволеніе да пойдѫтъ да ударятъ и поразятъ бунтовницы-ты, запретилъ имъ да не правятъ нищо, и ся рѣшилъ да чака; но тіи за непослушаніе-то му разгнѣвившеся нападнѫли нощіінѫ на стражи-ты му Унны спящія и гы избили, и безъ малко щели и него да убіінѫтъ; онъ же,

совсѣмъ що ся отървалъ и побѣгнѫлъ, и отшедъ на Равеннѫ влѣзлъ за покровителство въ еднѫ церквѫ, слѣдъ малко былъ изваденъ отъ тамъ отъ пристигнѫвши ты Олумпіевы чиновницы и войны, и посѣченъ на 23 Августа като предатель царскый. Такожде слѣдъ малко былъ по царскѫ заповѣдъ убитъ въ Римъ и сынъ му Ехерій. Така Олумпій похитивъ мѣсто-то и сановы-ты му, отнелъ му все що имаше, и му убилъ мучителскы мнозина роднины и пріятели. А Римскити войни возставше общимъ созаклятіемъ избили жены-ты и дѣца-та на варвары-ты, кои-то служащe въ царскы-ты войскы бѣхѫ ся всякога показали любезни Стилихону, и имъ плѣнили кѫщы-ты и иманье-то. Отъ това же имъ безчеловѣчно поведеніе раздражившеся тіи варвари войни, собралися вси на едно, и гнѣвомъ и отмьщеніемъ распалени отишли выше отъ 30,000 души и влѣзли въ службѫ Алариковѫ (1).

8 Аларикъ же, кой-то въ Норікъ чакаше да му ся проводятъ обѣщаны-ты пары (1), като чу че убили Стилихона, разумѣ че новый міністръ Онорієвъ Олумпій не щеше да испълни задълженія-та злѣ така осѫжденаго своего предшественника; но за да не му намѣрятъ причинѫ че развалилъ договоръ-тъ си безъ да ты попыта ще ли му платятъ или не, въздьржался по настоящему отъ всяко враждебно движеніе. и проводилъ до Онорія посланицы да му кажѫтъ, че той пакъ былъ готовъ да сохрани договоръ-тъ си, но че трѣба и

тіи незабавно да му проводятъ обѣщано-то количество пары, и за увѣреніе да му пратятъ въ залогъ Іасона сына Іовіа префекта Іллурійскаго, и Аетіа сына Гандентіева, кой-то и по-преди до три годины бѣ сѣдялъ при него въ залогъ (2). Съ тыя условія онъ ся обѣщаваше да излѣзе изъ Норіка, и да пойде въ Панноніѭ; а за увѣреніе имъ даваше и той свои человѣцы въ залогъ. Онорій и Олумпій отвьрлихѫ тыя Алариковы прѣдложенія, но за запазѫ на царство-то не зехѫ никои вещественны мѣркы. Аларикъ же, рѣшився да пойде право на Римъ, за да оздрави по-вече воеваніе-то си прати заповѣдь Атаулфу брату женину си, кой-то бѣ въ горніѭ Панноніѭ началникъ на еднѫ войскѫ отъ не малко Готѳы и Унны съставленѫ, да тръгне и той подпріѭ му незабавно за въ Італіѭ; а самъ, безъ да го чака, влѣзе въ Італіѭ, и безъ да ся запрѣ нигдѣ минѫ покрай Акуйлеѭ, Конкордіѭ, Алтінумъ, и презъ рѣкѫ Падѫ на Кремонѫ, и като не срѣшнѫ нигдѣ никое сопротивленіе, опустоши Болонійскѫ-тѫ область, остави на лѣво царствующаго града Равеннѫ, приближи при Риміни, влѣзе въ Ричепумъ, и обратився къмъ Римъ плѣни на минуваніе-то си колко-то крѣпости, градовы и села намѣри на пѫть-тъ си. Найпослѣ пристигнѫвъ до славнаго града Рима, осади го отъ вредъ толкова тѣсно, що горки-ти Римляне, като немаше веке отъ гдѣ да имъ дойде храна, хванѫхѫ слѣдъ малко да умиратъ отъ гладъ а мнѫгонъ и отъ чумѫ, като ся развали и уво-

нѣ въздухъ-тъ отъ много-то по улицы-ты натъркаляны мрьтвецы, кои-то не можахѫ отъ осажденіе-то да извадятъ и да погрѣбѫтъ вънъ отъ градъ-тъ. Между това никоя помощь не ся видѣ да пойде отъ Онорієвѫ странѫ, като че онъ бѣ ся рѣшилъ да остави тоя царствующій градъ на Аларикoво расположеніе. Като испаднѫхѫ убо въ совершено отчаяніе, защо немахѫ веке съсъ що да ся хранятъ, освень ако быхѫ ся рѣшили да ся іадѫтъ единъ другы, сенатъ-тъ Римскый проводи до Аларика за премиреніе посланницы Василіа Іспанянина бывшаго прежде (на 395 л.) префекта Римскаго, и Іоанна царскаго подписаря (тайносовѣтника), кой-то бѣ пріятель съ Аларика, а послѣ (на 423 л.) похити Римско-то царство. Тіи посланници, за да увардятъ ужь честь-тѫ на ветхѫ-тѫ Римлянскѫ горделивость, рекохѫ найнапредь Аларику, че Римляне-ти сѫ готови да сторятъ съ него миръ и любовь, ако условіята, кои-то онъ ще имъ предложи за това, сѫ благословни; ако ли не, тіи предпочитали войнѫ-тѫ и были готови да излѣзѫтъ купно на бой. Аларикъ же като знаяше добрѣ отчаянно-то на граждаиы-ты состояніе, защо повседневно роби варвари и други бѣжаще прихождахѫ и му казвахѫ сичко, засмѣ ся крѣпко и имъ рече: »Добрѣ ще сто-» рятъ да излѣзѫтъ вси, защо знаете че, колко по-» гѫста быва трева-та, толкозь и по-лесно ся ко-» си.« Послѣ приложи че, ако щѫтъ миръ и любовь, трѣба да му предадѫтъ все що има въ гра-

дъ-тъ злато, сребро, красны покѫщнины, и варвары робы. Надъ това единъ отъ посланницы-ты му рече: »Но като зьмнешь все това, що щешь веке да оставишь на граждány-ты«? онъ же му отговори: »душы-ты имъ.« Щѫть не щѫтъ тогазь посланници-ти ся обърнѫхѫ на молбѫ, и като не сторихѫ нищо, искахѫ и пріяхѫ позволеніе да съобщѫтъ рѣшеніе-то му на граждány-ты, и да му донесѫтъ отвѣтъ. Граждане-ти отчаявшеся на това услышаніе, дадохѫ слухъ на нѣкои ідолопоклонницы кои-то дошли отъ Тосканѫ и имъ рекли че, ако направятъ общо моленіе на ветхы-ты поганскы боговы, щяло да стане страшенъ гърмилъ и щели да паднѫтъ огненни клинове на варвары-ты, и да гы устрашатъ и пропѫдятъ. Но като станѫ и това и видѣхѫ че и отъ тамъ не излѣзе нищо, пратихѫ пакъ посланницы-ты съ заповѣдь да заключатъ миръ съ Аларика какъ-то могѫтъ. И тъй слѣдъ много прѣнія они заключихѫ миръ съ слѣдующы-ты условія: Задължавашеся градъ Римъ да даде Аларику 5,000 літры злато и 30,000 літры сребро (3); а при това, 4000 ризы копринянны, 3000 кожи аляны, и 3000 літры черенъ пеперь, и за увѣреніе да му предаде въ залогъ нѣколико дѣца отъ най-благородны родители. Съ тыя условія Аларикъ ся обѣщаваше отъ своіѫ странѫ, не само да мирува съ Римляны-ты, но и да бѫде помощникъ на царство-то срѣщо кой да е противникъ. Като остахѫ тъй съгласни и ся подписа договоръ-тъ, Римляне-ти го пратихѫ Оно-

рію за удобреніе; онъ же удобри сичко и подтвърди, и не останѫ веке освень испълненіе-то на обѣщаны-ты. Но гдѣ злато и сребро? общо-то сокровище бѣше празно, и совсѣмъ що расхвьрлихѫ тежъкъ данокъ по сенаторы и другы велможи и богаты хора, колко-то съ мѫкѫ можи да ся събере бѣше далечь отъ да стигне; за това ся принудихѫ да събержтъ колко-то драгоцѣнны украсы и утвары имаше накачены по ідолы-ты въ поганскы-ты храмовы, и даже да слѣѭтъ и развалятъ нѣкои и другы златны и сребрьны кумиры, кое-то причини превеликѫ жалость на ідолопоклонницы-ты, кои-то въ Римъ бѣхѫ іоще много. Отъ все това колко-то ся събра дадохѫ го Аларику, а за осталыя-тъ дългъ зеха съ моленіемъ время да му платятъ. Така Аларикъ ся дигнѫ съ войскы-ты си отъ Римъ, и отиде на Тосканѫ да чака исплащаніе-то имъ. Между това онъ бѣ имъ далъ за три дни позволеніе да ходятъ въ полчище-то му да си купуватъ що имъ трѣба, и огладнѣли-ти Римляне дадохѫ за хранѫ Готѳомъ все що имъ бѣ драгоцѣнно остало, а роби колко-то имаше въ Римъ, малко по малко бѣжаще повседневно побѣгнѫли почти вси, и тъй до 40,000 роби отишли и ся съединили съ Аларика (4).

9 Въ това истое время (1) Восточно-Римско-то царство има да пострадае отъ къмъ-то Уины-ты воевавшія отъ сямъ Дунавъ-тъ, но неуспѣвшія заради случившееся между нихъ омразно предателство. Причина-та на това воеваніе е неизвѣст-

на, защо никой ѣх не записалъ. Но ако сѫдимъ по тогашны-ты политическы обстоятелства, можемъ навѣрно да кажемъ че е слѣдующа-та. Ни видѣхмы выше 2°, че царь Аркадій, благодарѣвсѣ крайно отъ голѣмѣ-тѣ на царство-то му услугѣ на Уинд-ты поразившія Гайновѣ-тѣ Готскѣ войскѣ и убившія и самаго Гайна, не само проводилъ Владу царю имъ даровы, но заключилъ съ него и пріятелскы договоръ. Но каквы условія е бѣлъ написанъ той договоръ, никой отъ современны-ты писатели ны не казва 3; но все сочи да ны покаже че Аркадій, понеже знаше че Уинд-ти, пождавше Готфы-ты отъ древнѣ-тѣ имъ жилища, бѣхѫ за това и най-силни-ти и най-страшни-ти имъ врагове, а отъ нѣколко годины на сѫтъ Восточно-Римско-то царство ѫ многу пострадѫло отъ тѣ Готфы, помислилъ е тогазѣ несомнѣнно на отъ колко-то му бѣхѫ полезни Уинд-ти въ Гайновѣ-то дѣло, еще по-много му бѣхѫ били полезни, ако бѣ да се сѫединятъ договоромъ да му бѫдѫтъ союзници и помощници. Слѣдователно онѣ е предложилъ Владу, и той е радостно приелъ, и заключилъ помежду си сѫюзническы договоръ, съ който Владу да се обѣщаѣ, не само да ни мира и мольба съ Восточно-Римско-то царство, но даже и да го защищава срѣщу всѣки Готфскы и варварскы нападенія: и то и тѣ да му плащѫ всѣки годины по едѣ опредѣленѣ данѫкъ. Но е тѣ бѣли работа-та, какъ то е и тогазѣ изрекохмы, всѣко се веке разу-

мѣва, защо отъ тогази насямъ презъ цѣлы осемь годины Восточно—Римско-то царство нема нищо да пострадае ни отъ Унны, ни отъ Готѳы, ни отъ другы отъ къмъ Дунавъ-тъ варвары, и защо самъ храбрый Аларикъ, совсѣмъ що бѣше безпрестанно отъ Стилихона побуждаемъ да воюва и безъ него противу Іллѵріїѫ, сѣдѣ празенъ въ Ипиръ да чака три цѣлы годины Стилихоновы-ты войскы, и като не дойдохѫ, предпочете да обърне оружія-та си на Італіїѫ паче, нежели да ся хвьрли въ іавно бѣдствіе ако бы воевалъ самъ въ Іллѵріїѫ срѣщу Восточно-то царство. А сега като умрѣ царь Аркадій, видися че станѫло между Влада и Ѳеодосіеваго міністра Анѳеміа онова що станѫ между Аларика и Онорієваго міністра Олѵмпіа, сирѣчь че, какъ-то слѣдъ смьрть-тѫ Стилихоновѫ Онорій и Олѵмпій не сѫ рачили да припознаіѫтъ неговы-ты къмъ Аларика задълженія, така и новый пьрвый міністръ Восточнаго царства Анѳемій не е рачилъ да припознае Аркадіевы-ты къмъ Влада задълженія за да му плащатъ ежегодно уреченѫ-тѫ заплатѫ. Слѣдствіе естественно на това е было да си развали Владо пріятелство-то съ Греко-Римляны-ты, и да имъ проповѣда войнѫ.

10. Какъ да е да е, въ речено-то 408 [illegible]то Владъ царь Уннскый, събравъ многочислен[illegible] войскѫ, преминѫ Дунавъ-тъ, и дойде та осади [illegible]ссіїѫ единъ добрѣ укрѣпенъ градъ называе[illegible] *Гарсовѫ-крѣпость* (1), кого-то и завладѣ [illegible]малко съ предателство отъ вѫтре. А послѣ,

безъ да срѣщне нигдѣ нѣкое сопротивленіе, дойде до самѫ Ѳракіѭ, и направи много плѣнъ и опустошеніе. Тогава Греко-Римскый военачалникъ въ Ѳракіѭ, като видѣ че не бѣ въ состояніе да ся упре силою на такыва непріятели, намыслилъ да употреби лукавство-то. Предложивъ убо Владу да пойде при него да ся разговори за миръ, и пріявъ дозволеніе, пріиде и хванѫ да го гали и ласкае, и да го убѣждава че е добро да стори миръ съ Греко-Римско-то царство и да ся върне назадь. Но Владо, кой-то отъ такыва не щеше да разбира, отговори: «ако щете миръ, трѣба да ми ся « обѣщаете писменно че ще ми плащате ежего- « дно дань колко-то ми ся иска; ако ли не, и « віи нищо отъ мене да не ожидавате освень вой- « нѫ, и тогазь (рѣче показавъ слънце-то) не ще « да ми е мѫчно да завладѣѭ, ако щѫ, сичкѫ- « тѫ землѭ, коѭ-то огрѣва това слънце.» На такъвъ единъ рѣшителенъ отговоръ като немаше що да рече, Греко-Римскый военачалникъ ся престори че го удобрява, и ся вече да пише на Цариградъ; но догдѣ дойде отвѣтъ, поиска да сѣдятъ мирни войскы-ты и отъ двѣ-ты страны, и даже да ся навѣждатъ и разговарятъ пріятелскы. Владо, не проумѣвъ лукавщинѫ-тѫ му, не видѣ нѣщо да прѣчи на това предложеніе, и го прія. Но отвѣтъ-тъ ся бавяше да дойде, а Греко-Римски-ти чиновници като ся виждахѫ често и разговаряхѫ съ Унскы-ты, по тайно наставленіе на военачалникъ-тъ си, хванѫли да гы запытватъ за

Влада какъвъ е и що е, и какъ ся обхожда съ нихъ; а като зели отговоръ че былъ строгъ въ благочиніе-то, свирѣпъ въ наказаніе-то, и малко даровитъ къмъ оныя кои ся показватъ храбри и юнаци, они хванѫли да хвалятъ и уважаватъ своего царя Ѳеодосія, и да казватъ че той на противъ былъ добръ, кротъкъ, праведенъ и человѣколюбивъ, че вьршилъ все согласно съ законы-ты кои-то были много добры, и нищо не правилъ по своіѭ-тѫ особитѫ волѭ; че былъ милостивъ къмъ повинны-ты, и щедръ наградитель къмъ храбры и достойны-ты; слѣдователно положили сичко-то си говорително искуство въ да гы предумватъ и убѣждаватъ че щели много добрѣ да сторятъ и много да ся ползоватъ, ако бы ся рѣшили да оставятъ службѫ-тѫ Владовѫ и да влѣзѫтъ въ службѫ Греко-Римскѫ. Тія и други такыва хитри и лукави словеса прельстили простодушны-ты и корыстолюбивы-ты оныя Уннскы чиновницы, и така единъ день Владо ся напрасно научава че по-вечето му полководци съ подчинены-ты имъ войны минѫли въ Греко-Римско-то полчище! Позна той тогазь сичко-то лукавство на Греко-Римскыя-тъ военачалникъ, но като не бѣ веке въ состояніе да си отмьсти, дигнѫся скоро съ осталы-ты си вѣрны малцинѫ воинства, и ся завьрнѫ во своя си презъ Дунавъ-тъ. Въ завращаніе-то му Греко-Римляне-ти го гоняхѫ и ударяхѫ гдѣ какъ го пристигнувахѫ, и тъй му убихѫ много войны; Скири-ти найпаче, рода Аланскаго, кои-то вьрвяхѫ най напо-

дирь, пострадахѫ най-много отъ тыя ударенія, и быхѫ почти вси убіени или роби уловени. Уловени-ти ся закарахѫ на Цариградъ, гдѣ-то, понеже бѣхѫ много, не видѣхѫ за добро да гы дьржатъ, но гы распродадохѫ или даромъ раздадохѫ различнимъ, съ условіе да гы закаратъ и распръснѫтъ по Асійскы-ты области, и да гы не пущатъ никоги да минѫтъ отъ сямъ на Цариградъ или на Еѵропа. Така станѫ, и много время послѣ Олѵмпійски-ти окресности въ Вѵѳѵніім бѣхѫ іоще населени отъ тыя человѣцы, кои-то самъ Созоменъ видѣлъ тамъ упражняемы въ земледѣліе (2).

11 Между това Аларикъ съ войскы-ты си все сѣдяше въ Тосканѫ та чакаше совершено-то испълненіе на договоръ-тъ си съ Римляны-ты, а цѣла година ся минѫ, пакъ Онорій совсѣмъ ся непогрыжи да му доплати осталѫ-тѫ дань, и да му даде Астіа и другы человѣцы въ залогъ. За това въ лѣто 409 Сенатъ-тъ Римскый, боящися да не дойде пакъ Аларикъ да осади градъ-тъ, проводи на Равеннѫ трима посланницы именемъ Цециліана, Аттала, и Максиміана съ моленіемъ къ царю да испълни незабавно договорны-ты условія, или да проводи срещу Аларика доволнѫ войскѫ за да го испѫди изъ Італіім. Но Онорій, прельщаемъ всякога отъ ласкатели-ты си, вмѣсто да послуша посланницы-ты и да стори онова що бѣхѫ дошли да му искатъ, видѣ за по-лесно да имъ запуши уста-та дающи имъ онова що не искахѫ, сирѣчь: Цециліана нарече Префектъ преторійскый въ Римъ,

а Аттала попечитель на финансы-ты, и тъй гы испраги назадь съ великы почести. А за да успокои колко-годѣ и Римляны-ты, проводи заповѣдь въ Далматіѭ да пойдѫтъ отъ тамъ на Римъ пять легіони избранни войни числомъ шесть хіляды. Тіи наистинѫ тръгнѫхѫ по сухо за Римъ; но когато стигнѣхѫ близо при Аларика, смѣлый но безразсудный ихъ воевода Валентъ, за да не го укорятъ варваре-ти че го было страхъ отъ нихъ, вмѣсто да гледа презъ кой пѫть бы можилъ да мине безъ да го усѣтятъ, отиде право презъ пѫть-тъ, отъ гдѣ-то Аларикъ, услышавъ прихожденіе-то имъ, сѣдяше та гы чакаще съ сичкы-ты си войнства. Така неизбѣжно ся ударихѫ единъ-другы, и Аларикъ загащивъ отъ всекъдѣ изби гы сичкы-ты, освень стотинѫ души, кои-то едвамъ съ Валента наедно ся отървахѫ и дойдохѫ на Римъ. Съ неѭ войскѫ бѣхѫ ся соединили на пѫть и отъ вышеречены-ты посланницы Атталъ и Максиміанъ, и така и тіи ся намѣрихѫ обуздани въ сраженіе-то. Атталъ можи и той да побѣгне и да си пойде съ Валента на Римъ; но Максиміанъ ся улови робъ, и едвамъ баща му Мариніанъ го измоли напоконъ и освободи като даде за откупъ Аларику до 30000 жълтицы стоящыя около 17400 турскы лиры.

12 Ніи видѣхмы (1) че и Аларикъ бѣше повыкалъ на своѭ помощь изъ горніѭ Паннониѭ женина си брата Атаулфа съ не малко нему подчинены войны Готеы и Унны. Атаулфъ отъ разли-

чны препятствія едвамъ тѫзи годинѫ моживъ да мине Алпы-ты, управися къмъ Тосканѫ за да ся сбере съ Аларика. Онорій сія услышавъ, и научився че тіи нови непріятели не были твърдѣ много, поиска да имъ пресѣче пѫть-тъ, и писавъ за това заповѣдь до сичкы-ты стражи що имаше по тамошны-ты градища, проводи и самаго пьрвоміністра Олумпіа съ триста избранны Унны, кои-то бѣхѫ въ Равеннѫ на неговѫ службѫ. Вси тіе стражи и войни собравшеся составихѫ войскѫ по-голѣмѫ отъ Атаулфовѫ-тѫ, и ударихѫ Атаулфа близо при Пизѫ, и преодолѣвше убихѫ му до 1100 человѣцы, а сами не загубихѫ выше отъ 17; но совсѣмъ тѣмъ неможихѫ да му пресѣкѫтъ пѫть-тъ, и тъй онъ съ осталы-ты си войны отиде и ся соедини съ Аларика, а Олумпій съ свои-ты ся завърнѫ на Равеннѫ съ похвалѫ че побѣдилъ, а съ укоръ че не завьршилъ онова що му бѣ заповѣдано (2). Слѣдъ малко скопци-ти палатски кои-то му завиждахѫ, укорившe го предъ царь-тъ че той самъ былъ причина на сичкы-ты царственны злины, фьрлихѫ го отъ высокыя-тъ му санъ, и той убоявся да не испати по злѣ, побѣгнѫ на Далматіѭ. Отъ тамъ онъ пакъ бы напоконъ призванъ и поставенъ на высокѫ-тѫ си службѫ; но послѣ пакъ бы сваленъ и отдалеченъ, а най-сетнѣ бы злѣ уморенъ отъ мѫжа Онорієвыя сестры Плицидіи Константіа, кой-то му отрѣзѫ пьрво уши-ты, а послѣ повелѣ та го бихѫ съ крывацы (ῥοπάλοις) до гдѣ умрѣ. На Олумпіево же мѣсто ся покачи вышепомянѫтый

префектъ Іллурійскый Іовый, и Атталъ станѫ префектъ Римскый (2).

13 Тъй като погинѫхѫ вышеречени-ти пять легіони Далматійски, и останѫ Римъ безъ никаквѫ помощь, Сенатъ-тъ Римскый выше и выше въ боязнь, проводи къ Онорію новы посланницы съ теплимъ моленіемъ да ся умилостиви царь-тъ за бѣдственно-то градско положеніе, и да заключи миръ съ Аларика. Съ тыя посланницы отиде и самъ папа Іннокентій І-ый. Отъ тѣхъ Онорій най-сетнѣ убѣдився, выка съ писмо Аларика да пойде на Риміни (ariminum) градище до 30 міля отъ Равеннѫ отстоящее, проводи тамъ отъ своіѫ странѫ и пьрваго своего міністра Іовіа, и тъй тій двоица мѫжи, кои-то іоще отъ Стилихоново время бѣхѫ си станѫли познайници и пріятели въ Ипиръ, събрахѫся въ Риміни, и начахѫ да ся разговарятъ за какъ да ся устрои миръ. Аларикъ, раздраженъ отъ минѫлы-ты Римскы невѣрности, не щеше да ся склони, освень ако му ся на здраво обѣщаіѫтъ: 1⁰ да му плащатъ всякѫ годинѫ по едно огромно количество злато и жито; 2⁰ да му дадѫтъ за него и за народъ-тъ му двѣ-ты Венетійскы области, Норика, и Далматіѫ за населеніе. Іовій, като не можи да го предума за по-умѣрены условія, склони ся да извѣсти тыя предложенія Онорію, и за да покаже искренность Аларику, писа за това писмо-то си предъ очи-ти му, а съ тайно друго писмо совѣтува царь-тъ да постави Аларика военачалникъ на пѣши и конничны-ты цар-

ственны войскы, защо тъй онъ можилъ бы да умекне въ исканія-та си, и да склони на миръ съ по-умѣрены условія. Кога-то слѣдъ малко дойде писмо отъ Онорія за отвѣтъ, Іовій, за да покаже пакъ искренность Аларику, отвори несмысленно предъ него писмо-то царско и го прочете велегласно. Онорій му пишеше «че за злато и жито що искалъ Аларикъ, самъ Іовій трѣба да опредѣли колко може да му ся даде, понеже като vпархъ дворный онъ най-добрѣ знаяше силѫ-тѫ на царственны-ты дани и приходи; а колко-то за военачалнически или другы такъвъ санъ, онъ никоги не бы ся склонилъ да даде ни Аларику ни другому отъ народа его, и ся чуди какъ Іовій смѣялъ да му предложи едно такова нѣщо.» Тыя като чу Аларикъ, за другы-ты работы нищо не рече, а за отрицаніе-то на военачалнический санъ, съвсѣмъ що не бѣше го искалъ, пріявъ Онорієвы-ты рѣчи като едно велико поруганіе и униженіе за него и за народъ-тъ му, много ся разгнѣви, и тутакъ-си скочивъ на крака выкнѫ на чиновницы-ты си кои-то бѣхѫ съ него: «Тіе горделиви Римляне не ны « почитатъ достойны за началство! Вървѣте ско- « ро да пойдемъ на Римъ, и тамъ ще имъ пока- « жемъ какъ Готѳи-ти знаѣтъ да си отмьстятъ « за едно такова поруганіе на народъ-тъ имъ.» И Аларикъ той-часъ отшедъ на полчище-то си, слѣдъ нужны-ты пріуготовленія дигнѫ ся съ войскы-ты си за Римъ. А Іовій посраменъ отъ еднѫ странѫ че не можи да свьрши нищо какъ-то ся

хваляше пріятелю си Аларику, и устрашенъ отъ другѫ за да не бы былъ обвиненъ съ поведеніе-то си предъ царь-тъ, щомъ ся заврати въ Равеннѫ, хвърли причинѫ-тѫ на несполукѫ-тѫ и на поведеніе-то си върху Аларика, и като го представи като недостойнъ веке за всяко милосердіе, за да отхвърли отъ себе всяко подозрѣніе, закле ся самъ на главѫ-тѫ царскѫ, и тури и другы-ты правителственны сановницы да ся заклънѫтъ такожде, че отъ своіѭ странѫ нема никога да ся склонятъ да сторятъ съ него миръ, но щѫтъ всякога да воюватъ на срѣщѫ му даже до смерти; побуди такожде и Онорія великимъ поощреніемъ, и той видѣвъ тѣхнѫ-тѫ великѫ показуемѫіѭ ревность, безъ да помысли по-надълбоко, заклеся и самъ на главѫ-тѫ, т. е. на животъ-тъ си, че нема никога да стори миръ съ Аларика (1).

14 Тъй като ся рѣши това дѣло, Онорій испрати по сичкы-ты страны на царство-то си да му ся съберѫтъ скоро войскы-ты, и освень това проводи и до Унискаго царя писмо съ моленіемъ да му проводи и той десять хіляды Унны на помощь противу Аларика; а за да иматъ тіи хранѫ изобилнѫ по пѫть кога ще дойдѫтъ, проводи заповѣдь въ Далматіѭ да приготвятъ жито, хлѣбъ, овцы, и говеда. Проводи такожде и подиръ Аларика хора да съгледватъ дѣянія-та и вьрвежъ-тъ му къмъ Римъ. Аларикъ же, като бѣ на пѫть за той-*зи градъ*, мысляше си че съ войны варвары и необразованы каквы-то водяше не бѣ възможно да го за-

владѣе безъ да повреди крайно и него и жители-ты му, а той, като благороденъ въ чувства-та си, не щеше това да стори. Раскаявся убо нѣкакъ-си, проваждаше на Равеннѫ епіскопы-ты на градища-та презъ кои-то минуваше, да ся молятъ Онорію да стори миръ съ Аларика, и да не става съ упорство-то си причина да ся презьмне на силѫ и да ся предаде на разореніе единъ градъ, кой-то выше отъ хілядѫ годины е царствувалъ на величайшѣѭ часть земли. Освень това тіи епіскопи пришедше казвали Онорію и всѣмъ сановникомъ его, « че Аларикъ не щялъ веке да бѫде толкова строгъ и изискателенъ въ предложенія-та си; защо нито началство веке просилъ, нито преждеречены-ты области за населеніе искалъ, но само область Норикъ да му ся даде былъ благодаренъ, а тая область, освень що была далечь и на край царство-то по Дунавъ-тъ, твьрдѣ малко дань и приходъ давала, понеже непрестанно была отъ ближны-ты й варвары наступаема и плѣняема. Колко-то за злато, Аларикъ веке не искалъ, а жито и хранѫ благодаренъ былъ да му ся дава толкова, колко-то самъ царь-тъ бы разсѫдилъ че му стига на годинѫ. Съ тыя умѣрены условія онъ былъ готовъ сега да стори миръ, и тогазь ся обѣщава да има всегдашно пріятелство и споборство съ Римляны-ты, и да имъ помага войнственно противу всякаго врага и супостата, кой-то бы дигнѫлъ брань и оружіе на царство-то.» Тія условія ся видѣхѫ наистинѫ много умѣрени Римляномъ отъ странѫ

побѣдоносиаго Аларика; но Іовій и други-ти правителственни сановници нему привержени, отвѣщахѫ «че, слѣдъ такыва страшни клетвы, кои-то бѣхѫ вси съ царя наедно сторили, не бѣше веке възможно да ся говори за миръ съ Аларика; че ако клетва-та имъ бѣ поне станѫла въ Бога, можахѫ, като іѫ престѫпятъ, да ся надѣіѫтъ прощеніе отъ Божіѫ-тѫ милость; но понеже бѣ станѫла на главѫ-тѫ царевѫ, то не бы имъ ся было простило никога да престѫпятъ единѫ таквѫзи клетвѫ.» До толкозь, каже Зосімъ, ся показахѫ безумни и несмысленни тіи царственни управители, лишени бывше отъ Божіѫ промысль (1).

15 Между това Аларикъ пристигнѫ до двери-ты Римскы, и заплаши Римляны-ты че, ако не ся согласятъ и тіи съ него противу Онорія, ще имъ разори градъ-тъ совершено. А понеже не поспѣшихѫ да му отвѣщаіѫтъ, онъ съ еднѫ часть отъ войскы-ты си осади градъ-тъ, и съ другѫ отиде та забиколи и удари Порто (пристанище-то) градецъ укрѣпенъ на Тибръско-то истеченіе въ море-то, гдѣ-то ся намираше сичка-та градска храна, и за малко дниго завладѣ. Тогазь прати пакъ да кажѫтъ на граждапы-ты че, ако не пріемнѫтъ по-скоро предложенія-та му, ще раздаде хранѫ-тѫ въ плѣнь на свои-ты войны. Върху това сенатъ-тъ Римскый ся събра, и слѣдъ дълго совѣтуваніе, понеже вси видѣхѫ че, ако не имъ дойдяше хра-на отъ пристанище-то, непреиѣнно въ градъ-тъ [illegible]ахѫ сички да измрѫтъ, рѣшихѫ единогласно че

трѣба да ся покорятъ Аларику, и тъй го выкахѫ и уведохѫ въ Римъ. Аларикъ можаше тогава да ся прогласи царь Римскый; но като хитръ політікъ, иска да покаже на Римляны-ты че не брежилъ ужъ за своіѫ, но за тѣхнѫ полѫ, и като имъ расправи колко не достоинъ былъ за царство Онорій, рече имъ да си изберѫтъ другы царь на негово мѣсто, и за такъвъ имъ показа выше (1) помянѫтаго Аттала префекта Римскаго, защо мысляше че той съ късыя-тъ си умъ щеше да му бѫде во все покоренъ. Атталъ убо воцарився, промѣни и сичкы-ты властны сановницы, и постави Лампадіа префектъ преторійскы, Маркіана префектъ Римскы, выше (2) реченаго Валента началникъ на конницы-ты, Атаулфа брата жены Алариковыя комитъ на доместицы-ты, т. е. началникъ на царскы-ты стражи, а самаго Аларика, главенъ военачалникъ на сичкы-ты войскы, и особливо на пѣши-ты. Слѣдъ тыя и другы наименовавія Атталъ одѣянъ въ багряницѫ и накиченъ съ царскаго вѣнца на главѫ, представися славно и торжественно предъ сенатъ-тъ, и изрече слово, кое-то показваше сичкѫ-тѫ му горделивѫ глупость, и съ кое-то ся обѣщаваше че ще опази на сенатъ-тъ сичкѫ-тѫ му древніѭ важность, и ще покори на Римляны-ты Егѵпта, Востока и сичкѫ вселеннѫіѭ. Напоконъ, за да отърве и Африкѫ отъ Онорієвѫ-тѫ власть, проводи тамъ съ малкѫ ничтожнѫ войскѫ нѣкого-си Константіна, безъ да послуша Аларика совѣтовавшаго да проводи Готеы съ началникъ Готеъ

именемъ Друма. Отъ другѫ странѫ станѫ заедно съ Аларика и съ сичкы-ты Римскы и Готѳскы войскы, и отиде на Равеннѫ за да събори отъ престолъ-тъ и самаго Онорія. Онорій же убоявся прати посланницы да му кажѫтъ че е готовъ да го пріемне за сопричастникъ и да расподѣли съ него царство-то си. Но Атталъ надменъ отъ гордость отвѣща че дѣлъ съ него никакъвъ не пріема, и иска да му отстѫпи онъ совершенно царство-то си, и ако стори това самоволно, обѣщавася да го испрати честно съ нарочны царскы корабы на кое-то мѣсто и на кой-то островъ ще да ся дръпне, и да му дава тамъ все що ще да му е потребно. Отъ единъ такъвъ-зи отвѣтъ впаплаченъ Онорій, наготвися да бѣга отъ Равеннѫ; но тутакъ-си му прихождатъ на помощь отъ Востокъ шесть легіони войска отъ четыри хиляды войны, отъ коіѭ-то пріявъ дерзость останѫ догдѣ да ся научи какво е станѫло въ Африкѫ. Слѣдъ малко приходи отъ тамъ извѣстіе, че властитель Онорієвъ Иракліанъ разбилъ и истрепалъ Атталовы-ты войны съ началника имъ Константіна, и запретилъ на сичкы-ты търговскы корабы да не носятъ веке на Римъ ни жито, ни масло, ни коіѭ-годи хранѫ, и тъй слѣдъ малко станѫ въ Римъ гладъ голѣмъ до толкозь, що единъ день ся чу гласъ въ іпподромъ-тъ зовящій: *Опредѣлете цѣнѫ за человѣческо мѣсо*! Като ся чу поразеніе-то Константіново въ Африкѫ, Атталъ събра совѣтъ-тъ да размысли що трѣба да ся прави. Тамъ Іовій прибѣжникъ отъ Онорія да-

де мнѣніе, че нема друго освень да ся прати нова войска отъ Готѳы составлена. Атталъ же съ ярость изыка «че никога не ще повѣри варваромъ едно толкова важно дѣло,» и испроводи другы не по-способны отъ пьрвы-ты. Това видѣвъ Аларикъ разумѣ че Атталъ, вмѣсто да му бѫде послушливъ и покоренъ, ставаше всегда препятствіе на успѣхъ-тъ му, и раздраженъ особно отъ Іовіевы-ты противу Аттала увѣщанія, дигнѫ осадѫ-тѫ отъ Равеннѫ, и дръпнѫ войскы-ты си на Римини, съ намѣреніе да ся примири съ Онорія (3).

16 Като си настани тамъ работы-ты, Аларикъ отиде на Римъ, гдѣ-то предложи отнова на совѣтъ-тъ да ся проводятъ Готѳи на Африкѫ; а понеже Атталъ пакъ не прія това предложеніе, онъ зе съ себе-си Аттала, и го заведе на Риміни. Тамъ вънъ отъ градъ-тъ, предъ очи-ты на сичкы-ты войскы и на сичкыя-тъ събранный народъ, прогласи Аттала недостоинъ за царство, и сваленъ отъ престолъ-тъ, отне му вѣнецъ-тъ, багряницѫ-тѫ и сичкы-ты царскы бѣлѣгы, и гы проводи Онорію съ извѣстіе че му отдава Римъ и че е готовъ да стори съ него миръ по уречены условія. Онорій прія съ радость тыя предложенія, и хора ся опредѣлихѫ и отъ двѣ-ты страны да ся разговорятъ и согласятъ за условія-та на миръ-тъ. Градъ Римъ ся покори отнова Онорію, кой-то на 12 Февруарія 410 л. издаде заповѣдь какъ подтвърдава сичкы-ты сановницы кои-то бѣхѫ ся отдѣлили отъ Аттала преди паденіе-то му. Но въ

това помежду ся случи пакъ да стане едно дѣло, кое-то погрузи всякѫ надеждѫ за миръ, и наведе на Римъ неисказано злощастіе. Выше (1) помянѫтый Саро, кой-то слѣдъ смьрть-тѫ Стилихоновѫ бѣ ся дръпнѫлъ съ триста войны юнацы въ Пиченумъ, и презирающи Онорія и мразящи Аларика тичаше тукъ тамѣ за плѣнь и нападаше кога на Римскы-ты а кога на Готѳскы-ты войскы, единъ день, видѣвъ че Атаулфъ иде на срѣщѫ му съ превъсходнѫ войскѫ, и разумѣвъ че неще може да стои напротивъ, прибѣгнѫ при Онорія, и ся пристави пакъ на неговѫ службѫ. А понеже мразяше крайно Аларика, всякога даваше Онорію совѣтъ да ся не примирява съ него; а сега като видѣ че противу увѣщанія-та му става разговоръ за примиреніе, онъ за да развали работѫ-тѫ става тайно съ войны-ты си, и отходи та напада нечаянно на единъ Алариковъ полкъ, и му убива много войны. Това вѣроломно дѣло бывшее отъ Онорієваго чиновника посрѣди мирны съ него разговоры Аларикъ претълкувавъ че станѫло непремѣнно по тайнѫ Онорієвѫ заповѣдь, распалися гнѣвомъ срѣщу него, и прекъсавъ мирны-ты разговоры, дигнѫся съ войскы-ты си, и отиде пакъ на Римъ водя съ себе и Аттала за да го постави отнова царь. Но понеже Римляне-ти го не пріяхѫ, онъ имъ осади пакъ градъ-тъ, и слѣдъ нѣколко-мѣсячно осажденіе [illegible]ара граждане-ты да испаднѫтъ отъ гладъ на [illegible]за несносно состояніе, що нѣкои-си отъ нихъ, [illegible]опяще веке отворихѫ нощіѭ градскы-ты две-

ри, и тъй Аларикъ вшедъ на 24 Августа сего лѣта, даде волѣ на войны-ты си да сторятъ изъ кѣщія-та колко-то щѣтъ плѣнъ и грабежъ, а имъ запрети само въ церквы и монастыри да не влазятъ, и честь-тѣ и животъ-тъ на мѫжи и жены да не докачатъ. Нъ какъ ся ограничаватъ въ злодѣяніе-то варвари необуздани? Тіи плѣнихѫ и разграбихѫ сичко що намѣрихѫ въ Римъ, и входяще свободно въ кѣщія-та, мѫчахѫ ступаны-ты, а нѣкои-си и убивахѫ за да имъ кажатъ тдѣ сѫ си скрыли имание-то; много кѣщи и друты направы даже и съ огнь изгорихѫ, и горки-ти жители никоѩ избавѫ не намѣрѧхѫ, освень яко можахѫ да побѣгнѫтъ на вънъ, или да влѣзѫтъ въ церквы-ты Св. апостолъ Петра и Павла, защо въ тѣхъ кой-то бѣ ся вредилъ да прибѣгне, или какво-то нѣщо бѣ могло да ся пренесе, тому варвари-ти по Аларикова строгѫ заповѣдь не смѣяхѫ да посегнѫтъ. И тъй славный и великолѣпный той градъ 1163 годины слѣдъ основаніе-то си, напълнися съ развалины, опустошися отъ хора и имание, и успрокоиаше превъсходно [2].

17 Слѣдъ тридневно такова плѣненіе на Римъ, Аларикъ, вмѣсто да гледа да утвердѝ власть-тѣ си и царство-то си въ Италіѩ, остави разореннаго того града, и водящи съ себе многи благородны плѣнници, между кои-то бѣ и сама сестра Онорієва Плацидія, отиде на Полѫ града, кого-то завладѣ съ осадѫ и разграбѝ. Послѣ минѫ презъ Луканіѩ, и презъ земліѩ-тѣ на Бру-

тіаны-ты, плѣни и разграби града Регіумъ, и тогазь погледнѫвъ на островъ Сицилiѭ, направи скоро легкы корабы, и турнѫвъ въ нихъ нѣколко отъ войскы-ты си, проводи гы да минѫтъ на тоя островъ и да го завладѣѭтъ. Послѣ онъ мысляше да мине на Африкѫ, да завладѣе тѫѭ преизобилнѫ область, и да ся засели въ неѭ. Но едвамъ кораби-ти му тръгнѫхѫ на пловъ, страшна буря ся случи на море-то, и гы разби и погрузи сичкы-ты предъ очи-ты му. Аларикъ ся ожали премного отъ това злополучіе, и въ недоумѣніе що да стори дръпнѫся на Косенцѫ (Консентінѫ) за да си помысли. Но тамъ напрасно ся разболѣ, и за малко дни умрѣ за великѫ жалость на храбры-ты му войскы, кои-то и го погребохѫ по тѣхному обычаю съ великѫ честь въ дъно-то на еднѫ тамъ ближнѫѭ малкѫ рѣкѫ именемъ Гарентінѫ, слѣдъ като ѝ обърнѫхѫ водѫ-тѫ възъ другѫ странѫ; а като го закопахѫ, пакъ ѭ пуснѫхѫ да си вьрви на ветхо-то мѣсто, и то за да не знае никой гдѣ му е былъ гробъ-тъ, вѣроятно за да не пойде послѣ нѣкой отъ непріятели-ты да го изрови и обезчести, или да отнеме богаты-ты сокровища кои-то погребохѫ съ него наедно. Така ся свьрши животъ-тъ на прочутый-тъ въ історіѭ-тѫ Готскый краль Аларика, кой-то презъ нѣколико годины обезпокои крайно и двѣ-ты Римскы царства Въсточно и Западно, а наслѣдникъ на власть-тѫ и кральство-то си остави женина си брата Атаулфа (1).

18 За да свьршимъ тукъ съ Готѳы-ты, ніи ще кажемъ въ кратцѣ че новый той краль тѣхный Атаулфъ, понеже любяше плѣненѫ-тѫ сестрѫ Онорієвѫ Плацидіінѫ, вмѣсто да слѣдува по стѫпкы-ты Алариковы, поиска да ся примири съ Онорія, и щомъ си починѫхѫ войскы-ты му, минѫ съ тѣхъ въ полуденнѫ-тѫ Галліінѫ, гдѣ-то като воева въ ползѫ на Римско-то царство противу неговы-ты тамо Римляны бунтовницы и варвары непріятели, и му стори знамениты услугы, заключи миръ съ Онорія, оженися торжественно за вышереченѫ-тѫ му сестрѫ Плацидіінѫ, на 14 Іаннуаріа 414 л. и ся утвьрди въ области-ты Нарбонскѫ и Аквитанѫ, и тъй ся учреди тамъ Висиготѳско-то кральство, кое-то ся продължи до 531 лѣто по Христа, и тогазь Висиготѳи-ти часто въ войнѫ съсъ Францы-ты находящеся, быхѫ отъ тѣхъ испѫдени отъ Галліінѫ, и ся преселихѫ въ Іспаніінѫ, гдѣ-то ся и утвьрдихѫ за много время. Слѣдъ Атаулфа умершаго убитіемъ въ л. 415, станѫ краль на Готѳы-ты Виллій до л. 420, и слѣдъ него Ѳеодорикъ кого-то ще видимъ по-долу че, воевавъ на помощь Римляномъ противу Унскаго краля Аттила пошедшаго на Галліінѫ, бы убитъ въ Каталанско-то сраженіе що станѫ въ л. 451 между Римляны и Унны (2). Оставляюще убо тука Готѳы-ты, время е да ся завьрнемъ на Унискѫ-тѫ історіінѫ, коінѫ-то и ще карамы веке до колко-то е възможно неотстѫпно.

ГЛАВА IV.

РАДО.

1 Що знаемъ само изъ Олумпіодора за царя Унскаго Рада, и за съ обманѫ убіеняго имъ князя Доната. — 2 Догадки за причинѫ-тѫ и время-то на Олумпіодорово-то при Унны-ты посолство, и на Донатово-то убіеніе. — 3 Жалость за загубеніе-то на Олумпіодорово-то за Унны-ты важно списаніе.

1 Въ лѣто около 412 царь Унномъ былъ Радо или Харатонъ (1). Кога ся е воцарилъ, и кога и какъ е престанѫлъ да царува, не знаемъ, какъ-то не знаемъ и нищо особно за Унны-ты по негово-то время, освень едно твьрдѣ сухо и неясно извѣстіе за нѣкого-си тѣхнаго князя Доната, кое-то изъ Олумпіодора написалъ и оставилъ Фотій Патріархъ Цариградскый. Той Олумпіодоръ, родомъ отъ Ѳивѫ града Егупетскаго и вѣроисповѣданіемъ Еллинъ, написалъ, подъ названіемъ *историческо вещество* (ὕλη ἱστορίας), двадесять и двѣ слова, въ кои-то приказвалъ подробно за сичкы-ты історическы событія, кои-то станѫли на Западъ

во время царя Онорія отъ 407 до 425 л. Тіи словеса ся загубили по нещастіе, и днесь не сѫществуватъ; но Фотій Патріархъ гы челъ, и написавъ оставилъ намъ едно кратко изложеніе на все що намѣрилъ въ тѣхъ. Въ него изложеніе Фотій пише че въ конца на десято-то си слово, слѣдъ работы кои-то станѫли въ Западно-то Римское царство въ 412 л., «Олумпіодоръ приказвалъ « за Доната и за Унны-ты, и за искуснѣйше-то « стрѣляніе на краліе-то имъ; за себе си, какъ « былъ проводенъ посланникъ при Унны-ты и при « Доната; какъ ся губилъ и бѣдствувалъ много « по море-то като отходилъ; какъ Донатъ кля- « твою прельстився былъ беззаконно убіенъ; какъ « Харатонъ пьрвый краль ся распалилъ отъ гнѣвъ « за убитіе-то му, и какъ Римскый царь го пакъ « съ даровы укротилъ и умирилъ» (2).

2 Отъ това кратко и тьмно Фотіево изъ Олумпіодора изложеніе не ся разумѣва ни кой и какъвъ е былъ реченый Донатъ, ни защо Олумпіодоръ е ходилъ посланникъ при него и при Унны-ты, ни кой Римскый царь го е проводилъ: западный ли Онорій, или единадесятолѣтный царь Въсточный Ѳеодосій 2-ый? ни защо и отъ кого е былъ Донатъ съ клятвѫ прельстенъ, ни защо и отъ кого и дѣ е былъ закланъ и убитъ противу дадено-то му клятвенно увѣреніе, кое-то не хрістіанину, но даже и погано-варварину не бѣ простено да престѫпи. Отъ то обаче, що Олумпіодоръ пише все за Онорія и за западно-то Римско

царство, а нищо за Восточно-то, отъ то що отъ посвятилъ списаніе-то си Восточному царю Ѳеодосію, какъ-то самъ въ предисловіе-то си казвалъ (1), и отъ то найзаче що самъ пакъ Олумпіодоръ, като повторително си оплаквалъ за страданія-та и злополучія-та си по коре-то кога отхождалъ при Унны-ты, така що едвамъ си избавилъ, прилага че минѫлъ презъ Аѳинѫ, и изшелъ изъ корабъ-тъ, помогнѫлъ совѣтомъ и стараніемъ своимъ да ся възведе Леонтій и не хотя на софистическыя-тъ учителскый столъ (2), ніи заключавамы че Олумпіодоръ е былъ проводенъ при Унны-ты, не отъ Восточнаго царя Ѳеодосіа, но отъ Западнаго Онорія. Но защо и кога е былъ проводенъ? Около 412 или 413 лѣто, кога-то писатели-ти поставятъ това събытіе само и само, какъ-то рекохмы, защо- то стои писано въ Олумпіодора слѣдъ работы случившіяся въ лѣто 412, ніи не находимъ въ історіѭ-тѫ да е имало Римско-то царство никоѭ причинѫ за сношеніе съ Унны-ты. Въ лѣто обаче 409, кога-то Аларикъ разярився тръгнѫ отъ Римини за да презьмне Римъ, ніи видѣхмы выше (3) че Онорій пратилъ до Унны-ты да ся моли за да му проводятъ въ помощь 10,000 войны, и даже завѣщалъ на Далматіѭ да имъ приготвятъ потребнѫ-тѫ хранѫ за по пѫть. Много е убо, мыслимъ, вѣроятно да е пратилъ тогава царь Онорій за това при Унны-ты Олумпіодора, и да го е пратилъ по море ужъ за повѣрно, за да не бы го уловили Готѳи-ти ако бы

отишелъ по сухо; а като е отишелъ при царя Унискаго Рада, да е искалъ онъ да прати перво до Онорія князя Унискаго Доната за да ся сгласи съ него направо за условія-та на помощьта, и за да ся увѣри очевидно за состояніе-то на Готскаго тѫ войска; а какъ онъ нѣкалъ нищо да пострадае ни по пѫть ни въ Италія, да е искалъ отъ Олимпіодора клятвенно увѣреніе; Нъ сосѣдъ тѣмъ вожд Готеи-ти, за да преварятъ това Онорієво съ Унны-ты соглашеніе, кое-то щяло да бѫде вредително за нихъ, да сѫ вѫрдили по пѫть, и да сѫ хватили и убили нечемъ Доната. Така ако е ставѫло, лесно е можелъ Онорій да ся пазили предъ Рада, и да го укроти и умири съ многоцѣнны дарове.

8 Какъ да е да е, много е жално за нисъ що ся е изгубило Олимпіодорово-то історическо сѫчиненіе; нещо, много е хубавъ сѫдъ при Унны-та, и много е описалъ все що е тамъ видѣлъ и познаелъ, щеемъ отъ него да ся научимъ доволно подробности за тѣхъ, кои-то ся научаваме много тамъ и отъ ритора Пріска, кое-то посѣтилъ въ тамъ щѫ мѫжнаго съ Римски посланницы при Унискаго царь Атилъ, описалъ и остовилъ нѣкои [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

ГЛАВА V.

Мьндю.

1 Мьндю или Мѫндюхъ былъ отецъ Аттиловъ, и ималъ братія Руя, Октара, и Ойварша. — 2 Унни-ти земали изъ Греко-Римско художницы за да имъ правятъ корабы, а Ѳеодосій запретилъ това съ законъ подъ наказаніемъ смерти. — 3 Нашествіе Ушновъ на Ѳракіѭ.

1 Радо умершій въ неизвѣстно время, оставилъ четирма сыновы, Мьндя, Руя, Октара, и Ойварша. Мьндьо или Мьндюхъ (1), като пьрвороденъ, възлѣзлъ слѣдъ баща си на престолъ-тъ, и царувалъ мирно и славно нѣколико годины (2). А Руйо и Ойваршь были князи и владѣтели на неизвѣстны нѣкои Унискы области, какъ-то выше (3) видѣхмы че княжевалъ и Донатъ. Октаръ же, кого-то други наричатъ Уптаръ и Субтаръ (4), былъ князъ и владѣтель на къмъ западъ, отъ гдѣ-то послѣ ще видимъ (5) че воевалъ въ Германіѭ; а като князь воюющій ималъ и власть голѣмѫ, та за това го нѣкои-си и *краль* называватъ (6). Выше отъ тыя свидѣтелства, кои-то впрочемъ разсѣяны находимъ тукъ тамѣ у писатели-ти, мы за Мьндьово-то царство друго нищо незнаемъ. Достойно бѣ

обаче да речемъ нѣщо и за него, понеже той былъ отецъ великаго Аттила, кой-то ся даже и хвалилъ за происхожденіе-то си отъ него (7).

2 Совсѣмъ що незнаемъ колко е время царувалъ Мьндю, мы ще припишемъ на негово-то время слѣдующе-то любопытно приключеніе. Варвари-ти, кои-то живѣли при Черно-Море, и кои-то несумнѣнно сѫ были Унни-ти, поискали въ тыя времена да си направятъ корабы за да плуватъ по Черно-Море, толкова за търговіѭ, колко-то и за да иматъ морскѫ силѫ въ военно слученіе. За това тіи имали дьрва (кересте) изобилно, а понеже немали художницы, земали си такыва съ заплатѫ отъ Греко-Римско-то царство. Но Греко-Римляномъ това никакъ не угождало, и за да възбранятъ Унны-ты отъ това дѣло, тіи по царскѫ Ѳеодосіевѫ заповѣдь уловили мнозинѫ отъ тыя художницы, и гы хвърлили въ тьмницѫ. Тѣхъ Асклипіадъ епіскопъ Херсонскый Таврическаго полуострова (Кримъ) едвамъ можилъ да гы измоли и извади. Но Ѳеодосій пакъ поставилъ законъ въ лѣто 419, съ кой-то запрещалъ на подданны-ты си да не бы да учатъ варвары-ты да си правятъ корабы, че инакъ ще ся накажѫтъ смьртно (1).

3 Видися че отъ това раздражившеся Унни-ти, дигнѫли войнѫ противу Греко-Римско-то царство, и прешедше Дунавъ-тъ нападнѫли тежко на Ѳракіѭ въ лѣто 422 (1). Но кои сѫ были слѣдствія-та на това воеваніе, незнаемъ, защо никой отъ писатели-ты нищо за това не казва.

ГЛАВА VI.

РУЮ.

1 Женитбы и приключенія Плацидіеви до смьрть-тѫ Онорієвѫ, — 2 Іоаннъ тайносовѣтникъ похищава Западно-то царство, но Ѳеодосій го не припознава, а отъ тамъ ся подига помежду имъ война. — 3 Іоаннъ иска помощь отъ царя Унискаго Руя чрезъ познайника му куропалата Аетіа; кой и какъвъ бѣ той Аетій. Руьо ся врича да проводи 60,000 войны. — 4 Ѳеодосій пропажда противу Іоанна войскы съ троицѫ военачалницы, и за царь Римскый Плацидіана сына Валентиніана заедно съ майкѫ му. — 5 Пришедше въ Далматіиѫ, войскы-ты Ѳеодосіевы ся раздѣлятъ на три: съ еднѫ-тѫ Ардавуръ отходи на Италіиѫ по море, но ся корабосокрушава и улавя; съ другѫ-тѫ Аспаръ отходи по сухо на Акуйлеиѫ; а съ третіиѫ-тѫ Кандидіанъ остава въ Далматіиѫ, и іѫ завладѣва ведно съ Істріиѫ и Панонніиѫ. Ардавуръ ся ползува отъ Іоанновы-ты къ нему добры расположенія, согласяваса тайно съ чиновницы-ты му, и привыква Аспара та завладѣватъ Равениѫ, и поставятъ Валентиніана на престолъ-тъ, а Іоанна улавятъ, поругаватъ, и убиватъ. — 6 Дохождатъ послѣ Унни-ти съ Аетіа, и слѣдъ едно нерѣшимо сраженіе, Аетій ся примирява съ Плацидіиѫ, и ся нарича комитъ, а Унни-ти ся отпращатъ съ даровы и съ отстѫпленіе-то на Панноніиѫ. — 7 Руіо ся обраща съ тѫзи войскѫ

на Греко-Римско-то царство, обладава и опустошава Өракіѭ, и ся управя да пойде на Цариградъ, кога-то немощный Өеодосій съ даровы и съ ежегодныя заплати обѣщаніе го убѣждава да ся върне. Не право мнѣніе за това на нѣкой Грьчьскы історицы. — 8 Аетій нареченъ военачалникъ, и воевавъ успѣшно въ Галліѭ, коварствува противу Бонифатіа Африканскаго Воеводѫ, наструва го да ся възбунтува и да доведе Вандалы-ты на Африкѫ, кои-то и ѭ завладѣватъ, научава ся Плацидія истинѫ-тѫ, и Бонифатіа сшедшаго поставя главенъ военачалникъ, а Аетій ся ударя съ него на битвѫ, навыва ся и побѣгва, Бонифатій же ся нараня и умира. — 9 Проповѣданъ врагъ и предатель, Аетій бѣга и ся крые отъ мѣсто на мѣсто, а най-сетнѣ прибѣгва при Унны-ты, и зема отъ нихъ военнѫ помощь съ коѭ-то пришедъ въ Италіѭ принуждава Плацидіѭ да го пріемне пакъ въ службѫ съ саномъ патрикіа. — 10 Греко-Римляне-ти възбунтуватъ нѣкои варвары противу Унны-ты; то дава Рую причинѫ да прати на Цариградъ посолство съ предложенія грозны; но догдѣ зьмне отвѣтъ онъ умира.

1 Ніи видѣхмы выше (1) че Плацидія сестра Онорієва бѣ ся оженила на 14 Іаннуаріа 414 л. за Атаулфа краля Готөскаго. Та, слѣдъ смьрть-тѫ сопруга своего въ лѣто 415, бы повьрнѫта отъ наслѣдника му Валліа Онорію, кой-то на 1 Іаннуаріа 417 л. ѭ ожени пакъ за главнаго си военачалника Константіа, наименованаго тогазь комита, патрикіа, и консула, а послѣ на 8 Февруаріа 421 л. и Августа (царя), безъ да ся припознае за такъвъ отъ Восточнаго царя Өеодосіа. Отъ това бракосочетаніе ѝ ся роди при конца речен-

наго 417 лѣта дьщерь Юста Грата *Онорія,* и на 2 Іуліа 419 л. сынъ Флавій Плацидій *Валентиніанъ*, наименованный, като наслѣдникъ на царство-то, Nobilissimus т. е. *Благороднѣйшій.* Слѣдъ смьрть-тѫ же Константіевѫ случившѩіѭся по Іуліа или Августа 421 л. Плацидія, бывшая съ брата си Онорія въ любовь до соблазнь (2), скарася послѣ съ него до крайнѫ враждѫ, и тъй като іѭ не тьрпѣ веке Онорій, испѫди іѭ изъ царскыя-тъ дворъ, а та прибѣгнѫ съ двѣ-ты си чада на Востокъ при Ѳеодосіа, гдѣ-то останѫ до еднѫ годинѫ слѣдъ смьрть-тѫ Онориевѫ, коя-то ся случи въ Равеннѫ отъ ѵдропикѫ на 15 Августа 423 л. (3)

2 Като чу тѫіѭ смьрть Ѳеодосій, испьрво поиска да освои и Западно-то царство, и за това проводи тайно войскы въ Далматіѭ къмъ-то Салонѫ. Но Іоаннъ пьрвый Онориевъ тайносовѣтникъ (1), поддьржаемъ отъ Западнаго военачалника Кастина, похити царскыя-тъ престолъ, проповѣда себе си царь Западный, и проводи къ царю Ѳеодосію посланницы да иска свое-то припознаніе. Но Ѳеодосій, разгнѣвенъ за тѫіѭ неговѫ дерзость, не припозна даже и посланницы-ты му, но гы хвьрли въ темницѫ, а послѣ гы проводи на заточеніе въ Пропонтійскы-ты островы близо при Цариградъ. Това докара между Ѳеодосіа и Іоанна враждѫ, на коіѭ-то слѣдствіе неизбѣжно бѣ война-та (2).

3 Іоаннъ като ся готвяше за тѫзи войнѫ, освободи колко-то робы имаше въ Италіѭ, и гы

направи войны; а освень това, понеже бѣ ся научилъ че Унни-ти не бѣхѫ въ пріятелство съсъ Восточно-то царство, поиска да привлече и тѣхъ на своіѫ помощь, и за това проводи до царя Унискаго посланникъ Куропалата своего Аетіа. Царь Уннскый бѣше тогазь Руіо вторый братъ Мьндіовъ (1), кой-то наслѣдилъ нему въ неизвѣстно намъ лѣто. Аетій же бѣ рожденъ въ Дристрѫ града Мусійскаго, отъ отца знаменитаго Гаудентіа, и отъ майкѫ Італіанкѫ богатѫ и благороднѫ. Въспитався между царскы-ты Опоріевы стражи, опъ бѣ даденъ послѣ отъ него въ залогъ Аларику (2), при кого-то сѣдѣ три годины, и ся научи добрѣ военно-то художество. Аларикъ познавъ достойнсто-то му, поиска го и насетнѣ пакъ въ залогъ (3); но Опорій му го не даде, и го проводи на Унны-ты въ залогъ (4), видися за да научи и тѣхны-ты нравы и обычаи, какъ-то бѣ ся научилъ и Готѳскы-ты. Презъ колко-то время живѣ при тѣхъ опъ има толкози добро поведеніе, що бы възлюбенъ отъ нихъ, и въ тоже время ся научи каквы военны силы имахѫ Унни-ти, и съ кой начинъ ся на войнѫ біяхѫ, кое-то му много помогнѫ напокопъ кога-то имѣ бой съ нихъ. А като ся завьрнѫ на царскыя-тъ дворъ, придобы и тамъ голѣмѫ почесть и отличность съсъ свои-ты добры качества. Того убо Аетіа, познайника и пріятеля Унискаго, проводи сега Іоаннъ при Уннскаго царя Руя, за да му иска помощь. Іоаннъ наистинѫ не можаще да намѣри по-добръ и по-достоинъ по-

сланникъ за едно такова дѣло, и Унискый царь съсъ него согласився наготви да проводи до 60,000 войны. Тій обаче не щяхѫ да тръгнѫтъ той-часъ; защо Іоаннъ, услышавъ че Ѳеодосій испратилъ презъ Далматіінѫ войскы срѣщо него, бѣ заржчалъ Аетію да ся нагласи за испращаніе-то на Унны-ты така що, кога Ѳеодосіевы-ты войскы влѣзѫтъ въ Італіінѫ, тогазь и они да пойдѫтъ по диріѫ имъ и да гы заприщѫтъ отъ задь, като самъ Іоаннъ щялъ да гы удари отъ предь, и тъй да гы разбіѭтъ съвьршено и разорятъ като да не могѫтъ веке да ся вьрнѫтъ (5).

4 Ѳеодосій наистинѫ, освень оныя що бѣ проводилъ въ Далматіінѫ, проводи противу Іоанна и другы огромны войскы подъ предводителство-то на троицѫ военачалницы: Ардавура воевавшаго успѣшно противу Персяны-ты, Аспара сына негова, и Кандидіана отъ давна Плацидіи привержена. Съ тѣхъ онъ, като видѣ че не ще може да дѣйствува за себе си, проводи за царь Западный пятилѣтнаго уже Валентиніана сына Плацидійна, заедно съ майкѫ му Плацидіінѫ, на коінѫ-то тогази припозна и наименованіе-то Августѫ (царицѫ), какъ-то припозна и Валентиніану нарицаніе-то Nobilissimus, и го сгоди даже за двоелѣтнѫ-тѫ си дьщеркѫ Евдоксіінѫ, за коінѫ-то ся онъ и ожени послѣ на 20 Октомріа 437 лѣта, отстѫпивъ за това Ѳеодосію сичкѫ Іллуріінѫ. Тыя войскы впрочемъ минѫвше презъ Солунъ, гдѣ-то Валентиніанъ облече багряницѫ-тѫ Цесарскѫінѫ, стигнѫхѫ до

Далматійскы-ты предѣлы, гдѣ-то, понеже зима-та бѣ дошла, остахѫ да презимувать (1).

5 А на пролѣть лѣта 425, като превзехѫ на силѫ Далматійскаго града Салона, троица-та речени военачалници ся раздѣлихѫ, и Ардавуръ съ еднѫ часть отъ войскы-ты влѣзе въ корабы за да мине презъ Адріатическо-то море на Італіѩ; Аспаръ съ конницы-ты тръгнѫ бързо по сухо за Акуилѩ водящи съ себе си Валентиніана и Плацидіѩ; а Кандидіанъ съ другѫ войскѫ останѫ тамъ за да покори и другы-ты околны градовы, кои-то бѣхѫ ся предали Іоанну. Ардавуръ обаче не бы щастливъ въ мореплаваніе-то си, и една буря морска го захвърли къмъ Равенѩ, гдѣ-то Іоанновы-ты стражи го уловихѫ съ три кораби, и го предадохѫ Іоанну. Това нещастіе премного оскорби Плацидіѩ, коя-то като слушаше че идѫтъ и Унни съ Аетіа на помощь Іоанновѫ, іоще помного ся скорбяше и бояше. Но за честь Валентиніановѫ прекарася що Ардавурово-то уловяваніе, вмѣсто зло, да излѣзе на добро, и ето какъ: Іоаннъ, надѣѩщися че съ помощь-тѫ Ардавуровѫ ще може да ся примири и спогоди съ Ѳеодосіа, [illegible]то да ся принесе къ нему враждебно, хванѫ [illegible]о ласкае и да му отдава голѣмы почести, ка[illegible] да го приближе къ себе и да го направи свой [illegible]тель и [illegible]ѫщникъ. Ардавуръ като му о[illegible] [illegible] за да го утвърди паче и паче [illegible] да го излъже, хванѫ и той отъ [illegible] да го хвали и ласкае, и да му

ся обѣщава че ще посредствова за него къмъ Ѳеодосіа; а тайно работяше всякымъ образомъ да предума и да привлече къ себѣ войнскы-ты му чиновницы за да оставятъ Іоанна и да ся прилѣпятъ Валентиніану. Тіи же, не бывше отъ Іоанна благодарни, не ся забавихѫ да го послушятъ и да ся съгласятъ съ Ардавура, кой-то като видѣ веке че намѣреніе-то му успѣваше, даде за това тайно извѣстіе сыну своему Аспару, и онъ той-часъ тръгнѫ съ войнство-то си за Равеннѫ, гдѣ-то пристигнѫвъ нечаянно и намѣривъ двери-ты градскы отворены, влѣзе вѫтре и го завладѣ, а Іоанна слѣдъ малко сопротивленіе улови предаденъ отъ самы-ты му войны, и го проводи вьрзанъ на Аквилеіѫ къ Плацидіи, коя-то за отмьщеніе повелѣ та му отрѣзахѫ деснѫ-тѫ рѫкѫ, а послѣ го качихѫ на магаре, и го разведохѫ за поруганіе по улицы-ты градскы. Така Іоаннъ като претьрпѣ несносны хулы и поруганія отъ странѫ на побѣснѣлыя-тъ простый народъ, свьрши животъ-тъ си мечемъ главою посѣченъ. Царствованіе-то му трая сичко годинѫ и половинѫ (1), а потомъ все Западное царство ся покори Плацидіи и Валентіану, кой-то на 23 Октомврія сего лѣта бы по нарочнѫ Ѳеодосіевѫ заповѣдь вѣнчанъ и прогласенъ царь въ Римъ отъ нарочно проводенаго Иліона. Кандидіанъ же отъ своіѫ странѫ облада за малко время сичкѫ Далматііѫ, Істрііѫ, и Паннониіѫ (2).

6 Между гова Унни-ти, кои-то водяше Аетій числомъ до шесть-десять хіляды, идяхѫ, но не

пристигнѫхѫ въ Италіѩ освень три дни слѣдъ смьрть-тѫ Іоанновѫ, кога-то веке сичко ся бѣ свьршило, и тъй они вмѣсто пріятели намѣрихѫ тамъ сичкы непріятели. Аспаръ, кой-то знаяше че незабавно тіи щяхѫ да дойдѫтъ, уже готовъ излѣзе на срѣщѫ имъ съ сичкы-ты Римскы войнства, и ся удари съ тѣхъ. Въ това сраженіе ся убихѫ и нараниха мнозина и отъ двѣ-ты страны, но на конецъ ся оттеглихѫ безъ да ся побѣди ни една-та ни друга-та страна. Тогава Аетій видѣвъ че напусто ся проливаше кръвь-та, защо слѣдъ смьрть-тѫ Іоанновѫ немаше веке за кого да ся біе, предложи Плацидіи свое-то извиненіе и покореніе, и та за да ся освободи по-скоро отъ тыя многочисленны и страшны непріятели, прія му предложенія-та, и него убо постави на своіѩ службѫ, и го направи комитъ, а на Унны-ты съ негово посредство дади много даровы и пары, а спорядъ нѣкои-си отстѫпи имъ даже и Паннонiѩ, и тъй направи миръ съсъ нихъ и гы убѣди да ся завьрнѫтъ во своя си (1).

7 Унискый царь Руіо обаче не ся благодари само съ това, и като мысляше че Ѳеодосій бѣ станѫлъ причина да ся завьрнѫтъ войни-ти му напусто отъ Италіѩ, видися че поискалъ да си отмьсти за това върху него. И тъй като прекара неіѩ годинѫ въ потребны приуготовленія, въ слѣдующѫ-тѫ 426 станѫ самъ съ речены-ты си шестьдесять хіляды войны (1), и преминѫвъ напрасно Дунавъ-тъ, нападнѫ на Ѳракіѩ, коіѩ-то плѣни

и опустоши безъ да срѣшне почти никакво сопротивленіе, и ся управи да дойде на Цариградъ съ намѣреніе да го презьмне, и да го разори совершенно. Горкый Ѳеодосій ся слиса и замая, и не знаяше що да стори за да посрѣшне еднѫ таквѫ-зи бѣдѫ, защо войскы-ты му бѣхѫ остали въ Италіѭ, а другы готовы немаше да проводи противу Унны-ты. Въ това недоумѣніе онъ, като сѣкы отчаянъ, обърнѫлся на молбѫ, и завѣщалъ по сичкы-ты градскы церквы да правятъ литаніи и теплы къ Богу моленія за да гы избави онъ отъ тыя варвары. Въ исто-то время ся случи да падне дъждъ много съсъ гърмиль и трясквицы страшны, а послѣ Цареграждане-ти ся научаватъ съ неизказанѫ радость че страшни-ти оніе непріятели Унни ся дигнѫли и ся завьрнѫли во своя си. Какъ бѣ станѫло това нѣщо? Прости-ти хора, кои-то не бѣхѫ въ работы-ты, видѣвше че то станѫло слѣдъ Богомоленія-та и слѣдъ гърмиль-тъ, повѣрвали че Богъ направилъ едно чудо, и за да го направятъ по-голѣмо, тълкователи-ти го украсили и увеличили, и ето какъ церковно-історическый списатель Сократъ го описва: «Добро е да ся чуе що ста-
« нѫ тогази на варвары-ты. Началникъ-тъ имъ,
« кому-то имя-то бяше Руя (Ρούγας), умира уда-
« ренъ съ клинъ; а на человѣцы-ты, кои-то бѣхѫ
« подъ негово предводителство, чума нападши, по-
« рази по-вече-то отъ нихъ; и не само това, но
« и отъ осталы-ты огнь съ небесе сшедши мно-
« зинѫ погуби. Все това наведе на варвары-ты

« голѣмъ страхъ, не толкозь защо-то смѣяхѫ да « дигнѫтъ оружія на храбрія-тъ Римскый народъ, « но паче защо-то го намѣрихѫ помагаемъ отъ « силнаго Бога ». Ето какъ и другый церковно-історикъ Ѳеодоритъ пише за това: «Богъ отъ не- « бо-то съ гърмилы и бляскавицы и съ клиновы « ударивъ, и него (Роила) изгори, и сичкѫ-тѫ « му войскѫ погуби» (2). Така спорядъ тыя двоицѫ церковны писатели Руіо былъ тогизь съ клинъ ударенъ и убитъ, а колко-то за войны-ты му, пьрвый-тъ казва че *мнозина* умрѣли *отъ небесный огнь и отъ чумѫ*, а вторый-тъ, че *сичкити* были избити *отъ небесный огнь*. Това уже показва голѣмѫ разликѫ помежду имъ, и дава голѣмѫ невѣроятность на повѣствованіе-то имъ, наипаче кога Ѳеодоритъ казва че были *вси* избити. Но освень това ніи по-долу (§ 9 и 10) ще видимъ че Руіо живѣлъ и грозилъ и двѣ-ты Римскы царства даже до въ 432 и 433 лѣта. Истина-та е убо была че Ѳеодосій, като немалъ войскы за да ся упрѣ на Руя, и като ся видѣлъ въ бѣдствіе да загуби и самѫ-тѫ си столицѫ, и да ся повторятъ въ Цариградъ неисказаны-ты оныя злины кои-то бѣхѫ станѫли въ Римъ отъ Аларика, обърнѫлся къ нему на молбѫ, и чрезъ тайны посланницы, го прѣдумалъ да ся върне скоро назадъ съ войскы-ты си, като му далъ за това много даровы и пары, и като му ся задължилъ писменно да му плаща всякѫ годинѫ по триста и пятьдесять литры злато, кои-то послѣ ще видимъ че Ат-

тилъ искалъ да удвои, сирѣчь да гы въскачи на 700 (3).

8 Между това Аетій, названъ отъ Плацидіиѫ главенъ царскы военачалникъ, бы проведенъ въ полуденнѫ-тѫ Галліиѫ, гдѣ-то Висиготеский краль Өеодорикъ бѣ ся подигнѫлъ противу Римляны-ты, бѣ имъ завладѣлъ нѣкои-си мѣста, и бѣ дошелъ да осади и знаменитаго града Арелата (Arles). Онъ съ пришествіе-то си принуди Өеодорика да дигне осадѫ-тѫ и да ся примири пакъ договоромъ съ Римляны-ты. Съ тѫзи знаменитѫ услугѫ онъ спечели іоще по-вече Плацидіевѫ-тѫ любовь и довѣренность. Но понеже гледаше съ завистъ че тя любяще не по малко и Африканскаго Воеводѫ и главнаго управителя Бонифатіа, кой-то й бѣше отъ давна приверженъ, и бѣше всякога сторилъ главны услуги на царство-то, Аетій поиска да сабори и уничтожи того мѫжа, и да остане самъ вѣренъ и любезенъ при Плацидіиѫ, и тъй почти самъ да заповѣда съсъ нейно-то имя. Въ лѣто убо 427 онъ, отъ еднѫ странѫ пише тайно къ Бонифатію че като вѣренъ неговъ пріятель му извѣстява, *какъ царица-та го намразила и ся закляла да го поуби, какъ щяла за това да го быка да дойде на Ревеннѫ, и какъ той, ако излъзе отъ Африкѫ, непремѣнно е загубенъ; а отъ другѫ странѫ доходи та казва Плацидіи, че, ако и да е пріятель съ Бонифатіа, не може да скрые отъ царицѫ-тѫ неговы-ты лошавы намѣренія; че той не бранилъ тъй добрѣ*

Африкѫ освень за своіѫ смѣткѫ, сирѣчь за да стане тамъ князь независимъ; че уже такъвъ ся показвалъ на мѣсто-то, и че за да ся увѣри царица та на това, стига да му проводи заповѣдь да си дойде, и ще види какъ той не ще да іѫ послуша. Смутившися отъ това Плацидія, писа скоро писмо къ Бонифатію за да си дойде, и му го проводи съ нароченъ человѣкъ. Онъ же сѣкавъ, споредъ тайно-то Аетіево извѣстіе, че го выкатъ за да го погубятъ, отговори гнѣвно на посланыя-тъ, че Плацидія твьрдѣ скоро му забравила услугы-ты, но че тя много ще ся покае за тѫзи своіѫ неблагодарность. И безъ друго толкованіе на отвѣтъ онъ испраща назадь проводеныя-тъ, и той-часъ събира войскы, и ся показва бунтовникъ. Тогази Плацидіа повѣрвала все що бѣ й казалъ Аетій, и по неговыя-тъ совѣтъ тя проповѣда войнѫ противу Бонифатіа, и проводи войскы на Африкѫ. Това даде причинѫ Бонифатію да повыка въ слѣдующе-то 428 лѣто Вандалы-ты отъ Іспаніѫ на своіѫ помощь съ условіе да расподѣли съ тѣхъ Африканскы-ты владѣнія. Въ тоскде лѣто Аетій воева противу Францы-ты, кои-то прешедше рѣкѫ-тѫ Рина бѣхѫ завладѣли нѣколко мѣста въ Галліѫ, и побѣдивъ съвьршено принуди гы да ся завьрнѫтъ презъ рѣкѫ-тѫ. Между това Вандали-ти съ краля своего Генсерика, бѣхѫ ся пренесли сички на Африкѫ до осмьдесять хіляды души, и бѣхѫ освоили Мавританіѫ. Плацидія же, като не можаше да ра-

зумѣе какъ Бонифатій, кой-то й бѣше приверженъ преди воцаряваніе-то й, да й стане сега противникъ и непріятель, проводи му въ лѣто 429 единъ свой вѣренъ чиновникъ, комита Даріа, за да го испыта и да го приведе на покореніе. Комитъ Дарій, бывшій добродѣтеленъ, красноречивъ и пріятель Бонифатіевъ, стори му такыва разумны и праведны укоры и порицанія за безпѫтно-то му поведеніе, що Бонифатій, естественно искрененъ и отворенъ, обади му той-часъ причинѫ-тѫ, и за да покаже че не былъ той кривъ но сама Плацидія, представи предъ очи-ти му тайно-то онова Аетіево писмо. Дарій ся завьрнѫ тогазь на Равеннѫ, и приказа работѫ-тѫ на Плицидіѩ. Тя ся слиса за това коварство Аетіево, но понеже не поносяше да ся объяви тая работа кога-то Аетій началствуваше въ Галліѩ на многочисленны войскы, за сега тя проводи пакъ Даріа да увѣри Бонифатіа че му отдава сичкѫ-тѫ си прежніѩ любовь и довѣренность, и че не иска отъ него друго освень да отврати злины-ты кои-то бѣ навелъ на Африкѫ. Бонифатій ѩ послуша, и ся мѫчи да предума Генсерика да ся завьрне на Іспаніѩ, но не завьрши друго освень да ся покаже като предатель Генсерику кой-то въ лѣто 430, прогласився врагъ и непріятель Бонифатію и всѣмъ Римляномъ, дигнѫ войнѫ насрѣща имъ, побѣди гы много пѫти, плѣни, опустоши и завладѣ почти сичкы-ты имъ тамо владѣнія, и съвсѣмъ що имъ дойде доволна помощь съсъ корабы отъ Восточно-то

царство съ военачалника Аспара Ардавурова въ лѣто 431, побѣдихжся пакъ въ общо-то сраженіе що сторихж съ Гансерика, и какъ-то Аспаръ ся завьрнж на востокъ, тъй и Бонифатій отчаявся остави Африкж и отиде на Италіиж, кога-то бѣ уже настанжло 432 лѣто. Плацидія го пріе добрѣ, и за да му покаже любовь и милость, и да го положи въ состояніе за да си отмьсти Аетію за черно-то му коварство, отъ кое-то бѣхж произишли толкова злины за царство-то, направи го патрикій и главенъ военачалникъ на Римскы-ты войскы, и му въздаде и много другы почести. Като чу това Аетій кой-то бѣ іоще въ Галліиж, тръгнж скоро съ войскы-ты си и дойде въ Италіиж. Бонифатій излѣзе и той на срѣщж му съ колко-то войскы имаше околъ Равеннж, и тъй станж помежду имъ упорно сраженіе, въ кое-то Аетій ся побѣди и побѣгнж, а Бонифатій бывъ нараненъ умрѣ слѣдъ три мѣсецы (1).

9 На негово мѣсто Плацидія постави главенъ военачалникъ зетя му комита Севастіана, мжжа въ совѣтѣхъ искусна и въ бранѣхъ храбра, Аетія же прогласи предатель и врагъ на царство-то, и повелѣ да го гонятъ, и гдѣ-то го намѣрятъ да го уловятъ. Онъ слѣдъ побѣжденіе-то си оставенъ и напустенъ отъ свои-ты войскы, побѣгнж за да ся избави и отиде та ся скры за нѣколко время въ еднж неговж земліж; а понеже ся научихж скрывалище-то му и единъ отъ непріятели-ты му отиде да го [illegible]ови, онъ побѣгнжвъ и отъ тамъ, о-

тиде тайно на Римъ, и като не намѣри вѣрно скрывалище, отиде на Далматіінъ, и отъ тамъ въ Паннонiінъ при свои-ты ветхы пріятели Унны, отъ кои-то поиска военнѫ помощь противу гонители-ти свои Римляны. Унискый царь Руіо възсѣкавъ споредъ Аетіевы-ты приказанія, че царица Плацидія го была неправедно намразила и гонила, далъ му съ благодареніе нѣколко войскы, съ кои-то онъ тръгнѫ право за Равеннѫ. Като чухѫ това Плацидія и нейни-ти тайни съвѣтници, уплашихѫ ся много, и като немахѫ доволно войскы за сопротивленіе, проводихѫ да искатъ помощь отъ краля Висиготѳскаго Ѳеодорика. Но до гдѣ тая помощь ся приготви и проводи, Аетій съ храбры-ты свои Унны помощницы пристигнѫ въ Італіінъ. Тогазь Плацидія, като немаше що да стори, принудися да послуша и пріемне примирителны-ты Аетіевы предложенія, кои-то бѣхѫ да ся испѫди Севастіанъ отъ службѫ-тѫ и отъ царство-то, и да ся пріемне пакъ той Аетій въ първѫ-тѫ своінъ службѫ и въ първы-ты си почести и достойнства, съ приложеніемъ сана патрикія. Така онъ съ бунтованіе-то си придобы много по-вече отъ колко-то по-напредь бѣ получилъ съ храбры-ты свои услугы. А Унни-ти кои-то бѣхѫ дошли и помогнѫли на това, ако и да не помянуватъ лѣтописи-ты веке нищо за тѣхъ, разумѣвася че сѫ были испратени назадь богато подарени отъ Аетія и отъ самѫ царицѫ Плацидіінъ (1).

10 Въ слѣдующе-то 433 лѣто Руіо царь Ун-

нскый, имѣвшій до сега поданны или союзны послушницы нѣкои варвары именемъ Амилзуры, Ітимары, Тоносуры, Войскы (1), и друты такыва при-Дунавскы племена, напрасно ся научава, че тія племена поощреніемъ Вѵзантійскымъ, заключивше тайно съ Греко-Римляны-ты союзный договоръ, отстѫпили отъ повиновеніе-то си на Унны-ты, и ся подигнѫли противу нихъ. Разгнѣвився за това дѣло Руіо, рѣшися да воюва противу тыя племена, за да гы покори отнова и накаже. Но въ исто-то время разгнѣвенъ и противу Вѵзантійскый-тъ Дворъ защо-то онъ съсъ коварство-то си былъ му навелъ тѫзи бѣдѫ, проводи на Цариградъ посланникъ едного отъ отличны-ты свои сановницы именемъ Исла (2), т. е. Изслава, кого-то и другъ пѫть тамъ на посолство проваждалъ, да представи царю Ѳеодосію жалованія за речено-то дѣло, и защо-то Греко-Римляне-ти пріяли и пріимали отъ Унско прибѣжницы или поданны Унскы или въ послѣднѩ-тѫ войнѫ заробены бывшія Римляны, и сега безъ откупленіе побѣгшія; и въ заключеніе да му каже че трѣба, или онъ да дрьпне рѫкѫ отъ всяко союзничество съ Уннскы-ты непріятели варвары, и да му отдаде сичкы-ты Уннскаго и Римскаго рода прибѣжницы, или той да си развали любовь-тѫ и миръ-тъ що е до сега съ него ималъ. Унни-ти тога-зи владѣяхѫ отъ Паннонiѩ даже до задъ рѣкѫ-тѫ Дона надъ сичкы Дунавъ и надъ сичко Черно-море, и ся четяхѫ за найсилно-то варварско царство въ това время. Царь

Ѳеодосій убо съ сичкѫ-тѫ си Греко-Римскѫіѭ гордость, не можаше лесно да рѣши войнѫ съ единъ такъвъ-зи народъ, и за това щомъ дойде Изславъ и му представи речены-ты строгы жалованія и грозны предложенія, намѣрися въ велико недоумѣніе, и свыкавъ скоро царственныя-тъ съвѣтъ, заповѣда да размысли и да му каже какъвъ отвѣтъ да ся даде на Уннскыя-тъ посланникъ. Совѣтъ-тъ слѣдъ дългы размышленія не намѣри и той угодно да си развалятъ миръ-тъ съсъ Уннско-то царство, и видѣ за нужно да ся склонятъ паче на Руевы-ты предложенія, нежели да ся подвергнѫтъ съ войнѫ на по-голѣмы бѣдствія; Но за да бы го нѣкакъ предумали да ся склони на по малкы работы, Совѣтъ-тъ издаде мнѣніе, и Ѳеодосій удобри, да ся проводи до Руя Греко-Римско посолство, за да ся сговори и съгласи то направо съ него за тѫзи работѫ. Но кого да проводятъ? Видися че и за това станѫло голѣмо слово: защо двоица знаменити военачалници, Плінѳа родомъ изъ малѫ Скѵѳііѫ, и Діонѵсій родомъ изъ Ѳракііѫ, кои-то по-напредъ, пьрвый на 419 а второй на 429 л., бѣхѫ ставали и консули, станѫли да ищѣтъ секы за себе си това посолство, а Совѣтъ-тъ не знаилъ кого да предпочте и кому хатѫръ-тъ да развали. За това ся видѣло за добро по настоящему да ся испрати единъ часъ по-напредъ Изславъ да занесе на Господарь-тъ си отвѣтъ че ще му проводятъ особенно посолство, а послѣ да ся мысли за избраніе-то на посланникъ-

тъ. Плинѳа обаче, за да сполучи желаніе-то си, проводилъ съ Изслава единъ свой пріятель именемъ Сигилахъ за да придума Руя да иска него за посланникъ; разумѣвася че, за да го убѣди на това, онъ трѣба да му ся е вричалъ че съ него посланникъ той щялъ по-добрѣ да получи все що е искалъ, и наистинѫ ніи по-долу ще видимъ че произведеніе-то на посолство-то му оправдава това предположеніе. Изславъ убо си отиде на Унско съ Сигилаха; но догдѣ онъ да ся върне, дойде въ Цариградъ извѣстіе че Руіо царь Унскый умрѣлъ (3).

ГЛАВА VII.

ВЛАДО II И АТИЛЪ.

1 Владо II и братъ му Атилъ ся воцаряватъ. —2 Греко-Римско-то царство имъ проважда посланницы Плинѳа и Епігена, кои-то они посрѣщатъ вънъ отъ града Марга, и влазятъ въ разговоръ съ нихъ на конь. —3 Посланници-ти Греко-Римскы пріематъ предложенія-та тождественны бывшія съ Руевы-ты, и заключаватъ миръ по пять условія, кои-то и взаимно ся заклеватъ да опазятъ. — 4 Ѳеодосій гы подтвърждава, и предава Унискы-ты бѣглецы Унискымъ нарочнымъ чиновникомъ, кои-то гы іоще въ Ѳракіѣ убиватъ. — 5 Оздравившеся отъ тѣіѣ странѣ, Владо и Атилъ ся обращатъ на възбунтовавши-ты ся варвары, кои-то покоривше воевали въ Скѵѳіѣ и на Сорогы, т. е. Сарагуры-ты, и вънъ отъ Скѵѳіѣ на западъ. — 6 Валентиніанова сестра Онорія проважда прьстень Атилу и го иска за мѣжъ; нейно-то срамно поведеніе, изъ царскы-ты палаты испѣжданіе, и на Цариградъ прибѣгваніе. —7 Уни-ти помагатъ Римскому царству противу Арморицы-ты въ сѣверна Галліѣ. — 8 Тіи помагатъ и Аетію противу Бургундскаго краля Гондикаря. — 9 Октарь князь Унискый воюва на Бургунды-ты, побѣждава гы, и имъ убива до 20,000 войны и самаго имъ краля Гондикаря,

и плѣни и опустошава сичкѫ-тѫ имъ земля; Атилъ самъ воюва на сопредѣлны-ты имъ Францы, и побѣдивъ принуждава гы да му плащатъ дань; това видѣвъ новый Бургундскы кралъ Еррикъ примирявася такожде съ Унны-ты, и дава Атилу порукѫ единороднѫ-тѫ си дьщеріѭ Идагундѫ. — 10 Атилъ послѣ отходи въ Галліѭ и ударя Акуйтинскаго князя Алфера, кой-то ся принуждава такожде да ся покори и да му плаща дань, и му дава за порукѫ младаго сына своего Валѳаріа Идагундина обручника. — 11 Конинчна Унска войска воюва съ Литоріа противу Висиготѳскаго краля Ѳеодорика осадившаго града Римскаго Нарбона въ Галліѭ; бывшая по пѣть битва на поединокъ между Авита и единъ всадникъ Унскый. — 12 Драпнѫвся отъ Нарбонѫ, Ѳеодорикъ слѣдува презъ три годины войнѫ-тѫ съ Римляны-ты; Литорій съ помощь-тѫ на Унны-ты успѣва да го притѣсни и нагони до самыя-тъ му царствующій градъ; онъ тогази предлага миръ кой-то отъ Литоріа ся отхвьрля; наутре става сраженіе, и кога-то Унни-ти уже побѣждаватъ, Литорій съ лудо стремленіе развали работѫ-тѫ, и самъ ся живъ удавя и убива. Тогазь посредствомъ Авита Ѳеодорикъ ся примирява съ Римляны-ты. — 13 Унни-ти тѣхни помощници, оставше веке безъ работѫ, слѣдъ напразно осажденіе града База, дръпватъ ся и си отхождатъ во своя си. — 14 Предѣли и пространство на Унско-то царство. —15 Унни-ти съ двоицѫ предводители Васиха и Курсиха, воюватъ презъ Кавказа въ Мидіѭ, но безчинно-то имъ поведеніе и нечаянно имъ отъ Персы-ты удареніе, принуждаватъ гы да си вьрнѫтъ празни во своя си. — 16 Начало на Унскѫ-тѫ войнѫ противу Греко-Римско-то царство; завладеніе на торжищныя-тъ градъ; Епископъ Маргскый; напусти истълкуванія; Унни-ти минуватъ Дунавъ-тъ, превзематъ между другы и града Виминакіа, послѣ же, съ предателство на епископъ-тъ, и самаго

Марга. — 17 Слѣдъ напразно пакъ покушеніе за миръ, Унни-ти тръгватъ на войнѫ, превзематъ сичкѫ Іллуріѭ и Ѳракіѭ, и много отличны градовы, и правятъ много плѣнь и опустошеніе. Това принуждава Ѳеодосія да заключи миръ съ тѣхъ съсъ тяжкы условія. — 18 Заробенный тога Зерконъ какъвъ былъ. — 19 Атилъ убива брата си Влада; за коіѫ ли причинѫ?

1 Слѣдъ смьрть-тѫ Руіева воцарили ся на Унны-ты Владо (1) и Атилъ (2) двама братія, които, пьрвый-тъ по-голѣмъ, а вторый-тъ по малъкъ, бѣхѫ сынове вышереченаго Руіева брата Мьндя (3). По кое наслѣдственно условіе тіи сѫ ся воцарили и двоица-та, не знаемъ. Мы выше (4) видѣхмы, че слѣдъ смьрть-тѫ Радовѫ отъ четворицѫ-тѫ му сыновы воцарился само пьрвородный Мьндьо, а сега гледамы че ся воцаряватъ изъ веднъжь и двоица-та Мьндьовичи. Негли Атилъ, като естествомъ остръ и стремителенъ, е сплашилъ нѣкакъ брата си та ся е принудилъ онъ да го пріемне сопричастникъ на царство-то си. Мы ще видимъ даже по-долу (5), че Атилъ едвамъ тьрпѣлъ брата си до десятинѫ годины, а послѣ го убилъ и осталъ самъ царь.

2 Какъ да е да е, Изславъ посланникъ, възвратився отъ Цариградъ на Унско съ Сигилаха, намѣрилъ тыя двоица цари вмѣсто Руя, и тѣмъ приказалъ какъ го бѣ пріалъ Греко-Римскый царь, и какъ щеше подпріѭ му да прати свои посланицы за да ся съгласи направо съ Унско-то царство за миръ. Сигилахъ отъ своіѭ страньѫ

е подтвърдилъ все това, и споредъ Плінѳовы-ты наставленія, говорилъ е несомнѣно за да искатъ Плінѳа за посланникъ. Владо и Атилъ, извѣщающе свое-то на престолъ-тъ възшествіе, писали сѫ къ царю Ѳеодосію какъ постоянствуватъ на Руіевы-ты предложенія, и какъ чакатъ споредъ обѣщаніе-то му да имъ проводи свои посланницы, мѫжи, *като Плинѳа*, знамениты, разумны и способны, и то е было доволно извѣстіе за Греко-Римско-то Правителство, че Плінѳа трѣба да проводятъ посланникъ. Рѣшися убо въ совѣтъ-тъ царскый Плінѳово-то наименованіе, кое-то ся удобри и отъ царя Ѳеодосіа. Но Плінѳъ сега, кой-то получи желаніе-то си, не рачи да пойде самъ, за да не бы негли остала сичка-та отвѣтственность врьху му, и поиска да проводятъ съ него наедно и Епігена, саномъ куестора, кой-то ся въобще похваляваше за своѭ-тѫ хытрость и премудрость. Удобри ся убо и негово-то наименованіе, и тъй тіи двоица Греко-Римскы посланници възставше отидохѫ на Марга града лежащаго въ Іллурійскѫ-тѫ Мѵсіѭ при Дунавъ-тъ тамъ гдѣ-то ся истича въ него рѣка Марга (днешная Морава) срѣщо укрѣпленаго отвьдь Дунавъ-тъ града Констанціѭ. Тамъ предъ малко бѣхѫ дошли и Унски-ти царіе (1); но вмѣсто да пріемнѫтъ въ градъ-тъ речены-ты посланницы, тіи гы посрѣшнѫхѫ на конь вънъ отъ градъ-тъ, и безъ да ся маіѭтъ, и даже безъ да слѣзѫтъ отъ конь, рекохѫ имъ да влѣзѫтъ той-часъ въ разговоръ съ нихъ. Тіи сѫ и-

мали за това свои-ты причины, а тыя причины сѫ были вѣроятно да покажѫтъ на Греко-Римскы-ты посланницы че нематъ расположеніе да губятъ время въ дългы разговоры, че разговори-ти имъ трѣба да ся свьршатъ тъй скоро на крака, и че ако не ся съгласятъ, сѣки трѣба да си отидатъ, и да си гледатъ инакъ работѫ-тѫ. Тази е была несомнѣнно мысль-та на Уннскы-ты цари; но като сѫ гы попытали Греко-Римски-ти посланници, защо поне да не слѣзѫтъ отъ конь, они имъ отвѣщали че такъвъ былъ тѣхный-тъ обычай. Така и тіи за да не отпаднѫтъ отъ честь-тѫ си ако бы ся разговаряли пѣши съ нихъ на кони сѣдящыхъ, принудилися да влѣзѫтъ такожде на конь въ разговоръ (2).

3 Въ той-зи краткый разговоръ видися че Уннски-ти цари, не дающе время за прекословіе, поискали непремѣнно отъ посланницы-ты да ся склонятъ на все що бѣ Руіо чрезъ Изслава поискалъ, и че они, видяще какъ инакъ ще избухне страшна война, коіѭ-то царство-то Греко-Римско не бѣ никакъ въ состояніе да поддьржи, щѫтъ не щѫтъ пріяли все, и тъй ся заключи отъ нова миръ между двѣ-ты сопредѣлны царства по слѣдующы-ты условія:

1) Да ся отдадѫтъ Унномъ безусловно отъ Греко-Римско-то царство колко-то Уннски подданници бѣхѫ уже прибѣгнѫли или бы отъ нынѣ прибѣгли въ земліѭ-тѫ му за коіѭ да е причинѫ;

2) Да ся отдадѫтъ Унномъ такожде колко-то Греко-Римляне роби бѣхѫ отъ тѣхъ безъ да ся

[illegible] побѣгѫли во своя си; освень ако ся [illegible] за откупъ на военно-притяжатели-ты имъ [illegible] за всякъ побѣгнѫлъ робъ.

3. Да не чинѧтъ совоевателенъ союзъ Греко-Римлине-ти съ никой варварскы народъ, кой-то да предпріималъ войнѫ съсъ Унны-ты;

4. Да ставатъ въ Римско и въ Унниско тържища (пазари) равнозаконно и безопасно за Греко-Римлины и за Унны;

5) Да плаща за напредъ Греко-Римско-то царство на Унниско-то по седемь-стотинъ літры злато на годинѫ, вмѣсто триста и пятьдесять що бѣ плащалъ до нынѣ (1).

Съ тыя условія ся съгласи да ся съхрани миръ и любовь и за напредь по между двѣ-ты царства; и за увѣреніе че ще го пазятъ тъй непочекнѫтъ и отъ двѣ-ты страны, закляхѫся взаимно отъ сямъ и отвьдь по отечественныя-тъ си обычай, и ся завѣрнѣхѫ сѣкы во своя си (2).

4 Царь Ѳеодосій подтвърди вси тыя условія, и слѣдъ малко повелѣ та предадохѫ на нѣкои Унискы чиновницы, кои-то нарочно быхѫ за това проводени, вси оныя Унискы подданницы, кои-то бѣхѫ у Греко-Римско прибѣгнѫли, и между кои-то бѣхѫ и двама сынове царскаго рода именемъ Мама и Атакамъ (1). Вси тыя бѣглецы щомъ гы пріемнѫхѫ, речени-ти чиновници за примѣръ и наказаніе гы распнѫхѫ на крьсть и убихѫ іоще въ Ѳракіѭ въ укрѣпенаго града Карса, кому-то положеніе-то е намъ неизвѣстно (2).

5 Съ това мирозаключеніе, много пріятно за Унны-ты, Владо и Атилъ оздравивше царство-то си отъ Греко-Римскѫ странѫ, обърнѫхѫ свободно оружія-та си на оныя варварскы народы, кои-то какъ-то ся выше рече (1), бѣхѫ отстѫпили отъ подданство-то си и ся подигнѫли противу Унниско-то царство. Тѣхъ же совершено покоривше, воевали такожде въ Скѵѳіѩ особенно противу народа называемаго тукъ отъ Пріска *Соросы* (2), кой-то мыслимъ да не е былъ другъ освень оный, кого-то онъ пакъ на другы мѣста нарича *Сарагуры* (3). Тіи послѣ воевали и вънъ отъ Скѵѳіѩ на западъ въ Германіѩ и въ Галліѩ, какъ-то щемъ подолу да кажемъ. Но пьрво пека кажемъ нѣщо за едно доста соблазнително дѣло, кое-то ся случи въ това время между Атила и единѫ Западно-царскѫ дьщеріѩ.

6 Ніи выше видѣхмы (1) че Валентініанова майка Плацидія като ся ожени вторы пѫть за Константіа, бѣ родила пьрво дьщеріѩ наименованнѫ Онорніѩ. Послѣ, кога-то второрожденный й сынъ ся воцари съ неіѩ на западъ, и бы вѣнчанъ царь Западный на 23 Октомврія 425 л. (2), тая й дьщеря бы такожде наречена Августа, т. е. царица. Но намѣреніе-то майчино й не бѣ никакъ да й даде и власть царскѫ, нито пакъ да іѩ направи соучастницѫ на брата й; за това и като порасте, тя нещеше да іѩ ожени, за да не бы дала въ мѫжъ-тъ й нѣкой соперникъ на сына си; дьржеше іѩ убо момиче, и казваше че, като носяше е-

днѫ толкозь высокѫ тітлѫ *Августа*, Онорія не можаше безъ униженіе да посегне на мѫжъ който не бы былъ такожде Августъ и царь. Онорія обаче не бѣ жена да си остане безъ мѫжь: тя бѣше іѫ малко грижа за майчины-ты й політическы расположенія, и като не щяхѫ да іѫ оженятъ, тя глѣдаше и инакъ да удовлетвори сладострастіе-то си, и не ся срамуваше да прави любовь съ нѣкои чиновницы. Това нейно поведеніе настори майкѫ й да іѫ прибере и тури подъ стражѫ въ палаты-ты. Но Онорія неможаше да търпи едно такова насиліе, и за да ся избави отъ него и въ тоже время да си отмьсти на майкѫ си, тя намысли да ся управи до Унискаго царя Атила, кому-то многажды бѣ слушала да казватъ храбрость-тѫ и великодушіе-то. Впрочемъ не бѣхѫ ли й рекли че, за да може безъ униженіе да ся ожени трѣба да й ся намѣри мѫжъ царь? Единъ день убо въ лѣто 434 тя проважда тайно до Атила единъ свой вѣренъ скопецъ та му казва «че го избрала за мѫжъ, и че го выка да дойде скоро на Італіѭ да іѫ избави отъ мучителницѫ майкѫ й, коя-то іѫ дьржала тъй като запрянѫ, и не щяла да іѫ ожени само и само за да не отнеме отъ брата си половинѫ-тѫ Римско царство, кое-то ней наслѣдствомъ принадлежало; че като іѫ зьмне за женѫ Атилъ има да придобіе и само-то това нейно наслѣдство; и че за обрукъ и увѣреніе на тыя нейны предложенія, тя му проважда по обычаю и прьстень, за да знае че тя ся чете веке

негова сгоденица ». Атилъ пріе прьстень-тъ, и отпрати назадь съ ласкателенъ отвѣтъ Онорінъ-тъ скопецъ; но оффиціално не стори никоіѫ постѫпкѫ, защо тогазь бяше въ военны работы заплетенъ, и остави за друго время ползѫ-тѫ, коіѫ-то можаше да извлече изъ това приключеніе. А Онорія като гледаше че Атилъ ся бави да дойде, додѣя ѝ отъ ново да чака, и не терпящи веке дѣвство-то си, предадеся тайно попечителю своему Евгенію, и стори съ него грѣхъ-тъ що не можаше да стори съсъ Атила (3). Явни же знакове на това като ся показахѫ, майка ѝ Плацидія отъ срамъ и іарость не ся стърпѣ, но іѫ испѫди вънъ отъ царскы-ты палаты; она же посрамена и обезчестена прибѣгнѫ при уйка си царя Ѳеодосіа на Цариградъ, гдѣ-то іѫ пріяхѫ щѫтъ не щѫтъ такожде посрамени (4). Ній ще видимъ по-долу що направи Атилъ ползуящься политическы отъ тѫзи Онорінѫ къ нему постѫпкѫ.

7 За сега Атилу упражняющуся въ воеваніе противу различны Скѵѳскы и Германскы варвары, не поносяше да си развали пріятелство-то кое-то чрезъ Аетія онъ имаше съ Римско-то западно царство, и за укрѣпленіе на това пріятелство онъ даже му и помагаше колчимъ му ся даваше поводъ. Така въ слѣдующе-то 435 лѣто, кога-то нѣкои племена въ Галліѫ, и особенно въ сѣверозападны-ты ѝ страны живущи Арморици бѣхѫ дигнѫли главѫ противу Римско-то царство, по прошеніе вѣроятно Аетіево Атилъ му проводи

сли военно тѣло отъ Уніи, съ помощь-тѣ на кои-то вторы слѣдъ Аетіи военачалникъ Римскы Литорій воевавъ противу Армориці-ты, побѣди ты въ различны сраженія, кои-то стори съ нихъ при рѣки-ты Сенуанъ (Seine), Лелъ Лоіге), Кланъ (Clain en Poitou), Еларъ (Allier), и проч. презъ лѣто-то і презъ сичка-та зима, и порязикъ покори ты отнова подъ Римска-тѣ власть (1).

8 Въ иста-тѣ година краль Бургундскый Гондикаръ, кои-то до тогазь бѣ союзникъ и пріятель Римлиномъ, напрасно ся подигнѣ съ войскы-ты си, и отиде та нападна на сопредѣлна-тѣ Римскіа область Белгіа, коіа-то поплѣни и опустоши. Аетій сія услышавъ, става скоро съ войскы-ты си, съ кои-то преди малко бѣ покорилъ възбунтовавши-ты ся при-Дунавскы племена Інеонтовъ, Норичановъ, и Вінделичановъ, и кои-то не-вече-то ся составляваха отъ помощницы варвары, сирѣчь Ерулы, Франкы, Сармати, Саліаны, Гелоны, и особливо Уніы, и нападъ на Бургунды-ты, побѣждава ты совершенно, и принуждава краля имъ Гондикаря да иска миръ, и да стане пакъ союзникъ и пріятель Римлиномъ (1). Въ това сраженіе ся намѣрилъ и отличилъ и Авитъ изъ Ауверніа, кой-то по-сетнѣ въ л. 439 бы префектъ Галлійскый, а въ лѣто 455 станѣ и царь Западо-Римскый за 14 мѣсеци.

9 Въ това примиреніе видися че Гондикаръ ся обѣщалъ да плаща нѣкоіа уреченѣ дань и на Уніы-ты, кои-то составляваха главна-тѣ Аетіева

помощь (1). А послѣ като ся дръпнѫли тіи и си отишли во своя си, Гондикарь, кога-то дошло врѣмя за плащаніе, пометнѫлся, и не щялъ да плати. Разгнѣвившеся естественно Унски-ти цари за това, прогласили отнова войнѫ насрѣща му, и проводили стрика си Октара Обдара или Зубдара (2) съ еднѫ доволнѫ войскѫ да го біе. Той Октаръ влѣзе въ земліѭ-тѫ Бургундскѫіѭ въ л. ок. 436, и слѣдъ малкы нѣкои и другы битвы ударився съ самаго Гондикаря въ едно голѣмо сраженіе, побѣди го съвършено, утрепа му до дванадесять хіляди войны, и уби и самаго Гондикаря ведно съсъ сичкѫ-тѫ му почти челядь; и тъй непаходящи веке никакво сопротивленіе, Унни-ти прегазихѫ, разорихѫ, и опустошихѫ почти сичкѫ-тѫ Бургундскѫ земліѭ. Бургунди-ти обаче ся събрахѫ скоричко, и соединивше колко-то можихѫ войскѫ, наредихѫ си новъ краль именемъ Еррика, и ся мѫчихѫ да дьржатъ войнѫ-тѫ и да стоятъ насрѣщѫ, догдѣ видятъ какво щяхѫ да покажѫтъ обстоятелства-та. Дѣйствително въ тоеже время Унни-ти, подъ предводителствомъ самаго царя ихъ Атила, бѣхѫ, не знамъ по коіѭ причинѫ, сторили военно нашествіо на Галліѭ, и Бургунди-ти ся надѣяхѫ че Унни-ти, имѣіѭще тамъ съ мнозинѫ храбры народы да ся біѭтъ, щяхѫ негли да бѫдѫтъ побѣждени. Но като видѣхѫ слѣдъ малко че Атилъ напротивъ, ударився съ восточны-ты тѣмъ сопредѣлны Французы, кои-то живяще по рѣкы-ты Риша и Неккера, ся четяхѫ за най многочислен-

ный и най храбрый народъ, побѣдилъ гы и гы притѣснилъ тъй силно, що ся принудили да ся примирятъ съ условіе да му плащатъ дань, паднѫхѫ и тіи на молбѫ, и ся примирихѫ такожде съ Унны-ты; а за увѣреніе че щѫтъ вѣрно занапредь да пазятъ мирны-ты условія, Еррикъ даде Атилу порука единороднѫ-тѫ си дьщеріѭ именемъ Илдгундѫ (3), и тъй ся свьрши тая Унно-Бургундска война (4).

10 Освобожденъ и отъ тѫіѭ страніѭ Атилъ, впуснѫся дерзновенно съ войскы-ты си вѫтрѣ въ Галліѭ, и нагази область-тѫ Акуйтаніѭ, въ коіѭто владѣяше князь или краль именуемый Алферъ. Той въ пріятелство бывшій съ Бургундскаго краля Еррика, бѣ по-напредь сгодилъ младаго сына своего Валѳаріа за неговѫ-тѫ вышереченѫ дьщеріѭ Илдгундѫ, и двама-та тіи князи клятвенно бѣхѫ си дали слово да оженятъ чада-та си едно за друго щомъ порастѫтъ. А нынѣ Алферъ като видѣ Унны-ты въ дьржавѫ-тѫ си, не сиѣя да имъ покаже никакво сопротивленіе, но по примѣръ-тъ на Франкы-ты и на Бургунды-ты покорися и той на Атила, и заключи миръ съ обѣщаніе да му плаща дань. А за увѣреніе, даде такожде въ залогъ младаго сына своего Валѳаріа. Така сгодени-ти тіи младежи, проводени на царствующыя-тъ Унскый градъ въ Паннониѭ, живѣли наедно много время на Атиловы-ты Дворы, и были любими и почитаеми отъ Атила; най-сетнѣ имъ домѫчнѣло, и побѣгше отъ тамъ, пострадали много по пѫть

като ся вращали за въ Галліѭ; но това, подробно описано въ единѫ Латінскѫ поемѫ, не е наша работа да приказвамы тука (1).

11 Въ истѫ-тѫ годинѫ (436 л.), кога-то Унни-ти ся біяхѫ на сѣверъ съ Бургунды-ты и съ Францы-ты, Висиготскый краль Ѳеодорикъ царствующій на Тулусъ въ полуденнѫ-тѫ Галліѭ, разваливъ пріятелство-то си съ Римляны-ты, кое-то слѣдъ неудачно-то свое на Арла града воеваніе бѣ преди десять годины отнова съ Аетіа подтвердилъ (1), дигнѫся съ войскы-ты си на войнѫ, и завладѣвъ много тѣхны тамошны крѣпости, отиде та осади и великаго града Нарбоннѫ. Като чу това Аетій, проводи повеленіе Литорію, кой-то, какъ-то ся выше рече (2), преди малко бѣ покорилъ Арморицы-ты, да пойде скоро на помощь Нарбонны, коя-то страдаше не само отъ вънъ отъ ударенія-та на осадители-ты, но и отъ вѫтре отъ гладъ и отъ чумѫ. Затечеся убо Литорій заедно съ конничнѫ-тѫ Унискѫ войскѫ, коя-то му бѣ тъй добрѣ послужила и противъ Арморицы-ты. Но по пѫть тіи Унискіи всадници, като минувахѫ презъ область Ауверніѭ, не ся обхождахѫ никакъ благочинно, какъ-то днесь правятъ добрѣ-устроени-ти войни, но безъ никаквѫ разликѫ на пріятели и непріятели правяхѫ много обиды, и плѣняхѫ все що имъ падаше подъ рѫкѫ. Авитъ, отличившійся храбростію подъ Аетіа въ Бургундо-Римскѫ-тѫ войнѫ (3) и сега находящійся въ покой на отечество-то си Клермонта, чу тогази че

и единъ неговъ робъ былъ убитъ отъ едного Унискаго всадника. На тоя слухъ онъ грабнѫвъ оружіе-то си, възсѣда на конь, и съ голѫ сабіѭ на ржкѫ, устремявася посреди Унискѫ-тѫ конницѫ, търси убіецъ-тъ, и щомъ го намѣри, вмѣсто да го удари и убіе, кое-то му бѣше лесно, защо бѣ дошьлъ врьху му нечаянно, выква му да си извади и той сабіѭ-тѫ и да ся защищава. Така ся устрои битва на поединокъ, и Унни-ти, вмѣсто да гы възбранятъ, струпахѫся на около да гледатъ кой ще навые. Уннинъ-тъ като си знаяше повинность-тѫ, загуби всякѫ дерзость, и не можи да ся заварди; Авитъ же съ пьрво удареніе го прободе и хвьрли мьртъвъ на землѭ-тѫ. Унни-ти не само не ся разсьрдихѫ за това, но го и похвалихѫ, и тъй онъ отмьстивъ си за убіенаго роба своего, соединися съ Литоріа, и тръгнѫхѫ наедно за Нарбоннѫ. Тамъ Унски-ти и други всадници, носяще на конь всякый по двѣ крины жито, нападнѫхѫ тъй силно на осадителиты Готѳы, що си отворихѫ пѫть и влѣзохѫ въ градъ-тъ съсъ хранѫ-тѫ наедно, съ коѭ-то му донесохѫ доволно изобиліе. Послѣ Авитъ, когото Ѳеодорикъ любяше и почиташе, и бѣ искалъ по-напредь да го зьмне на своѭ службѫ, излѣзе изъ градъ-тъ, и отиде та ся разговори съ него, и тъй го убѣди да ся дръпне отъ тѫѭ осадѫ, която нещеше веке да му бѫде за никоѭ ползѫ (4).

12 Со всѣмъ тѣмъ Ѳеодорикъ не ся премири тогази съ Римляны-ты, и слѣдова да ся біе съ

нихъ тукъ тамѣ. Особливо той има въ лѣто 438 битвѫ съ самаго Аетіа, кой-то му уби въ неіѫ до осемь хіляды войны, но не можи да го преслѣдова самъ, принужденъ бывъ да тича на сѣверъ противу Францы-ты, кои-то съ краля своего Клодіона, прешедше рѣкѫ Ріпа, бѣхѫ завладѣли доволны мѣста и градища въ сѣверо-восточнѫ Галліінѣ, гдѣ-то тіи ся отъ тогазь и рѣшително учредихѫ, и дадохѫ начало на днешно-то Французское царство. Война-та убо съ Ѳеодорика ся вьршаше презъ цѣли три годины чрезъ вышереченаго Литоріа, кой-то съ помощь-тѫ на конничнѫ-тѫ Унискѫ войскѫ, коіѫ-то всегда имаше на своіѫ службѫ, можи най-сетнѣ въ лѣто 439 да го притѣсни и нагони въ самыя-тъ му царствующій градъ Тулусъ, гдѣ-то го и осади. Ѳеодорикъ тогава принужденъ проводи нѣкои архіереи да му сторятъ предложенія за миръ; но Литорій, разгорденъ за успѣхы-ты си, отхвьрли тыя предложенія съ небреженіе. Ѳеодорикъ же, отчаянъ отъ тѫіѫ странѫ, възложи сичкы-ты свои надежды на Бога и на своіѫ-тѫ храбрость, и тъй еднѫ нощь, като призва Божіѫ-тѫ помощь съ тепло и смиренно моленіе, и приготви на бой сичкы-ты си войскы, наутре рано излѣзе изъ градъ-тъ, и ся удари съ Литоріевы-ты осадителны войскы, кои-то по-вече-то бѣхѫ Унни. Сраженіе-то станѫ дълго и упорно безъ никое, първо, рѣшеніе ни отъ еднѫ-тѫ ни отъ другѫ-тѫ странѫ; но най-сѣтнѣ, когато побѣда-та ся показваше отъ къмъ-то Унны-ты,

Литорій, съ еднѫ лудѫ и несмысленнѫ постѫпкѫ що направи, развали сичкѫ-тѫ работѫ. Той щомъ видѣ свои-ты че надвыватъ, за да си покаже ужь и лично храбрость-тѫ и да спечели іоще по-голѣмѫ славѫ, дръпнѫвъ сабіѫ-тѫ устремися самъ между непріятели-ты, и хванѫ да гы удри на десно и на лѣво. Но уединенъ така, Готѳи-ти ся не забавихѫ да го заградятъ, наранятъ, и уловятъ, и тъй войскы-ты му оставше безъ началникъ, хванахѫ безчинно да ся теглятъ назадь, и Готѳи-ти гы тогава лесно побѣдихѫ и нагонихѫ. Литоріа же, като му вьрзахѫ рѫцѣ-тѣ на опакы, уведохѫ го въ градъ-тъ, и слѣдъ много поруганія що претьрпѣ отъ простыя-тъ народъ, хвьрлихѫ го въ тьмницѫ и подирь малко дни го убихѫ. Ѳеодорикъ тогава можаше безъ сопротивленіе да простре предѣлы-ты на царство-то си даже до рѣкѫ Родана (Rhône); но умиленъ и убѣжденъ отъ пріятеля своего Авита, кой-то бывшій тогазь префектъ Галлійскый дойде да му ся моли за миръ, склонися да ся примири съ Римско-то царство по исты-ты условія, кои-то самъ предъ побѣдѫ-тѫ си бѣ предложилъ Литорію (1).

13 А Унни-ти, кои-то служахѫ до тогазь Римляномъ подъ Литоріа, оставше сега безъ службѫ, немахѫ веке що да сторятъ, освень да ся завърнѫтъ во своя си. Но преди да сторятъ това, тіи, подъ предводителство-то на новаго си началника Гаусерика или Гаріерика, (защо и тъй и тъй, а все не право го именуватъ писатели-ти, незнающе негли

истинно-то му имя,) отишли не знаемъ защо та осадили Ваза (Bazas, Vazates) Града Гасконскаго въ Галліѭ между Бордо и Тулусъ, но като не можили да го завладѣѭтъ, оставили го и си отишли (1). Отъ тогази писатели-ти нищо веке не помануватъ за Унны воюющы въ тыя западны страны даже до второ-то Атилово воеваніе въ Галліѭ, за кое-то щемъ да говоримъ по-долу (2). Видися убо че Атилъ, като заключилъ миръ, какъ-то ся рече, съ Бургунда и Францы, и съ неизвѣстнаго рода Акуйтанскый князь Алфера (3), дрънѭлъ си войскы-ты въ Паннониѭ, и не оставилъ освень речены-ты конницы на службѫ Римляномъ подъ Литоріа, кои-то такожде слѣдъ смьрть-тѫ му сѫ ся вьрнѭли во своя си.

14 Що сѫ тіи правили отъ тамъ насетнѣ до 441 л., кога-то наченуватъ голѣми-ти имъ дѣянія на востокъ, незнаемъ. Какъ да е да е, царство-то имъ тога-зи ся простирало на Востокъ и на Западъ много далечь, и за да му покажемъ по-точно предѣлы-ты и силѫ-тѫ, ніи ще приведемъ тука онова що пише глубокомысленный історикъ Англичанскый Гиббонъ во своѭ-тѫ історіѭ на испадваніе-то Римскыя імперіи: « Като дръп-« немъ, каже онъ, еднѫ чертѫ раздѣляющѭѭ ди-« вы-ты мѣста отъ питомы-ты человѣцы, людіе-то, « кои-то живуще въ села и градовы работяхѫ « земѭ-тѫ, отъ оныя, кои-то живуще подъ сѣни, « пасяхѫ овцы и говеда или ходяхѫ на ловъ, « можемъ праведно да наречемъ Атила *царь вер-*

Литорій... одинъ лучшій и
по мнѣніи, разныя ви... ...
виде воп-ты не надѣяютъ...
е лично тяжкость-ей и ...
ливыя чаяньи. Дальнѣйшій с...
между непріятели-ты. В ...
ню и на лицо. Но желѣ...
не можахъ и то мгновенно
и ты можеш-ты ту ...
тавяхъ нечинно да ся ...
ти ти тогда лесно побѣ...
ки но, кто ту выжахъ...
вдохъ ти и трудѣ-ть.
що пристыдитъ отъ прос...
то въ тьмнной и поли...
Теодоритъ тогда мож...
простре предѣлы-ты ...
къ Родану (Rhône) ...
пріятели своего А...
фектъ Галлійскы...
склонися да ся
исты-ты усло...
бѣ предлож...

13

Римляно...
жбѣ, ...
завъ...
тій...
Г...
и...

и отваряніе-то на войнѫ-тѫ станѫ.
Кога-то ся отворилъ търгъ (панагуръ),
реко-Римскый при Дунавскы градъ, ко-
то какво е было не знаемъ, и ся съ-
его много търговци и други люди и
народа, Унни-ти нападнѫли нечаянно
ръ, убили много хора, и го завладѣли.
то-то правителство ся слиса на тоя
безабавно проводи до Влада и Атила
да ся жалова за завладѣніе-то на гра-
нарушеніе-то на мирныя-тъ договоръ.
отговорихѫ така: «Ніи смы сторили
ъ свое враждебно побужденіе, но за
а едно злобно дѣло, кое-то ны ся е
Греко-Римскѫ странѫ; и дѣло-то е
ский (Моравскый) вашъ епіскопъ (отъ
сумненно побужденъ) дошелъ тайно въ
ны, и като ся научилъ гдѣ сѫ были
дарски скрывалища, откраднѫлъ изъ нихъ
все що намѣрилъ драгоцѣнно. Това ніи
ще, завладѣхмы градъ-тъ, и сега искамы
предадете и самаго того епіскопа, а при
поредъ договоръ-тъ що имамы съ васъ, и
то наши бѣглецы има іоще у васъ. Това
стане, и градъ-тъ ще вы повѣрнемъ, и дого-
-тъ си пакъ ще опазимъ съ васъ толкова вѣ-
и почтенно, колко-то смы го пазили и до ны-
; ако ли не, то да знаете че ще имамы вой-
ѫ.» На той-зи отвѣтъ Греко-Римски-ти послан-
ници напусто посрѣшнѫхѫ че това дѣло не е мо-

« *ховный и общій на сичкы-ты варвары.* Той
« самъ отъ сичкы-ты ветхы и новы завоеватели,
« е соединилъ подъ власть-тѫ си обширны-ты цар-
« ства и господарства Скѵѳіи и Германіи (1); тія
« же неопредѣлени (Скѵѳіи и Германіи) названія
« по негово-то время имахѫ най-обширнаго про-
« странства значеніе. Атилъ четяше между свои-
« ти области Турінгіѭ, коя-то имаше тогава за
« предѣлъ Дунавъ-тъ. Франци-ти го имахѫ за
« страшенъ непріятель, и му пріемахѫ посред-
« ство-то и намесваніе-то въ вътрешны-ты имъ
« распри, а единъ отъ намѣстницы-ты (Октаръ)
« наказа и даже истреби совершенно Бургунды-ты
« кои-то обитавахѫ по Римскы-ты брѣговы. Онъ
« бѣ покорилъ Океанскы-ты островы и Сканди-
« навскы-ты кральства забиколены и раздѣлены
« отъ воды-ты на Балтійско-то море. Унни-ти мо-
« жахѫ да зематъ за данокъ кожи (кюрковы) отъ
« тыя сѣверны страны, кои-то до тога-зи ся за-
« браняхѫ отъ ненаситность-тѫ на завоевателн-
« ты съ дьрзость-тѫ на народы-ты си и съ сту-
« деность-тѫ на земіѭ-тѫ си. Отъ камъ-то Во-
« стокъ, мѫчно е да ся покажѫтъ предѣли-ти на
« Атиловѫ-тѫ власть верху Скѵѳійскы-ты пусты-
« ны; можемъ обаче да кажемъ на вѣрно, че тя
« ся припознаваше по бреговы-ты на Волгѫ, че
« тамошни-ти народи ся бояхѫ отъ Унискаго ца-
« ря като отъ ратника и като отъ влъхва (2), че
« онъ удариль и побѣдилъ ханъ-тъ на страшны-
« ты Жуженцы (3), и че проводилъ посланицы

« на Кинѫ (Китая) за да заключи съ неіѫ со-
« юзъ по основаніе на равность (4). Въ число-то
« на народы-ты, кои-то ся покорявахѫ Унискому
« царю, и кои-то до гдѣ онъ бѣ живъ никога не
« помыслихѫ да ся освободятъ отъ негово-то иго,
« бѣхѫ Гипеди и Остроготѳи, кои-то ся отлича-
« вахѫ съ число-то и храбрость-тѫ си, и съ ли-
« чнѫ-тѫ достойность на началницы-ты си. Про-
« чутый Ардарикъ Краль Гипедскый, бяше пре-
« мудрый и вѣрный совѣтникъ на Самодержецъ-
« тъ, кой-то толкова почиташе Безстрашныя-тъ
« му характеръ, колко-то любяше сладкы-ты и
« смиренны-ты добродѣтели Валамира Краля Остро-
« готѳскаго. Много-то не свѣтли кральове и на-
« началници на ратны племена, кои-то служахѫ
« подъ Атиловы-ты пряпорцы, нарѣждахѫся око-
« ло му въ смиренно стражевъ и слуговъ поло-
« женіе, и внимающе на сичкы-ты му погледы,
« треперяхѫ колчимъ видяхѫ най-малко-то му не-
« благодареніе, и на пьрво знаменіе извьршахѫ
« и най-строгы-ты му заповѣди безъ никакво по-
« гълченіе. Въ время мира, нѣколико отъ него
« зависими князове отхождахѫ редомъ подъ пря-
« порцыты му, и составлявахѫ стражѫ-тѫ на пол-
« чище-то му съ народны-ты си войскы; но кол-
« чимъ онъ събиране сичкы-ты си войнскы силы,
« войскы-ты му ся составлявахѫ отъ пять, или,
« по другы, отъ шесть стотинъ хіляды варвары» (5).

15 Таквѫзь великѫ силѫ като имахѫ веке Уни-ти, въ лѣто 441 (1), подъ предводителство-то

на двоицѫ отъ царскы-ты имъ князи, именемъ Васихъ и Курсихъ (2), прешедше многочисленни единѫ пустѫ землѭ, и едно езеро кое-то казватъ че было Меотійско-то, слѣдъ пятнадесятодневно пѫтешествіе, минѫли едны высокы горы (несумнѣнно Кавкасскы-ты), и влѣзли въ Мидіѭ (3) Персомъ подданнѫѭ, кога-то тамъ имало гладъ, и Греко-Римляне-ти имали войнѫ съ Персы-ты та не имъ дали никоѭ помощь (4). Но понеже тіи Унни тамо пришедше, вмѣсто да бѫдѫтъ, като въ чуждѫ землѭ находящеся, осторожни, напротивъ безчинно поступивше, ударили ся на плѣнь и тичали тукъ-тамѣ за грабежъ, Перси-ти ползующеся отъ това тѣхно безчиніе, нападнѫли нечаянно врьху имъ толкова многочисленни, що напълнили съ стрѣлы-ты си сичкыя-тъ надъ Унны-ты въздухъ. Това видѣвше Унни-ти и убоявшеся, защо не были никакъ приготвени на бой, а были и по малцина отъ непріятели-ты, оставили и плѣнь и сичко що бѣхѫ събрали, освень малко нѣщо, и ся подщали да ся дръпнѫтъ назадь за да ся опазятъ отъ по-голѣмо бѣдствіе, като немаше и отъ гдѣ помощь да имъ дойде; и тъй тръгнѫли презъ горы-ты, и за да не бы да гы подгонятъ Перси-ти, хванѫли другы пѫть а не презъ кой-то бѣхѫ дошли, и ся вернѫли спокойно во своя си (5).

16 Слѣдъ това неуспѣшно воеваніе Унни-ти, като за да си отмьстятъ Греко-Римляномъ че тіи были причина на това, отворили войнѫ съ тѣхъ, безъ да имъ кажѫтъ по-напредь че имали такова

намѣреніе; и отваряніе-то на войнѫ-тѫ станѫ. ето какъ: Кога-то ся отворилъ търгъ (панагуръ, въ единъ Греко-Римскый при Дунавскы градъ, кому-то имя-то какво е было не знаемъ, и ся събрали въ него много търговци и други люди и отъ два-та народа, Унни-ти нападнѫли нечаянно на тоя градъ, убили много хора, и го завладѣли. Греко-Римско-то правителство ся слиса на тоя слухъ, и незабавно проводи до Влада и Атила посланницы да ся жалова за завладѣніе-то на градъ-тъ и за нарушеніе-то на мирныя-тъ договоръ. Они же имъ отговорихѫ така: «Ніи смы сторили това, не отъ свое враждебно побужденіе, но за отмьщеніе на едно злобно дѣло, кое-то ны ся е сторило отъ Греко-Римскѫ странѫ; и дѣло-то е това: Маргскый (Моравскый) вашъ епіскопъ (отъ ваши-ты несумненно побужденъ) дошелъ тайно въ землѭ-тѫ ны, и като ся научилъ гдѣ сѫ были наши-ти царски скрывалища, откраднѫлъ изъ нихъ и отнеслъ все що намѣрилъ драгоцѣнно. Това ніи не терпяще, завладѣхмы градъ-тъ, и сега искамы да ны предадете и самаго того епіскопа, а при това, споредъ договоръ-тъ що имамы съ васъ, и колко-то наши бѣглецы има іоще у васъ. Това като стане, и градъ-тъ ще вы повьрнемъ, и договоръ-тъ си пакъ ще опазимъ съ васъ толкова вѣрно и почтенно, колко-то смы го пазили и до нынѣ; ако ли не, то да знаете че ще имамы войнѫ.» На той-зи отвѣтъ Греко-Римски-ти посланници напусто посрѣшнѫхѫ че това дѣло не е мо-

гло да бѫде истинно, и че трѣба да ся испыта и докаже: Унски-ти цари постоянствующе въ слово-то си че то было сичка-та истина и немало потребѫ отъ никакво испытаніе, отпратихѫ празны посланницы-ты назадь, и безъ да губятъ время, подигнѫвшеся на войнѫ, минѫхѫ съ войскы-ты си Дунавъ-тъ, плѣнихѫ и озлобихѫ много придунавскы градовы и села, и завладѣхѫ Виминакіа, града отличнаго въ Іллурійскѫ-тѫ Мусіѭ. Устрашени отъ това нѣкои-си между Греко-Римляны-ты хванѫхѫ да гълчатъ че, понеже Унни-ти искали епіскопъ-тъ, треба да имъ ся предаде паче, нежели за единъ человѣкъ да става война, и да бѣдствува сичко-то Греко-Римско царство. Отъ тыя словеса епіскопъ-тъ подозрѣвъ че щѫтъ да го предадѫтъ, за да превари работѫ-тѫ, става скрытомъ отъ съгражданы-ты си, и отходи при Унскы-ты цари та имъ казва че ся врича да имъ предаде града Марга, ако му ся врекѫтъ и тіи че не само нема да го повредятъ, но ще му сторятъ и нѣкакво добро (1). Они же му отговарятъ че сѫ готови да му сторятъ всяко добро, ако бы да произведе въ дѣйствіе обѣщаніе-то си. Закливася на това добрый-тъ епіскопъ, и пріявъ взаимно клятвенно обѣщаніе, завращася въ Греко-Римскѫ-тѫ землѭ съ многочисленнѫ Унскѫ войскѫ, коѭ-то положивъ тайно предъ градъ-тъ на отсрѣшныя-тъ Дунавскы брегъ, влазя си въ Марга безъ да познае никой нищо отъ тыя работы, а презъ нощь-тѫ приготвя и нарежда все какъ-то

трѣба, дава на Унны-ты уреченыя-тъ знакъ, и тіи нападше нечаянно влазятъ и завладѣватъ града Марга безъ никаквѫ мѫкѫ (2).

17 Съ превзятіе-то на той-зи градъ Уннити ся показахѫ іоще по притѣснителни къмъ Греко-Римско-то царство. Атилъ събравъ и приготвивъ войскы-ты си презъ зимѫ-тѫ за по-пространно воеваніе, писа на пролѣть къ царю Ѳеодосію «да му проводи скоро бѣглецы-ты и уреченѫ-тѫ дань, коя-то по причинѫ на тѫзи войнѫ не бѣше му ся платила, а при това и посланницы за да ся сговорятъ и опредѣлятъ и колко дань ще да плаща за напрѣдь, защо ветха-та не стига; ако ли не пребърза или ся отрече и ся рѣши паче на войнѫ, то да знае че войскы-ты му, уже готовы, толкозъ щѫтъ да ся раздражатъ, що и самъ веке не ще може гы удьржа отъ да нападнѫтъ свирѣпо на царство-то му.» Като четохѫ това писмо Ѳеодосій и негови-ти правителственни служители и совѣтници, отписахѫ на Атила, «че да предадѫтъ оныя кои-то сѫ прибѣгнѫли при тѣхъ, това го никакъ не пріематъ, предпочитающе по-добрѣ да поддьржатъ войнѫ-тѫ заедно съ нихъ; а колко-то за посланницы, готови сѫ да проводятъ за да ся развиди и рѣши чрезъ нихъ распря-та имъ.» Като прія Атилъ той-зи отвѣтъ, разгнѣвися и, безъ да губи время, нападнѫ съ войскы-ты си на Греко-Римскѫ-тѫ землѭ, завладѣ сичкѫ Іллуріѭ, и разоривъ много крѣпости, удари и превзе при Дунавъ-тъ величайшаго и мно-

голѣднаго града Ратіаріїѫ (1), и немаловажнаго града Сингидона, и послѣ осадивъ (2) завладѣ и Сирміонъ (Сремъ) главнаго града Панноніи, а отъ тамо ся управи къмъ Ѳракіїѫ, и отиде та разори съвьршено Наісса (Нишъ) отечество царя Константіна великаго, и разграби Сардикѫ (Средецъ, Софіїѫ), коіѫ-то такожде разори и іѫ направи прахъ и пепель. Въ това нашествіе Унни-ти не гледахѫ ни малко ни голѣмо, ни мѫжъ ни женѫ, и толкова много человѣцы истрепахѫ, що шесть годины послѣ сичкы-ты оныя придунавскы страны ся виждахѫ покрыты отъ кости убіенныхъ (3). Напоконъ влѣзохѫ и въ Ѳракіїѫ, гдѣ-то такожде превзехѫ градовы, и сторихѫ много плѣнь и много опустошеніе (4). Това зло като видѣ Ѳеодосій, принудися ще не ще да мысли за примиреніе, и за това проводи до Атила посланникъ Сінатора, кой-то преди шесть годины бѣше консулъ (5). Но понеже Ѳракія бѣ пълна съ Унны, кои-то убивахѫ кого-то завьрнахѫ, Сінаторъ ся уплаши да пойде по сухо, а отиде по море и излѣзе на Одиссѫ (Варна), гдѣ-то владѣеше Греко-Унскый воевода Ѳеодулъ, и отъ тамъ по-лесно можи да ся обере безопасно съ Атила. Рѣшенъ на все полномощный той Ѳеодосіевъ предстатель, подписа на сичко що поиска Унскый воеватель, и тай ся заключи миръ, и Унни-ти ся дръпнахѫ отъ Ѳракіїѫ, влечаще съ себѣ много робы, и носяще много пѣтаѩ (5). Но какы обѣщо условіе ся о заключить миръ, никой отъ ни-

сатели-ты ны не казва (6); но разумѣвася че сѫ ся подтвърдили условія-та на предидущыя-тъ въ лѣто 433 заключеный миръ (7).

18 Въ той-зи Уннскый походъ трѣба да ся е хванѫлъ робъ и нѣкой-си Греко-Римляномъ служащій Скѳъ именемъ Зерконъ, за кого-то приказва Суіда какъ-то слѣдува: Той Зерконъ, бывшій родомъ изъ Мавританіѭ въ Африкѫ, бѣ подобенъ Есопу, нисъкъ, гърбатъ, кривоногъ, късоносъ, бъблякъ, и съ еднѫ рѣчь толкова грозенъ, що, кой-то го видяше или чуяше, не можаше да ся задържи отъ смѣхъ. Като го видѣхѫ плѣникъ при Уннскы-ты цари, Атилъ не можи ни да го погледне въ лице; а Владо, като видѣ колко смѣшно говоряше и колко криво вървеше и ся движаше, възблагодарися и го взе на своѭ особенѫ службѫ, и тъй го имаше всякога при себе си, и на трапезѫ кога сѣдяше, и на войнѫ кога ходяше; а той въ воеванія-та ся вооружаваше така смѣшно, що привлачаше на себе общій смѣхъ. За все това Владо го любяше твърдѣ много, и го имаше за голѣмѫ пріязнь на сърдце-то си. Но единъ день онъ побѣгнѫлъ заедно съ другы Греко-Римляны плѣнницы; кое-то Владо научився, много ся ожали, и безъ да го е грыжа за другы-ты, заповѣда Зеркона, гдѣ-то е, да го намѣрятъ. Слѣдъ малко дни наистинѫ го намѣрятъ и го докарвѫтъ вързанъ при Влада. Онъ же, колко и да бѣ разгнѣвенъ за побѣгваніе-то му, щомъ го видѣ намусенъ въ такова состояніе, пакъ не можи

да сѫ умрѣли и хванѣ да сѫ сами. Пошта то послѣ защо бѫ побѣгнѣли, или е мислилъ че Гиско-Римско-то царство е по-добро отъ Гунско-то? а той отговори, че бѣ сторилъ чистинѣ дѣло побѣгнѣли, що шалъ и причинѣ да бѫдѫ защо-то не оженилъ. На това Владо още по-вече хванѣ да сѫ срами, и ту не вече да то оженѣ. Слѣдѣ колко чистинѣ бѫ то оженѣ и адѣ славолюбивѣ злучанѣ причинѣ, кои-то да едно велико-то дѣло вече не ходѣше при причинѣ-ты. И ты Дерхонъ ги остави при Владо да живѣе.. а слѣдѣ умирание-то Владово. Атилъ то проводи въ двѣ Римскому императорѣ Летю, кои-то пакъ то проводи въ двѣ Аеттию Аквитрению, кои-то бѣше въ Галиѣ въ Лугдуна [1].

24 Владово-то умирание-то станѣ въ лѣто 444, кои-то братъ му Атилъ го казвалъ убилъ за да царува самъ, и да може свободно да изпълни великы-ты си завоевателны намѣрения, кои-то шалъ на увѣ-тъ си отъ чрезвычайно славолюбие [1].. Нито по-вече ны не казватъ писатели-ты за това важно приключение. Тѣ като сѫ нито не знаили за вѫтрешны-ты Гунскы дѣла, щомъ сѫ чули че Атилъ убилъ брата си, заключили сѫ съ догадка че той трѣба да е сторилъ това отъ крайно славолюбие. Но отъ предидущы-ты дѣла нѣ видѣхмы че живѣние-то Владово никакъ не вредило Атилово-то славолюбие, нито пакъ препятствувало на завоевателны-ты му намѣрения. Истинна-та убо причина Владовяго убиения не ще да е была тая;

а то ся подтвьрждава и отъ това че послѣ Атилъ сѣдѣлъ цѣлы двѣ години миренъ безъ никакво воеваніе, и на третіѭ-тѫ ако е воевалъ противу Акациры-ты, а слѣдъ тѣхъ и противу Греко-Римляны-ты, то е было по новѫ причинѫ що му е далъ на това царь Ѳеодосій (2). Мыслимъ убо че речено-то убіеніе ще да е станѫло паче по нѣкоѭ распріѭ или другѫ враждебнѫ причинѫ, която ся е случила между двама-та братія, и отъ коѭ-то крайно разгнѣвенъ Атилъ е грабнѫлъ напрасно сабѭ-тѫ си и е сторилъ несмысленно това варварско и безчеловѣчно злодѣяніе, за кое-то и самъ послѣ ся е негли раскаялъ, но напразно. Какъ да е да е, останѫвъ самъ царь и самодержецъ, Атилъ владѣяше тога-зи, какъ-то и выше (3) казахмы, сичко надъ-Черноморско пространство отъ Волгѫ и Каспіѭ даже до Ринѫ рѣкѫ верху Унны, Аланы, Акациры, Остро-готеы, Сарматы, Гепиды, Ерулы, Ругы, Скуры, Германы, и другы сѣверны народы, даже до островы-ты на море Балтійско, кое-то тогава зовали океанъ (4).

ГЛАВА VIII.

АТИЛЪ САМЪ.

1 Сравненіе на Атила съ други преславны царіе. — 2 Описаніе на тѣлесны-ты и душевны-ты му качества. — 3 Каквѫ дипломатикѫ правяше кога щяше да подигне на срѣщѫ имъ войнѫ. — 4 Атилъ воюва на Акацири-ты, и гы побѣждава, и послѣ имъ поставя царь старѣйшаго сына своего Еллака. — 5 Атилъ отъ тамъ ся обраща на Греко-Римляны-ты бывшія причина Акацирскыя войны, напада побѣдително на Іллуріѭ, Мусіѭ, Ѳракіѭ, и Македоніѭ, испотрушава имъ войны и военачалницы, обладава все близо до Цариградъ отъ единѫ страниѫ и до Ѳермопула въ Ѳессаліѭ отъ другѫ, и принуждава царя Ѳеодосіа да иска миръ. — 6 Склонявася на това Атилъ, и чрезъ нарочно къ нему посланнаго Анатоліа заключава миръ съ пять тяжкы Греко-Римляномъ условія. — 7 Чрезвичайно насилство и угнетеніе Греко-Римляновъ за исплатеніе на уреченѫ-тѫ данъ, и отданіе на бѣглецы-ты. — 8 Заради Асимунтійскаго града случившаяся распра, и нейно-то мирно рѣшеніе. — 9 Атилъ иска пакъ отъ Ѳеодосіа непредадены бѣглецы, и му проважда за това четыри-пѣти посланницы, кои-то са вращатъ даромъ обогатены. — 10 Отъ тыя посланницы единому, именемъ Константію, Ѳеодосій ся обѣщава да даде сопругѫ Сатурниновѫ дъщеріѫ, а главный му военачалникъ Зинонъ іѫ гра-

ба и оженя за пріятеля своего Руфа; това става за Атила дипломатическый предметъ. — 11 Атилъ проважда къ Ѳеодосію и пято посолство составляемо отъ Уннина Ѣдка и отъ Паннонскаго Грька Ореста. — 12 Ѣдко доноси отъ Атила писмо содержащее четыри предложенія: отданіе бѣглецъ, отстѫпленіе земли по-Дунавскыя, пренесеніе търга Іллѵрійскаго въ Нишь, и посланіе посланниковъ велможахъ. — 13 Описаніе нравовъ Хрѵсафіа пьрваго Ѳеодосіева министра. — 14 Обѣщаніемъ богатства Хрѵсафій ся мѫчи да приведе Ѣдка на злоумышленіе, и го выка за това на вечеріѭ. — 15 Тамъ като го заклива предлага му просто да убіе Атила; а той ся приструва че ся врича, и иска да му ся проводятъ пятьдесять літри злато кога стори извѣстіе слѣдъ като ся върне на Уннінѭ. — 16 Това черно злоумышленіе удобрява и самъ царь Ѳеодосій, и за улесненіе на испълненіе-то му нагласявася съ Хрѵсафіа и съ магістра Мартіаліа да проводи до Атила двама различны посланницы: Вигила тълковника съ тайны заповѣди, и Максимина военачалника съ оффиціалны писма и отвѣты на прошенія-та му; Максиминъ пріема за другарь и пріятеля своего Пріска ритора. — 17 Пѫтешествіе на посланницы-ты Унискы и Греко-Римскы презъ Сардикѫ до Нишь, и тѣхни разговори и приключенія. — 18 Продъленіе на пѫтешествіе-то имъ отъ Нишь до 70 стадіи задъ Дунавъ-тъ, кого-то минѫли съ Унискы единодревны лядіи; тамъ Унски-ти посланници оставятъ Греко-Римскы-ты, и отхождатъ напредь да сторятъ Атилу извѣстіе за пришествіе-то имъ. — 19 Призваніе на посланницы-ты Греко-Римскы отъ Атила, пришествіе тѣхно на станъ-тъ му, и поставленіе на сѣни-ты имъ. — 20 Атилъ проважда два пѫти да гы пыта защо сѫ дошли, и на отвѣщаніе-то имъ че самому Атилу были длъжни да кажатъ това, проводени-ти Унни имъ заповѣдатъ да станѫтъ той-часъ да си отидѫтъ. — 21 Ко-

га-то тіи веке ся готвятъ да вьрвятъ, Вигила гы укорява че не дали добръ отвѣтъ на Атиловы-ты человѣцы. Защо гы той укорявалъ, и защо Атилъ ся тъй принеслъ съ нихъ. — 22 Между това Атилъ имъ праща извѣстіе да останѫтъ че было веке мрькнѫло, и волъ и рыбѫ да вечерятъ; тіи ся радуватъ за това, но той наутре пакъ имъ проважда заповѣдь да си вьрвятъ. Какъ слѣдъ това Пріскъ испроси позволеніе да ся іавятъ предъ Атила. — 23 Представшимся предъ него, Атилъ показва голѣмъ гнѣвъ къмъ Вигила, напсува и угрожава го, и му заповѣда скоро да ся вьрне ведно съ Изслава на Цариградъ, и пакъ послѣ да дойде за да му доведе бѣглецы-ты или отвѣтъ за войнѫ; а Максимину завѣщава да остане да чака отвѣтъ на писма-та Ѳедосіевы. — 24 Кога-то като ся дрьпнѫхѫ въ сѣдалище-то си Вигила ся жаловаше че го былъ напсувалъ Атилъ, ѣдко приходи и викнѫвъ го на странѫ заржча му тайно да донесе, като ще пакъ да дойде, уречено-то злато. — 25 Между тѣмъ Атилъ имъ праща извѣстіе че, до гдѣ ся не рѣшятъ распри-ти Уино-Римскы, тіи нематъ позволеніе, ни плѣнницы да откупуватъ, ни робы или друго да си купуватъ, освень іаденіе; причина-та на тѫіѫ заповѣдь, на Вигилово-то отпращаніе, и на Максиминово-то удьржаніе. —26 Максиминови тръгватъ, пьрво съ Атила, а послѣ и безъ него, за царствующія-тъ Унискый градъ; презъ каквы мѣста минуватъ, и що имъ даватъ жители-ти да іадѫтъ и да піѭтъ. — 27 Като нощуватъ близу при едно езеро, що имъ ся случава отъ еднѫ страшнѫ бурѭ, и какъ го гостепріима въ ближне-то село владѣющая тамъ княгыня Владова. — 28 Слѣдъ седмодневенъ вьрвежъ срѣщатся въ едно село съ западны къ Атилу посланницы; причина-та на това посолство. — 29 Пришествіе-то имъ на царствующія-тъ градъ; описаніе на Атиловы-ты палаты, и на Нѣгишевы-ты домовы. — 30 Какъ

посрѣщатъ Атила жители-ти и момы пѣснопойцы, а особенно Нѣгишева сопруга предъ домътъ си; посланници-ти ся угощаватъ у Нѣгишевы, а послѣ ся установляватъ при Атиловы-ты палаты. — 31 Пріскъ, проводенъ съ даровы отъ Максимина при Нѣгиша, срѣщася при врата-та му іоще затворены съ единъ Грькъ въ Унскы одежды облеченъ; какъ ся съ него разговаря за Унны и Греко-Римляны. — 32 Пріскъ ся вижда съ Нѣгиша, кой-то ся обѣщава и самъ да пойде на посѣщеніе Максимину, и наистинѫ отходи; какво ся тогава съ него разговаря. — 33 Наутре Пріскъ отходи и на Атиловы-ты палаты, гдѣ-то влазя при Рѣкѫ сопругѫ Атиловѫ, отъ много слугы и слугыны работницы окруженѫ, приноси й даровы, и послѣ минува, за да ся види съ Нѣгиша, въ Атиловы-ты ограды, гдѣ-то вижда Атила слышащаго и сѫдящаго, предъ домъ-тъ, си распри имѣющія человѣцы. — 34 Като чака тамъ Пріскъ за да ся види съ Нѣгиша, срѣщася съ Западо-Римскыты посланницы; какъ ся съ нихъ за Атила разговаря. — 35 Пріскъ ся вижда съ Нѣгиша кой-то, давъ отвѣтъ на вопросъ-тъ му, заповѣда да дойде самъ Максиминъ; того же пришедша онъ увожда при Атила, кой-то му казва че, освенъ Нома, Анатоліа или Сенатора, другы посланникъ отъ Ѳеодосіа не пріема, и го отпраща. — 36 Послѣ Атилъ выка Максимина и Пріска на вечеріѫ; пришедше тіи намѣрятъ тамъ и Западо-Римскыты посланницы; описаніе подробно на тѫіѫ вечеріѫ. — 37 Наутре тіи искатъ позволеніе да си отидѫтъ; Нѣгишь ся на това согласява, и повелява да имъ ся наготвятъ писма-та; споредъ молбѫ-тѫ имъ онъ испроса отъ Атила освобожденіе-то на плѣнницы-ты: Сулловѫ женѫ съ 500 жълтицы за откупъ, и дѣца-та й безъ откупъ. — 38 Атилова сопруга Рѣкана гы выка такожде на вечеріѫ. — 39 Атилъ гы пакъ призовава на угощеніе, въ кое-то имъ строго заповѣда да кажѫтъ

Ѳеодосію, че трѣба непремѣнно да даде, по обѣщаніето си, женѣ богатѣ Константію. — 40 Атилъ имъ дава веке позволеніе да си отидѣтъ, подарява гы щедро, и повелява на велможи-ты си такожде да гы подарятъ. — 41 Они си тръгватъ за Цариградъ заедно съ Бериха посланника отъ Атиловѣ странѣ; що имъ ся по пѣть случава; Берихъ ся принося къ нимъ пріятелскы до Дунавъ-тъ, непріятелскы до Адріанополь; тамъ ся примирява ужь съ нихъ, а на Цариградъ захваща да гы кори. — 42 Вигила отходи пакъ на Уняско съ сына си, носящи двойно число отъ соглашено-то съ Хрусафіа количество злато; тамъ го улавятъ напрасно, зематъ му злато-то, и Атилъ го съ угроженіе принуждава да исповѣда сичкѣ-тѣ истинѣ за увѣщаныя-тъ противу животъ-тъ му навѣтъ; него тогазь онъ хвьрля въ тъмницѣ, а сына му проважда въ Цариградъ да донесе 50 літры злато за откупленіе-то му. — 43 Атилъ проважда съ него наедно Ореста и Изслава; каквы тежкы и горчиви думы имъ заржча да кажѣтъ Ѳеодосію предъ Хрусафіа. — 44 Лошо положеніе Ѳеодосіево като чува тыя думы, наипаче защо Атилъ искаше Хрусафіа, кого-то и Зинонъ искаше; слѣдъ голѣмъ совѣтъ рѣшаваси да проводи Нома и Анатоліа съ премного даровы за укрощеніе гнѣва Атилова. — 45 Номъ и Анатолій, заедно съ Вигилова сына носящаго откупъ-тъ бащинъ си, отхождатъ на Уняско, бываръ честно пріяти, и едва съ молбы и даровы убѣждаватъ Атила да не иска веке ни Хрусафіа ни бѣглецы, и да отстѣпи до Дунавъ-тъ отъ Греко-Римскѣ-тѣ земліѣ; онъ гы великолѣпно подарява, и гы отпуща заедно съ Вигила откуплени, и съ другы плѣнницы безъ откупленіе, и заедно съ Константіа за да му дадѣтъ женѣ. — 46 Ѳеодосій обрадованъ потщавася да ожени Константіа за вдовицѣ-тѣ на Арматіа сына Плінѳова. — 47 Смьрть Ѳеодосіева; наслѣдникъ неговъ става трибунъ войнскый

Маркіанъ, кого-то избира и за мѫжъ Ѳеодосіева сестра Пулхерія, и кой-то осѫжда и наказва Хрусафіа, и повъздигнува испадналѫ-тѫ імперіѩ. — 48 Смьрть Валентиніановыя матери Плацидіи; нейны похвалы; завращаніе на Онорію сестрѫ му отъ Цариградъ на Равенна. — 49 Атилъ проважда посланницы къ Маркіану за дань, и къ Валентиніану за Онорію; отрицателенъ отвѣтъ и отъ двѣ-ты страны. — 50 Атилъ ся рѣшава на войнѫ, и мысли кого по-преди да удари. Причины за кои-то ся рѣшава да воюва пьрво на Западъ. — 51 Онъ не престава пакъ да иска дань отъ Цариградъ и да плаши, а Маркіанъ за да превари войнѫ-тѫ проважда му посланникъ Аполлоніа съ даровы но безъ дань, за кое-то онъ неще ни да види посланникъ-тъ, и го отпраща празенъ; дерзость того посланника срѣщо угроженіе-то Атилово. — 52 Атилъ проважда новы посланницы къ Валентиніану, кой-то убоявся отъ пріуготовленія-та му за войнѫ, проважда му посланницы Кассіодора и Аетіева сына Карпиліона, и ся примирява. — 53 Дипломатика Атилова: увѣрява особенно Римляны и Висиготѳы че имъ е пріятель и помощникъ, а особенно пакъ дразни и убѣждава едны-ты да ся соединятъ съ него противу другы-ты. — 54 Атилъ тръгнува на воеваніе; кои и каквы му бѣхѫ многочисленны-ты войскы, и кои отъ подвластны-ты му князи бѣхѫ му най-вѣрни и най-любезни. — 55 Презъ кой пѫть и съ какъвъ чинъ онъ минува презъ Германіѩ и влазя въ Галліѩ; негови-ти тамъ военни дѣянія до осажденіи града Орлеана. — 56 Кой е былъ планътъ на воеваніе-то му въ Галліѩ, и защо ся е прибралъ и управилъ на Орлеанъ. — 57 Кога-то Атилъ воюва на Галліѩ, Римляне и Висиготѳы стоятъ сѣкы во своя си; защо? Аетій послѣ, минѫвъ самъ Алпы-ты, на пусто убѣждава Висиготѳы-ты да излѣзѫтъ съ него наедно противу Унны-ты; само другы народни ся

съ него соединявать. — 58 Послѣднее средство (Авита) що употребява Аетій за убѣжденіе краля Висиготскаго Ѳеодорика, и улучава; Ѳеодорикъ отходи при Аетіа съ войскы-ты и съ двама-та сыновы свои. — 59 Орлеанскый епіскопъ Аніанъ укрѣпява градъ-тъ, и выка на помощь Римляны-ты, кои-то пристигатъ нечаянно и испѫждатъ Унны-ты изъ градъ-тъ, щомъ они го бѣхѫ силою завладѣли. — 60 Атилъ ся дръпва на Каталаунско-то поле послѣдуемъ отъ Римляны-ты; тамъ онъ, совѣтовався отъ гадатели-ты, рѣшавася на битвѫ. — 61 Предварително онъ казва слово поострително на войскы-ты си. — 62 Страшно сраженіе, въ кое-то падатъ отъ двѣ-ты страны до 162,000 души; Атилъ ся дръпва въ полчище-то си, и отъ тамъ Римляне-ти разумѣватъ че побѣдили, но пакъ не смѣятъ да го ударятъ. — 63 Ѳеодорикъ ся убива въ битвѫ-тѫ; Висиготѳи-ти прогласяватъ за краль свой първаго сына его Ѳорисмунда, кому-то пожелавшему да ся удари пакъ съ Унны-ты за отмьщеніе бащино си, или да си отиде, Аетій дава хитро совѣтъ, че по-добрѣ е да си пойде на столицѫ-тѫ Толоса; такожде онъ отдалечава и Меровеа съ Францы-ты. — 64 Атилъ же, за умаленіе на войскы-ты му дръпвася назадь благочинно, безъ да смѣятъ да го докачатъ сопротивници-ти му, и си отходи во своя си; Аетій ся враща и той на Равеннѫ, гдѣ-то, намѣсто благодареніе, посрѣща го укоръ. — 65 Побѣжденый ужъ Атилъ праща посолство Валентиніану весма угрозително, и на пролѣтъ тръгва за Италіиѫ; Римляне-ти ся растреперятъ; Валентиніанъ побѣгва на Римъ, и Аетій ся дръпва отъ сямъ рѣкѫ-тѫ Падусъ, и праща за помощь писма до царя Маркіана. — 66 Атилъ дохожда безъ сопротивленіе до града Акуйлеа, кого-то завладѣва и опустошава слѣдъ дълго осажденіе, и послѣ обладава безъ мѫкѫ и сичкѫ Задъ-Падаискѫ Италіиѫ; жители-ти, разбѣгавшеся по Адріа-

тическы-ты островы, даватъ породъ славному граду Венеціи. — 67 Атилъ ся рѣшава да воюва и на самаго Рима; Валентиніанъ и Сенатъ-тъ ся растреперятъ, и му проваждатъ посланницы самаго Папа Леона и другы знамениты мѫжи, кои-то го умоляватъ да стори миръ съ условіе да му плащатъ дань ежегодиѫ, и тѣй онъ ся дига съ войскы-ты си, и си отходи презъ Норическы-ты Алпы; що му ся случава на рѣкѫ-тѫ Лехѫ. — 68 Атилъ ся обраща на Греко-Римляны-ты, и праща да имъ иска дань; на отрицателныя-тъ Маркіановъ отвѣтъ, готвися за войнѫ противу нихъ; между това ударя и покорява Аланы-ты. — 69 Напрасна смьрть Атилова; различни раскази и разсмотренія за причинѫ-тѫ на смьрть-тѫ му. — 70 Обрядъ на оплакваніе-то и погребеніе-то му; пѣяна-та му надгробная пѣснь.

1 Ако Ерманарика краля Готескаго, защо-то бѣ покорилъ нѣколико и другы страны въ Европейскѫ-тѫ Скѵѳіиѫ, Іорнандъ казва че сравнявали съ Великаго Александра царя Македонскаго (1), много по-справедливо Атила царя Унискаго писатели-ти вообще называватъ Великъ, и го сравняватъ съ истаго Александра Македонскаго, съ Іулія Кесаря Римскаго, и съ Наполеона I царя Францускаго: защо и той като покорилъ и владѣлъ пространнѣйши области и страны, повелѣвалъ почти на сичкѫ Европѫ, и наводилъ страхъ и трепетъ и на самы-ты Восточны и Западны Римскы царства, кои-то, ако да не бѣ го грабнѫла напрасна смьрть, много е вѣроіатно да е щялъ и совсѣмъ да гы истреби, и затріе. Какъ да е да е, преди да захванемъ изложеніе-то на славны-ты му

дѣянія, нека кажемъ какъвъ е былъ той отличный мѫжъ.

2 Споредъ описаніе-то на современны-ты му и другы писатели, Атилъ былъ грозенъ тѣломъ, но душевно добръ, и въ тоже время духовитъ, остроуменъ, храбръ, смѣлъ, и дълбокъ политикъ. Подробно же, ето какъ го описватъ речени-ти писатели. Той, казватъ, имаше възрасть късъ, гърды широкы, главѫ едрѫ, очи малкы, брадѫ рѣдкѫ, косѫ побѣлѣлѫ, носъ поплещенъ, цвѣтъ учернъ, стоеніе горделиво и страшно (1). Така видъ-тъ му не представляваше нѣщо голѣмо, но инакъ все бѣше страшно у него, и само движеніе-то на тѣло-то и на очи-ты му показваше душевно-то му расположеніе, и непоколебимо-то му щеніе. Отъ другѫ странѫ, онъ бѣше добръ и кротъкъ за кои-то му ся покорявахѫ, а строгъ и свирѣпъ за кои-то му ся противяхѫ; послушливъ и милостивъ за кои-то му ся моляхѫ, благодѣтеленъ за кои-то му служахѫ, и праведенъ къмъ поданицы-ты си. Одѣяніе-то му бѣше просто, но чисто; іастіе-то му, мѣсо на готвено какъ да е да е, и слагаемо на трапезѫ въ дървены съсѫды. Палати-ти му бяхѫ такожде дьрвени, но много богато украшени. Любяше доста віно-то, а наипаче жены-ты: за това, казва Іорнандъ, онъ имаше премного жены (2), и всякъ день земаше новы, а дѣца-та му составляваха почти единъ народъ (3). Совсѣмъ тѣмъ онъ любяше войнѫ-тѫ, и кога бѣ заключилъ миръ съ нѣкого отъ непріятели-ты си, пакъ бѣше го-

товъ да му отвори войнѫ, щомъ онъ му дадеше причинѫ по истинѣ или по видимому благословнѫ, а такыва причины той намиряше лесно: защо бѣше дълбокъ, остороженъ, и въ тоже время лукавъ политикъ. Въ боя-тъ онъ бѣше нетрепетенъ, въ предпріятія-та си дързостенъ, а не продерзливъ, въ совѣтованія-та и размышленія-та си мѣдливъ, но въ испълненіе-то и извьршваніе-то имъ скоръ и бързъ; дѣятеленъ безъ да ся уморява, рѣшителенъ безъ да ся въспира отъ сопротивленія. Споредъ человѣцы-ты и споредъ обстоятелства-та показвашеся искрененъ или притворенъ, праведенъ или мучитель, скроменъ или распѫтенъ, милостивъ или жестокъ. Кога ся разгнѣвеше; огнь му излазаше изъ очи-ты, и никой не смѣяше да му продума или да му ся сопротиви. Кога излазяше на войнѫ, не ся благодареше само да плѣни, но разоряваше и опустошаваше; а кога ся біяше и побѣждаваше, оставаше хіляды убиты на поле-то безъ погребеніе, за да гы гледатъ живи-ти и да ся устрашаватъ. Така имя-то му ся бѣ прочуло страшно по сичкыя-тъ свѣтъ, и като че бѣ отъ Бога пратенъ за наказаніе грѣшныхъ, вси народи и человѣци ся бояхѫ и треперяхѫ отъ него, и общо го называвахѫ *бичь Божій*. — Онъ вѣроисповѣданіе немаше никое, но като мудръ политикъ дьржешеся здраво предъ народъ-тъ за неговы-ты поганскы суевѣрія. Така имаше при него си мнозинѫ чародѣи, кои-то въ важны обстоятелства пыташе предъ народъ-тъ какво щеше да ста-

не (4). Така обожилъ и еднѫ сабіѫ коіѫ-то намѣривъ му донеслъ единъ говедарь, и ето какъ: Говедарь нѣкой-си, като видѣлъ че едно отъ говеда-та му хроми, и че отъ ногѫ-тѫ му тече кръвь, отишьлъ по диріѫ-тѫ на кръвь-тѫ, коіѫ-то текла отъ гдѣ-то минѫло говедо-то, да види отъ що ся е наранило. Намѣрилъ убо на едно мѣсто сабіѫ въ земіѫ-тѫ забитѫ тъй като върхъ-тъ й, оставшій почти невидимъ надъ земіѫ-тѫ, уболъ говедо-то що пасяще минѫло и стѫпило на неіѫ. Той-часъ убо онъ изровилъ сабіѫ-тѫ, и понеже му ся видѣла хубава, занеслъ іѫ даръ на Атила, и му приказалъ работѫ-тѫ; Атилъ же, като політическы человѣкъ, разумѣвъ колко можаше да ся ползова отъ едно такова случайно обстоятелство, слѣдъ като подарилъ щедро говедарьтъ, защо былъ даровитъ, проповѣдалъ народу своему че тая сабя была сабя-та на военнаго Бога Марса, на коіѫ-то Скѳски-ти царіе ся были кланяли (5), и коя-то ся была загубила; а сега като ся намѣрила и ся нему донесла, то было знакъ че самъ Богъ Марсъ му іѫ былъ проводилъ за да воюва съ неіѫ на сичкы народы, и да покори сичкы царства. Народъ-тъ повѣрвалъ това, и отъ тогава тая сабя станѫла предметъ великаго уваженія и видъ ідолопоклонства за сичкы-ты Унны, кои-то и начали да й приносятъ даровы, и даже опредѣлили да й даватъ, като жертвоприношеніе, десятѫ-тѫ часть отъ колко-то плѣнницы падали въ рѫцѣ-ты имъ; и колчимъ щели да ся помолятъ

Богу Марсу, сабіѫ забивали на земіѫ-тѫ, и предъ неіѫ ся кланяли (6).

3 Атилъ, ако и да любяше много да воюва, какъ-то ся выше рече, никога обаче не отваряше войнѫ преди да исчерпи сичкы-ты нему угодны средства за спогожденіе, и въ това играяше голѣмѫ политикѫ, употребляющи всякаквы лукавства, обѣщанія, или угроженія за да си добые цѣль-тѫ. Той, за да ся свади съ нѣкое царство, княжество, или господарство, намѣряше пьрво нѣкои причины, кои-то предлагаше, и за кои-то му проваждаше, или отъ него пріемаше посланницы, и захващаше съ нихъ несъвьршаемы распри и разговоры, между кои-то грозяще непрестанно сопротивникъ-тъ си съ войнѫ, и устрашаваше го до толкозь, що най-послѣ онъ ся покоряваше по-вечето на неговѫ-тѫ воліѫ. Много же отъ причины-ты, кои-то предлагаше, бѣхѫ такыва, като да не можаше сопротивникъ-тъ му да гы пріемне честно. А споредъ какъ-то му поносяше, тыя причины онъ днесь гы оставяше, утрѣ гы пакъ поемаше, послѣ гы напустяваше за нѣколко время, а сетнѣ, кога-то сопротивникъ-тъ му сѣкаше че гы бѣ веке забравилъ, онъ гы отнова захващаше съ голѣмо на сопротивникъ-тъ удивленіе и негодованіе. Тая негова политика ся види наипаче у Пріска ритора, кой-то подробно описва, какъ-то щемъ, надолу да видимъ, безчисленны-ты оныя посолства съ кои-то утоми гордыя-тъ Вѵзантійскый Дворъ, кога-то знаіѫщи колко той Дворъ бѣ развратите-

ленъ и развращенъ (1), проваждаше до царя Ѳеодосія слугы-ты си за да ся обогатятъ (2), и на времени му нарочно повеляваше да гы подари добрѣ, а другы пѫть му заповѣдаше да даде на писарь-тъ му Константіа благороднѫ и болярки женѫ (3). Такъвъ мѫжъ бѣше царь Атилъ.

4 Кога-то убо слѣдъ убитіе-то братово си Атилъ останѫ самъ на престолъ-тъ, до двѣ години видися да не е правилъ никакво воеваніе и да ся е упражнявалъ въ устроеніе и добро управленіе на вѫтрѣшны-ты дѣла царства своего. Въ лѣто же около 446 понудилъ ся да стори войнѫ съ Акациры-ты на востокъ, кои-то, совсѣмъ що бѣхѫ ся побѣдили и покорили отъ прешественника му Бѣломира (1), останѫли бѣхѫ обаче да си владѣѭтъ подъ свои народны цари и господари, съ условіе да бѫдѫтъ Унномъ союзници и въ бранѣхъ споборници. А причина-та на тѫ-зи войнѫ бѣше тая: Греко-Римскый царь Ѳеодосій, желающи да ся освободи отъ насиліе-то що му правяхѫ Унни-ти, и отъ тежкы-ты даноцы, кои-то ежегодно ся бѣ задължилъ да имъ плаща, проводилъ тѫ-зи годинѫ до Акацирскы-ты князи и господари человѣкъ съсъ много даровы, за дано бы гы убѣдилъ да ся съгласятъ помежду си да отхвьрлятъ Атилово-то пріятелство и споборство, и да станѫтъ Греко-Римляномъ споборници (2). Но проведеный той человѣкъ, като не познавалъ Акацирскы-ты обычаи, незнаилъ и по кой начинъ да расподаде даровы-ты кои-то занеслъ съ себе си, като да бы улу-

чилъ. Между Акацирскы-ты мнозинѫ князи, най-старый и най-предный былъ Куридахъ; требовало убо отъ него да захване, и нему по-вече даровы да даде; а той нему далъ и по-сетнѣ и по-малко. Това като неможилъ да търпи Куридахъ, проводилъ та обадилъ Атилу работѫ-тѫ, и наковладилъ свои-ты собратія князи, какъ пріели даровы отъ Ѳеодосіа, и ся съгласили да му бѫдѫтъ военно помощници противу Упны-ты. Като чу еднѫ такѫ-зи работѫ Атилъ, естественно ся разгнѣви и на Ѳеодосіа и на Акацирскы-ты князи; но оставивъ отмьщеніе-то си на пьрвыя-тъ за по-сетнѣ, проводи незабавно еднѫ голѣмѫ войскѫ противу вторы-ты, и покоривъ оныя князи, а нѣкои-си и убивъ, повыка послѣ самаго Куридаха да пойде при него за да соучаствова отъ честь-тѫ на побѣдѫ-тѫ му. Куридахъ тогазь убоявся да не бы то было нѣкоя обмана на срѣщѫ му, защо го біяше совѣсть-та му че и той бѣ пріялъ такыва даровы, и му даваше да мысли че Атилъ негли и това научився можаше и него да иска да накаже, не смѣя да пойде самъ при Атила, а му проводи той-зи ласкателнѣйшій отвѣтъ: *Като человѣкъ азъ не могѫ да ся явіѫ предъ очи Божіи, и ако человѣкъ не може слѣнце-то направо да погледне, то какъ бы можилъ безъ пострадание да погледне Величайшаго Бога!* Съ това онъ щялъ да покаже че ужь Атилъ былъ толкова голѣмъ и силенъ, що человѣци-ти го почитали за Бога. Ласкателство-то быва всякога угодно на го-

сподари-ты; слѣдователно и Атилъ ся показа чувствителенъ на Куридаховы-ты ласканія, и го остави миренъ да владѣе пакъ на свое-то мѣсто и племя; а на другы-ты Акацирскы племена, не остави да си изберѫтъ и наредятъ другы князи и господари, но проводи най-стараго своего сына Еллака (3) заедно съ велможа своего Нѣгиша за да имъ го постави краль. Того сына ималъ онъ, заедно съ двоицѫ другы, отъ женѫ си Рѣкѫ, и го поставилъ краль, не само на Акациры-ты, но и на другы народы обитающыя при Черно море (4).

5 Тъй като си отмьсти Атилъ на Акацирыты, и си оздрави работѫ-тѫ отъ тѣхнѫ странѫ, обърнѫся грозенъ и страшенъ на Греко-Римляныты за да си отвьрне и тѣмъ. Въ лѣто убо 447 подигнѫся съ еднѫ огромнѫ войскѫ составляемѫ отъ Унны и другы тѣмъ покоряемы народы, сирѣчь Гепиды съ храбраго краля ихъ Ардарика, Готѳы, Аланы, и другы съ взаимны-ты имъ крали и князи, и вшедъ презъ Дунавъ-тъ въ Греко-Римскѫ-тѫ земліѫ, прегази, и опустоши сичкѫ Іллѵрііѫ, Ѳракііѫ, средиземнѫ и прибрежнѫ Дакііѫ, Мѵсііѫ, и Малѫ Скѵѳііѫ, простреся въ Ѳракііѫ до Черно море отъ еднѫ странѫ и до Калліполь и Систа въ Ѳракійскыя-тъ полуостровъ на Еллиспонтъ отъ другѫ, дойде и до самаго града Аѳѵра между Цариградъ и Силѵвріѫ, и презъ Македоніѫ отиде даже до Ѳермопѵла между Ѳессаліѫ и Локрідѫ. По тыя различны мѣста онъ превзе си [illegible]градовы и села, освень Адріанополя и Ира-

кліѭ отъ ветхо Перінѳъ называемѭіѭ, и пороби безчисленны Греко-Римскы войны и другы жители. Между това Ѳеодосій стори все що му бѣше възможно да стори за да въспре Атилово-то нашествіе, но не получи никоіѭ ползѫ: собравъ, сирѣчь, войскы-ты си, раздѣли гы на двѣ отдѣленія, и на едно-то остави военачалникъ Арнигискла (1), а на друго-то Аспара и Ареовинда. Арнигисклъ ся управи къмъ Мѵсіѭ, и тамъ ся удари съ Унны-ты, пьрво при Маркіанополя назованаго послѣ Преславѫ, гдѣ-то слѣдъ еднѫ силнѫ битвѫ Уннити го побѣдихѫ, и завладѣхѫ него градъ (2), и послѣ при рѣкѫ Утѫ въ прибрежнѫ Дакіѭ, гдѣ-то ся би много храбро и почти съ отчаяніе противу истаго Атила, уби много отъ непріятели-ты, но послѣ конь-тъ му паднѫ, и той отъ Унны-ты забиколенъ, за да не падне въ рѫцѣ живъ, упира имъ ся, и ся бори съ тѣхъ съ сабіѭ-тѫ си съ юническѫ дерзость, до гдѣ они го съсѣкохѫ и убихѫ. Войска-та му бы такожде побѣждена и съсѣчена, и Унни-ти веке не намѣрихѫ сопротивленіе даже до Ѳракійскыя-тъ полуостровъ. Тамъ други-ти Греко-Римски военачалници Аспаръ и Ареовіндъ дойдохѫ насрѣщѫ имъ, и ся ударихѫ съ нихъ на еднѫ страшнѫ битвѫ за послѣдный пѫть; но понеже быхѫ такожде побѣждени, и войскы-ты имъ съсѣчены или поробены, Ѳеодосій, кому-то не оставахѫ веке ни войни ни военачалници, и кому-то земля-та бѣ по-вече-то завладена, какъ-то ся выше рече, не можи да стори инакъ, освень

да припадне на Атила и да му иска миръ (3).

6 Ѳеодосій му предложи испьрво едно голѣмо количество пары за да бы ся склонилъ да стори просто миръ, да му испразни землѣ-тѫ, и да ся завьрне во своя си. Но Атилъ отхвьрли това негово предложеніе, и му отговори че не бы ся склонилъ на миръ освень съ уречены нѣкои условія, за него и за народъ-тъ му полезны, врьхъ кои-то за да ся съгласятъ, трѣба да му ся проводи нарочно посланникъ. Рѣши ся убо и на това царь Ѳеодосій, и му проводи посланникъ велможа Анатоліа (1). Съ того посланника станѫхѫ за спогожденіе потребни-ти дипломатическы разговори, кои-то ся продължихѫ даже до 448 слѣдующее лѣто. Най-сетнѣ останѫхѫ согласни помежду си, и заключихѫ миръ по слѣдующы-ты условія:

1° Да ся предадѫтъ Уппомъ колко-то Унски подданници имаше до тогазь прибѣгнѫли въ Греко-Римско-то царство;

2° Да ся не пріема за напредь никой такъвъзи прибѣжникъ въ това царство;

3° Да ся плаща Уппомъ по дванадесять жълтицы за откупленіе всякаго Греко-Римлянина, кой-то, бывшій тѣхенъ плѣнникъ, бы побѣгнѫлъ и минѫлъ безъ откупленіе въ Греко-Римско-то царство; а ко ли не, а той да ся улавя и да имъ ся проважда пакъ назадь;

4° Да имъ ся дадѫтъ особно шесть хіляды літры злато само за да си отидѫтъ (2);

5° Да имъ ся плаща редовно за напредь по

двѣ хіляды и сто літры злато дань на годинѫ.

Какъ-то сѣкы може да забѣлѣжи, освень годишнѫтѫ дань, коя-то ся много увеличила, условія-та на това мирозаключеніе были почти еднакви съ оныя кои-то ся бѣхѫ согласили въ лѣто 433, и вѣроятно подтвърдили въ лѣто 442 (3). Колко обаче и да бѣхѫ тяжкы за Греко-Римско-то царство, Ѳеодосій ся принуди да гы пріемне, защо инакъ бѣдствуваше да види слѣдъ малко Унны-ты и въ самыя-тъ си царствующій градъ (4).

7 Но какъ да ся платятъ толкова пары? това бѣше послѣ голѣма-та мѫчнотія. Царски-ти сокровища бѣхѫ празни, защо Ѳеодосій и неговити министри гы бѣхѫ лудо расточили тамъ гдѣ-то не требваше, сирѣчь на безпѫтны позорища, на неблагословны любочестія, на сласти и другы бѣзмѣрны и непотребны иждивенія, кои-то тій, ако да бѣхѫ умни, ни въ най-благополучно-то состояніе на царство-то си не требваше да сторятъ, кольми паче въ такыва бѣдны обстоятелства кога-то, небрежаще за военны-ты обученія, бѣхѫ до толкозъ испаднѫли, що плащахѫ дань, не само на Унны-ты, но и на другы сосѣдны варвары. Това добрѣ го знаяше Атилъ, какъ-то знаяше и усиромашеніе-то на Греко-Римскы-ты области, кои-то и самъ бѣ по плѣнилъ и уголилъ. За да притѣсни обаче іоще по-много бѣдно-то Греко-Римское царство, проводи на Цариградъ единъ нарочитъ свой посланникъ именемъ Скотъ, кой-то бѣше братъ на първыя-тъ му министръ Нѣгиша, за да иска скоро

исплъненіе-то на договоръ-тъ и плащаніе-то на соглашены-ты количества злато. А Ѳеодосій като нежаше отъ гдѣ да плати, одлъжи сичкы-ты свои подданицы, и наипаче богаты-ты, и даже сенаторы-ты и совѣтницы-ты свои, и оныя кои-то до тогазь, или по сѫдилищно рѣшеніе, или по царско благоволеніе, не бѣхѫ плащали никакѫ дань, да платятъ за тѫзи Унскѫѭ дань сѣки по едно уречено количество пары, кое-то ся опредѣли отъ человѣцы нарочно поставены. А чиновници-ти кои-то такожде опредѣлихѫ за да събиратъ тыя пары, употребяваxѫ въ събиранiе-то голѣмо притѣсненіе и насилство, даже и бой, така що много человѣцы, кои-то по-напредь бѣхѫ богати и благородны, тогазь принуждени да продадѫтъ все що имахѫ, сирѣчь покѫщнинѫ, сѫсѫды, и женскы утвари, станѫхѫ съвсѣмъ сиромаси, а мнозина даже и умрѣхѫ отъ гладъ, или ся обѣсихѫ отъ отчаяніе. Такво-зи зло пострадахѫ Греко-Римляне-ти слѣдъ тѫзи Унскѫ войнѫ. Совсѣмъ тѣмъ они натъкмихѫ колко-то пары бѣхѫ потребни, и ты предадохѫ на Скота заедно съ бѣглецы-ты Унискы, отъ кои-то обаче мнозина ся убихѫ отъ Греко-Римляны-ты, защо-то отъ страхъ не рачахѫ да ся предадѫтъ на Унны-ты; между тыя имаше нѣкои-си и отъ царскыя-тъ Унискый родъ, кои-то не хотяще да служѫтъ подъ Атила бѣхѫ прибѣгнѫли при Греко-Римляны-ты (1).

8 Така тая работа ся свърши. Но Атилъ извади и другѫ, и поиска да му ся отдадѫтъ отъ

Асимунтійцы-ты колко-то Греко-Римляне или варвари плѣнници бѣхѫ му хванѫли презъ войнѫтѫ. Асимунтъ бѣше единъ много укрѣпеиъ градъ положенъ на неизвѣстно мѣсто между Ѳракіѭ и Іллуріѭ. Въ реченѫ-тѫ войнѫ жители-ти му бѣхѫ сторили много зло на Унны-ты, или бранящеся осаждени отъ вѫтре срѣщо нихъ, или исходяще напрасно стремленіемъ вънъ отъ градъ-тъ и сражающеся малцина съ мнозинѫ и съ най-славны-ты Унискы военачалницы. Най-сетнѣ Унни-ти, видѣвше че не щяхѫ да могѫтъ да имъ презьмнѫтъ градъ-тъ, оставихѫся отъ осажденіе-то му и ся дръпнѫхѫ възъ другѫ странѫ. Но Асимунтійци-ти пакъ гы не остàвяхѫ спокойны, но колчимъ ся научавахѫ отъ стражи-ты си че Унни минували съ Греко-Римскѫ плѣнь, они исходяще напрасно нападахѫ вьрху имъ, многажды малцина храбри и дерзостни срѣщо мнозинѫ поразены отъ нечаянно-то имъ нападеніе, и преодолѣвающе отнемахѫ имъ плѣнь-тѫ. Така тіи презъ тѫзи войнѫ много Унны бѣхѫ убили, и много пленены Греко-Римляны освободили, а не малко и бѣглецы отъ нихъ бѣхѫ прибрали. Кога-то убо посланникъ Анатолій ся трудяше да заключи миръ съ Атила, онъ му казваше че нито миръ заключава, нито войскы-ты си отъ Греко-Римско дига, ако му ся не предадѫтъ или ако ся неоткупятъ колко-то Греко-Римляне бѣхѫ отъ него побѣгнѫли при Асимунтійцы-ты, и ако не ся освободятъ и пуснѫтъ колко-то Унни имъ бѣхѫ тіи хванѫли робы. За това ни

посланникъ Анатолій ни военачалникъ Ѳракійскыхъ полковъ Ѳеодулъ не смѣяхѫ да ся сопротивятъ на Атила, защо виждахѫ че, какво-то и да му рекѫтъ, той ся неубѣждаваше, нито гы слушаше, понеже бѣ пріялъ дерзость отъ прешедши-ты си побѣды и успѣхы, и на всякъ часъ гы плашаше че ще послѣдува войнѫ-тѫ, кога-то они бѣхѫ отпаднѫли и совсѣмъ устрашени отъ побѣжденія-та на Греко-Римскы-ты войскы. Не могуще убо да сторятъ инакъ, они писахѫ на Асимунтійцы-ты че трѣба, или да предадѫтъ колко-то Греко-Римляне роби бѣхѫ побѣгнѫли при тѣхъ, или да платятъ за всякаго по дванадесять жълтицы споредъ договоръ-тъ, и да пусиѫтъ непремѣнно колко-то Унны плѣнницы при себѣ имахѫ. Асимунтійци-ти, като прочетохѫ тыя писма, отвѣщахѫ че, колко-то Греко-Римляне плѣнници бѣхѫ побѣгнѫли при тѣхъ, тіи гы были отпустили да си пойдѫтъ свободни во своя си; а пакъ Унны-ты робы гы были убили сичкы-ты, освень двоицѫ само, кои-то дьржели, защо-то непріятели-ти, кога-то имъ осаждали градъ-тъ, нападше навѣтомъ, были имъ грабнѫли и закарали нѣколко дѣца, кои-то имъ пасли добытакъ-тъ предъ градъ-тъ и че ако не имъ ся отдадѫтъ тія дѣца, и тіи нема да отдадѫтъ оныя двоицѫ мѫжи, кои-то военнымъ закономъ были поробили.

[illegible] пріяхѫ той-зи Асимунтскый отвѣтъ отъ на-[illegible]ню посланы человѣцы, Анатолій и Ѳеодулъ рас-[illegible]вихѫ Атилу работѫ-тѫ, и той като праве-[illegible]нъ слѫдникъ заповѣда на чиновницы-ты си да ис-

пытатъ между Унискы-ты войскы, ако има такыва дѣца, да ся доведѫтъ и да ся повьрнѫтъ на Асимунтійцы-ты. Слѣдъ малко тіи чиновници дойдохѫ и увѣрихѫ съ клетвѫ че, слѣдъ точно испытаніе, не ся намѣрило между Унны-ты никое такова дѣте. Тогава ся проводи заповѣдь на Асимунтійцы-ты да предадѫтъ незабавно речены-ты двоицѫ поробены Унны; а колко-то за Греко-Римскы-ты робы, кои-то были побѣгнѫли при нихъ, да ся закълнѫтъ и тіи че наистинѫ гы были освободили и пуснѫли. Това рѣшеніе пріявше Асимунтійци-ти, отдадохѫ Унномъ речены-ты двоицѫ тѣхны робы, и ся закляхѫ за Греко-Римскы-ты че гы наистинѫ освободили и пуснѫли. Така ся свьрши и тая работа. Но истино ли сѫ ся заклели Асимунтійци-ти? Не; защо имаше при тѣхъ іоще много непуснѫты Греко-Римляны робы; но пріяхѫ доброволно да сторятъ лъжовнѫ клетвѫ паче, нежели да предадѫтъ свои соотечественницы, като мысляхѫ че, понеже го струвахѫ за да избавятъ свои единородны мѫжи, то не щеше Богъ да имъ го причете за грѣхъ (1).

9 Впрочемъ Атилъ малко время слѣдъ реченото мирозаключеніе, или че ся е научилъ за лъжливость-тѫ на тѫіѫ клетвѫ, или че е имало въ Греко-Римскѫ-тѫ земліѫ и други непредадены Унискы бѣглецы, проводи отнова къ Ѳеодосію посланницы, чрезъ кои-то искаше, споредъ условія-та на това мирозаключеніе, да му ся предадѫтъ сички-ти бѣглеци. Ѳеодосій прія честно тыя по-

сланницы, подари гы изобилно, и гы испрати съ отговоръ че немало веке въ царство-то му никои бѣглецы. Атилъ не ся благодари отъ единъ такъвъзи отвѣтъ, и му проводи пакъ за тойже предметъ и другы посланницы, кои-то Ѳеодосій такожде съ отрицаніемъ подари и отпусти. Но Атилъ пакъ ся не благодари, и му проводи и треты посланницы, а слѣдъ тѣхъ и четверты, защо като гледаше, каже Пріскъ, че Греко-Римляне-ти ся много бояхѫ да не бы да имъ ся развали съ него миръ-тъ, онъ подъ различны причины, истинны или лъжовны, проваждаше къ тѣмъ колко-то отъ чиновницы-ты си искаше да обогати, и Греко-Римляне-ти ся принуждавахѫ да му испълнятъ волѭ-тѫ, и ся показвахѫ послушливи на всякѫ неговѫ заповѣдь, като че имъ ѭ проваждаше нѣкой тѣхенъ Господарь (1).

10 Съ едны отъ тыя посланницы онъ бѣ проводилъ и едного отъ писари-ты си, родомъ изъ Італіѭ, именемъ же Константіа, кого-то военачалникъ Западнихъ Римляновъ Аетій му бѣше проводилъ за писарь (1). Той убо Константій, като ся разговарялъ единъ день съ Ѳеодосіа, реклъ му че може да убѣди Атила да опази миръ-тъ си съ Греко-Римляны-ты за много время, ако той Ѳеодосій ся вече да му даде нѣкоѭ богатѫ женѫ за сопругѫ. Онъ же възрадовався че ще закупи тѫзи Константіевѫ важнѫ услугѫ съ еднѫ толкова малкѫ работѫ, обѣщалъ му ся, ако завърши това дѣло, да го ожени за еднѫ богатѫ и благо-

роднѫ момѫ, дьщерiѭ Сатурнина (2) комита доместикомъ, кого-то Ѳеодосiева сопруга, царица Аѳинаiда-Еѵдоксiя, бѣше убила (3). Константiй си отиде благодаренъ отъ това обѣщанiе. Но Ѳеодосiй слѣдъ малко ся намѣри въ невъзможность да го испълни, защо Флавiй Зинонъ (4) Iсаврянинъ, кого-то Ѳеодосiй въ послѣднiѭ-тѫ Унискѫ войскѫ, кога-то не му бѣхѫ остали ни войни ни военачалници, и кога-то ся бояше отъ день на день да не дойде Атилъ и на самый Цариградъ, бѣ призвалъ при себе си съ Iсаврянско-то нему подчинено воинство, и го бѣ поставилъ да пази царствующiя-тъ той-зи градъ, и кой-то споредь това бѣ придобылъ при царь-тъ великѫ и отличнѫ силѫ, бѣ ся назвалъ главенъ военачалникъ на восточны-ты войскы (5), и бѣ даже станѫлъ консулъ въ това 448 лѣто (6), той Флавiй Зинонъ, като чулъ че Ѳеодосiй обреклъ Константiю Сатурниновѫ-тѫ дьщерiѭ, или защо-то тя му ся помолила да iѫ избави отъ него че го не ще, или защо-то нѣкой-си неговъ прiятель iѫ любилъ и му ся помолилъ да му помогне скоро да iѫ зьмне, онъ, безъ да ся бои отъ царь-тъ, защо бѣ стигнѫлъ до степень да ся не бои отъ никого, проводилъ тайно свои чиновницы та извадилъ момѫ-тѫ изъ крѣность-тѫ въ коiѫ-то сѣдяла, и iѫ оженилъ за своего прiятеля Руфа (7). Нiи ще видимъ по-долу (8) какъ ся оплака за това Константiй на Атила, и какъ онъ поемнѫ жарко врьху си това дѣло, и го направи дипломатическы предметъ.

11 Между това Атилъ, понеже вышеречени-ти четыри посолства не му свьршихѫ никоіѫ работѫ, рѣшися да проводи къ Ѳеодосію и пято, но съ предложенія іоще по-тяжкы за Греко-Римско-то царство, какъ-то ще видимъ въ слѣдующія-тѣ параграфъ. Това ново посолство ся составляваше отъ Уннина Ѣдка, кой-то много бѣ ся отличилъ съ храбрость-тѫ си въ послѣдны-ты Уннскы войны, и отъ Грека Ореста, родомъ изъ Паннонiѫ близо при Савѫ рѣкѫ, кой-то имаше отца Татула, а сопругѫ дьщеріѫ-тѫ на комитъ-Ромула жителя Патавіи града Норическаго при рѣкѫ Дравѫ (1). Пріскъ ны казва тука че Паннонія въ това время принадлежала Атилу, и че му ся подчинила споредъ условія-та на единъ договоръ, що былъ направилъ съ Аетіа Западо-Римскаго военачалника, какъ-то и ніи выше на редъ-тъ му показахмы (2). Отъ тамо ся разумѣва че Орестъ, ако и да е былъ родомъ Грекъ, и ималъ Римляны родители, като станѫлъ обаче съ покореніето на отечество-то си Уннскы поданникъ, можилъ е да влѣзе и въ службѫ Атиловѫ.

12 Тіи убо двоица посланници, като дойдохѫ на Цариградъ и быхѫ представени предъ царя Ѳеодосіа, Ѣдко му вручи отъ Атила писмо содержащее тыя четыри предложенія:

1° Какъ Ѳеодосій не струва добрѣ дѣто му не предава бѣглецы-ты, кои-то ако и сега му не предаде, онъ ще да подигне на срѣщѫ му войнѫ;

2° Какъ Греко-Римляне-ти не трѣба веке да

орѫтъ и сѣѭтъ земѭ-тѫ, коѭ-то Унни-ти сѫ оружіемъ своимъ завладѣли, и коя-то ся простира на длъжь по Дунавъ-тъ отъ Паннонію до Новаграда (1), а на ширъ отъ Дунавъ-тъ до пять дни пѫть на вѫтре къмъ-то югъ;

3° Какъ торгъ-тъ (панагиръ-тъ), кой-то до сега ставаше въ Иллуріѭ на Дунавскыя-тъ брегъ (2), отъ нынѣ трѣба да става въ града Наісса (Нишь), защо като отъ Унны-ты завладенъ той градъ е веке общій предѣлъ на двѣ-ты сопредѣлны царства (3), и отстои точно пять дни пѫть на вѫтре отъ Дунавъ-тъ;

4° Какъ, ако царь Ѳеодосій има нѣщо да прекослови на нѣкои отъ тыя предложенія, може да проводи Атилу посланницы, но тіи посланници трѣба да не сѫ нѣкои прости и долни человѣци, но отъ най-предны-ты му велможи консулскаго сана; ако ли ся боятъ да дойдѫтъ даже до столныя-тъ му градъ, онъ е готовъ да слѣзе да гы пріемне на Сардикѫ (Софіѭ).

Това писмо като прочете Ѳеодосій, ѣдко му расправи, чрезъ толковника Вигила, що-то му бѣ Атилъ и отъ уста зарачалъ, а послѣ излѣзе заедно съ Вигила да пойде да посѣти и пьрваго министра Хрусафія (4).

13 Той Хрусафій, (кой-то имаше прозваніе *Чюма* (1), и бѣше станѫлъ началникъ на скопцы-ты царскы самъ сущій скопецъ), ползующися отъ легкоуміе-то Ѳеодосіево, бѣ малко по малко обладалъ съвьршенно слабаго того царя, и отъ какъ

ся бя отдалечила царица Евдоксія (2) бѣ станжлъ вѣрнѣйшій и тайнѣйшій неговъ совѣтникъ, имѣя санъ царскаго шамбеллана и спаѳаря. Сичка-та негова добрина бѣше лична-та му хубость; а за лошавинѫ ако пыташь, сички-ти лошавины ся бѣхѫ струпали отгорѣ му: защо онъ естествомъ бѣше злосторникъ, сребролюбецъ, грабитель, нечестивъ, кръвникъ, безвѣрникъ, злонравенъ, безчестенъ, и за да претѫпчи свои-ты соперницы, и да има въ рѫкѫ-тѫ си Господаря своего, правяше безсовѣстно всякы насилія, всяческы вѣроломства, и много грабителства на общественны-ты пары. Всичкы-ты подлости и вси-ти развращенія, кои-то могѫтъ да минѫтъ человѣку презъ умъ-тъ, царствовахѫ съ него наедно почти до смьрть-тѫ Ѳеодосіевѫ. Ако ся покажяше нѣкой врагъ да дига войнѫ противу царство-то, онъ совѣтуваше немощнаго и отъ воинственъ духъ лишенаго Ѳеодосія да ся мѫчятъ съсъ злато да умирятъ него врагъ; ако ли любочестенъ и храбръ нѣкой военачалникъ царскый ся намѣряше да погълчи противу тыя подлости, онъ му го представляваше като мятежникъ и славолюбецъ, и той-часъ го дигахѫ отъ средѫтѫ (3). Ето съ нѣколко рѣчи какъ е описано отъ Суіда бѣдно-то состояніе на Ѳеодосіево-то царство: «Римскый царь Ѳеодосій малый, кой-то бѣ-
« ше невойственъ и боязливъ, и притежаваше
« миръ съ пѣнязы а не съ оружія, много зло на-
« прави на Римско-то царство: защо като бѣ ся
« отхранилъ отъ скопцы, онъ ся покораваше и на

« всяко повелѣніе скопцовъ, така що и най-отли-
« чны-ты велможи и сановници царски имахѫ ну-
« ждѫ отъ тѣхнѫ-тѫ помощь, и много необычай-
« ны работы станѫхѫ въ политическы-ты и воен-
« скы-ты чиновы, защо отъ тѣхно-то непасытно
« сребролюбіе не влазяхѫ веке въ началство мѫ-
« жи кои-то можяхѫ да управляватъ, но хора
« кои-то давахѫ пары. Най-сетнѣ тія скопци до-
« карахѫ царство-то до едно много бѣдно и без-
« пѫтно состояніе, а Ѳеодосія залъгвахѫ като
« дѣте съ играчкы, и го направихѫ да не прави
« нищо за памятъ достойно въ животъ-тъ си, но
« да ся упражнява до пятьдесять-годишныя-тъ си
« животъ въ рѫкодѣлны нѣкои художества (4), и
« да ходи често на ловъ, а за управленіе-то на
« царство-то си да не мысли, но да го оставя
« на скопцы-ты и на Хрѵсафія » (5). За примѣръ
на голѣмо-то и гнусно-то Хрѵсафіево сребролю-
біе, ніи ще кажемъ тука само това че, като ста-
нѫ въ лѣто 447 патріархъ Цариградскый Флаві-
анъ мѫжъ добродѣтеленъ, Хрѵсафій турнѫлъ про-
стаго Ѳеодосія, обитающаго тога-зи въ Халкидо-
нѫ, да му зарѫча че трѣба по обычаю да му
проводи за посвященіе-то си *благословенія* (εὐλο-
γίας). Флавіанъ же, възсѣкавъ че му ище благо-
словены просфоры, проводилъ му чисты благосло-
вены хлѣбовы. Хрѵсафій му праща на задъ тыя
хлѣбовы, и му казва че царь-тъ иска *златы бла-
гословенія*! Горкый Патріархъ разумѣлъ тога-зи
работѫ-тѫ, но, понеже былъ сиромахъ, отвѣщалъ

му че пары да проводи нема, но ако ще, може да му проводи церковны-ты священны съсѫди. Врьхъ това Хрѵсафій ся разсьрдилъ и не престанѫлъ да подига различны гоненія противу Патріархъ-тъ, догдѣ ся събра, по негово побужденіе и съ царско одобреніе, въ Ефесъ еретическый соборъ подъ предсѣдателство-то Діоскора Патріарха Александрійскаго, кой-то не само го осѫди и свали отъ Патріаршескыя-тъ престолъ, но даде причинѫ та го испѫдихѫ изъ градъ-тъ съ бутанія и ританія, отъ кое-то пострадавъ чрезвычайно человѣкъ-тъ умрѣ слѣдъ три дни на 11 Августа л. 449 (6).

Такъвъ бѣше Хрѵсафій, кого-то Атиловый посланникъ Ѣдко, изшедъ отъ Ѳеодосія, отхождаше съ Вигила да посѣти.

14 За да отидѫтъ при Хрѵсафія, требваше да минѫтъ презъ различны отдѣленія на царскы-ты палаты, кои-то като видѣ Ѣдко, почудися за хубость-тѫ имъ. А като влѣзохѫ при Хрѵсафія, и хванѫ Ѣдко да ся разговаря съ него, похвали му царскы-ты палаты, и ублажи богатство-то имъ. Това като претълкува Хрѵсафію тълковникъ Вигилій, онъ му отговори че може и той да добые богатство и позлатены домовы, стига само да остави Унны-ты и да дойде при Греко-Римляны-ты. На това Ѣдко му отговори, че не може да бѫде, защо не е закошно да си остави человѣкъ Господарь-тъ безъ неговѫ-тѫ волѭ. Хрѵсафій же лукавъ, безъ да му отвьрне на тѫзи дума, хванѫ тога-зи да го пыта: влазя ли сво-

бодно при Атила, и има ли вліяніе помежду Унны-ты; а той му отговори че е даже и пріятель съ Аттила, и че стража-та му е нему повѣрена заедно съ другы отличны чиновницы, отъ кои-то сѣкы единъ го пази оружіемъ наредъ во опредѣлены за сѣкыго дни. Обрадовався на това извѣстіе Хрусафій рече Ѣдку, че ако ся закълне какъ не ще каже никому нищо, онъ ще му каже еднѫ работѫ, отъ коіѭ-то има да ся ползова много; но сега, приложи, не му е время-то, и ако ще, да дойде при него на вечеріѭ, а че тогази ще му каже; но да дойде самъ, безъ да доведе съ себе си ни Ореста, ни другыго отъ дружинѫ-тѫ си. Ѣдко му ся вече, и така ся тогава раздѣлихѫ (1).

15 А вечерь-тѫ Ѣдко пакъ отиде при Хрусафія на вечеріѭ, и онъ като го нагости, и останѫхѫ сами заедно съ Вигила, отвори разговоръть и му рече: «Слушай Господине: азъ ти ся закливамъ че, що-то щѫ ти кажѫ, не е никакъ за твое зло, а паче за голѣмо твое добро; закълни ми ся и ты че не щешь да го обадишь никому, даже и ако ся не свърши, а че тога-зи ти го казвамъ.» Согласися на това Ѣдко, кой-то никакъ не знаяше за каквѫ работѫ бѣше слово-то, а само на това гледаше че щялъ да ся ползова много, и така ся закливатъ и двама-та. Послѣ Хрусафій му казва: «Кога ся завьрнешь на Ун-« ніѭ, гледай да можешь да убіешь Атила; а « сетнѣ дойди при насъ, и бѫди увѣренъ че ще

« живѣешь благополучно, и ще имашь богатство « много. » На едно толкова вечливо и умразно предложеніе, Ѣдко, като дивъ и безсовѣстенъ варваринъ, кого-то дразнѣхѫ само показани-ти богатства, безъ да покаже никое удивленіе, отговори че ся врича да стори онова що-то иска, но че трѣба да му ся дадѫтъ пары, и то не много, а само пѣтьдесять літры злато, за да даде на подчинены-ты си человѣцы, като да му помогнѫтъ и тіи да ся свърши тая работа. Скопецъ-тъ обрадованъ отговори че е готовъ да му гы чете той-часъ. Но Ѣдко рече тогазь че не быва той да гы носи съсъ себе си, защо като ся върне, Атилъ ще да го запытва, и него и дружинѫ-тѫ му, каквы даровы и колко пары му дали Греко-Римляне-ти, а той не ще може да гы укрые, защо все щѫтъ да гы видятъ по пѫть-тъ другаре ти му, и той ако да скрые, они щѫтъ да му кажѫтъ. За това по-добрѣ е да стоятъ сега пары-ты, а него да проводятъ назадь да занесе отвѣтъ-тъ на посолство-то си, и да проводятъ заедно и Вигила за да зьмне той отвѣтъ отъ Атила заради бѣглецы-ты, а че на вращаніе-то му онъ ще чрезъ него да стори извѣстіе какъ да му ся проводятъ пары-ты. Скопецъ-тъ помысли че добрѣ говори варваринъ-тъ, и одобривъ мнѣніе-то му, попрати го, и отиде да прикаже на царь-тъ работѫ-тѫ (†).

16 Ѳеодосій като чу, видѣ за добро да пошька и магістра Мартіалія, за да каже и нему

това нѣщо, и да му иска мнѣніе-то, защо той магістръ по нужды требваше да сопричаствова на вси-ты царскы совѣты, понеже колко-то повѣстоносцы, тълковницы и войны имаше въ цареваѫ-тѫ стражѫ, бѣхѫ сички-ти нему подчинени. Магістръ Мартіалій не намѣри и той нищо противно да каже за това черно дѣло, и отъ тамъ ся разумѣва до кой степень бѣше достигнѫло развращеніе-то на Вѵзантійскыя-тъ Дворъ, така що и самъ царьтъ и най предни-ти му сановници да пріематъ съсъ радо сьрдце увѣщаніе за убитіе-то на сопротивникъ-тъ си, кому-то не можахѫ оружіемъ да преодолѣѭтъ. А токмо за начинъ-тъ на испълненіе-то на това увѣщаніе совѣтующе ся рѣшихѫ да проводятъ посланникъ до Атила, не само Вигила, но и Максіміна (1) военачалника благороднаго и царю любимаго, така що Вигилъ да пойде по видимому като тълковникъ Максіміновъ, и да вѣрши какъ-то ще го настанява Ѣдко, а Максімінъ, безъ да знае нищо отъ тайнѫ-тѫ работѫ, да занесе, като истинный посланникъ, царскы-ты писма за отвѣтъ на Атила, и да му рече нѣщо и изъ уста. Писма-та Ѳеодосіеви содержавахѫ: «какъ Вигилъ е само тълковникъ, а Максімінъ е истинный царскы посланникъ, защо той е чиномъ по-горенъ отъ Вигила, и родомъ свѣтлѣйшій, и царю много пріятель; какъ Атилъ не трѣба да турѭ рѫкѫ на Греко-Римскѫ-тѫ землѭ противу условія-та на договоръ-тъ; и какъ бѣглеци му ся проваждатъ, освень колко-то му ся бѣхѫ предали по-напредь, іо-

ще седемнадесять, защо по-вече нема. » Това пишаше Атилу Ѳеодосій въ отвѣщателны-ты си писма. А отъ уста зарача Максіміну да му рече: « *Какъ не трѣба да иска да му ся проваждатъ посланници отъ голѣмъ чинъ*, защо, то не е бывало никога, нито въ время на прародители-ты му, нито въ время на другы Унискы началницы, но всякога имъ ся е проваждалъ за посланникъ единъ *кой-годѣ воинъ и повѣстоносецъ*; а за да бы могли да ся сговорятъ и спогодятъ за колко-то работы не сѫ съгласни по между си, добро е Атилъ да му проводи Нѣгиша (1) на Цариградъ, защо да му ся прати, какъ-то иска, посланникъ ѵпатическаго чина, а онъ да дойде самъ да ся сговори съ него на Сардікѫ, то не е възможно да бѫде, понеже той градъ отъ него разорившійся не е веке градъ, но грозны развалины (2). Тыя писменны и изустны отговоры Ѣдко гы знаяше сичкы-ты, какъ-то ще видимъ по-долу, но Максімінъ не знаяше онова що бѣ Ѣдку тайно заржчено. Така това Ѳеодосіево посолство имаше предмета: единыя-тъ явенъ и исповѣдуемъ, доволенъ съ дерзновенность-тѫ си да почете Греко-Римското Правителство, а другыя-тъ таинъ и покрытъ, доволенъ съ безчестность-тѫ си да му нанесе неизгладимѫ хулѫ и укоризнѫ. Горкый Максімінъ, высокочинный той сановникъ, тръгваше убо, безъ да знае, ведно съ едного убіеца, поне какъ-то го мысляхѫ Хрѵсафіевци; а за да има на пѫть-тъ си и единъ добръ другарь, помолися на Пріска

ритора, кой-то му бѣше много пріятель, да пойде съ него наедно (3), и тому нiи смы длъжни за описаніе-то на това любопытно посолство, отъ кое-то ся научавамы толкова занимателны подробности.

17 Тръгнѫхѫ убо Максімінъ и Вигилъ Ѳеодосіеви посланници, заедно съ Ореста и Ѣдка, Атиловы посланницы, и за нѣколко дни стигнѫхѫ на Сардікѫ, тринадесять дни пѫть отъ Цариградъ отстоящѫіѫ. Тамъ като слѣзохѫ на конакъ, Максімінъ и Вигилъ видѣхѫ за добро да призовѫтъ на угощеніе Ѣдка и дружинѫ-тѫ му. Зехѫ убо отъ жители-ты овцы и говеда, и заклавше гы наготвихѫ различны ястія, и сѣднѫхѫ на обѣдъ. Посреди угощеніе-то, Унски-ти посланницы като хваляхѫ Атила, а Греко-Римски-ти Ѳеодосія, Вигилъ ся обърнѫ да каже, че *не е праведно да ся сравнява Богъ съ человѣка*, и съ това искаше да каже че Ѳеодосій былъ богъ, а Атилъ человѣкъ (1). Отъ това слово Унни-ти ся раздражаватъ, и отъ распріѫ на распріѫ ся распалятъ до толкова, що гнѣвъ-тъ имъ достигнѫ до вышніѫіѫ степень, и можаше да стане нѣкое поличе, ако Максімінъ и Пріскъ, като разумни человѣцы, не бѣхѫ ся потщали да обърнѫтъ възъ другѫ странѫ разговоръ-тъ, и да ся потрудятъ да гы умирятъ съ различны учтивости; а наипаче гы укроти Максімінъ съ единъ великолѣпенъ даръ що стори Ѣдку и Оресту слѣдъ обѣдъ отъ копринянь одежды и Індійскы драгоцѣнны камени. Орестъ тогава почака догдѣ си отиде Ѣдко, и рече Максіміну: «Ты си

« добръ и мудръ человѣкъ, понеже не правишь
« такыва погрѣшности, какы-то правятъ вашиｰ
« ти царски сановници, кои-то викахѫ Ѣдка безъ
« жене на вечерїѧ, и му сторихѫ чести и даро-
« вы. » Максїмїнъ и Прїскъ ся удивихѫ на това
негово слово, и показавше че нищо не знаяхѫ
отъ тѧїѧ работѧ, попытахѫ го какъ и кога сѫ
были него пренебрегли, а Ѣдка почели; онъ же,
безъ да отговори нищо, излѣзе и си отиде. Наутре
като тръгнѫхѫ пакъ на пѫть, они казахѫ на
Вигила онова що имъ бѣ реклъ Орестъ, а той
имъ отговори какъ Орестъ не трѣба да ся сърди
че го не почели равно съ Ѣдка, защо онъ е
простъ служитель и писарь Атиловъ, а Ѣдко е из-
раденъ военникъ, и въ Унискыя-тъ народъ за-
минува чиномъ много Ореста. Това като имъ ре-
че, обърнѫся къмъ Ѣдка, и си поговори съ него
нѣколко по Унискы, а послѣ ся обърнѫ пакъ къ
нимъ, и имъ рече, наистинѫ или на лъжѫ, че ужъ
му обадилъ онова що му бѣхѫ казали, а той ся
толкова разгнѣвилъ, що едва онъ можилъ да го
укроти. Между тыя достигнѣхѫ на града Наїссѫ
(Нишь), кого-то намѣрихѫ пустъ, защо бѣше ся
разорилъ отъ Унны-ты въ предидущѫ-тѫ войнѫ,
и безъ другы жители, освень нѣколико болны,
кои-то сѣдяхѫ въ священны-ты обиталища, и ви-
дѣхѫ съ прискорбно сърдце че сичко-то тамошно
порѣчїе бѣше пълно съ человѣческы кости отъ о-
ныя, кои-то бѣхѫ ся убили въ реченѫ-тѫ войнѫ.
Като не найдохѫ убо тамъ мѣсто да кондисатъ,

дръпнѫхѫ ся малко по-горѣ отъ рѣкѫ-тѫ (2), и тамъ пренощовахѫ на чисто подъ небе-то. А на утре станѫхѫ пакъ, и отидохѫ при тамъ близо находящагося Агінѳеа военачалника Греко-Римскыхъ во Іллѵріѩ полковъ, за да пріемнѫтъ отъ него, споредъ царскѫ-тѫ заповѣдь, пять-минѫ отъ седемнадесять-ты бѣглецы, кои-то Ѳеодосій пишаше че проважда на Атила, защо тыя пять-минѫ бѣглецы той щеше да имъ предаде. Агінѳей като ся научи кои бѣхѫ и защо сѫ дошли, прія гы учтиво, нагости гы добрѣ неіѫ вечерь, и на утро имъ предаде пять-минѫ-тѫ бѣглецы, и гы ис прати (3).

18 Тръгнахѫ убо пакъ, и оставивше Наісскы-ты предѣлы, управихѫся къмъ Дунавъ-тъ. Но посреди пѫтуваніе-то си влѣзохѫ въ едны горскы и лѣсовиты тѣснины, презъ кои-то минувахѫ чрезъ много кривы и на сямъ на татъкъ забыколяющы пѫтища. Въ тѣхъ они замръкнѫхѫ, и кога-то сѣкахѫ че вървятъ къмъ-то западъ, напрасно видѣхѫ като сѫмнѫ че бѣхѫ срѣщо въстокъ! Това даде поводъ на нѣкои-си отъ дружинѫ-тѫ, кои-то не знаяхѫ мѣстно-то положеніе, да извыкатъ че слънце-то вървѣло на опакы, и че то знаменувало сопротивны получія! но истина-та бѣше, че пѫть-тъ като кривъ ся управяше тога-зи отъ западъ къмъ въстокъ. Най-сетнѣ изшедше изъ тыя мѫчны мѣста, дойдохѫ на едно равно поле, и то лѣсовито, кое-то като проидохѫ, достигнѫхѫ веке на Дунавъ-тъ (1). Тамо намѣрихѫ

множество Унны, кои-то минѫли преди нихъ Дунавъ-тъ съ малкы единодревны лядіи отъ тѣхъ направены, и кои-то имъ рекохѫ че минѫли, защото щялъ да дойде и Атилъ, ужь за да стори ловъ въ Греко-Римскѫ-тѫ землѣѭ, но наистинѫ за да излезе пакъ на войнѫ че му не предавали сичкыты бѣглецы. Тіи убо Унни, като ся научихѫ кои и какви были онія пѫтници, потщахѫся да гы прекаратъ съ свои-ты речены лядіи презъ Дунавъ-тъ, и тъй они, като вьрвѣхѫ пакъ вси наедно до седемдесять стадіи (2), Ѣдко и Орестъ гы оставихѫ тамъ на едно поле да чакатъ, догдѣ они пойдѫтъ напредь и дадѫтъ Атилу извѣстіе че му дошли отъ царь-тъ посланници (3).

19 Отидоха убо Ѣдко и Орестъ, а Максімінъ, Вигилъ и Пріскъ, заедно съ Унны-ты кои-то имъ бѣхѫ станѫли водници, чакахѫ до вечерь-тѫ, безъ да имъ ся случи нищо. А кога-то веке мрькнѫ хубаво (1), и бѣхѫ сѣднѫли да вечерятъ, чухѫ напрасно че тропатъ коніе идѫщи къмъ тѣхъ. Слѣдъ малко наистинѫ дойдохѫ при нихъ двоица Унни, и безъ да слѣзѫтъ отъ конь рекохѫ имъ да заповѣдатъ че гы выка Атилъ. Максімінъ имъ благодари, но имъ рече че сега веке мрькнѫ, и тіи сѫ уморени, та за това ще сторятъ и они добрѣ да слѣзѫтъ отъ коніе-ты, да ядѫтъ заедно хлѣбъ, да си починѫтъ тѫіѭ нощь, а че на утре вси наедно отхождатъ. Послушахѫ убо Унни-ти, и сшедше сѣднѫхѫ на трапезѫ, и ся нагостихѫ заедно. А наутре тръгнѫхѫ на пѫть вси, и стигнѫхѫ на

Атиловы-ты сѣни (чадѫры), кои-то бѣхѫ твърдѣ много, по часа девятаго на день-тъ (2). Тамъ като слѣзохѫ, най-първо-то имъ дѣло бѣше да си поставятъ сѣни-ты. За това избрахѫ едно хубаво мѣсто върху единѫ могилѫ. Но присущи-ти варвари имъ рекохѫ, че тамъ небива, защо Атилова-та сѣнь бѣше на по-низско мѣсто положена. Понудихѫся убо да си поставятъ сѣни-ты на друго мѣсто, кое-то имъ Унни-ти показахѫ (3).

20 А чтомъ ся тамо настанихѫ, ето че дойдохѫ при тѣхъ Ѣдко и Орестъ, заедно съ Скотта брата Нѣгишева (1) и другы знамениты Унны, и хванахѫ да гы пытатъ за коіѭ работѫ сѫ дошли посланници, и какво искатъ. Они сѫ почудихѫ за единъ такъвъ-зи въпросъ, и хванѫхѫ да ся гледатъ единъ другы. Но Унни-ти повторихѫ въпросъ-тъ си, и искахѫ неотмѣнно отвѣтъ. Тогава Максімінови имъ рекохѫ, че не могѫтъ да кажѫтъ тѣмъ защо сѫ дошли, защо царь-тъ имъ е заповѣдалъ да кажѫтъ това само на Атила, а не другыму нѣкому. Услышавъ единъ такъвъ-зи отговоръ, Скотта ся раздражи и рече, че и тѣмъ Господарь-тъ имъ е заповѣдалъ та сѫ дошли да гы пытатъ, а не отъ свое си любопытство. На това пакъ Максімінови отвѣщахѫ, че законъ-тъ на посланницы-ты не е такъвъ, що, безъ да излѣзѫтъ при кого-то сѫ проводени, и безъ да го видятъ, онъ да гы пыта чрезъ другыго за какво сѫ дошли; че това го знаіѫтъ и сами-ти Унни, кои-то сѫ толкова пѫти доходили посланници при Греко-

Римскаго царя; и че слѣдователно трѣба и Атилъ да вѣрви споредъ той-зи законъ, защо инакъ нема да кажѫтъ за какво сѫ дошли. Като зехѫ той-зи положителный отвѣтъ, Унни-ти веке немахѫ що да рекѫтъ, и ся вѣрнѫхѫ при Атила. Но послѣ пакъ пріидохѫ безъ Ѣдка, и съ голѣмо удивленіе на Максіміновы казахѫ имъ все за что-то посолствувахѫ, приложивше че, ако нематъ друго да кажѫтъ, Атилъ имъ заповѣда скоро да си отидѫтъ. Това услышавше Максіміанови, падиѫхѫ въ съвѣршено недоумѣніе, защо не можахѫ да разумѣѭтъ какъ бѣхѫ станѫли извѣстни на Атила тайнѣйши-ти цареви завѣщанія. А като си помыслихѫ че не трѣба нищо да казватъ за посолство-то си, ако ся не сподобятъ да излѣзѫтъ предъ Атила, рекохѫ на Унны-ты че за това ли что имъ они изрекохѫ, или за друго нѣщо посолствуватъ, то не принадлежи другому да гы пыта освень самъ Господарь-тъ имъ, и токмо съ него щѫтъ за това да ся разговорятъ. Они же имъ на това повелително отвѣщахѫ: «Кога е тъй, віи немате веке да сторите друго, освень тозь часъ да си вѣрвите назадъ» (2).

21 Горки-ти посланници хванахѫ веке да ся готвятъ за тръгнуваніе. А между това Вигилъ сърдитъ, хванѫ да гы мѣмри и да гы укорява че дали такъвъ-зи отвѣтъ на Унны-ты: «Ако бѣше остало на мене, рече имъ, щяхъ да имъ искъртіѭ нѣкоіѭ лѫжѫ, съ коіѭ-то они ся быхѫ убѣдили да ны заведѫтъ при Атила: защо по-добрѣ е да

ны уловятъ послѣ лъжѫ-тѫ, а не да ся вьрнемъ така безъ да извьршимъ нищо. Вѣрвайте, приложи, че ако ся вредяхъ веднъждь да ся разговорѭ съсъ Атила, лесно го убѣждавахъ азъ него да ся остави отъ распрѭ-тѫ що има съ Греко-Римляны-ты: защо ся познавамъ съ него іоще отъ Анатоліево-то посолство (1), и Ѣдко мя обыча.» Това казваше Вигилъ, не че го бѣше грыжа за напразно-то врьщаніе на посолство-то, но защо-то искаше да излѣзѫтъ, съсъ причинѫ на посолство-то, предъ Атила, или лъжѫ сѫ рекли за това или истинѫ, и така онъ да намѣри время да ся сприкаже съ Ѣдка за онова що бѣхѫ ся съ него противу Атила увѣщали, и за донесеніе-то на злато-то, кое-то онъ бѣше реклъ че трѣба да ся раздаде на оныя кои-то ще му помогнѫтъ. Но не знаяше горкый че го бѣхѫ предали: защо Ѣдко, или че отъ край ся е былъ прелестно обѣщалъ, или че отъ послѣ ся е отъ Ореста уплашилъ да не бы да обади и на Атила онова що слѣдъ угощеніе-то имъ въ Сардикѫ бѣше на Максіміновы казалъ укоряѭщи го че ходилъ тайно безъ него та ся разговарялъ съ царь-тъ и съ Хрусафія, отходи та обажда на Атила наговореныя-тъ противу него навѣтъ, и количество-то на злато-то кое-то щяло да ся проводи, какъ-то и предметы-ты на пришедше-то посолство (1). Верху едно такова открытіе Атилъ можаше той-часъ, не само да натири Ѳеодосіевы-ты посланицы, но и да обяви на сичкыя-тъ свѣтъ омразно-то му поведеніе,

и да го накаже оружіемъ съ ново и страшно воеваніе. Но като мудръ и дълбокъ політикъ, онъ не рачи да стори това, защо помысли че, като немаше днесь за днесь освень Ѣдково-то свидѣтелство, Ѳеодосій лесно можаше да рече че все това е черна клевета нарочно измыслена; видѣ убо за добро да потърпи догдѣ намѣри и другы не лесно отрицаемы свидѣтелства, и за това хванѫ да дразне различно Греко-Римскы-ты посланицы, какъ-то щемъ на долу да кажемъ.

22 Кога-то убо Максімінови бѣхѫ натоварили, и щяхѫ принуждени да вървятъ презъ нощьтѫ, дойдохѫ пакъ нѣкои си Унни, и имъ рекохѫ че Атилъ заповѣдалъ да останѫтъ, понеже бѣ уже мрькнѫло. Радостно они пріяхѫ това извѣстіе, и си стоварихѫ пакъ вещи-ты на исто-то мѣсто. А слѣдъ малко дойдохѫ и други человѣци, и имъ донесохѫ за вечеріѫ единъ цѣлъ волъ и нѣколко рѣчнѫ рыбѫ проводены отъ Атила. Тогава они, іоще по-вече възрадовани, сѣднѫхѫ та ся наіадохѫ, и тихо ся послѣ обърнахѫ на сънь. А сутринь-тѫ, кога-то, пълны съ добры надежды, мысляхѫ че ще имъ дойде нѣкое пріятно извѣстіе отъ Атила, онъ имъ пакъ исты-ты человѣцы проводи да имъ рекѫтъ, че, ако нематъ нѣщо друго освень кое-то онъ знаяше да му кажѫтъ, трѣба да си вървятъ! Ожалихѫ ся на това горки-ти посланници, и безъ да отговорятъ нищо, хванѫхѫ отнова да ся готвятъ на пѫть, совсѣмъ що ся препираше пакъ Вигилъ и думаше какъ

требвало да рекжтъ че иматъ и друго да кажжтъ на Атила. Съ тѣхъ наедно бѣ дошьлъ на Унско, не заради посолство-то, но за еднж своіж си работж що имаше съ вышепомянжтаго (1) Константія писаря Атилова, нѣкой-си Рустікій, кой-то знаяше добрѣ Уннскыя-тъ языкъ. Пріскъ убо, видящи Максіміна прискорбна и ожалена, безъ да каже никому нищо, зема съ себе си реченаго Рустікія, та отходи при Скотта брата Нѣгишева, (защо Нѣгишь, отшедъ при Акациры-ты, какъ-то ся выше (2) рече, не бѣше тогава тамо), и му казва, Рустикію тълкующу, така: «Максімінъ е готовъ да ти даде премного даровы, ако намѣришь нѣкой способъ да го извадишь предъ Атила, защо така само онъ може да си испълни посолство-то; а това посолство ще бѫде полезно, не само на Унны-ты и на Греко-Римляны-ты вообще, но и Нѣгишю особенно, защо царь Ѳеодосій го иска да пойде посланникъ на Цариградъ за да си расправятъ и утъкмятъ расри-ти кои-то сѫществуватъ между двѣ-тѣ царства, и ако пойде, онъ много ще даровы да получи. А сега като нема тука Нѣгиша, ты трѣба да ся потрудишь за наше, или паче за братово си добро. Мы знаемъ че и тебе тя слуша Атилъ, и имашь доста влiянiе при него; а това извѣстно мы не быхмы го чули, ако онiи кои-то го казватъ не быхж дѣломъ за него увѣрени.» На тыя искусны и за Скотта доста ласкателны словеса Прісковы, онъ ся показа чувствителенъ, и отвѣщавъ рече, какъ не трѣба

да иматъ никое сумнѣніе че и той има предъ Атила равно съ брата си дерзновеніе и да говори и да вярши; и той-часъ си възсѣднѫ конь-тъ, и отиде на Атиловѫ-тѫ сѣнь. А Пріскъ възвратився при Максіміна, кой-то сѣдяше іоще та ся оплакваше съ Вигила за настояще-то си состояніе, и не знаяше какво да прави, обади му какъ ходилъ та ся видѣлъ съ Скотта, що му реклъ, и що онъ му отговорилъ: «за това ты веке не трѣба да ся грыжешь, рече, но да приготвишь даровы-ты що щешь да принесешь на Атила, и да премыслишь що щемъ да му говоримъ.» Това услышавше и двама-та, скочихѫ отъ землѭ-тѫ, гдѣ-то бѣхѫ сѣднѫли на трявѫ-тѫ, и похваливше Пріска за това що направилъ, извыкахѫ да ся вырнѫтъ слугы-ты имъ, кои-то уже бѣхѫ тръгнѫли съ натоварены-ты коніе, и хванѫхѫ да ся совѣтуватъ по между си какъ да говорятъ на Атила, и какъ да му принесѫтъ даровы-ты, кои-то царь-тъ му проваждаше, и кои-то Максімінъ му носяше особенно. За тыя работы като ся попечавахѫ, Скоттъ дойде и имъ рече да заповѣдатъ, че Атилъ гы выка (3).

23 Станѫхѫ убо радостни, и отидохѫ на Атиловѫ-тѫ сѣнь, коѭ-то вардяхѫ на около множество войни. Тамъ, като имъ ся даде позволеніе да влѣзѫтъ, намѣрихѫ Атила сѣдяща на дрьвенъ престолъ. Пріскъ и Вигилъ ся запрѣхѫ малко на далечь отъ престолъ-тъ, а Максімінъ приближився поздрави Атила, даде му Ѳеодосіевы-ты

писма, и му рече какъ царь-тъ го поздравлява, и ся моли Богу за здравіе-то му и за здравіе-то на домочадіе-то му. А Атилъ му отговори: «Да даде Богъ Римляномъ що-то они за мене ся молятъ.» Послѣ обратився абіе къмъ Вигила, рече му гнѣвно: «Какъ си смѣялъ ты да дойдешь тука, о безсрамный звѣрьо, като знаешь добрѣ (1) че, кога-то заключихмы миръ съ Анатолія, бѣхмы ся согласили че нема веке да ми дойдѫтъ посланници преди да ми ся предадѫтъ сички-ти бѣглеци.»? Вигилъ му отговори че нема веке въ Греко-Римско-то царство Унискаго рода бѣглецы, защо колко-то имаше, вси му ся бѣхѫ предали. На това іоще по-много ся разгнѣви Атилъ, и като го напсува добрѣ, извыка му: «Скоро да ся махнешь отъ предіѭ ми, че, ако да не ся повреждаше законъ-тъ посланническый, сега тя набивахъ на колъ, и послѣ тя хвьрляхъ да тя изъядѫтъ орли-ти, защо тъй требваше да тя накажѫ за твоіѭ-тѫ безстыдность, и за твои-ты продерзливы думы, дѣто ми казвашь че немало у Греко-Римско други отъ нашего рода бѣглецы, защо азъ знаіѭ че има много, и гы имамъ по имя записаны.» Сія рекъ, повелѣ на писари-ты си та донесохѫ единѫ книгѫ, на коіѭ-то они бѣхѫ записани, и іѭ прочетохѫ. Послѣ рече на Вигила: «Тыя гы азъ искамъ, и ти заповѣдамъ да си отидешь и да кажешь това на царь-тъ си. Азъ щѫ проводіѭ съ тебе наедно и Изслава (2) да му каже че искамъ да ми проводи сичкы-ты наши бѣглецы, кои-то сѫ

минѫли въ Греко-Римско даже отъ кога-то сѣдяше при насъ за порукѫ Карпилеонъ сынъ Западо-Римскаго военачалника Аетія (3), защо не му допущамъ азъ нему да проводи единъ день на войнѫ срѣщо мене исты-ты мои служители, совсѣмъ що сьмь увѣренъ че отъ тѣхъ нема ползѫ никоіѣ за Греко-Римляны-ты, кои-то, не могуще сами да ся пазятъ, повѣрили сѫ тѣмъ храненіе-то на земліѣ-тѫ си; защо кой градъ или коіѣ крѣпость имъ сѫ тіи опазили отъ оныя, кои-то азъ сьмь искалъ да завладѣіѣ? Това віи съ Изслава ще кажете царю Ѳеодосію за бѣглецы-ты, а послѣ ще дойдете пакъ да ми обадите ще ли да ны гы предаде, или ще поемне войнѫ заради нихъ.» Слѣдъ тыя рѣшителны свои къмъ Вигила рѣчи, обърнѫ слово-то къ Максіміну, и му завѣща онъ да си не отиде, но да чака, че съ него ще да отвѣщае писменно царю Ѳеодосію; послѣ му позволи да му принесе даровы-ты, и гы отпусти (4).

24 Они же като ся вернѫхѫ на сѣнь-тѫ си, хванѫхѫ да ся разговарятъ за все що имъ бѣ говорилъ Атилъ, и Вигилъ ся чудяше какъ въ напредньо-то му посолство (1) онъ бѣ му ся толкова миренъ и кротъкъ показалъ, а сега го е толкова люто напсувалъ! Пріскъ рече че може нѣкой отъ Унны-ты, кои-то ся бѣхѫ въ Сардікѫ заедно съ нихъ нагостили, да е прогнѣвилъ Атила на срѣщѫ му, ако му е обадилъ че онъ бѣ назвалъ тамо Греко-Римскаго царя Богъ, а Атила человѣкъ. Максімінъ прія за вѣроятнѫ тѫ-зи

Прісковѫ мысль, понеже немаше извѣстіе отъ созаклятіе-то що бѣ сторилъ Хрѵсафій противу Атила. Но Вигилъ и неіѫ намираше сумнителнѫ, и все ся пыташе защо ли Атилъ да го напсува така! Той, какъ-то ся отъ сетнѣ на Пріска исповѣда, не вѣрваше да е былъ обадилъ нѣкой на Атила нито онова що бѣ бъбралъ на Сардікѫ, нито созаклятіе-то що бѣ сторилъ въ Цариградъ съ Хрѵсафія, защо мысляше че, освень Ѣдка, никой другъ не бы дерзнѫлъ да пойде да говори на Атила, защо гы бѣше страхъ, а Ѣдко непремѣнно требваше да мълчи, понеже бѣ ся заклялъ да не казва, и ще да ся бояше, като никой другъ не знае работѫ-тѫ, ако му іѫ открые и му каже че ималъ соучастіе въ такыва наговоры, да не бы онъ и него възимѣлъ за согласенъ въ злоумышленіе-то и го бы смертію наказалъ. Въ такыва убо сумнѣнія и недоумѣнія като ся намѣряхѫ они, представъ Ѣдко, извыка вънъ отъ собраніе-то имъ Вигила, и като го увѣри че ужь былъ наистинѫ согласенъ за злоумышленіе-то, зарача му, като сега ще пойде на Цариградъ, да зьмне и да донесе на вращаніе злато-то, що трѣба да ся даде на кои-то щѫтъ да му помогнѫтъ за да ся свърши работа-та, и си отиде. Пріскъ тогава попыта Вигила що му бѣ реклъ Ѣдко; онъ же, самъ излъганъ, поиска да излъже, и отвѣща че му реклъ ужь, какъ Атилъ ся былъ и нему разсьрдилъ за бѣглецы-ты, защо требвало или сичкы-ты да зьмне и доведе, или да му дойдѫтъ посланници

отъ най-высокаго чина (2).

25 Като ся така Максімінъ и Пріскъ съ Вигила разговаряхѫ, нѣкои-си отъ Атила проводени чиновници дойдохѫ та имъ рекохѫ че, догдѣ не ся управятъ и рѣшятъ распри-ти що иматъ двѣтѣ царства помежду си, нито Вигилъ нито други никой отъ посолство-то нематъ позволеніе да откупуватъ плѣнницы Греко-Римляны, ни да си купуватъ робы варвары, или кони, или друго нѣщо, освень що имъ за іаденіе трѣба. Това имъ Атилъ нарочно и съ предумышленіе заповѣдаше, като да бы ся по-лесно уловилъ въ дѣло-то на злоумышленіе-то си Вигилъ, ако бы безъ причинѫ на купуванія донеслъ злато-то. А Максіміна и Пріска дьржеше ужь за да имъ даде писменъ отвѣтъ заради посолство-то имъ, а наистинѫ за да чакатъ Нѣгина да ся вьрне отъ Акациры-ты (1), за да му дадѫтъ даровы-ты кои-то отъ царя Ѳеодосія му носяхѫ, и кои-то отъ своіѫ странѫ щяхѫ да му принесѫтъ. За това онъ завѣща Максіміну и Пріску да останѫтъ, а Вигила отпусти да си отиде заедно съсъ Изслава, ужь за да иска бѣглецы-ты, а наистинѫ за да донесе Ѣдку уречено-то злато (2).

26 Слѣдъ Вигилово-то отхожданіе, Максімінъ и Пріскъ сѣдѣхѫ тамъ іоще единъ день, а наутре гы дигнѫхѫ, и отидохѫ на пѫть къмъ сѣверъ заедно съ Атила. До нѣгдѣ си вьрвѣхѫ съ него наедно, а послѣ ся отдѣлихѫ, и отидохѫ презъ другы пѫть, по завѣщаніе на водницы-ты

имъ Унны, кои-то имъ рекохѫ че Атилъ щялъ да пойде на едно село, гдѣ-то, совсѣмъ що имаше много жены, щялъ по Унискый законъ да ся ожеши и за другѫ, коя-то была дьщеря Ескамова. Отъ тамъ вьрвѣхѫ на поле по равенъ пѫть, и минѫхѫ презъ нѣколико корабо-плавны рѣкы, отъ кои-то най-голѣмы-ты слѣдъ Дунавъ-тъ бѣхѫ три: Дрика, Тига, и Тифиса (1). Тыя три рѣкы тіи минѫхѫ съ единодревны корабы, кои-то ближни-ти жители въ нихъ употреблявахѫ, а другы-ты гы минѫхѫ съ малкы нѣкои судна, кои-то варварети носяхѫ нарочно на кола-та си за да минуватъ съ тѣхъ презъ блатны-ты мѣста. А по села-та гдѣ-то минувахѫ, жители-ти имъ давахѫ за іаденіе, намѣсто жито, просо; а намѣсто віно, медъ (2). Така и на слугы-ты имъ давахѫ, за іаденіе, просо, а за піяніе едно отъ ячьмикъ направено пиво кое-то варвари-ти именувахѫ *Камъ* (3).

27 Като извьрвѣхѫ така много пѫть, еднѫ вечерь стигнѫхѫ късно на мръкваніе, и си поставихѫ сѣнь-тѫ да нощуватъ при едно езеро, на кое-то вода-та ся піяше, и отъ неіѫ си земахѫ да піѭтъ жители-ти на едно ближно село. Но презъ нощь-тѫ напрасно ся подигнѫ, съ гърмиль и чести бляскавицы, и съ силенъ и голѣмъ дъждь, една таква-зи буря и выхрушка, що не само сѣнь-тѫ имъ събори и низверже, но и вси-ты имъ вещи и съсѫды завѣя въ блато-то. Они же убоявшеся отъ непрестанно вѣіѫщія-тъ силный той-зи вѣтръ и отъ слученіе-то на сѣнь-тѫ и на ве-

щи-ти имъ, устрашихѫся совершено, и оставивше онова мѣсто, разбѣгахѫ ся въ дъждъ-тъ и въ темнинѫ-тѫ кой на къдѣ-то можи, и чрезъ различны пѫтища прибѣгнѫхѫ въ колыбы-ты на ближне-то село, гдѣ-то слѣдъ малко ся собирахѫ единъ при другы, и съ выкомъ искахѫ да имъ ся обадятъ онiи, кои-то бѣхѫ остали на задь. Отъ тыя выковы събудившеся жители-ти, изскочихѫ изъ кащiя-та си, съ главнiѭ въ рѫцѣ-ты запаленѫ да свѣти, и хванѫхѫ да гы пытатъ защо выкахѫ така. Унни-ти що бѣхѫ съ тѣхъ наедно имъ казахѫ що бѣ имъ ся отъ бурiѭ-тѫ приключило; они же сiя услышавше, умилихѫся на состоянiе-то имъ, и той-часъ гы уведохѫ гостепрiимно въ кѫщи-ты си, и за да ся изсушатъ и огрѣѭтъ запалихѫ имъ отъ тръсти по единъ добръ огнь. Като така ся успокоихѫ, они послѣ ся напрасно научаватъ че владѣтель на това село была една жена отъ бывши-ты сопругы Владовы! Тая княгыня като услышала за нихъ, потщалася да имъ проводи за гостьбѫ различны iастiя, а при това и нѣколико, за совокупленiе, красны жены, кое-то обычайно ся имало между Унны-ты за голѣмѫ почесть! Преблагодарени отъ това они сѣднѫхѫ та ся наiадохѫ отъ тыя iастiя, и нагостихѫ учтиво и жены-ты, но не гы употребихѫ. Тамъ останахѫ сичкѫ-тѫ нощь, а сутрень-тѫ отидохѫ да си търсятъ вещи-ты и съсѫды-ты, кои-то и намѣрихѫ сичкы-ты, едны тамъ гдѣ-то си бѣхѫ поставили сѣнь-тѫ, другы по брегъ-тъ

на езеро-то, а другы пакъ въ водѫ-тѫ завѣяны, и си гы прибрахѫ. Послѣ ся вьрнѫхѫ пакъ на село-то, и сѣдѣхѫ тамъ него день та си изсушихѫ умокрены-ты вещи: защо и буря-та бѣше престанѫла, и свѣтло слънце печеше. А наутре настанивше коніе-то си и натоварившe добытацы-ты, отидохѫ пьрво при царкынінѫ-тѫ та іѫ поздравихѫ за отхожданіе, и благодарившe за гостепріимство-то й, принесохѫ й въ даръ три сребрьны чаши, пѣколко чьрвены кожи, Індійскы пеперь, хурмы, и другы сухы плодовы, кои-то като чужеземны и рядкы по тыя мѣста, бѣхѫ за Унны-ты драгоцѣнны; и като й пожелахѫ всяко добро, оставихѫ село-то, и си тръгнѫхѫ на пѫть (1).

28 А като извьрвѣхѫ седемь дни, дойдохѫ на едно село, гдѣ-то водници-ти Унни имъ рекохѫ че трѣба да останѫтъ да чакатъ, че Атилъ возвращаяся щялъ да влезе въ него пѫть, и че они требвало да вьрвятъ подиріѫ му. Тамъ они намѣрихѫ человѣцы Западо-Римляны, кои-то отъ странѫ царя Западнаго Валентініана III отхождахѫ еднакво посланници при Атила, и кои-то бѣхѫ: Ромулъ изъ Патавіона града Норичьскаго, саномъ комитъ, кому-то дьщеріѫ-тѫ водяше Орестъ, съ Ѣдка къ царю Ѳеодосію посолствовавшій (1), Прімутъ началникъ Норічьскыя области, и Романъ началникъ военный. Съ тѣхъ же наедно бѣхѫ и вышепомянѫтый (2) Атиловъ писарь Константій и Орестовъ отецъ Татулъ; но

тія двонца-та вьрвяхѫ съ нихъ, не че бѣхѫ и тіи посланницѝ, но защо-то бѣхѫ по между си сродници и пріятели, понеже Константій имаше съ нихъ познанство іоще отъ кога-то живѣяше въ Італіѭ, а Татулъ бѣше сватъ съ Ромула. Причина-та на това Западо-Римско посолство бѣше тая: Кога-то Унни-ти (въ лѣто 442) осаждавахѫ Сірміумъ въ Панноніѭ (3), тамошній епіскопъ предвидѣвъ покореніе-то на градъ-тъ, выкалъ тайно при себѣ Галатянина Константія, кого-то Астій бѣ проводилъ, какъ-то послѣ и другаго Константія, на Атила и Влада за писарь, и като му вручилъ нѣкои-си сребрьны священны чаши, реклъ му: « Давамъ ти тыя чаши, кои-то, ако ся презьмне градъ-тъ и мя живъ поробятъ Унни-ти, продай гы да мя откупишь; ако ли мя убіѭтъ, а ты гы продай та откупи колко-то можешь друты отъ поробены-ты граждане.» Константій убо пріялъ чаши-ты и ся обѣшалъ да стори какъ-то му епіскопъ-тъ завѣщавалъ; но като ся превзе градъ-тъ, забравилъ си обѣщаніе-то, и занеслъ чаши-ты на Римъ, гдѣто былъ отишьлъ за нѣкоіѭ си работѫ, и гы заложилъ нѣкоему тамо банкіерину Сілвану за нѣколико жълтицы що си отъ него заемнѣлъ до опредѣлено время, съ условіе, ако му донесе пары-ты до това время, да си зема чаши-ты; ако ли не, то Сілванъ да гы прави какво ще. Того Константія послѣ Атилъ и Владо, пріявше обозрѣніе че имъ сторилъ нѣкое предателство, распнѣли го на крьсть. А слѣдъ время Атилъ, като

ся научилъ за тыя чаши, проводилъ до царя Валентініана писмо съ кое-то искалъ да му ся предаде Сілванъ като крадецъ на неговы вещи, понеже чаши-ты що бѣ зелъ отъ Константія принадлежали нему. Верху това Валентініанъ и Аетій, совѣтовавшеся, проводили до Атила реченны-ты послашницы да му кажятъ че Сілванъ не былъ откраднѫлъ тыя чаши, но гы зелъ въ залогъ отъ Константія за пары-ты що си онъ былъ отъ него заемнѫлъ, и че, като му ся не платили пары-ты, продалъ гы на нѣкои священницы, понеже е и грѣхота да употребява человѣкъ на своіѫ особнѫ работѫ чаши Богу посвящены; но че, ако пакъ Атилъ не ще да слуша праведно-то, и, безъ да ся бои Бога, постоянствува да иска чаши-ты, они были готови да му проводятъ колко-то пары чинѫтъ, но Сілвана му не проваждатъ, защо не могѫтъ да му предадѫтъ человѣкъ кой-то не му е сторилъ нищо. Тая была причина-та дѣто дошли на посолство тіи человѣци, кои-то, уже представившеся и объявивше тыя работы на Атила, сега вьрвели по-диріѫ му, за да имъ даде единъ отвѣтъ, и позволеніе да си отидѫтъ (4).

29 Като така ся намѣрихѫ на единъ и тойжде пѫть тія двѣ-ти посолства, запрѣхѫся тамо до гдѣ заминѫ Атилъ, а че тога-зи тръгнѫхѫ и тіи подыріѫ му съ сичко-то множество, и като минѫхѫ нѣколико рѣкы, дойдохѫ на единъ голѣмъ градъ (1), въ кой-то казвахѫ че были найсвѣтлы-ты палаты Атиловы. Тыя бѣхѫ направены

отъ дьрва и дъскы добрѣ издѣланы и изгладены, и заградены съ оградѫ такожде дьрвенѫ, не за безопасность, но за благолѣпіе содѣланѫ. Слѣдъ тыя царскы домовы, кои-то отъ другы-ты бѣхѫ пò на высоко положени, и ся гледахѫ наоколо отъ вредъ, най-хубави пакъ бѣхѫ Нѣгишеви-ти, кои-то еднакво съ дьрвенѫ оградѫ обградени, не бѣхѫ като Атиловы-ты и съ стълповы (кулы) украшени. Близо при оградѫ-тѫ си Нѣгишь, кой-то между Унны-ты бяше най-могущій слѣдъ Атила, бѣ си направилъ еднѫ хубавѫ баніѭ, за коіѭ-то камени-ты бѣ донеслъ отъ Панноніѭ, защо по тыя страны немаше ни камень ни дрьво, но все отъ вънъ си носяхѫ жители-ти таквы-зи ты вещества. Архітектонъ-тъ на тѫзи баніѭ бѣше и той отъ Сірміонъ уловенъ робъ и докаранъ, и мысляше че, като направи баніѭ-тѫ, щеше да получи освобожденіе-то си за наградѫ; но бы излъганъ въ надеждѫ-тѫ си, и испаднѫ іоще по на лошаво состояніе отъ робство-то: защо Нѣгишь го направи свой банецъ, и горкый архітектонъ ся видѣ принуденъ да слугува на Нѣгиша и на человѣцы-ты му кога ся кѫпяхѫ (2).

30 Като влазяше Атилъ въ реченыя-тъ градъ, излѣзохѫ да го порсѣщнѫтъ момы, кои-то наредены една слѣдъ другѫ, вьрвяхѫ послѣ напредіѭ му покрыты съ бѣлы и тънкы платна, а тыя платна, дългы колко-то да покрыватъ всяко едно до седемь или и по-много момы, (а бѣхѫ много такыва подъ платна закрыти дѣвичьскы чинове),

поддьржавахѫ гы съ рѫцѣ-ты си жены отъ сямь и отъ вьдь положены. Тыя момы като вьрвяхѫ, пѣяхѫ Унскы пѣсни въ похвалѫ вѣроятно Атиловѫ. И така Атилъ отходящи презъ градъ-тъ на царскы-ты свои палаты, минѫ покрай Нѣгишевыя-тъ домъ, защо отъ тамъ му бяше пѫть-тъ; а тога-зи Нѣгишева сопруга изшедши съ множество слугы, отъ кои-то едни носяхѫ іастія, а другы віно, (това же бяше у Унны-ты величайша почесть), поздрави го и го покани да куса отъ тыя вещи за честь неговѫ принесены. И той отъ пріятность къмъ сопругѫ-тѫ на възлюбленныя-тъ си сановникъ, безъ да слѣзе отъ конь, похапнѫ отъ іастія-та що му слуги-ти подложихѫ на единъ сребрьнъ діскъ, и попійнѫ отъ чашѫ-тѫ що му еднакво принесохѫ; а послѣ тръгнѫ пакъ и си отиде на палаты-ты. А посланници-ти Греко-Римски, по учтиво призваніе на Нѣгиша, кой-то си бѣ дошьлъ тога-зи отъ Акацирско ведно съ Атиловаго сына (1), останѫхѫ него день на домъ-тъ му, гдѣ-то, понеже самъ не можаше да остане за да гы въспріемне, защо бѣше принужденъ да пойде незабавно да ся види съ Атила и да му прикаже свои-ты дѣянія въ Акацирско и сыновото му злощастно пострадание, (Атиловъ сынъ бѣше паднѫлъ на пѫть и бѣ си строшилъ десницѫ-тѫ;) на негово мѣсто гы посрѣщнѫхѫ и пріяхѫ сопруга-та и родныны-ты му, и гы нагостихѫ какъ-то приличаше. А слѣдъ угощеніе-то си оставихѫ Нѣгишевы-ты домовы, и отидохѫ та ся

установихѫ близо при Атилови-ты палаты, защо Максімінъ, понеже требаше да ходи часто за разговоръ при Атила и при неговы-ты сановницы, мишаше да не е далечь отъ нихъ. Тамъ ся веке прибраха и ся успокоихѫ цѣла нощь (2).

31 А кауте чтомъ ся разсъмнѣ, Максімінъ, желаіаши да ся види единъ часъ по-напредь съ Нѣгиша, отъ кого-то ся много надѣяше за утъкненіе-то на Унно-Римски-ты распри, проводи Пріска да му занесе даровы-ты кои-то за него бѣ донесъ отъ своіѫ и отъ царскѫ страна, и да го пошта дали и кога има благодареніе да дойде да ся разговори съ него. Заедно убо съ нѣколко слуги носящы даровы-ты Пріскъ отиде, но обрѣтши врата-та іоще затворены, останѫ отвънъ да чака доклѣ нѣкой излѣзе и му каже да даде извѣстіе за пришествіе-то му. А като ся расхождаше предъ Нѣгишевѫ-тѫ оградѫ, напрасно ся приближава при него единъ человѣкъ, кого-то суда по одѣяніе-то му онъ възсѣка за Скѳъ, и го поздравлява по Гречески, глаголіащи: χαῖρε, то есть *здравствуй*. Пріскъ ся почуди, какъ Скѳянинъ говоряше по Гречески! защо знаяше че Скѳи-ти, бывше сбирщина отъ различны варварскы народы, употребляваха обычайно, освень своятъ собственный языкъ, или Унискыя-тъ, или Готскыя-тъ, или же, кои-то имахѫ съ Римляны сношеніе, Італіанскыя-тъ (1), и почти никой между нихъ не знаяше по Гречески, освень оныя кои-то бѣхѫ закарани роби отъ Ѳракійско-то и Іллурій-

ско-то поморія (2). Но тіи роби ся познавахѫ, защо дрехы-ты имъ бѣхѫ съдраны, и главы-ты имъ нечисты, а той человѣкъ бяше лѣпо одѣянъ, и глава-та му бяше наоколо обръснѫта (3), и отъ това ся виждаше да е нѣкой отъ богаты-ты Скѵѳы. Въздавъ убо поздравленіе-то му, Пріскъ го попыта кой е, и отъ гдѣ и какъ е дошьлъ на тѫіѫ варварскѫ земліѫ и поминува Скѵѳскы животъ. Онъ му отговори: защо пыташ? А Пріскъ му рече: отъ просто любопытство, на кое-то ми даде поводъ Грьчьскый-тъ ти языкъ. Тогава онъ ся засмѣ и рече: «Азъ сьмь наистинѫ Грькъ, и бѣхъ отишьлъ за търговіѫ на Мѵсійскыя-тъ придунавскый градъ Вімінакія. Тамъ сѣдѣхъ много время и ся ожениxъ за единѫ много богатѫ женѫ. Но кога-то Унни-ти завладѣхѫ тоя градъ, плѣнихѫ ми сичко-то онова богатство, и мене истаго закарахѫ робъ, а въ расподѣленіе-то на плѣнныты, азъ, защо-то бѣхъ богатъ, быхъ предпочтенъ да робувамъ Нѣгишю; защо такъвъ обычай си иматъ Унни-ти: най-предни-ти слѣдъ Атила зематъ най-богаты-ты робы. Послѣ воевахъ заедно съ нихъ и противъ Греко-Римляны-ты и противъ Акацыры-ты, и като ся отличихъ съ храбрость-тѫ си, колко-то пары спечелихъ въ тыя войны, дадохъ гы на Господарь-тъ си спорядъ Унискыя-тъ законъ, и ся откупихъ и освободихъ. Отъ тамъ насетнѣ ся ожениxъ за единѫ варваркыніѫ, отъ коіѫ-то ми ся родихѫ и дѣца. Сега іамъ хлѣбъ заедно съ Нѣгиша, и ми ся струва че сьмь даже

и по-благополученъ отъ напредь: защо въ Унско *человѣкъ слѣдъ войнѫ-тѫ нема да ся грыжи за нищо, наслаждавася покойно на все що има, и никой за ничто го почти не закача*; а въ Греко-Римско не е така: Тамъ нема человѣкъ ни во время войны ни во время мира упокоеніе. Во время войны, лесно ся истъщава и съсипва, защо, понеже владѣніе-то е мучителско, сѣки не може да ся вооружава, и да ходи на бой, но другымъ възлага надеждѫ-тѫ на спасеніе-то си, съ заплатѫ разумѣвася; а кои-то ся вооружаватъ не сѫ по юнаци отъ страхлывы-ты свои военачалницы, кои-то въ сраженія-та бѣгатъ. Во время же мира, въ іоще по-жално состояніе ся намирятъ жители-ти, толкова заради тяжкы-ты даноцы и тѣхно-то жестокымъ образомъ събираніе, колко-то и за лошавины-ты що теглятъ отъ злосторницы-ты: защо закони-ти не сѫ равно строги за сичкы-ти, но ако престѫпникъ-тъ имъ е нѣкой богатъ, лесно може да отбѣгне наказаніе-то си; ако ли е сиромахъ, онъ, като не отбира нищо отъ сѫдилищны-ты работы, и не знае да ся защищава, пріема добрѣ законно-то наказаніе, освень ако превари да умре преди да ся осѫди, защо и то може да стане, понеже твърдѣ много ся простиратъ сѫдове-ты, и много ся въ нихъ пары разточаватъ. Чини ми ся че по-жално и по-печално нѣщо на свѣтъ-тъ нема отъ то что не може человѣкъ да си намѣри правдѫ-тѫ по законъ-тъ, освень съсъ заплатѫ и съ даваніе пары; а у

Греко-Римляны-ты, ни въ сѫдилище-то пущатъ да влѣзе онеправданый-тъ, ако не вложи въ рѫцѣ-ты на сѫдникъ-тъ и на слугы-ты му нѣколко сребренницы.» Тыя и другы много такыва като изговори оный человѣкъ, Пріскъ, като искренный Грькъ, не могущій да слуша толкова укоры за соотечественницы-ты си безъ да гы защити, пое слово-то, и му рече така: «Слушай кротко сега що щѫ да ти кажѫ и азъ. Учредители-ти на Римско-то Правителство, бывше мѫжи учени, мудри и достойни, устроили и наредили сѫ дѣла-та му другояче; сирѣчь така що, едни, да бѫдѫтъ хранители на законы-ты; други, да ся обучаватъ въ оружія-та, и да ся грыжатъ за военны-ты дѣла, безъ да иматъ никое друго попеченіе и упражненіе, освень за да бѫдѫтъ добрѣ приготвени на бой, и дерзающе на това свое обычайно обученіе, да отхождатъ на воеваніе безъ никоего страха; други, да ся занимаватъ съсъ земледѣліе, и тъй да могѫтъ и себе си да хранятъ, и военно за тѣхъ подвизающы-ты ся да препитаватъ съ плащаніе-то на военнѫ-тѫ дань; други, да промышляватъ за унеправданы-ты, и едни отъ тѣхъ, авокати-ти, да защищаватъ оныя, кои-то отъ естественнѫ немощь не могѫтъ сами да си забранятъ правдѫ-тѫ, а други, сѫдници-ти, да сохраняватъ и пазятъ що-то законъ-тъ завѣщава; други пакъ да предстояватъ на точно-то испълненіе на судебны-ты рѣшенія, така що, кой-то е получилъ правдѫ предъ сѫдилище-то, да зъмне онова

що му ся е за праведно отсѫдило; а кой-то ся е отсѫдилъ за онеправдатель, да не плати нищо повече отъ колко-то сѫдебно му ся е рѣшило да плати; и това добрѣ ся е наредило така, защо, ако да немаше человѣцы опредѣлены да ся грыжѫтъ за точно-то испълненіе на сѫдебны-ты рѣшенія, отъ истѫ-тѫ винѫ можаше да ся роди нова распря и тяжба, кога по обычаю побѣдительтъ предъ сѫдилище-то напада много тежко на побѣжденыя-тъ, или побѣжденый-тъ упорно постоянствува на неправеднѫ-тѫ си мысль. А и за тыя предстоятели сѫ опредѣлены пары да ся плащатъ отъ кои-то ся сѫдятъ, какъ-то и за оруженосцы-ты отъ оныя кои-то работятъ землѣѫ-тѫ; или не е преподобно да хранимъ кой-то ны помага, и да въздавамы на кой-то ны прави добро? Несумненно, какъ-то е добро всадникъ-тъ да си настанява конь-тъ, говедарь-тъ да си пасе говедата, и ловецъ-тъ да си храни кучета-та; така и другы-ты вещи, кои-то си иматъ хора-та за свое защищеніе и за своѣѫ ползѫ. Ако осѫдени-ти плащатъ сѫдебны-ты иждивенія, плащатъ гы, защо-то сами съсъ неправдѫ-тѫ си сѫ дали причинѫ на тыя иждивенія. Ако ли сѫдове-ти ся простиратъ нѣкога много время, то става пакъ за ползѫ на правдинѫ-тѫ: защо, кога бързатъ сѫдници-ти, могѫтъ да не намѣрятъ точно истинѫ-тѫ; а тіи трѣба да мыслятъ че по-добрѣ е да забавятъ рѣшеніе-то на единъ сѫдъ, а не съсъ бързаніе-то си да унеправдятъ человѣка, и да

согрѣшатъ предъ Бога изобретателя на правдѫ-тѫ. Впрочемъ закони-ти сѫ равни за сичкы-ты, така що и самъ царь-тъ имъ ся повинува. А това що казвашь че богати-ти насилствуватъ безопасно на сиромасы-ты; и то не е истина: защо насилници-ти ся наказватъ, освень ако ся скрыіѫтъ и убѣгнѫтъ отъ сѫдъ-тъ; това го правятъ не само богати-ти, но и сиромаси-ти, защо и тіи да сторятъ зло, а че да не имъ ся докаже злодѣяніе-то, убѣгнуватъ сѫдъ-тъ, и оставатъ безъ наказаніе; и това ся случава всьдѣ, а не само у Греко-Римляны-ты. А дѣто си ся освободилъ, за това ты трѣба да благодаришь паче на добрѫ-тѫ си участь, нежели на Господарь-тъ си че тя завели на войнѫ: защо ако бѣше ты былъ нѣкой неопытенъ и неискусенъ въ това дѣло, или воюя щеше отъ непріятелы-ты да ся убіешь, или бѣжя щеше отъ Господарь-тъ си да ся накажешь. Греко-Римляне-ти даже и слугы-ты си по-добрѣ отъ варвары-ты що хвалишь употребляватъ: защо обходящеся съ нихъ като отци или учители, поучаватъ гы да бѣгатъ отъ зло-то и да правятъ добро-то, а кога сгрѣшатъ нѣщо, наказватъ гы за исправленіе като свои си чада, а не гы убыватъ, какво-то правятъ Скѵѳи-ти. А робы-ты си они могѫтъ различно да освободятъ, и не само догдѣ сѫ живи, но и като умиратъ; и за имѣніе-то си вообще могѫтъ да завѣщаіѫтъ какъ-то щѫтъ; а какво-то завѣщаніе направятъ, то ся испълнява като законъ.» На тыя Пріскови рѣчи оный че-

ловѣкъ воздѫхнѫ и съ сльзы отговори: «Ахъ! какво да ти кажѣ! Добри сѫ Римски-ти закони, и Правителственно-то имъ устроеніе е хубаво; но началници-ти имъ го развалятъ и унижаватъ, понеже тіи немать днесь онова великодушно и общеполезно мудрованіе, кое-то сѫ имали древни-ти» (4).

32 Като ся тъй разговаряхѫ двоица-та, врата-та на Нѣгишевы-ты ограды ся отворихѫ, и излѣзе отъ вѫтре единъ человѣкъ, кого-то Пріскъ ся затече и попыта: «що прави Нѣгишъ, защо желаяхъ да му кажѫ нѣщо отъ странѫ Греко-Римскаго посланника кой-то е сега дошьлъ.» Онъ му отговори: «Постой малко и щешь самъ да го видишь, защо сега ще да излѣзе.» Пріскъ постое, и слѣдъ малко наистинѫ Нѣгишь излѣзе, и онъ ся приближи при него и му рече: «Греко-Римскый посланникъ вы поздравлява. Проводи мя да вы донесѫ тыя даровы отъ неговѫ странѫ, какъ-то и тыя жълтицы пратены отъ царя Ѳеодосія, и да вы попытамъ гдѣ и кога може да вы види, защо много желае да ся разговори съ васъ.» Въ тоже время онъ принесе даровы-ты и жълтицы-ты, кои-то Нѣгишь заповѣда да внесѫтъ въ кѫщи слуги-ти му, и рече на Пріска да каже Максіміну че слѣдъ малко самъ ще да пойде при него. Зарадованъ Пріскъ ся затече и каза Максіміну че Нѣгишь иде. И наистинѫ слѣдъ малко онъ пріиде на сѣнь-тѫ имъ, и поздравивъ Максіміна, благодари му за проводены-ты неговы и царскы даровы, и го попыта: защо го е выкалъ. Максімінъ же,

какъ-то бѣ му зарѫчано, хванѫ да го убѣждава съ различны ласканія и обѣщанія да бы сторилъ онова що изящно Ѳеодосій желаяше. «Вы сте, рече, много мудръ и разуменъ человѣкъ, и щете голѣмѫ да придобыете славѫ, ако благоизволите, по желаніе-то царя нашего, да дойдете при него посланникъ отъ странѫ царя вашего за да расправите и утъкмите съ мудрость-тѫ си сѫществующы-ты распри и несогласія между Греко-Римляны и Унны, и уведете миръ и любовь между два-та тыя народа. Съ това вы не само тѣмъ ползѫ великѫ ще принесете, но и дому своему особенно добро голѣмо ще да учините, защо и вы и чада-та ваши щете и царю и роду ему да бѫдете за всегда любими и пріятели.» Нѣгишь же, безъ да ся лъже ни мало отъ такыва думы, поиска, преди да отговори, да зьмне отъ Максіміна іасно открытіе на внутреннѫ-тѫ му мысль, и го попыта глаголющи: «Че какво могѫ да сторіѫ азъ за да бѫдѫ пріятенъ царю вашему, или за да разрѣшѫ и утъкміѫ сѫществующы-ты распры по между двѣ-ты царства?» А Максімінъ му отговори: «Царь-тъ ны ще да възблагодарите, ако дойдете при него посланникъ; а распри-ты ще утъкмите, ако имъ издирите истинны-ты причины, и ако гы рѣшите согласно съ мирозаключителныятъ договоръ.» На това Нѣгишь отвѣща и рече: «Азъ и да дойдѫ посланникъ при царь-тъ вы, не виждамъ какъ щѫ го възблагодаріѫ, защо не щѫ могѫ да кажѫ и нему и на велможи-ты му друго,

освень онова що ще ми Атилъ заповѣда. Или мыслите че като пойдѫ тамъ, тіи щѫтъ съсъ думы-ты и съсъ молбы-ты си да мя обльстятъ и да мя ослѣпятъ толкова що и Господарь-тъ си да предамь, и въспитаніе-то си Унское да отфърлѭ, и отъ женѫ и дѣца да оя отрекѫ, и че не е за мене предпочтително да бѫдѫ паче въ робство при Атила, нежели въ богатство при Греко-Римляны-ты? На противъ като сьмь тука, азъ могѫ по-много да бѫдѫ полезенъ Греко-Римляномъ, нежели ако пойдѫ посланникъ на Цариградъ: защо тука щѫ укротявамъ Господарь-тъ си кога ся случи да ся разгнѣва противу нихъ, а тамо, и да щѫ да сторіѭ нѣщо, не могѫ, защо, то ще да е нему неугодно, и азъ щѫ да ся іавѭ повиненъ предъ очи-ты му.» Тыя като изрече Нѣгишь, и пресѣче като съ ножъ всяко ново покушеніе Максіміново, станѫ да си отиде приложивъ че, кога има пакъ нѣщо да го пыта, нека проважда Пріска, защо Максімінъ, царски сановникъ сущій, не прилича да му ходи самъ често на посѣщеніе (1).

33 Наутре Максімінъ проводи Пріска на Атиловѫ-тѫ оградѫ да занесе даровы и на сопругѫ-тѫ му Рѣкѫ (1), отъ коіѭ-то онъ имаше трима сыновы, а отъ тѣхъ най-голѣмый-тъ, называемый по Іорнанда (2) Еллакъ, владѣяше, какъ-то выше (3) казахмы, на Акациры-ты и на другы народы обытающыя въ причерноморскѫ-тѫ Скѵѳіѭ. Въ неіѭ оградѫ имаше много домовы содѣланы,

едны отъ дъскы обдълбаны и благолѣпно сочетаны, а другы отъ бревна очистены и на право издѣланы и изгладены, а отъ долу и отъ горѣ въ другы древа вложены и закованы; а кругове-ти имъ наченувахѫ отъ долу на земіѫ-тѫ и ся издигахѫ до умѣренѫ высотѫ. Въ едны отъ тыя убо домовы сѣдяше Рѣка, и Пріскъ ся управи къ нимъ и ся уведе вѫтре отъ слугы-ты, кои-то стояхѫ на врата-та. Вшедъ же въ чертогъ-тъ ѝ кой-то бѣше постланъ съсъ хубавы обои, (сирѣчь килимы,) завари ѭ полулегнѫлѫ на еднѫ мегкѫ постелькѫ. Около ѝ стояхѫ множество слуги, а насрѣщѫ ѝ сѣдяхѫ нѣкои и другы слугыни шіѭщи на гергіовъ и пъстрящи съ различны краскы нѣколико тънкы и бѣлы платна кои-то Уннскы-ты жены носяхѫ врьху дрехы-ты си за украшеніе (4). Пріскъ поздрави Рѣкѫ отъ Максіміновѫ странѫ, принесе ѝ даровы-ты, и излѣзе, та отиде на другы-ты домовы въ кои-то Атилъ сѣдяше, и тамъ като ся научи че Нѣгишь, уже изшедъ изъ домъ-тъ си, бѣ дошьлъ при Атила, останѫ вънъ да го чака. Стражи-ти и слуги-ти Атилови го уже познавахѫ, и за това никой му не забраняше. А като стояше тъй да чака посреди множество-то, видѣ мнозинѫ да тичатъ възъ еднѫ странѫ, и тойчасъ станѫ мълва и ся раздаде слухъ че щялъ Атилъ да излѣзе. Онъ излѣзе наистинѫ заедно съ Нѣгиша; вьрвежъ-тъ му бѣше тежькъ и великолѣпенъ, а хора-та кои-то стояхѫ наоколо, обгледвахѫ го честно и любопытно. Като повьрвѣ

малко, запрѣ ся вънъ предъ домъ-тъ си, и хванѫ да слуша мнозинѫ человѣцы, распри помежду си имѣющы, и да имъ дава сѫдъ. Послѣ влѣзе пакъ въ домъ-тъ си, и прія нѣкои посланницы кои-то му бѣхѫ дошли отъ странѫ народовъ варварскыхъ (5).

34 Тамо Пріскъ като чакаше за да ся види съ Нѣгиша, дойдохѫ при него вышеречени-ти (1) изъ Италіѩ посланницы Ромулъ, Промутъ и Романъ, заедно съ такожде выше помянѫтаго Рустикія (2) и съ Константіола бывшаго родомъ изъ Паннонія Атилу подчиненнѫѩ. Поздравивше Пріска, тіи хванѫхѫ да го пытатъ, зели ли сѫ съ Максіміна позволеніе да си отидѫтъ, или іоще сѫ принуждени да чакатъ. Пріскъ имъ отговори че за това былъ дошьлъ и той тукъ и чака Нѣгиша да го пыта за тѫзи работѫ. Послѣ и онъ гы такожде попыта какъ имъ отхожда работа-та, и далъ ли имъ Атилъ нѣкой пріятенъ отвѣтъ за предметъ-тъ на посолство-то имъ; они же му отвѣщахѫ че той никакъ не былъ си промѣнилъ мысльтѫ, и постоянствувалъ да имъ казва че щялъ да имъ подигне войнѫ ако му не предадѫтъ Сілвана или чаши-ты. Пріскъ ся почуди за това негово упорно постоянство, и рече заедно съ другы-ты, че то е едно безуміе. Но Ромулъ, като посланникъ имѣющій по-много отъ другы-ты політіческо искуство, «Не е то, рече, безуміе, но гордость; и наистинѫ голѣма-та участь що е всѣкога ималъ въ предпріятія-та си, и сила-та що е отъ

неіѫ придобылъ, направили сѫ го да ся гордѣе и да ся надига толкова що не ще ни да слуша онова що иска да му каже человѣкъ, освень ако то е нему угодно и полезно. До нынѣ никой другы ни Скѵѳскыя ни коялибо земли царь не е извьршилъ за малко время толкова голѣмы работы, що да простре владѣніе-то си даже до надъ океанскы-ты островы (3), и освень що е направилъ подвластнѫ и подданнѫ себѣ сичкѫ Скѵѳіінѫ, да принуди и самы Греко-Римляны-ты да му плащатъ дань. И не му стига това, но има да распростре іоще по-много владѣніе-то си, и да пойде да воюва даже противу Персы-ты.» Тука нѣкой-си попыта: презъ кой пѫть бы можилъ Атилъ да пойде на Персіінѫ? А Ромулъ отговори: «Мидія не е твьрдѣ далечь отъ Скѵѳіінѫ, и Унни-ти не щѫтъ пьрво сега да минѫтъ той-зи пѫть: тіи и другочь сѫ воевали на Мидіінѫ, кога-то гладъ бѣ обладалъ това мѣсто, а Греко-Римляне-ти, войнѫ тога-зи съ Персяны имѣінщи, не й дойдохѫ на помощь, и тъй Унни-ти минѫли тога-зи многочисленни на Мидіінѫ, подъ предводителство-то на двонцѫ военачалницы Васиха и Курсиха князовы Скѵѳскы отъ царскаго рода, кои-то по-сетнѣ дойдохѫ на Римъ за помощь (4), и казвахѫ че, като минѫли едно пустынно мѣсто (5), и едно езеро, кое-то азъ мыслінѫ да е было Меотійско-то, слѣдъ пятнадесять-дневно пѫтьшествіе превалили нѣкои-си горы (6), и влѣзли въ Мидіінѫ. Но тамъ като хванѫли да плѣнятъ и да опустоша-

ватъ земліѫ-тѫ тукъ тамѣ, напрасно дошла насрѣщѫ имъ една многочисленна войска Персійска, коя-то напълнила въздухъ-тъ съсъ стрѣлы що хвьрляла на тѣхъ. Това видѣвше Унни-ти, отъ страхъ да не паднѫтъ въ нѣкоіѫ голѣмѫ бѣдѫ (7), дрѫпнѫли ся назадь и си отишли презъ горы-ты, малко носяще плѣнь, защо по-много-то имъ іѫ отнели Мидяне-ти; а понеже ся бояли да гы не гонятъ сопротивници-ти, вьрнѫли ся презъ другы пѫть, и слѣдъ като минѫли презъ едно мѣсто гдѣ-то отъ единъ подморскый камень излазило огнь, вьрвѣли . . . . дни, и достигнѫли на жилища-та си. Отъ тамо тіи сѫ познали че Скѳія не была далечь отъ Мидіѫ (8). Убо, ако бы поискалъ Атилъ да воюва на това мѣсто, нема ни мѫкѫ голѣмѫ да има ни дълго пѫтешествіе да стори за да покори и Мидяны и Парѳяны и Персяны, и да гы принуди да му плащатъ дань: защо има войнскѫ силѫ, на коіѫ-то ни единъ народъ не може стоя насрѣщѫ.» На тыя Ромуловы рѣчи Пріскъ и другы рекохѫ, че не бы было злѣ да пойде онъ на Персіѫ, и обративъ войнѫ-тѫ къмъ неіѫ странѫ да остави спокойно Греко-Римско-то царство; но Константіолъ посрѣщнѫ и рече; «Менѣ то не ми ся види добро, защо страхъ мя е че, като побѣди лесно и Персяны-ты, ще ся обърне пакъ къмъ-то насъ, не като пріятель, но като Господарь и Владыка. Онъ сега зема злато отъ Греко-Римляны-ты като заплатѫ на чинъ-тъ си (9); но ако побѣди и Парѳяны и Мидяны и Персяны,

тога веке не ще рачи да носи Греко-Римскыя-тъ тоя чинъ, кой-то му е омразенъ, а ще хване да гледа царіе-то ны като свои-си робы и да имъ проважда заповѣды много по-грозны и по-несносны отъ днесь.» Чинъ-тъ за кого-то Константіолъ помянуваше, бѣше чинъ Греко-Римскаго военачалника, кого-то Греко-Римскый царь Ѳеодосій му бѣ далъ за да покрые причинѫ-тѫ на уреченѫ-тѫ дань що бѣ ся принудилъ да му плаща ежегодно, и за да сѣкатъ подданници-ти му че ѩ плаща, не като дань, но като заплатѫ що даваше обыкновенно на сичкы-ты Греко-Римскы военачалницы. Думаше убо Константіолъ: «това имя съ кое-то искатъ да го называватъ Греко-Римляне-ти, и той-зи чинъ съ кой-то тіи мыслятъ че сѫ го почели, Атилъ, слѣдъ покореніе-то на Мидяны, Парѳяны, и Персяны-ты, ще да го отфърли, и ще гы принуди, вмѣсто свой военачалникъ, да го называватъ царь: понеже за да имъ покаже негодованіе-то си за тоя чинъ, онъ уже говори че Греко-Римскый царь ималъ за военачалницы человѣцы не по-горны отъ слугы-ты му, а негови-ти военачалници были равночестны съ Греко-Римскы-ты цари. Сила-та коѩ-то онъ има днесь, слѣдъ малко ще іоще по-голѣма да стане; а това е предзначилъ самъ Богъ открывшій Марсовѫ тѫ сабѩ, коѩ-то тому іако войны предстателю посвященнѫѩ Скѳски-ти цари почитахѫ за свя щеннѫ и великаго уваженія достойнѫ, и коя-то бывшая отъ ветхо загубена, послѣ ся е намѣ-

рила и нему донесла » (10).

35 Като ся тъй они разговаряхѫ помежду си, и сѣки искаше да си каже мнѣніе-то за настоящы-ты дѣла, Нѣгишь излѣзе, и Пріскъ приближився попыта го отъ странѫ Максімінова що-то имаше да го пыта. А онъ безъ да му даде отвѣтъ, разговорися съ нѣкои при него варвары, а че послѣ ся обърнѫ та му рече: « Иди пытай Максіміна: кого отъ ѵпатіческы-ты си сановницы ще проводи Ѳеодосій посланникъ до Атила. » Пріскъ тога ся завьрнѫ на сѣнь-тѫ, каза Максіміну що му Нѣгишь заржча, и като ся совѣтовахѫ и двама-та, отиде пакъ и му рече че Греко-Римскый царь желае самъ Нѣгишь да му дойде посланникъ на Цариградъ, за да бы можили заедно да разгледатъ и рѣшатъ сѫществующы-ты распри; ако ли то не бѫде, а то да имъ каже самъ Нѣгишь, кой именно трѣба да дойде, и царь Ѳеодосій ще го прати. Като чу това Нѣгишь, рече Пріску да дойде сега Максімінъ да го види. Потщася Максімінъ, и чтомъ го видѣ Нѣгишь уведе го при Атила. Слѣдъ малко излѣзе Максімінъ, и рече на Пріска, кой-то бѣ останѫлъ да чака вънъ: « Атилъ иска да му ся проводи Номъ, или Анатолій, или Сенаторъ за посланникъ, защо другыго не пріема. Азъ му отговорихъ че не трѣба да поставя предъ царь-тъ подозрителны тыя мѫжы като гы иска тъй именно да му дойдѫтъ посланници (1); а той ми рече че инакъ не быва, и че ако неще царь Ѳеодосій да стори какъ-то му онъ заржча,

распри-ти веке щжтъ оружіемъ да ся рѣшатъ.» Оскорбихжся горки-ти за тоя отвѣтъ, и ся завьрнжхж умыслени на сѣнь-тж си (2).

36 Тамъ слѣдъ малко дойде та гы намѣри Тѣтулъ Орестовъ Отецъ, та имъ каза че Атилъ гы выка и двама та при него на вечеріж часъ-тъ по девять на день-тъ. Възрадовавшеся они чакахж до уреченыя-тъ часъ, и послѣ отидохж на Атиловы-ты палаты, гдѣ-то намѣрихж че дошли и Западни-ти Римски посланници такожде призовани. А като влѣзохж въ стаіж-тж, гдѣ-то вси уже собравшеся щяхж да сѣднжтъ да іаджть, запрѣхж ся на врата-та срѣщо Атила, като за да видятъ дѣ ще имъ покаже мѣсто да сѣднжтъ, и тойчасъ віночерпци пришедше дадохж имъ, спорядъ мѣстныя-тъ обычай, по еднж чашж да піжтъ и да благословятъ преди да сѣднжтъ на трапезж (1). Пихж убо и благословихж, а послѣ ся управихж на столовы-ты, гдѣ-то имъ показахж че требваше да сѣднжтъ. Така насѣдахж и сички-ти, а ето по какъвъ редъ бѣше устроено това сѣданіе. Столови-ти дѣто насѣдахж гостяне-ти бѣхж наредени по край стѣнж-тж и отъ двѣ-ты страны на стаіж-тж (2); а въ средж-тж сѣдяше Атилъ на постеліж, задъ коіж-то чрезъ еднж малостепеннж стълбицж ся възлазяше на спалніж-тж му покрытж за украшеніе съ тънкы бѣлы платна и пъстры завѣсы каквы-то Грьци и Римляне правяхж за младоженцы-ты. Отъ деснж странж Атиловж сѣднжхж на столовы-ты пьрвостепенни гостяни, а отъ лѣвж

второстепенни. Между тыя послѣдны-ты турнѫхѫ посланницы-ты Греко-Римскы слѣдъ Беріха Унскаго велможа благороднаго, кой-то бѣше владѣтель на много градовы и села въ Скѵѳііѫ, и послѣ бы названъ посланникъ за въ Цариградъ (3). Близо же при царскѫ-тѫ постелѭ сѣднѫхѫ, такожде на столъ, отъ десно Нѣгишь, отъ лѣво двама-та по-малки сынове Атилови, а на самѫ-тѫ му постелѭ на краятъ сѣднѫ третій-тъ по-голѣмый му сынъ, кой-то и срамуяся отъ баща си, глѣдаше на земѭ-тѫ.— Тъй като вси благочинно насѣдахѫ, единъ віночерпецъ ся приближи при Атила, и му подаде чашѫ дрьвенѫ отъ брашлень направенѫ, пълнѫ съ віно, коѭ-то онъ поевъ, пи на здравіе за най-предныя-тъ гостянинъ; а той на тѫѭ честь станѫ тутакъ-си на крака, и не сѣднѫ пакъ, освень като и онъ пи и отдаде чашѫ-тѫ на віночерпецъ-тъ, защо тъй бяше обычай-тъ (4). За него гостянинъ, като си сѣднѫ, пихѫ прилично на редъ и сички-ти други гостяне. А за всякаго отъ нихъ имаше по единъ особенъ віночерпецъ, и чтомъ ся дръпняше Атиловъ-тъ, сѣки прихождаше на редъ и си черпяше гостянинъ-тъ. Тъй Атилъ, и слѣдъ него други-ти като пихѫ на здравіе и за вторыя-тъ и за третія-тъ, и за другы-ты редомъ, споредъ какъ-то бѣхѫ насѣдали, такожде и за Греко-Римскы-ты посланницы, віночерпци-ти излѣзохѫ, а влѣзохѫ слуги носяще и поставляюще, перво предъ Атила, а послѣ и предъ другы-ты, трапезы на кои-то ся

сбирахѫ трима, четирма, или и по-вече гостие. и на кои-то они можахѫ да посягатъ, и да іадатъ отъ предлагаемы ты въ паницѫ іастія, безъ да си помѣстятъ отъ столовы-ты си. И вай-напредь влѣзе Атиловый слуга носящій една дрьвена паницѫ пълнѫ съ мѣса; а послѣ влѣзохѫ и други-ти слуги, кои-то донесохѫ и сложихѫ, секи на всякѫ трапезѫ особенно, хлѣбъ и іастія различны. И тѣмъ убо всѣмъ бѣхѫ наготовили и принесохѫ разны и великолѣпны гостьбы на сребрьны салины положены, какъ-то и чаши-ти съ кои-то ты черпяхѫ, бяхѫ сребрьны и златны; Атилу же не принесохѫ друго освень меса-та що бѣхѫ на онѫ-зи дрьвенѫ паницѫ, какъ-то и чаша-та му бяше дрьвена. Онъ и въ другы-ты си вещи укѣренъ ся показваше: така одежды-ты му бѣхѫ прости, и никакъ не приличахѫ на отъліія-та, кои-то други-ти носяхѫ, освень че бѣхѫ чисти; така и сабія-та му, и ремичкы-ты на обуща-та му, и юзда-та на конь-тъ му не бяхѫ никакъ, като на другы-ты Скѳы, съсъ злато и съ камѣніе и съ другы драгоцѣнны вещи украшени.— Като ся свьршихѫ пьрви-ти сложени іастія, секи-ти гости станѫхѫ на крака, и вси единъ по единъ, какъ-то по-напредь, черпаеми, піяхѫ на здравіе на Атила, и тъй пакъ си насѣдахѫ на столови-ти. Така пакъ имъ донесохѫ слуги-ти по една друга паницѫ пълнѫ съ другы іастія, отъ кои-то като іадохѫ, станѫхѫ пакъ като напредь, піхѫ чаша за Атилово здравіе, а че пакъ си седнѫхѫ. Ме

вѣдостечении. Между тыи послѣдны-ты турнѫхѫ послинницѣ-тѣ Греко-Римскы слѣдъ Беріха Унискаго велможа благороднаго, кой-то бѣше владѣтель на много градовы и села въ Скуѳіѭ, и послѣ бы нашиѭ послинницѣ за въ Царградъ (3). Близо же при царскѣ-тѫ постелѭ сѣднѫхѫ, такождe на столъ, отъ десно Нѣгишь, отъ лѣво двама-тѣ по-малки сынове Атилови, а на самѫ-тѫ му постелѭ на краитъ сѣдѫ третій-тъ по-голѣмый му сынъ, кой-то и срамувал отъ баща си, сѣдѫще на земѭ-тѫ.— Тъй като вси благочинно насѣдѫхѫ, единъ вѣночерпецъ се приближи при Атилѫ, и му подаде чашѫ дрѣвенѫ отъ брашлень направенѫ, пълнѫ съ вѣно, кой-то онъ поевъ, пи на здравіе за най-предны-тъ гостининъ; а той на тѫзѫ честь стана тутакъ-си на крака, и не сѣдѫ пакъ, освень като и онъ пи и отдаде чашѫтѫ на вѣночерпецъ-тъ, защо тъй баше обичайтъ [illegible]. За него гостининъ, като си сѣдѫ, пихѫ прилично на редъ и сички-ти други гостане. А за всякаго отъ нихъ имаше по единъ особенъ вѣночерпецъ, и чтомъ се дръжаше Атиловъ-тъ, сѣки приближаше на редъ и си черпаше гостининъ-тъ. Тъй Атилъ, и слѣдъ него други-ти като пи[illegible] на здравіе и за вторы-тъ и за третій [illegible] за другы-ты редомъ, споредъ какъ-то бе[illegible] сѣдали, такождe и за Греко-Римскы-т[illegible] нинцы, вѣночерпци-ти излѣзохѫ, а [illegible] носѣще и поставляюще, перво пр[illegible] слѣ и предъ другы-ты, тра[illegible]

сбирахѫ трима, четирма. [illegible]
и на кон-то они можахѫ да посяд[illegible] да [illegible]
отъ предлагаемы ты въ паницѫ [illegible]
помѣстятъ отъ столовы-ты се. И [illegible]
влѣзе Атиловый слуга посящій единѫ дрьв[illegible]
ницѫ пълнѫ съ мѣсо: а послѣ влѣзохѫ и дру[illegible]
ти слуги, кои-то донесохѫ [illegible]
всякѫ трапезѫ особенно. хлѣбъ и [illegible]
И тѣмъ убо всѣмъ бѣхѫ наготовили [illegible]
разны и великолѣпны гостьбы на сребрь[illegible]
ны положены, какъ-то и чаши-ти [illegible]
черпяхѫ, бяхѫ сребрьны и златны: [illegible]
принесохѫ друго освень меса-то ш[illegible]
нѫ-зи дрьвенѫ паницѫ. Какъ-то и [illegible]
ше дрьвена. Онъ и въ другы-ти [illegible]
ренъ ся показваше: така одежды-[illegible]
сти, и никакъ не приличехѫ [illegible]
то друго-ти носяхѫ. освень [illegible]
ка [illegible] ту, и [illegible]
и [illegible] кон-[illegible]
[illegible] Сле[illegible]

и
ть
пе-
ше-
ма-та
:5

жду тѣмъ понеже бѣ хванѫло да претьмнява, запалихѫ свѣщи, и двоица Унни, ставше предъ Атила, начахѫ да пѣѭтъ нѣкои-си стіхотворны пѣсни (5), съ кои-то му славяхѫ военны-ты побѣды и добродѣтели. Като тъй они пѣѭхѫ, гостяне-ти весело гледахѫ, и едни ся услаждавахѫ само да гы слушатъ, други ся восхищавахѫ отъ въспоминаніе-то на военны-ты Унискы храбрости, а другы пакъ, отъ старость изнемогше и нуждѫ отъ покой имѣюще, обращахѫ ся на сльзы.— Слѣдъ пѣсни-ты дойде единъ умомъ повреденъ Скѵѳъ, и хванѫ да говори такыва странны, луды и глупавы работы, що направи сичкы-ты да ся обърнѫтъ на смѣхъ. Слѣдъ него влѣзе и Зерконъ, смѣшный-тъ оный Мавританецъ, за кого-то выше говорихмы (6). Той, кога-то Атилъ го бѣ, какъ-то тамо казахмы, проводилъ въ даръ Аетію, оставилъ си бѣше женѫ-тѫ въ Унско; а Ѣдко срѣшнѫвъ го нѣгдѣ въ Цариградъ, за смѣхъ вѣроятно го предумалъ да дойде да си ище женѫ-тѫ отъ Атила, и му ся вреклъ че и той щялъ да му помогне на това. Но бы излъганъ горкый-тъ, защо Атилу му догнѣвѣ на противъ като го видѣ че дошьлъ пакъ въ Унско. А тога-зи ради угощеніе-то, пришедъ и онъ ведно съ другы-ты смѣхотворцы, влѣзе въ стаѭ-тѫ гдѣ-то іадяхѫ, и съ видъ-тъ, съ дрехы-ты, съ гласъ-тъ, и съ разноязычны-ты си въ говоряніе-то рѣчи, (защо употребляваше въ говоръ-тъ си размѣсено Італіанскы, Унискы и Готѳскы рѣчи), развесели сичкы-ты гостяны, и гы на-

прави да ся пукнѫтъ отъ смѣхъ, сички-ты, освень Атила, кой-то не пріявъ никое участіе въ това общо осмѣшеніе, останѫ си неподвижимъ, безъ да си промѣни никакъ лице-то, и безъ да продума ни да стори нищо на игрѫ или на смѣхъ, а токмо най-младаго сына своего Ирнаса называемаго, колчимъ онъ дойдяше и стояше при него, дърпаше за странѫ-тѫ, и гледаше съ рады и веселы очи. Пріскъ това сапикасавъ чудяшеся, и попыта Уннинъ-тъ, кой-то до него сѣдяше и разбираше просторимскыя-тъ, то есть Италіанскыя-тъ языкъ, защо тъй за другы-ты свои сыновы да небрежи, а токмо Ирнасу да внимава; онъ же, като му поручи да не казва никому що щеше да му обади, рече: «Това чини Атилъ, защо му сѫ пророкували гадатели че родъ-тъ му щялъ да падне, а той-зи му сынъ щялъ пакъ да го въздигне.» — Слѣдъ това Пріскъ и Максімінъ, като гледахѫ че сопотъ-тъ ся продължаваше, а бѣше уже късно презъ нощь-тѫ, не рачихѫ да сѣдятъ по-вече да піѣтъ, и станѫхѫ та си отидохѫ на сѣнь-тѫ (7).

37 Наутре они отидохѫ при Нѣгиша, и му рекохѫ че трѣба веке Атилъ да гы отпусне, за да не сѣдятъ веке на праздно. Онъ имъ отговори, че и Атилъ искалъ да гы испрати. Послѣ, безъ да губи время, стори совѣтъ съ велможи и сановницы-ты за отговоръ-тъ що онъ бѣ рѣшилъ да имъ даде за существующы-ты распри, и повелѣ на писари-ти си, между кои-то бѣше и вышепомянѫтый Рустикій (1), да сочинятъ писма-та

кои-то щеше да имъ даде за отвѣтъ къ Ѳеодосію. А като станѫ отъ Совѣтъ-тъ, они му ся помолихѫ и за освобожденіе-то на Сулловѫ сопругѫ и на чада-та ѝ, кои-то бѣхѫ ся поробили іоще въ завладеніе-то на града Ратіаріѭ (2). Нѣгишь не ся отрече на това, но имъ каза, че трѣба да гы откупятъ, а за откупленіе-то имъ ищяше да имъ зьмне много пары. Пріскъ и Максімінъ хванѫхѫ пакъ да му ся молятъ да гы помилова, като си турне на умъ-тъ колко тіи сѫ были по напредь благополучни, а на какво бѣхѫ сега злополучіе испаднѫли. Онъ тога-зи пое да имъ представи молбѫ-тѫ на Атила, отиде при него, и слѣдъ малко ся вырнѫ и имъ каза че онъ благоволилъ да имъ услыша молбѫ-тѫ, че за откупленіе на женѫ-тѫ ще дадѫтъ само пять-стотинъ жълтицы, а за деца-та не ще нищо и ще гы проводи даръ на царя Ѳеодосія (3).

38 Между това и сопруга-та Атилова Рѣкана (1) поиска да нагости Пріска и Максіміна, и за това гы призова на вечеріѭ въ кѫщѫ-тѫ Адамовѫ, кой-то Адамъ бѣше предстоятель и наставникъ на дѣла-та ѝ. Отидохѫ убо, и намѣрихѫ че дошли, такожде призовани, и пѣколцина знаменити Унни. Адамъ гы прія много благородно, разговорися съ нихъ съ отличнѫ учтивость, и гы нагости съсъ сладкы и изрядны іастія. А на трапезѫ-тѫ сѣкы единъ отъ гостяны-ты по честолюбіе обыкновенно у Скуѳы-ты, воставъ, даваше имъ по еднѫ пълнѫ чашѫ да піѭтъ, а че като

іѫ испіяхѫ, прегръщаше и цѣлуваше гы, и тъй іѫ назадь поемаше. Като ся свърши послѣ вечерята и угощеніе-то, они си отидохѫ на сѣнь-тѫ, и си легнѫхѫ (2).

39 Наутре Атилъ гы пакъ призова на угощеніе, и съ истыя-тъ начинъ като напредь влѣзохѫ при него и ся нагостихѫ. Само сега сѣдяше при него на постеліѫ-тѫ, не пакъ най-голѣмый-тъ му сынъ, но стрыка му Ойваршь, кого-то выше помянѫхмы (1). Презъ сичкыя-тъ же той-зи сопотъ Атилъ ся разговаряше съ нихъ учтиво и любочестно, а напоконъ имъ отвори слово за женѫ-тѫ, коіѫ-то царь Ѳеодосій ся бѣ обѣщалъ да даде на писарь-тъ му Константія, а послѣ си обѣщаніе-то не испълнилъ, какъ-то по-горѣ казахмы (2); та за това Константій ся бѣ жално оплакалъ на Атила, и му ся бѣ тепло помолилъ да го не остави тъй обезчестенъ, но да одъляи Ѳеодосія, или пакъ неіѫ женѫ да му даде, коіѫ-то обаче видѣхмы че му ся бѣше отнела отъ Зинона, или другѫ нѣкоіѫ, коя-то бы му принесла едно богато вѣно; и ако бы му завьршилъ еднѫ таквѫзи работѫ, обѣщавалъ ся да му даде и пары. Въ сопотъ-тъ убо Атилъ отвори тѫ-зи работѫ, и рече Пріску и Максіміну да кажѫтъ на Ѳеодосія да даде Константію женѫ-тѫ коіѫ-то му ся бѣше обѣщалъ, защо не трѣба да ся излъже Константій, а и царю да лъже не прилича (3) «Но ще ми речете, приложи, че не е кривъ царь-тъ вы, а Зинонъ женѫ-тѫ отневшій. Какъ бы то могло

да стане безъ да ще сгоденикъ-тъ й! защо или бы ся наказалъ грабитель-тъ, или е толкова безсиленъ царь-тъ вы, що не може ни на рабы-ты си да заповѣда; ако е тый, нека ми го каже, и азъ сьмь готовъ да му дойдѣ на помощь. (4) » Горки-ти посланници нежахѫ що да отговорятъ на тыи жестоки но правы рѣчи, но ты претѣлнахѫ, и ся обѣщахѫ и неволею да кажѫтъ на царьтъ си що-то имъ Атилъ заповѣдаше. А като ся свьрши совотъ-тъ, отидохѫ си пакъ на сѣнь-тѫ и си легнѫхѫ.

40 Три дни послѣ, Атилъ даде веке на Максіміновы позволеніе да си отидѫтъ, и за да ты почете, подари ты съ достолѣпны даровы, и повелѣ и на велможи-ты си да подарятъ такожде Максіміна, и тіи му проводихѫ сѣки по единъ конь, отъ кои-то обаче онъ нѣкои и друты прія, а друты-ты проводи назадь, за да покаже съ умѣренность-тѫ си свое-то некорыстолюбіе (1). Атилъ отъ онова що му обадилъ Ѣдко, знаяше много добрѣ че Греко-Римско-то Правителство бѣ учинило навѣтъ противу животъ-тъ му, и можаше негли разгнѣвенъ да накаже това Правителство въ лице-то на неговы-ты представители посланницы; Но Атилъ знаяше такожде че, освенъ Вигила, други отъ тыя посланницы немаше извѣстіе отъ него навѣтъ, и бѣхѫ съвьршенно неповинни; а неповинны человѣцы той не щеше да повреди: на това, естественно-то му правдолюбіе и царско-то му величество ся сопротивлявахѫ. Онъ искаше да удари самы-

ты повинницы Хрѵсафія и Ѳеодосія, за да покаже на сичкыя-тъ свѣтъ какви человѣци бѣхѫ тіи, кои-то имахѫ себе си за самы благородны и образованы, а другы-ты презирахѫ и уничтожавахѫ, называюще гы грубы и варвары. Такова благородно отмьщеніе искаше Атилъ да си извади отъ гордо-то онова Греко-Римско Правителство, кому-то развращеніе-то бѣ достигнѫло доро да ище навѣтомъ да го убіе. Слѣдъ като си показа найнапредь гнѣвъ-тъ и сьрдитинѫ-тѫ, Атилъ послѣ прія честно Максіміна, нагости го, подари го, и го отпусти миромъ, заедно съ Пріска и служители-ты имъ.

41 Отъ своіѫ странѫ Атилъ проводи ведно съ нихъ за посланникъ, вмѣсто Нѣгиша кого-то искахѫ, вышепомянѫтаго велможа и сановника Бериха (1), ужь защо-то ходилъ онъ и другы пѫть посланникъ на Цариградъ, та го познавали Греко-Римляне-ти. Тръгнѫхѫ убо вси наедно; а вечерьтѫ кога-то слѣзохѫ да нощуватъ на едно село, видѣхѫ че докарали едного Скѵѳа, кого-то уловили въ Унско, защо былъ дошьлъ тамъ като подгледникъ (чашитинъ) отъ Греко-Римскѫ странѫ. Того подгледника него вечерь по Атиловѫ заповѣдь забихѫ на колъ предъ очи-ты на посланницы-ты. Наутре они тръгнѫхѫ пакъ на пѫть, и като минувахѫ презъ другы села, видѣхѫ двоицѫ человѣцы, на кои-то рѫцѣ-тѣ бяхѫ вьрзаны на опакы, и гы карахѫ Унски чиновници, защо-то бывше въ войнѫ-тѫ поробени, убили Госпо-

дари-ты си. И тыя убо злодѣйцы Унни-ти убихѫ предъ посланницы-ты, като имъ впричихѫ главы-ты на вѫже и гы обвѣсихѫ на двѣ дьрвета. Отъ тамъ насетнѣ не имъ ся случи веке нищо по пѫть, и самъ Унискый посланникъ Берихъ, догдѣ вьрвяхѫ презъ Уннскѫ-тѫ землѣѫ, приносяшеся съ нихъ мирно и пріятно. Но чтомъ минѫхѫ Дунавъ-тъ, онъ си промени къмъ тѣхъ поведеніе-то, и отъ пріятель станѫ имъ непріятель за никаквы нѣкои причины що му подали слуги-ти. И перво, зе си назадь конь-тъ, кого-то и той бѣ подарилъ Максіміну, какъ-то и други-ти велможи Атилови (2); а послѣ ся и совсѣмъ отдѣли отъ нихъ, и веке нито на пѫть вьрвяше наедно, нито на трапезѫ сѣдяше съ нихъ. Така скоро имъ ся развали пріятелство-то, кое-то въ Унско бѣхѫ съ него направили. А кога-то чрезъ Філіппополя минѫвше стигнѫхѫ на Адріанополь, и ся запрѣхѫ тамъ за да си починѫтъ, благовременность обрѣтше, влѣзохѫ въ разговоръ съ Бериха, и му ся жално оплакахѫ защо да мълчи и да имъ ся сърди, като не му сѫ сторили нищо. Тъй они ся премирихѫ съ него, и го призвахѫ на трапезѫ. Послѣ тръгнѫхѫ пакъ наедно, и на пѫть срѣщнѫхѫ Вигила на Унско пакы възвращающагося, кому-то като приказахѫ що имъ бѣ рѣклъ Атилъ за отвѣтъ на посолство-то имъ, молитствовахѫ му добръ пѫть, и ся управихѫ за Цариградъ, гдѣ-то и благополучно достигнѫхѫ. Тіи тогава сѣкахѫ че Берихъ ся бѣше наистинѫ премирилъ, и си бѣ оставилъ гнѣвъ-

тъ, но той го былъ дръжалъ тайно
си, и чтомъ стжпи въ царствующыл-т
нж тукъ таме да кори Максіміна, и
че онъ былъ думалъ въ Унско какъ
ски-ти славни военачалници Аспаръ и Ар
немали веке никое сопричастіе съ царь
си, и
че съ таквы-зи хораты былъ направилъ Унны-ты
да гы не четжтъ за нищо (4).

42 Сега да видимъ какво направи Вигилъ, кого-то выше видѣхмы че отхождаше пакъ на Унско. Онъ посяше съ себе злато-то за кое-то Ѣдко му бѣше зарачалъ (1), и не само пятдесятъ літры жълтицы, колко-то онъ бѣ му реклъ, но іоще толкова, сирѣчь сто. А кога-то стигнж тамъ гдѣ-то бѣше Атилъ, напрасно дойдохж та го забыколихж Унни нарочно за това проводени, кои-то му отворихж дисакы-ты, намѣрихж злато-то, и го зехж, та го занесохж на Атила, гдѣ-то закарахж и него ведно съ сына му, защо бѣ довелъ съ себе и сына си, тога-ва пьрвы пжть. Атилъ го попыта, защо е донеслъ толко злато? А онъ отговори, че му требвало за да прехрани себе и слугы-ты свои, какъ-то и коніе-то и добытацы-ты си: защо, ако бы да нема доволно съсъ какво да си купи храпж, за да ся храни, или конь за да го носи ако бы конь-тъ му да умре по пжть, то не бы можилъ да си испълни посолство-то; и че освень това мнозина изъ Греко-Римскж-тж землѣж му ся были помолили, и злато му были дали, да имъ откупи роднины-ты кои были въ Унско

[illegible] Ти ти [illegible] [illegible] Атилъ не по-
ми д. [illegible] [illegible] 2. [illegible] ти Бигилъ:
[illegible] 2. [illegible] [illegible] ти высишь
[illegible] не [illegible] д. [illegible] [illegible]-то и
д. [illegible] [illegible] [illegible]-то? Не, не! не си
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Лечно, ти по-
мнишь много п—[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-то ти [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [

двоицѫ чиновницы Орста и Изслава 1 съ такъ-зи заповѣдь: Като пойдатъ на Царигра, Орестъ да закачи на шѫк-та си пеніа-та наойто Вигилъ бѣ донесъ злато-то, и тъй заедно съ Изслава да се представи предъ царь-та сопругу Хрусафію присѫствующу, да му покажатъ пеніа-тѣ, и да попита Хрусафія да ли ѭ познава. А пакъ Изславъ да рече безъ сѣ: „О царицѣ! ти „ си воистинѫ сынъ благороднаго отца, царь-та „ и Атилъ е благородна рожба отца своего Ма„ дюха. Но ина понеже ти тайна тайна рас„ ликѫ, че Атилъ, наслѣдникъ своему отцу 2, р„ пазилъ е свое-то благородіе, а ти си изгаднала „ отъ него, понеже си си заблудила да му за„ плащаш данъ като робъ. Не чинишь ли до„ брѣ да искашь, като лошавъ робъ, да убіешь „ скрытомъ Атила, кой-то е отъ тебе по-добръ, „ кой-то съ добра-та си участь е станалъ твой „ господарь. За това отъ тя наистина не може „ никога да тя прости за това що му си сторъ„ шилъ, ако му не проводишь сопоа Хрусафія „ за да го накаже какъ-то му прилича. Царицѣ и Изславъ отидохѫ на Царигра, и изложиха какъ-то имъ Атилъ заповѣдалъ 3.

44 Ѳеодосій се поразе отъ едно такова Атилово извѣстіе, и се зачуди какъ му не му пише и Хрусафія. Той, като му се отворила лошавость-та, надѣвшеся на все друго, изпрати да му искатъ самаго Хрусафія, кой-то и да пише, не можаше да предаде. А се случи въ тоже вре-

ма да му иска и Зинонъ тогожде Хрусафія, като бѣ чулъ че Маргитъ на зрѣщніе-то си казалъ отова що му бѣ рекъ Атилъ да каже за него на Ѳеодосія че, или трѣба като грѣбитель да го накаже, или ако иска тамъ сиромъ, а той е готовъ да му помогне (1). Ожалися убо прежного Ѳеодосій, и Хрусафій си намѣри въ голѣмо безпокойствіе. Тъй и двоица-та смущени, като не знаяхѫ що да правятъ, собрахѫ на совѣтъ сичкы-ты царскы велможи за да имъ искатъ мнѣніе-то. Они же любовь и ревность показующе къ Хрусафію, совѣтовахѫся наипаче какъ да го избавятъ отъ Атила, защо отъ тамъ гледахѫ че идяше за него най-голѣма-та бѣда, и основающеся на то что онъ искаше да му ся проводятъ посланници отъ най-высокостепенны-ты царскы сановницы (2). рѣшихѫ че трѣба да му проводятъ незабавно Анатолія и Нома, кои-то именно онъ бѣше поискалъ (3), и кои-то минѫвше презъ сичкы-ты чиновы, бѣхѫ наистинѫ стигнѫли на най-верховнѫ-тѫ патрікійскѫ степень; а особно тогази пьрвый-тъ бѣше начальникъ на царскы-ты стражи, а вторый-тъ магістръ. Ніи уже видѣхмы че Анатолій бѣше и другы пѫть ходилъ посланникъ при Атила, и бѣ заключилъ съ него послѣдныя-тъ Унно-Римскый миръ (4). Проваждахѫ го убо съ усердіемъ, защо-то ся съ Атила познаваше, и ся надѣяхѫ че по пріятелскы-ты си съ него сношенія онъ можаше да има вліяніе на рѣшенія-та му. А Нома проваждахѫ, не толко за величіе-то на чинъ-тъ

му, но по-вече защо-то бѣше пріятель Хрусафіевъ, и защо-то ся надѣяхѫ че съ обыкновенно-то си любочестіе можаше по-лесно да умири и да укроти Атила, понеже той съ шьпѫ даваше пары-ты кога искаше да свьрши нѣкоѭ мѫчнѫ работѫ. Тыя убо двоицѫ великы сановницы, согласно съ рѣшеніе-то на совѣтъ-тъ и съ исканіе-то на Атила, проводи Ѳеодосій до него посланницы, наипаче за да ся мѫчѣтъ да му укротятъ гнѣвъ-тъ като да не иска веке Хрусафія, и да го убѣдятъ да упази неповреденъ миръ-тъ спорядъ предны-ты условія (5); а при томъ да го увѣрятъ, че Ѳеодосій не можаше да даде Константію Сатурниновѫ-тѫ дьщеріѭ, защо тя го не рачила и ся оженила веке за другыго, а Греко-Римски-ти закони не позволяватъ да ся дава жена на силѫ мѫжу кого-то не рачи; но че той е готовъ да му даде другѫ сопругѫ не по-малко благородиѭ и богатѫ. Това посланници-ти щяхѫ да рекѫтъ и да вьршятъ отъ странѫ Ѳеодосіевѫ. А Хрусафій, като че не вѣрваше какъ съ праздны хораты они можахѫ да му свьршятъ работѫ, даде имъ да му занесѫтъ даръ особно отъ неговѫ странѫ доволно количество жълтицы, защо тъй мысляше онъ че Атилъ, естествомъ сребролюбивъ, можаше по-лесно да ся умилостиви, и да му ся укроти гнѣвъ-тъ (6).

45 Тръгнѫхѫ убо отъ Цариградъ Анатолій и Номъ, водяще съ себе и сына Вигилова, който носяше, какъ-то му бяше отъ Атила заповѣдано (1), пятдесять літры злато за откупленіе ба-

нина си. А него минахмъ Дунавъ-тъ и влязохмъ въ Гиска-та земя, дойдохмъ до Дренкъ или Дрина реки 2. и тамъ пратихмъ Атила, кой-то него тръгъ че му здатъ посланници такива отмини мъжи, не рекъхъ да ги пошлемъ въ трудъ да пойдатъ по-нагоръ, но слѣдатъ сами да ги посрещне по-близо въ нѣмъ страна. Него сж ги съ него видѣли и разговорили, какви ли му сж думали, и що имъ е онъ отговорилъ, това ни Приск не казва: казва само че онъ всѣдно имъ много гордѣлива говорилъ, кои-то дости показва че не ги склонилъ на тѣхни-те прошенїя, и че даже ги и плашилъ, ако не бж да прїемнѣтъ неговы-те условїя, но най-сетнѣ, какъ му сж ги много молили, и какъ му сж донесли пребогати-те дарове, кои-то царство бѣхж донесли, утѣшилъ и ги умилилъ 3. и ги прекалъ съ клетвж да опази миръ-тъ съ исты-ты прежды условїя, да ги дръже отъ Греко-Римска-та земя до Дунавъ-тъ опредѣленнѣ, и да не досажда реке Греко-Римскому царю за да му яска бѣгленцы, освенъ ако бы той царь да прїемне пакъ въ земя-та си други нѣкои бѣгленцы отъ Унско побѣгнѣлы. При това онъ, прїемъ отъ сына Вигилова пятдесять-тѣ лїтры злато, отпусналъ баща му кого-то до сега държаше заврѣнъ, и съ него освободилъ безъ откупъ и много плѣнницы, ради Нона и Анатолїя, кои-то му ги за нихъ помолили. Слѣдъ това онъ подарилъ и сами-ты тыя посланницы съ кони и съ звѣрскы кожи, съ кои-то прекрасны бывшія ги труфили

Уннски-ти царіе и царевичи, и гы отпустилъ да си отидѫтъ, пославъ заедно съ нихъ и Константія, за да испълни Греко-Римскый царь и къмъ него обѣщаніе-то си (4).

46 Като ся вьрнѫхѫ Номъ и Анатолій въ Цариградъ, и казахѫ все що бѣхѫ говорили и вьршили съ Атила, Ѳеодосій ся много зарадва че му ся свьршили така съ него расправы-ты, и за да бѫде сьвершено спокоенъ отъ неіѭ странѫ, потщася да ожени и Константія, кой-то за това му бѣше нарочно проводенъ. Намѣри му убо еднѫ вдовицѫ родомъ и богатствомъ отличнѫ, на коіѭ-то пьрвый-тъ мѫжъ бѣше нѣкой-си Арматій сынъ Плінѳовъ, за кого-то Плінѳа бывшаго военачалника и ѵпата Греко-Римскаго и выше помянѫхмы (1). Арматій же бѣше и той военачалникъ на Греко-Римскы-ты войскы кои-то царь Ѳеодосій проводи въ лѣто 441 на Лѵвіѭ во Африкѫ противу възбунтовавши-ты ся Аѵсоріаны (плѣмя Лѵвійско близо при Кѵринаікѫ). Онъ тамъ бѣ ся отличилъ съ храбрость-тѫ си побѣдивъ бунтовницы-ты; но слѣдъ малко ся разболѣлъ и умрѣлъ, и така жена му остала вдовица, и неіѭ Ѳеодосій убѣдивъ ожени за Константія (2).

47 Слѣдъ това Атилъ остави веке спокойны Греко-Римляны-ты за нѣкое время. Тогава настало бѣ уже лѣто 450, и на 28 Іуліа сего лѣта Ѳеодосій, като бѣ излѣзлъ на ловъ около Цариградъ, падѫ отъ конь-тъ, счупи си грьбнакьтъ, и умре на возрасть пятдесять годишенъ, ца-

щино си. А като минѫхѫ Дунав[illegible]
въ Уннскѫ-тѫ земліѭ, дойдохѫ [illegible]
Дрикѫ рѣкѫ (2), и тамъ намѣрихѫ [illegible]
то, като чулъ че му идѫтъ посла[illegible]
лични мѫжи, не рачилъ да ты по[illegible]
да пойдѫтъ по-нагорѣ, но слѣзлъ [illegible]
срѣщне по-близо въ неіѭ страніѭ. [illegible]
него видѣли и разговорили, какво [illegible]
и що имъ е онъ отговарялъ, това [illegible]
казва; казва само че онъ исперко[illegible]
деливо говорилъ, кое-то доста по[illegible]
склонявалъ на тѣхны-ты прошения, [illegible]
и плашилъ, ако не бы да пріеміѭ [illegible]
но най-сетнѣ, като му сѫ ся мно[illegible]
то му сѫ принесли пребогаты-ты [illegible]
нарочно бѣхѫ донесли, умѣкнѫлъ и [illegible]
и ся вреклъ съ клятвѫ да опаз[illegible]
сты-ты прежды условія, да ся д[illegible]
Римскѫ-тѫ земліѭ до Дунавъ-т[illegible]
и да не досажда веке Греко-Рим[illegible]
да му иска бѣглецы, освень ако [illegible]
пріемне пакъ въ земліѭ-тѫ си д[illegible]
глецы отъ Уннско побѣгнѫлы. Пр[illegible]
явъ отъ сына Вигилова пятдесят[illegible]
отпуснѫлъ баща му кого-то до [illegible]
прѣнъ, и съ него освободилъ без[illegible]
го плѣнницы, ради Пома и Анатол[illegible]
за нихъ помолили. Слѣдъ това [illegible]
самы-ты тыя посланницы съ коня[illegible]
кожи, съ кои-то прекрасны бы[illegible]

ны. А освенъ това тіи сѫ бѣдствіи и за
но-то царство, защо, като сѫ излъгали во-
и западъ съ грабителства-та си, населиве-
области-ты кои-то Римляне-ти отъ своіѭ
ти имъ сѫ подарили, не си държатъ дъ-
ъ къмъ нихъ вѣрность, но имъ си прово-
ото врагове въ непрестаннѫ войнѫ. За то-
искамъ да ты накажѫ и за васъ и за
Валентініану обаче това не му си видѣ
и отписа Унискому царю трудящиеся да му
« че Римляне-ти немахѫ никоіѭ причинѫ
начатъ отъ Висиготеы-ты, защо немахѫ съ
коіѭ враждѫ, а и да имахѫ, той самъ бѣ
да ты накаже; че напротивъ они живѣя-
Галліѭ подъ Римско-то покровителство, и
а ты удари Атилъ, то ще каже че ще
мско-то царство; че най-послѣ онъ не
ъ да пойде на нихъ безъ да мине презъ
ѭ земліѭ, и безъ да преврати совсѣмъ
ство, кому-то ся казваше служитель.»
какъ не послуша тыя отвѣты и извине-
оповѣда че ще да тръгне незабавно. —
ѭ страниѭ онъ пращаше извѣстіе до Ѳео-
а ся не грыже нищо че ще да стори вое-
Галліѭ, защо намѣреніе-то му е да му
помощь противу Римляны-ты, за да фо-
-то имъ кое-то тежи на вратъ-тъ му,
направи истиненъ и независимъ краль.„
каже, колко си пострадалъ да ся біешь
Римляны! тіи сѫ народъ мучителскый,

ровавъ цѣлы четыридесять и двѣ години, но безъ никоіѭ славѭ и безъ никое отличеніе, какъ-то уже видѣхмы и разумѣхмы. Той чадо друго не остави, освень Еѵдоксііѭ сопругѭ Валентініановѭ. Но Валентініанъ едва можаше да носи на гърбътъ си тяжесть-тѭ на Западно-то царство, а освень това и не бѣше законно у Римляны-ты да наслѣдоватъ жены-ты на царство-то. Отъ това ползуяся Хрѵсафій, много силенъ тогава на царскыя-тъ Дворъ, готвящеся да положи на престолътъ нѣкого отъ твари-ты си, за да царува той вещественно подъ негово-то имя. Но Ѳеодосіева сестра Пулхерія Аѵгуста превари лукаваго того скопца, зе въ рѫцѣ-ты си правленіе-то на царство-то, и за да ся избави отъ Хрѵсафія, предаде го за лошевины-ты и законопреступленія-та му на сѫдъ; а като бы осѫденъ на смьрть, вмѣсто да му наложи сама по закону наказаніе-то, предаде го нѣкоему Іордану, кому-то онъ преди девять години навѣтомъ убилъ баща му, Іоанна Вандала храбра военачалника, и кой-то сега за отмьщеніе го зе и мучителскы погуби. А за да ся оздрави на престолъ-тъ царскый, совсѣмъ що бѣ ся обрекла да дьржи дѣвство презъ сичкыя-тъ си животъ, избра си за мѫжъ нѣкоего трибуна войнскаго Маркіана, кой-то бѣше тога-зи на пятдесять и осмь години человѣкъ, и кой-то бывшій мѫжъ храбръ, добродѣтеленъ и искусенъ, сподоби ся така да ся ожени за добродѣтелнѭ-тѭ Аѵгуста бывшѭѭ на пятдесять и четыри години мо-

мѣ, като й ся обѣща че не ще никога да й докачи дѣвство-то, и ставѣ царь Греко-Римскый на 24 Августа 450-го лѣта. Въ негово-то шестьгодишно царствованіе повъздигнѣ ся малко и тая весма испадѣла тогава Греко-Римска імперія (1).

48 Три мѣсецы послѣ, то есть на 27 Ноемврія, умре и Валентініанова матерь Плацидія, коя-то до тогази управляваше, съ свои-ты премудры съвѣты, Западно-то Римское царство, и то бы за него едно голѣмо злощастіе, защо она бѣше правдолюбива, вдѣхнуваше на сына си изданіе-то на добры законы (1). и знаяше да ся соображава съ політіческы-ты обстоятелства. А Валентініанъ, тогава на тридесять и единѣ годинѣ человѣкъ, бѣше на противъ развращенъ, и, получивъ нѣжно и женско въспитаніе, неманѣ отъ самосебе си никоѣ способность за да превари или да поправи и отбѣгне бѣды-ты кои-то бы на царство-то му нападнѣли. Въ то время Плацидина дѣщеря Онорія, за коѣ-то по горѣ помнѣхмы (2), бѣ ся завърнала отъ Цариградъ на Равенна; но слѣдъ толкова годинѣ пакъ поведеніе-то ѝ не бѣше исправено. и за това Валентініанъ ся принуждаваѣ да ѝ стане и да ѝ отрѣшава (3).

49 Атилъ же [illegible] ся [illegible] [illegible] Римскы царь. и прѣди [illegible] Цариградъ [illegible] послѣнницы да [illegible] [illegible] да му плати [illegible] [illegible] годишнѣ данъ. а Валентініану, че не трѣба да пра-

ви обидѫ на Онорiѩ, коя-то была негова обручница, и че трѣба да й даде, какъ-то й ся стои, полвинѫ-тѫ отъ царство-то си, защо инакъ самъ ще да дойде да й помогне и отмъсти. Тiи посланници не можихѫ да свьршатъ нищо, и ся завьрнѫхѫ при Атила съ отрицателенъ отвѣтъ и отъ двѣ-тѣ страны: Маркiанъ отговори че не ще да му плаща дань, какъ-то му са обѣщалъ Ѳеодосiй; но че ако сѣди миренъ, ще му проважда даровы; ако ли го плаши съ войнѫ, то и самъ ще войно да го посрѣщне съ оружiя и съ войны не помалко силны отъ неговы-ты. А Валентiнiанъ отвѣща че Онорiя не може да му стане жена, понеже е оженена (1); а наслѣдiе отъ царство-то не й ся стои, защо по Римскы-ты законы то ся пада и дава само на мѫжи, а не и на жены (2).

50 Като прiя тыя отвѣты, Атилъ, безъ-да губи время, хванѫ да ся готви за войнѫ, и да си събира войскы-ты. Но равно разсьрденъ и на двама-та цари, мысляше кого по-напредь да удари. Слѣдъ доволно же размышленiе рѣши ся да обърне оружiя-та си пьрво на Западъ, защо тамъ имаше причинѫ да воюва, не само противу Римляны-ты, но и противу Франкы-ты и противу Висиготѳы-ты: Противу Римляны-ты, за да имъ зьмне Онорiѩ и пары-ты; противу Франкы-ты, (живущыя тогази на десно отъ Рина рѣкѫ, около рѣкѫ Неккеръ,) защо, като имъ бѣ умрѣлъ наскоро (около 448 л.) царь-тъ (кой-то казватъ да е былъ Клодiонъ), двама-та му сынове ся скарали

за наслѣдіе-то му, и по-голѣмый-тъ (Клодѣбаудъ?) испѫденъ прибѣгнѫлъ за помощь при Атила, а по-младый-тъ (Меровей?) завладѣвъ насилно престолъ-тъ бащинъ си, за да си оздрави іоще подобрѣ работѫ-тѫ, отишьлъ за помощь при Римскаго патрікія и военачалника Аетія (1) кой-то не само го пріялъ добрѣ, но го прозвалъ и свое чадо, далъ му и много даровы заедно съ царя Валентініана, и го испратилъ съ обѣщаніемъ пріятелства и помощи; А противу Висиготѳы-ты, (установлены какъ-то знаемъ въ полуденнѫ-тѫ Галліѭ,) защо-то Генсерихъ кралъ Вандалскый у Африкѫ, като пьрво оженилъ сына си Хунерика за дьщеріѭ-тѫ Висиготѳскаго краля Ѳеодорика сына Аларікова, а послѣ за едно усомнѣніе че щяла ужь да го утрови отрѣзлъ й носъ-тъ и іѭ проводилъ на баща й, боящися отъ гнѣвъ-тъ и отмьщеніе-то Ѳеодоріково, проводилъ много даровы на Атила, и го канилъ да пойде отъ горѣ противу Висиготѳы-ты, за да не бы могли да ся соединятъ и да си помагатъ съ Римляны-ты, кога-то онъ щялъ да пойде отъ долу на Італіѭ противу Римляны-ты. Така убо Атилъ отъ вредъ побуждаемъ, гледаше кой-часъ да излѣзе на войнѫ и по тыя страны, за да ся прослави іоще по-много като покори на себе и западны-ты страны, какъ-то бѣ покорилъ и восточны-ты (2).

51 Между това онъ не преставаше да иска и отъ восточны-ты Римляны опредѣленѫ-тѫ и обѣщанѫ-тѫ му дань, и да гы плаши съ войнѫ,

ако бы да іѫ не дадѫтъ. Маркіанъ же, ако и да бѣше храбръ и небоязливъ, и да бѣ му ся отговорилъ достолѣпно какъ-то выше казахмы, обаче за да превари войнѫ-тѫ, коя-то е всякога лошево нѣщо, рѣшися да му проводи посланницы, за дано бы можилъ чрезъ нихъ да го укроти, и да управи мирно распріѫ-тѫ що ся помежду имъ подигнѫ. Избра убо за това дѣло военачалника Аполлоніа, брата Руфова кому-то Зинонъ, неговъ пріятель, бѣ далъ за женѫ Сатурниновѫ дьщеріѫ (1), и го проводи съ много даровы посланникъ до Атила. Аполлоній преминѫ Дунавъ-тъ, и отиде въ Униско на градъ-тъ гдѣ-то Атилъ ся намѣряше. Но онъ не рачи дя го пріемне, нито да го види, защо-то бѣ разгнѣвенъ че не донеслъ съ себѣ и опредѣленѫ-тѫ дань, коя-то, думаше, бѣ му ся обѣщала отъ много по-добръ и по-достоинъ царь, и защо-то искаше да покаже така пренебреженіе и уничиженіе къ Маркіану. Колко-то за даровыты, кои-то Аполлоній бѣ донеслъ за него отъ Маркіановѫ странѫ, онъ му прати извѣстіе да му гы проводи. Аполлоній обаче, за да бы можилъ съ тѣхнѫ причинѫ да излѣзе предъ него, не рачи да гы проводи, и отвѣща че, ако го пріемне, самъ ще да му гы принесе. Разгнѣвися на това Атилъ и заповѣда да му кажѫтъ че, ако му не проводи даровы-ты, съ смьрть ще да го накаже. Аполлоній же, вмѣсто да ся уплаши отъ това угроженіе, показася сьрдьченъ и дерзостенъ чоловѣкъ, и отговори че *Атилъ не трѣба да иска тыя вещи*,

кои-то може или въ даръ или въ плѣнь самъ да гы зьмне; а съ това онь искаше да каже че *даръ* ще му ся даджтъ, ако го пріемне за посланникъ, а *плѣнь* самъ може безъ исканіе да гы зьмне, ако бы да го убіе. Атилъ намѣри разуменъ той-зи отвѣтъ, и не му иска веке даровы-ты, но пакъ го не прія, и тъй Аполлоній ся завьрнж празенъ въ Цариградъ (2).

52 Отъ другж странж, ако и да бѣ ся рѣшилъ да стори войнж срѣщо Западно-то царство, обаче за да испыта іоще ведньжъ да ли не бы можилъ да си свьрши мирно съсъ него распріжтж, проводи пакъ на Італіїж посланницы да кажжтъ Валентініану, че иска непремѣнно Онорійж защо-то му была обручница, а за увѣреніе на това проваждалъ съ тѣхъ да му покажжтъ и прьстень-тъ, кого-то сама тія му бѣ отъ давна проводила, и че съ неіж наедно трѣба да му даде и половинж-тж часть отъ царство-то си, коя-то й ся като на сестржнеговж отъ баща имъ падало, а онъ й отъ ненаситность отнелъ. Валентініанъ и сега пакъ ся не склони на прошеніе-то му, и даде истыя-тъ отвѣтъ, кого-то и по-преди. Но слѣдъ малко като чу че Атилъ хванжлъ веке наистинж да ся готви за войнж, и че за това събиралъ сичкы-ты си войскы, кои-то были твьрдѣ много (1), уплашися, и ся рѣши да проводи и той до него посланницы за дано бы можилъ да го убѣди да ся остави отъ едно такова прошеніе, и да го укроти и умири. Избра убо и проводи едного отъ

нїнистры-ти си именемъ Бласїодора, кой-то бѣше много прїятель на Аетїя, едно съ сына Аетїева именемъ Карпїлїона. Тїи двоица посланници бѣхѫ добрѣ прїети отъ Атила, кой-то умилися отъ моленїя-та и представленїя-та имъ, скоиися вайсетинѣ да ся премири съ Валентїнїана, и ги испрати благодарны (2).

53 Слѣдъ това Атилъ си промѣни совсѣмъ языкъ-тъ къмъ Валентїнїана, и хванѫ да му показва голѣмѫ любовь и прїятелство. Той казваше че Валентїнїанъ немалъ отъ него по-вѣренъ прїятель, ни по-приверженъ слугѫ; че десница-та, войскы-ты и сичка-та му сила были готови да служатъ на Римляны-ты, и че само чакалъ время благопрїятно за да му покаже вещественно сичкото си къмъ него усердїе. Но все това было прелесть и обмана. Атилъ, кой-то, споредъ Іорнанда, былъ много хитръ, и преди да ся бїе оружїемъ обычалъ да ся бїе искуствомъ, искаше да залъже Валентїнїана съ еднѫ видимость мира, и да го пресни до гдѣ-то си събере войскы-ты и ся добрѣ приготви, съ намереніемъ да нападне послѣ нечаянно, и разбїе изведнъжъ и Римляны и Висиготѳы. Но за да не бы ся подозрѣли и едни-ти и други-ти отъ военны-ты му прїуготовленїя, писа Валентїнїану че има споръ само съсъ Висиготѳы-ты, и му ся моли да ся не мѣси на тоя споръ. „Висиготѳи-ти, каже, бѣхѫ наши подданници, и сѫ побѣгнѫли отъ наше-то владѣнїе; но мы не смы си оставили правдины-ты кои-то врьху имъ

имахмы. А освень това тіи сѫ бѣдственни и за Римско-то царство, защо, като сѫ напълнили востокъ и западъ съ грабителства-та си, населившеся въ области-ты кои-то Римляне-ти отъ своіѭ щедрость имъ сѫ подарили, не си дьржѫтъ длъжнѫ-тѫ къмъ нихъ вѣрность, но имъ ся приносятъ като врагове въ непрестаннѫ войнѫ. За това азъ искамъ да гы накажѫ и за васъ и за насъ.» Валентініану обаче това не му ся видѣ угодно, и отписа Унскому царю трудящися да му расправи «че Римляне-ти немахѫ никоіѭ причинѫ да ся плачатъ отъ Висиготѳы-ты, защо немахѫ съ тѣхъ никоіѭ враждѫ, а и да имахѫ, той самъ бѣ доволенъ да гы накаже; че напротивъ они живѣяхѫ въ Галліѭ подъ Римско-то покровителство, и ако бы да гы удари Атилъ, то ще каже че ще удари Римско-то царство; че най-послѣ онъ не бы можилъ да пойде на нихъ безъ да мине презъ Римскѫ-тѫ земліѭ, и безъ да преврати совсѣмъ онова царство, кому-то ся казваше служитель.» Атилъ никакъ не послуша тыя отвѣты и извиненія, и проповѣда че ще да тръгне незабавно. — Отъ другѫ странѫ онъ пращаше извѣстіе до Ѳеодориха да ся не грыже нищо че ще да стори воеваніе на Галліѭ, защо намѣреніе-то му е да му дойде на помощь противу Римляны-ты, за да сокруши иго-то имъ кое-то тежи на вратъ-тъ му, и да го направи истиненъ и независимъ краль.„ Помысли, каже, колко си пострадалъ да ся біешь съсъ тыя Римляны! тіи сѫ народъ мучителскый,

а ты да имашь союзничество съсъ такъвъ-зи народъ, ще каже да му бѫдешь истиненъ робъ. Соединися убо съ мене, и тога достойно ще ся наречемъ избавители міра.» Тія претворни пріятелски увѣренія дойдохѫ Готѳскому краю точно кога-то му бѣ дойшло и отъ Валентініана писмо кое-то казваше така: О мѫжъственнѣйшій между варвары-ты! на твоіѫ-тѫ изрядняѫ мѫдрость подобава да ся соединишь съ насъ противу того мучителя на Вселеннѫ-тѫ, кой-то иска да понуди Сичкыя-тъ Свѣтъ да му ся покори, и кой-то никакъ не ся гръже да търси праведны причины за да стори войнѫ, но почита за законно все що му ся види угодно. Той мѣри предпріятія-та си съ дължиняѫ-тѫ на рѫкѫ-тѫ си, и удовлетворява гордость-тѫ си съ безстидны ударенія. Безъ да почита никакъ правдинѫ-тѫ, повождася като врагъ на все що сѫществува . . . . Ты си силенъ оружіемъ; послушай негодованіе-то си, соединися съ насъ, и пріиди на помощь царству нашему, отъ кое-то ты дьржишь единѫ часть.» Като прочете тыя писма едно на друго противны, Ѳеодорихъ ся смути чрезвычайно, и извыка: О Римляне! испълнихѫ ся желанія-та вы! направихте Атила да бѫде и намъ непріятель!» Послѣ даде на Валентініановы-ты посланицы неопредѣлено слово за помощь, но намысли да остави Римляны-ты да ся утъкмятъ сами съ Атила, и да чака на мѣсто-то си Унны-ты, ако щѫтъ, да го ударятъ.— Между това Атилъ си готвяше скоро войскы-ты, и не

говоряше сѣкога, освень за Висиготѳы-ты; какъ-то ся видяше, намѣреніе-то му бѣше да нападне пьрво на Галліѭ, коѭ-то да покори, а послѣ да влѣзе и въ Італіѭ, гдѣ-то мысляше че му бѣ лесно да събори Римскыя-тъ царскы престолъ. Того ради и самъ Аетій, подозрѣвающися че пріятелски-ти му къмъ Римляны-ты увѣренія крыяхѫ нѣкоіѫ прелесть, не смѣя да остави Італіѭ (1).

54 Най-сетнѣ Атилъ тръгнѫ, (вѣроятно по Іаннуаріа л. 451, понеже дойде на Рина въ началѣ Марта,) съ еднѫ многочисленнѫ войскѫ, коя-то нѣкои казватъ че была до 500,000, а нѣкои до 700,000 души, събраны отъ сичкы-ты варварскы народы, т. е. Унны, Неѵры, Беллоноты, Гелоны, Бастарны, Турцилингы, Ругы, Бургунды, Ерулы, Гепиды, Остроготѳы, а на пѫть ся сбрахѫ съ нихъ и Куады, Маркомани, Ѳурінгіани, и Суеви. Тіи народи си имахѫ всяки свои-ты князи и Кральовы, кои-то вси обаче ся покорявахѫ на Атила и треперяхѫ подъ негово-то верховно владѣніе. Що-то имъ онъ повелѣваше, тіи требваше тутак-си да го испълнятъ. Стигаше онъ да имъ кимне съ главѫ-тѫ си, или да имъ мигне съ око-то си, и той-часъ тіи притичахѫ да попытатъ какво иска. Между толкова князи Атилъ отличаваше двоицѫ, кои-то и всегда выкаше на совѣтъ. Единый-тъ, Ардарикъ князь Гепидскый, бѣше при него на голѣмѫ почесть, защо бѣше много вѣренъ и мудръ; а другый-тъ, Валамиръ краль Остроготѳскый, бѣше такожде на почесть, защо

бѣше таинъ, искрененъ, и въ говорѧніе-то си сладъкъ. Съ Валамира наедно бѣхѫ и двама-та му братія Ѳеодемиръ, и Видемиръ, кои-то еднакво началствувахѫ на Остроготѳскѫ-тѫ войскѫ, ако и да бѣше краль тѣхенъ само братъ имъ Валамиръ. За тія троица князи, Готѳинъ Списатель Іорнандъ казва че были ужь по-благородни отъ Атила, кому-то тога слугувахѫ, защо происходили отъ славныя-тъ между нихъ Амалскый родъ (1). Тіи бѣхѫ наистинѫ сынове онаго Винифаріа, кого-то Бѣломиръ царь Унискый бѣ побѣдилъ и убилъ, а пріяли княжество-то надъ Остроготѳы-ты 40 години слѣдъ смьрть-тѫ Ѳорисмундовѫ, защо Ѳорисмундовъ сынъ Берисмундъ, небрежащи за Остроготѳы-ты защо-то ся покоревали на Унны-ты, оставилъ гы и отишьлъ на Западъ при Висиготѳы-ты уже царствующы въ полуденнѫ-тѫ Галліѭ (2).

55 Ветхи-ти списатели не ны казватъ презъ кой пѫть минѫлъ Атилъ за да влѣзе въ Галліѭ; а отъ новы-ты най-вѣроятно мысли Шепфлінъ (1) кой-то казва че вьрвѣлъ по край Дунавъ-тъ до Рина, и че минѫлъ тѫ-зи рѣкѫ при езере-то Констанціѭ. Нѣкои-си даже пишатъ че си раздѣлилъ войнства-та на двѣ тѣла, отъ кои-то едно-то вьрвѣло по десныя-тъ брегъ на Дунавъ-тъ, гдѣ-то Римляне-ти имахѫ направены единъ хубавъ пѫть и сямъ тамъ нѣкои крѣпости составляемы помного-то отъ единъ стълпъ (кулѫ) съсъ войны, за кои-то крѣпости казва Прокопій (2), че Атилъ като минувалъ, съборилъ гы сичкы-ты; а друго-

то вьрвѣло по левыя-тъ Дунавскы брегъ, и пребирало по пѧть колко-то Куады и Маркомины бѣхѫ остали въ Западны-ты Карпаѳскы планины, и Суевы въ Черниѫ-тѫ горѫ; а и два-та тія тѣла ся соединили пакъ на Дунавскы-ты изворы, и ся запрѣли близо при пространниѫ-тѫ Нерцинійскѫ горѫ, отъ дрьвія-та на коіѫ-то можахѫ да си направятъ и преготвятъ все що имъ бѣше потребно за да ся пренесѫтъ презъ Ринѫ въ Галліѭ. Франци-ти кои-то обитавахѫ отъ сямъ Рина, покрай рѣкѫ-тѫ Никеръ (3), испѫдихѫ вѣроятно, или убихѫ младыя-тъ си оный краль, кого-то имъ бѣхѫ поставили Римляне-ти, и пріявше Атила, кой-то имъ идяше сега съ едно толкова страшно предстателство, покорихѫ му ся совершено, и ся соединихѫ съ войскы-ты му. Ѳурінгійски-ти племена, и отъ-сямъ-Ринскы-ты Бургунди сторихѫ такожде. Но отвьдь-Рински-ти Бургунди съ своего краля Гондикаріа поискахѫ да ся упрѫтъ на Унны-ты, и да гы не пущатъ да минѫтъ Рина; но тая смѣлость не имъ ползова нищо, но быхѫ поразени, разбити и посѣчени. Унни-ти минѫхѫ Рина, вѣроятно презъ много мѣста, и влѣзохѫ въ Галліѭ. Атилъ, съгласно съ планъ-тъ, кой-то си бѣше начерталъ, извади проповѣдь по сичкѫ Галліѭ, че иде като пріятель на Римляны-ты, и само за да накаже Висиготѳы-ты защо были негови подданници побѣгнѫли, и Римляномъ непріятели; че за това Галли-ти като Римски подданници, требваше добрѣ да го пріемнѫтъ като своего спасителя

и като едного отъ Римскы-ты военачалницы. Нѣкои-си градове го послушахѫ и му ся предадохѫ, а нѣкои-си му ся упрѣхѫ, но быхѫ силою превзяти и разорени отъ Унны-ты. Така градове-ти Августа-Рауріка, Віндоніса, и Аргентоварія, быхѫ совсѣмъ съборени и развалени, а отъ развалины-ты имъ ся породихѫ по-сетнѣ Балъ, Віндишь, и Колмаръ, кои-то ся направихѫ близо при нихъ. Страсбургъ (Argentoratum), Спиръ (Nemotes), Вормсъ (Vangionis), и Майансъ (Mogontiacum), паднахѫ еднакво единъ слѣдъ другы въ рѫцѣ-ты на Унны-ты. Тонгръ (Tungri), Аррасъ (Atrebates), и Вермандійскый-тъ главный градъ (Augusta Veromandiorum), имахѫ истѫ-тѫ участь. Тревъ (Augusta Treviorum), ветха-та Галлійска столица, бы еднакво разорена. Атилъ като остави Тревъ дойде та осади Метзъ (Metae или Divodurum), градъ много укрѣпенъ, кой-то дьржеше главны-ты Галлійскы пѫтища. Но като го би нѣколико дни съ неусовершены-ты си градобитны махины, и видѣ че не ще може да му стори нищо, защо стѣны-ты му бѣхѫ много ягкы, остави го, и отиде да разори крѣпость-тѫ Скарпонѫ лежащѫіѫ четыренадесять міля далечь отъ Метзъ, а отъ тамо проводи та завладѣ и изгори Тулъ (Tullum) и Діеусъ (Decem pagi). Между това чу че Метзскы-ты стѣны, кои-то ся бѣхѫ поколебали отъ махины-ты, напрасно ся съборили на едно мѣсто. Той-часъ ся качи на конь, и дойде съ войскѫ-тѫ си нощіѫ на Метзъ, въ сѫбботѫ срѣщо недѣлѫ 8 Апріллія,

въ кой-то день бѣше тогази Въскресеніе, влѣзе въ градъ-тъ кога-то жители-ти съ Архіерея-тъ и священницы-ты си бѣхѫ ся събрали въ церквѫ, улови живъ Архіерея-тъ, изби сичкы-ты священницы, а жители-ти погинѫхѫ или отъ мечь или отъ огнь, защо запали и изгори градъ-тъ, безъ да остане друго нищо, освень еднѫ церквѫ Святаго первомученика и архідіакона Стефана. Отъ тамъ Атилъ отиде въ Реймсъ (Reims, Remi, или Durocortorum), великѫ и славнѫ столицѫ на Ремы-ты, коіѭ-то намѣри почти пустѫ, защо жители-ти ѝ ся бѣхѫ разбѣгали, освень епіскопъ-тъ Нікасія, кой-то съ малцинѫ ся бѣше затворилъ въ градъ-тъ, и чакаше да стане воля-та Божія. Унни-ти сокрушивше двери-ты, влѣзохѫ въ тоя градъ, убихѫ епіскопъ-тъ, сестрѫ му Евтропіѭ, коя-то бѣше много красна, и другы кои-то бѣхѫ дошли на срѣщѫ имъ. Того епіскопа Нікасія уважихѫ послѣ и прославихѫ жители-ти като мученика, въздигнѫхѫ му памятникъ, и Французи-ти го празднуватъ и до днесъ въ церквы-ты си подъ именемъ Святаго Нікасія. Но то е напраздно, защо Атилъ не гоняше вѣрѫ-тѫ на жители-ты, и ако убиваше нѣкога и архіереи или священницы отъ непріятели-ты си, това го правяше, защо-то тѣхъ по-вече-то намѣряше главатари на жители-ты кои-то му ся во брапѣхъ противяхѫ. Отъ другѫ странѫ, Атилъ имаше въ войскы-ты си, какъ-то видѣхмы, различны народы съсъ различны нравы, и нѣкои отъ нихъ можахѫ да иматъ и особно от-

мьстителны и пристрастны чувства или къмъ Галлы-ты или къмъ Францы-ты, кои-то владѣяхѫ тога-зи въ сѣвернѫ-тѫ Галлiѭ. Така Турiнгiйцити, на примѣръ, кои-то дойдохѫ въ землѭ-тѫ на Салiйскы-ты Францы, слѣдъ побѣгванiе-то на краля имъ Шилперика и на войскѫ-тѫ имъ, сторихѫ на останѫли-ты имъ жены, дѣца, и старцы злины и пакости неуслышаны. Было какъ было, Атиловы-ты войскы, на толкова части раздѣлены, тичахѫ на вредъ по сѣвернѫ-тѫ Галлiѭ отъ горѫ-тѫ Юра даже до Океана, и носяхѫ мечь и огнь гдѣ-то срѣщахѫ противницы. Въ едно отъ тыя тѣхны теченiя реченый-тъ Франскый Краль Шилперикъ, сынъ Мервига или Меровея, младъ на шестьнадесять годины, като бѣгаше съ майкѫ си, уловися съ неiѫ наедно отъ нѣколико Уннскы конницы, но като го закарвахѫ на робство, избавися отъ едного благороднаго и храбраго Френеца именемъ Вiомада. Атилъ гледаше съ нерадо сърдце продълженiе-то на тыя опустошенiя и грабежи, кои-то му распръснувахѫ войскы-ты и му губяхѫ многоцѣнно-то время, кое-то му бѣше потребно за испълненiе-то на войнскыя-тъ му планъ; но гы търпяше по нуждѫ за да му ся хранятъ войскы-ты, или за да прiиматъ дерзость. Между това сичка Галлiя, а наипаче Белгiйскы-ты областы, бѣхѫ ся много устрашили. Сѣкы бѣгаше, или ся каняше да бѣга предъ тѫ-зи Уннскѫ бурiѭ; Сѣкы бързаше да си скрые хранѫ-тѫ, злато-то, и движимы-ты вещи, а гладъ на сѣкъдѣ послѣдуваше.

Селачи-ти тичахѫ да ся затворятъ въ градовы-ты, безъ да намѣрятъ и тамъ по-много безопасность. Жители-ти на поле-то бѣгахѫ по горы-ты; лѣси-ти ся напълнихѫ съ селачи, кои-то гледахѫ кой да превари по-напредь да ся пѫхне въ нѣкоіѭ градскѫ дупкѫ; приморски или прирѣчни-ти жители стоахѫ готови съ судна-та си да ся преселятъ съ челяди-ты и съ имѣнія-та си тамъ гдѣ-то имъ ся виждаше по-малко страшно. Така и жители-ти на Лутеціѭ (Парисъ) преустрашени готвяхѫ ся и тіи да ся разбѣгатъ, и щяхѫ наистинѫ да си оставятъ градъ-тъ, ако не бѣше ги въспрѣла една дѣвица калугерка именемъ Геновефа, коѭ-то и до днесь іѫ почитатъ за святкыніѭ Французи-ти подъ именемъ *Свята Геневіева*, увѣряваюцци гы положително и пророчествующи во имя Божіе че Унни-ти нема да дойдѫтъ на Лутеціѭ, ако бы Лутеціане-ти да ся покаіѫтъ отъ грѣховы-ты си; и така ся случи: Атилъ минѫ рѣкѫ Сейнѫ (Сѣкуанѫ) на друго мѣсто, и отиде та осади града Орлеана (1).

56 Намѣреніе-то на Унискыя-тъ царь не бѣше да предаде Галліѭ на единъ общъ огнь. Той обычаше да напада нечаянно на враговы-ты си, и думаше часто че удареніе-то принадлежи на кой-то е по-юнакъ. Освень това, напрасни-ти и бързи-ти воеванія бѣхѫ естественни на неговы-ты войскы. Планъ-тъ му, кого-то бѣ начерталъ и рѣшилъ іоще отъ първыя-тъ день, бѣше да върви право на полуденнѫ-тѫ Галліѭ, за да извлече

Висиготѳы-ты вънъ изъ ограды-ты имъ, и да гы сокруши, преди Римскы-ты войскы (кои-то знаяше че бѣхѫ іоще въ Італіѩ) да имъ дойдѫтъ на помощь. А послѣ, като истребяше Висиготѳы-ты, да пойде срѣщо Аетія, и да го удари на исхожденіе-то му отъ Алпскы-ты планины. Колко-то за Бургунды-ты и Францы-ты, тѣхъ онъ гы не четяше за много нѣщо, като бѣ уже побѣдилъ пьрвы-ты, и като бѣ видѣлъ да бѣгатъ вторы-ты. Вьрвежъ-тъ му отъ Метзъ открываше той-зи планъ на видѣлы-ты очи. Два пѫтя водяхѫ отъ той-зи градъ на полуденнѫ-тѫ Галліѩ; единый-тъ минуваше презъ Лангръ, Шалон-на-Саона, и Лѵонъ, и слазяше послѣ презъ Ронскѫ-тѫ юдоль; вторый-тъ минуваше презъ Реймсъ, Троя, и Орлеанъ. Пьрвый-тъ, совсѣмъ гористъ, водяше презъ мѣста, въ кои-то многочисленна конница не можаше ни да ся развые ни да намѣри храниѫ; вторый-тъ караше презъ страниѫ равниѫ и отворениѫ, коя-то ся продължаваше даже и отвьдь Лоарѫ рѣкѫ въ поленн-ты на Солоніѩ (Sologne) и на Берру. Атилъ, кой-то знаяше добрѣ сѣкога страны-ты, на кои-то искаше да закара войниѫ-тѫ, избра вторыятъ той-зи пѫть. Онъ смѣташе даже да презьмне безъ битвѫ Орлеана, защо имаше тайны согласія съ началникъ-тъ или краль-тъ на Аланы-ты, кои-то бѣхѫ населени при Солоніѩ, и наредени да пазятъ минуваніе-то на рѣкѫ-тѫ Лоарѫ. Той началникъ, именемъ Сангибанъ, като немощенъ и страхливъ, бѣше ся или уплашилъ отъ Атиловы-

ты угроженія, или закупилъ отъ обѣщанія-та му, защо Атилъ имаше вредъ человѣцы, кои-то работяхѫ за него или като проводени или като согледници (чашити). Освень това, Галлійски-ти Алане, бывше по-преди Унски подданници, бояхѫ ся да ся откажѫтъ отъ нихъ, като гледахѫ че тіи идяхѫ уже и силны-ты Висиготѳы да търсятъ като свои побѣгнѫлы робы. Тыя мысли направихѫ Аланскыя-тъ той-зи краль да ся согласи за да предаде Орлеанъ на Атиловы-ты войскы. Унскый-тъ убо царь имаше благословны причины за да бърза да пойде на Орлеанъ. За това свыка и прибра крыла-та на войскы-ты си, и гы насочи сичкы-ты къмъ това управленіе, за кое-то и отъ Реймсъ на татакъ сички-ти грабежи престанахѫ. Така Унни-ти минѫхѫ презъ Шалонъ-на-Марнъ, Троіѭ, и Сенсъ (Sens), безъ да докачатъ никого и нищо въ тыя градовы. А колко и да бързаше Атилъ, войска-та му, като влачаше подиріѭ си и толкова кола, не можаше да мине 336 миля що има отъ Метзъ до Орлеанъ за по-малко отъ двадесять дни. Така тръгнѫвъ на 9 или 10 Апрілліа отъ Метзъ, дойде на Орлеанъ въ начало на Маіа.

57 До тога-зи ни Римляне ни Висиготѳи не бѣхѫ ся ни поклатили отъ мѣста-та си за противу Унны-ты, и това бѣше плодъ на Атиловѫ-тѫ політікѫ, кой-то лъжаше пьрвы-ты и вторы-ты че намѣреніе-то му было само противу другы-ты, а въ исто-то время имъ даваше и доволно подозрѣніе и страхъ че може бы да пойде противу нихъ,

като да сѣдятъ да пазятъ сами себе. Особливо Валентініанъ, до гдѣ го бѣше страхъ че Атилъ, като отхождаше на западъ и казваше че войната му е съ Висиготѳы-ты, негли правяше това отъ лукавство за да бы нечаянно нападнѫлъ на Італіѭ, държаше разумно отъ самъ Алпы-ты и Римскы-ты легеоны, и военачалника Аетія, кой-то самъ чиняше еднѫ войскѫ. Послѣ като чу че Унни-ти минѫли Рина, онъ пакъ видѣ за разумно да удържи при себе по-много-то отъ войскы-ты си, и испрати само Аетія съ малко войскѫ на Галлійскы-ты области, мысляще че задъ Алпы-ты онъ щеше да намѣри доволно войскы, наипаче между союзницы-ты свои Висиготѳы. Но кога-то Аетій минѫ въ Галлію, и дойде до града Арли (Arly), уплашися видѣвъ отъ близо лошево-то состояніе на оныя мѣста: Бургунды-ты сирѣчь побѣждены и покорены, Аланы-ты почти явны предатели, и Висиготѳы-ты рѣшены да си сѣдятъ въ ополченія-та. Аетій, кой-то най-много ся надѣяше на тыя послѣдны-ты, мѫчися всякымъ образомъ да предума краль-тъ имъ Ѳеодориха да ся соедини съ него противу Унны-ты; но никоя причина, никое угроженіе, никоя молба не можихѫ да му умегчатъ утвьрдѣлыя-тъ духъ. Напусто Аетій му расправяше че това негово поведеніе, какво бы да было слѣдствіе-то на войнѫ-тѫ, щеше пакъ врьху му и врьхъ народъ-тъ му да падне: «Ако ся навыѭтъ Римляне-ти, казваше му, Атилъ побѣдитель ще дойде іоще по-силенъ противу васъ, и віи,

оставени отъ прочіїѫ-тѫ Галліїѫ, не ще можете да му стоите на срѣщѫ; ако ли Римляне-ти навлятъ съ помощь-тѫ на другы-ты свои союзницы, то честь-та на побѣдѫ-тѫ ще да бѫде тѣхна, а отдѣленіе-то на Висиготѳы-ты не ще ся почете за разумность, но за страхливость.» На тыя толкова убѣдителны словеса Ѳеодорихъ не отговаряше друго, освень онова що бѣ отговорилъ и на Валентініановы-ты посланницы (1), сирѣчь: «Римляне-ти сами волею привлекохѫ па себе и на насъ зло-то що ны угрожава; нека ся убо избавятъ пакъ сами какъ-то могѫтъ.» Обаче само-то Аетіево присѫтствіе бѣ привело въ Галліїѫ надеждѫ и дерзновеніе, и вси, Галли благородни и селачи, Франци, Рипуари и Саліани, Арморікани, Бургунди, Саксони, Алани, Лети, Суеви, Сармати, и Тайфали, стекохѫся при него отъ сѣкадѣ, и му дадохѫ съ военнѫ-тѫ си ревность доволно душѫ и сърдце.

58 Но отсѫтствіе-то на Висиготѳы-ты причиняваше му пакъ голѣмѫ печаль и грыжѫ, за това деніѫ и нощіѫ мысляше какъ до гы предума и привлече. Най-сетнѣ намысли да прати до Ѳеодориха единъ человѣкъ, кой-то ся надѣяше че непремѣнно ще свърши работѫ, и тъй станѫ. Той человѣкъ бѣше Мецилій Авитъ (Mecilius Avitus), Римлянинъ благороденъ и сенаторъ, изъ града Арверніїѫ (Auvergne) въ полуденнѫ-тѫ Галліїѫ, кой-то, много богатъ, бѣше и много ученъ, и Ѳеодорихъ особливо го толкова на почесть имаше,

що, колчемъ му дохождаше на Дворъ-тъ, немаше гдѣ да го турне. Совѣтувашеся отъ него за много работы, и особно за въспитаніе-то и изученіе-то на сыновы-ты си, кои-то бѣхѫ шесть. На той-зи мѫжъ убо погледнѫ Аетій, и той-часъ станѫ та отиде на домъ-тъ му, и като влѣзе, «Здравствуй, му рече, о Авите. Азъ идѫ днесь да ти ся моліѫ нѣщо, но то не е за тебе нѣкоя голѣма слава. Тіе-зи варвари Висиготѳи, що сѣдятъ тука близо, не видятъ освень съ твои-ты очи, и не слушатъ освень съ твои-ты уши. Ты ако имъ речешь да излѣзѫтъ, излазятъ. Направи гы убо да излѣзѫтъ. Какъ-то другочь ты гы бѣше накаралъ да сторятъ миръ (1), тъй и сега гы накарай да сторятъ войнѫ.» Тая тънка и ласкателна похвала угоди изрядно на Авита, и одолженъ отъ другѫ странѫ отъ почесть-тѫ що му тъй струваше предъ очи-ты на сичкы-ты единъ толкова голѣмъ мѫжъ, какъвъ-то бѣше Аетій, отиде при Ѳеодориха, представи му колко вредителна можаше и за него да стане недѣятелность-та му, рече какъ Атилъ гледаше да раздѣли Римляны-ты отъ Висиготѳы-ты, само за да гы порази по-лесно и двоицѫ-тѫ, и за доказателство показа му писмо-то що бѣ онъ писалъ на Валентініана (2). Послѣ, «виждь, му рече, сега колко увѣреніе трѣба да имашь въ Атиловы-ты думы; явно е че ще загинешь, ако речешь да повѣрвашь единъ толкова вѣроломенъ и лютъ варваринъ като него. Що могѫтъ Готѳити да ся надѣѭтъ отъ Унны-ты, кога-то тіи пьр-

во сѫ были жертва на тѣхнѫ-тѫ свирѣпость? Дивый-тъ той народъ не ся ли е първо показалъ на Европа съ Готѳскѫ-тѫ кръвь облеянъ? Недѣй ся убо лъга, о княже; ты си естественный врагъ на Унны-ты, защо толкова зло що вы сѫ они сторили, никога не имъ прощава да вы оставятъ мирны. Тіи като сѫ испѫдили бащы-ты вы отъ Дунавскы-ты бреговы, сега идѫтъ да вы гонятъ даже до въ Галліѭ, защо ищѫтъ совершено да истребятъ народъ-тъ вы.» Убѣдився отъ тыя думы храбрый Ѳеодорихъ, и разумѣвъ че Атилъ го лъжаше, отговори Авиту «че побѣды-ты на того-ва кръвожаднаго завоевателя не му давахѫ страхъ, и че ако той ся гордѣе че побѣдилъ толкова горды народы, знаѭтъ и Готѳи-ти да ся біѭтъ съ гордихъ.» Така Авитъ улучи совершено и той-зи пѫть въ посланіе-то си, и Ѳеодорихъ, събравъ незабавно еднѫ многочисленнѫ войскѫ, отиде на Арлѫ при Аетія та ся соедини съ Римляны-ты, водя съ себе и двоицѫ отъ сыновы-ты си, Ѳоримунда и Ѳеодорика. Много ся зарадвахѫ тіи като гы видѣхѫ, и Аетій, имѣя уже почти равночисленны съ Атиловы-ты войскы, немаше веке сомнѣніе че ще да навые (3).

59 Между това Орлеанскый епіскопъ Аніанъ, кого то Французи-ти почитатъ и до днесь като святецъ, подъ имя Святый Аніанъ (Saint Agnan), като чу че Унни-ти идѫтъ, и усѣти че Аланскый-тъ воевода Сангибанъ, кого-то бѣхѫ поставили Римляне-ти да пази тоя градъ, мысляше да

и пратаде на Хунна [illegible] за прѣка себе си градъ-ть нападнѣ. Затова градъ-ть двери бѣхѣ не пусне Сантибана да влѣзе вѣтре съ Хунни-те, попрани и разрушѣ градъ-ть отъ основа и повелѣ-то Хунна кожи да лѣтуръ. А съ пастуси да ся ходе и да ложе добра пратиу Хунни-те що бѣхѣ дошли да бранѣтъ Сантибана: защо по нѣко время хунгари-те пак пак нападнѣхѣ и войнствуваше съ Хунни-те обстоятелства по тая страна. Послѣ отиде на Дунавъ, изрѣдъ съ Аетія, могъ-ти войски тая страна, и ту ся помѣли да дойде скоро на помощь Бурдиу, защо, даже, въ градъ-ть кожа тамо хранѣ, и ако не пристигнете до 14 Іуни, нѣмъ-ть ще да ги погълне сѣдъ-ть. Аетій ту ся крене, и той ся заходи пакъ скоро на Орлеанъ. Сѣдъ малко дойде Атилъ и осади градъ-ть съ мѣжны-те си, удари го силно много пати съ отъ-бити-те машини, кои-то бѣхѣ готови въ употребленіе, но не можѣ да ги стори нищо, защо стѣны-те бѣхѣ якы, и отъ вѣтре ся бранѣхѣ добръ. Унни-те хвалѣхѣ тогава да стрѣлятъ съ лѣкоты-те, кои-то никои други не знаѣхѣ като нихъ искусно да употребляватъ, и направѣхѣ да вали непрестанно градъ отъ стрѣлы кои-то причинѣхѣ на граждани-те голѣмо зло. Тіи неко по стѣнѣхѣ да ся подадѣтъ на крѣпостны-те зѣби, защо си той-часъ убивахѣ. Въ тыя печалны обстоятелства епіскопъ-тъ, за да ободри граждани-те кои-то уже хващахѣ да си загубватъ дерзость-та, сотвори верху стѣны-те литаніи съ

церковны-ты мощи, и жители-ти вси кланяющеся моляхѫ съ сльзи Бога да имъ проводи помощь. Но помощь отъ нигдѣ не дохождаше, и граждане-ти уже отчаяни хванѫхѫ да гълчатъ противу епіскопъ-тъ че гы былъ излъгалъ какъ Римляне-ти щели да имъ дойдѫтъ на помощь. Аніанъ найсетнѣ хванѫ и самъ да ся отчаева. Тога-зи удари единъ силенъ дъждъ, дѣто сѣкаше человѣкъ че бѣхѫ ся отворили небѣсни-ти хляби. Той дъждъ държе три дни, и презъ тыя дни Унни-ти по нуждѫ престанѫхѫ да біятъ градъ-тъ. Ползовавшеся отъ това обстоятелство, граждане-ти сотворихѫ совѣтъ, въ кой-то слѣдъ много размышленія рѣшихѫ да ся предадѫтъ, и пратихѫ къ Атилу епіскопъ-тъ да му каже съ каквы условія желаѭтъ да му отворятъ градскы-ты врата. Атилъ прія епіскопъ-тъ; но чтомъ чу да му говори за условія, разгнѣвився распѫди го, и го направи да си влѣзи растреперанъ. А наутре отъ сутреньтѫ повелѣ да ударятъ іоще по-силно и по-стремително градъ-тъ, и така искъртихѫ двери-ти градскы, и ся устремихѫ вѫтре на купъ. Тогава жители-ти ся разбѣгахѫ да ся скрыятъ кои гдѣ-то можихѫ, а Унни-ти като завладѣхѫ градъ-тъ, понеже бѣхѫ ся раздражили за упорно-то му сопротивленіе, распръсиѫхѫ ся изъ вътрѣ да го плѣнятъ, хванѫхѫ да ловятъ и да робятъ жителиты, и да имъ грабятъ въ кѫщія-та все що найѣряхѫ, безъ да зьмнѫтъ никоіѫ мѣркѫ за осторожность отъ отвънъ. Напрасно, чу ся выкъ и

трясъкъ отъ другѫ-тѫ странѫ на градъ-тъ, отъ кого-то граждане-ти пріяхѫ дерзость, а Унни-ти ся убояхѫ. То бѣше Аетій и Ѳеодорихъ, кои-то идяхѫ на помощь съсъ свои-ты войскы. Атилъ, ако и да ся казваше непобѣдимъ, обаче тогава бѣ сторилъ единѫ голѣмѫ погрѣшкѫ, дѣто не бѣше положилъ никоѭ стражѫ за да пази, и да му каже съсъ время че идѫтъ непріятели. Така Римляне и Висиготѳи бѣхѫ станѣли отъ Арлѫ, минѫли презъ сичкѫ-тѫ полуденнѫ Галліѭ, и дошли на Орлеанъ, безъ да гы усѣтятъ никакъ Унни-ти. А тога-зи като гы видѣхѫ тъй нечаянно че дошли, втурнѫхѫ ся да гы посрѣшнѫтъ, кога-то они бѣхѫ уже минѫли мостъ-тъ и щяхѫ да влѣзѫтъ въ градъ-тъ, и ся ударихѫ тамо съ нихъ на Лоарскы-ты бреговы; но като бѣхѫ непреготвени за единѫ такъва нечаяннѫ и силнѫ борбѫ и безчинно управляеми, побѣдихѫся и ся принудихѫ да ся повърнѫтъ назадъ. Римляне-ти гы потирихѫ въ градъ-тъ, гдѣ-то гы пакъ ударихѫ силно въ улицы-ты, и помагаеми отъ жители-ты, кои-то бѣхѫ зели дерзновеніе и хвърляхѫ врьху имъ камени изъ прозорцы-ты, смутихѫ и залисахѫ гы толкова, що Атилъ, видѣвъ че немаше какво да стори освень да ся дръпне на вънъ отъ градъ-тъ, даде заповѣдь на войскы-ты си да ся теглятъ. Но много Унни погинѫхѫ въ това злощастно сраженіе, и іоще по-много ся уловихѫ роби. Това станѫ точно на 14 Іуніа, до кой-то день Аетій ся бѣше обѣщалъ епіскопу Аніану да дойде въ

помощь на Орлеанъ, и даде поводъ на тыя жители да празднуватъ за много время 14-тъ день Іуніа като едно Божіе чудо, кое-то гы избави отъ единѫ явнѫ погыбель. Атилъ же, видѣвъ че, спорядъ множество-то на Римскы-ты войскы, и спорядъ неугодность-тѫ на мѣсто-то кое-то като гористо никакъ не помагаше на конницѫ-тѫ му, бѣше му совсѣмъ безполезно да стори ново сраженіе съ нихъ, дигнѫ войскы-ты си презъ нощь-тѫ, и ся вырнѫ назадь по Белгійскыя-тъ пѫть, презъ кого-то бѣше дошьлъ (1).

60 Аетій и Ѳеодорихъ тръгнѫхѫ и тіи подиріѫ му, безъ да му докачатъ обаче войскы-ты, защо мысляхѫ че бѣше по-добрѣ за нихъ да могѫтъ да го искаратъ безъ битвѫ изъ земліѫ-тѫ на Римско-то царство, нежели да сторятъ съ него сраженіе на кое-то слѣдствія-та можахѫ да имъ бѫдѫтъ вредителни. Атилъ, отъ своіѫ странѫ, не ся запираше нигдѣ, нито оставяше войскы-ты си да правятъ грабежи по пѫть-тъ, освень колко-то имъ бѣше потребно за яденіе. Отъ бързаше да стигне на *Каталаунскы-ты* полета или *Мауріакскы-ты* равнины въ область-тѫ Кампаніѫ (Champagne), кои-то, дълги до пятьдесять леугы, и широки до тридесять и пять (1), опредѣлявятся на сѣверъ и востокъ отъ единъ круговитъ редъ на высокы горы, Арденны-ты, Восгы-ты, и Юрѫ. Тыя горы не можахѫ да ся минѫтъ на къмъ Белгіѫ и долняго Рина, освень презъ бѣдственны-ты Арденскы тѣснины на сѣверовостокъ,

и презъ горы ты Восгы и Юржь на юговостокъ. За това Атилъ бързаше да стигне на тыя полета, за да има отъ оныя страны возможность за здраво и безопасно дръпваніе, ако бы да го пристигнжтъ и ударятъ Римляне-ти. Най-сетнѣ дойде на тыя полета, гдѣ-то и ся запрѣ, остави за стражжь отъ задіжь си Гепиды-ты при рѣкжь-тжь Аубжь. Аетій пристигнжь и той тамо съ войскы-ты си, и предня-та му стража, составляемая отъ Франкы, на кои-то воевода бѣще Меровей, дойде та ся удари съ Гепиды-ты, кои-то пазяхжь минуваніе-то на рѣкжь-тжь Аубжь. Удареніе-то станжь презъ нощь-тжь, и двѣ-тѣ тія войнски отдѣленія ся бихжь въ темнинжь-тжь толкова упорно, що наутре ся видѣхжь паднжли и отъ двѣ-ты страны до 15,000 человѣцы умрѣли или наранени (2). Ардарихъ преведе осталы-ты си Гепиды презъ Аубжь, и ся соедини съ голѣмжь-тжь Уннскжь войскжь, коя-то него день влѣзе во града Шалона. Атилъ ся рѣши тогава да стори съ Римляны-ты еднжь голѣмжь битвжь, и ся надѣяше че равнини-ти на това мѣсто, коя-то бѣше много способна за движеніе-то на конницы-ты му, щяше да му помогне. Но преди да въспріемне едно толкова голѣмо и сжществително дѣло, поиска, спорядъ тогашныя тъ Уннскы обычай, да ся совѣтова пьрво отъ гадатели-ты си. Они, заклавше нѣколико овцы, прегледахжь имъ утробы-ты и плешкы-ты отъ месо очистены, и отъ расположеніе-то на жилы-ты или рѣзскы-ты на тыя плешкы, пророкувахжь що щяше

да ся случи, добро или зло (3). Обадихѫ убо на Атила « че главный-тъ предводитель на непріятели-ты щялъ да ся убіе, и че съсъ смьрть-тѫ си щялъ да очерни побѣдѫ тѫ коя-то щяла да имъ остане » (4). Отъ това пророчество Атилъ разумѣ че непріятели-ти щели да навыятъ, но че Аетій, кой-то бѣше главный военачалникъ на Римскы-ты войскы, щялъ да погине. Помысли убо че то му стига, защо безъ Аетія лесно бы можилъ послѣ да побѣди сичкы-ты си непріятели, и да си испълни політіческы-ты намѣренія. Рѣшися слѣдователно да ся удари съ Римляны-ты, и ся приготви колко-то можи добрѣ за това сраженіе. Но за да не бы му станѫла вреда-та голѣма, и да бы можилъ ако ся навые, да ся дръпне по-лесно въ тьмнинѫ-тѫ, намысли да захване битвѫ-тѫ надвечерь. Между това, понеже на десно отъ Унны-ты и на лѣво отъ Римляны-ты имаше едно высоко мѣсто, кое-то бѣше полезно и на двѣ-ты страны за наблюденіе, Атилъ проводи нѣколико отъ конницы-ты си за да го завладѣе. Но Аетій, кой-то бѣ по-близо, превари та проводи отъ своіѫ страниѫ Ѳорісмонда сына Ѳеодоріхова съ едно тѣло отъ Висиготѳскы конницы, кои-то, като възлѣзохѫ по-скоро на върхъ-тъ на мѣсто-то, ударихѫ Унны-ты на долу изъ стрьмнинѫ-тѫ, и гы наго-нихѫ безъ мѫкѫ (5).

61 Атилъ, видѣвъ войскы-ты си удивлены за това побѣжденіе, кое-то можехѫ да пріемнѫтъ като едно лошаво предзнаменованіе, събра около си

най-предны-ты свои чиновницы, и имъ стори едно
такова слово, кое-то Іорнандъ приказва какъ-то
го пріялъ изъ уста отъ приказаніе-то на Готѳы-
ты: « О храбрыи и непобѣдимыи мои ратници!
« Слѣдъ толкова побѣды, що сте съ мене надъ
« толко народы направили, было бы глупость отъ
« моіѫ страиѫ да искамъ сега да вы одушевля-
« вамъ и поощрявамъ съ думы, като че не быхте
« вы знаили да ся біете. Отъ такыва поощренія
« може да има потребѫ единъ новъ восначалникъ,
« или една неопытна войска. А ваши-ти всегда-
« шни обученія сѫ въ войнѫ-тѫ, и ваша-та най-
« сладка страсть отмыщеніе-то. Сладко е наисти-
« нѫ да си отмьсти человѣкъ на враговы-ты.
« ваши-ти врагове. Ударѣте гы юнашкы, и по-
« сѣкше принесете гы като въ жертвѫ на ваши-
« ты дружинѫ, кои-то сѫ они съ измамѫ умьр-
« твили. Тука храбрость-та вы нема вищо да ся
« бои отъ тѣхнѫ-тѫ измамѫ и отъ тѣхно-то лу-
« кавство. Тіа широки полета не могѫтъ да скры-
« іѫтъ отъ очи-ты вы никоіѫ засадѫ; тука е все
« открыто и все оздравено за храбрость-тѫ. Ка-
« ква е тая войска, съ коіѫ-то ще ся біете?
« Една сбирщина отъ народы немощны и слабы
« като жены, кои-то ся боятъ едни отъ другы, и
« ся мразятъ помежду си, кои-то желаіѫтъ едни
« на другы пагубѫ-тѫ, и кои-то сѫ съсахѫ и
« деряхѫ съ войнѫ помежду си, преди да ся сое-
« динятъ и совокупятъ отъ страхъ отъ ваши-ты
« оружія. Тіи уже трепержтъ преди іоще да ся

« ударятъ съ васъ, и отъ страхъ тичатъ да ся
« укрѣпятъ на онѫіѭ высочинѫ; раскаяни че ся
« увлекли въ тыя равнины, търсятъ сега мѣста
« високы, дѣ-то да гы не стигатъ ваши-ти стрѣ-
« лы; ако бы было възможно, тіи быхѫ ся ка-
« качили и на облацы-ты за това. Ніи знаемы как-
« ви сѫ Римляне-ти: мене не мя е страхъ освень
« отъ скоро-то имъ побѣгваніе; защо тіи обычатъ
« да бѣгатъ, не казвамъ чтомъ гы ударятъ, но
« чтомъ ся дигне прахъ-тъ на удареніе-то. Не
« имъ давайте время да ся наредятъ на битвѫ,
« но хвьрлѣтеся юнашкы врьхъ полковы-ты и
« врьхъ конницы-ты имъ, и безъ да ся запрете
« на нихъ като гы побѣдите, затечѣте ся верху
« Аланы-ты, и устремитеся на Висиготеы-ты:
« тѣхъ само трѣба да поразите, защо тіи сѫ
« жилы-ты на тѫ-зи войскѫ, и съ тѣхъ наедно
« ще паднѫтъ сички-ти: защо, кога жилы-ты ся
« пресѣкѫтъ, членове-ти падатъ отъ самосебе си,
« и тѣло-то не може да стои право, кога му ся
« истръгнѫтъ кости-ты. Покажѣте си убо сьрдца-
« та, и разгънѣте си обычайнѫ-тѫ ярость. Като
« Унни, покажѣте си рѣшителность-тѫ и юначе-
« ство-то. Кой-то отъ васъ ся нарани, да гледа
« да убіе сопротивникъ-тъ си; кой-то си остане
« здравъ и читавъ, неке ся насыти да сѣче вра-
« говы-ты. Кому-то е писано да живѣе, той нема
« да ся докачи отъ никоіѭ стрѣлѫ; а кой-то ще
« да умре, той намѣря смьрть-тѫ и вънъ отъ
« битвѫ-тѫ. Най-сетнѣ защо ли другочь сѫ имали

« честь Унни-ти да побѣдятъ толкова народы ос-
« вень за да иматъ послѣ веселбѫ-тѫ да побѣ-
« дятъ и въ това сраженіе ? Защо ся е отворилъ
« на праотцы-ты имъ пѫть-тъ на Меотійско-то
« езеро, кой-то былъ незнаенъ и неотворенъ презъ
« толкози вѣковы, ако не за да вы доведе даже
« до тука, гдѣ-то щоте побѣдници да ся просла-
« вите ! Азъ немамь сомнѣніе че това голѣко
« сраженіе е было предобѣщано намъ отъ толко-
« ва щастливы успѣхы, кои-то смы до сега има-
« ли, и че това войнско множество, кое-то ся е
« тука случайно събрало не ще може ни единъ
« часъ да стои на срѣщѫ на наши-ты оружія.
« Азъ щѫ най-напредь да стрѣлѭ на непріятель-
« тъ ; ако ли нѣкой може да сѣди миренъ кога
« Атилъ ся біе, той да ся има за умрѣлъ » (1).

62 Слѣдъ това слово Атилъ расположи войскы-ты си така : Самъ съсъ Унны-ты влѣзе на средѫ-тѫ; на лѣво же положи Валамира съ Остроготѳы-ты, а на десно Ардарика съ Гапиды-ты и съ другы-ты Унномъ подданны народы. Аетій отъ своѭ ссранѫ пареди войскы-ты си така : Самъ съсъ Римляны-ты ся положи на лѣво; Ѳеодориха же съ Висиготѳы-ты постави на десно противу Остроготѳы-ты, а въ средѫ-тѫ турнѫ Бургунды, Франкы, Арморицы, и Алины-ты съ Сангибана, кого-то като не толкова вѣренъ нарочно турнѫ тукъ помежду за да го нагледватъ. Атилъ като поставяше най-добрѫ-тѫ си конницѫ въ средѫ-тѫ на ратническо-то си нареденіе и близо при оградѫ

тѫ на полчище-то си съ кола, имаше извѣстно намѣреніе да ся покуси, съ едно бързо и стремително нападеніе, да завладѣе непріятелско-то полчище, или, ако не улучи, да може лесно да ся дръпне въ свое-то полчище.. Аетій же на противъ, поставляя най-главнѫ-тѫ си силѫ въ крайща-та, мысляше да ся ползова отъ това Атилово движеніе, за да го забыколи, ако бы възможно, и да му пресѣче пѫть-тъ на дръпваніе-то кое-то онъ си строяше. Было то какъ было, тыя двѣ войскы, една срѣщо другѫ положены, бѣхѫ толкова голѣмы и многочисленны, що никога такыва не бѣхѫ ся видѣли во Европа. То бѣ като че ли сичкый сѣверъ и сичко пладне идяхѫ да ся ударятъ съ іарость помежду си. Верху това Іорнандъ ся провыква тяжко и казва : « Доказано е че родъ-тъ человѣческый живѣе за царіе-то, понеже съ лудо-то стремленіе на единъ человѣкъ погинуватъ толкова люди, и съ самѫ-тѫ волѭ на единъ горделивъ царь истребяся за единъ часъ онова що чрезъ толкози вѣковы е породило естество-то.» И пакъ тойже дума: « Атилъ искаше да стане самъ царь надъ сичкы-ты и на мѣсто сичкы-ты царіе.» Аетій, кой-то бѣше ся въспиталъ въ битвы-ты и ся показвалъ всякога побѣдитель, горяше отъ нетърпѣніе да увѣнчае прежды-ты си многочисленны подвигы съ еднѫ свѣтлѫ побѣдѫ, и Ѳеодоріхъ, кой-то бѣ основалъ на Западъ Висиготско-то царство, искаше да го утвърди съ Унискѫ-тѫ кръвь въ той-зи достопамятный день. Оныя поле-

ны, въ кои-то желѣза-та, то есть оружія-та ся гледахѫ като насѣяни и посадени до колко-то виждахѫ очи-ти человѣку, представлявахѫ него день едно ужасно зрѣлище, кое-то слѣдъ малко станѫ страшно съ бѣснотѫ-тѫ на оныя кои-то ся біяхѫ. «Тогава каже Іорнандъ, наченѫ битва люта, многочастна, свирѣпа, упорна, и такава каква-то никоя друга не бѣ ставала во ветхо время.» Една мала рѣка, коя-то течаше презъ поле-то, станѫ слѣдъ малко голѣма отъ кръвь-тѫ що ся проливаше, и наранени-ти кои-то умирахѫ отъ жадъ, като піяхѫ отъ кървавѫ и мрьснѫ-тѫ й водѫ, издѫхнувахѫ той-часъ. — Битва-та ся захванѫ отъ десно-то Римлянско крыло противу лѣво-то Атилово. Западни-ти Готѳи ся біяхѫ противу восточны-ты Готѳы, като братія противу братія. Старый-тъ Висиготѳскый краль тичаше отъ редъ на редъ на войны-ты си, и гы поощряваше дѣломъ и словомъ. Така онъ много помогнѫ за успѣхъ-тъ на това сраженіе. Но като тичаше така, паднѫ отъ конь-тъ си, и ся загуби потѫпканъ отъ конницы-ты. Нѣкои-си казуватъ че единъ Остроготѳинъ отъ Амалско-то царско Остроготѳтко племя, именемъ Андагъ, и сынъ нѣкоего Андала, былъ го ударилъ съ копіе, и го проболъ насквозь (1). Висиготѳи-ти же въ неіѫ бъркотіѭ не ся усѣтихѫ че краль-тъ имъ паднѫлъ, и послѣдовахѫ да ся біѭтъ дерзновенно. Между това Унни-ти Атилови бѣхѫ ударили средѫ-тѫ на Римскѫ-тѫ войскѫ, коіѭ-то и разбихѫ,

и останѫхѫ владѣтели на мѣсто-то; но тога Висиготѳи-ти, побѣдивше и натиривше сопротивныцы-ты свои Остроготѳы, обърнѫхѫся къмъ Унны-ты и гы ударихѫ отъ странѫ; лѣво-то Рилянско крыло направи и то едно такова движеніе противу имъ отъ другѫ-тѫ странѫ, и така Атилъ видѣвъ голѣмо-то бѣдствіе въ кое-то ся напрасно намѣри, дръпнѫ ся накъмъ-то полчище-то си, а въ тѫ-зи новѫ борбѫ като ся гоняше отъ Висиготѳы-ты, малко останѫ да ся убіе и самъ, и едва можи да ся избави бѣгствомъ. Тога веке, упланився пьрвы пѫть въ животъ-тъ си, повелѣ на войскы-ты си уже надвечерь да ся дръпнѫтъ, и тъй они влѣзохѫ въ полчище-то си, и ся закрыхѫ задъ кола-та кои-то го окружавахѫ като непристѫпна крѣпость. Послѣ обратившеся посрѣщнѫхѫ отъ тамъ стрѣляще непрестанно враговы-ты си, кои-то бѣхѫ дошли подиріѭ имъ, и гы накарахѫ да ся оттеглятъ назадь. Между това нощьта настанѫ толкова тьмна, що пріятели отъ непріятели не можяхѫ веке да ся распознаѭтъ, и цѣли войнски отдѣленія ся сбъркахѫ въ ходеніето си; така Ѳорісмондъ, кой-то бѣ слѣзлъ отъ могылѫ-тѫ за да пойде при цѣло-то си войнско тѣло, прія Унско-то ополченіе за негово-то си, и испаднѫ, безъ да знае, на Уннскы-ты кола, гдѣ-то Унни-ти го посрѣщнѫхѫ съ многочисленны стрѣлы, нараниха го по главѫ-тѫ, съборихѫ го отъ конь-тъ му, и безъ малко го улавяхѫ живъ, ако войни-ти му не бѣхѫ преварили да го граб-

кать и да го отнесать съвсѣмъ окървавенъ. Така и Аетій, отдѣлився отъ свои-ты войны, отиде да види гдѣ бѣхѫ остали Висиготеи-ты, кои-то сѣкаше че ся бѣхѫ загубили, и напрасно ся намѣри заграденъ отъ непріатели-ты; но темнина-та коя-то му бѣ забъркала пѫть-тъ, та пакъ му помогнѫ да искочи отъ тѫ-зи принкѫ, и си отиде на ополченіе-то, безъ да знае да ли той или Атилъ бѣ побѣдилъ, а презъ сичкѫ-тѫ неіѫ нощь повелѣ на войны-ты си да бдятъ вооружени въ ополченіе-то си. Наутре като съмнѫ, показа ся и на двѣ-тѣ войскы едно ужасно зрѣлище: сичко-то онова поле, гдѣ-то бѣ станѫла битва-та, намѣрися покрыта отъ труповы. Нѣкои-си казватъ че въ тѫіѫ битвѫ паднѫли, мрьтвы и наранени, до сто и шестьдесять и двѣ хіляды человѣцы, а другы въскачатъ това число даже до триста хіляды! Римляне-ти и союзници-ти имъ тогава само рекохѫ че побѣдили, кога-то видѣхѫ че Атилъ сѣдяше затворенъ въ ополченіе-то си. Обаче, ако и да бѣ ся така оградилъ и затворилъ съ колата си, храбрый-тъ той Унискый царь не правяше нищо на славѫ-тѫ и на дерзость-тѫ си недостойно: отъ средѫ-тѫ на ополченіе-то му ся чуваше непрестанно гласъ-тъ и трясъкъ-тъ на трубы-ты и на оружія-та му, и побѣдители-ти му на всякый часъ ся бояхѫ да не излѣзе пакъ отъ тамъ и гы удари. «Той, каже Іорнандъ, приличаше на единъ левъ кой-то, като го сѫ заприщили ловци-ти въ нѣкоіѫ пещеріѫ, тича вѫтре на сямъ

и на татакъ, и нито вънъ да излѣзе смѣе, нито пакъ престава да плаши ближность-тѫ съсъ страшны-ты си рыканія. Верху това Римляне и Висиготеи ся совѣтовахѫ помежду си, и рѣшихѫ че, вмѣсто да го ударятъ отнова, и да му дадѫтъ негли поводъ да си отвърне, по-добрѣ бѣше да го дьржатъ тъй осажденъ, надѣющеся че съ това можахѫ да го накаратъ да имъ ся предаде отъ гладъ. А за Атила казватъ че, сьрдеченъ и великодушенъ іоще и въ такова отчаяно состояніе, направилъ посреди ополченіе-то си еднѫ голѣмѫ грамадѫ отъ конскы сѣдла, съ намѣреніе, ако бы да нападнѫтъ пакъ врьху му непріятели-ти, да іѫ запали и да ся хвърли вѫтре да изгори паче, нежели да стои да го наранятъ, или робъ да го уловятъ, той кой-то до сега е былъ господарь и владѣтель на толкова себѣ непріятели народы (2).

63 Между това Висиготеи-ти гледаха че Ѳеодориха го немаше, и никой незнаяше къдѣ бѣ ся дѣнѫлъ. Сынове-ти му най-много, Ѳорісмундъ и Ѳеодорикъ, бѣхѫ прискорбни за това, и търсяхѫ отца своего вредъ. Най-сетнѣ го намѣрихѫ на побоище-то затрупанъ съ мрьтвецы, «какъ-то прилича храбрымъ,» казва Іорнандъ. Расплакахѫ ся за това сички-ти Готеи, и дигнѫхѫ тѣло-то му съ голѣмы войнскы погребителны почести предъ очи-ты на Унны-ты, кои-то не ся покусихѫ да гы безпокоіѫтъ. Гадатели-ти имъ извѣстно сѫ ся похвалили тога че ся сбѫдило пророкуваніе-то имъ, ако и да бѣше сѣкалъ Атилъ че Аетій, а

не Ѳеодорихъ, е щялъ да погине. Ѳеодорихъ бѣ славно царувалъ до тридесять и двѣ години, и на погребеніе-то му Висиготѳска-та войска прогласи краль и наслѣдникъ неговъ поголѣмыя-тъ му сынъ Ѳорісмунда. Новый-тъ той-зи Висиготѳскый краль, распаленъ отъ желаніе да си отмьсти за баща-си, поиска да удари той-часъ Униско-то ополченіе, и отиде да ище за това совѣтъ отъ главнаго военачалника Аетія, говоріѣщи че, ако то нема да бѫде, излишно е веке да сѣди тука Висиготѳска-та войска. Аетій разумѣ че Ѳорісмундъ искаше съ това да намѣри причинѫ за да ся върне поскоро на Толосѫ столицѫ-тѫ си, за да не бы ся согласили тамо съ народъ-тъ братія та му, и отнели и ограбили кральство-то му. Отъ другѫ странѫ Аетій ся бояше да ся удари отнова съ Атила за да не бы загубилъ онова що бѣ уже придобылъ врьху имъ съ битвѫ-тѫ; въ тожде время онъ ся радваше да намѣри еднѫ угоднѫ причинѫ за да испрати назадь Висиготѳы-ты, отъ които ся не малко бояше, (защо тіи бѣхѫ най-много помогнѫли на побѣдѫ-тѫ,) да не бы да ся разгордѣѣтъ за това, и поискатъ да наведѫтъ нѣкоѣ вредѫ на Римскѫ-тѫ власть у Галліѣ. Совѣтова убо Ѳорісмунду да ся върне скоро на столицѫ-тѫ си, като му даде добрѣ да разумѣе че тамъ безъ него четворица-та му братія можахѫ лесно да му отнемѫтъ царскыя-тъ вѣнецъ, ако бы имъ далъ время да си опытатъ силы-ты и да ся наговорятъ. Ѳорісмундъ послуша той-зи совѣтъ, и

станѫ той-часъ та си отиде на Толосѫ, гдѣ-то братія-та му го посрѣщнѣхѫ съ голѣмѫ радость, и не му дадохѫ никоѩ причинѫ за подозрѣніе. Франски-ти списатели казватъ че Аетій употребилъ такожде нѣкаквѫ си прѣлесть за да накара и Франскаго Краля Меровея да ся завьрне съ войскы-ты на дьржавѫ-тѫ си (1).

64 Атилъ не знаяше тыя работы, и сѣдяше все затворенъ въ ополченіе-то си, гдѣ-то съсъ печаль глѣдаше че войска-та му, уже доволно умалена по пѫть-тъ и въ битвы-ты, слѣдуваше да умалява отъ скудость и отъ болесть. Слѣдъ малко видѣ обаче че Висиготѳы-ты и Франкы-ты гы немаше; но пакъ, като помысли че то можаше да е нѣкоя измама за да го извадятъ изъ ополченіе-то му, пазяшеся и не щеше да ся помѣсти, до гдѣ ся веке на здраво научи че тіи Римски помощници бѣхѫ наистинѫ си отишли. « Тогава, каже Іорнандъ, духъ-тъ му ся пакъ пробуди за побѣдѫ, и той-часъ, показуя радость голѣмѫ, хванѫ пакъ да мысли и да ся обхожда като силенъ царь. » Но понеже войска-та му бѣше много умалѣла, рѣшися да остави веке онова нещастное мѣсто, и така си впрегнѫ кола-та, и тръгнѫ та си отиде благочинно съ осталѫ-тѫ си войскѫ. Аетій, кой-то, какъ рекохмы, не щеше да положи въ бѣдствіе успѣхъ-тъ на побѣдѫ-тѫ си, не смѣя да докачи разъяреннаго того лева въ отхожданіе-то му, и го остави да си отиде миренъ по работѫ-тѫ. Атилъ убо преминѫ мирно рѣкѫ-тѫ Рина, и

полегкѫ полегкѫ завьрнѫся, пакъ по край Дунавъ-тъ, на царство-то си чрезъ Паннониѭ. Аетій, освободився веке отъ Унско-то нападеніе, завьрнѫся и той пьрво на Арлѫ, а послѣ на Ревеннѫ въ Италиѭ. Но тамъ, вмѣсто да му захвалятъ и благодарятъ, какъ-то му ся стояше, че съ мудрость-тѫ и храбрость-тѫ си, и съ войнско-то си остроуміе опази Галлиѭ отъ едно іавно разореніе и опустошеніе, укорихѫ го на противъ че оставилъ непріятель-тъ да побѣгне! Атилъ бѣ по-добрѣ позналъ Аетія, като бѣ реклъ преди битвѫ-тѫ на Каталаунско-то поле, че *смьрть-тѫ Аетіева чини едно Атилово побѣжденіе* (1).

65 Атилъ же, ако и да ся завьрнѫ во своя си безъ да свьрши нищо въ Галлиѭ, обаче не ся имаше за побѣжденъ. Войскы-ты му, ако пыташь, возвратившеся съ кола-та си пълны съ добычѫ, мысляхѫ и тыя като него. За да покаже убо на Римляны-ты че не гы почиташе за побѣдители, и за да гы накаже въ исто-то время защо-то дойдохѫ насрѣщѫ му въ Галлиѭ, кога-то онъ имъ казуваше че само противу Висиготеы-ты бѣ сторилъ свое-то воеваніе, проводи до Валентиніана едного Готеа посланника да му каже: «Повелява ти чрезъ мене мой и твой Господарь Атилъ да «му приготвишь палаты-ты си» (1). А чтомъ дойде пролѣть на 452 лѣто, дигнѫся съ войскы-ты си уже успокоены и умножены, и тръгнѫ за Италиѭ. Аетій, какъ-то рекохмы, бѣ си дошьлъ тамо съ свои-ты войскы, но тыя сами безъ Виси-

готѳы-ты и безъ другы-ты Римскы помощницы варвары не бѣхѫ никакъ доволны да ся сопротивятъ на Атила. Услышавше убо че онъ иде на Италіѭ, вси тамо хванѫхѫ да треперѫтъ, кога-то Унни-ти горяхѫ отъ ревность да ся ударятъ съсъ нихъ. Между всеобщыя-тъ той-зи во Италіѭ трепетъ, кому-то най-напредь даде примѣръ Равенскый-тъ Дворъ, Астій като чу ненадежно че Атилъ дошьлъ уже близо при Іулійскы-ты Алпы, загуби и самъ дерзость-тѫ си, и предложи царю Валентініану да излѣзе по-скоро съ него наедно изъ Италіѭ, и да пойде вѣроіатно въ Галліѭ за да ся избави отъ тѫ-зи почти іавнѫ бѣдѫ, а самъ той послѣ да ся върне, и да ся преготви по-свободно за да посрѣщне Униско-то нападеніе; онъ ся негли надѣяше да привлече пакъ тогава съсъ себе си Висиготѳы-ты или Бургунды-ты. Но това негово предложеніе за да изведе царь-тъ изъ Италіѭ подигнѫ толкова роптаніе на срѣщѫ му, що ся понуди да го остави; и понеже немаше средства за да забрани сичкѫ Италіѭ, дръпнѫ си войскы-ты отъ сямъ рѣкѫ-тѫ Падусъ, и остави сичкѫ-тѫ отвьднѫ земіѭ (освень нѣкои-си главны градовы, какво-то Акуиліѭ) да ся брани сама какъ-то може; при това извади царя Валентініана изъ Равеннѫ, и го заведе на Римъ, кому-то стѣны-ты повелѣ да поправятъ и да укрѣпятъ. Проводи и на Цариградъ писма до царя Маркіана съ моленіе да испрати и онъ скоро нѣкоіѭ помощь на бѣдствующе-то Западно Римско царство (1).

66 Между тыя Атилъ идяше на Італіїѫ скоро-скоро. Онъ, тръгнѫвъ отъ столицѫ-тѫ си среди зимѫ, улови най-правыя-тъ и най-лесныя-тъ пѫть за еднѫ войскѫ, пѫть-тъ кой-то водяше отъ Сирміумъ на Акуиліїѫ, и кой-то бѣше главна-та сообщителна черта между Римъ и Цариградъ. Той пѫть минуваше презъ Емона и Наупорта, градовы кои-то днесь ся *Лайбахъ* и *Обер-Лаубахъ* называватъ. Но на пладне отъ Наупортъ наченуваше въсходъ-тъ на Іулійскы-ты Алпы, на кои-то на върхъ-тъ имаше тѣсно мѣсто, кое-то ся именуваше *Круша*; А като ся слѣзяше отъ Алпы-ты долу отъ къмъ Італіїѫ, имаше едно всегдашно полчище, кое-то ся ограничаваше отъ рѣкѫ-тѫ Випахъ, именуемѫіїѫ тогава *Студенѫ-рѣкѫ*. Това полчище, и тѣснина-та Круша, составлявахѫ Алпскы-ты Врата, и тамъ Римляне-ти лесно можахѫ да ся упрѫтъ на Унны-ты и да гы непущатъ по нататакъ; но никой не ся намери да пази тыя врата кога-то Атилъ дойде! До двадесять и два міля отъ полчище-то *Студенѫ-рѣкѫ* течаше долъ *Исонцо*, тогава именуемый *Сонтіусъ*, кой-то въ Римскы-ты междуособны брани много пѫти бѣше послужилъ като непроходимый плетъ; но тога-зи Атилъ и него минѫ безъ сопротивленіе. Отъ Исонцовыя-тъ мостъ до Акуилійскы-ты стѣны простирашеся едно широко поле, на вредъ съ древеса и лозія насаждено; Уннска-та войска минѫ презъ това поле, и не остави нищо подырінѫ си, освень прахъ и пепель. Най-сетнѣ Атилъ стигнѫ до ве-

ликаго и много укрѣпенаго града Акуилїѭ, гдѣ-то намѣри едиѭ голѣмѭ войнскѭ стражѭ, и ополчився на около положи го подъ тѣсно осажденіе. Той градъ стояше като щитъ предъ сичкѭ Італїѭ, и ѭ забраняше противу нечаянны-ты варварскы отъ къмъ Дунавъ-тъ нападенія, и противу предумышлены-ты предпріятія на Цариградскы-ты цари. Рѣка-та Натисса, коя-то минуваше по край стѣны-ты му отъ восточнѭ странѭ, и ся истичаше, до четыри часа далечь отъ тоя градъ, въ Адріатическо-то море, составляваше на истеченіе-то си едно прекрасно пристанище, въ кое-то Римски-ти кораби стояхѭ обычайно да пазятъ това море, и да гонятъ морскы-ты крадцы. Тыя корабы имаше ли гы тамо тогава или не, не знаемъ, но історія-та гы не помянува никакъ. А градъ-тъ, така силно естествомъ и художествомъ укрѣпенъ, почиташеся за необоримъ. Преди пятьдесять и двѣ годины Висиготски-ти началници Аларикъ и Радагайсъ, бѣхѭ го на пусто осадили и ударили; и сега Атилъ употреби на срѣщѭ му сичкы-ты тогашны осадителны средства, но три цѣли мѣсяци ся мишахѭ, и не можи да му стори нищо. Уже лѣтны-ты горещины хванѭхѭ да ся осѣщатъ; поле-то и околни-ти села, непрестанно опустошаеми, не можахѭ веке да даватъ на Унны-ты ни хранѭ за нихъ ни сѣно за коніе-то имъ; а отъ другѭ странѭ ся научихѭ че помощь-та, коя-то Аетій бѣ пратилъ да иска отъ Восточнаго царя Маркіана, дошла и слѣзла отъ къмъ-то пладне въ

Италіѩ; бѣ ся чую даже и това, че царь Маркіанъ ся готвилъ да проводи войскѫ и въ Панноніѩ за да пресѣче пѫть-тъ на Унны-ты ако бы искали да ся върнѫтъ. Все това правяше Унны-ты да загубватъ дерзость-тѫ и великодушіе-то си, и да ся боятъ да не бы пострадали онова що имъ ся бѣ случило на Орлеанскѫ-тѫ осадѫ (1); и не само това, но хванѫхѫ и да роптаѩтъ, кое-то е чудно за еднѫ Атилѫ войскѫ. Ударенъ така въ любочестіе-то си Атилъ не можаше да търпи тыя работы, но не знаяше и що да прави: Да остави Акуилѩ, и да тръгне напредь посреди Италіѩ, то бы было дѣло несмысленно, и можаше да му наведе голѣмѫ пагубѫ; а пакъ да остави все и да ся върне безъ да завърши нищо, и то му не дохождаше на смѣткѫ, защо тъй щеше да покаже че ся е побѣдилъ. Колко и да смѣташе, все пакъ му ся виждаше че нема друго средство освень да презьмне Акуилѩ. Въ това мѫчно обстоятелство случися едно нѣщо, кое-то освень него други не бы съпикасалъ, и отъ кое-то онъ знаи да ся въсползова за да вдѫхне отнова дерзость и почти чрезвычайнѫ ревность на войскы-ты си, и тъй да може да презьмне градъ-тъ. Единъ день, като ся расхождаше около градскы-ты стѣны и гледаше какъ бы можилъ да гы прескочи, видѣ единъ щъркъ кой-то, оставивъ гнѣздо-то си що бѣше въ единъ стълпъ (кулѫ) на градскы-ты стѣны, фърчаше ведно съ малкы-ты свои птицы, отъ кои-то едны-ты си гы посяше на гръбъ-тъ, а на

другы-ты помагаше да фъркатъ напредѣѫ му и отхождаше да гы пренесе нѣгдѣ далечь на поле-то. Атилъ, като гледа нѣколко время тыя птицы, обърнѫся послѣ къмъ оныя кои-то бѣхѫ при него и имъ рече: «Видите ли тыя птицы? тыя познаватъ отъ насъ по-добрѣ що има да ся случи, понеже като си оставятъ така жилища-та, показватъ ны іавно че осѣщатъ какъ тыя жилища, сирѣчь градски-ти стълпи и стѣны, щѫтъ да паднѫтъ, и бѣгатъ за да ся не намѣрятъ въ бѣдство. И не сѣкайте че това предзнаменованіе е пусто или лъжовно, защо наистинѫ гадины-ты, кои-то предосѣщатъ будущность-тѫ, променуватъ си обычаи-ты кога ся боятъ отъ нѣкоіѫ іавнѫ бѣдѫ.» Тыя Атиловы думы ся разсѣяхѫ скоро по сичко-то полчище, и той-часъ една нова ревность улавя Унны-ты, кои-то зематъ отнова да правятъ махины, измыслятъ всякаквы разорителны средства, умножаватъ стълповъзлазянія-та на стѣны-ты, и най-сетнѣ сабарятъ еднѫ часть отъ тыя градскы стѣны, и отъ тамо влазятъ въ градъ-тъ стремително, прекарватъ жители-ты презъ сабіѫ, или гы ухващатъ робы, и градъ-тъ разграбватъ и разоряватъ така, що Іорнандъ, писавшій единъ вѣкъ по-сетнѣ, казва че и по негово-то время едвамъ оставали отъ него градъ слѣды колко-то да покажатъ гдѣ му е было мѣсто-то (2). А освень грабежъ-тъ и истребленіе-то Унни-ти правяхѫ насиліе и на жены-ты: історія-та ны казва че една прекрасна и благородна жена именемъ Дуг-

на или Дигна, коя-то обитала въ единъ стълпъ надъ рѣкѫ-тѫ, като видѣла че нѣкои войни ишли да ѝ настѫпятъ кѫщѫ-тѫ, залисалася отъ страхъ и ся хвърлила отъ стълпъ-тъ долу въ рѣкѫ-тѫ за да избѣгне отъ зло-то употребленіе, кое-то бы можили да ѝ сторятъ онія варварски войни. Това е, въ кратцѣ, печално-то приказаніе на історицы-ты за него день: Атилъ, за да си отмьсти на той-зи градъ защо-то смѣялъ да му ся противи толко время, направи му едно такова ужасно разореніе, що можаше да нанесе, какъ-то и нанесе, страхъ и трепетъ и на сичкы-ты другы градовы. И наистинѫ изъ сичкѫ Венетіѭ жители-ти ся по-много-то разбѣгахѫ, а други-ти, безъ да ся ни малко сопротивятъ, отворихѫ на Унны-ты градскы-ты си двери, и тъй Конкордія, Алтинумъ, Падуа, Виченція, Верона, Мантуа, Бресція, Бергама, и Кремона, быхѫ взяти и разграбени. Отъ Венетіѭ Унни-ти минѫхѫ въ Лигуріѭ, коѭ-то такожде завладѣхѫ, и разграбихѫ безъ да разорятъ двата и най-голѣмы градовы Мілана и Тицинумъ, то есть Павіѭ. Тука історія-та помянува едно нѣщо, кое-то доволно показва присмѣхливыя-тъ и горделивыя-тъ духъ Уннскаго царя. Той, като ся расхождалъ единъ день изъ Міланъ, видѣлъ нѣгдѣ си на стѣнѫ-тѫ едно голѣмо изображеніе, гдѣ-то двоица Римски цари сѣдѣли на златы престолы съ багряницѫ-тѫ на рамо намѣтнѫ-тѫ, и съ коронѫ-тѫ си на главѫ, и мнозина Скѵѳи (3) като слѣдъ едно побѣжденіе ся прострели на нозы-

ты имъ като за да имъ ищѫтъ милость. Атилъ, като изгледа добрѣ това изображеніе, повелѣ той-часъ да го заличатъ, и на мѣсто-то му да изображатъ него сѣдяща на престолъ и имѣюща предъ себѣ Римскы-ты цари натоварены по гърбъ-тъ си съ торбы пълны съ злато, кои-то изсипвали на нозы-ты му. Въ това Задъ-Паданское Италійско разореніе и опустошеніе мнозина отъ жители-ты, като ся разбѣгахѫ, какъ-то рекохмы, за да ся опазятъ, минѫхѫ на тамъ близо сущія Адріатіческы островы, направихѫ си колибы, и дадохѫ породѫ на славныя-тъ градъ Венетіѭ (4). Така безъ Унско-то тамо тогашно нашествіе славный той градъ не бы вѣроятно существувалъ.

67 Между това, время ся минуваше, Іулій мѣсяцъ бѣ настанѫлъ, и голѣмы-ты горещины, на кои-то Унни-ти не бѣхѫ научени, наведохѫ болести въ войскы-ты имъ чинящыя сѣкаквы невъздержности, и така умалѣвахѫ отъ день на день. Освень това, съ невъздержность тѫ си они учинихѫ скудость и гладъ въ оныя области до толкова що Задъ-Паданска-та страна не можаше веке да гы храни. Въ едно такова положеніе Атилъ требваше това да стори: да мине рѣкѫ-тѫ Падуѫ, да тръгне дерзновенно върху Римъ, да прекара войскы-ты си презъ Апеннінскы-ты горы, и да принуди Аетія на битвѫ коіѫ-то онъ ся видяше че отбѣгва. Но воеводы-ты и войни-ти му не мысляхѫ така: тіи, понеже бѣхѫ уже спечелили безъ пострадание все що ся надѣяхѫ да

спечелятъ отъ тѫ-зи войнѫ, и набравше безмѣрны богатства бѣхѫ си напълнили кола-та съсъ добычѫ, искахѫ да дадѫтъ веке конецъ на воеваніе-то, а че до годинѫ ако потребова, пакъ да го захванѫтъ. Отъ другѫ странѫ, ако и да бѣ уже отъ давна хванѫла да угасва на Римскѫ-тѫ старѫ и великѫ столицѫ слава-та че была свята и неприкосновенна, и че, като много крѣпка, не могла да ся презьмне, обаче мысль-та само да воюватъ противу единъ такъвъ-зи градъ навождаше на Унны-ты страхъ, а той страхъ имъ ся подтверждаваше и отъ то что Готѳскый Краль Аларикъ, кой-то въ лѣто 410 бѣ го осадилъ, превзелъ, и разграбилъ, малко послѣ бѣ видѣлъ войскѫ-тѫ си да погине въ море то като отхождаше на Сициліѭ, и самъ напоконъ бѣ изгубилъ животъ-тъ си (1), кое-то суевѣріе-то претълкува като Божіе наказаніе. Кога-то убо Атилъ, побуждаемъ отъ горделивы-ты свои чувства, мысляше да покори и смири великыя-тъ той-зи царствующій градъ по-много отъ сичкы другы, дружина-та му ся мѫчахѫ да го убѣдятъ да ся остави отъ това намѣреніе, защо гы бѣше страхъ, каже Іорнандъ, да не пострадае и той онова що бѣ пострадалъ Висиготѳскый краль Аларикъ. Видися че и Атилъ не былъ толкова свободенъ отъ такыва суевѣрны страховы, а освень това онъ бѣ чулъ тога-зи че една Греко-Римска войска, проводена отъ Восточнаго царя Маркіана, отхождаше на Паннонію за да го удари кога на вращаніе-то си

излѣзе изъ Алпы-ты, и да пресѣче тъй пѫть-тъ на завращаніе-то му въ царство-то си. Совсѣмъ тѣмъ желаніе-то му да удари Рима преодолѣ въ сърдце-то му, и повелѣ на войскы-ты си да ся съберѫтъ подъ Мантуѫ на едно поле именуемо Амболейско, гдѣ-то рѣка-та Мацціусъ ся стича въ рѣкѫ-тѫ Падуѫ на голѣмыя-тъ пѫть, кой-то заводи презъ Апеннінскы-ты горы на Римъ. Тамо пристигнѫ и самъ послѣ. Това Унско движеніе испълни съ страхъ Римляны-ты, кои-то, разумѣвше той-часъ кое бѣ намѣреніе-то Атилово, и не имѣюще градъ-тъ си за толко силенъ и страшенъ, боякѫся много по-праведно отъ Унско-то нашествіе нежели Унни-ти отъ градъ-тъ имъ. Сторихѫ убо скоро нѣкои совѣты и другы, гдѣ-то царь Валентініанъ, сенатъ-тъ, и народъ-тъ рѣшихѫ единогласно че, за да не пострадае градъ-тъ онова що бѣ пострадалъ отъ Готѳы-ты на Аларіково время, немаше друго средство, освень да ся покорятъ и смирятъ предъ Унскаго завоевателя, и да ся мѫчѫтъ всякымъ образомъ да го предумать да не бы дошьлъ на Римъ. Молбы, даровы, плащаніе на сѫгодиѫ дань, все турнѫхѫ предъ очи, само да бы гы послушалъ. За това рѣшихѫ да му проводятъ посолство, а за посланницы избрахѫ троицѫ знамениты мѫжи: Папа Леона, кого-то Римляне-ти назоваватъ *Великаго*, а Грьци-ти *Премудраго*; Сенатора Геннадіа Авіена кой-то, бывшій консулъ преди двѣ годины, казвашеся че происходи родомъ отъ Валерія Корвіна, и, спо-

рядъ Сидонія Аполлинарія, « бѣше князь слѣдъ князя багрянопосца ; » и сенатора Тригетіа, кой-то по-преди бѣше военачалникъ въ Афрікѫ, и префектъ преторійскы въ Італіѭ. Отъ тія троицѫ посланницы Римляне-ти най-много на папа Леона ся надѣяхѫ да имъ свьрши работѫ, защо той бѣ человѣкъ съ голѣмъ умъ и разумъ, и имаше много искуство, какъ-то въ церковны, тъй и въ граждански работы. Тръгнѫвше убо отъ Рима тія посланници, вьрвѣхѫ скоро по пѫть, за да бы пристигнѫли Атила преди да мине Падуѫ, кое-то и получихѫ, и го срѣщнѫхѫ подъ Мантуѫ на Амболейско-то поле. Атилъ, кой-то (какъ-то до сега го познахмы) любяше наипаче славѫ-тѫ и почесть-тѫ, благодарися много отъ тѫіѭ Римскѫ постѫпкѫ, и ся зарадва като видѣ че най-свѣтли-ти мѫжи отъ Рима идяхѫ да му ся молятъ, нему кого-то за много время Римляне-ти почитахѫ за единъ никакъвъ варваринъ, и че горделива-та имъ столица припадаше на нозы-ты му, и чакаше треперіѫщи да чуе отъ уста-та му рѣшеніе за животъ или за смьрть. Тая помысль причини на Атилово-то сьрдце превеликѫ радость, коіѫ-то онъ неможаше и да скрые. Онъ мысляше че, или го препознали за побѣдитель и господарь, или вещественно станѫлъ такъвъ-зи, то е все едно ; а при томъ смиряваше и Аетія, кому-то скърпаше сабіѭ-тѫ съ единѫ рѣчь. Така и честолюбіе-то му и народъ-тъ му ся удоволствуваше, и можаше веке да си отиде безъ срамъ. Подъ вліяніе-то на

такыва размышленія Атилъ повелѣ да му доведѫтъ Римскы-ты посланницы, и гы прія съ голѣмѫ учтивость и привѣтливость. Тіи за това свидѣніе бѣхѫ ся премѣнили съ най-хубавы-ты дрехы своего достоинства и чина, и папа Леонъ бѣ ся облѣклъ съ архіерейскы-ты си одежды. Атилъ наипаче на него удари око, и най-много нему честь и уваженіе подаде. Леонъ же, ободрився отъ тѫ-зи Атиловѫ привѣтливость, изложи му молбы-ты и предложенія-та що му проваждахѫ царьтъ, сенатъ-тъ, и народъ-тъ Римскыи, но какъ и съ каквы рѣчи, това історія-та ны не казва; казва само, че Атилъ ся склонилъ на молбы-ты му, и му далъ онова що му просилъ, согласился сирѣчь да стори миръ съ Римляны-ты съ условіе да му плащатъ ежегодишнѫ дань, и ся обѣщалъ да остави Італіѭ. Това соглашеніе станѫло на 6 Іуліа л. 452, и слѣдъ малко Атилъ си дигнѫ войскы-ты за да си отиде на Уннско. Въ тыя разговоры съ Римскы-ты посланницы, онъ не трѣба да е реклъ нищо за Онорію че му была сгоденица и че іѫ искалъ за сопругѫ, защо ако бѣше реклъ, Леонъ му бы лесно расправилъ че, спорядъ Римскы-ты и хрістіанскы-ты законы, тя като уженена не можаше да му стане сопруга. Обаче като си отхождаше, не знамъ какъ му дошло пакъ на умъ-тъ да каже че, ако царь Валентініанъ не му проводи Онорію ведно съ сичкото имѣніе що й ся падаше отъ бащино-то й достояніе, на пролѣть ще пакъ да дойде съ іоще

по-много войскѫ да іѫ иска. Това за Онорінѫ въспоминаніе е сторилъ Унискый царь, негли за да покаже на горделиви-ты Римляны че сичка-та му грыжа за тѫ-зи лудѫ княгинѫ бѣше да употреби имя-то й колчемъ искаше причинѫ за да имъ стори войнѫ. Какъ да е, онъ тогава си тръгнѫ отъ Італіѫ, и на вращаніе-то си не минѫ презъ Іулійскы-ты Алпы, презъ кои-то бѣ минѫлъ когато отхождаше въ Італіѫ, за да не бы ся срѣщнѫлъ на исхожданіе-то отъ тыя горы съ Греко-Римскѫ-тѫ войскѫ, коіѫ-то Маркіанъ бѣ проводилъ въ Паннонінѫ; но ся управи по край рѣкѫ-тѫ Адігѫ, и минѫ презъ Норическы-ты Алпы, и войни-ти му, совсѣмъ що бѣше станѫло миръ, разграбихѫ града Аvтустова (Ausbourg) кой-то имъ ся намѣри на пѫть-тъ; близо же при тоя градъ, като минувахѫ рѣкѫ-тѫ Леха, случися едно нѣщо кое-то наведе между Унны-ты доволно суевѣрно безпокойствіе: Кога-то конь-тъ на царь-тъ имъ стѫпваше въ водѫ-тѫ, една страннообразна и дрипава жена, коя-то приличаше на волшебницѫ, впусниѫ ся напредінѫ му, хванѫ го за юздѫ-тѫ, и извыка до три пѫти съ высокъ и торжественъ гласъ: « Назадь, Атиле, назадь, назадь! » като че ли щяше съ това да покаже че онъ на завращаніе-то си имаше да посрѣщне нѣкоіѫ голѣмѫ бѣдѫ (2).

68 Между това Греко-Римскы-ты войскы, собравшеся въ Мvсіінѫ, бѣхѫ уже готови да ударятъ на Унискѫ-тѫ землінѫ, но послѣ, като чухѫ

че миръ станѫлъ рѣшително между Римляны и Унны, не сторихѫ и тіи къ нимъ никое непріятелство. Атилъ обаче, като ся завьрнѫ во своя си, прати Греко-Римскому царю извѣстіе че, понеже не му былъ испратилъ обѣщанѫ-тѫ отъ царя Ѳеодосія дань, да знае че има войнѫ да прави съ него, и че на пролѣть ще дойде да му завладѣе земліѭ-тѫ. Маркіанъ, кой-то не бѣше слабъ и страхливъ като Валентініана, прія дерзновенно това извѣстіе, отговори пристойно на Атила, и хванѫ и той да ся готви за войнѫ. Така тая зима ся минѫ съ голѣмы войнскы приуготовленія и отъ двѣ-ты страны. Особно же Атилъ ся упражни презъ неіѫ зимѫ да удари и покори Кавкасскы-ты Аланы, кои-то бѣхѫ ся подигнѫли въ негово отсѫтствіе. Іорнандъ помянующій това Атилово противу Аланы-ты войнско предпріятіе (1) смущава обаче мѣста-та споредъ имена-та, и казва че Атилъ сторилъ ужь и второ нашествіе противу Аланы-ты обитающія надъ рѣкѫ-тѫ Лігера (2) и даже противу Висиготѳы-ты, и ударилъ пьрво Аланы-ты, а Ѳорісмундъ, краль Висиготѳскый, преварилъ та имъ дошьлъ на помошь, побѣдилъ и разбилъ Атила колко-то и на Каталаунско-то поле (3), и го принудилъ да излѣзе посраменъ изъ Галліѭ. Но тѫ-зи Іорнандовѫ повѣсть, крітічески-ти історіци іѫ иматъ за приказкѫ, защо сички-ти други історически свидѣтелства казватъ че Атилъ преминѫлъ мирно зимѫ-тѫ на Дунавъ-тъ, упражняіѫщися въ голѣмы войнскы приуготовленія

за лѣто 453 противу Греко-Римляны-ты, а въ такова важны приуготовленія нема никакъ вѣроятность да остане нѣкъде-то си, и даойде посреди вика отвна на Галиѣ. Освенъ това Турецкый епископъ Григорій отъ посреди Галиѣ пише че Ѳорісмундъ него время воевалъ, не противу Унны-ты и въ помощь на Аланы-ты, но противу сины Аланы-ты кои-то и побѣдилъ (4). Верху това Французкый історікъ Tillemont, за да согласи Іорнандово-то приказаніе съ онова що пише Григорій, мысли че Алане-ти имѣющи войнѫ съ Висиготы-ты, и бывши, какъ-то выше видѣхмы (5), тайни пріятели съ Унны-ты, може да сѫ викали на помощь и нѣколико Унискы войнства, и тъй Ѳорісмундъ да е побѣдилъ и едны-ты и другы-ты. Това мысли и Saint Martin критическый примѣчатель на Вѵзантійскѫ-тѫ отъ Le beau історіѭ (6).

69 Было то какъ было, въ началѣ слѣдующаго 453 лѣта, кога-то Атилъ ся готвяше за ново воеваніе противу Греко-Римско-то царство, случися да умре нечаянно, какъ-то щемъ по-долу да кажемъ, и така и воеваніе-то му останѫ назадъ, и царство-то Унско ся развали и разсыпа. Смьрть-та Атилова станѫ така: Спорядъ Унискыятъ обычай онъ сторилъ за себе новѫ сватбѫ, и ся оженилъ торжественно за едно младо и прекрасно момиче, кое-то спорядъ Іорнанда и Павла Діакона, ся зовало *Илдико*, а спорядъ преданіе-то на сѣверны-ты писатели ся представлява чисто

по Германскы написано Хілд-гунд (Hilt-gunt). За това момиче Германско-то преданіе казва че было Франскаго или Бургундскаго краля дьщеря, а Угръско-то преданіе именуіѫщи го Міколцъ (Mikolts) казва че баща му былъ Бактріанскый краль (1). А какъ наистинѫ то было кральска дьщеря, това ся и історіческы подтвьрждава отъ то що тая Атилова женитба станѫла торжественно и много великолѣпно, а не какъ-то бѣ станѫла, почти тайно, женитба-та му съ Ескамовѫ дьщеріѭ (2). Германско-то преданіе казва приложително че Атилъ былъ ужь убилъ по-преди родители-ты на това момиче, за да имъ зьмне имѣніе-то, и че сега ужь земалъ за женѫ момиче-то за да стане законно похищеніе-то му, като че бы ималъ потребѫ отъ такыва узаконенія Атилъ, кой-то обладаваше все що имахѫ непріятели-ти му побѣждени. Было то какъ было, истина-та е, мыслимъ, че Атилъ ся е уязвилъ сьрдцемъ отъ Илдичнѫтѫ изрядниѫ красотѫ, и защо-то была кральска дьщеря, не е щялъ беззаконно да іѭ има, но е искалъ да іѭ стори сопругѫ неговѫ по закону. А радость-та му была толкова голѣма че ся оженилъ за еднѫ толко хубавѫ женѫ, що противу обычая-тъ си да іаде и да піе умѣрено (3), въ тоя торжественный на женитбѫ-тѫ си день ударилъ ся чрезвычайно на питіе, и кога-то веке късно вечерь-тѫ влѣзе въ сопружескыя-тъ си чертогъ, глава-та му была, казва Іорнандъ, утегнѫла отъ віно и отъ сънь. А наутре, кога-то сички събра-

ни чакахѫ да излѣзе за да му честитѧтъ радость, станѫ уже пладне. а той ни отъ чертогѣ-тѣ си излизаше. ни врата-та си отваряше. Почудени за това загъсненіе, сановници-ти му хванѫхѫ да ся обеспокоиватъ, и мислѣкще че негли сни іоще, начнахѫ отъ вънъ да викатъ и да хлопатъ за да бы ся събудилъ; но най-сетнѣ, като видѣхѫ че все това бѣше напусто, съсѣкъ веке смущени и уплашени, счупихѫ врата-та и влѣзохѫ. Но что да видятъ! Атилъ съсъ кръвь облеянъ лежаше кръвъ на легло-то си, а млада-та му булка държаше главѫ-тѫ си надъ него наведенѫ и дребны сльзи роняше подъ дълго-то си бую! На това страшно и нечаянно видѣніе вси-ти онія мѫжи растреперани извыкахѫ громогласно, и съ выковы-ты си направихѫ да потреперѫтъ палаты-ты; а отъ велико-то си оскорбленіе, едни си отрѣзахѫ косы-ты, а други си нарѣзахѫ лице-то съ ножовы, защо, каже Іорнандъ, «единъ толкова изряденъ воеватель не ся оплакваше съ женскы сльзы, плачовы и рыданія, но съ мѫжьскы кърви.» Тая печальна вѣсть ся раздаде скоро по сичкыя-тъ градъ, а послѣ и по сичко-то Унско царство, и така сичкый народъ, отъ Дунавъ-тъ даже до Уралскы-ты горы, бы ожаленъ неизреченно. Това показва колко много го любяхѫ сички-ти му подданници.— Сега що бѣ ся случило презъ злополучнѫ-тѫ онѫіѫ нощь? Различны и една на другѫ противны вѣсти ся разсѣяхѫ за това вънъ отъ царскы-ты палаты: Унски-ти началници ся пот-

щахѫ да увѣрятъ и да докажѫтъ че смьрть-та му была естественна, казующе, че му падняло апоплексія (дамла, ударъ), и тълкующе че, понеже му текло често кръвь изъ носъ-тъ, неіѭ нощь като спалъ възнагъ, случилося та му потекла пакъ кръвь-та, коя-то като не можила да ся истича на вънъ, събралася на гърло-то му и го удавила. Това расказвахѫ на вредъ Унни-ти и Унски-ти сановници и велможи, или че наистинѫ тъй станѫла работа-та, кое-то е могло да бѫде, защо-то іалъ и пилъ много отъ вечерь-тѫ, или че тъй поносило на політікѫ-тѫ и на любочестіе-то имъ, за да не бы ся разчуло че великый царь и завоеватель Унискый умрѣлъ отъ убійство, и да бы ся принудили да сторятъ за едно такова нѣщо испытанія и обвиненіи, кои-то бы навели смущенія и раздоры въ царство-то. Латински-ти обаче писатели казватъ, че Илдико ударила съ ножъ мѫжъ-тъ си като спалъ, кой знае за коіѭ враждебнѫ и отмьстителнѫ причинѫ, и то ся види доста вѣроятно отъ то що Илдико не токмо сама не излѣзла да каже напраснѫ-тѫ смьрть Атиловѫ, но даже и не отворила кога-то сановници-ти му выкали отъ вънъ и хлопали. Отъ писатели-ты кои-то приказватъ че Атилъ былъ убитъ отъ Илдика, нѣкои-си даже прилагатъ че единъ отъ неговы-ты щитопосцы й помогнѫлъ да извърши това злодѣяніе побужденіемъ Аетіевимъ. За да ся избави Римско-то царство веднъжь за всякога отъ единъ такъвъ-зи врагъ кой-то, и като ся премири съ

Валентініана, пакъ го заплаши на отхожданіе че ще дойде пакъ на пролѣть да иска Опоріѭ (4), може Аетій, по подражаніе Хрусафіево (5), да е сторилъ тайно единъ такъвъ навѣтъ противу Атила. Но видися че той навѣтъ не е былъ исповѣданъ отъ убійницѫ-тѫ, а за това и никое за него смущеніе между Унны-ты ся не казва. Германско-то же поетическо преданіе ище да каже че Атилова-та оная млада булка, сама отъ себе побуждаема, убила мѫжъ-тъ си, за да си отмьсти защо-то онъ по-напредь убилъ нейны-ты родители и имъ зелъ имѣніе-то, а сега смѣялъ да зьмне и неѭ за женѫ. Но това обстоятелно приказаніе намъ ся види невѣроятно, защо го казватъ само поемы-ты Германскы и Скандинавскы, а мы знаемъ че обычайно поети-ти измыслюватъ нарочно такыва драматическы обстоятелства, кои-то и украшаватъ съсъ много другы подробности наоколо, само за ползѫ на поетическы-ты сочиненія. Какъ да е да е, Іорнандъ, спорядъ точнѣйшаго писателя Пріска, (кому-то за сожаленіе первообразно-то за тыя работы сочиненіе не ся сохранило,) казва положително че *Атилова-та смьрть произишла отъ кръвотеченіе безъ ѥазвѫ* (6). Ѳеофанъ, такожде любоистинный вообще писатель, пише и той, че *Атилъ умрѣлъ отъ кръвотеченіе* (7). Това исто-то казуватъ и Іоаннъ Малала и Александрійска или Пасхалева называема-та лѣтопись, кои-то обаче прилагатъ че мома-та (коя-то казватъ страстно че му была наложница а не же-

на) была подозрѣна да го е тя убила (8).

79 Погребеніе-то Атилово станѫ съ торжество великолѣпно, и за велико-то му имя достойно. Посреди поле-то предъ царствующія-тъ Унискый градъ поставихѫ еднѫ прекраснѫ копринянѫ сѣнь, въ коіѭ-то турнѫхѫ еднѫ великолѣпнѫ постеліѭ, и верху неіѭ положихѫ Атилово-то тѣло. Послѣ, конници избрани измежду най-благородны-ты отъ народъ-тъ, сторихѫ наоколо теченія и игры обыкновены въ такыва обряды; а отъ другѫ странѫ поети и ратници, за славѫ и похвалѫ Атиловѫ, пѣяхѫ надгробнѫ пѣснь, коіѭ-то Іорнандъ е сохранилъ цѣлѫ спорядъ Готеско-то преданіе. Ето тая пѣснь по стіховы отъ насъ по възможности направенѫ:

1

Атилъ Царь Унновъ преславный,
И сынъ Мьндюховъ достойный,
Народовъ храбрыхъ владѣя,
Съ нечутнѫ силѫ воюя,
Скѵѳійскы самъ и Германскы
Различны кральства варварскы
Себѣ подвластны направи,
И Римскы царства поквари,
Превзевъ имъ много градовы,
Наведъ имъ трепетъ страховы.

2

Послѣ имъ милость сотвори,
И миръ имъ щедро подари,
Че му ся тепло моляхѫ,

И дребны сльзы ронахѫ,
Да имъ остави свободнѫ,
Землѣѭ-тѫ и непокорнѫ,
Склонився дань да му плащатъ,
Годишно да ѭ испращатъ,
Като на своя Господарь,
Великый Уннскы главатарь.

3

Всегда щастливъ онъ и любимъ,
Всегда же и непобѣдимъ,
Сега ся жално престави,
И душѫ Богу предади,
Не врагъ рѫками параненъ,
Ни отъ подданныхъ предаденъ,
Но радъ и веселъ безъ горесть,
Въ постелѭ тихо безъ болесть,
При свои люды любимы,
Юнацы, непобѣдимы (1).

Като ся пѣяше тая пѣснь, сичка-та Уннска войска, коя-то стояше парядена около сѣнь-тѫ, правяше плачевны восклицанія. А като ся свьршихѫ тія печални знакови и обряди, Унни-ти направихѫ онова що сами называватъ *стравѫ* (2), сирѣчь единъ надгробный обѣдъ, гдѣ-то ѭадохѫ и пихѫ до ситости: защо они имахѫ и такъвъ обычай да мѣшатъ пированіе-то съ погребателны-ты скорбы. А кога-то щяхѫ да го погребятъ, затворихѫ тѣло-то му въ три ракы еднѫ въ другѫ вложены, отъ кои-то пьрва-та най-малкая бѣше направена отъ злато, средня-та отъ сребро, а

врьхня-та отъ желѣзо. Съ това тіи искахѫ да назначѣтъ че у крѣпчайшаго ихъ царя все ся бѣ соединило: желѣзо-то, съ кое-то бѣ покорилъ толкова народы; и сребро и злато, кое-то бѣ зелъ за украшеніе своего царства отъ двѣ-ты Римскы імперіи. Послѣ го положихѫ нощемъ въ гробъ-тъ, и съ него наедно заровихѫ оружія кои-то бѣхѫ зели отъ непріятели-ты, войнскы оффиціалны одѣла съ драгоцѣнны каменія украшены, и много другы утвары таковаго царя достойны. Послѣ, за да останѣтъ тія богатства скрыти, и да не бы отишьлъ нѣкой да гы изрови тайно, направихѫ, какъ-то рѣкохмы, погребеніе-то му нощемъ, и заклахѫ немилостиво слугы-ты, кои-то бѣхѫ ископали и заровили гробъ-тъ. Іорнандъ като описва, спорядъ Пріска, тыя подробности, прилага, пакъ спорядъ Пріска, че неіѫ нощь станѫло въ Цариградъ това чудо, че Богъ ся іавилъ ужь на съни царю Маркіану, голѣмѫ грыжѫ имѣющему за единъ толкова свирѣпъ непріятель, и му показалъ Атиловыя-тъ лѫкъ сокрушенъ, като за да му извѣсти съ това че Уннска-та сила ся веке струшила и разрушила: защо, каже, Атилъ бѣ станѫлъ толкова страшенъ на великы-ты царства, що Вышный показалъ смьрть-та му като благодѣяніе на царіе-то (3).

ГЛАВА IX.

НАСЛѢДАНИЦИ АТИЛОВИ.

1 Кои сѫ были Атилови-ти сынове, и какъ по несогласіе-то имъ первородный Еллахъ е былъ принужденъ да расподѣли на сичкы-ты бащино-то си царственно наслѣдіе.— 2 Общо возстаніе на Германскы-ты подчинены имъ народы противу нихъ, и освобожденіе тѣхно съ побѣжденіе-то на Унны-ты и убитіе-то Еллахово. — 3 Кои гдѣ ся послѣ разсѣяхѫ и населихѫ. — 4 Напусто Унни-ти правятъ походъ презъ Дунавъ-тъ на Остроготѳы-ты въ Паннонiѭ; побѣждени, вращатся пакъ презъ Дунавъ-тъ въ Унниваръ. — 5 Восваніе Остроготѳовъ на Греко-Римляны-ты, и мирозаключеніе съ заплащеніе на годинѫ по 300 лiтры злато на тыя варвары. — 6 Прихождатъ Сарагури на Меотiйскы-ты страны, и посланници тѣхни на Царградъ. — 7 Персiйскый царь Перозъ праща и тей на Царградъ посланницы да иска помощь противу Унны Кидаріты, но не му ся дава. — 8 Сарагири-ти ведно съ Акациры воюватъ на Персiѭ, и Персiйскый царь напразно пакъ иска помощь отъ Царградъ.— 9 Страшенъ пожаръ въ Царградъ.— 10 По причинѫ що Остроготѳи-ти нападатъ на Сатагы-ты въ Паннонiѭ, Денничiй съ Унны-ты и другы свои подданници воюва на нихъ презъ Дунавъ-тъ, но ся побѣждава крайно и завраща.— 11 Унни-ти воюватъ послѣ на Греко-Римляны-ты, но бываръ

побѣждени, и премирившеся вращатъ ся презъ Дунавъ-тъ во своя си. — 12 Денничій и Ирнахъ пращатъ на Цариградъ посланницы желающе да заключатъ търговскый договоръ. На отрицателныя-тъ Леоновъ отвѣтъ, Ирнахъ ся не согласява съ Денничія за войнѫ. — 13 Денничій слазя съ войскы-ты си на Дунавъ-тъ, и праща до Леона новы посланницы съ новы предложенія, на кои-то отвѣтъ-тъ быва пакъ отрицателенъ. — Денничій съ Унны и Готѳы войскы минува Дунавъ-тъ, но слѣдъ малко быва заприщенъ отъ Греко Римляны-ты въ нѣкои тѣсны мѣста, гдѣ-то притѣснени Унно-Готѳи-ти ся вричатъ да ся покорятъ, ако имъ ся даде мѣсто за населеніе, и ся излъгватъ да ся раздѣлятъ за препитаніето си до гдѣ дойде отвѣтъ отъ Цариградъ.— 15 Хелхалъ Уннинъ Римски подданникъ наипаче прельстява Готѳы-ты та возставатъ оружіемъ на Унны-ты, и тіи тогази на Готѳы-ты, а врьху всѣмъ послѣ Греко-Римляне-ти, догдѣ осѣтивше обманѫ-тѫ Готѳи и Унни ударятъ гы пакъ іаростно та гы побѣждаватъ и избѣгватъ.— 16 За отмьщеніе слѣдъ годинѫ Денничій воюва пакъ презъ Дунавъ-тъ на Греко-Римляны-ты, но заприщенъ отнова ударяся крѣпко, поразяватъ ся войскы-ты му, и самъ, живъ уловенъ, заклаваса отъ Анагаста, и глава-та му ся проважда на Цариградъ, гдѣ-то іѫ носятъ по улицы-ты торжественно.— 17 Заключеніе и конецъ.

1 Наслѣдство-то на великыя-тъ оный завладѣтель Атила, кой-то за малко годины бѣ основалъ царство почти равно съ царство-то великаго Александра Македонскаго, и кой-то имаше подвластны и подданны цари, краліе и князи, и правяше да треперятъ отъ него сами-ти Греко-Римски імператори, има истѫ-тѫ участь коіѫ-то и

наслѣдство-то на Македонскыя-тъ оный царь, сирѣчь раздробися на много части, и слѣдъ малко ся разори и разсипа. Сынове-ти му, на различны мѣста и отъ различны майкы рождени, составляваxѫ, каже Іорнандъ, почти единъ народъ (1). Преданіе-то чете отъ нихъ выше отъ пятьдесять, а історія-та именува седемь дошли на мѫжьскы возрасть. Тіи сѫ: Еллахъ, Денничій (2), Емпедзаръ, Узиндуръ, Уто, Искалмъ, и Ирнашь или Ирнасъ (3) най-младый-тъ и най-любимый-тъ му отъ сичкы-ты (4). Еллахъ най-голѣмый-тъ му сынъ, рожденный отъ любезнѫ-тѫ му царицѫ Рѣкѫ или Рѣканѫ, кого-то уже видѣхмы поставенъ краль на Акациры-ты (5), бяше, за отличнѫ-тѫ си храбрость, самъ достоинъ да наслѣди отцу своему и да сохрани пространнѣйши-ты неговы завладѣнія. Атилъ самъ така мысляше, и много пѫти бѣ него показалъ за наслѣдникъ на царство-то си и за главѫ на братія-та му. Но тіи ся на това не согласихѫ, и свое-то особно честолюбіе отъ общенароднѫ-тѫ ползѫ предпочитающе, станѫхѫ несмысленно вси да искатъ да царуватъ. Еллахъ не можи да имъ ся сопротиви, и за да не стане раздоръ помежду имъ, кой-то бы былъ за царство-то много вредителенъ, принудися да ся склони на предложніе-то имъ, и да расподѣли съ нихъ жребіемъ по равнѫ часть бащино-то си царственно наслѣдіе, т. е. сичкы-ты Унномъ подданны народы ведно съ храбры-ты имъ краліе и князи (6).

2 Но кога-то они, така раздѣлившеся, сѣ-

кахѫ че немахѫ веке освень мирно да царуватъ, напрасно ся подигнѫ насрѣщѫ имъ една буря, коіѭ-то съ сичко-то си стараніе не можихѫ да посрѣшнѫтъ ни да й преодолѣятъ. Различни-ти иноплеменни, наипаче Германскаго племена, народи не видѣхѫ за добро да ся подчинятъ на Атилови-ты сыновы, какъ-то отъ неволіѭ ся бѣхѫ нему подчинили и покорили, и пожелахѫ да ся освободитъ отъ Унско-то иго, и да си станѫтъ пакъ независими като напредь. На това пьрвый примѣръ даде Гепидскый краль Ардарикъ, кого-то видѣхмы по-горѣ (1) че бяше най-мудрый и най-вѣрный совѣтникъ Атиловъ. Той като видѣ, казва Іорнандъ, че сынове-ти Атилови, раздѣляюще помежду си царство-то бащино си, расподѣлявахѫ си, като нѣкои робы, и различны-ты нему подчинены бывшія народы, безъ да гы пытатъ, не може да тьрпи това безчестіе, и разсьрдився дигнѫ знамя возстанія противу нихъ, и представи и на другы-ты Германскы народы че трѣба и тіи да сторятъ като него, и да си защитятъ свободѫ-тѫ. Того послушахѫ Остроготеи-ти подъ предводителство-то на троицѫ-тѫ князующія ихъ храбры братія (2), и Ерули и Суеви-ти, кои-то согласившеся возстахѫ такожде противу Атиловы-ты сыновы, и наченѫхѫ сѣкы во своіѭ-тѫ си землѭ да ся біѭтъ съ нихъ. Тіи же, на кои-то вѣрни останѫхѫ само Унни, Сармати и Алани (3), поддьржахѫ сѣкы особно тѫіѭ битвѫ за нѣколко время, и совсѣмъ що сторихѫ съ непріятели-ты си мно-

го и тяжки ударенія, не можихѫ никои никому да преодолѣѭтъ. Най-сетнѣ видѣхѫ за нужно и отъ двѣ-ты непріятелскы страны да си соединятъ взаимно войскы-ты на едно тѣло, и да сторятъ общо и рѣшително сраженіе. Това общо сраженіе станѫ отъ десно на Дунавъ-тъ въ Паннонніѭ при рѣкѫ-тѫ Нетадъ (4), и «то бы, каже Іорнандъ, чудно и дивно зрѣлище, гдѣ-то всякый можаше да види, отъ еднѫ странѫ, какъ Готѳи-ти ся біяхѫ като луди съ сабіѭ, какъ Гепиди-ти си чупяхѫ копія-та удряще, и какъ Суеви-ти посрѣщахѫ пѣши конницы-ты; а отъ другѫ, какъ Унни-ти ся отличавахѫ въ стрѣляніе-то, и какъ ся редяхѫ на брань, Алане-ти съ тяжкы, и Ерули-ти съ легки въоруженія.» Така като ся бихѫ храбро и упорно и отъ двѣ-ты страны, най-сетнѣ преодолѣ нечаянно Гепидска-та страна, а Унниска-та бы побѣждена и нагонена. Въ такова едно велико сраженіе сѫ паднѫли несумненно много люди и отъ сямъ и отъ татакъ; Іорнандъ знающій колко сѫ паднѫли отъ еднѫ-тѫ странѫ, требваше да знае колко сѫ паднѫли и отъ другѫ-тѫ и да каже; но той като родомъ Готѳъ казва само че отъ Уннскѫ странѫ, такъ отъ Унны-ты какъ и отъ другы-ты народы тѣхны помощницы, паднѫли до 30,000 души! а колко паднѫли и отъ Гепидскѫ или Остроготѳскѫ странѫ, за това не казва нищо! Казва онъ такожде че погинѫлъ и самъ Атиловъ сынъ Еллахъ въ него сраженіе, слѣдъ като истребилъ много непріятели и показалъ такѫва чуднѫ и див-

нѫ храбрость, що Атилъ, ако бѣ живъ, щялъ да ся възблагодари за тѣй славнѫ-тѫ му смьрть. Какъ да е да е, видися че Унска-та страна ся побѣдила тогава толкова тежко, що імперія-та имъ, коя-то до тога грозяше да завладѣе сичкѫ вселеннѫіѫ, него день паднѫла и ся разрушила. «Толкозь несогласіе-то е пагубно нѣщо, (казва пакъ Іорнандъ,) що Унни-ти паднѫхѫ щомъ ся раздѣлихѫ, тіи кои-то соединени навождахѫ съ силы-ты си страхъ на сичкы другы (5).»

3 Слѣдъ това сраженіе тія различни и едни другымъ пріятни или противны народи разидохѫся всякый възъ еднѫ страна, и ся населихѫ и учредихѫ кои гдѣ можихѫ и кому гдѣ бы угодило. Така:

Денничій, ведно съ по-много-то сыновы Атиловы, и съ по-много-то Унны, отиде та ся насели и учреди надъ и по край Черно море, тамъ гдѣ-то изъ начала бѣхѫ Готѳски-ти жилища.

Ирнахъ най-младый-тъ сынъ Атиловъ съ свои-ты подданицы Унны ся дрънѫ и насели въ края-тъ на Малѫ Скуѳіѫ, коѭ-то днесь называвамы Добрицѫ.

Емнедзаръ и Узиндуръ, рождени отъ еднѫ майкѫ съ Ирнаха, дойдохѫ та ся населихѫ въ *прибрѣжия* Дакіѫ (6), сирѣчь въ нынѣшнѭ-тѫ придунавскѫ Блъгаріѫ, при рѣкы-ты Ута и Осмѫ, около Виднъ, Свищовъ, и Нікополъ.

Уто и Искалмъ ведно съ мнозинѫ Унны дойдохѫ по навѣтре въ Греко-Римскѫ-тѫ землѭ (1),

но гдѣ именно не знаемъ, и ся населихѫ тамъ, покорившеся Греко-Римскому царю. Іорнандъ казва че еще по негово-то время (около 552 л.) нѣкои-си отъ тыа Унны ся зовали Святогорцы (Sacromontisii) и Фосатци (Fosatisii).

Сауромати-ти (кои-то, каже Іорнандъ, *Сармати* называемъ) заедно съ Цемандры (Cemandri) и нѣколико Унны, отидохѫ та ся населихѫ, позволеніемъ Греко-Римскаго царя, въ горніѭ-тѫ Мусіѭ близо при града Мартена (ad castrum Martenam).

Скури, Сатагари и други Алани, ведно съ своего князя Кандакса, пріяхѫ за населеніе Малѫ Скуѳіѭ и Долніѭ Мусіѭ (8).

Руги и други нѣкои народци поискахѫ и зехѫ за населеніе Віозиметъ и Скандіополь (9).

Остроготои ти поискахѫ и тіи мѣсто за населеніе, и царь Маркіанъ имъ даде сичкѫ Панноніѭ, составляемѫіѭ отъ едно дълго поле, украшена, каже Іорнандъ, съ много градовы, отъ кои-то първый бѣ Сирміонъ (Сремъ), а послѣдный Виндоміна (10), и ограниченѫ на Востокъ отъ горніѭ Мусіѭ, на пладне отъ Далматіѭ, на западъ отъ Норикъ, и на сѣверъ отъ Дунавъ-тъ.

Най-сетнѣ Гепиди-ти съ своего Краля Ардарика, като главни побѣдители Хиновъ, завладѣхѫ предѣлы-ты на сичкѫ Дакіѭ задъ Дунавъ-тъ, гдѣ-то бѣше и Атиловый-тъ царствующій градъ, и ся учредихѫ въ неіѭ постоянно, сотворивше миръ и съ Греко-Римско-то царство, отъ кои-то не ис-

кахѫ друго освень да гы остави мирны, и да имъ дава ежегодно заплатѫ като на храбры мѫжи, и способны да му пазятъ предѣлы-ты, съ това само условіе, че краль-тъ имъ требваше да имъ ся дава отъ него.

Такымъ образомъ вси тія народи, разсѣявшеся и остановившеся почти по сичкѫ Грекороманіѩ, то есть въ Дакіѩ, въ Долніѩ и горніѩ Мѵсіѩ, въ Паннонніѩ, Іллѵріѩ, Ѳракіѩ и Македоніѩ, ужь като Римски гости и пріятели, назвахѫся тѣхни союзници (fœderati), и като такива земахѫ ежегодно заплатѫ отъ Греко-Римско-то царство (11), ужь за да му пазятъ предѣлы-ты и да му помагатъ войнственно противу другы непріятели, а истинно за да го оставятъ мирно и спокойно отъ тѣхны-ты грозны нашествія (12).

4 Едвамъ Остроготѳи-ти ся бѣхѫ какъ-то рекохмы, учредили въ Паннонніѩ, и Атилови-ти сынове (1), кои-то естественно (каже Іорнандъ) имъ ся гнѣвяхѫ че дигнѫли главѫ и войнѫ насрѣщѫ имъ, а при това имъ и завиждахѫ че имъ отнели тѫіѩ обширнѫ область, соединивше войскы-ты си дойдохѫ въ лѣто 454 (2) да гы търсятъ като свои побѣгнѫлы робы, и като бѣгствомъ отстѫпилы отъ тѣхно-то владѣніе, и ударихѫ напрасно Валамира кой-то, като населенъ въ восточнѫ-тѫ часть Паннонніи, бяше и по-близо. Но онъ научився съсъ время за тѣхно-то нашествіе, потщася да събере войскы-ты си, и съ тѣхъ, ако и не много, посрѣщнѫ храбро Унны-ты, ударися съ

нихъ и гы навы. По томъ не престанѫ да гы дразне, така що они, видѣвше че не ще могѫтъ да му сторятъ нищо, принудихѫся да ся вернѫтъ назадъ, и минѫвше Дунавъ-тъ, отидохѫ на оныя страны отъ Скуѳіѭ, презъ кои-то тече Дунавъ-тъ, и кои-то ся по языкъ-тъ имъ именувахѫ *Унниваръ* (3). Валамиръ ся потща да извѣсти на братія-та си това радостно за нихъ происшествіе, а на отвѣтъ прія и онъ извѣстіе че въ кой-то день ся бѣхѫ побѣдили Унни-ти родился брату му сынъ названный Ѳеодорихъ (4). Той Ѳеодорихъ станѫ послѣ единъ отъ най-мудры и най-храбры-ты Готѳскы краліе.

5 Готѳскый Краль Валамиръ не остави и Греко-Римляны-ты за много время спокойны, ако и да бѣ имъ ся обѣщалъ, кога-то ся насели въ Панноніѭ, че ще да имъ бѫде покоренъ. Царь Маркіанъ бѣ ся наистинѫ задължилъ да плаща ежегодно на Остроготѳы-ты едно количество пары за да не правятъ на землѭ-тѫ му нашествія, и даже да му пазятъ предѣлы-ты отъ чужды наступленія, какъ-то ся выше рече. Но Маркіанъ умрѣ на 26 Іаннуаріа 457 л. , а наслѣдникъ-тъ му Леонъ прозванный Ѳракаинъ, защо бѣ родомъ отъ Ѳракіѭ, сирѣчь отъ сямъ-Дунавскѫ-тѫ Дакіѭ, или отъ землѭ-тѫ на Бѣсы-ты, кои-то живѣяхѫ при Філіппополь на Емѫ планинѫ, отлагаше да имъ заплати обѣщаны-ты тыя пары (1); за това Валамиръ, не терпя повече това отлаганіе, согласися съ братія-та си и му проводи въ лѣто

462 (2) посланницы за да искатъ рѣшително испълненіе-то на Маркіаново-то къ нимъ задължеціе. Тіи посланници не можихѫ да сторятъ нищо, и ся вьрнѫхѫ празни въ Паннонію, или че Леонъ имъ далъ отрицателенъ отвѣтъ, или че съ нѣкои причины е отлагалъ пакъ да испълни обѣщаніе-то си, защо това не ны казва історія-та. Тога веке Остроготѳски-ти князи праведно разгнѣвившеся, събрахѫ скоро войскы-ты си, влѣзохѫ въ Греко-Римскѫ-тѫ землѭ, опустошихѫ Іллуріѭ, разорихѫ много градовы, и побѣдивше принудихѫ областныя-тъ воеводѫ да побѣгне. Леонъ на тоя слухъ разумѣ че Остроготѳи-ти не были человѣци за презрѣніе, и ся потща да проводи войскѫ насрѣщѫ имъ подъ предводителство-то военачалника Анѳеміа зетя Маркіанова. Той наистинѫ ся удари нѣкой пѫть и другы съ Остроготѳы-ты, и гы принуди съ достойнство-то си да ся дръпнѫтъ назадь въ Паннонію, но не смѣя и самъ да пойде подырѭ имъ и да гы гони. Видися даже да е совѣтовалъ Леона да ся премири съ нихъ, ако ще да ся избави отъ вредителны-ты имъ нашествія. Какъ-то да е, слѣдъ тѫжѭ войнѫ Леонъ ся рѣши да гы възблагодари, и за това имъ проводи незабавно посланницы, кои-то като гы обличавали, защо, противу обѣщанія-та си да живѣѭтъ мирно съ Греко-Римляны-ты, нападнѫли враждебно на землѭ-тѫ имъ, зели отъ нихъ такъвъ-зи отвѣтъ, че сторили това, защо-то имъ не плащали обѣщаны-ты пары кои-то имъ были нужни за препи-

таніе-то имъ. Посланници-ти, видеси, имѣрили благословено това изиненіе, и тъй заключихъ миръ съсъ нихъ, обѣщавшеся отъ страна Леоновъ че ще имъ ся плати сега непремѣнно все що имъ бѣше длъжно, и за напредъ ще имъ ся плаща всякъ годинъ по триста лїтры злато. А за увѣреніе че не щжтъ и они вече да нападатъ на Греко-Римскжъ-тъ земліж, искали и пріали да имъ ся прати за порукж на Цариградъ реченый Θеодорихъ, кой-то бѣлъ тогази осиолѣтенъ; бащаму, кой-то го много любилъ, едва ся предумалъ отъ Валамира да го даде (3). Θеофанъ пише че, онъ като отишьлъ на Цариградъ, учился при най-изрядны-ты учители (4).

6 Около исто-то 462 лѣто (1) Пріскъ казва че дошли на Цариградъ посланници отъ едны новы сѣверны варвары, называемы *Сарагури*, *Уроги*, и *Оногури*. Тіи народи были оставили своіжтж земліж, защо други пакъ варвари, *Савири* называеми, испждени изъ земліж-тж си отъ Авары-ты, были нападнжли врьху имъ войнственно. Авари-ти были и тіи испждени изъ своіж-тж земліж отъ другы пакъ народы, кои-то Пріскъ не казва какъ-ся именували, а казва че живѣли на Океанскы-ты бреговы, и были такожде принуждени да си оставятъ мѣста-та, защо-то было излѣзло тамъ изъ океанъ-тъ една тьмна мъгла, и ся іавили и много множество Грифи (γρύπες) за кои-то ся думало че нема да си отиджтъ до гдѣ не изіаджтъ человѣческыя-тъ родъ! Того ради, оплашившеся

отъ тыя злины, речени-ти безименни приокеански варвари дошли та нападнѫли на Авары-ты, кои-то побѣдившеся отъ нечаянно-то имъ удареніе, были принуждени да си оставятъ тѣмъ землѣ-тѫ, и да дойдѫтъ и они да ударятъ на Савиры-ты, а тіи пакъ на Сарагуры-ты, какъ-то ся выше рече (2). Така убо и Сарагури ти, испѫдени бывше отъ Савиры-ты, дигнѫли ся, и дошли да търсятъ мѣсто за населеніе при Унны-ты называемыя Акатиры или Акациры (3). Тіи гы не пріяли, и имъ ся упрѣли войнственно ; но Сарагури ти, ударившеся съ нихъ много пѫти, най-сетнѣ гы побѣдили и покорили. А като ся учредили у тѣхъ, искали да извѣстятъ побѣдѫ-тѫ и населеніе-то си близо при предѣлы-ты Греко-Римскы на Греко-Римскыятъ царь, кому-то и проводили посланницы съ предложеніемъ взаимнаго пріятелства. Царь Леонъ, кой-то плащаше на Остроготѳы-ты и на Унны-ты да мируватъ, не можаше да не пріемне безъ заплатѫ пріятелство-то на тыя новы съсѣды. Того ради той, какъ-то и велможи-ти му, пріяхѫ посланницы-ты имъ честно, и подаривше щедро отпустихѫ гы да си идѫтъ миромъ назадь (4).

7 Въ то время Іездерджердовъ сынъ Перозъ (Фирузъ) Царь Персійскый, имаше войнѫ съ Унны-ты надкавкаскы называемыя Кідаріты (1) по причинѫ такъвѫ : Отъ по-напредь Персійски-ты цари были наложили на тыя Унны да имъ плащатъ дань, а послѣ Уннскый царь, кому-то имя-то не знаемъ, не рачилъ веке да имъ плаща, та

за това Персійскый царь Перозъ подигнѫлъ нерѣшѫ му тѫжна войнѫ. Уннскый той царь умрѣлъ, и война-та ся продѫлжавала съ младого сына и наслѣдника негова Кунха. Най-сетнѣ Перозъ, като гледалъ че Унни-ти ся били храбро и не щѫлъ да може да ги нанье съ силѫ, помислилъ да свърши войнѫ-тѫ съ прелесть, и тъй пратилъ въ Кунха посланицы да му кажатъ че желае да стори съ него миръ и союзъ, и за увѣреніе дава му сестрѫ си за женѫ. Кунхо приѫлъ радостно това предложеніе, и Перозъ заключилъ миръ, проводилъ му объщанѫ-тѫ женѫ, но та не была Перозова сестра, но была една слугыня негова, коѭ-то онъ облѣкъ и украсилъ по царски, и ѭ зарачалъ да не бы да каже истинѫ-тѫ, че ако не казва, ще слѣдува да е царица безгоболучна, ако ли каже, Кунхо ще да ѭ убіе, защо Кидаритскый царь не ще търпи да има за женѫ еднѫ слугынѭ на мѣсто царскѫ дьщерѭ. Перозъ сѣкалъ че съ тѫѭ прелесть щѫлъ да ся подиграе Конху; но не ся минѫло много, и прелесть-та му излѣзла на іавѣ: защо тая жена убоявшися да не бы Уннскый царь да ся научи отъ другыго каква е и що е, и ѭ накаже съ смьрть, обадила просто на Конха работѫ-тѫ. Онъ же, похваливъ женѫ-тѫ затѫзи нейнѫ искренность, неѭ пакъ удьржалъ за своѭ женѫ, а гнѣвъ-тъ си обърнѫлъ сичкыя-тъ врьхъ Пероза, кому-то за да си отмьсти писалъ ужь че има войнѫ съ ближны-ты си, и му ся моли, като на пріятель и союзникъ, да му проводи

на помощь, не войны просты, защо таквы-зи той ималъ много, но чиновницы достойны за да му бѫдѫтъ военачалницы. Перозъ повѣрвавъ това нѣщо, проводилъ му до 300 мѫжи отъ най-избраны-ты свои чиновницы, отъ кои-то Кунхо едны убилъ, а другы-ты всакатилъ и проводилъ назадь до Пероза да му кажѫтъ че това наказаніе далъ на чиновницы-ты му за неговѫ-тѫ прелесть. Отъ тамъ ся пакъ разгорѣла война-та помежду имъ, и като ся были крѣпко доволно время, Перозъ притѣсненъ отъ Унискѫ-тѫ храбрость, и бояся да не бы да нападнѫтъ на земліѫ-тѫ му и вышеречени-ти нови пришелци Сарагури, проводилъ до царя Греко-Римскаго посланницы да му кажѫтъ че трѣба или пары да проводи за да укрѣпи онъ и пази противу варвары-ты крѣпость-тѫ Юройпаахъ (2), коя-то бѣ нарочно по-напредь направена при Каспійскы-ты врата на Кавказа (3), или поне войны свои да испрати за да іѫ пазятъ, и даже и пары да проводи за да го поддьржи въ войнѫ-тѫ противу Кідаріты-ты, защо кога не ся пази добрѣ речена-та крѣпость, надкавказски-ти варвари ще могѫтъ, не само въ Персійскѫ-тѫ, но и въ Греко-Римскѫ-тѫ земліѫ да влѣзѫтъ и зло да учинѫтъ, и кога Перси-ти побѣдятъ Кідаріты-ты, тій не ще да могѫтъ веке и въ Греко-Римско да преминѫтъ. За отвѣтъ на това посолство царь Леонъ проводилъ царю Перозу посланникъ Епарха и Патрикія Константія да му каже, че нема правдѫ да му иска ни пары ни войны, защо война-

та е негова, а не Греко-Римска, и сѣкы трѣба да си пази предѣлы-ты и да си поддьржи войнѫтѫ. Той Константій, пришедъ во града Персомъ ближняго Едессѫ, принужденъ былъ да чака доволно время догдѣ да го пріемне Перозъ, кой-то най-сетнѣ му сторилъ извѣстіе да пойде при него, не въ Персіѭ, но на предѣлы-ты Персійскы и Унно-Кідаріткы, во едно село именуемое Горга, въ кое-то онъ былъ тогава ополченъ (4), и като му сторилъ приличны-ты почести, и видѣлъ отъ отвѣтъ-тъ му че нема нищо да ся надѣе отъ Греко-Римско-то царство, отпустилъ го да си пойде назадъ (5).

8 Между това война-та Персійска съ Кідаріты-ты ся простираше, и Перозъ не можи да избѣгне отъ онова що ся бояше отъ къмто Сарагуры-ты. Тіи наистинѫ, соединившеся съ Акациры-ты и съ другы тамо варвары, кои-то бѣхѫ покорили, подигнѫли ся войнственно въ лѣто около 464 да пойдѫтъ на Персіѭ. И пьрво дошли на Каспійскы-ты двери, за да минѫтъ Кавказа отъ тамъ; но понеже намѣрили тамо стражѫ Персійскѫ добрѣ окрѣпенѫ, повьрнѫлися та минѫли презъ другы пѫть, и пришедше на Івирскѫ-тѫ землѭ, ограбили и опустошили все що тамо намѣрили, а послѣ влѣзли и въ Арменіѭ Персомъ подданнѫѭ, на коѭ-то села-та такожде плѣнили и ограбили. Притѣсняемъ отъ това царь Персійскый, и имѣющи іоще войнѫ съ Кидаріты-ты Унны, проводилъ пакъ до царя Греко-Римскаго посланницы за да му ис-

ка пакъ пары и войны за стражѫ на Юройпаахъ; но и тіи посланници ся завьрнѫли съ тойжде отрицателный отвѣтъ (1). Така Перозъ ся принудилъ да слѣдува самъ войнѫ-тѫ съ Кидариты-ты, и слѣдъ нѣкое время едва можилъ да гы навые и да имъ завладѣе градъ-тъ называемый Валамъ. Перозъ тога, за да покаже Римляномъ великѫ-тѫ си силѫ, потщался да извѣсти царю Леону побѣдѫ-тѫ чрезъ новы посланницы, кои-то пришедше на Цариградъ хвалилися варварскы за това чрезвычайно побѣжденіе. Но Леонъ гы отправилъ скоро назадь безъ да даде никое вниманіе на хвалбы-ты и хораты-ты имъ (2)

9 Въ слѣдующе-то 465 лѣто, кога-то упати бѣхѫ Васіліскъ братъ Веріны жены Леоновы, и Ерманарікъ сынъ Аспара военачалника, станѫ въ Цариградъ вечерь-тѫ на 1 Септемврія, страшенъ пожаръ, въ кой-то державшій еднѫ цѣлѫ недѣліѫ изгорѣхѫ и ся пепельосахѫ двѣ-ти тречастія отъ градъ-тъ, и много человѣци загинѫхѫ (1).

10 Остроготеи-ти впрочемъ, кои-то съ позволеніе и съсъ заплатѫ на Греко-Римско-то царство бѣхѫ ся учредили, какъ то видѣхмы (1), въ Панноніѫ, или че не имъ стигаше тая заплата, или че бѣхѫ навыкнѫли да правятъ сѣкога воеванія и грабежи, пьрво, чтомъ ся научихѫ че Западный царь Севиръ умрѣлъ на 15 Августа л. 465, направихѫ войнственно нападеніе на Поріка; но царство-то управляющій Рѣчимиръ (2) гы посрѣщнѫ и принуди да ся завьрнѫтъ во своя-

А послѣ, за да не имъ останѫтъ негли ни воинствении-ти имъ приуготовленія, или, къ-то Іорнандъ казва, защо-то не имъ было доволно за прехранѫ онова, що земали отъ Греко-Римско-то царство, и защо-то въ тоже время желали да си покажатъ храбрость-тѫ, отхождатъ та нападатъ на единъ ближный тѣмъ народецъ именемъ Сатагы, кой-то бѣше населенъ въ вѫтрешнѫ-тѫ Паннонiѭ (4). Това като чу Атиловъ сынъ Денчо (5), събра скоро народы-ты кои-то бѣхѫ до сега остали подъ власть-тѫ му, и съ тѣхъ, ако и да бѣхѫ малко, затечеся да помогне на Сатагы-ты (6). Тiи народи, казва Іорнандъ, ся зовяхѫ Улцингури, Ангискiри, Биттугори, и Бардори. Пошедъ убо въ Паннонiѭ, осади града Бассiана, лежащаго 18 мiля подъ Сирмiумъ на рѣкѫ-тѫ Савѫ, тамъ гдѣ-то днесь стои градъ Шабацъ (7), и хванѫ да плѣни на около. На това извѣстiе Готѳи-ти, обративше на срѣщѫ му сичкы-ты свои силы, кои-то бѣхѫ приготвили за противу Сатагы-ты, ударихѫ го силно, побѣдихѫ го, и го принудихѫ да ся върне назадъ во своя си въ така лошево состоянiе, що отъ тогава насетнѣ Унни-ти хванѫли да ся боятъ отъ Готѳскы-ты оружiя (8).

11 Со всѣмъ тѣмъ въ началѣ слѣдующаго 466 лѣта презъ зимѫ-тѫ, кога-то Дунавъ-тъ бѣ замръзнѫлъ, една часть отъ Унны-ты, кои-то Сидонiй Аполлiнаръ казва че живѣли непостоянно въ Скѵѳiѭ (1), безъ да ны каже уречено и въ коѭ страна (2), и кои-то онъ нарича свирѣпы, волшеб-

ны, грабители, стремителны, и отъ сичкы-ты другы тамо живущы варвары по-варвары (3), минѫли напрасно Дунавъ-тъ съсъ кола (4), подъ предводителство-то военачалника именемъ Хормидака (Hormidac), и влѣзли въ прибрѣжнѫ-тѫ Дакіѭ, гдѣ-то ходили по села-та и плѣнили. Това като чулъ Греко-Римскый царь Леонъ, проводилъ насрѣщѫ имъ военачалника своего Анѳеміа, кой-то пришедъ съ войскы-ты си ударилъ гы силно, побѣдилъ гы, и гы принудилъ да прибѣгнѫтъ и да ся затворятъ въ Сардикѫ, коѭ-то и осадилъ. Слѣдъ нѣколико время Унни-ти, неможивше веке да дьржатъ въ осадѫ-тѫ, рѣшилися да излѣзѫтъ и да ся ударятъ оружіемъ съ Анѳеміа. Но преди да сторятъ това, намѣрили средство да закупятъ съ пары Анѳеміевъ-тъ другарь началникъ на конницы-ты, кои-то имъ ся тогава обѣщалъ че, чтомъ захване битва-та, ще ся префърли съ конницѫ-тѫ си отъ камто тѣхъ. Така убо одушевлени Унни-ти, излѣзли изъ градъ-тъ и ся ударили съ Греко-Римскы-ты войскы. Тога закупеный-тъ началникъ на конницѫ-тѫ имъ, кому-то незнаемъ имя-то, стоялъ си на дадено-то слово, и изведнъждь ся прехвьрлилъ отъ къмто Унны-ты; но ся прехвьрлилъ самъ, а отъ войны-ты му никой не рачилъ да му послѣдова, но вси отишли та ся наредили подъ знамя-то на Анѳеміа, кой-то заповѣдовалъ на пѣшцы-ты. Оставше убо Унни-ти сами съ собственны-ты си силы, и бывше по-малцина отъ Греко-Римляны-ты, не можили да преодолѣѭтъ, и

слѣдъ едно храбро сраженіе были силно побѣждени, и ся принудили да ся дръпнѫтъ пакъ и да ся затворятъ въ градъ-тъ. Видѣвше тогава отчаянното си состояніе, поискали да сторятъ миръ съ Анѳеміа, и да ся дръпнѫтъ миромъ во своя си. Анѳемій же, желаіѫщъ и онъ да ся избави отъ такыва враговы безъ по-вече кръвопролитіе, согласился на прошеніе-то имъ, но съ условіе да му предадѫтъ или да убіѭтъ сами онаго военачалника кой-то гы бѣше предалъ. Унни-ти предпочели да го убіѭтъ сами нежели да го предадѫтъ, защо и тіи были прогнѣвени на срѣщѫ му че, като имъ зелъ пары-ты, не си оздравилъ работѫ-тѫ като да привлече съ себе и сичкѫ-тѫ си конницѫ, и тъй убивше того предателя, получили миръ, и ся дръпнѫли во своя си (5).

12 Това неблагополучно воеваніе дало поводъ Уннскому царю Денничію да търси да ся премири рѣшително съ Греко-Римляны-ты съ заключеніе търговскаго мира. Разговорился убо за това съ брата си Ирнаса, владѣющаго, какъ-то видѣхмы (2), въ края-тъ на Малѫ Скѳіѭ при Дунавъ-тъ, и тъй и двоица-та проводили до царя Леона посланницы да му кажѫтъ че трѣба веке да ся прекъсатъ причины-ты що сѫ имали до нынѣ да ся каратъ, и да сторятъ миръ помежду си, съ условіе да стане пакъ, като напредь (3), единъ общи торгъ на Дунавъ-тъ, гдѣ-то да ходятъ свободно търговци и отъ двѣ-ты страны да си купуватъ и продаватъ все що имъ бы было потре-

бно. Тіи обаче посланници ся вьрнѫли отъ Цариградъ безъ да завьршятъ нищо: Леонъ не рачилъ да пріемне предложеніе-то му, защо не му ся видѣло за добро да даде право на Унны-ты, кои-то бѣхѫ толкова пакости сторили на землѣтѫ му, да правятъ свободно търговіѣ съ Греко-Римляны-ты. Като пріяхѫ единъ такъвъ-зи отвѣтъ отъ посланницы-ты си, Атилови-ти сынове никакъ ся не възблагодарихѫ; но като ся разговорихѫ помежду си какво трѣбваше да правятъ, намѣрихѫ ся несогласни: защо Денничій искаше да стори войнѫ на Греко-Римляны-ты, а Ирнасъ не щеше да влѣзе въ такыва приуготовленія, защо мѣстни-ти му дѣла и обстоятелства не му позволявали да ся хване за войнѫ (4).

13 Денничій обаче, не можя да претърпи отрицателныя-тъ Леоновъ отговоръ, направи си потребны-ты приуготовленія за войнѫ, и въ лѣто 467 дигнѫся съ войскы-ты си и дойде та ся ополчи на Дунавскы-ты бреговы. Това услышавъ Арнигісковъ (1) сынъ Анагастъ, кой-то тогази военачалствуваше въ Ѳракіѣ и бѣ поставенъ тамо да пази Дунавъ-тъ, проводи до Денничіа нѣкои отъ чиновницы-ты си да го пытатъ що иска та ся готви така за войнѫ? Но Денничій прія съ небреженіемъ тыя Анагастовы посланницы, и гы испрати назадь безъ да имъ даде никакъвъ отвѣтъ; а отъ другѫ странѫ проводи направо до царя Леона посланницы свои да му кажѫтъ че, «по-на-« предь му поиска просто и человѣчно право да

« търгуватъ взаимно Унни съсъ Греко-Римляны,
« какъ-то сѫ търгували и отъ ветхо, въ единъ
« общій торгъ на Дунавъ-тъ, а той Леонъ без-
« человѣчно отфърли това прошеніе. Сега же и
« съ това ся не благодари, а трѣба да му даде
« въ царство-то си, какъ-то бѣ далъ и на другы,
« мѣсто за населеніе, и доволно количество пары
« за него и за войскѫ-тѫ му ; ако ли не ся
« склони на тыя новы неговы предложенія, а той,
« какъ-то уже е готовъ, ще стори войнѫ на срѣ-
« щѫ му. » Като дойдохѫ на Цариградъ послан-
ници-ти, и казахѫ тыя рѣчи царю Леону, онъ
имъ даде той-зи отвѣтъ : « Азъ сьмъ готовъ да
« дамъ на Унны-ты, какъ-то сьмъ далъ и на
« другы народы, мѣсто за населеніе въ землѭ-тѫ
« си ; но трѣба за това да ми станѫтъ послу-
« шници, и да отфърлятъ всякѫ мысль враждеб-
« ности противу насъ : и тогава наистинѫ ще ми е
« драго даже че отъ непріятели направилъ сьмъ
« гы мои пріятели и споборници ; ако ли Денни-
« чій иска оружіемъ да мя насили за да му сто-
« рѭ това добро, това го не пріемамъ . » (2)

14 Като прія той-зи отвѣтъ, Денничій, ко-
му-то намѣреніе-то бѣше далечь отъ да ще да ся
покори Греко-Римскому царю, рѣши ся веке да
даде слѣдствіе на войнѫ-тѫ си ; и така ся дигнѫ
и минѫ Дунавъ-тъ съ войскы-ты си, кои-то не
бѣхѫ само Унни, но и многочисленни Готѳи быв-
шіе или негови поддании или отъ вънка собраны. По
злощастіе никой отъ писатели-ты не ны казва какъ

во е тога направилъ, и каквы битвы сотворилъ. Пріскъ ны казва само че, освень реченаго Анагастъ Аригисклова, были дошли отъ Цариградъ насрѣщо Уппы-ты и други двоица отлични военачалници, Васіліскъ братъ на царицѫ Верінѫ, и Острый комитъ, родомъ Готѳинъ, первому міністру Леонову Аспару приверженъ. Тіи убо Анагаста, Васіліскъ, и Острый, заедно съ другы нѣкои Греко-Римскы военачалници, и слѣдователно съ доста многочисленны войнства, увлекли единъ день Уппо-Готѳы-ты въ едно юдольно мѣсто, и дошли та ты заприщили тамо, затворивше наоколо сичкы-ты исходы. Уппо-Готѳи-ти тогава притѣснени отъ гладъ, защо немахѫ що да іадѫтъ, принудилися да проводятъ человѣцы до Греко-Римскы-ты военачалници да имъ кажѫтъ че, ако да имъ дадѫтъ мѣсто за населеніе, обѣщаватся да бѫдѫтъ Греко-Римляномъ послушници на все що-то искатъ. Речени-ти военачалници имъ отвѣщали, че тіи сами не могѫтъ да рѣшятъ единѫ такъвѫ работѫ, но че трѣба да пратятъ посолство до истаго царя Леона. На това они пакъ имъ отговорили, че отъ гладъ немали время да чакатъ, но че требвало или така скоричко да ся согласятъ съ нихъ и премирятъ, или да имъ кажѫтъ че нещѫтъ, за да видятъ какво могѫтъ и тіи тогава въ отчаяніе-то си да направятъ. Верху това совѣтовавшеся помежду си Греко-Римскы-ти военачалници, не видѣхѫ за добро да приведѫтъ въ отчаяніе толкова храбры ратницы, но намыслихѫ да

гы излъжѫтъ и прельстятъ съ единъ начинъ, като да могѫтъ тіи сами себе да истребятъ. Отговорихѫ имъ убо пакъ като напредь че, «за да имъ ся даде земля за населеніе, трѣба непремѣнно да ся отправятъ до царь-тъ; но колко-то за препитаніе-то имъ догдѣ дойде отвѣтъ отъ Цариградъ, тіи ся вричатъ да имъ даватъ храньѫ, *стига само да ся раздѣлятъ и тіи на колко-то части бѣ раздѣлена Греко-Римска-та войска*, защо така они бы по-лесно прилѣжавали за препитаніе-то имъ, понеже всякый военачалникъ бы гледалъ оныя кои-то му бы ся падньли, а не сичкы-ты наедно, а освень това вси бы имали помежду си любочестньѫ ревность кой по-добрѣ да нахрани и да настани свои-ты си гости.» Горкити Унно-Готѳи, като искренни и простодушни, не ся усѣтихѫ че това предложеніе за раздѣленіе-то имъ не бѣше за тѣхньѫ ползѫ, а паче за тѣхно прельщеніе и разрушеніе, и пріявше за истинны и за тѣхъ доброжелателны тыя отговоры, пріехѫ гы съсъ драго сьрдце, и ся раздѣлихѫ на толкова части, на колко-то ся раздѣлявахѫ и Греко-Римляне-ти (1).

15 Тогава Хелхалъ, родомъ Уннинъ, и подвоеначалникъ на Аспаровы-ты войнства, истинно предателство къмъ своеродны-ты си употребляющій, доходи при онньѫ войнскѫ часть отъ Унно-Готѳы-ты, коя-то ся бѣ нему падньла да ѭ гледа, и призовавъ къ себѣ особито Готѳскы-ты началницы, (защо тамъ Готѳи-ти бѣхѫ по-много отъ Унны-ты,) казва имъ

така : « Немайте сомнѣніе че царь Леонъ ще прі-
« емне прошеніе-то вы, и ще вы даде землѣ за
« населеніе ; но не сѣкайте че вы, Готѳи, имате
« нѣщо да ся ползовате отъ това, не ; сичка-та
« полза ще бѫде за Унны-ты ; защо тіи, като не
« любятъ никакъ земледѣліе-то, ще оставятъ васъ
« Готѳы да работите землѣ-тѫ, а тіи щѫтъ
« като вълци да нападатъ на производимѫ-тѫ вы
« хранѫ и щѫтъ да ѭ разграбиватъ, и така вы
« ще имъ бѫдете като роби, и ще да ся труди-
« те и да работите за нихъ. Освень това вы
« знаете че между Унны и Готѳы останѫла е сѣ-
« кога една голема вражда, и че праотци-ти вы
« сѫ ся заклели да не струватъ никога споборство
« съсъ Унны-ты. Така вы и бащины-ты си
« клетвы ще да престѫпите, и имѣніе-то си най-
« сетнѣ ще да загубите, ако бы да постоянству-
« вате въ споборство-то си съ Унны-ты. И азъ
« сьмъ Уннинъ родомъ, и ся хваліѫ съ това; но,
« понеже обычамъ правдѫ-тѫ, казвамъ вы искрен-
« но тыя работы, за да знаете какво да правите. »
Простодушни-ти оніи Готѳи началници, услышавше
да имъ казва такыва работы Уннинъ за Унны-ты,
не можихѫ да не повѣрватъ, и ся смутихѫ мно-
го, защо сѣкахѫ че наистинѫ отъ любовь къмъ нихъ
и за добро тѣхно имъ бѣ казалъ тыя работы Хел-
халъ. Разказахѫ гы убо помежду свои-ты соплеменницы, и согласившеся тайно, възстахѫ вси на-
прасно противу Унны-ты, и начахѫ да гы уби-
ватъ. Това видѣвше Унни-ти, совокупихѫся и они

отъ своіѫ странѫ, и тъй станѫ велико сраженіе и битва между тыя два народа, до сега бывшія единъ другому пріятели и споборници. Това чакахѫ и Греко-Римски-ти военачалници, кои-то, чтомъ видѣхѫ желаніе-то си тъй добрѣ испълняемо, устремихѫся и тіи оружіемъ съ войскы-ты си па Унно-Готѳы-ты, и хванѫхѫ да убиватъ безъ разликѫ кого какъ срѣщнѫтъ и пристигнѫтъ. Отъ сіе тѣхно врьху имъ нападеніе Готѳи-ти веке разумѣватъ че Греко-Римляне-ти гы бѣхѫ лукаво прельстили и обманили, и той часъ, открывше дѣло-то на Унны-ты, согласявятся пакъ съ нихъ, и обращатъ вси оружія-та противу общы-ты непріятели. Но догдѣ да стане това, Аспарово-то войнство превари та истреби почти сичкѫ-тѫ часть отъ Унно-Готѳскы-ты войскы, коя-то бѣ ся нему паднѫла; други-ти обаче Греко-Римски военачалници много пострадахѫ отъ това сраженіе, защо Унно-Готѳи-ти, разіарени че гы бѣхѫ тъй лукаво прельстили, бихѫ ся толкова крѣпко и храбро, що най-сетнѣ преодолѣхѫ, разбихѫ Греко-Римскы-ты войнства, и избѣгнѫхѫ отъ тѣсно-то онова мѣсто, въ кое-то гы бѣхѫ осадили (1). Отъ това слѣдствіе разумѣйте, какво изрядно юначество сѫ показали Унно-Готѳи-ты въ това опасно обстоятелство.

16 Пріскъ не ны казва по-вече за слѣдствіе-то на реченѫ-тѫ битвѫ. Видися обаче какъ Денничій, избѣгъ тогава отъ мѫчно-то положеніе, въ кое-то ся бѣ напрасно намѣрилъ, минѫлъ е на-

задь съ осталѫ-тѫ си войскѫ Дунавъ-тъ, и е отишьлъ во своя си, гдѣ-то не терпя лукавство-то и обманѫ-тѫ що му бѣхѫ изиграли Греко-Римляне-ти, прекаралъ е неіѭ годинѫ въ новы войнскы приготовленія. А въ слѣдующе-то 468 лѣто на пролѣть онъ минѫлъ пакъ Дунавъ-тъ съ новѫ доволнѫ войскѫ, въ коіѭ-то имало пакъ и Готѳы, на кои-то особенный князь или началникъ былъ Вігилъ, и влѣзлъ въ Греко-Римскѫ-тѫ земліѭ. Но вышереченый Анагастъ Анигіскловъ бѣше тамъ готовъ да го посрѣшне съ многочисленны, и добрѣ приготвены войнства. Той Анагастъ, имѣя предъ очи онѫзъ-годишныя-тъ примѣръ, видѣ за добро да ся мѫчи да увлече пакъ Денничіа въ нѣкое тѣсно мѣсто, и тога да нападне отгорѣ му, кое-то и за него не бѣ толкова мѫчно, понеже онъ добрѣ познаваше мѣста-та, а Денничій никакъ. Слѣдъ малко наистинѫ Анагастъ улучи совершено въ намѣреніе-то си, привлече Денничіа и войскы-ты му въ новѫ принкѫ, послѣ го удари силно съ свои-ты войскы, побѣди и порази войскы-ты му, уби Готѳскаго князя или началника Вігила (1), а него истыя-тъ улови живъ; послѣ, или защо-то ся бояше да не побѣгне по пѫть, или защо-то искаше да ся освободи веднъжь за всякога отъ Уннскы-ты нападенія въ Ѳракіиѭ, отрѣза му главѫ-тѫ, и иѭ проводи като даръ Леону на Цариградъ. Леонъ же за похвалѫ заповѣда да иѭ натъкнѫтъ на копіе и да иѭ носятъ торжественно по улицы-ты за да иѭ видятъ сички

Цареграждане, и да ся зарадватъ. Послѣ, като че то не стигаше, занесохѫ іѫ на дрьвеныя-тъ циркъ, и іѫ оставихѫ тамъ та стое натъкнѫта на копіето нѣколико дни, презъ кои-то жители-ти ся привьрвяхѫ да іѫ гледатъ (2).

17 Друго нищо ны не казватъ писатели-ти ни за тѫіѫ битвѫ и войнѫ, ни за нейны-ты слѣдствія. Судя по обстоятелства-та, ніи мыслимъ че, понеже Ирнасъ не бѣ ся согласилъ съ Денничіа да воюва на Греко-Римляны-ты, понеже Денничій, кой-то самъ бѣ сохранилъ бащиныя-тъ си войнственъ духъ ся уловилъ и убилъ, и понеже при животъ-тъ му, и даже въ воеваніе-то му бѣ станѫло слово да ся покорятъ Греко-Римляномъ тіе воюющіе Унни и Готѳи, мыслимъ, кажѫ, че като сѫ ся тъй совершено побѣдили, и остали безъ царь, безъ вождъ, и безъ началникъ, отъ тыя воюющы Унны и Готѳы никой веке не ся е завьрнѫлъ во своя си, но сѫ остали въ Ѳракііѫ като Греко-Римски послушници и подданници, упражняющеся въ земледѣліе, и служаще оружіемъ въ Греко-Римскы-ты войскы. Но съ това не щемъ пакъ да кажемъ че не е остало задъ Дунавъ-тъ нѣкое независимо Унско царство, на примѣръ въ земліѫ-тѫ Денничіевѫ; и то е толко паче вѣроіатно, колко-то малко по-сетнѣ, то есть въ лѣто 475, Ѳеофанъ и Кедринъ ны казватъ че Унни-ти сторили нашествіе въ Ѳракііѫ, и навели голѣмѫ вредъ на Греко-Римско-то царство (1). Но понеже Унска-та історія пріема веке другы видъ, и

ся показва подъ собственныя имена Утургуровъ, Кутургуровъ, и наипаче подъ имя-то *Блъгары*, кое-то почти современо (въ лѣто 485) излазя на іавѣ въ панигуріческо-то за Ѳеодоріка Еннодіево слово, за това мы свьршамы тука історіѭ-тѫ на Унны-ты, или по-добрѣ да речемъ історіѭ-тѫ на Блъгары-ты подъ имя Унновъ, и оставямы да начертаемъ особито історіѭ-тѫ имъ подъ собственно-то имъ това имя *Блъгары*, кое-то тіи и до днесь сѫ си сохранили. Дай Боже.

КОНЕЦЪ.

Digitized by Google

ПРИВОДИ ПРИМѢЧАНІЯ

и

ОБЪЯСНЕНІЯ.

Digitized by Google

ПРИВОДИ ПРИМѢЧАНІЯ
и
ОБЪЯСНЕНІЯ.

ГЛАВА I.

§ I.

(1) То мѣсто ся е казвало тъй отъ народъ *Сарматы* или *Саѵроматы*, кои-то въ ветхо время тамъ живѣли, и за кои-то нiи по-долу въ § 14 ще говоримъ.

(2) Езеро *Меотисъ*, Μαῶτις λίμνη, въ ветхо время ся зовало днешне-то Азовско море.

(3) Танаисъ рѣка ся зовала въ ветхо днешній Донъ.

(4) Предѣли-ти на Унискѧ-тѧ земліѧ были: на Югъ, самы-ты Кавкасскы планины (*Моѵсей Хоренскый, Прокопій*); на Востокъ, народи-ти Албани и Каспіани при море Каспійско (*Діонисій, Ератосѳенъ*); на Западъ, езеро Меотійско и рѣка Танаисъ (*Іорнандъ, Прокопій*); на Сѣверъ, рѣка Танаисъ, и еще по-нагорѣ (*Клаѵдій, Іеронимъ, Агаѳій, Прокопій*) даже до Ледовитаго Океана казва Амміанъ Марцеллинъ, кой-то не знаилъ че Ледовитый Океанъ е твърдѣ много далечь като да быхѧ могли Унии-ти да ся простиратъ даже до тамъ.

(5) «Φησὶ δ' Ἐρατοσθένης . . . κύκλῳ περὶ τὴν θάλασσαν . . . Καδουσίους, καὶ Ἀλβανούς, καὶ Κασπίους, καὶ Οὐιτίους, τάχα δὲ καὶ ἑτέρους μέχρι Σκυθῶν» (Στράβ. Βιβλ. ΙΑ,

Кеф. η', § 8, сел 513, 514). — Забѣлежи че тука рѣчта Οὐϊτίους стои писана вмѣсто Οὔννους, какъ-то ся доказва отъ сравненіе-то на прозванія-та Οὐ ϊ-γοῦροι, и Οὐϊτι-γοῦροι, кои-то даватъ на Ушы-ты Менандръ (I, 2; II, 1, 9, 14) и Агаѳій (V, II), и отъ сравненіе-то слѣдующаго примѣчанія.

(6) Ето що пише на стиховы Діонусій:

Πρῶτοι μὲν Σκῦθαί εἰσιν, ὅσοι, Κρονίας ἅλος ἄγχι,
Παραλίην ναίουσιν ἀνὰ στόμα Κασπίδος ἅλμης.
Οὔννοι δ' ἑξείης, ἐπὶ δ' αὐτοῖς Κάσπιοι ἄνδρες.
'Αλβανοὶ δ' ἐπὶ τούτοις ἀρήϊοι, οἵ θ' ὑπέρ αἶαν
Τραχείην ναίουσι Καδούσιοι. (Діонус. Периг. стіх. 729 — 732).

Какъ-то ся види, Діонусій помянува тука Унны-ты въ истытѣ редъ, въ кой-то гы помянува и Ератосѳенъ съ имя Οὐϊτοι, съ тѫ-зи разликѫ само, че Ератостенъ брои народы-ты, кои-то живѣли при Каспійско Море, начиная отъ Югъ на Сѣверъ: Кадусы, Алваны, Каспы, *Уйты*, а Діонусій гы брои начинающи отъ сѣверъ на югъ: *Унны*, Каспы, Алваны, Кадусы.

(7) Агаѳангелъ бывшій писарь царя Арменскаго Тиридата II-го (л. 287-314) и писавшій въ VI-гъ вѣкъ, казва по Греческы (Гл. II, §§ 9, 10) така: «'Επειδὴ μετὰ θάνατον τοῦ 'Αρταβάσου τοῦ ἀποκτανθέντος ὑπὸ τοῦ 'Αρτασιροῦ υἱοῦ Σασσάνου (л. 226) κατέλαβεν ἡ ἀγγελία αὕτη πρὸς τὸν Κουσάρω (Χοσρόην), βασιλέα 'Αρμενίας, ἀδελφὸν δὲ 'Αρταβάνου, ... ἐν τῷ ἐπιόντι ἐνιαυτῷ ἤρξατο ὁ αὐτὸς Κουσάρων . . . στρατείαν συναθροίζειν, καὶ συγκαλεῖν τὴν τῶν 'Αλβανῶν καὶ 'Ηθηρῶν στρατοπεδαρχίαν, . . . ἐκβαλεῖν δὲ τὰ τῶν Οὔννων στρατεύματα.»— Тойже (Гл. V, § 55) казва пакъ: «ὁ δὲ βασιλεὺς Τηρηδάτης. . . ἐξέβαλε στρατιὰν Οὔννων, καὶ ἠχμαλώτισε τὰ μέρη τῆς Περσίας;» и въ § 153 казва: «ἕως ὁρίων Μασαχοῦ καὶ Οὔννων;» и въ § 165 пише: «τὸν δὲ τέταρτον (τοποκράτορα) ἀπὸ τῶν Μασαχοῦ τῶν Οὔννων μερῶν.»

(8) Зенобъ Глагскый, Сѵріанинъ, бывшій во время

Святаго Григоріа Арменскаго просвѣтителя игуменъ монастыря Сурп-Карабета (Предтеча Іоанна) наречена Гладскаго, и умершій около 323 или 324 л., като приказва на длъго за еднѫ битвѫ що станѫла слѣдъ завращаніе-то отъ Римъ царя Арменскаго Тиридата (л. 313), между сего царя Тиридата и царя *Сѣвернаго*, прилага че, щомъ ся убилъ царь *Сѣверный* отъ Тиридата, единъ отъ Тиридатовы-ты воеводы извыкалъ и рекалъ на единъ другы: Prince de Sionie, fais avancer les chèvres, car le bouc Hun est mort; сирѣчь: «Княже Сіунскый, карай напредь козы-ты, защо козелъ-тъ *Унискый* умрѣ.»

(9) Моусей Хоренскый, бывшій епіскопъ Пакревантскый и Аршарунскый, жившій въ IV-тъ и V-тъ вѣкъ выше, казватъ, отъ сто годины, и писавшій побужденіемъ Сахага Багратидскаго, между другы вещи, и еднѫ много славнѫ Арменскѫ історіѭ, като приказва тамо (Кн., Гл. 85 тоя історіи) въ кратцѣ и той за истѫ-тѫ битвѫ между царя Тиридата и царя Сѣвернаго, кого-то онъ нарича *Пасилскаго*, слѣдъ убитіе-то сего послѣдняго, прилага че «Тиридатъ прогонилъ войскы-ты даже до *Унискѫ-тѫ* «земліѭ.»

(10) Фаветъ Вѵзантійскый, не знайно кога жившій, писавшій же по Греческы Арменскѫ історіѭ отъ 344 до 392 л. коя-то, казватъ, е была преведена на Арменскы еще въ пьрвѫ-тѫ половинѫ V-го вѣка, казва (Кн. III Гл. 62) така: «Григорій (внукъ Просвѣтителя Григорія «Великаго, и епіскопъ Агуанскый и Иверійскый) предста «предъ царя *Массагетовъ*, кой-то владѣяше на безчис-«леннѫ-тѫ войскѫ *Унновъ*, и хванѫ да гы поучава во «евангеліе-то Христово . . . . *Унни-ти* пьрво го слу-«шахѫ съ вниманіе, пріяхѫ го и му ся покорихѫ, но «послѣ . . . . като помислили че Арменскый царь го е «нарочно пратилъ да гы учи на Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ за «да не правятъ веке набѣгы и плѣненія въ царство-то му, «рѣшили ся да го убіѭтъ, и царь Массагетскый удо-

« бриль това рѣшеніе, и тіи го вьрзали за упашкѫ-тѫ
« на единъ лудъ конь, кого-то послѣ устремили къмъ
« бреговы-ты на Сѣверно-то (Каспійско) море, и тъй го
« умьртвили. »

(11) Зосімъ, комитъ Вѵзантійскаго царства и писатель історіи сего царства до Діоклитіаново время, отъ коіѫ-то една часть не сѫществува, пише (Кн. IV Гл. 20) за Унны-ты около 410 лѣто така: « Φῦλον τι βάρβαρον πρότερον
« μὲν οὐκ ἐγνωσμένων, τότε δὲ (375 л.) ἐξαίφνης ἀναφα-
« νὲν, Οὔννους δὲ τούτους ἐκάλουν, εἴτε βασιλείους αὐτοὺς
« ὀνομάζειν προσήκει Σκύθας, . . . εἴτε ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν
« Εὐρώπην διέβησαν. καὶ τοῦτο γὰρ εὗρον ἱστορημένον, ὡς ἐκ
« τῆς ὑπὸ τοῦ Τανάϊδος καταφερομένης ἴλύος ὁ Κιμμέριος ἀπο-
« γαιωθεὶς Βόσπορος ἐνέδωκεν αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν
« Εὐρώπην πεζῇ διαβῆναι. »

(12) Созоменъ, церковенъ писатель Вѵзантійскый VI-го вѣка, слѣдъ Еѵсевіа епископа Кесарійскаго, пише (Кн. VI, Гл. 37) и той за Унны-ты така: « Γότθοι γάρ, οἳ δὴ πέ-
« ραν Ἴστρου ποταμοῦ τὸ πρὶν ᾤκουν καὶ τῶν ἄλλων Βαρβάρων
« ἐκράτουν, ἐξελαθέντες παρὰ τῶν καλουμένων Οὔννων, εἰς τοὺς
« Ρωμαίων ὅρους ἐπεραιώθησαν. Τοῦτο δὲ τὸ ἔθνος, ὥς φασιν,
« ἄγνωστον ἦν προτοῦ Θρᾷξὶ τοῖς παρὰ τὸν Ἴστρον, καὶ Γότ-
» θοις αὐτοῖς ἐλάνθανον δὲ προσοικοῦντες ἀλλήλοις, καθό-
« τι λίμνης μεγίστης ἐν μέσῳ κειμένης (τῆς Μαιώτιδος),
« ἕκαστος τέλος ξηρᾶς ᾤοντο εἶναι τὴν κατ' αὐτοὺς οἰκουμένην,
« μετὰ τοῦτο δὲ θάλασσαν καὶ ὕδωρ ἀπέραντον. »

(13) Амміанъ Марцеллинъ, бывшій чиновникъ на Римскы-ты войнства, и писавшій по Латінскы ок. 380 л. Римскѫ історіиѫ отъ Домитіана до Валента въ 30 Книгы, отъ кои-то 14 не сѫществуватъ, пише (Кн. XXXI, Гл. 2, § I) за Унны-ты така: « Hunnorum gens, monumentis veteribas le-
« viter nota, ultra Paludes Mæotidas glacialem Oceanum
« accolens. »

(14) Claud. coutra Ruf. L. I, v 323 et seq. — Hieron. epist. 77 T. I, p. 460; « trans geludum Tanaïn. »

(15) Пріскъ риторъ, історикъ Византійскый V-го вѣка, доволно показва Унискы-ты при Меотиса и надъ Кавказа жилища съ онова що пише за нихъ въ Excerpta de legatione ad gentes c. 3, p, 64—65.

(16) Іорнандъ Готѳинъ, писавшій по Латінскы въVI-тъ вѣкъ історіиѫ Готѳовъ подъ заглавіе De rebus Geticis, казва (c. 24) че Унни-ти, споредъ Пріска, обитали на отвѣдния-тъ брегъ езера Меотійскаго : « Tali ergo Hunni « stirpe creati, Gothorum finibus advenere. Quorum natis « sæva, ut Priscus historicus refert, in Meotide palude « ulteriorem ripam incedit . »

(17) Агаѳій писатель Греческый на Византійскѫ-тѫ історіиѫ отъ 522 до 559 л. , пише (Кн. IV, Гл. 11): « Οἱ Οὖννοι τὸ γένος, τὸ μὲν παλαιὸν κατῴκουν τῆς Μαιώτιδος « λίμνης τὰ πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον, καὶ ἦσαν τοῦ Τανάϊδος « ποταμοῦ ἀρκτικώτεροι.»

(18) Прокопій Бѣлисаріевъ писарь, описавшій на дъло по Греческы войны-ты Іустініана великаго съ Персы-ты и Готѳы-ты отъ 487 до 522 л. , пише : 1⁰ de bell. Goth. IV, 4, p. 572—573: « Ὑπὲρ δὲ Σαγίβας Οὐννικὰ ἔθνη πολλὰ . . . τά τε παράλια καὶ τὴν Μεσόγειον ἔχουσι μέχρις ἐς τὴν Μαιώτιν λίμνην καὶ ποταμὸν Τάναϊν ; » 2⁰ de bell. Pers. I, 10, p. 28 : « οὗ δὴ τὰ Οὔννων ἔθνη σχεδὸν τι ἅπανδα ἵδρυνται ἄχρις ἐς τὴν Μαιῶτιν διήκοντα λίμνην ;»— 3⁰ ibidem I, 12, p. 33 : « ὧν (Βοσπόρου πόλεως καὶ Χερσῶνος) δὴ τὰ ἐν μέσῳ ἅπαντα Οὔννοι ἔχουσι ; » — Назначи че все това казва Прокопій за Унны-ты, кои-то послѣ минѫхѫ отъ сямъ Танаисъ . — 4⁰ Ibid. II, 15: « Ὅπως δὲ μὴ Οὔννοι πολέμιοι ἐξ ὄρους τοῦ Καυκάσου ᾠκίσιν ὄντες . » — 5⁰ Ibid. II, 28 : « καὶ πρὸς Οὔννων τῇ Λαζικῇ προσοίκων.»

(19) Прокопій (de bell. Goth. IV, 5, p. 574) и споредъ него Іорнандъ (de reb. Get. c. 24) казватъ това. Е-то Прокопіевы-ты рѣчи : « Πάλαι μὲν Οὔννων, τῶν τότε Κιμμερίων καλουμένων, πολύς τε ὅμιλος τὰ χωρία ταῦτα ἐνέμοντο, ὧν ἄρτι ἐμνήσθην, βασιλεὺς δὲ εἷς ἅπασιν ἐφεστήκει. Καὶ ποτέ

τις αὐτῶν τὴν ἀρχὴν ἔσχεν, ᾧ δὴ παῖδες ἐγένοντο δύο, ἄτερος μὲν Οὐτουργοὺρ ὄνομα, Κουτουργοὺρ δὲ ὁ ἕτερος. οἵπερ, ἐπειδὴ αὐτῶν ὁ πατὴρ τὸν βίον ξυνεμετρήσατο, τήν τε ἀρχὴν ἄμφω ἐν ὁρίοις αὐτοῖς διεδώσαντο, καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τοῖς ἀρχομένοις αὐτοῖς ἔδοσαν. Οἱ μὲν γὰρ Οὐτούργουροι, οἱ δὲ Κουτούργουροι καὶ ἐς ἐμὲ ὀνομάζονται. Οὗτοι μὲν ἅπαντες τῇδε ᾤκηντο, κοινὰ μὲν τὰ ἐπιτηδεύματα ξύμπαντα ἔχοντες, οὐκ ἐπιμιγνύμενοι δὲ ἀνθρώποις, οἱ δὴ τῆς τε λίμνης καὶ τῆς ἐνθένδε ἐκροῆς ἐς τὰ ἐπὶ θάτερα ὤρυντο. ἐπεί, οὔτε διέβαινόν ποτε τὰ ὕδατα ταῦτα, οὔτε διαβατὰ εἶναι ὑπώπτευον . . . Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου φασι . . . τῶν μὲν Κιμμερίων νεανίαι τινες ἐν κυνηγεσίῳ διατριβὴν ἔχειν, ἔλαφον δὲ . . . » и проч.

(20) Виж. Гл. II, § 4.

(21) Споредъ Иродота писавшаго около 445 л. преди Хріста по Грьческы пространнѫ історіѭ за войны-ты между Еллины и Персы отъ 536 до 479 л. преди Хріста, Массагети-ти были народъ голѣмъ и храбръ, и живѣлъ отвьдъ Аракса рѣкѫ срѣщо Іссидоны-ты, въ пространны-ты равнины на востокъ отъ Каспійско море. Той народъ съ царицѫ-тѫ си Томурѫ ся упрѣлъ и преодолѣлъ великому завоевателю Куру Персійскому царю (Herod. I, 201, 204 214).

(22) Рѣка *Араксъ*, спорядъ Иродота, ишла изъ горы Матійскы (изъ кои-то ишла и рѣка Гундъ истекающаяся въ рѣкѫ Тігрѫ), и си истичала презъ 39 устія въ блатисты нѣкои-си мѣста населены отъ человѣцы кои-то ся хранили съ рыбѫ; а презъ едно само устіе ся истичала въ море Каспійско (при Урканійскаго залива, казва Страбонъ Кн. XI, Гл. VIII, § 6). Тая рѣка Араксъ, (въ коіѫ-то имало и доста островы населены, Ирод. I, 189, 202,) текла на востокъ отъ Каспійско море (тойже IV, 40), и въ время Куру царя Персійскаго раздѣляла Персяны отъ Массагеты; за това и Куро, рѣшився да воюва на тѣхъ, минѫлъ първо рѣкѫ Аракса, и послѣ ся ударилъ съ тѣхъ и ся убилъ (тойже I, 205, 209, 211, 214).

(23) Ирод. I. 15, 16, 103, 104, 106; IV, 1, 2, 12.

(24) Страб. Βιβλ. Α', Κεφ. α', σελ. 6, 20; Βιβλ. Γ', Κεφ. β', σελ. 149; Βιβλ. Ζ'. Κεφ. δ', σελ. 309; Βιβλ. ΑΙ', Κεφ. β', § 5, σελ. 494.

(25) Αὕτη ἡ πόλις Ἴστρος ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἔλαβε τὸ ὄνομα, καὶ τάυτην τὴν πόλιν Μηλίσιοι κτίζουσιν ἡνίκα Σκυθῶν εἰς τὴν Ἀσίαν στράτευμα διέβη βαρβάρων τοὺς Κιμμερίους διῶκον ἐκ τοῦ Βοσπόρου (Πόντου Εὐξείνου καὶ Μαιώτιδος λίμνης Περίπλους, σελ. 157).

(26) Ἔστιν οὖν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ στόματος τοῦ Ἴστρου, ἐν δεξιᾷ ἔχοντι τὴν συνεχῆ παραλίαν, Ἴστρος πολίχνιον ἐν πεντακοσίοις σταδίοις, Μηλισίων κτίσμα (Στραβ. Βιβλ. Ζ', Κεφ. ς', § 1.)

(27) Виж. Шафарикъ Слав. Древ. Т. I. Кн. II, § 2, ч⁰ 3.

§ 2.

(1) Дегинь (De Guignes) Французинъ, членъ отъ царскѫ-тѣ Паришскѫ Академіѭ высокыя словесности, крітикъ и тълковникъ царскы за Восточны-ты языцы, и членъ отъ царско-то въ Лондрѫ содружество, основаяся ужь на Кинезскы-ты лѣтописы, написалъ и издалъ въ лѣто 1756, въ пять цѣлы томовы на 4⁰, еднѫ *общѫ історіѭ на Унны-ты, Турцы-ты, Монголы-ты, и другы-ты Западны Татары предъ и слѣдъ Іисуса Хріста даже до неговото время.* Това Дегиньево огромно сочиненіе превратило умъ-тъ на сичкы-ты почти слѣдъ него учены мѫжи, кото пріяли безусловно и безъ никакво испытаніе неговы-ты мысли, и хванѫли да учатъ и проповѣдатъ че вси-ти изъ Востокъ на Европѫ пришедши варвари, сирѣчь Унни, Блъгаре, и проч. были Татари и Монголи!

(2) Дегинь полага и приказва това слѣдъ 308 л. по Христа, а послѣ казва: «Ils s' emparèrent alors du pays d' Yen-Tçai ou des Alains, aprés en avoin tué le roi. On ignore l' époque de cet evènement; je

l' ai plaçé ici ; mais, à tel tems qu' on veuille le fixer, is n' en resulte pas moins que les Huns étoient établis dans le voisinage des Romains, le pays d' Yen-Tçai étant, comme je l' ai déjà dit, voisin du Ta-tsin on de l' empire Romain » (De Guignes hist des Huns t. II, p. 288, 289).

(3) De Guignes Hist. pes Huns, t, I, p. 215-218; t. II, p. 1—124 et p, 277—290.

(4) Шафар. Слав. древн. Т, I, Кн. II, § 15, ч°4, стр. 87-88 изд. 2 Бодянскаго. — Въ доказателсво на това що тука говори Шафарикъ, нiи ще кажемъ на примѣръ, че по Персiйскы Хун (خون) ще каже *крзвь*, и Хунн (خونى) ще каже *крзвникъ*! а по Арабскы Хун هون ще каже *безцѣнный*.

(5) И. В. Савельевъ, като казва че Унни-ти были Блъгаре, а Блъгаре-ти составлявали ужь часть огромнаго Русскаго народа, кое-то ся подтвърждавало и отъ грамматическыя-тъ составъ на языкъ-тъ имъ, прилага че Русси-ти, защо-то по свидѣтелство на Арабы-ты всякога ся отличали *необыкновенно болшимъ ростомъ* въ сравненiи съ другими народами, справедливо зовали себе *народомъ рослымъ*, и прiяли имя *Росси*, кое-то преминѫло у Скандинавцы-ты преображено на имя Rise, Risar, значущее *великанъ*, а по тѫiѫ причинѫ това имя ся превело отъ Тевтоны-ты, сирѣчь древны-ты сѣверны Нѣмцы, на имя Hun, Hune, кое-то по языкъ-тъ имъ, споредъ ученаго Гримма, значило пакъ gigas *великанъ*; а отъ Западны-ты Славены, Чехы и Словацы, превелося на имя Obr, Obor, Obrin, кое-то, споредъ Венелиново-то объясненiе, значило такожде gigas, *исполинъ*, *великанъ*. За тѫiѫжде причинѫ Скандинавци-ти до послѣдны-ти времена зовали Русскѫ-тѫ землiѫ Chunigard (И. В. Савел. истор. Сѣверовосточ. Европ. у Маякъ Часть XIX и XX, Гл. IV, стран. 177-178; Нови извѣст. о Скѵѳ, Сарм. Гунахъ, стр 25 въ Славян. Сборникъ).

(6) Московскiй Телеграфъ 1828 часть XXI, стр. 474.

(7) Потье и С. Жюльоном. Виж. Маякъ 1842, нº II.

(8) Москов. Телегр. 1831. ч. XXIX, с. 229—230.

(9) Тамже, с. 82. Виж. И. В. Савеліевъ Нов. Извѣст. о Скѳ. Сарм. Ушахъ$_2$ въ Славянс. Сборникъ 26.

(10) Шафарикъ раздѣляющи Кавказскы-ты народы на Восточны, Средны, и Западны, казва че Восточни-ти, кои-то ся именували *Леги* по Турскы *Леки* по Гюрджійскы и Осстинскы, и *Лекси* по Армянскы, обитали въ Дагестанъ и Лесгистанъ, и состояли изъ четиры главны народы: 1) *Авары* говорящы нѣколко нарѣчія и живущы въ краевы-ты Хунджакъ или Аваръ и Др. между рѣкы-ты Аксая и Койса; 2) *Кази-Кумуковы*, такожде говорящы разны нарѣчія; 3) Акушинцы; и 4) Куралцы (Шаф. Слав. древн. Т. I Кн. I § 5. стр. 66 изд. 2 Бодянск.

(11) Не е ли любопытно какъ Славяно-Българско-то имя *Владѣ* значи тоже *Началникъ*?

(12) Iorn. de reb. Get. c 52. Незнамъ какъ Шафарикъ е писалъ това, защо Іорнандъ тамъ никакъ не помянува за Уннскѫ рѣчь Uar значущѫіѫ рѣкѫ; той казва само че нѣкоя си страна въ Скѳііѫ презъ коіѫ-то минувалъ Дунавъ-тъ, именувала ся по Уннскы Hunnivar eas partés Seythiae peteret, quas Danubii amnis fluenta praetermeant, quae lingua sua Hunnivar appellant.

(13) Шафарикъ прилага въ замѣчаніе тыя слова: «Подробно-то и основателно-то развитіе на тыя доказателства гледай въ Klaproth Tabl. de l' Asie p. 238—249, на кои-то могли бы да ся приложатъ и други нѣкои, ако бы то было нужно тука, Срав. Журн. Чеш. Музея 1834. III. 507—518.» отъ кое-то ся види че Шафарикъ ся основава паипаче на Клапроѳа.

(14) Шафар. Слав. Древ. Т. I. Кн. II, § 15, ч. 4 стр. 88—89 изд. 2. Бодянск.

(15) Това самъ Шафарикъ си казва говоріѫщи: «хотя не всегда можно съ совершенной точностію опредѣлить происхожденіе и племенное сродство этѣхъ на-

« родовъ (Уральскихъ), однакожъ, *опирая* ся на новѣй-
« шія розысканія мужей опытныхъ въ этой области, пъ-
« денія *особенно Клапрота*, можно полагать вѣроятнымъ
« что и прочія народы (коихъ Исторія менѣе извѣстна
« намъ), Сиалы, Скамары, и др, подобно Гуннамъ, Аше-
« рамъ, Булгарамъ, Козарамъ, и т. др., принадлежали къ
« племени Уральской Чуди » (Шаф. Слав. Древ. Т. I. Кн. II. § 15. ч. 1 стр. 82 изд. 2. Бодянск.

(16) Шлецеръ у Нест. Т. II Гл. IX. стр. 349-359.

(17) Тіи даже сѧ противни и на самы-ты начала, кои-то Шафарикъ полага за такыва еѳнографическы изслѣдованія, и кои-то выше по слово помянахмы. Вижь и наше-то сочиненіе *Кратко изслѣдованіе за Бѣлгарскѧтѫ Древность* помѣщено *въ Бѣлгарскы-ты Книжицы* 1858 Гл. III. § 2.

(18) Москов. Телегр. 1851, ч. XXIX, стр. 37.

(19) Шегренъ, въ С. Петерс. Вѣдом. 1838, № 99, и 1839 № 133. П. Г. Бутковъ, въ Сынѣ Отечества 1839 л. Т. X. № 3 отд. III. стр. 75, 76, 124; въ Оборонѣ Русской, с. 331, 332, 335.— Ето що пише за Шегрена самъ Шафарикъ : « въ критическихъ изслѣдованіяхъ « ученаго и осторожнаго розыскателя Шегрена, восхе- « дитъ новое солнце для языкознанія и Древностей Чу- « скихъ, которое, дасть Богъ, разсѣетъ со временемъ « мракъ покрывающій сѣверный Міръ. » (Шафар. Слав. Древ. Т. I Кн. II § 14 ч. 1, стр. 38 примѣч. 3. изд. 2. Бодянск.).

(20) Журналъ Минис. Народн. Просвѣщ. 1838 л. Ноябрь стр. 423.

(21) Шаф. Слав. Древн. Т. I. Кн. II § 15, ч. 1 стр. 80. изд. 2. Бодян.

(22) Тамже. стр. 89. примѣч. 24.

(23) Бутковъ Сынъ Отеч. 1839. Т. X. издан. 10. стран. 75, 76.

(24) Тамже. стр. 124.

(25) Шаф. Слав. Древн. Т. I. Кн. II § 15 ч. 1. стр. 89. изд. 2. Бодян.

(26) Шаф. тамже стр. 95.

(27) Тойже тамже « 95, 96.

(28) Тойже тамже стр. 97.

(29) Тойже тамже стр. 98.

(30) Тойже тамже стр. 92: «Только на Дону и Меотійскомъ заливѣ держались еще нѣколько времени нѣкоторые *Слабыя остатки* Гуновъ подъ именемъ Оногуровъ, Гуногуровъ, Утургуровъ, и Кутургуровъ, пока *на* конецъ и они не были *истреблени* подобними себѣ скопищами.»

(31) Klaproth Tabl. de l' Asie p. 254—256; Thunmann Unter. Üb. Öst. Uolk. 24. 27 folg.

(32) Eginardus in vita Caroli Magni an. 799.

(33) Anonymus Salisburgensis an. 796. Glagol. Clozian. p. 73.

(34) Anastas. Bibliothecarius p. 101 edit. Bonn; Malalas LXVIII p. 431 ed. Bonn.

(35) Hicephor. Patr. Const. p. 14. edit Bonn.

(36) Seriptor. Histor. Byzant. XIV. p. 337.— Monumenta Germaniae historica, издани отъ Перца (Perz) въ Hanovre (1826—1835).— Annales Laurissenses an. 796, 1 p. 182.— Annal. Laurich. 1. p. 34.— Въ изданы-ты отъ Пеца (Pez) Rerum Austriacum Scriptores; виждь Chronicon monasterii Admontensis. 1. p. 172.

(37) И. В. Савеліевъ Нов. извѣст. о Скѵѳ. Сармат. Гун. и проч. стр. 27, 30, въ *Славянскый Сборникъ*.

§ 3

(1) Самъ Моѵсей Хоренскый казва, че почерпалъ своиты історическы свѣденія до Арсака или Аршага Вагаршагоза отъ Мар—Апас—Катина; а за да ся знае и що е былъ той Маръ—Апасъ—Катина, приказва че прьвый

Царь Арменскый Вагаршагъ, като устроилъ и наредилъ добрѣ царство-то си, поискалъ да знае кои и какви человѣци были княжевали по-напредь въ Арменіѭ; за това привыкалъ реченаго Маръ—Апасъ—Катина изъ Сѵріѭ, мѫжа много изучена въ Греческо и Халдейско ученіе, проводилъ го съ писма до брата си Аршага (Арсака) царя Персомъ и Пареяномъ, отъ кого-то бѣ и самъ поставенъ царь въ Арменіѭ, молящи ся да му отвори, за реченѫ-тѫ цѣль, царскы-ты си архивы; Аршагъ го пріялъ добрѣ, и му отворилъ Нінивскы-ты архивы, изъ кои-то Маръ почерпалъ все що му было потребно за Арменскѫ-тѫ Історіѭ, и приложилъ вѣроятно и друты современны событія (Моѵсей Хорен. Кн. I Глава 8, 9).

(2) Ето що пише онъ по слово: «Въ то время (си-« рѣчь во время царя Аршага I-го) станѫхѫ голѣми мя-« тежи и размирици въ великѫ-тѫ Кавкасскѫ Планинѫ, « *въ Земліѭ-тѫ на Блгары-ты*, и много жители *отъ* « *тамъ* оставихѫ отечество-то си, и дойдохѫ та ся на-« селихѫ въ Арменіѭ при рѣкѫ-тѫ Гогъ на мѣсто мно-« го плодовито и презобыло на хлѣбъ, гдѣ-то сѣдяхѫ « много время.— Началникъ на това Блъгарско преселе-« ніе бѣше *Взгндуръ Булгаръ Вгндъ*, и отъ негово-то « имя речено-то мѣсто, называемое по-напредь *Врьхня и* « *Бездревня Пасѣнь*, тогазь ся нарече *Ванантъ* (Ван-« ско); и по имена-та на братія-та и на потомцы-ты му « назвахѫ ся и села-та, и ся называватъ даже и до « днесь . . . . Тука ся свьрща приказаніе-то стараго и « Достопочтенаго Мара—Апасъ—Катина» (Моѵсей Хорен. Кн. I. Гл. 9, 6.)

(3) Nicephor p. 22, edit. Paris: «Περὶ τὴν Μαιῶτιν λίμ-« νην, κατὰ τὸν Κύφινα ποταμὸν, καθίσταται ἡ πάλαι καλου-« μένη Βουλγαρία, καὶ οἱ λεγόμενοι Κότραγοι ὁμόφυλοι « αὐτῶν.»

(4) Theoph. p. 296—297 edit. Paris: «Ἐν τοῖς ἀρκτώ-« οις περατικοῖς μέρεσι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἐν τῇ λεγομένῃ

« Μαιώτιδι λίμνῃ, . . . ποταμὸς μέγιστος . . . λεγόμενος
« Ἀτήλ . . . καὶ ὁ λεγόμενος Τάναϊς ποταμός . . . καὶ ὁ
« λεγόμενος Κούφις ποταμός . . . ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς λίμνης
« ἐπὶ τὸν λεγόμενον Κοῦφιν Ποταμὸν . . . ἡ παλαιὰ Βουλ-
« γαρία ἐστὶν ἡ μεγάλη, καὶ οἱ λεγόμενοι Κότραγοι ὁμό-
« φυλοι αὐτῶν. »

(5) Anast. Bibliothecar p. 113; —

(6) Iornand. da reb. Get. c 5: « Ultra quos (Agazzi-
« ros) dist enduntur supra Mare Ponticum Bulgarorum
« sedes . . . Hinc Hunni, quasi fortissimarum gentium
« fœcundissimus cespes, in bifariam populorum rabiem
« pullularunt; nam allii Aulziagri, alii Aviri nuncupantur. »

(7) Χῶρός τις ἐστὶν ἐς τὰ ἐπέκεινά τε καὶ βορειότερα τοῦ Ἴστρου κείμενος, καὶ ποταμὸς ῥέων δι' αὐτοῦ οὐ μικρός. Βούλγαν αὐτὸν ὀνομάζουσιν οἱ ἐγχώριοι, ἀφ' οὗ δὴ καὶ αὐτοὶ τὸ τῶν Βουλγάρων μετειλήφεσαν ὄνομα, Σκῦθαι τὸ ἐξαρχῆς ὄντες. (Niceph. Greg L. II. c. 2 p. 24).

(8) Виждь у лѣтопись Суздалскѫіѣ.

(9) Какъ тая рѣка ся наистинѫ *Вога* или *Влга* именувала отъ туземны-ты Славено-Блъгарскы народы, то ся доказва и отъ Россійскы-ты лѣтописи, и отъ вышеречено-то извлеченіе Нікифора Григора, гдѣ-то точно онъ казва че тъй іѫ туземци-ти (οἱ ἐγχώριοι) наричали, и отъ то что до нынѣ іоще въ Россіѫ и въ сичкѫ даже Европѫ *Волѫ* ся называва, кога-то ветхи-ти Грьци и Латіни, и околни-ти Фінски и Татарски жители, инакъ іѫ именуватъ. Неправедно убо ся усомнява Шафарикъ говоріѫщи: « Не могу сказать, какъ древне ся Славянское имя, Волга.» (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II § 22. ч⁰ 3. стр. 362 изд. 2 Бодянск.)

(10) Шафар. тамже.

(11) Menandr Excerp. de legat. ad Rom. c. 8 p. 109 ed. Paris.

(12) Ὑπὲρ δὲ τῆς ἐρήμου (τῆς ὑπὲρ τῆς Βουδήνων χώρης) Θυσσαγέται οἰκέουσι, ποταμοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τέσσαρες μεγάλοι

ῥέοντες διὰ Μαιητέων ἐκδιδοῦσιν ἐς τὴν λίμνην καλεομένην Μαιήτην, τοῖσι ὀνόματα κέεται τάδε: Λίκος, Ὄαρος, Τάναϊς, Σύργις (Herod. IV. 123). Називци че, що *Оаръ* е Волга, то погрѣшно Иродотъ пише че си излива въ Меотисъ, повеже сѣки знае че тя си излива въ Каспійско-то Море. Въ истa-тa погрѣшка падналъ е Ѳеофанъ, кой-то казува такожде че *Ателъ* рѣка си излизала въ Меотійско-то Езеро (Theoph. p. 296).

(13) Τῶν δὲ λοιπῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ποταμῶν ἐμβαλόντων τε εἰς διαφόρους θαλάσσας, Ἰαξάρτης μὲν, καὶ Ὤξος, καὶ Ῥύμνος, καὶ Ῥῶς, καὶ Κύρος, καὶ Ἀράξης, εἰς τὴν Κασπίαν ἴσται θάλασσαν (Αγαθημ. Γεωγρ. Βιβλ. Β.' Κεφ. 10).

(14) Ptolemeus Geogr.; Amm Marcel.

(15) Шафар. тамже.

§ 4.

(1) Ἡ παλαιὰ Βουλγαρία ἡ Μεγάλη (Theophan. p. 297); ἡ πάλαι καλουμένη μεγάλη (Βουλγαρία Niceph. p. 22); Виж. и Parr. Ior. de Leg. Moscov. p. 124, 125; ἡ Μάυρη Βουλγαρία (Const. Porph. de admin. imp. c 12 et 42).

(2) Какъ-то Кубанъ происходи изъ Кавказа и си истича въ Меотиса, тъй и за Ахардеа пише Стравонъ че излиза изъ Кавказа, и си истича въ Меотисъ:

(3) Σαρμάται, καὶ οὗτοι Σκύθαι Ἄορσοι καὶ Σιρακοί, μέχρι τῶν Καυκασίων ὀρῶν ἐπὶ μεσημβρίαν τείνοντες, οἱ μὲν, νομάδες, οἱ δὲ, σκηνῖται καὶ γεωργοί (Στραβ. Βιβλ. ΙΑ'. Κεφ. β'. § 1. σελ. 492). — Οἱ δ' ἐφεξῆς ἤδη νομάδες, οἱ μεταξὺ τῆς Μαιώτιδος καὶ τῆς Κασπίας, Ναβιανοὶ καὶ Παγξανοὶ, καὶ ἤδη τὰ τῶν Σιράκων καὶ Ἀόρσων φύλα. Δοκοῦσι δ' οἱ Ἄορσοι καὶ οἱ Σίρακες φυγάδες εἶναι τῶν ἀνωτέρω καὶ προσαρκτίων μᾶλλον Ἀόρσων. Ἀβέακος μὲν οὖν, ὁ τῶν Σιράκων Βασιλεὺς, ἡνίκα Φαρνάκης τὸν Βόσπορον εἶχε, δύο μυριάδας ἱππέων ἔστελλε. Σπαδίνης (Господинъ ?) δ' ὁ τῶν Ἀόρσων, καὶ εἴκοσιν. Οἱ δὲ ἄνω

Ἄορσοι, καὶ πλείονας, καὶ γὰρ ἐπεκράτουν πλείονος γῆς, καὶ σχεδόν τι τῆς Κασπίων παραλίας τῆς πλείστης ἤρχον. ὥστε καὶ ἐνεπορεύοντο καμήλοις τὸν Ἰνδικὸν φόρτον καὶ τὸν Βαβυλώνιον, παρά τε Ἀρμενίων καὶ Μήδων διαδεχόμενοι· ἐχρυσοφόρουν δὲ διὰ τὴν εὐπορίαν· οἱ μὲν οὖν Ἄορσοι τὸν Τάναϊν παροικοῦσιν οἱ Σίρακες δὲ τὸν Ἀχαρδέον, ὃς ἐκ τοῦ Καυκάσου ῥέων ἐκδίδωσιν εἰς τὸν Μαιῶτιν (Στρα. Βιβλ. ΙΑ Κεφ. § 9 σελ. 506).

(4) Това имя *Аорси* находися у други писано *Адорси* и *Утидорси*, точно такъ, какъ-то видимъ у Византійцы-ты рѣчь-тѫ окончателнѫіѣ *ури* или *гури* писанѫ *Оиури*, *Утигури* и *Утургури*.

(5) Извѣстно е че почти сички-ти писатели полагатъ Хазарскы-ты жилища въ Асійскѫ-тѫ Сарматіѩ. Мовсей Хоренскый гы помянува таможде между 181 и 01 лѣта по Христа (Мовс: Хор. Кн. II § 65).

(6) Σαράγουροι καὶ Οὔρωγοι, καὶ Ὀνόγουροι, ἔθνη ἐξαναστάντα τῶν οἰκείων ἠθῶν . . . καὶ οἱ Σαράγουροι ἐλαθέντες κατὰ ζήτησιν γῆς πρὸς τοῖς Ἀκατίροις Οὔννοις ἐγένοντο (Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c 14 p. 43). — Ὅτι Σαράγουροι, Ἀκατίροις καὶ ἄλλοις ἔθνεσιν ἐπιθέμενοι, ἐπὶ Πέρσας ἐστράτευον (id. ibid. c. 19 p. 44, и по-долу Гл. IX, § 6, на тѫзи історіѩ). — Назначи тука че Пріскъ различава Сарагуры-ты отъ Акатиры-ты, т. е. Хазары-ты; но отъ другѫ странѫ онъ гы смѣшава съ *Уроиы-ти* т. е. Уаргы = Оарцы-ты, и съ *Оногуры*, т. е. *Оногундуры* (=Угогунд—уры) или Блъгары-ты. Виждь слѣдующы-ты замѣчанія.

§ 5.

(1) Κούβρατος ὁ ἀνεψιὸς Ὀργανᾶ, ὁ τῶν Οὐννογουνδούρων κύριος (Niceph. p. 16)·

(2) Niceph. p. 22.

(3) Theoph. p. 297.

(4) Anast. biblioth. p. 180 ed. Bonn.

(5) Ἀναγκαῖον δ' εἰπεῖν καὶ περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν Ὀ-

νογουνδούρων Βουλγάρων καὶ Κοτράγων (Theoph. p. 345. ed. Bonn). Въ общы-ты изданія Θеофановы, а именно въ Парисско-то Стр. 296, стои писано τῶν Οὐννοβουνδοβουλγάρων καὶ Κοτράγων; но то е іавна погрѣшка, понеже въ три неговы стари рѫкописы колкы нарицаемыи Francisci Barberini Cardinalis, Coislinianus, и Peyrézianus, кой-то подражалъ и Боннскый-тъ му издатель Нiебуръ, чете се, какъ-то выше рекохмы, τῶν Ὀνογουνδούρων Βουλγάρων; а истина-та на това правописаніе ся доказва и изъ книгохранителя Анастаса, кой-то преписиваюши Θеофана по Латiнски казва такожде: Verum inter haec necessarium est dicere de antiquitate quoque Onogundurensium Vulgar et Contrag (Anast. biblioth. p. 179 ed. Bonn).

(6) Πρότερον Ὀνογουνδούρους αὐτοὺς ἐκάλουν (Const. Porph. de Them. L. II c. 1. p. 81).

§ 6.

(1) Λεκτέον δὲ περὶ τῆς τῶν λεγομένων Οὔννων καὶ Βουλγάρων ἀρχῆς (Niceph. p. 22).

(2) Τὰ δὲ κατὰ τοὺς Οὔννους καὶ Βουλγάρους ἐπράττετο τῇ δε (id. p. 44).

(3) Εἶτα νῦν παρατατομένοις πρὸς βαρβάρους ἀλήτας, καὶ τούτους Οὔννους καὶ Κοτριγούρους Agath. V. 17. p. 161.

(4) καὶ οἱ λεγόμενοι Κότραγοι ὁμόφυλοι αὐτῶν (Nicephp. p. 22); — καὶ οἱ λεγόμενοι Κότραγοι ὁμόφυλοι αὐτῶν (Theoph. p. 297); — Κροβάτου τοῦ κύρου τῆς λεχθείσης Βουλγαρίας καὶ τῶν Κοτράγων (id. ibid).

(5) Δύο στρατηγοὶ Οὔννων ἐπιῤῥίψαντες μετὰ πλείθους εἰς τὴν Σκυθίαν καὶ τὴν Μυσίαν, ὄντος ἐκεῖ στρατηλάτου Ρωμαίων Βαδουαρίου καὶ Ἰουστίνου, καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν κατὰ τῶν Οὔννων . . . . καὶ ἦλθον οἱ Οὔννοι πραιδεύοντες ἕως τῆς Θράκης . . . καὶ μεσολαβηθέντων τῶν Οὔννων ἐν τῷ πολέμῳ καὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν πιπτόντων, ἀπέφυγεν ἡ πραῖδα πᾶσα, καὶ ἐγένοντο Ρωμαῖοι ἐπικρατέστεροι, φονεύσαντες καὶ τοὺς δύο ῥῆγας καὶ

ὡς ὑποστρέφουσιν, ὑπηντήθησαν ὑπὸ ἄλλων Οὔννων, ... καὶ καταβιώξαντες οἱ Οὔννοι ἐσόκευσαν φεύγοντας τοὺς Ἐξάρχους Ῥωμαίων. — Καὶ καταλαβόντος αὐτοῦ (τοῦ Μούνδου) τὴν χώραν τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ἐπεῤῥίψαν αὐτῷ Οὔννοι μετὰ πολλοῦ πλήθους (Malal. LXVIII, p. 437, 438, 451 edit Bonn.) — Ἐκίνησαν οἱ Βούλγαροι δύο ῥῆγες μετὰ πλήθους Βουλγάρων . . . καὶ ἦλθον οἱ Βούλγαροι ἕως τῶν μερῶν τῆς Θρᾴκης . . · καὶ μέσον λαβόντες τοὺς Βουλγάρους . . . ὑπήντησαν αὐτοὺς ἄλλοι Βούλγαροι καὶ ἐσώκισαν αὐτούς. — Καὶ ἐν τῷ παραγενέσθαι αὐτὸν (τὸν Μοῦνδον) εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν ἐξῆλθον οἱ Βούλγαροι πλῆθος πολὺ (Theoph. p. 184, 185). — Ἐξῆλθον οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν Μυσίαν . . . ἐξῆλθε κατ' αὐτοῦ (τοῦ Μούνδου) πλῆθος Βουλγάρων (Cedr. I. p. 371, 372).

(6) Μηκέτι τολμώντων τῶν Οὔννων περάσαι τὸν Δούναβιν (Theoph. et Cedr. ibidem.)

(7) Μέγα μὲν εὐθὺς στράτευμα Οὐννικόν, διαβάντες ποταμὸν Ἴστρον, ξυμπάσῃ Εὐρώπῃ ἐπέσκηψαν (Procop. de bel Pers. II. 4 p. 95), ὥστε δὴ Οὐννικόν τι ἔθνος οὐ πολλῷ πρότερον καταθέοντες τὰ ἐκείνῃ χωρία (id. de aed. IV 3 p. 73 .)

(8) Μήδων μὲν καὶ Σαρακηνῶν τῆς Ἀσίας γῆν τὴν πολλήν , τῶν δὲ δὴ Οὔννων καὶ Σκλαβηνῶν ξύμπασαν Εὐρώπην ληϊσαμένων (Procop. hist. arc. c. 23. p. 66) · — καὶ αὐτῶν οἱ πλεῖστοι Οὔννοί τε ἦσαν καὶ Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄντοι, οἳ ὑπὲρ ποταμὸν Ἴστρον οὐ μακρὰν τῆς ἐκείνῃ ὄχθης ἵδρυνται (Procop. de bill. Goth. I. 27. p. 377).

(9) Τὰ χριστιανῶν παρ' οὐδὲν θεσπίσματα λογιζόμενος, ὡς δῆθεν καὶ ταῖς πρὸς τοὺς Οὔννους εἰρηναίαις συμβάσεσι ταῦτα συνέχεεν, ἐκείνους μὲν ἀναθεὶς ἐργάσαθαι τὰ ἡμέτερα εἰωθότα, ἑαυτῷ δὲ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν τὰ ἐκείνων θρησκεύματα (Genes. I p. 28. ed. Bonn).

(10) Καὶ γὰρ τὰς τριακοσίας ἀποδὸς τοῖς Οὔννοις δὴ τούτοις τοῖς καλουμένοις Βουλγάροις ἐπαμφοτέρως παῖων καὶ εἰρηνικὰς συμβάσεις καταπραττόμενος. . . Contin. Theoph. L. I c. 20. p. 19 .

(11) Κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὅρον Ῥωμαίων Ζα-

ράγουροι καὶ Οὖρωγοι, καὶ Ὀνόγουροι, ἔθνη ἐξαναστάντα τῶν οἰκείων ἠθῶν, Σαβίρων ἐς Μάχην σφίσιν ἐληλυθότων . . . καὶ οἱ Σαράγουροι ἐλαθέντες κατὰ ζήτησιν γῆς πρὸς τοῖς Ἀκατίροις Οὔννοις ἐγένοντο, καὶ μάχης πρὸς ἐκείνους πολλὰς συστησάμενοι, τό τε φύλον κατηγωνίσαντο, καὶ πρὸς Ρωμαίους ἀφίκοντο. — Ὅτι Σαράγουροι Ἀκατίροις καὶ ἄλλοις ἔθνεσιν ἐπιθέμενοι, ἐπὶ Πέρσας ἐστράτευον (Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 14. et. 19. p. 43 et 44).

(12) § 14 примѣчан. 6. и § 5 nº I.

(13) Κατὰ γὰρ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου τῆς Ἁγίας Πεντηκοστῆς ἰνδικτιόνος ΙΑ' ἄφνω περὶ δειλινὴν ὀψίαν ἐπαναστάσεως γενομένης ἀπροσδοκήτως ἐκ τοῦ ἐπισωρευθέντος ἐν τῇ Θρᾴκῃ στρατοῦ διὰ τὴν προσεχῶς τότε. . . γεγονείαν ἔφοδον τοῦ γειτνιάζοντος ἔθνους τῶν Οὐννογούρων Βουλγάρων ἐπίλογος τοῦ Ἀγάθωνος διακόνου τῇ ς'. οἰκουμ. Συνόδῳ. Πρακτ. Συνόδ. Τ. II σελ. 705.

(14) Καὶ ποτὲ τις αὐτῶν (τῶν Οὔννων) τὴν ἀρχὴν ἔσχεν, ᾧ δὴ παῖδες ἐγένοντο δύο, ἄτερος μὲν Οὐτουργοὺρ ὄνομα, Κουτουργοὺρ δὲ ὁ ἕτερος, οἵπερ, ἐπειδὴ αὐτῶν ὁ Πατὴρ τὸν βίον ξυνεμετρήσατο, τήν τε ἀρχὴν ἄμφω ἐν σφίσιν αὐτοῖς διεδάσαντο, καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τοῖς ἀρχομένοις αὐτοῖς ἔδοσαν· οἱ μὲν Οὐτούργουροι, οἱ δὲ Κουτούργουροι καὶ ἐς ἐμὲ ὀνομάζονται (Procop. de bell. Goth. IV. 5. p. 574).

(15) Agath. V. 11, 12, 17, 23, 24, p. 154, 155, 156, 161, 169, 170.

(16) Menand. Excerp. de legat. p. 100, 132, 154, 155.

(17) idem ibid. p. 114.

(18) Idem ibid. p. 132.

(19) Idem ibid. p. 154—155.

(20) Idem ibid. p. 344. ed. Bonn. in notis.

(21) Виж. стран. 24 и примѣчан. 4.

§ 7.

(1) Виж. выше § 2. стран. 9.

(2) Ето Деганьови-ти рѣчи: «Hiong-nou, mot corrom-

« pu par les Chinois. et dont la vraie prononciation, qui « nous est egalement inconnue, a formè le nom de Huns, « Huuni, devenn célèbre en Europe.» И въ примѣчаніе прилага: «Hiong-non; ce mot en Chiue peut être traduit par malheureux esclaves; mais je le crois un mot Tartare que les Chinois auront exprimè par deux caractèrs qui formoient le même son. Il est altéré, comme le sont tous les mots étrengers qu' il veulent exprimer dans leur langue. Cependant il poursoit être chinois d' origine; il n' est pas rarede voir dans la langue Tartare de ces sortes de noms. On peut citer pour exemple celui de Mogol pour Mung' l, venu de Mung qui en Chinios signifie triste . . . (De Guignes Hist. des Huns etc. t. 11. p. 13 et note).

(3) Виж. Нестора у Шлецера Т. I. стр. 36, 37, 64.

(4) Виж. выше § 1. примѣчаніе 9, 10.

(5) Вогули-ти живѣіѫтъ въ Россійскѫ-тѫ Пустозерскѫ область, по самѫ-тѫ Ораласкѫ Планинѫ и въ нейны-ты Долины, тамъ гдѣ-то истича и рѣка-та Уралъ или Ѥйкъ. Шлецеръ гы почита за Фінско племя, и казва че тіи были истый онъ народъ, кого-то Несторъ помянува съ имя-то *Угри* или *Югри* (предци на Маджары-ты); земля-та имъ Югрііѫ, а горы-ты Угорьскы (Виж. Нестор. у Шлец. Т. I. стр. 36, 86, и Т. II. стр. 331, 339, 340, 341, 343, 350, 357, 358).

(6) «Въ нѣкоторыхъ Вогульскыхъ нарѣчіяхъ слово hum, chum, Kum, значить *человѣкъ*. Сообразивъ все ето и многое другое (Виж. Klaploth. Tabl. de l' Asie p. 238—249), видимъ что извѣстіе Руисбрека, посѣтившаго, 1253 г., нѣкоторыя Уральскыя земли, и обявившаго, *что здѣсь должна быть родина Гуновъ* и Гунгаровъ, называемая великой Гуніей землей Паскатиръ (Pascatir), т. е. Башкиріей, *весма справедливо*» (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. 2, § 15, ч. 4, стр. 39. изд. 2). Тойже Шафарикъ обаче, критикующъ Шлецера и наипаче Раска,

кои-то чрезвычайно распространявали народа Чуды (Фінны), весма справедливо пише така: « Должно помнить, что пер-
« воначальные корни всѣхъ языковъ болѣе или менѣе
« сходни и родственни между собой, и что, какъ теперь,
« такъ равно и въ древности, языки обогащались чужи-
« ми словами, а по тому *всегда опасно заключать о цѣ-*
« *ломъ языкѣ и его сродствѣ, по нѣсколькимъ сло-*
« *вамъ какого-нибудь*, давнымъ давно изчезнувшаго *на-*
« *рода*. Если бы встрѣтите древнее Гетское или Ѳра-
« кійское словцо въ нынѣшнемъ Чудскомъ Языкѣ, котораго
« нѣсть въ нарѣчіяхъ Индоевропейскихъ, оттуда еще не-
« слѣдуеть выводить заключенія, что во Ѳракіи и Дакіи жи-
« ла Чудь. Дѣло возможно, что такое слово тоже нѣко-
« гда существовало въ Индоевропейскихъ нарѣчіяхъ, но
« потомъ вышло изъ употребленія, или же Ѳракійци и Ге-
« ты взяли его отъ другихъ. *Опредѣляя племенное*
« *сродство, должно обращать равное вниманіе на всѣ*
« *три источника, т. е. тѣлесныя свойства человѣ-*
« *ка, грамматическое устройство Языка* (*отнюдь же*
« *не отдѣльныя слова*) *и его исторію. Если гдѣ не-*
« *достаетъ одного изъ Этѣхъ условій, тамъ самый*
« остроумнѣйшій и ученѣйшій изслѣдователь *легко мо-*
« *жетъ погрѣшишь, и далеко уклониться отъ настоя-*
« *щаго пути* » (Шаф. Слав. Древн. Т. I. Кн. II § 14. ч° 2, стр. 43, изд. 2, Бодян.).

(7) « Слово *Гунни* или лучше Унни . . . передѣлано изъ *Алауны, Алаунни* (Венел. Древн. и нынѣшн. Болг. Т. I. стран. 196).

(8) Виж. § 12 сея Главы.

(9) Птолемей въ Книгѣ III Гл. 3 и 5, гы называва *Алауны*, а въ Книгѣ VI Гл. 14, просто *Аланы*. Но замѣчателно е че 'Αλαῦνοι по Греческы ся произноси *Алавни*, а то е исто-то имя *Алвани* 'Αλβανοί, съ кое-то по̀старк-ти Грьчьски списатели называватъ Аланы-ты, само че у Птолемеа а-то прескочило в-то. Но това Птолемео-

во Ἀλαῦνοι, писано по Латінскы Alauni, и произносим *Алауни*, дало поводъ Венелину да мысли че было нѣкакъ-си сложно отъ *Ала* и *Уни*.

(10) «Венелинъ полагалъ что имя Гунновъ заимствовано Греками отъ Албанцовъ или Арисартовъ; съ этимъ мнѣніемъ едвали можно согласится какъ мною будетъ доказано въ критикѣ на Книгу г. Морошкина» (Савел. Истор. сѣверо-вост. Евр. въ Маякъ 1841 Част. XIX и XX Гл. IV стр. 178 примѣчан. 3).

(11) Савеліевъ, тамже стр. 178, въ Предислов. къ историко-крит. изслѣд. Ѳ. Л. Морошкина, и въ Новыя извѣст. о Скиѳ. Сармат. Гуннахъ, стр. 25 у Слав. Сборника.

(12) Знайно е читателемъ че това, какъ Блъгаре-ти были отъ начала Славянско племя, не е вообще пріято отъ Европейскы-ты учены, кои-то почитающе гы, едны, като Дегиніевци, за Татарско, а Други като Клапроѳовци, за Фінско племя, мислятъ че си преобратили языкъ-тъ на Славянскы само слѣдъ като ся преселили между Славены-ты въ сегашнѫ-тѫ Блъгаріѭ. Но отъ то що тіи не сѫ были отъ край ни Фінни ни Татаре, какъ-то выше доказахмы, и отъ то що естествомъ не е было възможно, отъ л. 679 реченаго имъ преселенія, до л. 863 превода Св. Писанія на чисто Славянскый языкъ, да си загубятъ тъй совершено ветхыя-тъ, и отъ другы обстоятелства, кои-то смы подробно изложили въ Блъгарскы-ты Книжицы лѣта 1858 Мѣсеца Іунія, іасно ся доказва че Унни или Блъгаре были отъ край Славянско племя.

§ 8.

(1) Тая Баснь е писана отъ Готѳа Іорнанда, кой-то пише: «Ето що приказва древность-та за начало и проис-« хожденіе-то на тыя Унны: «Краль Готѳскый Фили-« меръ сынъ великаго Гандарика, кой-то слѣдъ исхожде-« ніе-то на Готѳы-ты отъ острова Скандіѭ, пятый

« тѣхенъ бывшій, влѣзъ, какъ-то казахмы, въ Скѳіїѫ
« съ народъ-тъ си, намѣрилъ тамъ между подданны-ты
« свои нѣкойси чародѣйкы жены, кои-то самъ по бащи-
« ныя-тъ си языкъ называлъ *Ліорумны*; и възимѣвъ гы
« за подозрителны испѫдилъ гы отъ посредъ войскы-ты
« си, и гы принудилъ да пойдѫтъ далеко въ пустыніѭ-
« тѫ. Тамъ тыя като ся скытали, видѣли гы нѣкой-си
« нечисти духове, и ся соединили съ нихъ совокупленi-
« емъ, отъ кое-то произишьлъ той-зи свирѣпѣйшій (Ун-
« ски) родъ, кой-то испьрво былъ іако видъ человѣчес-
« кый, малъкъ, дребенъ и мръсенъ, и не съсъ друго
« имя познатъ, освень съ онова, кое-то му давало образъ
« человѣческаго слова » (Iorn. de reb. Get. c. 24).

(2) Amm. Marcell. L 31. c. 2.

(3) Sidon. Apollin. carm. 2. v. 245, 252.

(4) Idem ibid. v. 553—557.

(5) Amm. Marcell. L. 31 c. 2.

§ 9.

(1) « Neqne igni, neque saporatis indigeat cibi, sed radicibus herdarum agrestium, et semicruda cujusve pecoris carne vescantur, quam inter femora sua et equorum terga sub certam fetu calogaciunt brevi » (Amm. Marcell. L. 31. c. 2) Виждте несмысленость Марцеллинова! да казва пьрво че Унни-ти живели при ледовитаго Океана (glacialem oceanum accolens. id. ibid.), а послѣ да вѣрва че неупотреблявали огнь *никога*, и че ѣли месо сурово и само подъ сѣдалище-то имъ на гърбъ-тъ конскый стоплино. Марцеллинъ може да не е познавалъ пастьрмѫ-тѫ, а нѣкои-си пресмывачи му сѫ рекли, и той повѣрвалъ, че тъй ся было пекло това месо.

(2) id. ibid. — и за това всякый познава колко лъжи или ся лъжи Марцеллинъ, освень ако бѣ ограничилъ слово-то си само за воины-ты люди.

(3) id ibid.— Кой-то прочте само що пише очевидецъ Приискъ при свое-то посолство къмъ Атила, ще види че Унни-ти, не само въ кѫщи и колибы, но даже и въ красны палаты обитали (Виж. Prisc. Excer. p. de legat. II. 3. p. 58, 59, 63, и тука по-долу Гл. VII § 28, 29, 32).

(4) Idem ibidem. — Все що казва тука Марцеллинъ, произвелъ го отъ мечтателно-то свое начало че *Унни-ти немали кѫщы ни колибы*.

(5) Idem ibidem. — Съ това е щялъ да покаже Марцеллинъ, че Унни-ти были нечисти отгорѣ си. Прокопій казва такожде че были много нечисти, но забѣлѣжва еднакво че и Славени-ти были нечисти като нихъ: « Δίαιταν δὲ σκληρὰν καὶ ἀπημελημένην, ὥσπερ οἱ Μασσαγέται, καὶ αὐτοὶ (οἱ Σκλαβινοί τε καὶ Ἄνται) ἔχουσι, καὶ ῥύπου ἧπερ ἐκεῖνοι ἐνδέλεχέστατα γέμουσι » (Proc. bell Goth. III. 14 p. 498). То може да е было нѣкакъ истина само за простыя-тъ народъ, и наипаче за военныя-тъ, защо той е всегда всекъдѣ такъвъ-зи; чети Прісково-то посолство за увѣреніе.

(6) Idem. ibidem.

(7) Тойжде тамже.

(8) Sidon. Apoll. Carm. 2. v 262—267.

(9) Amm. Marcel. L. 31. c. 2.

(10) Тойже тамже.— Тука Марцеллинъ ся находи согласенъ и съ Византійскаго списателя Зосіма, кой-то еднакво пише че Унни-ти не могли да си турятъ здраво нюгы-ты на земліѫ-тѫ, но все на конь живѣли и спали: « Οἱ μήτε εἰς γῆν πῆξαι τοὺς πόδας οἷοί τε ὄντες ἐδραίῳς, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ διαιτώμενοι καὶ καθεύδοντες » (Zos. L IV. c. 20). Явно, че това е увеличеніе причинено отъ то, что Унни-ти въ воеванія-та си употребляли вообще кони, и, исполняюще точно и строго свои-ты военны длъжности, многажды и хлѣбъ ѣли, и спали, и совѣтъ правили, на конь; но това не ще никакъ да каже че, като друты іппокентаври, стояли всегда като залѣпени на конь, и че ни деніѫ ни нощіѫ не слазили отъ конь: самъ Зосімъ ны каз-

ва пакъ тамже, че Унни-ти минѫли *пѣши* изъ Асіѭ на Европа презъ Кіммерійскыя-тъ Воспоръ. Ὁ Κιμμέριος ἀπογαιωθεὶς Βόσπορος ἐνέδωκεν αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Εὐρώπην πεζῇ διαβῆναι.

§ 10.

(1) Βασιλεύς τε εἷς ἅπασιν ἐφεστήκει (Proc. de bell. Goth. IV. 5 p. 574). — Марцелинъ напротивъ пише, че тіи немали никоѭ царскѫ власть, но были управляеми мятежно отъ различны началницы: Aguntur nulla severitate regale, sed tumultuario optimatum ductu contenti, perrnmpunt quidquid inci derit (Amm. Marcel. L. 31, c. 2). Сравни това по-долу съ Пріcковы-ты описанія, и съ вещественнѫ-тѫ Историческѫ истинѫ, че Унни-ти имали всякога царіе, забѣлѣжи че, и кога-то еще най-напредь ся въ Европѫ показали, пакъ ся, по Іорнанда, съ Царя Бѣломира іавили, и ще ся увѣришь колко криви и погрѣшителни сѫ вообще Марцелинови-ти описанія за нихъ.

(2) Amm. Marcel. L. 31 c. 2. — Мнозина древни Списатели помянуватъ за той-зи мрежанскы обычай, кого-то, казватъ, имали Скѵѳи, Сармати, Алане, и Парѳяне. Персійски-ти стіхотворци, и особливо Фердуси, въ своето Епіческо стіхотвореніе называемое *Шахнаме*, приказватъ часто за единъ такъвъ-зи обычай що имали ветхи-ти Персіане. Моѵсей Хоренскый (Кн. II, § 85.) показва че Пасьли-ти, народъ над-Кавкасскый, имали такожде истыя-тъ обычай. Valerius Floccus, въ свои-ти Аргонавтицы (L. 6. v. 144) говори еднакво за единъ такъвъ обычай що имали Скѵѳи Аѵхати (Σκυθέων, οἱ Ἀυχάται γένος καλέονται (Herod, IV. 6). Ето Валеріеви-ти рѣчи:

Doctus et Auchates patulo vaga vincula gyro.
Spargere et extremas laquéis adducere turmas.

Ніе ще видимъ въ собственнѫ-тѫ Българскѫ Історіѭ че и Българе-ти имали той-зи обычай.

(3) Procop. de bell. Vand. I. 18. p. 220.

(4) Proc. de bell. Goth. I. 27. p. 379; II, 1, p. 333; de bell. Vand. I. 11 p. 205.

(5) Zosim. IV. 20; Procop. de bell Goth. IV S. et. 19. p. 575, 618. — Стравонъ (Кн. XV. Гл. 1. § 55. стр. 710) приказва че Індійскы-ты жены воевали заедно съ мѫжіе-то си: αἱ δὲ γυναῖκες . . . καὶ συστρατεύουσιν, ἠσκημέναι παντὶ ὅπλῳ.

(6) Proc. de bell. Goth. IV. 3. p. 57.

§ 11.

(1) Proc. de bell. Pers. I. 3. p. 9; de bell. Goth, IV. 19, p. 618: ἐπεὶ γραμμάτων παντάπασιν Οὖννοι ἀνήκοοίτε καὶ ἀμελέτητοι ἐς τόδε εἰσὶ, καὶ οὔτε γραμματικὴν τινα ἔχουσιν, οὔτε τῷ περὶ τὰ γράμματα πόνῳ ξυνάυξεται αὐτοῖς τὰ παιδία.

(2) Πάντων γὰρ ἀνθρώπων μάλιστά ἐισιν ἀκρατοπόται οἱ Μασσαγέται (Proc. de bell. Vand, I, 12 p. 207). Извѣстно е че съ имя-то *Массагети* Прокопій нарича Унны-ты: Αἰγᾶν δὲ ἦν Μασσαγέτης γένος, οὓς νῦν Οὔννους καλοῦσιν (Proc. de bell Vand. I. 11, p. 205) виж, и de bell Vand, I. 4, p. 187; I. 18, p. 220 de bell Pers. I. 21, p. 63.

(3) Πονηροὶ μέντοι ἢ κακοῦργοι ὡς ἥκιστα τυγχάνουσιν ὄντες, ἀλλὰ κἂν τῷ ἀφελεῖ διασώζουσι τὸ Οὐννικὸν ἦθος (Proc. bell. Goth. III. 14,. p 498). — Лъжецъ-тъ Амміанъ Марцеллинъ напротивъ пише че были много лукави, вѣроломни, и непостоянни; Per incidias infidi, inconstantes ad omnem horam incidentis spei novæ per quam mobiles totum furori incitatissimo tribuentes (Amm. Marcel. L. 31 c. 2).

(4) Auri cupidine immensa flagrantes (Amm. ibid).

(5) Amm. Marcel. ibid. — Пріскъ показва тоежде: ὡς τοῦ Ἀττίλα εἰς κώμην τινὰ παρεπομένου, ἐν ᾗ γαμεῖν θυγατέρα Εσκὰμ ἐβούλετο, πλείστας μὲν ἔχων γαμετάς, ἀγόμενος δὲ καὶ τάυτην κατὰ νόμον τὸν Σκυθικὸν (Prisc. Exc. de legat, ad gentes c. 3 p· 55). — Византійскый-тъ не-

извѣстный слѣдъ Θеофана писатель казва че и Крумъ Краль Българскый ималъ много наложницы: διήλθε μέσον τῶν παλλακίδων αὐτοῦ προσκυνηθεὶς ὑπ' αὐτῶν (Auctor. incert. post Theoph. p. 431). Тожде и Несторъ Россійскый Лѣтописецъ казва за Княза Россійскаго Владиміра Великаго че ималъ пять жены сопругы, и 800 наложницы (Нест. I. Гл. VIII Кенигсберг.). — Індійци-ти имали и тіи отъ ветхо обычай да зематъ много жены, едны за покореніе а другы за наслажденіе и многочадіе (Στραϐ. Βιϐ. ΙΕ. Κεφ. Α'. § 54. σελ. 710). Сѫщо-то правили и Мидяне (Тойже Кн. XI. Гл. VIII. § 11, стр. 526), и Персяне (Тойже Кн. XV. Гл. III, § 17, стр. 733). Но и Θракійци-ти, и наипаче Гети-ти имали обычай да любятъ много жены-ты, и да ся женятъ за много жены: et quia plures simul singulis nuptæ sunt (Pomp. Mela Cap. 11). Стравонъ (Кн. VIII. Гл. II, § 4. стр. 297) привожда за това изъ Менандра нѣкои стіховы говорящи: Ὅρα δ' ἃ λέγει Μένανδρος περὶ αὐτῶν, οὐ πλάσας, ὡς εἰκὸς, ἀλλ' ἐξ ἱστορίας λαϐών:

Πάντες μὲν οἱ Θρᾶκες, μάλιστα δ' οἱ Γέται
Ἡμεῖς ἁπάντων (καὶ γὰρ αὐτὸς ἔυχομαι
Ἐκεῖθεν εἶναι τὸ γένος οὐ σφοδρ' ἐγκρατεῖς
ἐσμέν. . . . . .

Καὶ ὑποϐάς μικρόν, τῆς περὶ τὰς γυναῖκας ἀκρασίας τίθησι παραδείγματα:

Γαμεῖ γὰρ οὐδὲ εἷς, εἰ μὴ δέκ' ἢ
Ἑνδεκα γυναῖκας, δώδεκά τε πλείους τινες.
Ἂν δὲ τέτταρας ἢ πέντε, γεγαμηκὼς τύχῃ
Καταστροφεύς τις, ἀνιμένεος, ἀθλιος,
Ἄνυμφος οὗτος ἐπικαλεῖτ' ἐν τοῖς ἐκεῖ.

Ταῦτα γὰρ ὁμολογεῖται καὶ παρὰ τῶν ἄλλων.

§ 12.

(1) Nullius religionis vel superstitionis reverentia aliquando districti (Amm. Marcel. S. 31· c. 2).

(2) Ето самы-ты му рѣчи: Nec templum apud eos visitur, aut delubrum, ne tugurium quidem culmo tectum cerni usquam potest, sed gladius barbarico ritu humi pigitur nudus, eumque, ut Martem, regionum quas circumcircunt praesulem verecundius colunt (Amm. Marc. ibid).— Виждь за реченыя-тъ мечь или сабіѣ що казвамы и подолу Гл. VIII. § 2.

§ 13.

(1) Виждь выше § 6.

(2) Това мнѣніе има за тѣхъ и ученный народовъ изслѣдователь Клапроѳъ (Tableaux de l' Asie p. 179—180). Шафарикъ, подкрѣпляющи мнѣніе-то му говори: « этотъ-же изслѣтователь очень убѣдително доказываеть, что Кавказскіе Албанци, упоминаемые въ Древнихъ Географіяхъ и исторіяхъ, были одинъ и тотъ-же народъ съ Аланами, съ чемъ мы совершенно согласни » (Шафар. Слав. Древ. Т I. Кн. 2. § 6 ч⁰ 9 стр. 135 изд. 2⁰).

(3) Στραϐ. Βιϐ. ΙΑ'. Κεφ. δ'. § 1, σελ. 501.— Тыжде жилища показва онъ тѣмъ и на много другы мѣста, Виждь Βιϐ. Β'. Κεφ. ε'. σελ. 118 и 129; Βιϐ. ς'. Κεφ. α' § 5. σελ. 491; § 15, σελ. 497; и Κεφ. β'. § 19. σελ. 499.

(4) Καὶ ταῦτα φίλος Πομπηίῳ γεγονὼς, τῷ στρατεύσαντι ἐπὶ τοὺς Ἴϐηρας καὶ Ἀλϐανοὺς μέχρι τῆς ἐφ' ἑκάτερα θαλάσσης, τῆς τε Κασπίας καὶ τῆς Κολχικῆς (Στράϐ. Βιϐ. ΙΑ' Κεφ. ά. § 6 σελ. 491).

(5) Sueton. in Tiber. c. 66.

(6) Моѵс. Хорен. Кн. II, Гл. 50.

(7) Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. 2. § 16, стр. 135. изд. 2⁰.

(8) Faust. Byzant. L. IV c 25.

(9) Βόας ποταμὸς (Φάσις), οὗ δὴ ἐν δεξιᾷ μὲν Ἰϐήρων τὰ ὅρια ἐστὶ, καταντικρὺ δὲ τελευτᾷ ὄρος ὁ Καυκάσιος. Ἐνταῦ-

θα ἔθνη, ἄλλα τε πολλὰ, καὶ Ἀλανοὶ, καὶ Ἀβασγοὶ ᾤκηνται (Procop. bell. Pers. II. 29. p. 164). — Ταύτην δὲ τὴν χώραν, ἣ ἐξ ὄρους τοῦ Καυκάσου ἄχρι ἐς τὰς Κασπίας κατατείνει πύλας, Ἀλανοὶ ἔχουσιν αὐτόνομον ἔθνος (id. bell. Goth. IV. 3 p. 570). — Μετὰ δὲ τοὺς Ἀβασγῶν ὄρους, κατὰ μέν τὸ ὄρος τὸ Καυκάσιον, Βροῦχοι ᾤκηνται, Ἀβασγῶν τε καὶ Ἀλανῶν μεταξὺ ὄντες (id. bell. Goth. IV. 4 p. 579).

(10) Agathias. IV. 9. p. 117.

(11) Menand. p. 98; 119; 163.

(12) Ὑποφθείρειν τοὺς Ἀλανοὺς χρήμασιν ἐπειράθησαν οἱ Πέρσαι (Theophyl. III. 9). Онъ обаче малко по-горѣ на двѣ мѣста нарича мѣсто-то имъ *Алваніѫ*: ἐπὶ τὴν Ἀλβανίαν (III, 6); τῆς Ἀλβανίας (III, 7).

(13) Theoph. p. 327, 328, 329: Ἀλανοὶ, Ἀλανία.

(14) Genesius L. II. p. 33. edit. Bonn.

(15) Plin. H. N. L. IV. c. 12. § 80: Alani et Roxolani

(16) Τῶν δ' ὕπερ ἐκτέταται πολυίππων φῦλον Ἀλανῶν Dionys. Perieg. V. 305, 308.

(17) Hadrianus, audita tumultu Sarmatorum et Alanorum, praemissis exercitibus Mœsiam petit (Spartian. in Hadr. c. 4) Сравн. Jul Capitol. Ant. Pius c. 8. и Marcus c. 22.

(18) Καὶ ἑτέροις δὲ ὄρεσι διέζωσται ἡ Σαρματία, ὧν ὀνομάζεται ἥτε Πευκὴ ὄρος, καὶ τὰ Ἀμάδοκα ὄρη, καὶ τὸ Βούδινον ὄρος, καὶ τὸ Ἀλαῦνον ὄρος, καὶ ὁ Καρπάτης ὄρος καὶ τὰ Οὐενεδικὰ ὄρη, καὶ τὰ Ῥίπαια ὄρη .... Κατέχει δὲ τὴν Σαρματίαν ἔθνη μέγιστα, οἵτε Οὐενέδαι παρ' ὅλον τὸν Οὐενεδικόν κόλπον, καὶ ὑπὲρ τὴν Δακίαν Πευκῖνοί τε καὶ Βαστάρναι, καὶ παρ' ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μαιωτίδος Ἰαζυγες, καὶ Ῥοξολάνοι, καὶ ἐνδότερον τούτων οἵτε Ἀμαξοβοῖοι, καὶ οἱ Ἀλαῦνοι Σκύθαι . . . καὶ Σταυάνοι (Σλαβάνοι?) μεχρι τῶν Ἀλαυνῶν. . . . . Καὶ ὑπὸ τοὺς Ἰβίωνας μέχρι τῶν Ἀλαυνῶν, Στοῦρνοι· μεταξὺ δὲ τῶν Ἀλαυνῶν καὶ τῶν Ἀμαξοβίων, Καρῶνες (Ptolem. L. III, c. 5)— Ὄρη... τὰ καλούμενα Ἀλανὰ.... τὰ Σύηβα ὄρη. Κατανέμονται δὲ ταύτης τῆς Σκυθίας, τὴν μὲν πρὸς ἄρκτους πᾶσαν ἐγγὺς

τῆς ἀγνώστου, οἱ κοινῶς καλούμενοι Ἀλανοὶ Σκύθαι, καὶ οἱ Σουσθηνοὶ (Σλοβηνοὶ?), καὶ Ἀγάθυρσοι.... καὶ Σύηβοι... εἶτα Ἄορσοι... (Ptolem. L. VI, c. 14). Достойно за примѣчаніе е тука че между Аланы-ты и Меотиса Птолемей полага народъ Ставаны или *Суовены*, кое-то несумненно е криво писано вмѣсто Словены какъ-то мысли и Шафарикъ (Слав. Древ. Т. I. Кн. I. стр. 345. изд. 2.

(19) Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. I. § 10, ч° 11 стр. 361—363; и Кн. 2. § 16, ч° 8; Marcian Heracl. apud. Hudson T. I. p. 56.

(20) Latrocinendo et venando adusque Maeotica stagna et cimmerium Bosphorum itidemque Armenios discurrentes et Mediam (Amm. Marcel. ibid).

(21) Hunnis per omnia supparas verum victu mitiores et cultu (Amm. Marcet ibid) — Alanos quoque (Hunni) pugna sibi pares, séd humani, tatis, victu, formaque dissimiles . . . . subjugavere (Iornand. de reb. Get c. 24).

(22) Amm. Marcel. ibid.

§ 14.

(1) Ἀκατίροις Οὔννοις Prisc. Excerp. de legat. ad. Rom. c. 14, p. 43.

(2) Ἀκαττίροις Prisc. ibid. c. 19, p. 44.

(3) Ἀκατζίρων. Prisc. ibid. c. 3. p. 54, 55, 59, 63.

(4) Agazzirorum. Iornand. dereb. Get. c. 5. Забѣлѣжи обаче че въ Палатіновыя-тъ му рѫкописъ (MSS Palatini) кого-то видѣлъ Gruter, стояло писано Acatzirorum.

(5) Онъ казва че Варшагъ былъ въ тѫзи войнѫ, и че сынъ му Хосровъ му станѫлъ наслѣдникъ и продължилъ войнѫ-тѫ за отмьщеніе бащино си въ 3-тѫ годинѫ Царя Персійскаго (Парескаго) Ардавана, кой-то царовавъ 31 годины, былъ убитъ отъ Ардашира (Артаксерса) сына Сассанова, завладѣвшаго и земліѭ-тѫ му и дав-

шаго конецъ на Пареско-то царство (Моvс. Хор. Кн. II. Гл. 55 и 69). Това Ардавановo убитіе, и Царства Парескаго завладѣніе отъ Ардашира Сассанова, кой-то былъ първый Царь на новосоставено-то Персійско царство, станѫло, какъ-то ны казва Історія-та, въ лѣто 226 по Хріста; отъ кое-то като извадимъ 28 годины, Хазарска-та война случившая ся въ третіѭ-тѫ Ардавановаго царства, ще ся падне въ лѣто 198 по Хріста.

(6) Тыя Двери помянува и Прокопій пишѫщи ты Джуръ (Τζούρ), и различающи ты отъ други едны Кавказскы проходы именуемыя Двери Каспійскы (Виж. Procc. de bell. Goth. IV. 3). Отъ неговы-ты означенія познава ся, че първи-ти сѫ проходъ-тъ *Дервентъ* при Каспійско-то Море, называемый днесь *Демиръ-капу*, по-напредъ *Унска крѣпость*, а въ Древны-ты времена *Двери Албанскы*; и че втори-ти сѫ проходъ-тъ посреди Кавказа, водящій отъ Іверско на Аланско, а за това и называемый отъ встхо *Двери Кавкасскы*, или *Двери Каспійски*, послѣ же названный *Двери Алански* (Виж. Saint-Martin in Lebean, hist. Bas-Emp. t. VI, p. 269, not. 1).

(7) Моvс. Хорен. Кн. II, Гл. 55.

(8) Виж. Несторъ у Шлецера Т. I. стр. 238, 240, 241.

(9) «Акацировъ, безъ сомнѣнія, предковъ послѣдующихъ Казаръ.» (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II, § 15, ч. 4. стр. 29, изд. 2. Бодянск.).

(10) Ad litus autem oceani . . . Vidivarii resident . . . ; post quos ripam Oceani item Esti tenent . . . Quibus in austro adsedit gens Agazzirorum fortissima, frugum gnara, quae pecoribus et venationibus victitat. Ultra quos distenduntur supra mare Ponticum Bulgarorum sedès (Iorn. de reb. Get c. 5).

(11) Τὸ τῶν Χαζάρων φῦλον ἀπὸ τοῦ ἐνδοτέρου τῆς Βερυλίας λεγόμενον χώρας, ὡς πλησίον τῶν Σαρματῶν ᾠκημένων, πλείστης ἀδείας ἐνταῦθεν ἐπέτρεχον (Niceph. p. 23). —

Ἐξῆλθε τὸ μέγα ἔθνος τῶν Χαζάρων ἀπὸ τοῦ ἐνδοτέρου βάθους Βερζιλίας τῆς πρώτης Σαρματίας (Theoph. p. 298),

(12) Exivit magna gens Chazarorum ex interiori profundo Berziliae primae Sarmatiae (Anast. Biblioth, p. 180. ed. Bonn).

(13) Виж. выше примѣч. 6 сего §.

(14) «Изъ тогоже лѣса (Волковскаго) потечетъ Волга на въстокъ, и втечеть седьмю-десятъ жерелъ въ *Море Хвалийское*. Тѣмже изъ Руси можеть ити по Волзѣ въ Болгары и въ Хвалисы.» (Несторъ Гл. 1, Виж. и Шлецеръ. Нест. Т. I. Гл. 6. стр. 153, 160).

(15) Виж. Herbel. Biblioth. Orient. V° Khozar.

(16) Шафар. Слав. Древн. Т. II, Кн. 1, § 27, ч° 4. стр. 100, изд. 2 Бод: «Козары, народъ, подобно Аварамъ, Урало-Чудскаго племене, обитавшіе на *Хвалинскомъ поморьѣ*, близъ *устья Волгъ*, въ землѣ называвшей ся *Берзилія*, или Барзельхъ.» — Назначи тука че Шафарикъ, какъ-то за Блъгары, тъй и за Хазары и за вси Унискы племена мысли, споредъ Клапроѳа, че были Урало-Чуди, т. е. Фінни (Виж. Шаф. тамже Т. I, Кн. II § 15. ч° 1).

(17) Πρὸς τοῖς Ἀκατίροις Οὔννοις ἐγένοντο. Prisc. Enc. de leg. p. 43.

(18) Εἰς τὸ τῶν Ἀκατσίρων ἔθνος ἐσταλθαι, ὃ ἐστὶ Σκυθικὸν ἔθνος Id. ibid. p. 54—55.

(19) Виждь почти на всякѣ страницѣ на списаніето му на пр. стр. 33, 38, 47, 48, и пр.

(20) Виждь выше § 13. примѣчаніе 10.

§ 15.

(1) Τάναϊν δὲ ποταμὸν διαβάντι, οὐκέτι Σκυθικὴ, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν λαξίων, Σαυροματέων ἐστιν, οἳ ἐκ τοῦ μυχοῦ ἀρξάμενοι τῆς Μαιήτιδος λίμνης, νέμονται τὰ πρὸς βορέην ἄνεμον ἡμερέων πεντεκαίδεκα ὁδὸν, πᾶσαν ἐοῦσαν ψιλὴν καὶ ἀ-

γρίων καὶ ἡμερέων δενδρέων. Ὑπεροικέουσι δὲ τούτων δευτέρην λάξιν ἔχοντες Βουδῖνοι, γῆν νεμόμενοι πᾶσαν δασέαν ὕλῃ παντοίῃ. Βουδίνων δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην ἐστὶ πρώτη μὲν ἐρῆμος ἐπ' ἡμερέων ἑπτὰ ὁδόν, μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον, ἀποκλίνοντι μᾶλλον πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον, νέμονται Θυσσαγέται, ἔθνος πολλὸν καὶ ἴδιον (Herod. IV 21—22.) — Ἀπὸ Τανάϊδος δὲ ποταμοῦ ἄρχεται ἡ Ἀσία, καὶ πρῶτον ἔθνος αὐτῆς ἐστιν ἐν τῷ Πόντῳ Σαυρομαται. Σαυροματαῖν δὲ ἐστιν ἔθνος γυναικοκρατούμενον. Τῶν γυναικοκρατουμένων ἔχονται Μαιῶται. Μετὰ δὲ Μαιῶτας, Σινοὶ ἔθνος· διήκουσι γὰρ οὗτοι καὶ εἰς τὰ ἔξω τῆς λίμνης (Σκύλαξ Καρυανδ. Περίπλους, Ἀσία.) — Τὸν δὲ Τάναϊν ποταμὸν, ὃς ἐστι τῆς Ἀσίας ὅρος τέμνων τὴν ἤπειρον ἑκατέρᾳ δόχα, πρῶτοι νέμονται αὐτὴν Σαρμάται, δισχίλια στάδια ἐπέχοντες, γυνόμενα σν'. Εἶτα μετὰ τοὺς Σαρμάτας, Μαιωτῶν γένος, Ἰαξαμαιῶν λεγόμενον, ὡς Δημήτριος εἴρηκεν, ἐφ' οἷς καὶ Μαιῶτις λίμνη λέγεται· ὡς δὲ Ἔφορος λέγει, Σαυρομαιῶν λέγεται ἔθνος. Τούτοις δὲ ἐπιμεμίχθαι τὰς Ἀμαζόνας τοῖς Σαυρομάταις λέγουσιν ἐλθούσας ποτὲ ἀπὸ τῆς περὶ τὸν Θερμόδοντα ποταμὸν γενομένης μάχης, ἐφ' οἷς ἐπεκλήθησαν γυναικοκρατούμενοι (Безимен. сочин. Πόντου Εὐξείνου καὶ Μαιώτιδος λίμνης περίπλους.) — Τῇ δ' Εὐρώπῃ συνεχής ἐστιν ἡ Ἀσία, κατὰ τὸν Τάναϊν συνάπτουσα αὐτῇ . . . τὸν Τάναϊν, ὃν περ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης ὅριον ὑπεθέμεθα . . . Οὕτω δὲ διακειμένων, τὸ πρῶτον μέρος οἰκοῦσιν, ἐκ μὲν τῶν πρὸς Ἄρκτον μερῶν καὶ τὸν Ὠκεανὸν, Σκυθῶν τινες νομάδες καὶ ἀμάξοικοι· ἐνδοτέρω δὲ τούτων, Σαρμάται, καὶ οὗτοι Σκύθαι, Ἄορσοι καὶ Σιρακοί, μέχρι τῶν Καυκασίων ὀρῶν ἐπὶ μεσημβρίαν τείνοντες, οἱ μὲν νομάδες, οἱ δὲ σκηνῖται καὶ γεωργοί· περὶ δὲ τὴν λίμνην, Μαιῶται (Στραβ. Βιβλ. ΙΑ' κεφ. Α' § 1, 5, καὶ κεφ. Β' § 1).

(2) Φημὶ γὰρ κατὰ τὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δόξαν, ὥσπερ τὰ πρὸς Βορρᾶν μέρη τὰ γνώριμα ἑνὶ ὀνόματι ΣΚΥΘΑΣ ἐκάλουν ἢ ΝΟΜΑΔΑΣ . . . . ὑφ' ἓν ὄνομα τῶν καθ' ἕκαστα ἐθνῶν ταττομένων διὰ τὴν ἄγνοιαν (Στραβ. Βιβλ. Α' κεφ. Β' σελ. 33)· ἅπαντας μὲν δὴ τοὺς προσβόρρους κοινῶς οἱ παλαι-

οἱ τῶν Ἑλλήνων συγγραφεῖς, Σκύθας καὶ Κελτοσκύθας ἐκάλουν. οἱ δὲ τὸ πρῶτον διελόντες, τοὺς μὲν ὑπὲρ τοῦ Εὐξείνου καὶ Ἴστρου καὶ Ἀδρίου κατοικοῦντας, ὑπερβορέους ἔλεγον, καὶ Σαυρομάτας, καὶ Ἀριμασπούς· τοὺς δὲ πέραν τῆς Κασπίας θαλλάττης, τοὺς μὲν Σάκας, τοὺς δὲ Μασσαγέτας ἐκάλουν, οὐκ ἔχοντες ἀκριβῶς λέγειν περὶ αὐτῶν οὐδέν (Στραβ. Βιβλ. ΙΑ' Κεφ. ς'. § 2. σελ. 507).

(3) Herod. IV. 5—7.

(4) Idem. IV, 8—11.

(5) Idem. IV, 11—12.

(6) Idem. IV, 13.

(7) Много вѣроятно бы казалъ человѣкъ че имя-то *Скиѳи* е Славянско (Скиѳи=скиталци, отъ глаголъ-тъ *скитамся*), значущее исто-то онова, що значи и Гръческа-та рѣчь νομάδες, и че Древни-ти Еллини сѫ зовали така, отъ незнаніе, сичкы народы, кои-то по обычаю были Скити, скиталци, νομάδες, а послѣ и сичкы други, кои-то близо при тѣхъ постоянно обитали.

(8) Herod. IV, 110—117.

(9) Herod. IV. 57: « Ὄγδοος δὲ Τάναϊς ποταμὸς, ὃς ῥέει « τἀνέκαθεν ἐκ λίμνης μεγάλης (?) ὁρμεόμενος, ἐκδιδοῖ δὲ ἐς μέζω « ἔτι λίμνην καλεομένην Μαιήτιν, ἣ οὐρίζει Σκύθας τε τοὺς Βασιλη- « ους καὶ Σαυροματας. » — Продотъ, кой-то толкова приказва за начало-то на Сауроматы-ты, чудно е какъ не ны казва нищо и защо сѫ ся така нарекли. Юрій Венелинъ, кой-то въ свои-ты смѣлы крітикы е видѣлъ въ уста-та Гръческы и Латински почти сичкы-ты чуженародны имена испърчены и промѣнены, и кой-то почита Сарматы-ты за Славены, мысли че това имя Σαυρομάται не е было собственно ихъ народа, но нарицателно, сдѣлано отъ двѣ Гръческы рѣчи σαῦρα (гущеръ) и ὄμμα (око), и дадено на тѣхъ отъ Грьцы-ты, защо-то имали, като гущеръ-тъ сини очи (Венел. Древн. и нынешн. Болг. Том. I, стр. 85). Преди него Чехъ Вацерадъ, какъ-то и други, пріимающи такожде Сарматы-ты за Славены и особенно Сърбы, писалъ че Сармати-ти, нарицаеміи испьрво Сърби

(Sirbi tum dicti, a serendo, id est quasi Sirbutin) ходили на конь вооружени (armati) по широкы полены, и ся нарекли *Сармати* защо-то ся обучавали въ оружія («inaquabant armati . . . . . atque ob studium armorum Sarmati noncupati.» Cod. Mus. Bohem. p. 303, c. 3). Самъ учеснѣйшій Шафарикъ, совсѣмъ що различалъ Сарматскыты народы отъ Славены-ты, мыслилъ обаче испьрво че имя-то *Сърби* было, собственно, древнее названіе на Славянскыя-тъ народъ, а променено отъ Грьцы-ты на *Сарматы* (Шафар. Abkunft der Slawen, Ofen 1828. 3; Тойже Слав. Древн. Т. I. Кн. II, § 16, ч. 11, стр. 161); но послѣ онъ промѣнилъ мнѣніе-то си за происхожденіе-то на това имя *Сарматы*, и писалъ че «то *по всякѫ вѣроятность* е было составено изъ Асійско-то слово sara « значущее степь (пустинѩ), и mat значущее *родъ*, « *народъ*, и слѣдователно *Сармати*, собственно, щяло да « каже *степнякы*, *степообытатели* (пустинножители). А « какъ рѣчь-та *Сармати* е составна, въ това ны убѣж- « даватъ имена-та, какъ-то Сарматскыхъ, такъ и инопле- « менныхъ народовъ, като Iaxa—matae, Thissa—matae, « Aga—matae, Chari—matae, Mateni, Mati—Ketae, и « други, коихъ части ся находятъ въ соединеніе и съ « другы имена; сравни Sar—Getae, или Sar—Gatii, Sa- « ra—Godus, Sarus, личны Сарматскы имена; така и Thys- « sa—Getae, Aga—thyrsi, и проч. Тука сложность-та е « толкозъ очевидна и, тъй да кажемъ, осязателна, какъ- « то е и въ имена-та Ala—mani, Ger—mani, Ceno—ma- « ni, Marko—mani, Nor—mani или Angli—vari, Amsi— « vari, Vid—vari, . . . и проч.» (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II, § 16, ч. 11, стр. 156). Тамже Шафарикъ прилага въ примѣчаніе, че Гатереръ (Einl. m. d. Synchron. Un. Hist. I. 75) видѣлъ въ Сарматы-ты народъ-тъ *Матены* или *Матіены* т. е. *Мидяны*; и че други пакъ подбирали слова-та Мидскы Saur (Глава), Персійскы Sar, Осетинскы Ser, Кюрдскы Sari, Афганскы Sar, Ser, Бен-

галскы Sir, и отъ тѣхъ тіи заключавали че Сармати-ти были *Главный народъ, предный полкъ.* Шафарикъ забравилъ да приложи въ подтвержденіе на това мнѣніе и това че Стравонъ, поменующи нѣкои-си Ѳракійцы надъ Арменіиѣ обитающыя подъ именемъ *Сара-пары*, казва че то имя шяло да каже *Главо-сѣчцы*; « Φασὶ δὲ καὶ Θρα-
« κῶν τινες τοὺς προσαγορευομένους Σαραπάρας, οἷον Κεφαλο-
« τόμους, οἰκῆσαι ὑπὲρ τῆς Ἀρμενίας » (Στραβ. Βιβλ. ΙΑ'.
« Κεφ. ΙΔ', § 14). А единъ новъ Французскы писатель именемъ Henri Mathieu, въ свое-то на 1857, въ Парисъ издано сочиненіе La Turquie et ses différents peuples, пише че « народъ-тъ парицаемый отъ Грьцы-ты Σαυρομάται
« а отъ Римляны-ты Sarmates, небылъ други, освень А-
« рабскый народъ, кой-то произшедшій *вѣроятно* отъ за-
« паднѫ-тѫ странѫ Арабіи, нареченнѫіѫ отъ Моусеа А-
« рабаѳъ, и поселяемѫіѫ отъ Миды (Мидан), кои-то Е-
« врейскы-ты книгы наричатъ *Мадіанты* или *Чада Ма-*
« *діанг*, былъ настѫпилъ и завладѣлъ 3,000 годины пре-
« ди Хріста Месопотаміиѣ, и послѣ былъ покоренъ отъ
« Ассѵрійскаго царя Нина сына Белова, и тогази часть
« отъ тыя Ассѵрійскы Арабы, или какъ-то гы именува
« Священно-то Писаніе, Мадан, и Мадены, а какъ-то гы
« нарича Древня-та Історія, Матіаны, Медан, Миды, по-
« бѣгнѫли отъ тамъ, и отишли та ся населили близо при
« Каспійско-то Море на западъ отъ Парѳяны-ты, а отъ
« тамъ по-сетнѣ минѫли презъ Кавказа, и ся населили и
« распространили около Танаисъ подъ названіемъ *Сѵро-Ми-*
« *ди Сѵрмати*, » за доказателство же и подтвержденіе на това, реченный писатель прилага. « Ніи находимъ у
« Сѵромиды-ты, т. е. Сауроматы, тыяжде имена, тыяжде
« нравы, тойжде языкъ, тоежде одѣяніе, кои-то и у Ми-
« дяны-ты и Арабы-ты. » И самъ Шафарикъ, полагая за основаніе че Сармати-ти дошли отъ начала изъ Мидо-Персіиѣ, казва «че тѣхни-ти нрави, образъ жизни, и обычаи,
« были еднакви съ Мидянскы-ты; че одежды носили так-

« вы-зи, каквы-то Мидяне и Парѳяне, и че языкъ-тъ « имъ, ако и да не е точно познатъ, защо никой памят- « никъ писанъ на той-зи языкъ не е дошьлъ до насъ, но « нѣкои Сарматски имена, находящія ся въ Греческы и « Латинскы сочиненія, на камени, и въ Асіатскы лѣтопи- « сы, доста увѣрявать, че Сарматскый-тъ Языкъ былъ « Мидо-Персійскы. » (Шафар. Слави. Древн. Т. I. Кн. II. § 16, ч. II. стр. 147, 149, 153, 159). Но тогава гдѣ остава негово-то произведеніе на имя-то *Сарматы* отъ Асійскы-ты слова Sara (степь, пустыніѣ) и mat (родъ, народъ)? Мы едва найдохмы тыя слова съ тыя значенія въ Арабскыя-тъ, а никакъ въ Мидо-Персійскыя-тъ Языкъ. Напстишѣ въ Арабскыя-тъ языкъ صحرا *сахра* значи *поле широко*, пусто, и امت *юмметъ* значи народъ. Но първо, тія двѣ слова, по свойство-то на тойзи языкъ, никога не бы ся соединили, за да направять единѣ сложнѣ рѣчь, така: صحرا امت *Сахра—юмметъ*, коя-то поне да приближава до приличіе-то на рѣчь-тѣ *Сармати*; тіи бы ся паче соединили на опакы, така: امت صحرا *юммет—Сахра*, за да покажѣтъ смысль на *народъ пустинный*. А второ, Шафарикъ, понеже по-долу иска да докаже че народъ и языкъ Сарматскіи были Мидо-Персійски, то требваше да покаже и произведеніе-то на рѣчь-тѣ *Сармати*, не изъ Арабскыя-тъ, но изъ Мидо-Персійскыя-тъ Языкъ. А и самъ ны казва че въ той-зи послѣдній Языкъ Saur, Sar, Sari, Ser, Sir, значи *Главѣ* а не *пустинѣ*; рѣчь-тѣ же *мат* значущѣіѣ *народъ* въ истыя-тъ Языкъ, нема іѣ никаквѣ, има само рѣчь مات *Мат* значущѣіѣ *залисанъ, покоренъ, испаднѣлъ*; а да рѣчемъ سار مات *сар-мат*, т. е. *главѣ залисанѣ*, вмѣсто народъ *Сармати*, то никакъ не ся срѣща, срѣщнѣли ся бы колко годѣ слѣдующи-ти Персійски рѣчи: سر مرد *Сер-Мерд, главный человѣкъ*; سرا مرد *Сяра-Мерд, чистъ, хубавъ, изряденъ человѣкъ*. Но и тыя

рѣчи немогѫть служи за произведеніе на рѣчь-тѫ *Сарматы*, защо тогава тіи требваше да ся казватъ *Сермерди* или *Сармарди*. Ніи клонимъ паче да мыслимъ че тая рѣчь, ако е наистинѫ Мидо-Персійска, и ако Сармати-ти наистинѫ сѫ пришли изъ Мидіінъ, да е сложна отъ слово سر *сер* или *сар* значущее *главѫ*, и отъ слово مد *мед*, *Мад*, или *Мид*, значущее народъ-тъ *Меды*, *Мады*, или *Миды*, кой-то въ Древніѭ-тѫ Історіінъ ся зовалъ, какъ-то выше видѣхмы, *Матени*, *Матіани*, т. е. д-то ся произносило като т, и тогава рѣчь *Сер-меди* или Сармати или же Saur—mati бы значила *Главни*, *превосходни*, или же *Крайни*, *Мидяни*.

(10) Това станѫло, казва Діодоръ Сикелійскый, кога-то Скѳи-ти, испѫдивше Киммерійцы-ты отъ при Танаисъ и Меотисъ, отишли подиріѭ имъ да гы гонятъ въ Асіінъ, и като сбъркали пѫть-тъ, управили ся на востокъ по край Кавкаса, и влѣзли въ Мидіінъ та іѭ обладали, какъ-то и сичкѫ Асіінъ, и іѭ дьржали до 28 годины (Ок. 633, л. пр. Хр.) какъ-то приказва Иродотъ (I, 103—106; IV, 12). Тогава, каже Діодоръ, Скѳски-ти Царіѳ сотворили двѣ главны преселенія отъ покорены-ты имъ народы, едно изъ Ассуріінъ на мѣсто-то що е между Пафлагоніінъ и Понта, а друго изъ Мидіінъ поселившее ся при рѣкѫ Танаисъ, на кое-то людіе-то ся нарекли *Сауромати*: τὴν δὲ ἐκ τῆς Μηδείας παρὰ τὸν Τάναΐν καθιδρυνθεῖσαν, ἧς τοὺς λαοὺς Σαυρομάτας ὀνομασθῆναι (Diod. Sicel. II, 43).

(11) Това ны казватъ положительно вышереченый Діодоръ и Агаѳимиръ съ тыя рѣчи: Τούτους δὲ (τοὺς Σαυρομάτας) ὕστερον πολλοῖς ἔτεσιν αὐξηθέντας πορθῆσαι πολλὴν τὴν Σκυθίαν, καὶ τοὺς μεταπολεμηθέντας ἀρδὴν ἀναιροῦντες, ἔρημον ποιῆσαι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς χώρας (Diod. Sicul. II, 43)—Τῆς Γερμανίας, μετὰ τὸν Οὐϊστοῦλλαν ποταμὸν, ἔχεται ἡ Σαρματία, ἀναλαμβάνουσα πολλὴν γῆν καὶ πολλὰ ἔθνη καὶ τῆς ἑτέρας ἠπείρου (τῆς Ἀσίας), μένουσα δέ πως ἀποτερματίζει τὴν παρὰ

Εὐρώπην λίμνην τὴν Μαιώτιδα (Ἀγαθημ. Γεωγ. Βιβλ. Β'. κεφ. δ'.)

(12) Dio Chrysost. Orat. Borysth. XXXVI. p. 76, 81 T. II, edit Reisk.

(13) Plin. Hist. natur. IV. 1. 12. § 81.

(14) Οὐδὲ τοῖς περὶ Ἀλεξάνδρου συγγράψασι ῥάδιον πιστεύειν τοῖς πολλοῖς, καὶ γὰρ οὗτοι ῥαδιουργοῦσι, διά τε τὴν δόξαν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ διὰ τὸ τὴν στρατείαν πρὸς τὰς ἐσχατιὰς γεγονέναι τῆς Ἀσίας πόῤῥω ἀφ' ἡμῶν· τὸ δὲ πόῤῥω δυσέλεγκτον. Ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἐπικράτεια καὶ ἡ τῶν Παρθυαίων πλεῖόν τι προσεκκαλύπτει τῶν παραδεδομένων πρότερον. Οἱ γὰρ περὶ ἐκείνων συγγράψαντες, καὶ τὰ χωρία καὶ τὰ ἔθνη, ἐν οἷς αἱ πράξεις, πιστότερον λέγουσιν, ἢ οἱ πρὸ αὐτῶν· μᾶλλον γὰρ κατοπτεύκασι (Στραβ, Βιβλ. ΙΑ', κεφ. ς' § 4). — Προσεδοξάσθη δὲ καὶ περὶ τῆς (Κασπίας) θαλλάττης ταύτης πολλὰ ψευδῆ διὰ τὴν Ἀλεξάνδρου φιλοτιμίαν· ἐπειδὴ γὰρ ὡμολόγητο ἐκ πάντων, ὅτι διείργει τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ὁ Τάναϊς ποταμὸς, τὸ δὲ μεταξὺ τῆς θαλάττης καὶ τοῦ Ταναΐδος, πολὺ μέρος τῆς Ἀσίας ὂν, [οὐχ ὑπέπιπτε τοῖς Μακεδόσι, στρατηγεῖν ἔγνωστο, ὥστε τῇ φήμῃ γε κἀκείνων δόξαι τῶν μερῶν κρατεῖν τὸν Ἀλέξανδρον. Εἰς ἓν οὖν συνῆγον τήν τε Μαιῶτιν λίμνην τὴν δεχομένην τὸν Τάναϊν, καὶ τὴν Κασπίαν θάλατταν, λίμνην καὶ ταύτην καλοῦντες, καὶ συντετρῆσθαι φάσκοντες πρὸς ἀλλήλας ἀμφοτέρας, ἑκατέραν δὲ εἶναι μέρος τῆς ἑτέρας. Πολύκλειτος δὲ καὶ πίστεις προφέρεται, περὶ τοῦ λίμνην εἶναι τὴν θάλατταν ταύτην· ὅτι δὲ οὐχ ἑτέρα τῆς Μαιώτιδός ἐστι τεκμαιρόμενος ἐκ τοῦ τὸν Τάναϊν εἰς αὐτὴν ἐμβάλλειν· ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν ὀρῶν τῶν Ἰνδικῶν, ἐξ ὧν ὅ,τε Ὦχος καὶ ὁ Ὦξος καὶ ἄλλοι πλείους, φέρεται καὶ ὁ Ἰαξάρτης, ἐκδίδωσί τε ὁμοίως ἐκείνοις εἰς τὸ Κάσπιον Πέλαγος, πάντων ἀρκτικώτατος. Τοῦτον οὖν ὠνόμασαν Τάναϊν, καὶ προσέθεσαν τούτῳ πίστιν, ὡς εἴη Τάναϊς, ὃν εἴρηκεν ὁ Πολύκλειτος (Στρ. Βιβλ, ΙΑ'. Κεφ. Ζ'. §§ 4, 5.)

(15) Ἐν ἀριστερᾷ δὲ τούτοις ἀντιπαράκειται τὰ Σκυθικὰ ἔθνη καὶ τὰ Νομαδικὰ, ἅπασαν ἐκπληροῦντα τὴν Βόρειον πλευρὰν (Στραβ. Βιβλ. ΙΑ'. Κεφ. ή. § 2.)

(16) Ἀπὸ δὲ τοῦ Βορυσθενεϊτέων ἐμπορίου . . . (πρὸς ἑσπέρης τοῦ Βορυσθένεος) πρῶτοι Καλλιπίδαι νέμονται, ἐόντες Ἕλληνες Σκύθαι, ὑπὲρ δὲ τούτων ἄλλο ἔθνος, οἱ Ἀλαζῶνες καλέονται . . . Ὑπὲρ δὲ Ἀλαζώνων οἰκέουσι Σκύθαι ἀροτῆρες, οἱ οὐκ ἐπὶ σιτήσι σπείρουσι τὸν σῖτον, ἀλλ' ἐπὶ πρήσι. Ἀτὰρ διαβάντι τὸν Βορυσθένεα ἀπὸ θαλάσσης, πρῶτον μὲν ἡ Ὑλαίη, ἀπὸ δὲ ταύτης ἄνθρωποι οἰκέουσι Σκύθαι γεωργοί, τοὺς Ἕλληνες, οἱ οἰκέοντες ἐπὶ τῷ Ὑπάνι ποταμῷ, καλέουσι Βορυσθενείτας, σφέας δὲ αὐτοὺς Ὀλβιοπολίτας. Οὗτοι ὦν οἱ γεωργοὶ Σκύθαι νέμονται τὸ μὲν πρὸς τὴν ἠὼ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδοῦ, κατήκοντες ἐπὶ ποταμόν, τῷ ὄνομα κεῖται Παντικάπης, τὸ δὲ πρὸς βορέην ἄνεμον πλέον ἀνὰ τὸν Βορυσθένεα ἡμερέων ἕνδεκα . . . Τὸ δὲ πρὸς τὴν ἠῶ τῶν γεωργῶν τούτων Σκυθέων, διαβάντι τὸν Παντικάπην ποταμόν, νομάδες ἤδη Σκύθαι νέμονται, οὔτε τι σπείροντες οὐδέν, οὔτε ἀροῦντες ... οἱ δὲ νομάδες οὗτοι τὸ πρὸς τὴν ἠῶ ἡμερέων τεσσέρων καὶ δέκα ὁδὸν νέμονται χώρην κατατείνουσαν ἐπὶ ποταμὸν Γέρρον. — Πέρην δὲ τοῦ Γέρρου ταῦτα δὴ τὰ καλεύμενα βασιληΐα ἐστι, καὶ Σκύθαι (οἱ Βασιληΐοι) οἱ ἄριστοί τε, καὶ πλεῖστοι, καὶ τοὺς ἄλλους νομίζοντες Σκύθας δούλους σφετέρους εἶναι. Κατήκουσι δὲ οὗτοι τὸ μὲν πρὸς μεσημβρίην εἰς τὴν Ταυρικήν, τὸ δὲ πρὸς ἠῶ ἐπί τε τάφρον, τὴν δὴ οἱ ἐκ τῶν τυφλῶν γενόμενοι ὤρυξαν (εὐρέαν κατατείνουσαν ἐκ τῶν Ταυρικῶν οὐρέων ἐς τὴν Μαιήτιν λίμνην Ἡροδ. IV, 3), καὶ ἐπὶ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος τὸ ἐμπόριον, τὸ καλέεται Κρημνός· τὰ δὲ αὐτῶν κατήκουσι ἐπὶ ποταμὸν Τάναϊν ... Τάναϊν δὲ ποταμὸν διαβάντι οὐκέτι Σκυθικὴ, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν λαξίων, Σαυροματέων ἐστί (Ἡροδ. Βιβλ. Δ' §§ 17—20). — На тыя различны Скѵѳы Иродотъ показва жилища-та іоще по-опредѣлително на друго мѣсто, гдѣ-то, като описува рѣкы-ты, кои-то текли презъ Скѵѳіѩ надъ Черно-Море, казва че Алазони-ти живѣли тамъ дѣто ся сбирали рѣкы-ты Τύρας (Днѣстръ) и Ὑπανις (Бугъ); *че орачи-ти Скѵѳи* живѣли сопредѣлно съ Алазоны-ты тамъ дѣто горчивъ нѣкой-си источникъ входящій въ Ѵпана правилъ воды-ты му горчивы до четыредневно растояніе надъ море-

то; че *земледѣлци-ти Скуѳи* обитали отсякъ и отвъдъ Борисѳена (Днѣпръ), и между тѣзи рѣки и една другъ къмъ востокъ варицаскаія Пантикапиѳ (Скиѳа); че *кочующи-ти Скуѳи* се скитали между Пантикапа и Герра (Молохна) рѣки, а презъ земліи-та имъ минували рѣка Гипанисъ (Кантишанъ), въ коіи-то се вливала рѣка Герра; че *Царски-ти Скуѳи* обитали между Герра и Танаисъ въ коіи-то се вливала рѣка Гипписъ (Донецъ); и че съседѣло съ тѣхъ отвъдъ Танаисъ живѣли Савроматити (Herod. IV. 52—57).

(17) Ἀπὸ Ἴστρου αὕτη ἤδη ἀρχαία Σκυθική ἐστι . . . ἔστι γὰρ τῆς Σκυθικῆς τὰ δύο μέρεα τῶν οὔρων ἐς θάλασσαν φέροντα, τὴν μὲν πρὸς μεσημβρίην καὶ τὴν πρὸς ἠῶ . . . Τὸ δ' ἀπὸ Ταυρικῆς ἤδη Σκύθαι τὸ κατύπερθε τῶν Ταύρων καὶ τὰ πρὸς θάλασσης τῆς ἠοίης νέμονται (τοῦτε Βοσπόρου τοῦ Κιμμερίου τὰ πρὸς ἑσπέρης, καὶ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος) μέχρι Τανάϊδος ποταμοῦ . . . ἤδη ὦν ἀπὸ μὲν Ἴστρου τὰ κατύπερθε ἐς τὴν Μεσόγαιαν φέροντα ἀποκληίεται ἡ Σκυθικὴ ὑπὸ πρώτων Ἀγαθύρσων· μετὰ δὲ, Νευρῶν· ἔπειτα δὲ, Ἀνδροφάγων· τελευταίων δὲ, Μελαγχλαίνων. Ἔστι ὦν τῆς Σκυθικῆς, ὡς ἐούσης τετραγώνου, τῶν δύο μερέων κατηκόντων ἐς θάλασσαν, πάντῃ ἴσον, τόδε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέρον καὶ τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν. Ἀπὸ γὰρ Ἴστρου ἐπὶ Βορυσθένεα δέκα ἡμερέων ὁδὸς, ἀπὸ Βορυσθένεος τ' ἐπὶ τὴν λίμνην τὴν Μαίητιν ἑτέρων δέκα, καὶ τὸ ἀπὸ θαλάσσης ἐς Μεσόγαιαν ἐς τοὺς Μελαγχλαίνους τοὺς κατύπερθε Σκυθέων οἰκουμένους εἴκοσιν ἡμερέων ὁδὸς, ἡ δὲ ὁδὸς ἡ ἡμερησίη ἀνὰ διηκόσια στάδια συμβέβληται μοι· οὕτω ἂν εἴη τῆς Σκυθικῆς τὰ ἐπικάρσια τετρακισχίλιαι σταδίων, καὶ τὰ ὄρθια τὰ ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα, ἑτέρων τοσούτων σταδίων, ἡ μὲν νυν γῆ αὕτη ἐστὶ μέγεθος τοσαύτη (Προσ. Δ' 99—101.)

(18) Ἐκ δὲ Ἀγαθύρσων Μάρις ποταμὸς ῥέων συμμίσγεται τῷ Ἴστρῳ (Herod. IV, 48). — Ἤδη ὦν ἀπὸ μὲν Ἴστρου τὰ κατύπερθε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα ἀποκληίεται ἡ Σκυθικὴ ὑπὸ πρώτων Ἀγαθύρσων, μετὰ δὲ Νευρῶν, ἔ-

πειτεν δὲ Ἀνδροφάγων, τελευταίων δὲ Μελαγχλαίνων (Idem IV, 100). — Τούτων δὲ (τῶν Ἀροτήρων Σκυθέων) κατύπερθε οἰκέουσι Νευροί. Νευρῶν δὲ τὸ πρὸς βορέην ἄνεμον ἐρῆμος ἀνθρώπων ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν. Ταῦτα μὲν παρὰ τὸν Ὕπανιν ποταμόν ἐστι ἔθνεα πρὸς ἑσπέρης τοῦ Βορυσθένεος (Id. IV 17). — Ἡ δὲ κατύπερθε τούτων (τῶν γεωργῶν Σκυθέων) ἐρῆμος ἐστὶ πολὺ πολλόν· μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον Ἀνδροφάγοι οἰκέουσι, ἔθνος ἐὸν ἴδιον καὶ οὐδαμῶς Σκυθικόν· τὸ δέ τούτων κατύπερθε πρὸς βορέην ἄνεμον τῶν Βασιληΐων Σκυθέων οἰκέουσι Μελάγχλαινοι, ἄλλο ἔθνος καὶ οὐ Σκυθικόν· Μελαγχλαίνων δὲ τὸ κατύπερθε λίμναι καὶ ἐρῆμος ἐστὶ ἀνθρώπων, καθ' ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν (Id. IV, 20). — Τάναϊν δὲ ποταμὸν διαβάντι, οὐκέτι Σκυθικὴ, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν λαξίων Σαυροματέων ἐστι, οἱ, ἐκ τοῦ μυχοῦ ἀρξάμενοι τῆς Μαιήτιδος λίμνης, νέμονται τὰ πρὸς βορέην ἄνεμον ἡμερέων πεντεκαίδεκα ὁδὸν, πᾶσαν ἐοῦσαν ψιλὴν καὶ ἀγρίων καὶ ἡμερέων δενδρέων. Ὑπεροικέουσι δὲ τούτων, δευτέρην λάξιν ἔχοντες, Βουδῖνοι, γῆν νεμόμενοι πᾶσαν δασέαν ὕλῃ παντοίῃ (Id. IV, 21). — Πόλις δὲ ἐν αὐτοῖσι πεπόλισται ξυλίνη, οὔνομα δὲ τῇ πόλει Γελωνός ..... ἔστι γὰρ δὴ αὐτόθι ἑλληνικῶν θεῶν ἱρά..... Εἰσὶ γὰρ οἱ Γελωνοὶ τὸ ἀρχαῖον Ἕλληνες, ἐκ δὲ ἐμπορίων ἐξαναστάντες οἴκησαν ἐν τοῖς Βουδίνοισι, καὶ γλώσσῃ τὰ μὲν Σκυθικῇ, τὰ δὲ ἑλληνικῇ χρέονται (id. IV 108) — Βουδίνων δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην ἐστι, πρώτη μὲν ἐρῆμος ἐπ' ἡμερέων ἑπτὰ ὁδὸν· μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον, ἀποκλίνοντι μᾶλλον πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον, νέμονται Θυσσαγέται, ἔθνος πολλὸν καὶ ἴδιον, ζώουσι δὲ ἀπὸ θήρας (Id. IV, 22)· ποταμοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τέσσερες μεγάλοι, ῥέοντες διὰ Μαιητέων, ἐκδιδοῦσιν ἐς τὴν λίμνην τὴν καλεομένην Μαιήτιν, τοῖσι ὀνόματα κέεται τάδε: Λῦκος, Ὄαρος, Τάναϊς, Σύργις (Id. IV 123). — Συνεχέες δὲ τούτοις ἐν τοῖς αὐτοῖσι τόποισι κατοικημένοι εἰσὶ, τοῖσι ὄνομα κεῖται Ἰῶρκαι, καὶ οὗτοι ἀπὸ θήρης ζώοντες ..... τὰ δὲ (δένδρεα) ἐστι πυκνὰ ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώρην ..... ὑπὲρ δὲ τούτων τὸ πρὸς τὴν ἠῶ ἀποκλίνοντι οἰκέουσι Σκύθαι ἄλλοι, ἀπὸ τῶν βασιληΐων Σκυθέων ἀποστάντες, καὶ οὕτω ἀπικόμενοι ἐς

τοῦτον τὸν χῶρον (Id. IV, 22). — Μέχρι μὲν δὴ τῆς τούτων τῶν Σκυθέων χώρης ἐστί, ἡ καταλελεχθεῖσα πᾶσα παιδιάς τε γῆ καὶ βαθύγαιος· τὸ δ' ἀπὸ τούτου, λιθώδης ἐστι καὶ τρηχέα. Διεξελθόντι δὲ καὶ τῆς τρυχέης χῶρον πολλὸν, οἰκέουσι ὑπώρεαν οὐρέων ὑψηλῶν ἄνθρωποι λεγόμενοι εἶναι πάντες φαλακροὶ ἐκ γενεῆς γενόμενοι, καὶ ἄρσενες καὶ θήλεαι ὁμοίως, καὶ σιμοὶ, καὶ γένεια ἔχοντες μεγάλα, φωνὴν δὲ ἰδίην ἱέντες, ἐσθῆτι δὲ χρεώμενοι Σκυθικῇ, ζώοντες δὲ ἀπὸ δενδρέων ποντικῶν τοῦνομα (Id. IV, 23). — Μέχρι μὲν δὴ τούτων γινώσκεται· τὸ δὲ τῶν φαλακρῶν κατύπερθε οὐδεὶς ἀτρεκέως οἶδε φράσαι· οὐρεάτε γὰρ ὑψηλὰ ἀποτέμνει ἄβατα, καὶ οὐδεὶς σφέα ὑπερβαίνει ..... ἀλλὰ τὸ μὲν πρὸς ἠῶ τῶν φαλακρῶν γινώσκεται ἀτρεκέως ὑπὸ Ἰσσηδόνων οἰκεόμενον, τὸ μέν τοι κατύπερθε πρὸς βορέην ἄνεμον οὐ γινώσκεται (Id. IV, 25).

(19) Ἀγάθυρσοι δὲ ἀβρότατοι ἄνδρες εἰσὶ καὶ χρυσοφόροι τὰ μάλιστα, ἐπίκοινον δὲ τῶν γυναικῶν τὴν μίξιν ποιεῦνται, ἵνα κασίγνητοί τε ἀλλήλων ἔωσι, καὶ οἰκήϊοι ἐόντες πάντες μήτε φθόνῳ μήτ' ἔχθεϊ χρέωνται ἐς ἀλλήλους· τὰ δ' ἄλλα νόμαια Θρήϊξι προσκεχωρήκασι (Herod. IV, 104). — Νευροὶ δὲ νόμοισι μὲν χρέονται Σκυθικοῖσι, γενεῇ δὲ μιῇ πρότερον τῆς Δαρείου στρατηλασίης κατέλαβε ἐκλιπεῖν τὴν χώρην πᾶσαν ἀπὸ ὀφίων· ὀφίας γὰρ σφι πολλοὺς ἡ χώρη ἀνέφαινε, οἱ δὲ πλεῦνες ἄνωθέν σφι ἐκ τῶν ἐρήμων ἐπέπεσον, ἐς ὃ πιεζόμενοι οἴκησαν μετὰ Βουδίνων, τὴν ἑαυτῶν ἐκλιπόντες (Id. IV, 105). — Ἀνδροφάγοι δὲ ἀγριώτατα πάντων ἀνθρώπων ἔχουσι ἤθεα, οὔτε δίκην νομίζοντες, οὔτε νόμῳ οὐδενὶ χρεόμενοι· νομάδες δὲ εἰσι· ἐσθῆτα δὲ φορέουσι τῇ Σκυθικῇ ὁμοίην, γλῶσσαν δὲ ἰδίην ἔχουσι· ἀνθρωποφάγοι δὲ μοῦνοι τούτων (Id. IV, 106). — Μελάγχλαινοι δὲ αἵματα μὲν μέλανα φορέουσι πάντες, ἐπ' ὧν καὶ τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι, νόμοισι δὲ Σκυθικοῖσι χρέονται (Id. IV, 107). — Καὶ διέτῃ ἀπὸ τούτου χρέονται τῇ παλαιῇ τῶν Σαυροματέων αἱ γυναῖκες, καὶ ἐπὶ θήρην ἐπὶ ἵππων ἐκφυτῶσαι ἅμα τοῖσι ἀνδράσι καὶ χωρὶς τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐς πόλεμον φοιτῶσαι, καὶ στολὴν τὴν αὐτὴν τοῖσι ἀνδράσι φορέουσι. Φωνῇ δὲ οἱ Σαυρομάται νομίζουσι Σκυθικῇ, σολοικίζοντες αὐτῇ ἀπὸ τοῦ

ἀρχαίου. ἐπεὶ οὐ χρηστῶς ἐξέμαθον αὐτὴν αἱ Ἀμαζόνες. Τὰ περὶ γάμων δὲ ὧδε σφι διακέεται: οὐ γαμέεται παρθένος οὐδεμία, πρὶν ἂν τῶν πολεμίων ἄνδρα ἀποκτείνῃ· αἱ δέ τινες αὐτέων καὶ τελευτῶσι γηραιαὶ πρὶν γήμασθαι, οὐ δυνάμεναι τὸν νόμον ἀποπληρῶσαι (Id. IV, 116—117). — Βουδῖνοι δὲ ἔθνος ἐὸν μέγα καὶ πολλὸν, γλαυκόν τε πάνυ ἰσχυρῶς ἐστι καὶ πυρρόν .... Βουδῖνοι δὲ οὐ τῇ αὐτῇ γλώσσῃ χρέονται καὶ Γελωνοί· ἀλλ' οὐδὲ δίαιτα ἡ αὐτὴ Γελωνοῖσι καὶ Βουδίνοισι. Οἱ μὲν γὰρ Βουδῖνοι, ἐόντες αὐτόχθονες, νομάδες τέ εἰσι καὶ φθειροφαγέουσι μοῦνοι τῶν τούτῳ. Γελωνοὶ δὲ, γῆς τε ἐργάται, καὶ σιτοφάγοι, καὶ κήπους ἐκτημένοι, οὐδὲν τὴν ἰδέην ὁμοίοι, οὐδὲ τὸ χρῶμα. Ὑπὸ μέν τοι Ἑλλήνων καλέονται καὶ οἱ Βουδῖνοι Γελωνοὶ, οὐκ ὀρθῶς καλεόμενοι· ἡ δὲ χώρη σφέων πᾶσά ἐστι δασέα ὕδησι παντοίῃσι, ἐν δὲ τῇ ἕδῃ τῇ πλείστῃ ἐστὶ λίμνη μεγάλη τε καὶ πολλὴ, καὶ ἕλος καὶ κάλαμος περὶ αὐτὴν (Id. IV, 108—109.)

(20) Шафарикъ приказва на дъго за тѣхъ народы. — 1° За Скѵѳы-ты, като казва че мнѣнія-та на учены-ты мѫжи за тѣхъ сѫ толкова разнообразни, що рѣшително нема двѣ сочиненія, кои-то да ся согласяватъ въ заключенія-та си, оставя на страна всѝ тыя громады книгъ и сочиненій, и ся заема за самы-ты чисты источницы Иродота и Іппократа, и иска изъ тѣхъ да узнае гдѣ и кои были собственно тъй назызаемыи Скѵѳи. И тъй, като опредѣлява споредъ тѣхъ мѣстоположеніе-то на четыри-ты, по Иродота, видовы Скѵѳы, раздѣлява гы сичкы-ты на два рода, и казва че пьрвый-тъ, составляющій два-та пьрвы вида, т. е. *Скѵѳы земледѣлцы* и *Скѵѳы орачы*, единъ другому родственны и занимающія-ся съ земледѣліе и съ значителнѫ житовнѫ търговіѭ съ окрестны-ты народы, не былъ Скѵѳскаго, но *по всякѫ вѣроятность* Славенскаго поколенія, какъ-то и Алазони-ти, кои-то были южна отрасль на орачи-ты Скѵѳы; а вторый-тъ, составляющій другы-ты два вида, т. е. *Скѵѳы Царскы* и *Скѵѳы кочующы*, отъ кои-то пьрви-ти владѣющи, а втори-ти владѣеми, были собственно Скѵѳи Монголскаго поколенія, пришедши по

Арістеа изъ Асіѩ, гдѣ-то живѣли соплеменници-ти имъ Массагети и *Саки*, имя съ кое-то, по Иродота (VII. 64) и по Плинія (Hist. natur. VI, 17) Перси-ти именували сичкы-ты Скѳы. А за имя-то *Скѳи* мысли че трѣба да е станѫло отъ Славянско-то имя *Чуды*, совсѣмъ що въ Славенскыя-тѣ языкъ то имя *Чуды* значи народъ другаго поколѣнія (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 13). — 2° За не Скѳескы-ты, по Иродота, народы именемъ *Андрофаги*, *Меланхлены*, и *Ѳиссагеты*, онъ мысли че были Чудскаго, то есть Фінскаго поколѣнія, и за имя-то Ἀνδροφάγοι дума че, писано вмѣсто Фінско-то *Саме една*, или Suomajeti, може нѣкой-си изъ Славяны-ты, родомъ Будинъ или Невръ, мысліѫщи неправилно че то имя было составено отъ рѣчи-ти *Самъ*, *самецъ*=ἀνὴρ, и *Ѣдъ*, *ѣдець*=φάγος, да го е превелъ така на Олвіополскы-ты Грьцы; за имя-то же Μελάγχλαινοι пыта, дали не ся скрыва въ него едно изъ слѣдующы-ты обыкновенны Чудомъ названія: Suoma-lainen, hama-lainen, Wiro-lainen, Sawo-lainen, Wadja-lainen, Submo-lainen, Wena-lainen, Ruoca-lainen, и проч.; а за имя-то Θυσσαγέται казва че то е очевидно составено изъ рѣчь-тѫ, Thyssa или Thussa, коя-то е сходна съ Скандинавскѫ-тѫ рѣчь Thuss. единствен. и Thussar множествен. значущѫіѩ gigas, исполинъ (Шафар. тамже, § 14, ч. 3). — 3° За Агаѳѵрсы-ты, такожде не Скѳескаго поколѣнія, тойже мысли че, понеже, споредъ Иродота (IV, 104), имали нравы и обычаи приличны съ Ѳракійскы-ты, они были поколѣнія Ѳракійскаго, или, по крайнѣй мѣрѣ, племене Індоевропейскаго; а за имя-то имъ дума че то очевидно е сложно отъ слова-та *ага* и *Ѳирсъ*, отъ кои-то първо-то ся находи и въ Плиніевы-ты Agamatae (Plin. hist. nat. VI. 7, § 21), а втора-та въ имя-то Скѳескаго Царя Ἰδάν-θυρσος (Herod. IV. 76); а за това послѣднее слово Θύρσος рече ся уже че было Скандинавско-то thurs значущее исполинъ (Шафар. тамже § 20, ч. 6.). — 4° Най-сетнѣ за Будины и Невры Шафарикъ

казва че първи-ти были тождественни съ *Виниды* или *Венды*, а втори-ти тождествены съ *Нуры* или *Нуряны*, и че слѣдователно и едни-ти и други-ти были поколѣнія Славенскаго (Шафар. Славен. Древн. Т. I. Кн. II, § 10, ч. 2—4, и ч. 5—6).

§ 16.

(1) Споредъ Шафарика (Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 22, ч° 2) Сарматскы горы ся зовали Западни-ти Карпати, кои-то туземно ся наричали Татри.

(2) Тіи ся нарекли тѣй Ἰάζυγες μετανάσται, защо-то ся были преселили около 50-то лѣто по Хріста въ нынѣшніѣ Угріѣ покрай Тиса рѣкѣ, отъ задъ Буга надъ Черно-Море, гдѣ-то живѣли отъ начала. Тѣхъ Римски-ти писатели гы нарекли послѣ и Sarmatae Litigantes (Виж. Шаф. тамже § 16, ч° 6).

(3) Иродотъ помянува (IV, 55 и 59) близо при *Перекопъ* именуемѣ-тѣ Кримейскѣ Шіиѣ, не рѣкѣ, но градъ именемъ *Каркинитъ*, отъ кого-то и тамошный-тъ Морскій заливъ ся наричалъ *Каркинитскы* καὶ ὁ μυχὸς τοῦ Ταμυράκου κόλπου, τοῦ καὶ Καρκινίτου καθ' ὃν ὁ Ἰσθμὸς τῆς μεγάλης Χερρονήσου (Στραβ. Βιβλ. Ζ', Κεφ. Γ', § 18).

(4) Това блато трѣба да е онова, кое-то днесь ся зове *Молоччо*.

(5) Ἡ ἐν Εὐρώπῃ Σαρματία περιορίζεται, ἀπὸ μὲν τῶν ἄρκτων, τῷ τε Σαρματικῷ Ὠκεανῷ κατὰ τὸν Οὐενεδικὸν κόλπον καὶ μέχρι τῆς ἀγνώστου γῆς .... ἀπὸ δὲ δυσμῶν, τῷ τε Οὐϊστούλᾳ ποταμῷ καὶ τῇ μεταξὺ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ τῶν Σαρματικῶν ὀρέων γραμμῇ, καὶ αὐτοῖς ὄρεσιν ..... ἀπὸ δὲ μεσημβρίας τοῖς τε Ἰάζυξι τοῖς μετανάσταις, ἀπὸ τοῦ νοτίου τῶν Σαρματικῶν ὀρέων πέρατος ..... μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ Καρπάτου ὄρους, καὶ τῇ συνεχῇ Δακίᾳ..... μέχρι τῶν Βορυσθένους τοῦ ποταμοῦ ἐκβολῶν καὶ τῇ ἐντεῦθεν τοῦ Πόντου Παραλίῳ, μέχρι τοῦ Καρκινίτου ποταμοῦ ..... ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν περιέχεται

τῷ ἀπὸ τοῦ Καρκινίτου ποταμοῦ ἰσθμῷ, καὶ τῇ Βύκῃ λίμνῃ, καὶ τῇ μέχρι τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ τῆς Μαιώτιδος λίμνης πλευρᾷ, καὶ αὐτῷ τῷ Τανάϊδι ποταμῷ, καὶ ἔπι τῷ ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ ἐπὶ τὴν ἄγνωστον γῆν μεσημβρινῷ (Πτολεμ. Γεωγρ. Βιβλ. Γ' Κεφ. ε'). — Ἡ ἐν τῇ Εὐρώπῃ Σαρματία περιορίζεται, ἀπὸ μὲν ἄρκτων, τῷ τε Σαρματικῷ Ὠκεανῷ κατὰ τὸν Οὐενεδικὸν κόλπον καὶ μέχρι τῆς ἀγνώστου γῆς· ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν, τῷ τε ἰσθμῷ καὶ τῇ Βυκῇ λίμνῃ, καὶ τῷ ἄχρι τῆς Μαιώτιδος λίμνης μέχρι τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ ἐπὶ τὴν ἄγνωστον γῆν· ἀπὸ δὲ δυσμῶν, τῷ τε Οὐίστιλα ποταμῷ καὶ τῇ Γερμανίᾳ τῇ μεγάλῃ μετὰ τὰ Σαρματικὰ ὄρη, καὶ αὐτοῖς ὄρεσιν· ἀπὸ δὲ μεσημβρίας, τοῖς τε Ἰάζυξι τοῖς μετανάσταις ἀπὸ τοῦ νοτίου τῶν Σαρματικῶν ὀρῶν πέρατος μέχρι τῶν Βορυσθένους τοῦ ποταμοῦ ἐκβολῶν, καὶ τῇ ἀπὸ τούτων τοῦ Εὐξείνου Πόντου παραλίῳ μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ Καρκινικοῦ κόλπου (Μαρκιαν. Ἡρακλ. Περίοδος τῆς ἔξω θαλάσ. σελ. 140 edit. G. Hoffmann. Lips. 1841. 8).

(6) Выше (§ 14 примѣч. 16) видѣхмы че, споредъ Иродота, живѣли тамже *Скѵѳи Царски*, Σκύθαι βασιλήϊοι, кои-то сега ся промѣнили на *Сарматы Царскы*, Σαρμάται βασίλειοι, или просто ся наричали *Царски-ти* οἱ Βασίλειοι. Но отъ това послѣднее обстоятелство да ли не е подозрително че тіе Βασίλειοι не были *Царски* Скѵѳи или Сармати, но просто надъ кавкасскый онъ народъ кого-то Арменскый Історикъ Моѵсей Хоренскый нарича *Пасили* или *Басили*? (Виж. выше § 13.)

(7) Това народно имя Οὔργοι много прилича на Βούλγοι, кое-то, съ окончаніемъ αροι, произвело бы наше-то народно имя Βούλγαροι.

(8) Στραβ. Βιβλ. Ζ', Κεφ. γ'., особенно § 17 « Ἡ δ' ὑπερκειμένη πᾶσα χώρα τοῦ λεχθέντος μεταξὺ Βορυσθένους καὶ Ἴστρου, πρώτη μὲν ἐστιν ἡ τῶν Γετῶν ἐρημία, ἔπειτα οἱ Τυριγέται, μεθ' οὓς οἱ Ἰάζυγες Σαρμάται, καὶ οἱ Βασίλειοι λεγόμενοι, καὶ Οὔργοι, τὸ μὲν πλέον νομάδες, ὀλίγοι δὲ καὶ γεωργίας ἐπιμελούμενοι. Τούτους φασὶ καὶ παρὰ τὸν Ἴστρον οἰκεῖν ἐρ' ἑ-

κάτερα πολλάκις. Ἐν δὲ τῇ μεσογαίῳ Βαστάρναι μὲν, τοῖς Τυριγέταις ὅμοροι καὶ Γερμανοῖς, σχεδόν τι καὶ αὐτοὶ τοῦ Γερμανικοῦ γένους ὄντες, καὶ εἰς πλείω φύλα διῃρημένοι· καὶ γὰρ Ἄτμονες λέγονταί τινες, καὶ Σιδόνες· οἱ δὲ, τὴν Πεύκην κατασχόντες, τὴν ἐν τῷ Ἴστρῳ νῆσον, Πευκινοί. Ῥωξολάνοι δὲ, ἀρκτικώτατοι, τὰ μεταξὺ τοῦ Τανάϊδος καὶ τοῦ Βορυσθένους νεμόμενοι πεδία. . . . . Ὑπὲρ δὲ Ῥωξολάνων εἴ τινες οἰκοῦσιν, οὐκ ἴσμεν». Любопытно е впрочемъ що-то казва Стравонъ за тыи мѣста така: «Τὰ δὲ Πέραν τοῦ Ἄλβιος (Elbe) τὰ πρὸς τῷ Ὠκεανῷ, παντάπασιν ἄγνωστα ἡμῖν ἐστι ..... μέχρι τοῦ στόματος τῆς Κασπίας θαλάττης ..... Τὶ δ' ἐστι πέραν τῆς Γερμανίας, καὶ τὶ τῶν ἄλλων τῶν ἑξῆς, εἴτε Βαστάρνας χρὴ λέγειν, ὡς οἱ πλεῖστοι ὑπονοοῦσιν, εἴτ' ἄλλους μεταξὺ, ἢ Ἰάζυγας, ἢ Ῥωξολάνους, ἢ τινας ἄλλους τῶν ἀμαξοίκων, οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν ..... Οὔτε γὰρ τοὺς Βαστάρνας, οὔτε τοὺς Σαυρομάτας, καὶ ἁπλῶς τοὺς ὑπὲρ τὸν Πόντον οἰκοῦντας, ἴσμεν» (Στραβ. Βιβλ. Ζ', Κεφ. β'. § 4).

(9) Κατέχει δὲ τὴν Σαρματίαν ἔθνη μέγιστα, οἵτε Οὐενέδαι παρ' ὅλον τὸν Οὐενεδικὸν κόλπον καὶ ὑπὲρ τὴν Δακίαν Πευκῖνοί τε καὶ Βαστάρναι, καὶ παρ' ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μαιώτιδος Ἰάζυγες, καὶ Ῥωξολάνοι, καὶ ἐνδοτέρω τούτων οἵτε Ἀμαξόβιοι καὶ οἱ Ἀλαῦνοι Σκύθαι· ἐλάττονα δὲ ἔθνη νέμεται Σαρματίαν ..... (Πτολεμ. Γεωγ. Βιβλ. Γ', κεφ. έ).

(10) Изъ тѣхъ онъ означава предѣлы-ты само на *Ерулы* до Меотійско-то Езеро, и на *Есты* по пространнѣйшы-ты бреговы Германскаго Океана: praedicta gens (Erulorum), Ablavio historico referente, juxta Maeotidas paludes habitans in locis stagnantibus, quas Graeci hele (ὕλη) vocant, Eruli nominati sunt; Gens quantum velox, eo amplius superbissima. — Aestorum quoque similiter nationem qui longissimam ripam Oceani Germanici insident . . . (Iorn). de reb. Gel. c. 23).

(11) Виж. по-долу § 28 сея Главы.

(12) Post Erulorum eodem idem Ermanaricus in Venetis arma commovit, qui, quamvis armis disperiti, sed

numerositate pollentes primo resistere conabantur . . . Nam hi, ut initio expositionis vel catalogo gentis dicere cœpimus, ab una stirpe exorti, tria nunc nomina edidere, id est: Veneti, Antes, Sclavi (Iorn. ibid. c. 23).

(13) Scythia siquidem, Germanice terre confinis, cotenus ubi Hister oritur amnis, vel stagnum dilatatur Mursianum, tendens usque ad flumina Tyram, Danaltrum, et Vagosolam, magnumque illum Danaprum, Taurumque montem, non illum Asiæ, sed proprium, idest Scythicum, peromnem Macotidis ambitum, ultraque Macotida per augustias Bospori usque ad Caucasum montem amnemque Araxem, ac deinde in sinistram partem reflexa, postmare Caspium, qua in extremis Asiae finibus ab oceano Euroboreo in modum fungi primum tenius, post hæc lat tissima et rotunda forma exoritur, vergens ad Hunnos, Albanos, et Seres usque digreditur, Hæc, inquam, patria, id est Scythia, longe se tendens latique aperiens, habet ab Oriente, Seres, in ipso sui principio ad litus Caspii maris commanentes; ab Occidente, Germanos, et flumen Vistulæ; ab Arctos, id est Septentrionali, circumdatur Oceano; a meridie, Perside, Albania, Hiberia, Ponto, atque extremo alveo Histri qui dicitur Danubius, ab ostio suo usque ad fontem (Iorn. de reb. Gel. c. 5).

(14) Въ Латінскыя-тъ текстъ стои писано изъ Віенскѣ-гѣ рѣкопись à civitate Novietunense. Но това ніи мыслимъ че е погрѣшно писано вмѣсто à civitate Novæ Dunense. Градъ Novæ при Дунавъ-тъ е былъ единъ между Нікополь и Свищовъ, а други на Востокъ отъ Виминакіонъ между Костелацъ и Оршовъ. Виждь по-долу Гл. VIII, § 12. примѣч. I. Въ общы-ты же Іорнандовы изданія реченый градъ е писанъ така: «à civitate nova et Sclavino « Rumunense,» кое-то тълкуватъ вообще така: *отъ града нова, и отъ Склавина Румунскаго.* Но отъ таковото тълкуванье никоя смысль не излазя. За това мыслимъ че, ако това писаніе е по-право, то трѣбва да ся пише

така: «a civitate nova et Sclavino—Rumunense,» и тогазь бы ся истълкувало така: «*отъ града ночаго и Сла-* «*вено-Румунскаго,*» кое-то ще каже че той градъ былъ новъ направенъ и отъ Славены и Румуны населенъ. Виж. що казвамы за той-зи градъ и по-долу § 28, примѣч. 26.

(15) Stagnum Mursianum, lacus Mursianus. Така е писано по Латінскы това езеро въ Віенскѫ-тѫ рѫкопись издан. 1515, вмѣсто Musianus що е писано въ Певтингеровѫ-тѫ рѫкопись, и кое-то Шафарикъ предпочита казующи, че Musianus или Mysianus може да е Mœsianus, сирѣчь *Мусійско.* Но Мусіи сѫ двѣ: горня и долня, и *блато* Мусійско не ны бы дало смысль опредѣленѫ. Шафарикъ прилага че, писано Mursianus, то бы значило или блато Halmyris, то есть блато Myris, днесь по Турскы называемое *Рамзинъ* на южныя-тъ Дунавскы рѫкавъ въ Добрицѫ, или блато у града Mursa нынѣ *Осекъ* въ Унгаріѩ (Шафар. Слав. Древн. Т. II. Кн. III, Приложенія стр. 35. изд. 2. Погод.). На това ніи забѣлѣжвамы, че рѣчь Halmyris е Греческа, Ἁλμυρὶς, и значи блато *солено,* а не блато Myris. Судя и отъ положеніе-то що дава на това блато самъ Іорнандъ по-горѣ (Виж. выше примѣчаніе 13 сего параграфа), ніи мыслимъ че е много поправдоподобно да ся е казвало блато Mursianus отъ града Mursa, нынѣ *Осекъ* или Ессекъ, при истеченіе-то на рѣкѫ Дравѫ въ Дунавъ-тъ, гдѣ-то близо ся намира блато днесь называемое *Маргита.* (Сравни Murg=Мьржа, съ Margita=Мьржита). Той градъ е былъ славенъ отъ двѣ побѣды Римскыхъ Царей Галліана врьху Ингенуа, и Констанціа врьху Магненція. Отъ мѣстоположеніе-то на това блато разумѣва ся и за кой градъ Novæ е тука слово-то.

(16) Злѣ, мыслимъ, полага тука жилища-та на Акациры-ты Іорнандъ, освень ако положимъ че тіи по неговото время сѫ ся прострѣли отъ задъ Дона даже до средѫ-тѫ Россійскѫ.

(17) Не трѣбва да забравямы че Іорнандъ пише за тыя жилища по негово-то время.

(18) Introrsus illi Dacia esi, ad coronæ spesiam arduis alpibus emunita, juxta quorum sinistrum latus quod in Aquilonem vergit, et ab ortu Vistulæ fluminis per immensa spatia venit, Winidarum natio populosa consedit. Quorum nomiua, licet nunc per varias familias et loca mutentur, principaliter tameu Sclavini et Antes nominantur. Sclavini, à civitate Novietunense et lacu qui appellatur Mursianus, usque ad Danastrum, et in boreum Vistula tenus commorantur. Hi paludes silvasque pro civltatibus habent. Antes vero, qui sunt eorum fortissimi, qua Ponticum mare curvatur, u Danastro extenduntur usque ad Danaprum, quae flumina multis mansionibus ab invicem absunt. Ad litus autem Oceani, ubi tribus faucibus fluenta Vistulæ fluminis ebibuntur, Vidivarii residont, ex diversis nationibus aggregati; post que ripam Oceani item Æsti tenent, pacatum hominum genus omnino. Quibus in Austro adsedit gens Agazzirorum fortissima, frugum ignara, quæ pecoribus et venationibus victitat. Ultro quos distinduntur supra mare Ponticum Bulgarorum sedes, quos notissimos peccatorum mala fecere. Hinc jam Hunni, quasi fortissimarum gentium fœcundissimus cespes in bifariam populorum rabiem pullularuut. Nam alii Aulziagiri, abii Saviri nuncupantur, qui tamen sedes hab ent diversas. Iuxra Chersonem Aulziagiri, quo Asiae bona avidus mercator importat, qui æstati campos pervagantur effusos, sedes habentes, prout armentorum invitaverint pabula; hieme supra mare Ponticum se referentes (Iorn. de reb. Get. c. 5.).

(19) Σπόροι, по Греческы, значи *сѣмена*, та за това и Грекъ Прокопій тълкува тъй сіе Славенско имя, за кое-то послѣднѣйши-ти изслѣдователи различны мнѣнія иматъ. Гебрарди и Суровѣцкій, пріимающе го като Прокопіа за Греческо, даватъ му силѫ имене дѣйствителна-

го, кое-то, като причастіе-то σπείροντες=сѣющи на глаголъ-тъ σπείρω=*сѣіж*, значило бы *сѣятели*, то есть *земледѣлцы*, като Иродотовы-ты Σκύθαι ἀροτῆρες ἢ γεωργοί (Виж. выше § 13. примѣч. 13). Но въ Греческыя-тъ Языкъ *сѣятель* ся казва σπορεὺς или σπορευτὴς а не σπόρος. — Бутковъ (Вѣст. Евр. СХ. 275) обіаснява имя-то *Споры* изъ Арменскыя-тъ языкъ, въ кой-то оно ужь значило *Люды Троглодиты* (Τρωγλωδίτας), то есть живущія въ іамы, дупкы и пещери (ἐν τρώγλοις διαιτωμένους, ἤτοι ἐν ὀπαῖς καὶ σπηλαίοις κατοικοῦντας), и казва че Иродотови-ти *Саспири* живѣющіи въ Кавкасскѫ-тѫ Арменіѩ между Колхяны и Мидяны (Herod. I. 104 и IV. 37), были Славене, и че слѣдователно тамъ были пьрви-ти Споромъ или Славаномъ жилища. Но ако имя-то Спори или Саспиры е было, какъ-то и мѣстоположеніе-то имъ, Арменско, то по каквѫ чудеснѫ причинѫ тіи сѫ были Славене? — Шафарикъ, помянуіѫщи че други нѣкои обяснители произвождать това имя отъ Славенскы-ты рѣчи *спорый* или *зборъ* само за да имъ ся пресмѣе като на дѣтинскы играчкы (Слав. Древн. Т. I. Кн. I. § 16. ч° 16. прим. 53), издава мнѣніе, че рѣчь-та *Спори* е злѣ писана вмѣсто *Сорби*, то есть *Сьрби*, и заключава че най-старо-то общо имя на вси-ты Славены было Сорби (Тамже ч° 16 и 17).

(20) Καὶ μὴν καὶ ὄνομα Σκλαβηνοῖς τε καὶ Ἄνταις ἓν τὸ ἀνέκαθεν ἦν. Σπόρους γὰρ τὸ παλαιὸν ἀμφοτέρους ἐκάλουν, ὅτι δὴ σποράδην, οἶμαι, διεσκηνομένοι τὴν χώραν οἰκοῦσι· διὸ δὴ καὶ γῆν πολλήν τινα ἔχουσι· τὸ γὰρ πλεῖστον τῆς ἑτέρας τοῦ Ἴστρου ὄχθης αὐτοὶ νέμονται. (Proc. de bell. Goth. III 14).

(21) Ὑπὲρ δὲ Σκυθίας, Οὐννικὰ ἔθνη πολλὰ ἵδρυνται... μέχρι ἐς τὴν Μαιῶτιν καλουμένην λίμνην καὶ ποταμὸν Τάναϊν, οἱ ..... τὰ νῦν Οὐτουργοῦροι καλοῦνται. Καὶ αὐτῶν καθύπερθεν ἐς βορρᾶν ἄνεμον ἔθνη τὰ Ἀντῶν ἄμετρα ἵδρυνται, παρὰ δὲ τὸν χῶρον αὐτῶν, ὅθεν ἡ τῆς λίμνης ἐκβολὴ ἄρχεται, Γότθοι οἱ Τετραξῖται καλούμενοι ᾤκηνται, οὐ πολλοὶ ὄντες ..... Ὑπερβάντι δὲ λίμνην τε τὴν Μαιώτιδα καὶ ποταμὸν Τάναϊν, ἐπὶ

πλεῖστον μὲν τῶν τῇδε πεδίων Κουτουργοῦροι Οὖννοι ..... ᾠκήσαντο (Proc. de bell Goth. IV, 4).

(22) Мы неговоримъ тука за Дакы, Геты и Готѳы, за кок-то особно надолу щемъ доволно да приказвамы.

(23) Виж. Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. I. § 7, ч° 5—18; § 9 и проч.

(24) Виж. тамже Т. II. Кн. I. § 25. ч° 8; Т. I. Кн. I. § 11. и п.

(25) Ради любопытства привождамы тука що казва Шафарикъ, за происхожденіе-то на имя *Анти*. «Въ Нѣмскыя-тъ, каже, языкъ походися рѣчь, коя-то съ составъ-тъ си е рѣшително сходна съ имя-то *Анти*, а съ значеніе-то си ся превосходно согласява съ него; то е Англосаксонско-то ent (gigas), множ. ч. entes, прилагат. entise (giganteus), Древне-Нѣм. anzi, enz, Гот. вѣроятно antes или antas (?), Сканд. utr, iotr (?), и т. др . . . Слѣдователно форма-та и значеніе-то на рѣчь-тѫ Англосаксонскѫіѫ ant, Готѳскѫіѫ же ants (?) естественно водятъ къмъ това заключеніе че та е тождественна съ названіе-то народа Анти, Antæ ,Antes. Но тука ся ражда единъ вопросъ: Отъ гдѣ сѫ зели Нѣмци-ти тѫзи рѣчь? принадлежна ли имъ е была та отъ начало-то свое, или е негли прешла къ нимъ отъ Славены-ты и изъ собственно имя станѫла нарицателно, кое-то, ако сѫдимъ по другы имена, твьрдѣ добрѣ е могло да стане? за окончателно рѣшеніе на тѫзи загадкѫ, сегашно-то наше знаніе языковъ и народнихъ Древностей е недостадочно . . . По основы-ты законы на языкъ-тъ ны, рѣчь-та *Анта* трѣба да ся произноси тъй: Церк. или Древнеслав. ѦТА, т. е. *онта*; Новоблъг. *ата*; Рус. и Сърб. *ута*; хорут. vota; Польск. wata; Древнечех. ùta; Новочех. auta; и т. д. Вещественно находятся нѣколко лични и мѣстни имена, произведени отъ темный и давно уже изъ употребленія изшедшій коренъ утъ, и распръснѫти тукъ тамѣ между Славены-ты.» (Шафар. Слав. Древн. Том. II. Кн. I. § 25. ч° 7. стр. 39—42, изд. 2. Бодянск.).

(26) *Роксаланы* (Roxalani), иногда (*Роксоланы*) (Ῥωξολάνοι, Roxolani), силный и весьма извѣстный *Сарматскій* народъ іавилъ ся въ первый разъ въ исторіи подъ своимъ именемъ ок. 94 г. предъ Р. Х. на степяхъ между Днѣпромъ . . . . Но съ появленіемъ Готовъ на Черномъ морѣ Роксоланы рѣже и рѣже упоминаются въ этомъ краѣ, а по прибитій Гуновъ и *совсѣмъ исчезаютъ* изъ исторіи. *Можно догадыватся,* что однихъ изъ нихъ истребили Готи, а другихъ Гуны ; а что осталось отъ того, то поспѣшило соединится съ родичами своими Аланами. Я увѣренъ, что рѣка Волга, или другая какая изъ ближайшихъ, получила названіе свое Раксы (Raxa) отъ Роксоланъ. сравни Агахеs и др. » (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 16. ч° 5. стр. 116—118. изд. 2. Бодян.) Това увѣреніе и тыя догадкы Шафариковы, като безосновны и даже противоестественни, совсѣмъ си нематъ мѣсто-то.

§ 17.

(1) Тія двоица Римски писатели Iuliùs Capitolinus и Aelius Spartianus, писали заедно съ другы четворицѫ, при конца III-го и въ началѣ IV-го вѣка, житія-та на пьрвыты 14 Римскы Імператоры, отъ кои-то сѫ ся сохранили само житія-та на Адріана, Вера, Іуліана, Севера, Песценіа—Нигера, и Гета.

(2) Aurelius Clemens Prudentius былъ поетъ хрістіанскый въ Испаніѭ при конца IV-го вѣка.

(3) Sanctus Hieronymus, славный отецъ Западныя Церкви, былъ родомъ изъ Стридона между Далматіѭ и Панноніѭ, и живѣлъ отъ 331 до 420 л. по Хр. Той, освень другы книгы, сочинилъ и преводъ-тъ на Ветхо-то Священно Писаніе отъ Еврейскы на Латінскы, названный Vulgata.

(4) Claudius былъ поетъ любимый Вандалу Стилико-

ну при царя Адріана, и писалъ ок. 401 л.

(5) Isidor Hispanensis, родомъ изъ Карѳагенѣ Мурсія въ Испаніѣ, умрѣлъ въ лѣто 636, и писалъ, между другы, лѣтопись до 5-тѣ годинѣ царства Ираклiева, и Готѳскѣ Історіѣ отъ 176 до 628 л. Ето що пише онъ по слово за предметъ-тъ : Gothorum antiquissimum regnum certum est, quod ex regno Scytharum est exortum : isti enim sunt quos Alexander evitandos pronunciavit, Pirrus pertimuit, Caesar exhorruit; per multa quippe secula et regno et regibus usi sunt, sed qui in chronisis adnotati non sunt, ideo ignorantur.

(6) Γοτθικὰ ἔθνη πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα πρότερόν τε ἦν καὶ τὰ νῦν ἐστι, τὰ δὲ δὴ πάντων μέγιστά τε καὶ ἀξιολογώτατα Γότθοι τε εἰσὶ καὶ Βανδίλοι καὶ Οὐϊσιγότθοι καὶ Γήπαιδες. Πάλαι μέν τοι Σαυρομάται καὶ Μελάγχλαινοι ὠνομάζοντο, εἰσὶ δὲ οἳ καὶ Γετικὰ ἔθνη ταῦτ' ἐκάλουν. Οὗτοι ἅπαντες ὀνόμασι μὲν ἀλλήλων διαφέρουσιν, ὥσπερ εἴρηται, ἄλλῳ δὲ τῶν πάντων οὐδενὶ διαλλάσσουσι· λευκοὶ γὰρ ἅπαντες τὰ σώματά εἰσι, καὶ τὰς κώμας ξανθοὶ, εὐμήκεις τε καὶ ἀγαθοὶ τὰς ὄψεις. Καὶ νόμοις μὲν τοῖς αὐτοῖς χρῶνται, τῆς Ἀρείου δὲ δόξης εἰσὶν ἅπαντες. Φωνὴ δὲ αὐτοῖς ἐστι μία, Γοτθικὴ λεγομένη, καί μοι δοκοῦν ἐξ ἑνὸς μὲν εἶναι ἅπαντας τὸ παλαιὸν ἔθνους, ὀνόμασι δὲ ὕστερον τῶν ἑκάστοις ἡγησαμένων διακεκρίσθαι. Οὗτος ὁ λεὼς ὑπὲρ ποταμὸν Ἴστρον ἐκ παλαιῶν ᾤκουν· ἔπειτα Γήπαιδες μὲν τὰ ἀμφὶ Σιγγηδόνα τε καὶ Σίρμιον χωρία ἔσχων, ἐντός τε καὶ ἐκτὸς ποταμοῦ Ἴστρου, ἔνθα δὴ καὶ ἐς ἐμὲ ἵδρυνται (Proc. de bell. Vand. I, 2 p. 173). — Παρὰ δὲ τὸν χῶρον αὐτὸν, ὅθεν ἡ τῆς λίμνης (Μαιώτιδος) ἐκβολὴ ἄρχεται, Γότθοι, οἱ Τετραξῖται καλούμενοι, ᾤκηνται ..... Λίμνην δὲ τὴν Μαιῶτιν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐκβολὴν ὑπερβάντι, εὐθὺς μὲν ἐς αὐτήν που τὴν ταύτης ἀκτὴν οἱ Τετραξῖται καλούμενοι Γότθοι τὸ παλαιὸν ᾤκηντο, ὧν ἐπεμνήκτην ἀρτίως· πολλῷ δὲ ἄποθεν Γότθοί, τε καὶ Οὐϊσίγοτθοι καὶ Βανδίλοι καὶ τὰ ἄλλα Γοτθικὰ ἔθνη ξύμπαντα ἵδρυντο· οἳ δὴ καὶ Σκύθαι ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἐπεκαλοῦντο, ἐπεὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἅπερ τὰ ἐκείνῃ χωρία εἶχον, Σκυθικὰ

μὲν ἐπὶ κοινοῖς ὀνομάζονται, ἔνιοι δὲ αὐτῶν Σαυρομάται, ἢ Μελάγχλαινοι, ἢ ἄλλο τι ἐπεκαλοῦντο (Proc. de bell. Goth. IV, 5. p. 573—574). Изъ тыя Прокопіевы извлеченія іавно ся види че онъ мыслилъ наистинѫ какъ Готѳи-ти были древни-ти Скѵѳи, а казва че имало и нѣкои-си да мыслятъ че тіи были древни-ти Гети, за кои-то ніи ще говоримъ по-долу (§ 24—26). Достойно е впрочемъ да забѣлѣжимъ че, ако Прокопій мысли че Скѵѳи-ти особито ся зовали отъ ветхо Саѵромати и Меланхлени, Иродотъ обаче казва положително, че Саѵромати и Меланхлени глаголеми-ти народи не были Скѵѳи, но други (Herod. IV. 20, 21. Виж. выше § 14. примѣч. 14).

(7) Виж. Dexip. p. 11, 17. и Eunap. p. 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 68, 75, 76 edit Bonn.

(8) Philost. episcop. Cyri L. IX.

(9) Socrat. hist. eccl. P. IV. c. 6.

(10) Sozomen. L. VIII. c. 4.

§ 18.

(1) Gutones, Germaniæ gens, accoli Aestiarium oceani . . . . proximisque Teutonis vendere (Plin. Hist. nat. L. XXXVII. c. 2. § 35).

(2) Ἐνταῦθα δ' ἐστὶ καὶ ὁ Ἑρκύνιος δρυμὸς, καὶ τὰ τῶν Σουήβων ἔθνη, τὰ μὲν οἰκοῦντα ἐντὸς τοῦ δρυμοῦ, καθάπερ τὸ τῶν Κολδούων (Quadorum), ἐν οἷς ἐστι καὶ τὸ Βουίαιμον, τὸ τοῦ Μαροβούδου (Миробудъ) βασίλειον, εἰς ὃν ἐκεῖνος ἄλλους τε μετανέστησε πλείους, καὶ δὴ καὶ τοὺς ὁμοεθνεῖς ἑαυτῷ Μαρκομάννους (Моравы) ..... ἐπὶ τοῦ Σεβαστοῦ ..... ἐδυνάστευσε καὶ κατεκτήσατο ..... Λουίους (Lygius) μέγα ἔθνος. καὶ Ζούμους καὶ Βούτωνας, καὶ Μουγίλωνας, καὶ Σουβινοὺς, καὶ τῶν Σοήβων αὐτῶν μέγα ἔθνος Σέμνονας (Στραβ. Βιβλ. Ζ', κεφ. ά. § 3 σελ. 290).

(3) Nec minus valent retro Marsioni, Gotoni, Osi, Burii, terga Marco-manorum Quadorum que claudunt. Hi

puli pauca campestrinm ceterum saltus et vertices montium jugumque insederuut. — И пакъ: trans Lygios Gotones regnantur . . . Protinus deinde ab oceano Rugii et Lemovii. Omnium harum gentium insigna rotunda Scuta, breves gladii, et erga reges obsequium (Tacit. Germ. XLIII).

(4) Ptolem: L. III. c. 8.

(5) Dio Cassius L. LXXI. c. 12.

(6) Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 18. ч° 7. стр. 245. изд. 2°.

(7) Виж. Н. В. Савельева Слав. Сборн. этнограф. истор. обясн. Тацитовой Германіи стр. 228—229 и 281—282. Преди Савельева перво Юрій Венелинъ бѣ ся смѣло изразилъ че Готеи-ти были Сърби. Виж. Венелин. Древн. и нынѣшн. Болг. Т. II. стр. 182. и слѣд.

§ 19.

(1) Jorn. de reb. Get. c. 3, 4.

§ 20.

(1) Съ имя-то *Едда* ся наричатъ двѣ Исляндски книги, кои-то содержаватъ Скандинавскѫ-тѫ миѳологіѭ и героическѫ історіѭ, и поезіѭ-тѫ на Древны-ты Скандинавскы *скалды* сирѣчь поеты, една-та ветха-та именуемая Едда saemund, коя-то не е друго освень собраніе отъ пѣсни, повече-то неимѣющы никое помежду си сношеніе, была е сочетена въ XII-тъ вѣкъ по Хріста отъ Саемунда Сігфуссона отъ Исландѫ много время пѫтешествовавшаго въ Алеманіѭ, Франціѭ, Италіѭ, и названнаго Froda, сирѣчь учена, и послѣ ся загубила, и не ся пакъ намѣрила, и то само една часть отъ неіѫ, освень на 1843 лѣто отъ Епіскопа Брциьофсвенскаго; та ся раздѣлява, споредъ Мохна, на три части: *Миѳологическѫ*, *Епіческѫ*, и *тайнственнѫ*; пьрва-та часть содержава Volu-spa, со-

зданіе Міра, брань Боговъ, смьрть Балдера, іавленіе иро-евъ; втора-та часть, коя-то е и най-пространна-та, содержава пѣсны иронческы, въ кои-то ся находи історія-та на Wieland, на Gadran, пѣснь Атліевѫ, жизнь и смьрть Сігурдорѫ, истребленіе иросвъ, и прешествіе на человѣцы-ты; третя-та же часть содержава религіозны-ты тайны и догмы Древныя Скандинавіи. Друга-та, нова-та Едда, была е сочинена въ XIII-тъ вѣкъ отъ Снорра-Стурлесона, великаго сѫдника въ Исландіиѫ, рожденаго въ 1178 л. а умершаго въ 1241 л; та, раздѣляема такожде на три части, содержава: първа-та, едно предисловіе, единъ разговоръ на Бога поезіи Braga—Rædar съ Aripa, за работы Мѵѳологическы и преданія иронческы, и най-послѣ единѫ Мѵѳологическѫ поезіиѫ за царя Скандинавскаго Гѵлфа; втора-та, нѣкои-си древны преданія, единъ рѣчникъ за различны имена фамиліарны и части тѣла человѣческаго, и послѣ поученіе за поетическо-то художество; а третя-та, поученіе за достигваніе-то на Исландскѫ-тѫ мудрость, грамматикѫ, риторикѫ, и т. д. — Ето на какво Мѵѳологическо списаніе ся упира Шафарикъ за да подтвърди Іорнандово-то мнѣніе за Готѳско-то изъ Скандинавіиѫ произшествіе.

(2) Chronica Erici Olai Decani Upsalensis. Сравн. Geijer Gesch. Schwedens L. 29—32. Мнозина сѫ увѣрени, че заливъ и Островъ Коданскый (Sinns Codanus, insula Codanonia), кои-то ся помянуватъ отъ Мела, Плинія и Птолемея, были названи така, защо-то Готѳи-ти тамо обитали. Schlözer Nord Gesch. S. 56, 66; Mannert Germ. 308, 311—312; Buhle Lit. der Russ. Gesch. S. 187 (примѣчаніе Шафарика).

(3) Alter orbis terrarum (Plin. L. IV. c. 13. § 96). — Alter mundus (Adam. Brem. c. 60).

(4) Officina gentium, vagina nationum (Iorn. de reb. Get. c. 4).

(5) Шаф. Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 19, ч° 3, стр. 214-216.

§ 21.

(1) «Su la falsita dell origine Scandinava data ei popoli detti Barbari, che distrussero l' impero di Roma.» Това Гробергово на дълго сочиненіе, писано на Італіанскы языкъ, и напечатано въ Пизѫ на 1815 л., было е дважды на Русскы преведено, едно отъ М. Т. Каченовскаго въ *Востокѣ Европы* 1829 г. *№.* 1, 2. и друго отъ А. В. Александрова въ *Сынѣ Отечества* 1842 год. *№* 8.

(2) Намѣрился писатель, кой-то писалъ даже и за Българы-ты именно че изишли изъ Скандинавіѩ, и отъ тамъ ся преселили въ Помераніѩ, Балтійско поморіе. Виж. Franciscus Irenicus L. VI. c. 32.

(3) Magnus—Aurelius—Cassiodorus, кого-то и Senator именуватъ, былъ роденъ въ лѣто 470, и умрѣлъ слѣдъ лѣто 562. Бывшій министръ Одоакровъ, Ѳеодориковъ и Амалисунѳовъ, оттеглился отъ публичны-ты дѣла въ лѣто 540. Онъ писалъ, освень другы различны работы, единѫ пространнѫ Готѳскѫ Історіѩ раздѣляемѫ на 12 книгы, коя-то обаче не ся е сохранила, и единѫ *лѣтопись* отъ потопа до 519 л., въ коіѫ-то на свьршекъ-тъ ся намирѣтъ означенія, кои-то нигдѣ у другыго ся не намѣрятъ.

(4) Той си исповѣдува тамъ и другъ единъ грѣхъ, като казва и за само-то сочиненіе Кассіодорово че го сократилъ изъ умъ-тъ си, и безъ да го има при себе си, а само че го былъ прочелъ въ три дни! Ето преведены по слово отъ Латінскы неговы-ты рѣчи: «Канишь и увѣщаваш мн, брате Кастали, да сократіѫ съсъ наши слова въ единѫ и самѫ тѫзи книжкѫ дванадесять-тѣ томовы Сенатора (Кассіодора) за начало-то и дѣянія-та на Геты-ты, начинающи отъ най-старо-то время, и нисходящи презъ родовы-ты и царіе-то имъ даже до днесь..... Той-зи товаръ превосходи нашѫ-тѫ силѫ, защо *и не ны е дадено да имамы тыя книгы, като да можемъ да имъ слѣ-*

дувамы точно разумъ-тъ. Но за да не лъжѫ, казвамъ че съ позволеніе на настоятель-тъ му, азъ пакъ прочетохъ за три дны по-напредь тыя книгы, и мысля че, и ако да не имъ помнѭ рѣчи-ты, разумъ-тъ имъ обаче и дѣянія-та на цѣло сьмь гы въ умъ-тъ си задьржалъ. На тѣхъ приложихъ и нѣколко другы приличны работы отъ Грьчьскы и Латінскы Історіи, и отъсамо-себе си приложихъ начало-то, конецъ-тъ, и много во средѫ-тѫ. »

(5) Виж. у Н. В. Савельева Славян. Сборника этнограф. Истор. обясн. Тацат. Герман. стр. 175—186.

(6) Савельевъ тамже стр. 174.

§ 22.

(1) Да ны прощава Сен-Мартінъ да му кажемъ че въ това онъ е былъ излъганъ. Прокопій непомянува нищо именно за Скандинавіѭ. Онъ говори за острова *Ѳула* (Θούλη νῆσος) находящій ся, какъ-то казва, много по-далечь на сѣверъ отъ Бриттаніѭ (Англіѭ), кому-то земля-та была по-вече-то пуста, а въ обитаемѫ-тѫ й часть живѣли 13 многолюдни народи имущіе всякый своего царя; между тыя народы были народъ Скріеіфіни живущіи звѣрскы животъ, безъ дрехы и безъ обуща, питающи ся само съ ловъ и одѣвающи ся съ кожи; други-ти не сѫ много различали отъ иноземны-ты человѣцы, почитали много Боговы и особито Бога Марса, кому-то пожертвували человѣка плѣнника. Между Ѳулійскы-ты речены народы найнамногочисленный былъ глаголемый Гаути. Ето на късо сичко-то описаніе Прокопіево, кое-то ся види да подразумѣва Сен'—Мартінъ (Виж. Procop. de bell. Goth. II. 15, p. 423—424.

(2) Saint—Martin у Lebeun hist. Bus-Emp. T. III. L. XVII. c. 29. p. 324. not. I.

§ 23.

(1) Виждь обаче що казахмы за Скѳы-ты выше въ § 14 и въ примѣчанія-та му.

(2) Виж. § 17. примѣч. 6 и § 22.

§ 24.

(1) Πρὶν δὲ ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸν Ἴστρον (Δαρεῖος) πρώτους αἱρέει Γέτας τοὺς ἀθανατίζοντας.... οἱ δὲ Γέται ..... αὐτίκα ἐδουλώθησαν θρηΐκων ἐόντες ἀνδρηϊώτατοι καὶ δικαιώτατοι. Ἀθανατίζουσι δὲ τόνδε τὸν τρόπον· οὔτε ἀποθνήσκειν ἑαυτοὺς νομίζουσι, ἰέναι τε τὸν ἀπολλύμενον παρὰ Ζάλμοξιν δαίμονα· οἱ δὲ αὐτῶν τὸν αὐτὸν τοῦτον νομίζουσι Γεβελέϊζιν (Herod. IV, 93, 94). Порфѵрій въ свое-то Пѵѳагорово житіе пише, че това имя Ζάλμοξις быдо му ся дало, защо-то, щомъ ся родилъ, были го повили съ мечїѣ (медвѣдскѣ) кожїѣ, понеже по Ѳраческы языкъ *Заалмос* щяло да каже мечїѣ кожѣ (Porphyr. Vit. Pythag. § XIV. p, 16). Но Стравонъ пише това имя Замолксъ: λέγεται γάρ τινα τῶν Γετῶν, ὄνομα Ζάμολξιν, δουλεῦσαι Πυθαγόρᾳ . . . Παρὰ δὲ τοῖς Γέταις ὠνομάζετο Θεός (Στραϐ. Βιϐ. Ζ'. Κεφ. Γ'. § 5. σελ. 297—298). А Байеръ мысли че то е было по Грьчьскы криво писано вмѣсто *Земелуксъ*, кое-то онъ толкуя по Славено-Литуанскы казва че значило *земный-богъ*; тъй и за имя-то Γεβελέϊζις дума че было писано вмѣсто Gyva—Leisis, кое-то значило *дава-покой*, т. е. *покойдатель* (Bayer Origin. Sinic. p. 283). Ако и такива произведенія да сѫ повече-то погрѣшителни, обаче отъ Славенскы толкуемо имя-то *Замолксъ* было бы произведено паче отъ *земѣлугѣ*, кое-то бы значило *земна ливадѫ*; а Γεβελέϊζ бы было *Гибелецъ* равно съ *погубляющій*. Какъ да е да е, Стравонъ казва че Замолксъ бытъ испьрво священникъ най-почтеннаго Бога Гетовъ и совѣтникъ царскый, а простый-тъ народъ го зовалъ Богъ, защо пророкувалъ и си

давалъ совѣты-ты като отъ странѫ Божіѩ (Страб. αὐτόθι § 5 и 10).

(2) Οἱ τοίνυν Ἕλληνες τοὺς Γέτας Θρᾴκας ὑπολαμβάνουσι (Страб. Вібл. Z′ κέφ. Γ′ § 2 σελ. 295).

(3) Παρὰ τῶν Γετῶν, ὁμογλώττων τοῖς Θρᾳξὶν ἔθνους. (Страб. αὐτόθι. § 10 σελ. 303).

(4) Ὅρουν δ' ἐφ' ἑκάτερα τοῦ Ἴστρου καὶ οὗτοι (Οἱ Γέται) καὶ οἱ Μυσοὶ, Θρᾷκες ὄντες καὶ αὐτοὶ (Страб. αὐτόθι § 2. σελ. 295).

(5) Τὸ δὲ νότιον μέρος τῆς Γερμανίας, τὸ πέραν τοῦ Ἀλβιος, τὸ μὲν συνεχὲς ἀκμὴν ὑπὸ τῶν Σουήβων κατέχεται. Εἶτ' εὐθὺς ἡ τῶν Γετῶν συνάπτει γῆ, κατ' ἀρχὰς μὲν στενὴ, παρατεταμένη τῷ Ἴστρῳ κατὰ τὸ νότιον μέρος, κατὰ δὲ τοὐναντίον, τῇ παρωρείᾳ τοῦ Ἐρκυνίου δρυμοῦ, μέρος τι τῶν ὀρῶν καὶ αὐτὴ κατέχουσα. Εἶτα πλατύνεται πρὸς τὰς ἄρκτους μέχρι Τυριγετῶν. Τοὺς δὲ ἀκριβεῖς ὅρους οὐκ ἔχομεν φράζειν (Страб. тамже § 1, σελ. 295).

(6) Страб. Вib. Z′. Κεφ. Γ′. § 8 καὶ 13, σελ. 301 καὶ 305.

(7) Тойжде тамже § 10. σελ. 303.

(8) Тойжде тамже § 13, σελ. 304—305.

(9) Тойжде тамже § 12 и 23, σελ. 304—305.

§ 25.

(1) Лусімахъ, бывшій военачалникъ и управитель Александровъ во Θракіѩ, станѫлъ слѣдъ смьрть-тѫ му царь на това мѣсто въ лѣто 307 пр. Хріста.

(2) Страб. Вib. Z′. Κεφ. Γ′. § 11 καὶ 12. σελ 303—304.

(3) Римляне-ти писали това имя Diurpas и Diurpanus.

(4) Sarmi—Segethusa. Тъй ся пише тая рѣчь у Римскы-ты списатели. Единъ же Французскый писатель мысли че та трѣбвало да ся пише Sar—mise—Getusa, и че тогавата щяла да каже *цар* (*скый градъ*) *Мусовъ* и *Гетовъ*.

Но ако бы щалъ нѣкой да їѣ произведе отъ Славенскиятъ (Гетскій) языкъ, можалъ бы по-приличнообно да рече че та е была паче писана языкомъ крило и по Латінско свойство Sarmisa — Gebusa, кое-то писано по Славенскы было бы ся изрекло *Царлатва—Гетска*, и тъй нѣй по-приличие писахмы їѣ въ текстъ-тъ.

(5) Какъ Гети-ти, и сѣдователно Даци-ти, были Славенско племя, това, осаенъ що ся разбира отъ состанъ-тъ на дневныя-тъ тамошенъ языкъ, казва ны и полезнотелно Θеофилактъ Симоатта, гласящи: Τὸ δὲ Γετικὸν, τοῦτον εἰπεῖν οἱ τῶν Σκλαβηνῶν ἀγέλαι (Theophyl. III. 4. p. 66); и какъ на друго мѣсто: καὶ οὐ ἐνεγκόντες οὖν ἔφασκον Σκλαβηνοί; . . . . οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πολεμοῦντες τοῖς Γέταις, τοῦτο γὰρ τοῖς βαρβάροις τὸ πρεσβύτερον ὄνομα (Theophyl. VII. 2. p. 167). Симоатта писавшій въ началѣ VI-го вѣка, знаелъ е несумнѣно и Геты и Славяны, за това и свидѣтелство-то му, потвержденое, какъ-то рекохмы, и отъ состанъ-тъ на дневныя-тъ Вишкый языкъ, има превеликѣ важность. Ако ли то е истина, истина е че и Муси и Θраци были такожде Славяне, понеже Стравонъ ны казва че Гети Муси и Θраци были единоплеменни (В. выше § 24).

§ 26.

(1) Spartian. in Caracal. c. 20.

(2) Petri Patricii excerp. p. 24—25.

(3) Jul. Capitol. in Gordian. c 34.

(4) Jorn. de reb. Get. c. 16.

(5) Іорнандъ ны казва че той-зи народъ былъ Готθско племя, и че былъ названъ *Гепиди*, отъ Готθскѣ рѣчь *Гепанта*, коя-то щяла да каже *мьрзеливъ*, зашо-то, каже, тіи были наистинѣ неостроумни духомъ, и тежки въ движеніе тѣломъ, та за това, видися, не отишли напредъ съ другы-ты Готθы, но остали на западъ отвьдъ рѣкѣ-тѣ

Вислѫ. А послѣ, то есть въ началѣ III-го вѣка, они ся іавили живущи, подъ начальство-то на Краля своего Фастіда, уже не далечь отъ Готѳы-ты задъ Дакіѩ. Около 245 л. тіи нападнѫли на сродницы-ты си Бургунды, кои-то и разбили близо при Карнаѳа, и разгордившеся за тоя свой успѣхъ, ударилися и съ Готѳы-ты; но тіи гы жестоко наказали за тѫіѩ смѣлость, поразивше гы при града Галтисъ на рѣкѫ-тѫ Аухѫ, и гы распѫдили въ днешніѩ-тѫ Угріѩ, гдѣ-то они ся населили послѣ около Тиссѫ и Марошѫ, и гдѣ-то ся скитали до само-то пришествіе на Унны-ты, съ кои-то наедно ходили въ Галліѩ. (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 18. ч° 8. стр. 254—255). Ето за това Іорнандовы-ты рѣчи: «Meminisse debet, me initio de Scanziæ insulæ gremio Gothos dixisse egressos cum Berich suo rege, tribus tantum navibus vectos ad citerioris Oceani ripam, quarum trium una navis, ut assolet, tardius vecta, nomen genti fertur dedisse. Nam lingua eorum pigra gepanta dicitur. Hinc factum est, ut paulatim et corrupte nomen eis ex convicio nascaretur. Gepidæ namque sine dubio ex Gothorum prosapia ducunt originem: sed quia, ut dixi, gepanta pigrum aliquid tardum que signat, pro gratuito Convitio Gepidarum nomen exortum est, quod nec ipsum credo falsissimum. Sunt enim tardiores ingenii, graviores corporum velocitate. Hi ergo Gepidæ tacti invidia dudum spreta provincia, commanebant in insula Visclæ amnis vadis circumacta, quam pro patrio sermone dicebant gepidos.» (Jorn. de reb. Get. c. 17).

(6) Jorn. de reb. Get. c. 17.

(7) idem. ib. c. 18; Amm. L. XXXI. c. 5. 13; Aurel. Vict. c. 29; Zosim. L. I. c. 23—24.

(8) Zosim. L. I. c. 26, 28. 31, 32, 41.

(9) Zosim. L. I. c. 42—46; Trobell. Pollio in Claud. c. 6—11; Zosim. XII, 26.

(10) Zosim. L. I. c. 48.

(11) Vopisc. in Vita Aurel. c. 39.

(12) Тыя двѣ новы Дакійскы области царь Іустиніанъ великій въ лѣто 535 даде, ведно съ други, новоучрежденному Архіепископску престолу *Пьреыя Іустиніаны* (Виж. Iustin. Novel. 11 и 131) преименованному послѣ *Охридскому и всея Болгаріи*, кой-то престолъ ся уничтожи съ Султанскѫ заповѣдь испросенѫ отъ Патріарха Самуила по Іанпуаріа 1767-го лѣта. Виждь ваше-то сочиненіе за Охридскѫ-тѫ и Ипекскѫ Архіепископіи, издаденѫ по Патріаршескы документы въ лѣто 1868 въ Цариградъ пьрво безименно по Грьческы, а послѣ и въ преводъ на Българскы отъ Г-на Михаиловскаго.

§ 28.

(1) Zosim. II. 21; Anonym. auctor. Vita Const.; Vales. not. in Anonym; Optatian. c. 23; Cod. Theod. Chronol.

(2) Zosim. II. 33; Gutter. de offic. Dom. Aug. et Pancirol. in Comm: ad notit. imper. — Нiи показвамы тука раздѣленіе-то на Римскѫ-тѫ пространнѫ Имперіѭ, защо-то споредъ него сѫ были послѣ устроени и различни-ти въ неѭ архіепископски, митрополитски, и епископски престоли и церковни управленія (Виж. I-го Вселенскаго Собора правила 6 и 7; II-го Всел. Собора правило 2; и IV-го Всел. Собора правило 28). Оставляюще двѣ-ты пьрвы Префектуры като совсѣмъ западны и несходны съ насъ, ще кажемъ само, че Іллvрійска-та Префектура имала двѣ Правителства: *Македоніѭ* съ шесть епархіи: Македоніѭ, Өессаліѭ, Ветхый Ипиръ, Новый Ипиръ, Ахаіѭ (Елладѫ), Критъ; и *Дакіѭ* съ пять Епархіи: Дакіѭ, Мvсіѭ пьрвѫ и вторѫ, Дакіѭ прибрежнѫ, Дакіѭ средиземнѫ, Дарданіѭ, и Превалеіѭ; а Восточната Префектура имала пять Правителства: *Востокъ* съ 15 епархіи, Егvпетъ съ 6 епархіи, *Асіѭ* съ 10 Епархіи, *Понтъ* съ 11 епархіи, и Өракіѭ съ 6 Епархіи, Өракій-

скы-ты 6 Епархіи были: Европа около Цариградъ, *Ѳракія* около Ираклiѣ, *Емимонтъ* днешній Балканъ, *Родопъ* днешняя Доспатъ гора, *Мусія долня*=днешняя Блъгаріѣ, и *Скуѳія Мала*=днешняя Добрица.

(3) Theoph. p. 22 in an. 5818; Chron. Alex p. 284 an 23. Const. Indict. 1; Lebeau hist Bas. Emp. t. 1. p. 279. edit S. Martin.

(4) Idat. Chron; Anonym. Vales.; Euseb. Vita. Conct. L. IV. c. 5; Socr. 1, 18; Sozom. 1. 8; Themist. orat. 15 p. 191; Cod. Theod. L. VII, t. 22. Leg. 4 et ibi Godefr. —Тая войска отъ союзницы (fœderati) варвары, кои-то несѫ были всякога Готѳи, сохранили ся въ Римско-то царство даже до Іустиніана Великаго, и была прочута.

(5) Iorn. de reb. Get. c. 22; Euseb. Vita Const. IV, 6; Anonym. Vales; Hieron. chron.; Idat, chron. — Нѣкои казватъ че тіи прибѣжници были выше отъ 300,000 души, и че были Сармати; а пакъ Іорнандъ пише че не были твърдѣ много, и че были Вандали. Но ако, какъ-то мнозина учени утверждаватъ, Сармати и Вандали сѫ были Славене, тогази речено-то несогласіе въ мнѣнія-та бы было само видимо, и не бы вредило нищо.

(6) Ermanarichus bellicosissimus rex et, per multa variaque fortiter facta, vicinis nationibus formidatus (Amm. Marcel. L. 31. c. 3).

(7) Habebat siquidem quos domucrat Gothos, Scythas, Thuidos in Aunxis, Vasinabroncas, Merens, Mordensimnis, Caris, Rocas, Tandzans, Athual, Navego, Bubegentas, Coldas (Iorn. de reb. Get. c. 23).

(8) Що казва и тамъ за нихъ Іорнандъ, ніи казахмы выше Гл. I. § 15. примѣч. 18.

(9) Iorn. de reb. Get. c. 23.

(10) Ermanaricus . . . qui multas et bellicosissimas arctoas gentes perdomuit, suisque parere legibus fecit, quem merito nonnulli Alexandro magno comparavere majores (Iorn. de reb. Get. c. 23).

(11) Amm. Marcel. L. XXVI, c. 6.

(12) Марцеллинъ гы казва 3,000: Gothorum tria milia auxilio missa (Amm: Marsel. L. XXVI, c. 10); а Зосімъ гы пише 10,000: ὁ δὲ μυρίους ἀκμάζοντας ἔπεμπε συμμάχους αὐτῷ (Ζωσιμ. Δ'., 7); кое-то ны ся види и по-вѣроятно. Гиббонъ же (T. V. p. 109. trad. Guizot), основая ся на Buat. (Hist. des peuples Europ. T. VI, p. 320), въскача гы даже до 30,000!

(13) Zosim. IV, 7—8; Amm. Marcel. XXVI, 9; Philost. IX, 5.

(14) Zocim. IV, 10 Eunap. Excerp. de legat. p 18.

(15) Не ся знае точно мѣсто-то на той-зи градъ, кой-то е различно писанъ у различны Списатели, като Птолемея, Прокопія, Іероклея въ Συνέκδημος, Константіна Багрянероднаго, и нѣкои Римскы законы. Тъй онъ е писанъ Νοβιόδουνος, Νοβιοδουντος. Νουιόδουνον, Ναιοδουνὸς, Novidunum, Noviodunum, Nebiodunum. Шафарикъ мысли че той былъ днешно-то Исакча (Шафар. Слав. Древн. Т. II, Кн. I. § 29. ч⁰ I. стр. 24. изд. 2. Бодянск.); но дали не е паче истый онъ градъ, кой-то въ нѣкои Іорнандовы изданія е писанъ a civitate Novietunense? (Виж. выше § 15. примѣч. 14).

(16) Amm. Marcel. XXVII, 5; Zosim. IV. 10, 11; Eunap. Excerp. de legat. p. 18. Thémist. orat. 10. p. 132—135; Idat. chron.; Hieron. chron. Socr. IV. 11, Sozom. VI, 10; chron. Alex. p. 301.

ГЛАВА II.

§ 1.

(1) Гл. I. § 9.

(2) Movc. Хоренъ Кн. II. Гл. 9. Виж. выше Гл. 1, § 2.

(3) Movc. Хорен. Кн. II. Гл. 84 и 85.

(4) Faust Byzant. IV. 25. Виж. у Lebeau. hist. Bas. Emp. T. 3. p. 277 not. 3. de S. Martin.

(5) Гл. I. § 1 и 2.

(6) Zosim. IV. 20. Amm. Marcel. XXXI. 2; Sozom. VI, 37. Виж. выше Гл. I. § 1. примѣч. 9 и 10.

(7) Виж. Гл. I. §§ 3—5.

§ 2.

(1) Това имя го находимъ писано двояко у Іорнанда: Balamir (Iorn. de reb. Get. c. 24) и Balamber (ibidem. c. 48). Но іавно е че и едно-то и друго-то е криво написано вмѣсто *Бѣломиръ* или *Бяломиръ*; за това и нїи предпочетохмы да го пишемъ тъй правилно, споредъ іавно показуемо-то му Славенско происхожденіе.

(2) Amm. Marcel. XXXI. 2; Iorn. c. 24.

§ 3.

(1) Роксолани-ти, кои-то Тацитъ называва Сарматскы народъ (a), живѣли въ тыя страны отъ какъ сѫ ся запомнѫли въ Історіѩ-тѫ, то есть отъ около 94 годины преди Хріста даже до сега, то есть до пришествіе-то на Ун-

(a) Tacit. hist. I. 79.

ны-ты, отъ кога-то веке ся никакъ непомянуватъ съ това имя. Стравонъ казва положително че живѣли между Дона и Днѣпра (б) Плиній такожде казва че живѣли, заедно съ народъ Аланы, на Черно-Море и Дона (в). Птоломей, изчисляющи голѣмы-ты народы кои обытали въ Сарматіѩ, казва че по сичко-то Меотійско поморіе обитали Ѩзыги и Роксолани (г). Стравонъ, описующи и нѣколко тѣхны обычаи, казва че 50,000 Роксолани съ княза своего Тасіа (Таша имя Славянско) дошли на Палакіа за помощь Скілуру, и ся ударили съ Діофанта военачалника великаго Миѳридата Евпатора (л. 121 пр. Хр.), кой-то съ 6,000 само обученѫ войскѫ гы побѣдилъ ако и храбры въ бранѣхъ (д). Тацитъ приказва че въ царство-то Ѳеоново (69 л. по Хр.) 9,000 Роксолани влѣзли въ Мусіѩ, но были прогнани отъ М. Апоніа (е). Отъ бѣлѣжкѫ-тѫ находящѩѩ ся въ памятникъ-тъ Плавціа Силвана, познава ся че Роксолани-ти имали пакъ дѣло съ Римляны-ты въ лѣто 69—89 (ж). Спартіанъ говори че Адріанъ (л. 117—138) ималъ преговоры съ царя Роксоланскаго Распарасана (Разпорѣзанъ, имя чисто Славянско) за умаленіе на ежегодиѩ-тѫ дань, коіѩ-то му плащали Римляне-ти, и заключилъ миръ (з). Отъ какъ ся іавили Готѳи-ти на Черно-Море,

(б) Στραϐ. Βιϐλ. Β'. Κεφ. Ε'. σελ. 114. καὶ Βιϐλ. Ζ'. Κεφ. Γ'. § 17. σελ. 306.

(в) Plin. hist. nat. IV. 12.

(г) Ptolem. Geogr. III. 5.

(д) Στραϐ. Βιϐλ. Ζ'. Κεφ. Γ'. § 17. σελ. 306.

(е) Tacit. hist. I. 79.

(ж) Ето бѣлѣжкѫ-тѫ: Regibus Bastarnarum Rhoxalanorum filios . . . Captos . . . remisit.

(з) Spartian. in Adrian. Приложи и другѫ бѣлѣжкѫ на памятникъ-тъ Плавціа Силвана въ Capo d' Istria (л. 117—189) коя-то пише: P. Aelius Rasparasano regi Roxolanorum. имя-то P. Aelio было приложено отъ Андріана называемаго Aelius (Сравн; Katanesich. Geogr. Epigr. I. 294.

Роксолани-ти ся веке рѣдко помянуватъ. — Ако и нѣкои, като Шафарикъ (и), мыслятъ че Роксолани-ти (кои-то и пишѣтъ Роксалани), какъ-то и Алани и вси Сармати, были Персомидійско племя, намъ ны ся види много по-просто и по-естественно да кажемъ, че тіи не сѫ были други освень днешни-ти Русси или Росси, именовавше ся тогава *Россіани* или *Рослани,* а отъ тамъ Роксолани (Виж. выше § 15. Гл. I).

(2) Виждь выше Гл. I. § 28. примѣч. 16.

(3) Това имя е злѣ писано у Іорнанда Саніелха, вмѣсто женѫ—Олгѫ.

(4) Iornand. de reb. Get. c. 24.

§ 4.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 24; Sosim. VI. 37; Procop. de bell. Goth. IV. 5. p. 574—575.

(2) Κατὰ μὲν οὖν τὰ πρῶτα τῆς συγγραφῆς, οὐδενὸς οὐδὲν σαφὲς ἔχειν λέγοντος ὅθεν τε ὄντες οἱ Οὔννοι, ὅπῃ τε κείμενοι, τὴν Εὐρώπην πᾶσαν ἐπέδραμον καὶ τὸ Σκυθικὸν ἔῤῥιψαν γένος, ἐκ τῶν παλαιῶν συντιθέντι κατὰ τοὺς εἰκότας λογισμοὺς εἴρηται (Eunap. Excerp. de sent. c. 34 p. 75 edit. Bonn.) Виждъ за това и Агаѳіевото сумнително показаніе: Οἱ Οὔννοι τὸ γένος, τὸ μὲν παλαιὸν κατῴκουν τῆς Μαιώτιδος λίμνης τὰ πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον, καὶ ἦσαν τοῦ Ταναΐδος ποταμοῦ ἀρκτικώτεροι . . . . γενεαῖς δὲ πολλαῖς ὕστερον διέῃσαν ἐς τὴν Εὐρώπην, εἴτε ὡς ἀληθῶς ἐλάφου τινὸς, κατὰ τοῦτο δὴ τὸ θρυλλούμενον, τὰ πρῶτα ἡγησαμένης, εἴτε καὶ ἀλλοίᾳ χρησάμενοι τύχῃ, καὶ τὴν ἐκροὴν τῆς λίμνης, τὴν ἐς τὸν Εὔξεινον Πόντον φερομένην, ἄπορον τέως δοκοῦσαν, τότε δὴ ὁτῳοῦν τρόπῳ διαπεραιωθέντες (Agathias V. II p. 154.)

(и) Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II, § 16, ч° 2, 4.

§ 5.

(1) Зосімъ казва че намѣрилъ нѣгдѣ-си писано, какъ отъ калъ-тъ, що сабаряла рѣка-та Танаисъ, Кіммерійскыятъ Воспоръ ся былъ ужь насипалъ и пресъхнѣлъ, и така далъ Унномъ лесиниѫ да минѫтъ пѣши отъ Асіѭ на Европѫ (Zosim. IV. 20).

(2) Iorn: de reb. Get. c. 24; Amm. Marcel. L. 31. c. 3.

§ 6.

(1) Amm. Marcel. XXXI. 3; Iorn. de reb. Get. c. 24.

§ 7.

(1) Гл. I § 28.
(2) Amm. Marcel. XXXI. 3.

§ 8.

(1) Тойже тамже.
(2) Виж. выше Гл. I. § 28.
(3) Виж. выше Гл. I. § 28.

§ 9.

(1) Онъ непремѣнно трѣба да е умрѣлъ въ лѣто 378 или въ началѣ лѣта 379, понеже въ това послѣднее лѣто ся види Епископъ Готеский Ѳеоминъ.

(2) Philostorg. II, 5; Sozom. II, 6; Socrat. II, 41.

(3) Руни ся называватъ нѣкои-си писменни знакове, кои-то употреблявали въ ветхо время сѣверни-ти Германски и Скандинавски народи. Нѣкои-си отъ учены-ты мыслятъ, че руни-ти были въ употребленіе іоще предъ Р. Хр.; а други казватъ, че ся употребляли само въ много по-късно время. Нѣколико рунически слова приличатъ на Римскы-ты; но то неще да каже че руни-ти происхождатъ отъ тѣхъ, защо тая прилика е частна, и само въ

малко нѣкои слова, кога-то други-ти сѫ совершено различни. Руническа-та азбука състои сичка отъ 16 буквы. Понеже речени-ти Сѣверни народи живѣли тогазь въ совершено невѣжество, учени-ти мислятъ чи тіи не сѫ могли да си гы изнамѣрятъ сами, и Fr. Schlegel дума че имъ сѫ были донесени отъ Финикіаны-ты, кои-то часто ходили на сѣверъ. Руни-ти были употребляеми въ чародѣянія, а прочтеніе и разбираніе-то имъ оставало на священницы-ты:

(4) Колко-тое останѫло отъ той-зи преводъ, сохранило ся е въ двѣ рѫкописи, отъ кои-то една-та нарицаемая *Книга Сребрьная* (Codex argenteus), принадлежи на Упсалско-то университетско книгохранилище въ Швеціѭ; а друга-та называемая *Книга Карловая* (Codex Carolinus), принадлежи на Волфенбуттелско-то книгохранилище въ Аллеманіѭ. — На тыя остатки отъ Улфиловъ-тъ преводъ станѫли сѫ слѣдующи-ти изданія: *преводъ на Улфиловѫ-тѫ Библіѭ* отъ Chr. Zahn, Weissenfels, 1805; *Улфила В. и Н. Завѣта остатки* изд. отъ Gabelentz и Lœbe T. I. Altemb., 1836; T. II. Lipsiæ, 1842—47 (въ елинъ словаръ сравнит., и еднѫ грамматикѫ на Готѳскыятъ языкъ). — Впрочемъ Н. Савельевъ, който, основая ся на нѣкои отъ него приводимы доказателства, почита Готѳы-ты за племя Славянско, не пріяма и реченыя-тъ сохраненый преводъ за истиныя-тъ Улфиловъ. Ето неговы-ты рѣчи. » Извѣстно что епіскопъ Готѳскый Ульфила перевелъ Би» блію: но этотъ переводъ до насъ не дошелъ. Выдумщи» ки Нѣмецкаго происхожденія Готѳовъ (т. е. Поморянъ » и Сербовъ), на основаніе этого, составили такой сил» логисмъ: въ Упсалѣ хранятся остатки Нѣмецкаго пере» вода Библіи; но кто и когда ихъ перевелъ! неизвѣст» но; слѣдовательно, ихъ перевелъ Ульфила епіскопъ Готѳ» скій, и слѣдовательно, языкъ Готѳскій былъ Нѣмецкій. Чуд» ная логика.» (Савельевъ, істор. сѣверо-восточ. Европы, и » мним. пересел. народовъ, въ Маякъ Часть XIX, XX. Гл. IV).

§ 11.

(1) Виж. выше Гл. I. § 28.

(2) Любопытно е да кажемъ какъ и защо былъ умрѣлъ Валентініанъ. Въ то время Куади и Саѵромати (т. е. Чехи и Славене) соединившеся, бѣхѫ воевали на Римскы-ты предѣлы въ Паннонiѭ и врьхнiѭ Мѵсiѭ, и плѣнили все що вънъ отъ градища-та около Дунавъ-тъ бѣхѫ намѣрили. Това като чулъ Валентініанъ бывшій въ Келтійско, притеклъ скоро въ Іллѵріѭ, хванѫлъ да прави голѣмы военны приготовленія, поставивъ и нѣкого-си Миробуда главенъ военачалникъ на срѣщѫ имъ. Но понеже зимата ся продължила и войскы-ты му ся забавили да тръгнѫтъ, Куади и Саѵромати-ти предварившe проводили до Валентініана въ града Бригитіона посланницы, чрезъ кои-то му ся оплаквали за нѣкои-си крѣпости що были направили на предѣлы-ты имъ Римляне-ти, и искали миръ съ нѣкои неумѣренны условія, кои-то съвсѣмъ му не угодили. А понеже посланници-ти, твърдо на прошенія-та си постоянствующе, были недостолѣпно като селачи облечени, Валентініанъ раздражився попыталъ гы: такви-зи ли сѫ сички Саѵромати? а понеже му отвѣщади че тіи были отъ найизбраны-ты Саѵроматы, онъ ся толкова много разъярилъ, що отъ гнѣвъ и отъ іарость хванѫлъ да выка като бѣсенъ, и думалъ че было велико злощастіе за Римскѫ-тѫ Імперіѭ дѣто такъвъ-зи никакъвъ единъ варварскый родъ не ся благодари да сѫществува и да мирува, но подига оружія, настѫпва Римскы-ты предѣлы, и смѣе да воюва. А надъ това отъ выкъ и крясакъ онъ толкова ся раздражилъ и распалилъ, що жилы-ты му ся пукнѫви, и кръвта му хрлнѫла изъ уста-та, и му ся прекъсали и гласъ-тъ и животъ-тъ (Zosim. IV. 17; Amm. Marcel. XXX, 5, 6; Socr. IV; 31; Sozom. VI, 36).

§ 13.

(1) Ветх. Завѣт. Бытія Гл. I. § 27.

(2) Нїи приводимъ по слово тука за доказателство на тыя приключенія слѣдующе-то извлеченіе отъ Θеодоритовѫ-тѫ Церковнѫ Історіѭ: Ὅτε τὸν Ἴστρον διαβάντες πρὸς τὸν Βάλεντα τὴν εἰρήνην ἐσπείσαντο, τηνικαῦτα παρὼν Εὐδόξιος ὁ δυνώνυμος ὑπέθετο τῷ Βασιλεῖ πεῖσαι αὐτῷ κοινωνῆσαι τοὺς Γότθους. Πάλαι γὰρ τὰς τῆς Θεογνωσίας ἀκτῖνας δεξάμενοι τοῖς ἀποστολικοῖς ἐνετρέφοντο δόγμασι ..... Ταύτην ἐπαινέσας τὴν γνώμην ὁ Βάλης, προὔτεινε τοῖς ἐκείνων ἡγεμόσι τῶν δογμάτων τὴν συμφωνίαν· οἱ δὲ οὐκ ἀνέξεσθαι ἔλεγον τὴν πατρῴαν καταλείψειν διδασκαλίαν. Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν χρόνον Οὐλφίλας αὐτῶν ἐπίσκοπος ἦν, ᾧ μάλα ἐπείθοντο, καὶ τοὺς ἐκείνου λόγους ἀκινήτους ὑπελάμβανον νόμους. Τοῦτον καὶ λόγοις κατακηλήσας Εὐδόξιος, καὶ χρήμασι δελεάσας, πεῖσαι παρεσκεύασε τοὺς βαρβάρους τὴν βασιλέως κοινωνίαν ἀσπάσασθαι. Ἔπεισε δὴ φήσας ἐκ φιλοτιμίας γεγενῆσθαι τὴν ἔριν, δογμάτων μηδεμίαν εἶναι διαφοράν. Οὗ δὴ ἕνεκα μέχρι καὶ τήμερον (л. 457) οἱ Γότθοι μείζονα μὲν τὸν πατέρα λέγουσι τοῦ Υἱοῦ, κτίσμα δὲ τὸν Υἱὸν εἰπεῖν οὐκ ἀνέχονται, καί τοι κοινονοῦντες τοῖς λέγουσιν· ἀλλ' ὅμως οὐ παντάπασι τὴν πατρῴαν διδασκαλίαν κατέλιπον· καὶ γὰρ Οὐλφίλας Εὐδοξίῳ καὶ Βάλεντι κοινωνῆσαι πείθων αὐτοὺς, οὐκ εἶναι δογμάτων ἔφη διαφοράν, ἀλλὰ ματαίαν ἔριν ἐργάσασθαι τὴν διάστασιν (Θεοδορητ. ἱστορ. ἐκκλησ. Δ'. 33.) — Съ такыва прельстителны рѣчи ся мѫчатъ и днесь Римски-ти пропагандисти да привлекѫтъ на Уніѭ-тѫ наши-ты просты Българи, и да гы присоединятъ съ верховныи-тъ началникъ на католичество-то Папѫ-тѫ.

§ 14.

(1) Ето тыя Виргиліевы стіховы:

Quem qui scire velit, Libyci velit œcoris idem
Discere quam multæ zephyro turbentur arenæ.

Тія стіхове сѫ были сочинени отъ Римскаго поета за

[illegible] Plin. Hist. nat. L. XIV.

(2) Англійскій историкъ Гиббонъ также [illegible] на этотъ [illegible] [illegible] [illegible]

Arian. art. 132—133, not. 97; Fleury hist. eccl. L. 16, c. 42, et L. 17, c. 36.

§ 17

(1) Виж. выше Гл. II § 6.
(2) Amm. Marcel. XXXI. 4, 5.

§ 18

(1) Pacem sibi esse cum purietibus memorans (id. ib. 7.)
(2) Id. ibidem. 5, 6, 7.

§ 19.

(1) Това, писано кривичко по Латінскы Richomer, трѣба да е имя нѣкоего Славянина въ Римскѫ службѫ, какъ-то сѫ бывали много таквизи.

(2) Виж. Itineraire d' Antonin p. 226, 227. édit. Wesseling.

(3) Виж. по-долу Гл. VII. 62. Виж. и Vegetius de Re militari III. 10; Vatois ad Ammian. XXXI, 7.

(4) Indicant nunc usque albantes ossibus campi (Amm. Marcel. XXXI. 7.

§ 20.

(1) Amm. Marcel. XXXI. 8, 9; S. Hieron. T. I. p. 26.

§ 21.

(1) Виж. выше Гл. I. § 28.

(2) Сарацини-ти бѣхѫ Арапи скинити, на кои-то пріятелсво-то Валентъ бѣ получилъ или купилъ, кога-то они правяхѫ често набѣгы и опустошенія съ харны-ты си кони въ Финикіѭ и Палестинѫ.

(3) Amm. Marcel. XXXI. 5; Zosim. IV. 21—24. Eunap. Excerp. II. c. 40, 41; Socr. IV, 28; Sozom. VI, 39.

§ 22.

(1) *Канна* е было село въ Италиискѫ-тѫ Апуліѭ, гдѣ-то днесь е селце-то Канна на Барійскѫ-тѫ земліѭ въ Неапольско-то Кральство. Битва-та, за коіѭ-то е слово, бѣ станѫла въ л. 216 пр. Хр. между Римляны и Карѳагенцы. Пьрви-ти, началствуеми отъ консулы Варона и Еміліа, бѣхѫ 80,000 пѣши и 7,000 конници; втори-ти, предводими отъ прочутаго Аннибала, бѣхѫ само 40,000 пѣши и 10,000 конници. Въ неіѭ битвѫ Римляне-ти ся тъй крайно побѣдихѫ, що едвамъ ся избавихѫ бѣгствомъ токмо 10,000 души (Polyb. I. 3; Tit. Liv. XXII, 49).

(2) Amm. Marcel. XXXI. 12, 13; Zocim. IV. 22—24; Socr. IV, 38; Sozom. VI, 40; Theodor. IV, 11, 28; et seq. Jorn. de reb. Get. c. 27; Hieron. T. I. 26; Idot. chr.; Oros. VII. 33; Victor. chr. in. Epit. p. 188.

§ 23.

(1) Et vastatis urbibus, hominibus que interfectis, solitudinem et raritatem bestiarum quoque fieri, et volatilium, piscium que: testis Illyricum est, testis Thracia, testis in quo ortus sum solum (Pannonia); ubi praeter cœlum et terram et crescentes vèpres, et coudensa Sylvarum cuncta perierunt. (Hieron. T. VII. p. 250. ad. I. c. Siphonias et T. I. p. 26). Сравни тыя увеличенія съ Евпатіевы-ты рѣчи: Πόλεις γοῦν εὐαρίθμητοι καὶ ὀλίγοι τινὲς διεσώθησαν, καὶ ἔτι σώζονται τειχῶν ἕνεκεν καὶ οἰκοδομημάτων· ἡ δὲ χώρα καὶ τὸ πλεῖστον ἐπανάλωται, καὶ ἐστὶν ἀοίκητον καὶ ἄβατον διὰ τὸν πόλεμον (Eunap. Excerp. I. 6, p. 21).

(2) Ioan. Chrysost. T. I. p. 344 ed. Moufaucon.

(3) Περιειστήκει δὲ ἐς ἴσον λόγον, καὶ Σκύθας Οὔννων μὴ φέρειν ὄνομα, καὶ Ῥωμαίους Σκυθῶν (Eunap. Excerp. I. c. 6. p. 21.)

(4) Amm. Marcel. XXXI 16; Zosim. IV 26. — Съ това приказаніе ся свьрша Амміанова-та історія раздѣляемая на 31 книгы, отъ които пьрвы-ты 13 не сѫ ся сохранили. Амміанъ е най-послѣдный Історическы списатель по

Латінскы; сички слѣдъ него ѡ̂ писали по Греческы, кое-то показва че Римско-Латинскы-ятъ языкъ хванѫлъ веке да изчезва на Востокъ. (Виж. Gibbon. T. 5, p. 220 not. I. trad. Guizot.)

§ 24

(1) Zosim. IV 24; Oros. VII 34; Tillemont. hist. des Emp. T. V. p. 716 et seq.

(2) Zosim. IV, 25.

(3) Виж. виже § 8 сея Главы.

(4) Виж. выше § 10 сея Главы.

(5) En, inquit, cerno quod sæpe incredulus audiebam, famam videlicet tantæ urbis . . . Deus . . . est, sine dabio terrenus imperator, et quis quis adversùs eum manum moverit, ipse sui sanguinis reus existit. (Iorn. de reb. Got. c. 28).

(6) Зосімъ казва че умрѣлъ *тутакси*: παραχρῆμα τελευτήσαντα (Zosim. IV. 34). Отъ това трѣба ли да разумѣемъ, какъ-то Гиббонъ (T. V. p. 227 trad. Guizot.) предполага, че умрѣлъ отъ много іаденіе и піяніе въ царскыты угощенія, или отъ другѫ причинѫ? Какъ да е, сичко-то му въ Цариградъ живѣяніе было само двѣ недѣли.

(7) Themist. 14, 16; Zosim. IV. 24, 25. 30—34; Iorn. de reb. Get. c. 27, 28, 29: Idat chr. Scaliger p. 52; Buat. hist. des peuples. T. VI. p; 547—552. Ето що пише особно за това Прокопій: Μετὰ δὲ, δόντος βασιλέως, ᾠκήσαντο ἐς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία, καὶ τὰ μὲν ξυνεμάχουν Ῥωμαίοις, τάς τε ξυντάξεις, ὥσπερ οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πρὸς βασιλέως κομιζόμενοι ἀνὰ πᾶν ἔτος, καὶ Φοιδεράται ἐπικληθέντες· (οὕτω γὰρ αὐτοὺς τῇ Λατίνων φωνῇ ἐκάλεσαν Ῥωμαῖοι, ἐκεῖνο, οἶμαι, παραδηλοῦντες, ὅτι δὴ οὐχ ἡσσημένοι αὐτῶν τῷ πολέμῳ Γότθοι, ἀλλ' ἐπὶ ξυνθήκαις τισὶν ἔνσπονδοι ἐγένοντο σφίσι. Φοίδερα γὰρ Λατῖνοι τὰς ἐν πολέμῳ καλοῦσι ξυνθήκας), τὰ δὲ καὶ πόλεμον πρὸς αὐτοὺς διέφερον οὐδενὶ λόγῳ, ἕως ὤχοντο ἀπιόντες ἐς Ἰταλίαν, Θευδερίχου ἡγουμένου σφίσι (Prisc. de bell. Goth. IV. 5, p. 575.)

§ 25

(1) Виж. выше § 7—8 сея Главы.

(2) Виж. выше § 10 сея Главы.

(3) Іорнандъ іѫ пише *Валандамаркѫ*; но това не е ли явно испърчено имя ?

(4) Iorn. de reb. Got. c. 48.

§ 26.

(1) Виж. по-долу § 28.

§ 27.

(1) Ὑπωπτεύετο γὰρ εἰς τυραννίδα ὁ Ρουφῖνος, καὶ δόξαν εἶχεν ὡς αὐτὸς εἴη τοὺς Οὔννους τὸ βάρβαρον ἔθνος ἐπικαλεσάμενος εἰς τὴν Ῥωμαίων χώραν (Socr. VI 1). — Ἐλέγετο δὲ ὡς λάθρα τούτους (τοὺς Οὔννους) ἐπηγάγετο ἐπὶ ταραχῇ τῆς βασιλείας Ρουφῖνος ὁ τῆς ἀνατολῆς ὕπαρχος, ὕποπτος ὢν καὶ ἄλλως, ὡς τυραννεῖν βούλεται (Sozom. VIII, 1). — Ταῦτα Ρουφῖνος πονηρευσάμενος, ἐπειδὴ στασιάζοντα καὶ ἀλλοτριώσαντα τῶν νόμων ἑαυτὸν ἐθεώρησεν Ἀλάριχον, ... ἐσήμαινε δὶ ἀπορρήτων αὐτῷ, προσωτέρω τοὺς σὺν αὐτῷ βαρβάρους, ἢ ἄλλως σύγκλυδας ὄντας, ἐξαγαγεῖν, ὡς ἑτοίμων ἁπάντων εἰς ἅλωσιν ἐσομένων (Zosim. V. 5.)

(2) Zosim. IV. 59, V, 1—5; Eunap. Exc. II. 52; Socr. VI. 1; Sozom. VIII, 1; Lebeau hist. du Baz. Emp. T. V. p. 67—68, 84—90, 98—101 ed. Saint-Martin.; Gibbon hist. de la décad. de l' Emp. Rom. T. V. chap. 29 p. 387—407 trad. Guizot.

§ 28.

(1) Това лѣточисленіе ны показва Сврійскый-тъ сочинитель на Едесскѫ-тѫ лѣтопись, какъ-то и Абул'фарачь (chron. Syr.-Latin. p. 71), и Патріархъ Діонусій Телмахаръ. Ако напротивъ самъ Іосуе полага това приключеніе въ лѣто 396, то не показва нищо освень че то ся продължило до двѣ години.

(2) Τὸν Τάναϊν ποταμὸν διαβάντες (Філосторгій). Отъ това ся види че повелитель на Унны-ты отъ сямъ и отъ въдь Танаисъ былъ единъ и тойжде царь, и че това Унско воеваніе станжло по заповѣдь и управленіе того царя.

(3) Ecce tibi anno praeterito, ex ultimis Caucasi rupibus immissi in nos, non jam Arabiæ, sed septentrionis cupi tantus brevi provincias percurrarunt (Hieron. ep. 60, T. I. p. 343).

(4) Philostorg. XI, 8; Claud. in Ruf. L. 2. V. 26—36; id. in. Eutrop. L. 2 V. 114; S-t Hieronym. T. I. ep. 60, p. 343 et. ep. 77, p. 460: Chrysost. de pœnit. homel 4, T. II. p. 302—309; Cod. Theod. L. 15 T. I. leg. 34; Socr. VI, 1; Sozom. VIII, 1; Iosue Stylit. L. 11. ap. Assem, Bibl. Orient. T. I p. 263; id. de monophys. c. 9; chron. Edess. ap. Assem. T. I. p. 400; Niceph. Callist.

§ 29.

(1) Zösim. V. 5—8; — Claud. in. Ruf. L. I. v. 308 et seq. et L. II. v. 36 et seq. 78 et seq. 106 et seq. 278 et seq.; id. de laud. Stilich. L. I. v. 148—170, 181 et seq: id. de 4° consul· Honor. v. 461 et seq.; id. in Eutrop. L. I. v. 281 et seq. L. II. passim. et v. 214; id. bell. Get. v. 177 et seq. 189 et seq. 513 et seq.; 535 et seq. — Marcel. chron. — Philostorg. XI. 3—4, XII, 2;— Hieron. ep. 60 T. I. p. 342—343, — Chron. Alex. p. 306. — Symm. L. VI. ep. 14; — Suidas V° Εὐτρόπιος. — Cod. Theod. L. 9, T. 42, leg. 14 et 15. — Socr. VII, 10.— Sigon. de imp. Occid. L. 10. — Synes. ep. 135. — Eunap. in Max. et Prisc. T. I. p. 52 et 67 ed. Roisson. — Oros. L. VII, c. 37.

§ 30.

(2) Εὐθὺς οὖν σπουδὴ περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου ἐγένετο, καὶ ἄλλων ἄλλον ἐπιζητούντων, περί τε τούτου πολλάκις προταθείσης βουλῆς, τέλος ἐδόκει ἐκ τῆς Ἀντιοχείας μεταπέμπεσθαι

Ἰωάννην τὸν τῆς Ἀντιοχέας πρεσβύτερον· φήμη γὰρ ἐκράτει περὶ αὐτοῦ, ὡς εἴη δίκαιος ἐν τούτῳ καὶ ἐλλόγιμος. Ὀλίγου οὖν διαβράντος χρόνου, ψηφίσματι κοινῷ δμοῦ πάντων, κλήρου τε φημί καὶ λαοῦ, ὁ βασιλεὺς αὐτὸν Ἀρκάδιος μετατέμπεται (Socr. VI 2). — Ἐπίσημος οὖν τοῖς μὲν εἴδοσι, τῇ πείρᾳ τοῖς δὲ ἀγνοοῦσι, τῇ φήμῃ, ἔκ τε τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων γενόμενος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων ὑπήκοον, ἔδοξε Κωνσταντινουπόλει ἐπιτήδειος εἶναι τῆς ἐκκλησίας ἐπισκοπεῖν· ψηφισαμένων δὴ τοῦτο τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, καὶ ὁ βασιλεὺς συνήνει, καὶ τοὺς ἄξοντας αὐτὸν πέπομφε (Sozom. VIII, 2). Назначи тука че Патріарси-ти ся избирали общимъ гласоподаваніемъ отъ клирицы и отъ мірцы.

(2) Theod. V. 27; Socr. VI, 2—5; Sozom. VIII, 2—3; Theophan. p. 64.

§ 31.

(1) Claud. in Eutr. praef. et L. 2. v. 176 et seq. 304 et seq.; Zosim. V. 13—18; Theodor. V. 32; Socr. VI, 5—6; Sozom. VIII, 4, 7; Philost. VI, 6, 8; Niceph. Call. XIII, 4; Chrysost. in Eutr. et post. fug. Eutr. T. III p. 381 et 386; Cod. Theod. L. IX, Tit. 40, leg. 17, 18 et L. X. Tit. 6, leg. unic. et ibi God.; chr. Alex. p. 306; Prosp. chr.; Marcel. chr.; Prom. III 38; Suidas V° Εὐτρόπιος; Tillem. Arcad. art. 16 not. 22; id. Vie de S-t Jean Chrysost. art. 56.

§ 32.

(1) Philost. XI, 8: καὶ περαιωθεὶς ἐπὶ τὴν Θρᾴκην οὐ μετὰ πολὺ διαφθείρεται.

(2) Zosim. V. 18, 24; Chrysost. hom. T. III p. 405—410; Synes. ep. 31; Socr. VI, 6; Sozom. VIII, 4; Theophan. p. 65; chron. Alex. 307; Zonar. L. XIII, T. II, p. 28; Anthol. IV. 4; Tillem. Vie de S-t Jean Chrys. art. 5.

§ 33.

(1) Ὁρῶν δὲ (ὁ Χρυσόστομος) καὶ τὸν Σκυθικὸν ὅμιλον ὑπὸ τῆς Ἀρειανικῆς θηρευθέντα σαγήνης, ἀντεμηχανήσατο καὶ αὐτὸς, καὶ πόρον ἄγρας ἐξεῦρεν· ὁμογλώττους γὰρ ἐκείνοις πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ τοὺς τὰ θεῖα ὑπαναγινώσκοντας λόγια προβαλλόμενος, μίαν τούτοις ἀπένειμεν ἐκκλησίαν, καὶ διὰ τούτων πολλοὺς τῶν πλανομένων ἐθήρευσεν· αὐτός τε γὰρ τὰ πλεῖστα ἐκεῖσε φοιτῶν διελέγετο, ἑρμηνευτῇ χρώμενος τῷ ἑκατέραν γλῶσσαν ἐπισταμένῳ τινὶ, καὶ τοὺς λέγειν ἐπισταμένους τοῦτο παρεσκεύαζε δρᾷν (Theodor.)

(2) Hieron. ep. 107 T. I. p. 671; Theodor. V. 30—32; Socr. VI, 5; Sozom. VIII, 4.

§ 34.

(1) Synes. de prov. L. 2, p. 118; Zosim. V. 18, 19; Socr. VI, 6; Sozom. VIII, 4; Philost. VI, 8; Marcel. chron. Chron. Alex. p. 307.

§ 35.

(1) Това станѫло спорѣдъ Александрійскѫтѫ лѣтопись на 23 декемврія: Καὶ κατεποντίσθησαν Γότθοι ἐν τῇ θαλάσσῃ τῶν στενῶν ἐν Χερρονήσῳ μηνὶ Ἀπελλαίῳ (Декемврія) πρὸ Γ' καλανδῶν Ἰαννουαρίου (chr. Alex. p. 307). *Календы* называвахѫ Римляне-ти пьрвы-ятъ день всякаго мѣсяца. Така десять дни преди Календы-ты Іанпуаріевы ще каже десятый день преди Іаннуарія, като захванемъ да четемъ отъ и съ 1 Іанпуарія. Но това означеніе на Александрійскѫтѫ лѣтопись не ны ся види вѣрно, защо тя сама пакъ казва че то станѫло въ 13-тъ індиктіонъ, а мы знаемъ че Індиктіони-ти захващахѫ на 1 Септемврія. Отъ другѫ странѫ иста-та лѣтопись (тамже) ны казува че Гайновата глава ся донесла на Царградъ и ся носила торжественно по улицы-ты (Вѫж. по-долу Гл. III, § 1) на третій день преди *ноны-ты* Іанпуаріевы, въ консулство-то на Викен-

тіа и Фравита: Ἐπὶ τούτων τῶν ὑπάτων (ІВ. ІВ') ἐπόμπευσεν ἡ κεφαλὴ Γαΐνᾶ τοῦ Γότθου μηνὶ αὐδυναίῳ (Іаннуаріа) πρὸ γ' νωνῶν Ἰανουαρίου; а понеже ноны-ты Іаннуаріевы ся праздиувахѫ на 5 Іаннуаріа, отъ него и съ него день на задь като четемъ какъ-то и за календы-ты, намирамы че 3-ый день преди тыя ноны былъ на 3 Іаннуаріа л. 401. Така отъ 23 Декемвріа л. 400 до 3 Іаннуаріа л. 401 има само 10—11 дни, кои-то никакъ не бы стигнѫли за да тръгне Гайна съ войскы-ты си отъ Еллиспонта, да мине сичкѫ Ѳракіиѫ и Мусіиѫ, да иде задъ Дунавъ-тъ да ся біе съ Унны-ты, и отъ тамъ да му ся проводи главата и да стигне на Цариградъ. Трѣба убо непремѣнно да заключимъ че разбитіето Гайново на Еллиспонта е станѫло іоще преди Септемврія 400 л.

ГЛАВА III.

§ 1.

(1) Това имя е писано у Грьцы-ты Οὔλδης (Zosim.) ἢ Οὔλδις (Sozom.), а у Латінцы-ты Uldes и Uldis. Но явно е, мыслимъ, че то е крыво тъй отъ тыя чужденцы писано вмѣсто Славено-Българско-то *Владъ*, кое-то по Грьчьскы бы могло да ся пише, не токмо Βλάδος и Βλάδης, но и Οὐλάδος, Οὐλάδης, и съ премѣстяніе на буквы-ты, Οὐάλδης, а по Латінскы Valdes или Valdis (Validis) като Valdamar ἢ Βαλδίμηρος вм. Владимиръ, Οὐσίγαρδος, вм. Вышеградъ, и проч.

(2) Zosim V, 22; Philost. XI, 8: Δωρεῶν ἠξιοῦτο καὶ ἐπὶ τούτοις σπονδὰς πρὸς Ῥωμαίους ἐτίθετο. — Напротивъ Сократъ и Созоменъ, като не помянуватъ нищо за това, казватъ че Гайна и войскы-ты му были ужь убити и поразени въ Θракіи отъ другѫ единѫ Римскѫ войскѫ. (Socr. VI, 6; Sozom. VIII, 4).

2.

(1) Φυγάδες γὰρ οἰκέται, καὶ ἄλλως τε τὰς τάξεις ἀπολιπόντες, Οὔννους ἑαυτοὺς εἰπόντες εἶναι, τὰ ἐν τοῖς ὑπαίθροις διήρπαζον (Zosim. V, 22).

(2) Zosim. ibidem.

(3) Philost. XI, 8.

(4) Sozom. VIII, 25: Οὖννοι μὲν τὸν Ἴστρον περαιωθέντες τοὺς Θρᾶκας ἐδῄουν.

(5) Niceph. Callist. XIII, 35.

§ 3.

(1) Виж. выше Гл. II, § 29.

(2) Cum suis deliberans, suasit suo labore quærere reg-

na, quam alienis per otium subjacere (Iorn. de reb. Get. c. 29).

(3) Какъ сраженіето станѫло на врьхъ Въскрьсеніе, това ны казва положително Оросій гласолющи: Taceo de Infelicibus bellis apud Pollentiam gestis quum barbaro et pagano duci, hoc est sauli, belli summa commissa cujus improbitatae reverendissimi dies, et sanctum Pascha violatum est. Но въ кое лѣто е было то, понеже никой точно отъ современны-ты писатели не казва, нови-ти на това ся не съгласяватъ, и Lebeau (hist. du Ras-Emp. T. V. p. 221 edit S-t Martin) съсъ другы заедно мысли да е было на 6 Априліа 402 л., а Tillemont. (hist. des Emp. T. V. p. 804) и Gibbon (hist. de la décad. de l' Emp. Rom. T. V, p. 446, not. 2) думатъ че станѫло на 29 Марта 403 л. Іорнандъ обаче (de reb. Get. c. 29) означава че тая Аларикова война станѫла въ лѣто, кога-то консули Римски были Стилихонъ и Аѵреліанъ, а то ся пада въ лѣто 400 (Виж. L' art. de verifier les dates p. 333); а самъ Gibbon, като казва тамже че това Іорнандово означеніе е достовѣрно, прилага че не може да напълни съ неіѫ разстояніето отъ 400 до 403 л. Спорядъ тыя ніи мыслимъ че и двѣ-ти вышеречени мнѣнія сѫ погрѣшителни, и че сраженіето при Поллентііѫ е станѫло или на 1 Априліа 400 л., или на 14 Априліа 401 л.

(4) Понеже історіята не ны казва да сѫ дошли Римляномъ помощници варвари други освень отъ оныя кои-то воевали на Ретііѫ, іавно е че и тія Аллане сѫ дошли изъ между нихъ. Но ній знаемъ (Виж. выше Гл. II § 2) че Алане-ти сѫ были отъ начала Унномъ союзници. Отъ тамъ не ся ли разумѣва че варвари-ти, кои-то воевали на Ретііѫ, и на кои-то современни-ти писатели имя-то не казватъ, были сѫ не други освень Унни-ти и тѣхни-ти союзници Алане? Това мнѣніе ся доволно, мыслимъ, подтверждава и отъ то, що по-долу (§ 5 сея главы) ще видимъ че Унни-ти съ краля своего Влада помагали Римляномъ заедно съ Алапы-ты.

(5) Pugnantes vicimus, et victores victi sumus (Oros. VII. 37.)

(6) Claud. de bell. Get. v. 83—606 et seq; id. in 6° consul. Honor. v. 127, 329. et sec ; Prud. in synes. L. II v. 669—718 et seq.; Iorn. de reb. Get. c. 29; 30; Oros. L. VII, c. 37; Prosp. chr.; Cassiod. chr.; Hist. Miscel. L. 13, ap. Murat. T. I. p. 91; Tillem. Honor. art. 18, 19; Gibbon. hist. de la décad. de l' Emp. Rom. T. V, p. 455—461 : Lebeau. hist. du Bas. Emp. T. V. p. 216—229.

§ 4.

(1) Виж. выше Гл. II. § 29.

(2) Виж. выше Гл. II § 24

(3) Oros. VII, 37, 38; Cod. Theod. II, 7, Tit. 16, leg. I.; Zosim. V, 26; Olympiod. ap. Phot. cod. 80 p. 179; Sozom. VIII, 25, et IX, 4; Greg. Tur. hist. Franc. II, 8; Claud. de laud. Stilic. L. 2.

§ 5.

(1) Ῥαδαγάϊσος, Rhadagaïsus, или Ῥοδογάϊσος: тъй ся пише това имя отъ различны-ты писатели. Но мы знаемъ отъ історіѩ-тѩ, че Венди и други Славяне въ Германіѩ за Бога войны и гостепріимства почитали поганскаго нѣкого Бога именемъ Радогоста; особно же го почитали за такъвъ Славяне-ти глаголемыи Оботрити отъ Мекклембургъ, въ Ругенъ островъ, и въ Померанiѩ; а главный-тъ му храмъ великолѣпно украсенъ былъ въ Ретрѩ у Мекклембургъ, въ кой-то храмъ имало и кумиръ неговъ отъ злато направенъ. Отъ тамъ ся познава, мыслимъ, че между тыя Славяны было общо употребляемо имя-то Радогостъ, и че *Радогаисъ* е вѣроятно злѣ тъй писано отъ чужды-ты вмѣсто Радогостъ. Ако ли е тъй наистинѩ, какъ-то и прилича да е, тогазъ справедливо щемъ заключи че реченый князь Радогайсъ, или по-добрѣ Радогостъ, е былъ Вендъ

или Славянинъ Германскый, а не какъ-то безъ основаніе пише святый Августінъ че былъ краль Готѳскый: rex Gothorum erat. (S-t August de civit. Dei L. 5 , c. 23 T. 7, p. 140). Оросій ся по̀ приближава до истинѫ-тѫ като казва че онъ былъ поганинъ и Скѳъ: paganus et Scytha erat. (Oros. L. 7. c. 37); той прилага, че Радогайсъ былъ отъ сичкы-ты ветхы и новы Римскы враговы най-лошевъ: Rhadagaïsus omnium antiquorum praesentiumque hostium longi immanissimus.

(2) Оросій и Комитъ Марцеллінъ казватъ че были 200000, а Зосімъ пише че были 400000 души: Εἰς τεσσαράκοντα συναγαγὼν μυριάδας. Гиббонъ же, за да согласи, види ся, тыя двѣ толкозь противны означенія, пише че войска-та Радогайсова, ако и да е была отъ 200000 войны, можила, съ жены-ты, дѣца-та и робы-ты имъ, да ся чете до 400000. (Gibbon hist. de la décad. de l' emp. Rom. T. V. p. 472).

(3) Това общо означеніе ны дава за нихъ Зосімъ глаголющи: Ῥοδογάϊσος ἐκ τῶν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον καὶ τὸν Ῥῆνον Κελτικῶν τε καὶ Γερμανικῶν ἐθνῶν εἰς τεσσαράκοντα συναγαγὼν μυριάδας, εἰς τὴν Ἰταλίαν ὥρμητο διαβῆναι; но кои и какви сѫ были тіи народи точно, никой ны не казва. Гиббонъ (тамже) пише че были Вандали, Суеви, Бургиніони, Алане, и Готѳи, и че защо-то Готѳи-ти были много, Радагайсъ ся назвалъ отъ Августина краль Готѳскый. Но тія Гиббонови рѣчи не ся основаватъ на нищо, освѣнъ на простѫ догадкѫ. Ніи же само това можемъ да кажемъ за вѣрно че, понеже споредъ Зосіма тіи ишли изъ между рѣкы-ты Рина и Дунава, непремѣнно сѫ были Келти и Германи, съ това само различіе че, ако Келти-ти сѫ были, като Суевити, чисти Нѣмци, Германити сѫ могли да бѫдѫтъ и Нѣмци и Славяне, защо історическы е доказано, че въ Германіѭ живѣли и Славяне.

(4) На противъ Зосімъ казва че ужь Стилихонъ преварилъ и отишьлъ задъ Дунавъ-тъ та ударилъ и побѣдилъ Радогайса: Στελίχων ..... τὴν ἔφοδον τῶν πολεμίων οὐκ ἀ-

ναμείνας, αὐτὸς ἐπεραιώθη τὸν Ἴστρον ἅμα παντὶ τῷ στρατεύματι, καὶ τοῖς βαρβάροις ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσὼν ἅπαν τὸ πολέμιον παντελεθρίᾳ διέφθειρεν. Но това никакъ не може да е истина, защо сички-ти други писатели казватъ че удареніе-то и пораженіе-то Радогайсово станжло слѣдъ като онъ осадилъ Флоренціиж. Леунклавій, за да поправи Зосіма, мысли че трѣба да четемъ въ него τὸν Ἄρνον вмѣсто τὸν Ἴστρον; но Tillemont забѣлѣжва че, като ся отходи отъ Тицинумъ за Флоренціиж, не е требвало да ся минува Арна рѣка. За това Зосімовый примѣчатель Heynius мысли че негли вмѣсто Ἴστρον е было писано Ἠριδανὸν, то есть Padus, защотая рѣка наистинж стои между Тицинумъ и Флоренціиж.

(5) Виж. выше § 3 сея Главы.

(6) Oros. L. VII, c. 37; Paul. Vit. Ambros. § 50; August. cit. L. V, c. 23, T. VII p. 140, et serm. 105, c. 10, T. V, p. 547; Prosp. chron.; Marcel. chron., Zosim. V, 26; Olymbiod. ap. Phot. cod. 80, p. 180; Tillem. Honor. art. 23 et not. 20; Lebeau. T. V. p. 255—259 ed. S-t Martin.

§ 6.

(1) Законъ-тъ, кой-то е былъ изданъ за призваніе на робы-ты, е писанъ на 18 Maia 406 л. Виж. Cod. Theod. L. VII, T. 13. leg. 13.

(2) Оросій пише за того Константіна ;че былъ доленъ войнъ: ex infimâ militiâ, имущій санъ градоначалника Британскаго: apud Britannias Gratianus, municeps ejusdem insulæ; и че не былъ избранъ за царь за друго освень, защото ся зовалъ Константінъ, и давалъ съ това си имя добры недежды: propter solum spem nominis, sine merito virtutis, eligitur (Oros. VII, 40); а Прокопій казва че былъ знаменитъ мжжъ: οὐκ ἀφανῆ ἄνδρα (Procop. de bell. Vand. I. 2.)

(4) Oros. L. 7. c. 35, 40; Cod. Theod. L. VII, T. 13. leg. 16, et 17, Symm. L. VI, ep. 64; Zosim. V. 27, 29, et VI, 2, 3; Prosp. chr., Cassiod. chr.; Olymp. ap. Phot. Cod. 80, p. 180; Pagi ad Baron.

§ 7.

(1) Zosim. V. 31—35; Sozom. IX, 4; Philost. XII 3; Olymp. ap. Phot. cod. 80. p. 179; chron. Alex. p. 309; Oros. VII, 37, 38; Claud. de laud. Stilich. L. 2 v. 355 et seq.; Vales. rer. Franc. L. 3 p. 106; Symm. L. 9. ep. 64; S-t August. ep. 96, 97, T. II p. 260. 262; Marcel. chron.; Baronius; Cod. Theod. L. 7. Tit. 16. leg. I. et Tit. 21. leg. 4; L. 9 Tit. 40, leg. 20; Tit. 42, leg. 20—22; L. II, Tit. 28, leg. 4.

§ 8

(1) Виж. выше § 6 сея Главы.

(2) Виж. выше § 4 сея Главы.

(3) Хейній (Heynius) въ толкованіе-то на Зосіма прави замѣчаніе че отъ 5000 літры злато могли да ся направятъ до 112500 20-франки Наполеонови жълтици, а отъ 30000 сребро, до 300000 динары, спрѣчь около 50000 талиры.

(4) Zosim. V. 36—42; Olympiod. ap. Phot. cod. 80, p. 179; Socr. VII. 10; Sozom. IX, 6.

§ 9.

(1) Созоменъ, слѣдъ като приказва за убитіе-то Стилихона и сына му Евхеріа, непосрѣдственно прилага че Унско-то воеваніе, за кое-то тукъ ся говори, станѫло въ тожде время: Κατὰ ταὐτὸν δὲ συνέβη καὶ Οὔννους στρατοπεδευομένους ἐν Θρᾴκῃ ..... (Sozom. IX 5).

(2) Виж. § 1 сея Главы.

(3) За да разберѫтъ читатели-ти колко Грьчьски-ти писатели сѫ были искренни и точни въ свои-ты описанія, най-паче за все що ся е касало до чужде-народны дѣла, ще имъ напомнимъ онова що казахмы выше (§ 1 примѣчан. 2) че Сократъ и Созоменъ, церковни по него время писатели, безъ да помянуватъ никакъ че Гайна минѫлъ

Дунавъ-тъ и былъ убитъ и поразенъ съ войскѫ-тѫ си отъ Унны-ты, пишѫтъ че той ужь, като бѣгѫлъ прѣзъ Ѳракіѩ, срѣшнѫтъ и поразенъ былъ съ малцинѫ-тѫ си войны отъ другѫ единѫ Римскѫ войскѫ: Γαϊνᾶς δὲ ἀναζεύξας, καὶ διὰ τῆς Θρᾴκης φυγῇ χρώμενος, περιπίπτει ἑτέρᾳ δυνάμει Ῥωμαίων, καὶ ἀναιρεῖται ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ βαρβάροις (Socr. VI, 6). — Ὁ δὲ Γαϊνᾶς ἅμα ὀλίγοις περισωθεὶς τότε, οὐ πολλῷ ὕστερον ἀνὰ τὴν Θρᾴκην ἁλώμενός τε καὶ φεύγων, ἑτέρᾳ στρατιᾷ περιέπεσε, καὶ σὺν τοῖς αὐτῶν βαρβάροις ἀπώλετο (Sozom. VIII, 4.)

§ 10.

(1) Καστράμαρτις (Castra Martis πόλιν τῆς Μυσίας (Sozom).
(2) Sozom. IX, 5.

§ 12.

(1) § 8 сея Главы.
(2) Zosim. V. 44, 45; Sozom. IX, 7; God. Prosp. Cod. Theod. in Cœciliano.
(3) Zosim. V. 46; Olympiod. ap. Phot. edit. Bonn. p. 450

§ 13.

(1) Zosim. V. 49, 48; Sozom. IX, 7; Oros. VII, 39; Cod. Theod. L. 9, Tit. 16, leg. 12. Tillem. Vie d' Innocent art. 7.

§ 14.

(1) Zosim. V, 50, 51. Тіи царственни управители приличатъ точно на оныя Книжницы и Фарісеи, за кои-то говори Іисусъ Хрістосъ въ Евангеліе-то « *Горе вамъ вожди слѣпіи, глаголющіи: иже аще кленется церковію, ничесоже есть: а иже кленется златомъ церковнымъ, долженъ есть .... И иже аще кленется олтаремь, ничесоже есть: а иже кленется даромъ иже верху его, долженъ есть. Буи и слѣпіи: что бо боле есть;* и проч. (Матѳ. Гл. 23, ст. 16—22).

§ 15.

(1) Виж. § 11 и 12 сея Главы.

(2) Виж. § 11 сея Главы.

(3) Zosim. VI. 1 6, 7—11; Olympiod. edit. Bonn. p. 451—452; Socr. VII, 10; Sozom. IX, 8, 9; Philost. XII, 3; Procop. de bell. Vand. L. I c. 2; Oros. VII, 42; Suet. Claud. c. 20.

§ 16.

(1) Виж. §§ 5 и 7 сея Главы.

(2) Zosim. VII 12, 13. (Тукъ свърша Зосімъ); Olymp. ex Phot. ed. Bonn. p. 452; Sozom. IX, 8, 9, 10; Philost. XII, 3; Procop. de bell. Vand. L. I, c. 2; Cedr. T. I. p. 335; Oros. II, 19, et VII, 37, 39. 40; Idat. chr.; Marc. chr.; Isid. Goth. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 30; Cassiod. Var, L. 12 ep. 20: Hieron. ep. 47, 127, 128 et 130, T. I p. 208, 944 et c.; S. August. civ. L. I c. 1, 4, 7, 16, 32, 33, 34 et L. 3, c. 23; Scrm. de urb. excid. T. VI, p. 622.

§ 17.

(1) Oros. VII, 40; Olympioq. excerp. Phot, et Bonn. p. 453; Philost. XII, 3; August civ. L. I, c. 10, 14, T. VII p. 10, 14; Idat. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 30, 31. Baronius.

(1) Виж. по-долу Гл. VIII, § 63.

ГЛАВА IV.

§ 1.

(1) Това имя Χαράτων е, по видимому, Гръческо, происходящее отъ рѣчь-тѫ χαρὰ коя-то значи радость. Но понеже нема никаквѫ вѣроятность да ся употрѣбяли Унни-ти Гръческы имена, и найпаче въ тыя времена, когато не сѫ имали никое съ Грьцы сношеніе, ній мыслимъ че то е было паче Славено-Българското имя *Радо*, кое-то Грькъ Олумпіодоръ, и за сочувствіе-то му и за значеніе-то му, е превелъ и преправилъ по Гръческы на имя Χαράδων, и, за дебелинѫ-тѫ на Българско-то д, Χαράτων.

(2) Photii Excerp. ex Olympiod. ed Bonn, p. 455.

§ 2.

(1) Καὶ προοιμίοις πειρᾶται κοσμεῖν, καὶ πρὸς Θεοδόσιον τὸν βασιλέα .... τὴν ἱστορίαν ἀναφωνεῖ (Phot. Excerp. ex Olymp. p. 448 ed. Bonnæ).

(2) Phot. Excerp. ex Olymp. p. 460, 465 ed. Bonn.... За того Леонтіа дьщеріѭ-тѫ Аѳинаідѫ преименнованнѭіѭ Евдоксіѭ ся ожени послѣ Ѳеодосій на 7 Іуніа 421 л.

(3) Виж. § 14 Гл. III.

§ 3

(1) Виж. по-долу Гл. VII и VIII.

ГЛАВА V.

§ 1.

(1) Това име *Мъндю* е писано Μουνδίουχος у Пріска (Excerp. de legat. ad. Rom. c. 6. p. 39), Ὀρνιδίας у Θеофана (chr. p. 88) а Mundzuc у Іорнанда (de reb. Get. c. 35. Но то іавно е исто-то име Μοῦνδος, кое-то Прокопій (de bell. Pers. p. 73. 74 и de bell. Goth. p. 319, 320, 323), Малала (II p. 186), Θеофанъ (p. 185) и Кедринъ (I. p. 372) помнуватъ. А Μοῦνδος и *Мъндо* или *Мъндю* нематъ помежду си другъ разликъ, освенъ че първо-то е писано по Греческы така за истъ-тъ необходимъ причинъ, за коіъ-то са пише Βῶλκος вмѣсто *Вълко* и Βῶλγαρος вмѣсто *Българи*. Име же *Мъндо* или *Мъндю* и днесь іоще съществува между Бѣгары-ты.

(2) Това са разумѣва отъ то що Пріскъ казва че Атилъ былъ наслѣдникъ Мъндьовъ (τὸν πατέρα Μουνδίουχον διαδεξάμενον Prisc. Exc. de leg. p. 39), ако и наслѣдство-то му е было посредственно слѣдъ Руя брата Мъндюва, както самъ пакъ Пріскъ ны казва глаголѣщи: Τελευτήσαντος δὲ Ῥοῦα, καὶ περιστάσης τῆς Οὔννων βασιλείας εἰς Ἀττήλαν (Prisc. Exc. de legat. ad gentes p. 47).

(3) Виж. Гл. IV.

(4) *Октаръ* го пише Іорнандъ (de reb. Get. c. 35). а *Уптаръ* го зове Сократъ (L. VII, c. 30: τοῦ γὰρ βασιλέως τῶν Οὔννων .... ᾧ ὄνομα Οὔπταρος ἦν); *Субтаръ* же го называва единъ Далматинъ именемъ Іованко Цѣльо Каланъ (Iuvoncus Cœlius Calanus) кой-то писалъ житіе-то Атилово въ VI-тъ вѣкъ почерпавъ свѣденія-та си изъ древны сочиненія и преданія; тамъ онъ пише така: Subtar rex cum

innumerabili Hunnorum exercitu Germaniam invadens (Vita Attili c. 3).

(5) Виж. по-долу Гл. VII, § 9.

(6) Виж. въ предидуще-то 4 замѣчаніе.

(7) Εὖ δὲ καὶ αὐτὸν (Ἀττήλαν) φύντα, καὶ τὸν πατέρα Μουνδίουχον διαδεξάμενον διαφυλάξαι τὴν Εὐγένειαν (Prisc. Exc. de legat p. 39).

§ 2.

(1) Cod. Theod. IX, Tit. 40, leg. 24 et ibi Godefr.

§ 3.

(1) Marcel. chron.

ГЛАВА VI.

§ 1.

(1) § 18 Гл. III.

(2) Ὅτι τοσαύτη διάθεσις Ὀνορίῳ πρὸς τὴν οἰκείαν ἀδελφήν, ἐξ οὗ περ ὁ ταύτης ἀνὴρ Κωνστάντιος ἀπεβίω, παρεμπεφύκει, ὡς τὴν ἄμετρον ἀγάπην αὐτῶν καὶ τὰ συνεχῆ κατὰ στόμα φιλήματα εἰς ὑπόληψιν αἰσχρὰν αὐτοὺς τοῖς πολλοῖς ἐμβαλεῖν (Phot. excerp. ex Olymp. p. 467 ed. Bonn.)

(3) Phot. Exc. ex Olympiod. p. § 459, 462, 464—465 467, 468, edit. Bonn.; Philost. XII, 4, 12, 13; Sozom. IX, 16; Socr. VII, 22; Procop. de bell Vand. I, 3, p. 182; Theophan. § 72; Oros. VII, 43; Prosp. chron.; Idat. chron. Marcel. chron.; Cassiod. chron.

§ 2.

(1) Той-зи чинъ ся зовяше по Греческы πρωτοστάτης τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέων, а по Латінскы, primicerius notariarum .

(2) Phot. Exc. ex Olympiod. p. 468 ed. Bonn.; Socr. VII, 23; Philost. XII, 13; Procop. de bell. Vand. I. 3, p. 182; Prosp. chron.; Idat. chron.; Marcel. chron.; Greg. Tur. II. 8°; Vales. rer. Franc. L. III, p. 126.

§ 3

(1) Ако и да не ны казва никой списатель положително че тогазъ Унискый царь былъ Руіо, но понеже Сократъ пише (Кн. VII, Гл. 43. Виж. и по-долу § 7) че Унни-ти кои-то *съ царя своегоРуя* пагазихѫ въ слѣдующе-то лѣто Θракіінъ были нети-ти оніи кои-то ходили на помощь Іоанну, (μετὰ γὰρ τὴν τοῦ τυράννου (Ἰωάννου) ἀναί-

ρεσιν οἱ βάρβαροι οὓς ἐκεῖνος πρὸς βοήθειαν κατὰ Ῥωμαίων ἐκάλεσεν, ἕτοιμοι ἦσαν κατατρέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα), отъ това лесно ся разумѣва че и сега той имъ е былъ царь. — Впрочемъ имя-то негово ся пише различно въ писатели-ты: Пріскъ го пише Ῥούας (Excerp. de leg. p. 47); Іорнандъ Rous (de reb. Get. c. 35); Сократъ Ῥοῦγας (VII 43); Ѳеодоритъ: Ῥοῖλας (V, 36); Просперъ (chron.) Rulugas. Но изъ сичкы-ты тыя различности познава ся че истинно-то имя е было *Руіо* (именително) Р*уя* (винително) и прилича на Българско-то днешно имя *Груіо*, *Груя;* но може да ся е зовалъ и *Роіо* и *Роилъ*, спорадъ *Радо Радилъ*. — *Васо, Василъ*, — *Божо, Божилъ*, — *Момчо, Момчилъ и проч.*

(2) Вижъ выше § 4 Гл. III.

(3) Виж. выше §§ 8 и 11 Гл. III.

(4) То трѣба да е станѫло когато Онорій имъ поиска 10000 войны помощь противу Аларика (Виж. выше § 14 Гл. III.) или когато е искалъ да укроти Унискаго царя за Донатово-то убіеніе (Виж. выше Гл. IV § 1—3).

(5) Socr. VII, 23, 24; Philost. XII, 13; Procop. de bell. Vand. I, 3, p. 182; Prosp. chron.; Idat. chron.; Marcel. chron.; Greg. Tur. II 8; Iorn. de reb. Get. c. 34; Sidon. Apollin. Carm. 5 v. 203 et. seq.; Vales rer Franc. L. III p. 126.

§ 4.

(1) Phot. Exc. ex Olymp. p: 470—471; Socr. VII, 23 et 24, и у другы-ты вышеречены писатели; Sirm. not. ap. Sid. Apoll. p. 127;

§ 5.

(1) Това ны казва положително Філосторгъ пишѫщи: ἕνα τυραννήσας ἐπὶ τῷ ἡμίσει ἐνιαυτὸν (Philost. XII, 13), отъ кое-то ся разумѣва че онъ царствувалъ отъ 15 Августа 423 л. день смерти Онорієвыя, до 15 февруарія 425 л.

Прокопій же напротивъ пише, не знаетъ какъ, че умъ Іоанновъ предпочиталъ петь годины. Почти тоже бѣ, що и [illegible] Procop. de bell. Vand. L. I.; но то не може да е истина, защо, що не би [illegible] то [illegible] по-нататъ Іоанната не Фендисемъ-та войска, пришедше въ Далматія на свершване лѣто 454. прогонили тамъ [illegible]-та, а на пратъ л. 455 отишли въ Италія, и пленили Равенна: и второ, защото се показватъ мнозѣ Валентиніанови издадени на 4 Іуни 455 л.

(2) Suar. VII. 23; Philost. XII. 13. 14; Phot. Exc. Olympi. p. 471. ed. Bonn.; Procop. de bell. Vand. L. 3, p. 182—183; Theoph. p. 73; Prosper. chron.; Idat. chron.; Marcell. chron.; Cassiod. chr.; Cod. Theod. L. 4, Tit. L. 14, leg. unic.; Greg. Tur. II. 5; Vales rer. Fr. L. 3. p. 126; Pagi ad Baron.

§ 6.

(1) Idem. chron. Bzn. и Gibbon. hist. Rom. T. VI, chap. 34, p. 247; Trad. Guizot.

§ 7.

(1) Сократъ пише положително че тіи были истинскіе, кои-то воевали на Италія за помощь Іоанновъ. Въ надписъ-тъ на 43-та Глава на VII-та книга своего церковно-Історіческаго списанія онъ пише: Ὅποῖοι πεπόνθασιν οἱ βάρβαροι, οἱ τῷ τυράννῳ Ἰωάννῃ συμμαχήσαντες а въ начатъ истыя Главы, гдѣ-то приказва за воевание-то имъ на Ѳракіи, онъ захваща така: Μετὰ γὰρ τὴν τοῦ τυράννου ἀναίρεσιν οἱ βάρβαροι, οὓς ἐκεῖνος πρὸς βοήθειαν κατὰ Ῥωμαίων ἐπάλαιεν, ἔτυχον ἤδη κατατρέχοντα τὰ Ῥωμαίων πράγματα.

(2) Θεήσιος μὲν αὐτῶν ὁ ἔπαρχος, ᾧ ὄνομα ἦν Ροῦγας, βληθεὶς κεραυνῷ, λοιμός τε ἐπιλαβόμενος, τὸ πλεῖστον τῶν ὑπ' αὐτῷ ἀνθρώπων διέφθειρε. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐξήρκεσεν, ἀλλὸ γὰρ καὶ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ κατελθὸν, πολλοὺς τῶν ὑποληφθέντων ἀνάλωσε, καὶ τοῦτο εἰς δέος μέγα τοὺς βαρβάρους κατέστησεν

(Socr. VII, 43) — σκηπτοῖς ἄνωθεν ὁ Θεὸς καὶ πρηστῆρσι βαλὼν, καὶ αὐτὸν (Ῥωίλαν) κατέφλεξε, καὶ τὴν στρατιὰν κατανάλωσεν ἅπασαν (Theodor. V. 36). — Сократъ даже прилага іоще че слѣдъ това чудесно приключеніе тогдашній Патріархъ Цариградскый Проклъ казалъ въ Церквѫ едно прехвално и чудесно слово за отъ Бога бывшее това Спасеніе, на кое-то приспособилъ Іезекіилово-то пророчество сіе: »*И ты сыне человѣческый пророкувай на* » *Бога князя Роса, Мосоха, и Ѳовела, че щѫ ю* » *сѫдіѫ съ смьрть, съ кръвь, съ дъждь потопляющій,* » *и съ градъ каменный; и вмѣсто дъждъ щѫ валіѫ* » *огнь и сѣрѫ, врьху него, и вьрху вси кои сѫ съ не-* « *ю, и вьрху много народы съ него; и щѫ ся възве-* » *личѫ, и щѫ ся прославіѫ, и щѫ ся познаіѫ противу* » *много народы, и тіи ще познаіѫтъ че азъ сьмь Богъ* » *Господь*». (Іезек. Гл. 38. ст. 2, 22, 23.) Назначи впрочемъ че Проклъ, нареченъ въ лѣто 426. Епіскопъ Кѵзическый, и не бывъ пріятъ въ неіѫ епархііѫ, възлѣзе на Цариградский престолъ едвамъ на 12 или 13 Априліа 434 лѣто; отъ кое-то ся такъже познава какъ е криво това Сократово означеніе.

(3) Prisc. Excerp. leg. ad gentes c. I. p. 47, 48; Prosper. Iorn. de reb. Get. c. 35; Gibbon. T. VI chap. 36 p. 247—248 Trad. Guizot.

§ 8.

(1) Prosper. chron.; Idat chr.; Isid. chr.; Marcel. chr.; Sid. Apollin. carm. 5. v. 211 et seq.; idem. carm. 7, v. 215 et seq.; S-t August. ep. 220 et 229 T, II, p. 812 et 836; idem. Serm. de Temp. barb. T. VI p. 608 —613; Procop. de bell Vand. L. I. c. 3. p. 183, 184; Hist. Miscel. L 14, ap. Murat. T. I p. 94; Iorn. de reb. Get. c. 33 et 34; Theoph. p. 81—82; Const. Porphyr. deadm. inq. c. 35, p. 79; Cassiod. chr.; Greg. Tur. II, 9; Vales rer. Franc.

L. 3 p. 126, 131, 140; Vict. Vit. præf. et L. I, art. 1, 2, 3, p. 7; Salv. de guber. L. 7. pass.; Possid. Vit. Ang. c. 28; Evagr. II, 1; Pagi ad Baron. Tillem. vie de S-t Aug. art. 334 et 347; idem. Valentin. III, art. 5, 7, 9.

§ 9.

(1) Idat. chr.; Prosper. chr.; Marcel. chr.; Vict. Vit. L. I, p. 7.; Vates, rer. Franc. L. 3, p. 140 Tillem. Valent. III, art. 10.

§ 10.

(1) Ῥοῦα βασιλεύοντος Οὔννων, Ἀμιλζούρους, καὶ Ἰτμάρους, καὶ Τονώτουρσι καὶ Βοΐσκοις καὶ ἑτέροις ἔθνεσι προσοικοῦσι τὸν Ἴστρον, καὶ ἐς τὴν Ῥωμαίων ὁμαχμίαν καταφυγάνουσιν ἐς μάχην ἐλθεῖν προτρεπόμενος ἐκπέμπει Ἥσλαν. (Prisc.) Не знаемъ ни кои сѫ были тія племена, ни до колко имъ сѫ были право или криво тъй писани имена-та. Іорнандъ, като приказва за минуваніе-то на Унны-ты презъ рѣкѫ Танаисъ, поменува племена подъ има: *Алипзуры*, *Алцидзуры*, *Ітамары*, *Тункассы*, и *Бойскы* какъ обитающыя въ това кранще на Скѳіїѫ: Mox ingentem illam paludem transiere, illico Alipzuros, Alidzuros, Itamaros, Tuncassos, et Boïscos, qui ripæ istius Scythiæ insidebant. (Iorn. de reb. Get. c. 24). Защото въобще тія имена приличатъ на вышеречены-ты Пріcковы, нѣкои писатели ищѫтъ да кажѫтъ че сѫ были исти-ти племена. Но въ такъвъ случай чіе правописаніе трѣба да предпочетемъ? Ніи паче мыслимъ че и двѣ-ти сѫ криви.

(2) Това имя, писано у Пріска Ἥσλας, въ просто-то му изданіе ся пише Εἴσλας; но тъй или оньй, явно ся види въ него Славенско-то *Изславъ*, кое-то по Русскы ся пише Изяславъ. Сравни Грьчьско-то Βοΐλας, вмѣсто Славенско-то *Воиславъ*, и др. т.

(3) Prisc. Exc. de legat. ad gentes c. I, p. 47, 48. Ето історическы кога е умрѣлъ Руіо, а не какъ-то и когато ны погрѣшно казватъ (выше § 7) Сократъ и Ѳеодоритъ.

ГЛАВА VII.

§ 1.

(1) Това Блъгарско имя *Владъ* или *Владо*, кое-то и выше (Гл. III) видѣхмы употрѣбено подъ испърчено-то названіе Οὔλδης, Грьчьски-ти писатели го пишѫтъ тука *Влида*, Βλῆδας (Prisc. Excerp. de regat. p. 48, 56, 57, 67; Suidas v° Ζέρκων), Βλίδας (chr. Alex. p. 315), и даже Βδέλας (Theoph. p. 88). Отъ тѣхъ Латінски-ти писатели го преписватъ *Бледа* Bledus. А прокопій поманува имя Готѳскаго военачалника такожде *Вледа* или *Бльда*: Βλήδαν, по Латінскы Bledam (Proc. de bell. Goth. III 5. p. 476). Това Унско и Готѳско имя несомнѣнно е было едно и тоже, и трѣба да ся пише по Славено-Блъгарскы, или *Владъ*, *Владо*, или *Бльдъ*, *Бльдо* (Блѣдный), или же (какъ-то ся у Русскаго Нестора намѣря. Виж. Нест. у Шлец. Т. III. стр. 659—667) *Блудъ*, *Блждъ* (Блудный). Мы предпочитамы *Владо*, защо и днесъ іоще то е въ употребленіе между Блъгары-ты.

(2) Имя-то *Атилъ*, Грьчьски-ти писатели го пишѫтъ *Аттила* и *Атіла*; сирѣчь Ἀττήλας (Prisc. Excerp. de legat. p. 34—73, passim; Suidas v° Ζέρκων), Ἀττίλας (Proc. de bell. Vand. I, 4, p. 187—188; idem. de cedif IV, 6, p. 79; chron. Alex. p. 315, 317, 318), Ἀττιλᾶς (Ioan. Malalas p. 358, 359 ed. Bonn.); Ἄττιλας (Theoph. p. 88, 90, 92) и Ἀτίλας (Const. Porphyrog. de adm. imp. c. 28, p. 85). Латінски-ти писатели почти вси го пишѫтъ Attilas (Виж. Iorn. de reb. Get. c. 24, 34, 35, 49; idem. de regn. Succes. ap. Murat. rer. Ital. Script. T. I, pars. I, p. 239; Prosper; Marcellin; Sidon. Apoll; Hist. Miscel.

и проч. Твроцъ же (Thwrocz) Угръскый (Маджарскый) писатель го пише *Етелъ* Ethel, а много Нѣмски и Скандинавски поеми и сказанія го пишѣтъ *Ецелъ* Etzel (Виж. S-t Martin y Lebeau hist. du Bas-Emp. T. VI, p. 138, not. I, и p. 160. not. I). Сравни все това съ имя-то Ἄττιλαν що Менандръ дава на рѣкѣ Волгѣ (Menand. Exc. de leg. p. 109), и съ имя-то Ἀτάλ, Ἀτέλ, Ἄταλις, Ἀτελῆς, що Θеофанъ й дава (тъй различно писано въ различны-ты му ржкописы), и ще разумѣешь че имя-то Унискаго царя, заето отъ реченѣ-тѣ рѣкѣ, звало ся е като неѣ *Ателъ* или *Атилъ*, отъ чужденцы-ты, а весма вѣроятно ся е зовало *Болъ Блъгъ* отъ Бѣгаро-Славенскы-ты.

(3) Виж. выше Гл. V, § 1.

(4) Тамже.

(5) § 19 сея Главы.

§ 2.

(1) Εἰς ἦν καὶ οἱ βασίλειοι συνῄεσαν Σκύθαι, казва Пріскъ Exc. de leg. p. 47. Какъ това израженіе οἱ βασίλειοι Σκύθαι значи у него Унискы-ты цари, види ся отъ исто-то израженіе що онъ по-долцѣ (p. 48) употребява за Унискы-ты цари говорѣщи: ἑπτακοσίων λιτρῶν χρυσίου ἔτους ἑκάστου τελουμένων παρὰ Ῥωμαίων τοῖς βασιλείοις Σκύθαις.

(2) Prisc. Exc. de legat. ad gentes. c. I, p. 47.

§ 3.

(1) Πρότερον δὲ πεντήκοντα καὶ τριακόσιαι, αἱ τοῦ τέλους ἐτύγχανον οὖσαι (Prisc. p. 48) Виж. выше Гл. VI, § 7, въ концѣ.

(2) Prisc. Exc. de leg. ad gent. c. I, p. 47—48.

§ 4.

(1) Ἐν οἷς καὶ παῖδες Μάμα καὶ Ἀτακὰμ τοῦ βασιλείου γένους (Prisc), Но е іагко извѣстно отъ това изреченіе да

ли тіи сынове сѫ ся тъй зовали, или бащи-ти имъ. Какъ да е, да е, жално е що Пріскъ не ны е казалъ и каква важна причина е припудила тыя царскы князи да побѣгнѫтъ отъ Унискыятъ Дворъ при Греко-Римляны-ты; да ли сѫ нѣщо бунтъ искали да направятъ въ время смерти Руіевы, та за това? Впрочемъ и сами-ти имена *Мама* и *Атанамъ* ся видятъ намъ криво написани за да ся не познаватъ.

(2) Οὗς ἐν Καρσῷ φρουρίῳ Θρᾳκίῳ οἱ παρειληφότες ἐσταύρωσαν (Prisc. ibid. p. 48).

§ 5.

(1) Гл. VI, § 10.

(2) Εἰς πόλεμον πρὸς Σορόσγους συνεστήσαντο (Prisc. p. 48). Да ли не е щялъ паче да рече Σαράγους, отъ кое-то полесно бы станѫло Σαράγουροι, като Κότραγοι, Κοτρόγουροι. Това е толико паче вѣроятно, що е было лесно да ся затрые соединителна-та чертица — що стои между първѫтѫ и вторѫ-тѫ часть на А-то слѣдъ Σορ., и да си останѫтъ несоединены тыя двѣ части ОС и тогава вмѣсто А да ся чете ОС. т. е. ος. въ рѫкописъ-тъ Пріисковъ.

(3) Виж. Prisc. Excerp. de leg. ad Rom. p. 43, 44.

§ 6.

(1) Гл. VI § 1.

(2) Виж. Гл. VI § 5.

(3) Quum veniente Attilâ votum suum nequeret explére, facinus quod cum Attilâ non fecerat, cum Eugenio procuratore suo committit (Iorn. de regn. success. ap. Murat. rer. Ital. Script. T. I pars. I, p. 239.)

(4) Marcel. chr.; Presper. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 42 et de regn. succes. c. 97; Prisc. Exc. de legat. ad Rom. c. 8 p. 40.

§ 7.

(1) Sidon. Apollin. carm. 5, v. 206 et seq; et carm. 7 v. 246 et seq.; et ibi not. Sirm.; Tillem. Valentin. III, art. 11.

§ 8.

(1) Prosp. chr.; Idat. chr.; Sidon. Apollin. Carm. 7, v. 233 et seq.; cassiod. chr.;

§ 9.

(1) Какъ Бургунди-ти были задлъжени да плащатъ Униомъ данъ, а послѣ ся помѣтнѫли, та избухнѫла война между Унны и Бургунды, това го казватъ положително Скандинавски-ти поеми, Атилово-то житіе писано на Латінскы по ветхы вещества и преданія отъ Далмата Іованка Цѣля Калана въ 11-тъ вѣкъ, и въ Латінско-то безименно стихотвореніе писано въ 7-тъ вѣкъ или 8-тъ вѣкъ, и имѣюще надписъ: De prima expeditione Attilæ regis Hunnorum in Gallias, ac de rebus gestis Waltarii Aquitanorum principis. Речени-ти Скандинавски поеми соединени въ вторыя-тъ Томъ на Edda Sœmundina печатаный въ Копенагъ на 1818 л., говорятъ часто и похвалително за Атила, кого-то именуватъ Atel, и за неговѫ-тѫ силѫ. Тіи также помянуватъ за войны-ты кои-то Унискый царь имѣлъ съ Бургунды-ты, и що-то за тѣхъ приказватъ согласива ся вообще съ онова що за истынтъ предметъ приказва вышеречено-то безименно Латінско стихотвореніе.

(2) Того Унискаго князя и военнаго предводителя Сократъ (VII, 30) го именуаа *Уптаръ царь Уннскый*: τοῦ γὰρ βασιλέως τῶν Οὔννων ..... ᾧ ὄνομα Οὔπταρος ἦν· а предречено-то Атилово житіе го называва *Субтаръ краль Уннскый*: Subthar rex cum innumerabili Hunnorum exercitu Germaniam invadens, quocumque iter erripuit omnia ferro flammisque subjecit. Тоеже житіе казва положително че Субтаръ былъ стрыка Атиловъ, кое-то прямо доказва че той *Субтаръ* или Сократовый Уптаръ, не былъ другы освень истый *Октаръ*, за кого-то выше (Гл. V, § 1) по Іорнанда казахмы че былъ стрыка Атиловъ.

(3) Hiltgund или Hildegunde. Това имя много прилича

на имя-то *Илдикѫ* Ildico, кое-то Іорнандъ и Павелъ Діаконъ даватъ на единѫ Атиловѫ женѫ (v. Iorn. pe reb. Get. c. 49; Paul. Diac. Hist. miscel L. 15, ap. Murat., rer. Ital. Script. T, I, p. 98).

(4) Не такъвъ конецъ дава на тѫіѫ войнѫ черковный списатель Сократъ: той като казва че Унни-ти часто нападали на Бургундскѫ-тѫ землѫ и ѭ опустошавали, и имъ многажды мнозинѫ убивали, послѣ прилага « че Бургунди-ти, отчаяни веке отъ всякѫ человѣческѫ помощь, помыслили, погани суще, да прибѣгнѫтъ къ хрістіанскому Богу, защо слушали че онъ помагалъ боящимся его. И така вси (πάντες) единомысленно рѣшивше ся да станѫтъ хрістіане, отишли на единъ Галлійскы градъ (кой-то нѣкои мыслятъ да е былъ Trèves; Lebeau T. VI p. 85, not. I), и ся помолили тамошному Епіскопу (S-t Sevèry, казва Lebeau тамже) да имъ даде свято крьщеніе; онъ же, като имъ заповѣдалъ да постятъ седемь дни, на осмыя-тъ гы крьстилъ, и отпустилъ. Тіи тогазь, дерзостію одушевлени, събрали до три хіляды войны, нападнѫли съ тѣхъ напрасно на Унны-ты бывшія до десять хіляды и безъ военачалникъ, защо презъ нощь-тѫ имъ былъ умрѣлъ царь-тъ именемъ *Уптарг* отъ много іаденіе, и гы побѣдили » (Socr. VII, 30). Тойже Сократъ пише тамже, че тыя работы станѫли во время Патріарха Цареградскаго Несторіа (428—431 л.), а особенно, кога-то Римски консули были царь Ѳеодосій 13-ый пѫть, и царь Валентиніанъ 3-ый пѫть, кое-то е было въ лѣто 430. (Виж. L' art. de vèrif les dates p. 334.) Согласно съ Сократа приказва за тыя работы и Нікифоръ, други церковенъ списатель, Кн. 14, Гл. 40. Но и двоица-та злѣ были научени и съркано писали за тѣхъ; защо крьщеніе-то на Бургунды-ты бѣ станѫло іоще въ лѣто 413 (Oros. VII, 19 и Baronius ad ann. 413, n. XXVI), а Унски-ти противу Бургундовъ воеванія начали въ лѣто 435 и докарали, не Унско-то побѣжденіе, но Бургундско-то съ краля имъ разбитіе и

истребленіе, какъ-то положително казватъ Простеръ и Кассіодоръ въ свои-ты лѣтописы.

§ 10

(1) Виж. реченѣ-тѣ поемѣ Латіискѣіѣ, издадена първо на свѣтъ въ Лейпсикъ отъ Fr. Christ. Fischer. въ I Томъ на 4° въ л. 1780

§ 11.

(1) Prosper. chron.; Sidon. Apoll. carm. 7, v. 215 et seq.; Isid. chr.

(2) Виж. § 7 сея Главы.

(3) Виж. § 8 сея Главы.

(4) Sidon. Apoll. carm. 7 v. 245 et seq. et 475 et seq.; Pros. chr.; Idat. chr.; Isid. chr.; Vales. rer. Franc. L. 3, p. 140; Pagi ad Baron.; Tillem. vie de S. Hilair. d' Arles, art. 11.

§ 12.

(1) Prisp· chr.; Idat. chr.; Cassiod. chr.; Sidon. Apoll. carm. 5, v. 212 et seq.; idem. carm. 7, v. 297, et seq.; Salv. de Gub. VI, 9, 15, et VII, 10, Sigeb. chr. Ado chr.; Sidon. de Imp. Occid. L. 12; Vales rer. Franc. L. 3, p. 130—132; Prisc. Excerp. de leg. p. 40; Iorn. de reb. Get. c. 34; Pagi ad. Baron.

§ 13.

(1) Prosp. chr.; Paulin. Petrocor. Vita S-t Martin. L. 5. Greg. Tur. de glor. mort. L. I, c. 13; Vales rer. Franc. L. 3, P. 140; Pagi ad Baron.

(2) Виж. Гл. VIII § 54—64.

(3) Виж. выше §§ 9 и 10 сея Главы.

§ 14.

(1) Fortissimarum gentium dominus qui, inaudita autè se potentia, solus Scythica et Germainica regna possedit.

Iorn. de reb. Get. c. 49). Οὐδενὶ γὰρ τῶν πώποτε τῆς Σκυθικῆς ἢ τῆς ἑτέρας ἀρξάντων γῆς τοσαῦτα ἐν ὀλίγῳ καταπεπράχθαι, ὥστε καὶ τῶν ἐν τῷ ὠκεανῷ νήσων ἄρχειν καὶ πρὸς πάσῃ τῇ Σκυθικῇ καὶ Ῥωμαίους ἔχειν ἐς φόρου ἀπαγωγὴν (Prisc. de leg. p. 64.)

(2) Гиббонъ, кой-то пріема слѣпимъ образомъ Дегиньово-то мнѣніе за происхожденіе-то на Унны-ты отъ Hiong-non Китайскыхъ, отправя ны за това що казва тука за нихъ на онова що Дегинь пише за Hiong-non въ Томъ II стр. 296 глаголѣщи «Асіатски-ти народи имахѫ тога-зи Ун» ны-ты (чети Hiong-non.) за великы *влахвы* имущыя тай» нѫ художность да правятъ, кога щѫтъ, да вали снѣгъ, » градъ и дъждъ, и да вѣѭтъ най-силни вѣтрове, за да » не бы непріятели-ти имъ могли да правятъ набѣгы и » нашествія на землѭ-тѫ имъ.»

(3) Съ имя-то Жуженъ (Geougen) Дегинь называва единъ Татарскы народъ въ Тюркистанъ, за кого-то и мисли че былъ оный, кой-го послѣ ся іави на Европѫ съ имя *Авари* (Виж. De Guignes hist. des Huns etc. T. II, p. 296, 334, et 352.

(4) Това пакъ Дегинь ны казва глаголющи: «Види ся » отъ Кинезскѫ-тѫ Історіѭ, че народи отъ Асійскѫ-тѫ » Сарматіѭ, коя-то завысяше отъ Унны-ты, проводили по » него время посланницы на Кинѫ. Това много развали » сърдце-то на Жуженцы-ты, кои-то уловихѫ и запрѣхѫ » посланницы-ты що проводили отъ своѭ странѫ Кине» зи-ти, и отъ тамъ произлезе война въ вѫтрешнѫ А» сіѭ.» (De Guignes ibid. p. 298.)

(5) Iorn. de reb. Get. c. 35 et 37; Tillem. hist. des Emp. T. VI, p. 129, 138; Gibbon hist., de la décad. de l' Emp. Rom. Trad. Guizot. T VI, p. 253—256.

§ 15.

(1) Время-то на това Унско воеваніе, ако и да не е тъй точно и открыто показано отъ повѣствующаго Пріска,

познава ся обаче да е было въ речено-то лѣто отъ това що ны самъ той казва че станѫло кога-то Греко-Римляне-ти имали войнѫ съ Персы-ты (Виж. по-долу примѣч. 4). Перси-ти наистинѫ, слѣдъ тригодишнѫ войнѫ, коѭ-то бѣхѫ имали съ Греко-Римско-то Царство, заключивше въ лѣто 422 стогодишенъ миръ подъ царя своего Бахрама V-го, не развалихѫ тоя миръ освень въ лѣто 441, кога-то слѣдъ смьрть-тѫ Бахрамовѫ сынъ му Ѥздеджеръ II воцаривъ ся, и отъ немощь-тѫ Ѳеодосіевѫ въспользовався, дигнѫ ся съ сичкы-ты си военны силы, и пошедъ на Месопотаміѭ, удари и побѣди не далечь отъ Нисибъ ополчены-ты Греко-Римскы малцинѫ войскы, и хванѫ да плѣни околны-ты страны. Тогазь, казватъ, станѫли смущенія въ Персійскѫ-тѫ Арменіѭ, за кои-то онъ ся принудилъ да прати тамъ скоро войскы отъ Аспропотама; а като ся оздравилъ отъ неіѭ странѫ, заключилъ и съ Греко-Римляны-ты чрезъ военачалника имъ Анатоліа по прежны-ты условія миръ, кой-то ся упази вѣрно до шестдесять години (Виж. Lebeau Hist. du Bas Emp. Edit S-t Martin T. VI, p. 130—133). Види ся впрочемъ че речени-ти въ Персарменіѭ смущенія станѫли отъ Уннско-то вышеречено воеваніе; а то воеваніе може да е станѫло и по Ѳеодосіево побужденіе, защо онъ, като не е ималъ доволнѫ силѫ за да преодолѣе самъ царю Персійскому, вѣроятно поискалъ е отъ Уннскы-ты цари, като отъ свои ужь военачалницы, коимъ-то заплащаше по 700 літры злато на годинѫ (Виж. выше § 3 сея Главы), да сторятъ отъ къмъ сѣверъ еднѫ таквѫ-зи diversion (отвлеченіе).

(2) Τόν τε Βασὶχ καὶ Κουρσὶχ, τοὺς ὕστερον ἐς τὴν Ῥώμην ἐληλυθότας εἰς ὁμαιχμίαν, ἄνδρας τῶν βασιλείων Σκυθῶν (Prisc. de leg. p. 64). Какви имъ были истинни-ти имена, и кога сѫ тіи ходили за споборство на Римъ, не знаемъ. Непремѣнно было е тò писано въ загубенѫ-тѫ Пріcковѫ Історіѭ.

(3) Ἔρημον ἐπελθόντες χώραν, καὶ λίμνην τινὰ περιωθέν-

τες, ἣν ὁ Ῥωμῦλος τὴν Μαιῶτιν εἶναι ὤετο, πέντε καὶ δέκα διαγενομένων ἡμερῶν ὄρη τινὰ ὑπερβάντες, ἐς τὴν Μηδικὴν ἐσέβαλον (Prisc. ibid.)

(4) Αἱμοῦ τε τὴν χώραν κρατήσαντος, καὶ Ῥωμαίων διὰ τὸν τότε συνιστάμενον πόλεμον μὴ συμβαλλόντων (Prisc. ibid.)

(5) Prisc. Excerp. de legat ad gentes c. 3. p. 64.

§ 16.

(1) Εἴγε ἐπειχές τι οἱ τῶν Σκυθῶν βουλεύσαντο βασιλεῖς (Prisc. p. 34). Пріскъ тука и по-долу на много мѣста Скуѳы называва Унны-ты. Забѣлѣжи впрочемъ какъ онъ тука, гдѣ-то е слово-то за общо рѣшеніе, говори и за двама-та Унскы цари; а по̀-долу, гдѣ-то ся говори за воинственны движенія, само Атила помянува. То не показва ли доволно, че Атилъ самъ строилъ и реднлъ военны-ты дѣла?

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad. Rom. c. 1, p. 33—34. Забѣлѣжѣте тука патріотисмъ-тъ на той-зи Грьчьскый Епіскопъ, кой-то за да ползува себе си согласява ся клятвенно съ непріятели-ты за да имъ предаде градъ-тъ и паство-то си. Той замиува и злыя-тъ оный пастырь, за кого-то казва Хрістосъ че, видя вълка грядуща, оставляетъ овцы и бѣгаетъ (Виж. Еванг. Іоан. Гл. 10 стр. 12).

§ 17.

(1) Тука Пріскъ казва само че Ратіарія была ударена: « Τῇ Ῥατιαρίᾳ προσέβαλλε» (Prisc. de legat. p. 33); но на друго мѣсто показва че была и превзета, и че въ нейно-то превзятіе ся поробила, ведно съ чада-та свои, супруга Суллы благороднаго Римлянина: «ἐδεήθημεν αὐτοῦ περὶ λύσεως τῆς Σύλλου γαμετῆς καὶ τῶν ἐκείνης παίδων, ἐν τῇ Ῥατιαρίᾳ ἀνδραποδισθέντων ἀλώσει.» (Prisc. de leg. p. 68).

(2) Въ осадѫ-тѫ на той-зи градъ Сремскый Епіскопъ далъ тайно Атилову писарю изъ Галліѩ именемъ Константію златы церковны чаши съ завѣщаніемъ, ако ся пре-

зьмне градъ-тъ и го заробятъ, да гы продаде за да го откупи; ако ли той (Епіскопъ-тъ) умрѣ, а то да откупи другы заробены (Prisc. de leg. p. 57). Отъ това ся породи между Атила и Римско-то царство распри, за коѭто по-долу ще говоримъ. (Виж. долу Гл. VIII § 28.)

(3) «Σύμπαντα γὰρ τὰ ἐπὶ τὴν ὄχθην ὀστέων ἦν πλέα τῶν ἐν πολέμῳ ἀναιρεθέντων» (Prisc. de leg. p. 49—50.) Това видѣли и приказвали въ вѣто 448 Ѳеодосіеви-ти посланници. (Виж. по-долу Гл. VIII § 17.)

(4) Комитъ Марцеллінъ приказва на късо той-зи Унискый походъ съ тыя рѣчи: «Bleda et Attila fratres, multorum que gentium reges, Illyricum, Thraciam que depopulati sunt» (Marcel. chr.) Александрійска-та лѣтопись такожде на късо пише че въ консулство-то Евдоксіа и Діоскора (л. 442) Унни-ти минѫли и опустошили Іллуріка съ Атила и Влада: «Ἐπὶ τούτων τῶν ὑπάτων ἐπέρασαν οἱ Οὖννοι, καὶ τὸ Ἰλλυρικὸν ἠρήμωσαν Ἀττίλας καὶ Βλίδας» (chr. Alex. p. 315). Назначете впрочемъ че, кога-то Пріскъ само Атила помянува въ той-зи походъ, речени-ти лѣтописи казватъ че го сторили и двама-та Унски цари Атилъ и Владо.

(5) Флавій Сенаторъ и Анѳемій Исидорь бѣхѫ консули въ лѣто 436 (Виж. L' art. de vérif. les dates p. 334).

(6) Ἀττίλαν Ῥατιάριαν ἤδη καὶ Ναΐσσαν καὶ Φιλιππούπολιν καὶ Ἀρκαδιούπολιν καὶ Κωνσταντίαν καταστρεψάμενον, καὶ σὺν αἰχμαλώτοις πολλοῖς ὑπέρογκον συμφορήσαντα λίαν (Theoph. chr. p. 88).

(7) Prosper. chr.; Marcel. chr.; chron. Alex. p. 315; Exc. de legat. p. 34, 48, 49—50, 57, 68; Theoph. chr. p. 88; Hist. Miscel. L. 14 ap. Murat. T. I, p. 96.

(8) Виж. выше § 3 сея Главы.

§ 18.

(1) Suidas voc. Ζέρκων.

§ 19.

(1) Cassiod. chr.; Prosper. chr.; Marcel. chron.

(2) Виж. по-долу Гл. VIII, § 3, 4.

(3) § 14 сея Главы,

(4) Виж. выше § 14 примѣч. 1 сея Главы, и примѣч. 1 въ Lebeau. T. VI, p. 360 ed. S-t Martin, гдѣто ся привожда и Іорнандъ глаголющій: «Attila Hunnorum omnium dominus, et pene totius Scythiæ gentium solus in mundo regnatus. (Iorn. de reb. Get. c. 34).

ГЛАВА VIII.

§ 1.

(1) Виж. выше Гл. 1 § 28 примѣч. 19.

§ 2.

(2) Като му описва тыя качества Іорнандъ прилага тыя рѣчи: «originæ suæ signa restituens,» сирѣчь: *показующій така знаковы-ты на породѫтѫ си.* Съ тыя рѣчи Іорнандъ е щялъ да покаже, че тія тѣлесни качества Атилови сѫ были общи на сичкы-ты Унны. Но то е іавно увеличеніе и лѫжовно израженіе произшедшее отъ него-во-то къмъ Унны-ты пристрастно расположеніе. Іорнандъ бѣше родомъ Готѳинъ, а Унни-ти покорихѫ Готѳыты, и по-много-то отъ нихъ даже испѫдихѫ изъ отечество-то имъ, и го завладѣхѫ; разумѣва ся убо колко Готѳи-ти сѫ гы мразили, и колко сѫ были наклонни да гы укоряватъ и да гы описватъ съ най-черны-ты краскы.

(2) Въ іазически-ты времена вообще царіе-то сѫ имали много жены. Виждь и що казахмы выше Гл. I, § 10 примѣч. 5. А и самъ царь Еврейскый Соломонъ не е ли ималъ 700 жены и 300 наложницы? Виж. Книгѫ III. Царств. Гл. XI. § 1—3.

(3) Filii Attilæ, quorum per licentiam libidinis penè populus fuit (Iorn. de reb. Get. c. 50). Съ сичко това Іорнандово увѣреніе, ній ще видимъ по-долу (Гл. IX § 1) че на умираніе-то си Атилъ не оставилъ выше отъ седемь сыновы.

(4) Такъвъ обычай да ся пытатъ отъ народѣи имахѫ въ ветхо время и сами най-просвѣщени-ти народи, Грьци и Римляне.

(5) Ето що пише Иродотъ за тѫзи Марсовѫ сабіѭ: «Κατὰ νόμους ἑκάστοισι τῶν ἀρχηίων ἐπίδρυταί σφι Ἄρεος ἱρὸν τοιόνδε· φρυγάνων φάκελοι συννενέαται ὅσον τ' ἐπισταδίους τρεῖς μῆκος καὶ εὖρος, ὕψος δὲ ἔλασσον· ἄνω δὲ τούτου τετράγωνον ἄπεδον πεποίηται, καὶ τὰ μὲν τρία τῶν κώλων ἐστὶ ἀπότομα, κατὰ δὲ τὸ ἓν ἐπιβατόν· ἔτεος δὲ ἑκάστου ἁμάξας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐπινέουσι φρυγάνων· ὑπονοστέει γὰρ δὴ αἰεὶ ὑπὸ τῶν χειμώνων· ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ ὄγκου ἀκινάκης σιδήρεος ἵδρυται ἀρχαῖος ἑκάστοισι, καὶ τοῦτ' ἐστι τοῦ Ἄρεος τὸ Ἄγαλμα. Τούτῳ δὲ τῷ ἀκινάκεϊ θυσίας ἐπετέους προσάγουσι προβάτων καὶ ἵππων, καὶ δὴ καὶ τοισῦδ' ἔτι πλέω θύουσι ἢ τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι. Ὅσους ἂν τῶν πολεμίων ζωγρήσωσι, ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν ἄνδρα ἕνα θύουσι τρόπῳ οὐ τῷ αὐτῷ καὶ τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἑταιρείῳ· ἐπεὰν γὰρ οἶνον ἐπισπείσωσι κατὰ τῶν κεφαλέων, ἀποσφάζουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐς ἄγγος, καὶ ἔπειτεν ἐνενείκαντες ἄνω ἐπὶ τὸν ὄγκον τῶν φρυγάνων καταχέουσι τὸ αἷμα τοῦ ἀκινάκεος» (Herod. IV 62).

(6) Cassid. chr.; Prosper. chr.; Marcel. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 35. et 49; Prisc. Exc. de legat. ad gentes p. 65; fragm. c. Prisc. hist. c. 8. p. 224 ed Bonnæ; (Виждь и выше Гл. I § 11.

§ 3.

(1) За примѣръ на това виждь по-долу §§ 13. 14, 15, 16 и 40.

(2) Ὁ γὰρ ἐς τὴν Ῥωμαίων ἀφορῶν φιλοτιμίαν, ἣν ἐποιοῦντο εὐλαβείᾳ τοῦ μὴ παραβαθῆναι τὰς σπονδάς, ὅσους τῶν ἐπιτηδείων εὖ ποιεῖν ἐβούλετο, ἔπεμπε παρ' αὐτούς ..... Οἱ δὲ παντὶ ὑπήκουον ἐπιτάγματι, καὶ δεσπότου ἡγοῦντο τὸ πρόσταγμα, ὅπερ ἂν ἐκεῖνος παρακελεύσαιτο (Prisc. Excerp. de leg. ad Rom. c. 4. p. 36—37) Виждь и по-долу § 9.

(3) Παρὰ τὸν τοῦ δείπνου τοίνυν καιρὸν ὁ βάρβαρος λέγειν

τῷ βασιλεύοντι τὸν Μαξιμῖνον ἐκέλευε, μὴ χρῆναι τῆς ἐξ αὐτοῦ τὸν Κωνστάντιον ἐλπίδος διαμαρτεῖν· οὔτε γὰρ βασιλεῖ τῷ φείδεσθαι (Prisc. Exc. de leg. ad gent. c. 3 p. 69.—C.) — Μαξιμίνου γὰρ εἰρηκέναι τὸν Ἀττήλαν ἀπαγγελλοντος χρῆναι βασιλέα πληροῦν τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ τῷ Κωνσταντίῳ τὴν γυναῖκα διδόναι (Idem. Exc. de leg. ad Rom. c. 6, p. 39—B.) **Виж. и долу §§ 10, и 39).**

§ 4.

(1) Виж. **выше Гл. II, § 2.**

(2) Ὥστε ὁμονοίᾳ σφετέρᾳ ἀπαγορεῦσαι μὲν τῇ τοῦ Ἀττήλα συμφωνίᾳ, τὴν δὲ πρὸς Ῥωμαίους ἀσπίζεσθαι. Тыя Прісковы рѣчи давать намъ доволно да разумѣемъ, че Акацири-ти были тогава Уиномъ согласни и послушни.

(3) Имя-то на той-зи най-старый Атиловъ сынъ ны казва Іорнандъ глаголющи: Filius Attilæ major natû, nomine Ellac (Iorn. de reb. Get. c. 50) Виж. и Prisc. de legat. ad gentes c. 3. p. 55; (Iorn. de reb. Get. c. 5; Suidas voce Ἄβαρις.

(4) Κρέκα (пишй Ῥέκα) δὲ ὄνομα αὐτῇ, ἐξ ἧς αὐτῷ ἐγεγόνεσαν τρεῖς, ὧν ὁ πρεσβύτερος ἦρχε τῶν Ἀκατζίρων καὶ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν νεμομένων τὴν πρὸς τὸν Πόντον Σκυθικήν (Prisc. Exc. de legat. ad gentes p. 63 — A.)

§ 5.

(5) Това имя го пишѫтъ различно: Комитъ Марцелинъ го пише Arnegisclus; Іорнандъ Arnegiscles; Θеофанъ, споредъ различны-ты сохранены рѫкописы на хронографіиѭ-тѫ му, Ἀργήλισκλον, Ἀργίσκλον, и Ἀράγισκλον; а въ Александрійскѫ-тѫ лѣтопись е писано Ἀνάργισκος.

(2) Arnegisclus magister militum Mœsiæ apud Marcianopolim fortiter dimicavit. (Iornandes).

(3) Marcel. chr.; Alex. chr. p. 317; Theophan. p. 88; Iorn. de regn. succes ap. Murat. T I. part. I, p. 39;

Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 3, p. 34 — C.; Tillem. in Theodos. II art. 32; Lebeau T. VI, p. 165—166.

§ 6.

(1) За того-зи Анатоліа ніи помянѫхмы и выше Гл. VII, § 15 примѣч. 1. Пò-долу (§ 21) ще видимъ че съ него былъ отишьлъ и Вигилъ тълковникъ, за кого-то по-сетнѣ ще стане много слово (Виж. ниже §§ 21, 23 и 24.

(2) Тѫзи причинѫ дава за това денежно плащаніе Θеофанъ: ὑπὲρ τῆς ἀναχωρήσεως παρασχεῖν; а Пріскъ казва че то было паче за ветхы-ты заплаты що плащахѫ ежегодно, а бѣхѫ престанѫли да плащатъ на Атила: ὑπὲρ τῶν πάλαι συντάξεων δοθεῖεν αὐτοῖς. Но тыя заплаты, соглашены по 700 літры на годинѫ (Виж, § 3 Гл. VII и § 17. Гл. VIII), а прекъснѫты само отъ дѣто 446, невъзлазяхѫ выше отъ 2100 літры злато. Пò-вече-то убо число е искалъ онъ сега за военны-ты си иждивенія.

(3) Виж. §§ 3 и 17 Гл. VII.

(4) Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 3, p. 34; Marcel. chr.

§ 7.

(1) Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 3 p. 34—35.

§ 8.

(1) Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 3 p. 35—36.

§ 9.

(1) Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 4, p. 36—37.

§ 10.

(1) Idem. ibidem p. 52 — B. 57 — A, et 69—A.

(2) Сатурнинъ (Saturninus) е іавно Римско имя, какъто го право пише Марцеллинъ, а не Саторнилъ (Σατορνίλος) какъ-то го погрѣшно писалъ тука Пріскъ (Exc. de

legat p. 69). Виждъ примѣчанія-та Ерріка Валесіа на Пріска, p. 207.

(3) Това Сатурниново убитіе станѫ въ лѣто 444, кога-то Ѳеодосій, отъ еднѫ прекраснѫ іабълкѫ що проводилъ на женѫ си Евдоксіѩ, а та ѩ пратила словеснѣйшему и краснѣйшему Павлину магистру, онъ же ѩ пакъ проводилъ Ѳеодосію, кой-то тога попыталъ женѫ си къдѣ е іабълка-та, она же го съ клетвѫ увѣрила че ѩ была изіала, възимѣвъ подозрѣніе че та имала прелюбодѣйно сношеніе съ Павлина, проводилъ та го убили, а Евдоксіѩ отхвьрлилъ отъ любовь-тѫ си; она же отъ скърбь отишла на Іерусалимъ ведно съ священника Севира и Діакона Іоанна, за кои-то послѣ Ѳеодосій, като чулъ че были всякога съ неіѩ, и че та имъ правила много даровы, пріявъ такожде подозрѣніе, пратилъ реченаго Сатурнина та гы убилъ. А Евдоксіа, отъ іадъ и отъ гнѣвъ разярившися, за да си отмьсти, убила Сатурнина (Marcel. chr.; Alex. chr. p. 316; Theoph. p. 85, 86, 88; Malalas p. 356—358 ed Bonn.; Cedr. I, p. 337, 343 и други.

(4) Пріскъ му пише имя-то само Зинонъ; но въ дѣянія-та на Халкидонскыя-тъ Соборъ, бывшый въ лѣто 451, онъ ся называва Флавій Зинонъ.

(5) Ἐς ἔργον δὲ τὴν αὐτοῦ οὐ συνεχώρησεν ἀχθῆναι ὑπόσχεσιν Ζήνων, ὑπατικὸς ἀνὴρ καὶ πολλὴν ἀμφ' αὐτὸν ἔχων Ἰσαύρων δύναμιν μεθ' ἧς καὶ τὴν Κωνσταντίνου κατὰ τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν φυλάττειν ἐπιτέτραπτο· τότε δὴ τῶν ἐν τῇ ἕω στρατιωτικῶν ἄρχων ταγμάτων, ὑπεξάγει τοῦ φρουρίου τὴν κόρην, καὶ Ῥούφῳ τινί, ἑνὶ τῶν ἐπιτηδείων, κατεγγυᾶ (Prisc. Exc. de leg. p. 69); Ζήνων .... ὁ μέγας τῆς ἕω στρατηλάτης (Damascius ap. Phot. cod. 242, p. 1071).

(6) Індикта I, chr. Alex. p. 317; L' art. de vérifier les dates p. 334.

(7) Prisc. Exc. de leg. ad gentes p. 69.

(8) § 39 сея Главы.

§ 11.

(1) Prisc. Exc. de leg. ad gentes p. 56—57.
(2) Виждь выше Гл. VI, § 6.

§ 12.

(1) Ἄχρι Νοβῶν τῶν Θρᾳκίων (Prisc.) Положеніе-то на той-зи градъ не е точно извѣстно. Антониновый Історіографъ (стр. 218) го полага на 48 міля отъ Виминакіонъ на Востокъ, а Виминакіонъ бѣше близо при Марга или Морава грала. Прокопій (de ædif. VI 6) казва че былъ на Востокъ отъ Виминакіонъ слѣдъ двѣ другы крѣпости, именемъ Пікны и Купы, на Дунавътъ, и че отвьдь Дунавътъ срѣщо Нова имало отъ ветхо столпъ именуемый *Літерата* или *Ледерата*, кого-то Іустиніанъ преправилъ на великѫ и силнѫ крѣпость. Крузъ въ харты-ты на своя-тъ Atlas historique des Etats Européens, го полага на Дунавътъ между Свищовъ и Нікополь, кое-то ны ся види твърдѣ далечь отъ Нишь; той такожде показва и другы градъ тогожде имене на Дунавъ-тъ близо и на Востокъ отъ Виминакіонъ посреди дне шны-ты придунавскы градища Костелацъ, и Оршовъ. Това мѣстоположеніе, находящее ся право къмъ сѣверъ на Нишь, види ся и най-вѣроятно. Така Унски-ти прѣдѣли съ Греко-Римско-то царство сѫ были тогазь планина-та, коя-то ся простира отъ Нишь на горѣ до Дунавъ-тъ отъ къдѣ западъ на рѣкѫ Тимокѫ.

(2) Вѣроіатно той-зи торгъ е былъ истыя-тъ оный, за кой-то ся говори выше § 16, Гл. VII.

(3) Види ся че Атилъ не щялъ да ся увиратъ и негли да интригуватъ Греко-Римляне-ти, съ причинѫ търговійскѫ, вѫтрѣ въ земліѭ-тѫ му, та за това е искалъ да ся премѣсти това търговско сборище на Нишь като край на земліѭ-тѫ му.

(4) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c, 5. p. 37.

§ 13.

(1) Това прозваніе ся пише различно у списатели-ты: Ταϊουμᾶ у Θеофана (р. 86.) Ζτομμὰν у Малала (р. 65, 11), Ζουμνᾶ у Кедрина (р. 343, и Τζουμᾶ у Θеодора Анагноста въ *Избранія* (Ἐκλογαί). Θеофаново-то Ταϊουμᾶ, вѣроіатно е погрѣшно писано така вмѣсто Τσϊοῦμα, (сирѣчь α вмѣсто σ), кое-то съ Българскы слова писано става *Ціума*, т. е. Чюма. Така го е праведно писалъ и Θеодоръ Анагностъ.

(2) Виж. выше § 10 примѣч. 3.

(3) Theoph. p. 84; Malalas L. 14 T. II. p. 65; Manassis p. 56; Prisc. Excerp. de legat p. 37—D.

(4) Най-голѣмо-то искуство Θеодосіево бѣше красописаніе-то, за това го и *Каллиграфъ*, то есть *Красописецъ* называвахѫ (Ioel. p. 170; Glycas p. 260).

(5) Suidas v° Θεοδόσιος.

(6) Theoph. p. 34—37; Evagr. L. II, c. 2, 9, 10.

§ 14.

(1) Prisc. Excerp. de legat. ad Roman. c. 5, p. 37—D, 38.

§ 15.

(1) Prisc. Excerp. de legat. ad. Rom., c. 5, p. 38, et ad gentes c. 3. p. 48.

§ 16.

(1) Нѣгишь (Ὀνηγήσιος) бѣше като първый міністръ на Атила, и имаше слѣдъ него най-голѣмѫ-тѫ власть при Унны-ты (Prisc. de legat. p. 58. B.)

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3. p. 38, D, et ad Rom. c. 3. p. 48—49. A.

(3) Prisc. ibidem. p. 49. A.

§ 17.

(1) Виждте сравненіе, виждте чудо ! но що трѣба да чака человѣкъ отъ человѣцы до толко развращены, що вьршатъ за убитіе-то на единъ царь ?

(2) Тая рѣка минува и днесь помежду градъ-тъ и крѣпость-тѫ на Нишь, и ся называва Нишава.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3, p. 49—50 A.

§ 18.

(1) Отъ това що Пріскъ описва че, като тръгнѫли отъ Нишь, намѣреніе-то имъ было да вьрвятъ на къмъ западъ, а не на къмъ востокъ, и че слѣдъ като минѫли горы-ты дошли на едно лѣсовито поле при Дунавъ-тъ; ніи заключавамы че сѫ вьрвѣли почти по днешнія-тъ цареградскый пѫть, кой-то презъ Нишь отходи на Бѣлградъ, то есть споредъ потокъ-тъ на рѣкѫ-тѫ Моравѫ презъ Алексиницѫ и Ягодинъ до Хасанъ Пашѫ Палангѫ, а отъ тамъ сѫ ся отбили на горѣ, и сѫ слѣзли на Дунавъ-тъ между Бѣлградъ и Марга, около днешнѣѭ-тѫ Семендріѣѭ.

(2) Споредъ Иродота една стадія ся составляваше отъ сто оргуи, всяка оргуя отъ четыри аршина (πήχεις) или отъ шесть ногы, всякый аршинъ отъ шесть педы, а всяка нога отъ четыры педы (Herodot. II, 149, IV, 41). А споредъ Стравона, осемь стадіи составлявать единъ Римскый миль. (Stravon. VII p. 497). Олумпійска-та стадія объемаше 125 стѫпкы или крачкы, 600 ногы Еллинскы, или 625 ногы Римскы (Λεξικ. Γαζῆ.)

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes. c. 3. p. 50.

§ 19.

(1) Ἀμφὶ δεῖλην ὀψίαν, казва Пріскъ.

(2) Тука трѣба да положимъ вниманіе за да намѣримъ гдѣ сѫ были тогава Атилови-ти станове, защо нови-ти писатели не сѫ на това согласни. Неоспоримо е ньрво,

и въ това тіи писатели сѫ согласны, че то е было между двѣ-ты величайшы рѣкы Тейсса и Дунава. Но, това междурѣчіе е много пространно, и гдѣ е былъ точно Атилъ, тука е несогласіе-то. Шафарикъ на примѣръ (Слав. Древ. Т. I Кн. II, § 15, ч° 4), Dubuat (Т. VII, § 46) и Гиббонъ (Т, VI, § 296) мыслятъ че былъ близо при Токая, т. е: въ най-далечныя-тъ край на това междурѣчіе: а Крузъ въ 3-тѫ хартѫ своего історіческаго Атланта гы полага между Тейссѫ и Дунавъ-тъ, близо при истеченіе-то въ Тейссѫ на рѣкѫ-тѫ Корошь. Пріскъ ны каза обаче погорѣ че Максіміновы ся запрѣли на 70 стадіи, сирѣчь около девять міля (три часа) далечь на горѣ отъ Дунавъ-тъ при Семендріѭ, кое-то сдва достигва до около днешне-то Унгарско село Деллиблатъ; отъ тамъ Ѣдко и Орестъ тръгнѫли безъ да ся запрѫтъ, стигнѫли него день на Атиловыя-тъ станъ, а отъ тамъ пакъ него день на мръкваніе стигнѫли при Максіміновы Атилови-ти двоица человѣци. Това показва іавно че пѫтно-то онова выше отъ 70 стадіи разстояніе, не е могло да бѫди повече отъ 4 часа, защо 3 часа за 70-ты стадіи, 4 за да стигнѫтъ Ѣдкови при Атила, и 4 за да му дойдѫтъ двама-та человѣцы, приложіи и най-малко единъ часъ за да ся видятъ Ѣдкови съ Атила, и да ся приготватъ, правятъ сичко 12 часа извьрвены и употребены въ единъ день. То ся подтвьрдява и отъ онова що тука виждамы, че наутре Максіміонови, совсѣмъ що сѫ были мнозина и съ коніе натоварены, а вѣроятно и съслужители пѣши, и сѫ вьрвѣли полегка, пакъ стигнѫли по девять часа на день-тъ. Ако присмѣтнимъ убо все това временно разстояніе на хартѫ-тѫ, ще намѣримъ за много вѣроятно, че Атиловый станъ е былъ около 12 часа на сѣверъ отъ Дунавъ-тъ, въ равнины-ты що сѫ между рѣкѫ-тѫ Темесъ и Алибурнаско-то блато, нѣгдѣ близо при днешно-то село Добрица отъ сямъ каналъ-тъ Вершицъ въ Алеманскѫ-тѫ странѫ баната Темешварскаго.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3 p. 50.

§ 20.

(1) Prisc. ibidem. p. 58— A.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad. gentes c. 3, p. 50—D, 51. A—B.

§ 21

(1) Отъ това ся види че Вигилъ былъ заедно съ Анатолія, кога-то онъ бѣше отишьлъ посланникъ при Атила за послѣднія-тъ договоръ. (Виж. выше § 6).

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes, c. 3. p. 51, D.

§ 22.

(1) Виж. Гл. VIII § 10.

(2) Тамже § 4.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3 p. 52, 53, A.

§ 23.

(1) И отъ тыя Атиловы рѣчи ся разумѣва, какъ-то и выше (подъ §§ 6 и 21) забѣлѣжихмы, че Вигилъ былъ въ Унско заедно съ посланника Анатолія.

(2) За тогози Изслава ся помянѫ и выше Гл. VI, § 10.

(3) Кога и по каквѫ причинѫ е былъ сѣдялъ при Атила за порукѫ той-зи Аетіевъ сынъ, за това історіята нигдѣ нищо не помянува. А по̀-сетнѣ мы ще видимъ че той ходилъ пакъ при Атила. (Виж. по̀-долу § 52).

(4) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes, c. 3, p. 53.

§ 24.

(4) Нiи уже казахмы выше подъ §§ 6, 21, и 23, че на това посолство онъ бѣ ходилъ заедно съ Анатолія.

(2) Prisc. Excerp. de leg. ad gentes, c. 3, p. 54.

§ 25.

(1) Виж. за това выше § 4.

(2) Prisc. Excerp. de leg. ad gentes c. 3 p. 54 c. D.

§ 26.

(1) Ὧν οἱ μέγιστοι μετὰ τὸν Ἴστρον ὅ,τε Δρήκων λεγόμενος, καὶ ὁ Τίγας καὶ ὁ Τιφήσας ἦν (Prisc. p. 55). Пьрвѫ-тѫ отъ тыя рѣкы Пріскъ по-долу іѫ пише Дренка: ἄχρι τοῦ Δρέγκωνος λεγομένου ποταμοῦ (Prisc. p. 72). Отъ тѣхъ най-послѣдня-та е несумнѣнно *Тиса* (Theiss), коя-то въ Латіньскы-ты списатели ся пише Tibiscus, а то по Грьчьскы ще ся пише Τίβισκος, кое-то е почти равно съ Τίφισκος или Τίφησος, Τίφησας. Ако е тъй, тога слѣдва Тига, да е днешня-та Бега; а Дрика, днешня-та Темесъ, (кои-то и двѣ-ты минуватъ презъ Баннатъ, и ся истичатъ въ Тисѫ или Тейссѫ), понеже презъ тыя рѣкы не премѣнно трѣбваше да минѫтъ посланници-ти Θеодосіеви, като тръгнѫхѫ отъ станъ-тъ Атиловъ положенъ въ Баннатскы-ты равнины близо при село Добрицѫ, какъ-то выше рекохмы (Виж. Гл. VIII § 19, примѣч. 2), и отхождахѫ на сѣверъ, или по-добрѣ на сѣверо-западъ за Атиловыя-тъ царствующый градъ, кой-то по всякѫ вѣроятность е былъ близо при града Будинъ (Пеща) на лѣво отъ Дунавъ-тъ, гдѣ-то го показватъ различни Унгарски преданія (прикаскы) собраны отъ Θвроца (Thwrocz L. I, c. 17), и то е толико паче вѣроіатно, что до скоро іоще той Будинъ градъ между Унгарскы-ты Алеманы ся называваше Etzelnburg или Etzeln-burch, т. е. Атиловъ градъ. Основателность-тѫ же и вѣроятность-тѫ на тыя преданія подтвьрждаватъ различни нѣща отъ Пріска описани, кои-то предлагамы читателямъ за разсужденіе.

(2) Ἀντὶ μὲν σίτου, κέγχρος, ἀντὶ δὲ οἴνου, ὁ μέδος ἐπιχωρίως καλούμενος (Prisc. ibid. p. 55); отъ тѫіѫ рѣчь, *медъ*, іавно ся види че тамошни-ти жители говорили по Славенскы.

(3) Καὶ τὸ ἐκ κριθῶν χορηγούμενον πόμα· κάμον οἱ βάρβαροι καλοῦσιν αὐτὸ (Prisc. ibid. p. 55.) За такова отъ просо и отъ ячьмикъ іастіе и питіе приказва че ѣли и пили такожде Паннонски-ти (Славенски) жители и самъ Ді-

онъ Кассій глаголющи: οἱ δὲ Παννόνιοι .... τάς τε κριθὰς καὶ τοὺς κέγχρους καὶ ἐσθίουσιν ὁμοίως καὶ πίνουσιν (Dio Cass. L. 49).

§ 27.

(1) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3 p. 56.

§ 28.

(1) Виж. выше Гл. VIII § 11.
(2) Виж. выше Гл. VIII § 10.
(3) Виж. выше Гл. VII § 17.
(4) Prisc. Excerp. de legat. ad. gentes c. 3. p. 56—57.

§ 29.

(1) Пріскъ го называва село: ἐν μεγίστῃ παρεγενόμεθα κώμῃ. Но ако е было, какъ-то онъ казува, *величайше село*, іавно е че то е было градъ. Види ся че Вѵзантійска-та гордость не е оставила Пріска да му даде, почто варварскому, това ласкателно нарицаніе, та за това негли онъ го е нареклъ *село*

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad. gentes c. 3, p. 58.

§ 30.

(1) Мы уже видѣхмы по̀-горѣ (§ 4 примѣч. 3 сея Главы) че спорядъ Іорнанда той сынъ ся зовалъ Еллакъ.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad. gentes c. 3, p. 58—59.

§ 31.

(1) Пріскъ пише *Аѵсонійскыя-тѣ*: ἢ καὶ τὴν Αὐσονίων. Но Аѵсони (Αὐσόνιοι ἢ Αὔσονες) ся называвахѫ Римски-ти селачи, или по̀-добрѣ да кажемъ, испьрво най-древни-ти жители на полуденнѫ-тѫ Италіѩ отъ Лѵріѩ рѣкѫ до Сікелійскаго проплува, и мѣсто-то гдѣ-то живѣяхѫ ся именуваше Аѵсонія (Αὐσονία); а отъ сетнѣ ся нарече Аѵсонія и сичка Италія (Виж. Λέξικ. Γαζῆ рѣчь Αὐσόνιοι). За това и

мы тука, по истинно-то значеніе, положихмы на мѣсто *Августонійскыя-тъ* рѣчь-тѫ *Италіанскыя-тъ*.

(2) Καὶ οὐ ῥᾳδίως τις σῴων ἑλληνίζει τῇ φωνῇ, πλὴν ὧν ἀπήγαγον αἰχμαλώτων ἀπὸ τῆς Θρᾳκίας καὶ Ἰλλυρίδος παραλίου. Отъ това точно Прісково означеніе лесно може да ся увѣри всякый че, іоще по негово-то время, въ Ѳракіѭ и Іллуріѭ нигдѣ немало Грьцы и не говорили по Грьчьскы освень по морскы-ты бреговы. Погрѣшно убо мыслятъ они кои-то ся препиратъ и казватъ че и въ средиземнѭ-тѫ Ѳракіѭ, Іллуріѭ, и Македоніѭ жители-ти, были Грьци и говорили Грьчьскы. Ніи мыслимъ, и това Пріскъ тука подтвьрждава, че въ тыя страны само тамъ, гдѣто немало Грьцы за търговіѭ преселены, говорили по Грьчьскы. А какъвъ ли сѫ языкъ говорили ? Колко-то за Ѳракійцы и за Геты, мы уже казахмы выше че тіи были единоязычни, и че говорили языкь Славенскый. (Гл. I, § 24 примѣч. 3).

(3) Ἀποκειράμενος τὴν κεφαλὴν περιτρόχαλα (Пріскъ). Това κείρεσθαι περιτρόχαλα помянува и Иродотъ (III, 8), а Арістофанъ го пише κείρεσθαι σκάριον (Ἀριστοφ. Θεσμ. 838), кое-то е все едно, и значи да си обръсне человѣкъ главѫ-тѫ на около, а на върхъ-тъ само да остави единѫ китканѫ космы. Такъвъ-зи обычай имали Скуѳи-ти или Унни-ти, такъвъ-зи обычай иматъ іоще и днесь Блъгаре-ти между простыя-тъ народъ; но спорядъ Иродота, такъвъ-зи обычай имали въ ветхо и Араби-ти: ..... κείρονται περιτρόχαλα, περιξυροῦντες τοὺς κροτάφους (Ἡροδ. Βιβλ. Γ' Κεφ. 8.)

(4) Prisc. Excerp. de legat. ad. gentes c. 3. p. 59—62. Любопытный-тъ читатель лесно ще да забѣлѣжи тука, че отъ вси тыя Пріскови отговоры и опроверженія нищо не ся относи на право до вышеизложены-ты горчивы укоры за крайно-то тогашно развращеніе на Грекоримскы-ты сановницы и граждански и военны правители, сѫдницы, и служители, а все ся ограничава само да каже че Грекоримско-то царство имало добры законы и устроенія. Но

тія сѫ извѣстно писанія мрьтви, и не оживяватъ освень кога ся добрѣ дѣйствіемъ испълняватъ, за това и добрѣ му ся е най-сетнѣ отговорилъ поскуѳенный-тъ человѣкъ.

§ 32.

(1) Prise. Excerp. de legat. gentes c. 3, p. 62—63.

§ 33.

(1) Пріскъ іѫ тука называва *Крекѫ*, но то е іавна погрѣшка. Виж. пò-долу § 38 и примѣч. 1.

(2) Iorn. de reb. Get. c. 50.

(3) Гл. VIII § 4.

(4) Καὶ θεράπαιναι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀντικρὺ αὐτῆς καθήμεναι δθόνας χρώμασι διεποίκιλλον, ἐπιβληθησομένας πρὸς κόσμον ἐσθημάτων βαρβαρικῶν (Prisc. p. 64).

(5) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3, p. 63.

§ 34.

(1) Гл. VIII § 28.

(2) Гл. VIII § 22.

(3) Тія острови сѫ были несумнѣнно Дано-Скандиавски-ти въ Балтікѫ, Ругенъ и други, кои-то Атилъ е завладѣлъ кога-то е воевалъ въ Германіѭ. Виж. выше Гл. VII §§ 5 и 14 и Lebeau hist. du Bas Empire. T. VI, p. 88 въ примѣчаніи, гдѣ-то ученный му издатель и поправитель S-t Martin казва че ветхи нѣкои Скандинавски стіхотворенія събрани въ вторыя-тъ томъ на Edda Sœmundina издаденѭіѭ въ лѣто 1818, говорили часто и похвално за Атила, кого-то *Ателъ* именуватъ, и за силѫтѫ неговѫ; отъ кое-то ся іавно разумѣва че Ателъ или Атилъ былъ добрѣ познатъ въ Скандинавіѭ, вѣроятно защо-то владѣялъ на Скандинавскы-ты острови въ Балтійско-то море, кое-то тука Пріскъ Океанъ называва.

(4) Виж. выше Гл. VII, § 15.

(5) Ἔρημον ἐπελθόντες χώραν (Prisc.) Тоза пустинно мѣ-

сто, презъ кое-то Унни-ти минжли, а послѣ преишли Меотійско-то езеро, мыслимъ да е было онова пусто и необитаемо доста пространно мѣсто, кое-то днесь ся именува степь Ногайская, и стои надъ Крымъ между Херсона, и Меотійско-то Езеро, спрѣчь Азовско-то Море.

(6) Тыя горы сѫ были несумнѣнно Кавкасскы-ты планины.

(7) Отъ тука ся разумѣва че Унни-ти, кои-то воевали тога-зи на Мидіѭ, не были толко-зи многочисленни, и сѣкали че Персяне-ти, имѣюще войнѫ съ Грекоримляны-ты какъ-то по̀-горѣ ся рече (Виж. Гл. VII § 15) и изшедше съ своими силами до Месопотаміѭ, не щели да иматъ лесниѭ да проводатъ и на срѣщѫ имъ войскѫ; но были излъгани, и видѣвше непріателскы воинства много по-многочисленни отъ нихъ, принудили ся да ся дръпнѫтъ отъ това мѣсто гдѣто немаше отъ гдѣ да имъ дойде помощь.

(8) Все това мы уже приказахмы во врѣмя на приключеніе-то му въ лѣто 441. Виж. выше § 15 Гл. VII.

(9) Той-зи чинъ е далъ Атилу Ѳеодосій вѣроіатно въ предидущы-ты си съ него мирозаключенія, като по-честно исповѣдуемѫ причинѫ на ежегоднѫ-тѫ уреченѫ заплатѫ, коіѭ-то ся е задължилъ да му плаща (Виж. выше Гл. VI, § 5 и Гл. VIII, § 6.

§ 35.

(1) Prisc. Excerp. de legat, ad gentes c. 3, p. 63—65. А за Марсовѫ-тѫ сабіѭ виждь що казахмы выше § 2 сея Главы.

(2) Максімінъ забравилъ твърдѣ скоро, види ся, че самъ Ѳеодосій бѣ далъ поводъ на едно такова поведеніе, когато искаше именно Нѣгиша за посланникъ, и че Пріскъ бѣ реклъ Нѣгишу преди малко че, ако той не може да пойде, а то да каже кой да дойде, и царь Ѳеодосій ще го прати.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3. p. 65—66.

§ 36.

(1) Кой това четящій не ще помисли че такъвъ-зи обычай и до днесь іоще си иматъ Българе-ти да піѣтъ на здравіе преди да сѣдѣтъ на трапезѫ, какъ-то го иматъ и други Славенски народи. Виж. Венел. Древн. и нын. Болг. Т. I, стр. 184.

(2) За таквы-зи-ты столовы Венелинъ, за да покаже че и тіи были Руски или Славенски обычаи, говори: « Едали кочующи-ти народи иматъ столовы за сѣданіе ? Нека забѣлѣжимъ че въ старо время Русски-ти столове были дебѣлы лавкы, гладко изстъргапы и прилѣпены на стѣны-ты, и на четыри-ты, или на три-ты, или само на двѣ-ты, какъ-то прилича. Карпато-Русси-ти праздно-то мѣсто оставятъ за тыя сѣдалища, кои-то называватъ *Лавицы;* по̀богати-ти измежду нихъ си правятъ, вмѣсто неподвижны, подвижны лавицы, приличны на дългы Диваны; това исто-то правятъ и други-ти Славенскы племена. Така е описалъ внутренность-тѫ на Русскы-ты стаи уже въ 921 лѣто и Ибн-Фоцланъ. Виж. 50-то замѣчаніе на него у Френа. „ (Венел. Древ. и нын. Болг. Т. I, стр. 149). За подтвьржденіе мы ще приложимъ че и въ Българскы-ты кѫщія и днесь іоще има малко или много такыва на стѣны-ты прилѣпены недвижны сѣдалища, кои-то такожде *лавицы* казываватъ.

(3) Виж. по̀-долу § 41 настоящія Главы.

(4) Ето и другы совсѣмъ Български обычай. Сѣкы знае наистинѫ, че, кога Българе-ти ще піѣтъ віно на трапезѫ, по̀-млади-ти имъ ставатъ на крака, стоятъ прави догдѣ они піѣтъ, и послѣ пакъ си сѣдатъ да іадѣтъ.

(5) И това е особно Българскы обычай, защо Българе-ти и до днесь іоще си пѣѣтъ слѣдъ іаденіе-то на трапезѫ.

(6) Виж. Гл. VII. § 18.

(7) Prisc. de legat. ad gentes c. 3, p. 66—68.

§ 37.

(1) Виждь за него выше §§ 22, 34. Тука Пріскъ прилага за него че происходилъ отъ горніѭ-тѣ Мусіѭ и че былъ ся поробилъ въ войнѭ-тѣ; а защо-то былъ ученъ, Атилъ го назвалъ сочинитель на Царственны-ты си Писма: καὶ Ῥουστικίου, ἀνδρὸς ὁρμωμένου μὲν ἐκ τῆς ἄνω Μυσίας, ἀλόντος δὲ ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ διὰ λόγων ἀρετὴν τῷ βαρβάρῳ ἐπὶ τῇ τῶν γραμμάτων διαπονουμένου συντάξει. Мнозина такыва чужденцы присвоявалъ себѣ Атилъ, и гы употрѣбявалъ въ царственны-ты си дѣла за ученіе-то имъ.

(2) Виждь выше Гл. VII § 17 примѣч. 1.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3, p. 68.

§ 38.

(1) Выше (§ 33. сея Главы) видѣхмы че Пріскъ ѭ называлъ *Крекѫ*, а тука тойже ѭ пише *Реканѫ*: ἡ Ῥέκαν. Ніи мыслимъ че истинно-то ѝ имя е было *Рѣка*, кое-то упокорістическы ся е зовало и *Рѣкана*, исто какъ у Блъгары-ты има не малко такыва имена като, Драга, Драгана; Іова. Іована; Мила, Милана; и проч.

(2) Excerp. de legat. ad. gentes c: 3, p. 68.

§ 39.

(1) Гл. V § 1.

(2) Гл. VIII § 10.

(3) Ἐκέλευε μὴ χρῆναι τῆς ἐξ αὐτοῦ τὸν Κωνστάντιον ἐλπίδος διαμαρτεῖν· οὔτε γὰρ βασιλεῖ τὸ ψεύδεσθαι (Prisc.)

(4) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3, p. 68—69.

§ 40

(1) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3, p. 69—C. et 70—A—B.

§ 41

(1) Виж. выше § 36 настоящыя Главы.

(2) Виждь въ предидущыя-тъ параграфъ.

(3) За тѣхъ ся помнимъ выше § 5 сея Главы.

(4) Prisc. Excerp, de gegat. ad gentes c. 3, p. 69—70. Отъ това Пріскoво приказаніе разумѣва ся че речении-ти военачалници Аспаръ и Ареовіндъ были тога-зи іоще живи и въ службѫ, защо инакъ Берихъ не бы на пусто корилъ Максіміна че думалъ какъ немали никое сообщеніе съ царь-тъ, сирѣчь че были отъ него прѣзрѣни и отфърлени. А понеже, спорядъ лѣтописа Комита Марцеллина, Ареовіндъ умрѣлъ въ лѣто 449, кога-то бѣхѫ vпати Фл. Астурій и Фл. Протогенъ (Виждь art. de verifier les dates p. 334 и chr. Alex. p. 317—С.) Еррикъ Валесій въ свои-ты на Пріска примѣчанія стр. 207 (подъ стр. Пріск. 69) праведно забѣлѣжива че това Максімiово при Атила посолство станѫло въ лѣто 448, какъ-то казува въ лѣтописьтѫ си и комитъ Марцеллинъ.

§ 42

(1) Виж. выше §§ 15 и 24.

(2) Виж. выше § 25 сея Главы.

(3 Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3. p. 70—71.

§ 43.

(1) Мы знаемъ че Орестъ бѣ и другы пѫть ходилъ посланникъ на Цариградъ заедно съ Ѣдка (Виждь выше § 11 сея Главы). А за Изслава видѣхмы че Атилъ бѣ реклъ какъ ще го проводи, и че го проводилъ заедно съ Вигила, кога-то онъ ся врьщаше за пары на Цариградъ (Виж. выше §§ 23 и 25). Но послѣ, кога-то Вигилъ ся срѣшнѫ на пѫть съсъ Максіміновы, и когато пріиде въ Унско не видѣхмы да ся спомине нищо и за Изслава (Виж. выше §§ 40 и 41). Отъ тамъ заключаваме че тога-

зи онъ не ще да е отишьлъ; негли по вторѫ възбранителнѫ заповѣдь Атиловѫ, или че е отишьлъ, а че пакъ ся е вернѫлъ безъ да ны го каже Пріскъ.

(2) Второстепенно сирѣчь, какъ-то выше забѣлѣжихмы (Виж. примѣч. 2 § 1 Гл. V).

(3) Prisc, Excerp. de legat. ad Rom. c. 6, § 39.

§ 44

(1) Виж. выше § 39 настоящія Главы.

(2) Виж. выше § 12 сея Главы.

(3) Виж. выше § 35 сея Главы.

(4) Виж. выше § 6 сея Главы.

(5) Виж. тамже.

(6) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 6, p. 39; ad gentes c. 4, p. 71, 72.

§ 45.

(1) Виж. выше § 42 сея Главы.

(2) Виж. за тѫ-зи рѣкѫ выше § 26 примѣч, 1.

(3) Καὶ πρῶτον μὲν ὑπερηφάνως διαλεχθεὶς ὑπήχθει τῷ πλήθει τῶν δώρων. καὶ λόγοις προσηνέσι μαλαχθεὶς .... (Prisc. hic.)

(4) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 5, p. 72.

§ 46.

(1) Виж. Гл. VII, § 2.

(2) Prisc. Excerp. de legat, ad gentes c. 5, p. 72.

§ 47.

(1) Evagr. L. II, c. 1, 16; Theod. L. I, 1, c. 2; Theoph. p. 89; Malal. L. XIV, p. 71—73; Cedr. I, p. 343—344; Zon. L. XIII, T. II p. 45; Niceph. Call. L. 15, c. 1; chr. Alex. p. 319.

§ 48.

(1) По нейно побужденіе Валентініанъ издаде въ исто-то сіе лѣто единъ много добръ законъ (Novel. Valent. 7) за

отрадѫ и улегченіе на подданницы-ты си, спорядъ какъ-то ся бѣ по-напредь обѣщалъ. Въ него законъ той пьрво показва покаяніе защо-то ся много забавилъ да испълни обѣщаніе-то си, и казва че, «предъ очи-ты на честность-тѫ, то е почти все едно да отлага человѣкъ испълненіе-то на обѣщаніе-то си, или съвсѣмъ да го не испълнява»; а послѣ описва бѣдно-то состояніе на области-ты си, «угнѣтаемыя и обиждаемыя отъ исты-ты оныя сановницы, които имъ проваждали ужь да гы пазятъ отъ обидѫ, и които, вмѣсто да изцѣляватъ болезны-ты на народъ-тъ, изсуквали му и колко-то іоще кръвь му было остало въ жилы-ты.» Въ истыя-тъ законъ ся четѫтъ и тыя достопамятны рѣчи: «Все що губи земледѣлецъ-тъ, губи го царьтъ, и царево-то изобиліе завыси отъ земледѣлческо-то.»

(2) Виж. выше Гл. VII § 6.

(3) Prosp. chr.; idat. chr.; Cass. var. L. II ep. I.; Sozom. L. 9, c, 16; Proc. Vand. L. I. c. 3. p. 182—183.

§ 49.

(1) Ἐκδεδομένην ἀνδρί. Освенъ това Пріскова означеніе, никой други списатель не казва да ся е была оженила, ни кога и какъ ся е оженила Опоріа. Не знаемъ убо да ли наистинѫ сѫ іѫ были оженили, какъ-то Валентініанъ отговорилъ на Атилѫ за да ѝ покрыіѫтъ негли безчестіето, или му сѫ нарочно така казали, за да отбѣгнѫтъ като невъзможно прошеніе-то му.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 7, p. 39.

§ 50.

(1) Виж. за Аетія выше Гл. VI, §§ 3, 6, 8, 9.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 7, 8, p. 40; Prospr. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 36.

§ 51.

(1) Виж. выше § 10 сея Главы.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 6, p. 72—73.

§ 52

(1) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 8, p. 40.

(2) Iorn. de reb. Get. I, 38; Prosp. chr.; Cassiod. var. L. I, ep. 4. Тука Теодорихъ, въ едно свое писмо къ сенату Римскому, прославява Кассіодора че ималъ такъвзи голѣмъ пріятель като Патрікія Аетія, и, като казува че былъ проводенъ посланникъ до Атила ведно съ Аетіева сына Карпіліона, прилага «че той Кассіодоръ былъ видѣлъ безтрепетно Атила, *отъ кого-то треперяла сичка Імперія*, че опирая се на истинѣ-тѣ, погледнѣлъ съ небреженіемъ страшно-то и плашително-то му лице, и че не ся свинилъ да противослови на неговы-ты препирны, кой-то привезетъ отъ незнаемъ какваѣ лудость, види се че иска да обладае сичкыя-тъ свѣтъ.»

§ 53.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 36; Hist. Miscell. L. 15, ap. Murat. T. I, p. 100.

§ 54.

(1) Ето Іорнандовы-ты рѣчи: Ipso etiam rege, cui tunc serviebant, nobilioribus; quia Amalorum generis eos potentia illustrabat. — Iorn. de reb. Get. c. 35 et 38; Sidon. Apolin. Carm. 7 v. 319 et seq.; Hist. Miscell. L. 15 ap. Murat. T. I, p. 97.

(2) Iornand. ibid. Виж. и выше Гл. II, §. 25 Iorn. c. 40.

§ 55.

(1) Schœpflin, Alsatia illustrata T. I. p. 178.

(2) Procop. in œdif. L. 4, c. 5. Ето Прокопіево-то за тыя крѣпости приказаніе: « Οἱ Ῥωμαίων τὸ παλαιὸν Αὐτοκράτορες τοῖς ἐπέκεινα ᾠκειμένοις βαρβάροις τὴν τοῦ Δανουβίου διάβασιν ἀναστέλλοντες, ὀχυρώμασί τε κατέλαβον τούτου δὴ τοῦ

ποταμοῦ τὴν ἀκτὴν ξύμπασαν, οὐ δὴ ἐν δεξιᾷ τοῦ ποταμοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἐνιαχῇ ἐπὶ θάτερα πολίσματά τε καὶ φρούρια τῇδε δειμάμενοι. Ταῦτα δὲ τὰ ὀχυρώματα ἐξειργάσαντο οὐκ ἀμήχανα προσελθεῖν, εἴ τις προσίοι, ἀλλ' ὅσον δὴ μὴ ἀνδρῶν ἔρημον τὴν τοῦ ποταμοῦ ἠιόνα λελεῖφθαι· ἐπεὶ τειχομαχεῖν τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις οὐδαμῇ ἔγνωστο. Τὰ πολλὰ τῶν ἐρυμάτων αὐτοῖς ἀμέλει ἀπεκέκριτο εἰς πύργον ἕνα, μονοπύργιάτε, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐπεκαλεῖτο, ἄνθρωποί τε ὀλίγοι κομιδῇ ἐν αὐτοῖς ἵδρυντο. Καὶ τοῦτο τηνικάδε ἀπέχρη τὰ τῶν βαρβάρων δεδίσσεσθαι γένη, ὥστε μὴ ἀναδύεσθαι τὴν ἐς Ῥωμαίους ἐπίθεσιν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀττίλας, στρατῷ μεγάλῳ ἐσβεβληκώς, τάτε οχυρώματα πόνῳ οὐδενὶ ἐς ἔδαφος καθεῖλε, καὶ γῆν Ῥωμαίων, ὑπαντιάζοντος οἱ οὐδενὸς, ἐλῃίσατο τὴν πολλήν.»

(3) Тая рѣка, отъ ветхо Nicer а днесъ Necker именуемая, тече въ Германіѣ надъ Елветіѣ, и ся влива въ Рина.

(4) Sidon. Apoll. Carm. 7, v. 325 et seq.; Procop. ædif. L. 4. c. 5; Paul Diac. gest. episc. Met.; Vales rer. Fr. L. 4. p. 158; Greg. Tur. L. 2, c. 5, 6; Fredeg. episc. c. 11; Buch. Belg. L. 17, c. 3; Alsat. illustr. T. I. p. 178—179, 429; Till. Attila c. 7.

§ 57.

(1) Виж. выше § 53 сея Главы.

§ 58.

(1) Това бѣ станѫло въ лѣто 439, кога-то Θеодорикъ съ Висиготѳы-ты, побѣдивъ крайно Римляны-ты, кои-то го бѣхѫ осадили въ Толоса (Toulouse), совсѣмъ що можаше да гы гони и да гы истреби, послуша Авита своего пріятеля, бывшаго тога-зи управителя Галлійскаго, и направи миръ съ нихъ. (Sidon. Apoll. carm. 7 v. 297).

(2) Виж. выше § 53 сея Главы.

(3) Sidon. Apoll. carm. 7, v. 228 et seq.; Iornand. de reb. Get. c. 36; Greg. Tur. L. 2. c. 7; Vales rer. Franc. L. 4. p. 101; Pagi ad Bar.; Buch. Belg. L. 17. c. 2, 3.

§ 59.

(1) Виж. выше § 56 сея главы.

(2) Sidon. Apoll. L. 8. ep. 15; L. 7, ep. 12; Iorn. de reb. Get. c. 37—38; Theoph. p. 90; Greg. Tur. L. 2. c. 7; Vales. rer. Franc. L. 4. p. 162—163; Baronius; Pagi ad Baron.

§ 60.

(1) Іорнандъ тука назначава че всяка леvта ся составлявала тогава отъ 1500 стѫпкы или крачкы, кое-то ще каже че тогашни-ти леvти были почти на половинѫ по-малкы отъ днешни-ты Французскы леvты (lieues).

(2) Іорнандъ пише че падиѫли-ти были до 90,000: « XC millibus, Gepidarum et Francorum» (Iorn. de reb. Get. c. 41). Но това число е толкова увеличено, що весма вѣроіатно бы могли да кажемъ че XC стои въ книгѫтѫ му погрѣшно писано вмѣсто XV.

(3) Qui more solito nunc pecorum fibras, nunc quasdam venas in abrasis ossibus intuentes, Hunnis infausta denunciant. (Iornand. de reb. Get. c. 37). — Той-зи обычай да пророкуватъ по пригледваніе-то на плешкы-ты, сѫществува іоще и днесъ между Блъгары-ты.

(4) Quod summus hostium ductor de parte adversâ occumbe ret, relictâque voctoriâ, suâ morte triumphum fœderet (Idem. ibidem.)

(5) Iornan. de reb. Get. c. 36, 37, 38, 41; Greg. Tur. L. 2, c. 7; Uales rer Franc. L. 4, p. 162; Ruch. Belg. L. 17, c. 3; Frœculf. T. II, 5, L. c. 14; Pagi ad Baron.

§ 61.

(1) Iornand. de reb. Get. c. 39.

§ 62.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 40 et 50.

(2) Idat. chr.; Prosper. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 36,

37, 38, 40; Greg. Tur. L. 2, c. 7; Theoph. p. 90; Cassiod. chr. et Var. L. 3, ep. I.; Vict. Tun.; Frœculf. T. 2, L. 5, c. 14; Vales. rer. Franc. L. 4, p. 162; Till. Attila art. 12.

§ 63.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 41; Greg. Tur. L. 2, c. 7; Vales rer Franc. L. 4, p. 164;

§ 64.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 41; Grég. Tur. L. 2, c. 7; Vales rer. Franc. L. 4, p. 164; Alsat. illustr. T. I. p. 179 et 429; Tillem. Attila art. 13 et Marcien art. 7.

§ 65.

(1) Ἐκέλευσέ σοι δὶ ἐμοῦ ὁ δεσπότης μου καὶ δεσπότης σου Ἀττιλᾶς, ἵνα εὐτρεπίσῃς αὐτῷ τὸ παλάτιον σου. Malalas T. II, p. 58—59 edit. Oxon.; chr. Alex. p. 317.

(2) Prosp. chr.; Idat. chr.; Vales rer. Franc. L. 4, p. 166.

§ 66.

(1) Виж. выше § 59 сея Главы.

(2) Ita ut vix éjus vestigia, ut appareant, reliquerint. (Iornand.)

(3) Історія-та не ны казва Унни ли сѫ были тіи Скуѳи, или Готѳи

(4) Iorn. de reb. Get. c. 42; Procop. Vand. L. I. 4, p. 187—188; Tgeoph. p. 92; Const. Porphyr. de adm. imp. c. 28; Cassiod; Var. L. 12, ep. 24; Suidas voce Μεδιόλανον; Paul Diac. hist. Misc. ap. Murat. T. I, part. 1, p. 100; Baronius; Vales rer. Franc. L. 4. p. 169.

§ 67.

(1) Виж. выше Гл. III § 17.

(2) Iorn. de reb. Get. c. 42; Hist. Misc. L. 15, ap. Murat. T. I, part. I, p. 100; Cassiod. chr.; Idat. chr.; Sidon. Apollin. L. I, ep. 9; Sigon. imp. occid. L. 13 p. 353—356; Vales rer. Franc. L. 4, p. 169.

§ 68.

(1) Ab Dacia et Pannonia provinciis, in quibus tunc Hunni cum diversis subditis nationibus insidebant, egrediens Attila, in Alanos movit provinctum. (Iorn. de reb. Get. c. 43).

(2) Alanorum partem trans flumen Ligeris considentem statuit suæ redigare ditioni (Iorn. ibid.) Лигеръ е рѣка въ Франціѩ, коя-то днесъ ся именува Loire.

(3) Pene simili tenore ut priùs in campis catalaunicis (Iorn. ibid.)

(4) Thorismundus Alanos bello edomuit (Greg. Tur. L. 7, c. 2.)

(5) Виж. выше § 56, сея Главы.

(6) Iorn. de reb. Get. c. 43; Idat. chr.; Prisc. Excer. de legat. ad. Rom. c. 9, p. 40; Greg. Tur. L. 2, c. 7; Vales rer. Franc. L. 4, p. 171; Ruch. Belg. L. 17, c. 6; Till. Attila art. 17; Lebeau. Hist. Bas. Emp. T. VI p. 333—334, и S-t Mart. тука примѣч. 6, гдѣ-то казва: Quoiqu' on puisse avec raison taxer le récit de Iornandès d' exagération et d' erreur, il est impossible qu' il n' ait pas an fond quelque chose de vrai: il esttout naturel en offet que les Alains de la Ganle, diju partisans secrets des Huns aieut eu à soutenir vers cette époque, contre les Goths, une guerre dans laquelle les Huns prirent part.

§ 69.

(1) Thwrocz L. 1 c. 22.

(2) Виж. выше § 26 сея Главы.

(3) Виж. выше § 36 сея Главы.

(4) Виж. выше § 67 сея Главы.

(5) Виж. выше § 15 сея Главы.

(6) Inveniunt Attilæ sine vulnere necem sanguinis effusione peractam, puellamque demisso vultu sub velamine lacrymantem (Iorn. de reb. Get. c. 49.)

(7) Κόρης τινὸς εὐπρεποῦς ἐρασθεὶς, καὶ τὸν πρὸς αὐτὴν γάμον ἐπιτελῶν, οἰνωθείς τε σφόδρα καὶ ὕπνῳ βαρυνθεὶς, αἵματος ἀθρόων διὰ ῥινῶν τε καὶ τοῦ στόματος ἐνεχθέντος, τελευτᾷ τὸν βίον (Theoph. p. 93.)

(8) Ὁ Ἀττίλας ἐτελεύτησε καταφορᾷ αἵματος διὰ τῶν ῥινῶν ἐνεχθείσῃ νυκτὸς, μετὰ Οὔννας παλλακίδος αὐτοῦ καθεύδων· ἥτις κόρη καὶ ὑπενοήθη, ὅτι αὐτὴ αὐτὸν ἀνεῖλε. Περὶ οὗ πολέμου συνεγράψατο ὁ σωφότατος Πρίσκος ὁ Θρᾷξ (Malalas L. 14 part. II, p. 59—60; chron. Alex. p. 318.) Малала слѣдъ това прилага: Ἕτεροι δὲ συνεγράψαντο, ὅτι Ἀέτιος ὁ Πατρίκιος τὸν σπαθάριον αὐτοῦ ὑπενόθευσε, καὶ αὐτὸς κεντήσας ἀνεῖλεν αὐτόν. Какъ не му е была мома-та наложница (παλλακὶς) а законна жена, за това Пріскъ, и споредъ него Іорнандъ, и Θеофанъ сѫ доволно достовѣрни свидѣтели.

§ 70.

(1) Какъ-то ся іавно види, сичка-та почти Історія Атилова е въ кратцѣ описана въ малко-то думы на тѧіѫ пѣсьнь, коіѫ-то мы, за по̀-лесно изъ уста изученіе, потрудихмы ся да іѫ направимъ на стіховы, безъ да ся отдалечимъ ни пощо отъ пьрвообразно-то й сочиненіе въ Іорнанда, а за сравненіе привождамы тука исто-то сіе по Латінскы сочиненіе. «Præcipuus Hunnorum rex Attila, patre » genitus Mundzucco, fortissimarum gentium dominus, qui » inaudita, ante se, potentia solus Scythiica et Germani- » ca regna possedit, nec non utraque Romanæ urbis im- » peria, captis civitatibus terruit, et ne præda reliqua » subderent, placatus precibus, annuum vectigal accepit. » Semper felix, semper invictus, non vulnere hostium, » non fraude suorum, sed genti incolumi inter gaudia læ- » tus, sine sensû doloris occubuit.» Назначѣте че и отъ

послѣдны-ты рѣчи на таѩ пѣснь ся разумѣва, че Атилъ не умрѣлъ убитъ, но отъ изпрасна Апоплексіѩ.

(2) Значителна е тая Унска рѣчь *Страва*, кое-то е чиста Славенска, и коѩ-то Българе-ти днесъ въ истѫ-тѫ смыслъ запѣваватъ съ рѣчь *струваніе*.

(3) Iorn. de rcb. Get. c. 49; Marcel. chr.; Idat. chr.; Cassiod. chron.; Vict. Tur.; Theobh. p. 93; Malalas L. 14, part. II p. 59—60; chron. Alex. p. 318; Paul Diac. hist: Misc. ap. Murat. T. I, part. I, p. 100; Poëm. lat. de prima exped. Attil. in Gall.; poëm. Alleman, Der Nibelungen Lied.

ГЛАВА IX.

§ 1.

(1) Filii Attilae, quorum per licentiam libidinis penè populus fuit (Iorn. de reb. Get. c. 50).

(2) Тойзи Атиловъ сынъ, кого-то вообще історіци-ти называватъ *Денизихъ* Δεγγιζίχ, а Александрійска-та лѣтопись (p. 323) *Дінзирихъ* Δινζίριχος; Іорнандъ (de reb. Get. c. 53) го именува *Динчіо*, Dinzio, кое-то по Блъгарскы извѣстно ще да ся рече *Динчо* или *Тинчо*, или, отъ *день* или *дсница*, (Денко) Денчо, сократително вмѣсто *Денничій*, отъ кое-то твърдѣ вѣроіатно е станѫло Греческо-то испърчено слово Δεγγιζίχ. Това ны дава доволно да разумѣемъ какъ и колко други-ти такожде Унискы или Блъгарскы имена сѫ ся притворили въ произношеніе-то и въ писаніе-то отъ иноязычны-ты лѣтописцы.

(3) *Ирнашь* го пише Іорнандъ, а *Ирнась* го пише Пріскъ: Ἱρνᾶς δὲ ὄνομα τούτῳ (Prisc. Excerp. de legat. ad gent. p. 58).

(4) Виж. выше § 36 Гл. VIII.

(5) Виж. выше § 4 Гл. VIII.

(6) Iorn. de reb. Get. c. 50.

§ 2.

(1) Виж. выше § 54 Гл. VIII.

(2) Тіи бѣхѫ Валамиръ, Ѳеодемиръ, и Видемиръ, какъто выше казахмы. (Виж. § 54 Гл. VIII).

(3) Ако е истина, какъ-то нѣкои мислятъ, че Сармати-те были Славяни *Сербы* а Алани-те Славени *Росси* (= Рокс-Алани, Роксолани, Россіани: Вик. выше Гл. I, § 3, прибѣл. 1), лесно ся разумѣва защо тіи сѫ остали вѣрни на тожеимены-ты имъ Унны, сирѣчь Славено-Българи.

(4) Положеніе-то на тѫіи рѣкѫ не е извѣстно; нѣкои казватъ че е Нера.

(5) Iorn. de reb. Get. c. 50; Vict. Tun.

(6) Римляне-ти простирающе Дакіѩ отъ въдъ и отъ самъ Дунава, раздѣляхѫ іѩ на три части, на кои-то давахѫ и три различны имена: Dacia Transalpina, или *Задъ Алпскѫ Дакіѩ*, т. е. Влахія и Молдавія: Dacia Ripensis, или *прибрѣжнѫ Дакіѩ*, то есть нынѣшня-та придунавска Българія на горѣ отъ Нікополь; Dacia mediterranea, или Средиземна Дакія, то есть Средиземна Българія около Софіѩ и Нишь;

(7) Passim proruentes tunc se in Romaniam dederunt (Iorn).

(8) Sciri vero et Satagarii et cœteri Alanorum, cum Duce suo nomine Candax, Scythiam minorem inferioremque Mœsiam accepere. (Iorn). Тіи Іорнандови рѣчи показватъ какъ Скири и Сатагари были племя Аланско. Іорнандъ казва іоще (с; 50) че дѣдо му Періа, кой-то былъ баща на баща му Алановамуѳа, былъ писарь Кандаксовъ презъ сичкы-тѣ му животъ, а послѣ былъ писарь и на Гундигиса сына сестры его, кому-то ся давало и имя База, и кой-то былъ военачалникъ Аланскаго князя въ Долніѩ-тѫ Мѵсіѩ. При това казва Іорнандъ че и самъ, преди да стане монахъ, ако и неученъ, былъ такожде неговъ писарь. Все това показва че Іорнандъ былъ въ положеніе да ся добрѣ научи за все що станѫло слѣдъ Атиловѫ-тѫ смьрть, кое-то дава голѣмѫ достовѣрность на все що онъ приказва за тыя времена; но жально е че описанія-та му сѫ толкова недостаточни и неточни.

(9) Тія мѣста сѫ намъ неизвѣстни. Нѣкои-си обаче мыслятъ да сѫ были на Норическы-ты предѣлы, защо отъ тамъ излѣзли кога-то послѣ съ Одоакра наедно восвахѫ на Италіѭ.

(10) Виндоміна мыслятъ да е криво написано вмѣсто *Виндобона*, то есть Віемна. — Іорнандъ казва че тая область Паннонія ся простирала отъ Горніѭ Мѵсіѭ на Востокъ до Норіка на западъ, и отъ Далматіѭ на югъ до Дунавъ-тъ на Сѣверъ. Остроготски-ти князи или начальници были іоще вышеречени-ти троица братія Валамиръ, Ѳеодемиръ, и Видемиръ. Пьрвый-тъ ся населилъ въ восточнѭ-тѫ часть Паннонія между рѣкы-ты *Черня* и *Скарніуня*; вторый-тъ ся учредилъ около езеро-то *Пелсодь* днесь называемое Невсіеделъ, на Аустрійскы-ты предѣлы; третій-тъ ся намѣстилъ помежлу двама-та тыя. Тіи же троица Остроготски начальници, ако и да имали всякый особенно княжьство, живѣли обаче согласни помежду си, и совсѣмъ що ся казвали покорени Грекоримскому царству, и му земали заплатѫ ежегодиѭ за да му пазятъ предѣлы-ты, по нѣкога пакъ фърляли жребіе помежду си, за да видятъ кому ще ся падне да дръпне сабіѭ-гѫ и да пойде да плѣни Востока или Запада. Така правили и другити вышеречени варвари *Римски союзници*. Руги, Скыри и Турцилінги. Тіи минѫли даже единъ день презъ Алпы-ты, и отишли въ Италіѭ многолюдно, гдѣ-то гы пріяли такожде като гости, дали имъ оружія и знамена, и гы назвали *Римскѫ войскѫ*. — Освень тыя Остроготы населены въ Паннониѭ, друго едно доста многолюдно и отъ нихъ независимо Остроготско племя, кое-то, споредъ Іорнанда, ся именовало *Малки Готѳи* (Gothi minores), бѣ ся отъ давна населило въ Мѵсіѭ подъ Емскы-ты горы, вѣроятно кога-то минахѫ Дунавъ-тъ въ Валентово время. Тіи Готѳи отъ Епископа Улфила на христіанство поучени и просвѣщени, были мирни и сиромаси; друго имѣніе немали освень добытакъ-тъ си и лѣсы-ты си; жито малко произ

вождали, а віно никакъ, за то и віно не піали, и ся хранили съ млако. (Виж. Іорн. ibid. Lebeau Hist. du Bas. Emp. T. VI p. 347, L. XXXIII § 37, и примѣч. S-t Martin).

(11) Прокопій казва причинѫ-тѫ за коіѭ-то тіи и други пришелци варвари сѫ ся именовали союзници (fœderati) глаголіѫщи: καὶ τὰ μὲν ξυνεμάχουν Ῥωμαίοις, τάς τε ξυντάξεις, ὥσπερ οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πρὸς βασιλέως κομιζόμενοι ἀνὰ πᾶν ἔτος, καὶ Φοιδεράται ἐπικληθέντες· (οὕτω γὰρ αὐτοὺς τῇ Λατίνων φωνῇ ἐκάλεσαν Ῥωμαῖοι, ἐκεῖνο, οἶμαι, παραδηλοῦντες, ὅτι δὴ οὐχ ἡσσημένοι αὐτῶν τῷ πολέμῳ ....., ἀλλ' ἐπί ξυνθήκαις τισὶν ἔνσπονδοι ἐγένοντο σφίσι .....) τὰ δὲ καὶ πόλεμον πρὸς αὐτοὺς διέφερον οὐδενὶ λόγῳ (Procop. II L. IV, c. 5, p. 575).

§ 4.

(1) Attilae filii contra Gothos, quasi deser tores dominationis suæ, velut fugacia mancipia requirentes, venirent (Iorn. de reb. Get. c. 52). Іорнандъ не ны казва именно кои сѫ были тія Атілови сынове; но ако сѫдимъ отъ мѣстоположеніе-то имъ, іавно е че тіи сѫ были близо при Остроготѳы-ты населившіи ся Емнедзаръ, и Узиндуръ, и неглии тождемайчинѫ имъ братъ Ирнасъ.

(2) Това лѣто не е точно опредѣлено у Іорнанда, който и самъ говори за това історическо произшествіе; но судяще по вѣроіатности че, като Атилъ бѣ умрѣлъ въ началѣ лѣта 453, догдѣ сынове-ти му ся расподѣлятъ, догдѣ стане война-та имъ съ Гепиды и Остроготѳы, и догдѣ тіе и оніе ся разидѫтъ и установятъ по различны мѣста, непремѣнно ся е минѫко най-малко една година, за това ніи положихмы речено-то произшествіе въ лѣто 454, ако и Lebeau (T. IV p. 348) да го полага ошибочно въ лѣто 452, или въ лѣто 453 по смѣткѫ-тѫ на осмолѣтіе-то Ѳеодоріково кое-то полага (T. VI p. 452) въ лѣто 461, и за кое-то ніи помнувамы по-долу въ § 5.

(3) Eas partes Scythiæ peteret, quas Danubii amnis fluenta prœtermeant, quæ linguâ suâ Hunnivar appellant (Iorn. de reb. Get. c. 52). Отъ тыя Іорнандовы означенія видися іавно че *Унниварѫ* ще рече *Уннскый градъ*, а по-обширно *Уннія* или *Уннска Земля*. Учени-ти Алмански и Маджарски много сѫ ся занимавали да изслѣдоватъ знаменіе-то на тѫіѫ рѣчь; но іавно е че Уннивяръ е равно съ *Уный-Варѫ*, сирѣчь *Уннскый-варѫ*, а варъ е коронъ на Блъгарскѫ-тѫ рѣчь *варошъ*, кой-то значи *градъ*, *село*, *селище* и *населеніе*. Шафарикъ (Слав. Древн. Т I, Кн. 2, стр. 252 издан. 2 Бодянск.) приводи за примѣръ Церковно-Славянскѫ. т. е. Старо-Блъгарскѫ рѣчь *вари* значущѫіѫ *домъ, жилище* (domus, habitacula). А какъ е рѣчьта *варѫ*, *градъ*, значила едно время *земля* и *область*, това ны казва Helmold кой-то пише че Руссія, защо-то живѣли въ-неіѫ Унни, именовала сѧ и *Уннигрaдъ*=*Уннивяръ* «Haec (Russia etiam Chunigard dicitur, eo quod ibi sedes Hunorum primo fuerit» (Helmold L. I c. 1). Gard (Гардъ= градъ въ Скандинавскыя-тъ языкъ значи и *градъ* и *земля, область, край* (Шафарикъ тамже стр. 97). А понеже Іорнандъ казва положително че презъ речены-ты страны называемыя *Уннивяръ*, минувалъ Дунавъ-тъ, то ще каже че Унни-ти населили и именували тогава своіѫ землѫ днешны-ты Влахіѫ и Молдовѫ, и станѫли така сопредѣлны съ Гепиды-ты, кои-то выше видѣхмы, че ся населили въ Угріѫ, презъ коіѫ-то такожде минува Дунавъ-тъ.

(4) Іорнандъ ны казва това, че той Θеодорихъ былъ сынъ брата Валамирова Θеодемира; а Вѵзантійци-ти, и особито Малхъ, кой-то много описва за того Θеодориха, казватъ че былъ сынъ Вадамировъ: Θεωδέριχος ὁ τοῦ Βαλαμήρου παῖς (Malch. Excerp. p. 78, 81, 88, 89, 94; Damascius ap. Phot. cod. 242 p. 1041). Но това трѣба да е нихна погрѣшка, защо Іорнандъ, като родомъ Готѳинъ, былъ е и отъ нихъ по-много въ состояніе да знае истинѫ-тѫ. Понеже обаче онъ наслѣдилъ послѣ самъ и на трон-

цѫ-тѫ Остроготескы братія въ княжество-то, може да рече человѣкъ че негли Валамиръ, като по-голѣмъ отъ другы-ты и като безчаденъ, да го е пріялъ за свой сынъ, и отъ тамъ да сѫ хванѫли да го выкатъ *Валамировъ сынъ*. Тая вѣроіатность ся подтверждава и отъ онова що пише безименный сочинитель, напечатаный отъ Henri Valois слѣдъ Марцеліна, че Θеодорихъ ся зовалъ *Валамировъ сынъ*, но че естественный му отецъ былъ други, кому-то обаче имя-то ся не сохранило въ писаніе-то му: «(Theodoricus) » vir fortissimus, fortis, cujus pater Walamir dictus, rex Go- » thorum, naturalis tamen ejus fuit .....» Исто-то ся подтверждава и отъ Марцеліновѫ-тѫ лѣтопись, кои-то нѣгдѣ си казва че Θеодорікъ ся наричалъ *прозваніемъ* Валамиръ: «Theodoricus cognomento Valamer, » и отъ Θеофана, кой-то го такожде прозывава Валамиръ « Θεωδέριχος ὁ Οὐαλάμερος» (Theoph. p. 112).

§ 5.

(1) Іоаннъ Лудъ казва че, кога-то Леонъ възлѣзлъ на престолъ-тъ, намѣрилъ собраны и готовы пары выше отъ 100,000 літры златà, кои-то были по-напредъ наготвены за Атила: « ἐλθὼν ὁ Λέων καὶ τὸν πλοῦτον εὑρὼν, ὃν ὁ Ἀτ- » τίλας ὁ τῆς οἰκουμένης πολέμιος λαμβάνειν ἔμελλεν (ἦν δὲ ὑπὲρ τὰς χιλίας ἑκατονταδας τοῦ χρυσίου λιτρῶν)» (Ioan. Lydus de Magist. III 43.)

(2) Това лѣто ся не показва въ історіѩ-тѫ, но то ся пада да е, ако е истина че Θеодорихъ ся родилъ въ лѣто 454, (Виж. выше § 4), понеже въ тѫзи войнѫ онъ былъ осмолѣтенъ.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 9, p. 74; Iorn. de reb. Get. c. 53; Sidon. Apollin. Carm. 2, v. 223 et seq.

(4) Κατὰ γὰρ τὸ Βυζάντιον ὁμηρεύσας ποτὲ, τοῖς ἀρίστοις τῶν διδασκάλων ἐρρίτησεν ..... ἐπὶ τῆς Λέοντος βασιλείας (Theoph. p. 112).

§ 6.

(1) Това лѣто отъ Lebeau назначено не е точно забѣлѣжено въ Історіѩ-тѩ. Пріскъ само казва че то событіе станѫло по онова време, κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, по кое-то Леонъ, по прошеніе на сѵгклитъ-тъ царства западнаго отъ Рѣчимира тогава управляемаго, проводи посланницы: Фѵларха до Марцелліна въ Далматіѩ на Рѣчимира разсѣрдена, и Татіана Патрікія, бывшаго послѣ ѵпата въ лѣто 466 (Art. de verif les dates p. 335), до Ванділскаго краля Генсериха отъ Африкѩ съ корабы воюющаго противу Сікеліѩ и Італіѩ, за да гы примири съ Римляны-ты, кои-то посланници Маркелліна убо придумали да мирува, а Генсериха, не можили, защо онъ искалъ перво да му ся даде имѣніе-то на прежде убійствомъ умершиты царя Валентініана и военачалника Аетіа (Prisc. de leg. p. 42—43); но отъ то̀ що казва самъ Пріскъ за тыя посолства и на друго мѣсто (de leg. p. 74), и означава че посланници ся пратили тогава до Генсериха, не отъ царя западнаго, а отъ Рѣчимира, παρὰ τοῦ Ρεκίμερος, може да ся разумѣе че то станѫло слѣдъ царя Севира умершаго на 15 августа 465, кога-то самъ Рѣчимиръ съ сенатъ-тъ управлялъ царство-то. Но отъ другѫ старинѫ, онъ даже и въ Севирово-то время управлялъ царство-то, така що презъ сичко-то му царствуваніе історія-та само веднъждь помянува имя-то на тоя царь. Il avait porté la couronne imperiale près de quatre ans, toujours esclave de son ministre (Ricimer). Dans tonte l' histoire de son règne il n' est nommè qu' une scule fois, a l' occasion du jugement d' Agrippinus (Lebeau. hist. Bas. Emp. T. IV p. 446). Совсѣмъ тѣмъ Пріскъ казва че, въ кое-то время ся проводили на западъ речени-ти посланници, и дошли отъ сѣверъ на Цариградъ варварски посланници, въ исто-то время дошли такива и отъ Персійскаго царя, и за друго нѣщо, и за да искатъ помощь противу Унны Кидариты, и че Леонъ

му проводилъ съ отрицателенъ отвѣтъ посланникъ Константіа (Prisc. de legat. p. 43 и 74). А това Персійско посолство не знамъ какъ Lebeau полага въ лѣто 464 (T. VI p. 442), като тождевременны-ты вышеречены другы бѣ положилъ (ibid. p. 434 et seq.) въ лѣто 462.

(2) Выше ся рече за три народы Сарагуры, Урогы, и Оногуры, че испѫдени отъ Савиры-ты ..... проводили посланицы на Цариградъ: така казува перво Пріскъ: Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον κατὰ τοὺς ἑώους Ῥωμαίους Σαράγουροι καὶ Οὔρωγοι, καὶ Ὀνόγουροι, ἔθνη ἐξαναστάντα τῶν οἰκείων ἠθῶν, Σαβήρων καὶ μάχην σφίσιν ἐληλυθότων (Prisc. de leg. p. 43—A.) А тука като е слово-то за тыжде накъ народы, Пріскъ говори само за Сарагуры-ты: ὥσπερ καὶ οἱ Σαράγουροι, ἐλαθέντες κατὰ ζήτησιν γῆς, πρὸς τοῖς Ἀκατίροις Οὔννοις ἐγένοντο (Prisc. ibid. infra). Това показва іавно че тія три народни имена не принадлежали на три различны народы, но на единъ самъ прозванный съ три различны имена. — Сега кой и какъвъ е былъ той народъ, никой извѣстно не може да каже, понеже отъ ветхы-ты писатели никой не ны го казва; а отъ новы-ты Дегинь казва че были Татари (Des Guignes hist. des Huns T. II p. 317); Клапроѳъ мысли че были Россійски-ти Югри (Klaproth, Uber Sprach und Schrift der Uiguren), а Сен-Мартенъ (S-t Martin) пише че му ся види іавно че тіи три народи принадлежали на племя-то Уйгуры или Ігуры, бывшія славны въ 11-тъ и 12-тъ вѣковы, кои-то были Турци, и че речени-ти Пріскови Оногури, и Іорнандови-ти (de reb Get. c. 5). Уннугари были едно смѣшеніе или соединеніе отъ Унны и Уйгуры (Lebeau hist. Bas-Emp. T. VI. p. 425 not. 4). Отъ тыя различны и произволны мнѣнія разбери ты сега истинѫ-тѫ, ако можешь. (Виждь що рекохмы за тѣхъ выше Гл. VII § 5 примѣч. 2 и 3).

(3) Назначително е какъ тука Пріскъ варича положително Акациры-ты *Унны*

(4) Prisc. Excerp. de legat ad Rom. c. 14 p. 43.

§ 7.

(1) Отъ все що ся описува въ тойзи параграфъ спорядъ Пріска, іавно е че тія Унни, които не знаемъ защо онъ е нареклъ *Кідариты*, живѣли надъ Кавказа то есть на западъ отъ Каспійско-то море. Погрѣшно убо и безъ никоіѣ доказателнѣ причинѣ Дегинь пише че тіи живѣли въ Маурашанъ (T. II p. 318), и че были *бѣли-ти* оніа *Унни* (οἱ λευκοὶ Οὖννοι), кои-то живуще въ Маурашанъ у Харісмъ на востокъ отъ Каспіѣ бѣхѣ отъ Грькоримскы-ты писатели нарицаеми *Евваліти*. Ἐφθαλῖται (Виж. Прокоп. de bell. Pers. L. I c. 3), а отъ восточны-ты *Хайателіти*, *Нефталіти*, *Ателіти* и *Абтеліти* (Des Guignes hist. des Huns. T. II p. 325).

(2) Ἰουροειπαάχ, или Οὐροειπάχ. Тъй е писана тука тая крѣпость у Пріска, а у Ліда (Lidus de Magistr. L. III, c. 52, et 53), та е писана *Бырапарахъ*, *Вірапарахъ*. S-t Martin у Lebeau (T. VI p. 269 note I. и p. 442 note 4) мысли че тая рѣчь трѣба да е Арменска криво написана вмѣсто *Вирапахакъ*, понеже по Арменскы *Пахакъ* щяло да каже крѣпость, а *Виръ* или *Веръ* значило Івиріѣ, и че така Вирапахакъ щяло да рече *Івирійска Крѣпость*.

(3) Тая врата, отъ ветхо по Греческы Πύλαι Κασπία нарицаемая (Proc. de bell. Got. L. IV, c. 3.), бѣше великій проходь водящій презъ средѣ-тѣ на Кавкасскы-ты Планины, отъ Івиріѣ на Аланскѣ-тѣ землѣ, коіѣ-то ся спорядъ истаго Прокопія (тамже) простирала отъ Кавказа до реченѣ-тѣ вратѣ; за това види ся, и Арабски-ти писатели называватъ истѣ-тѣ вратѣ *Баб-і-аланъ*, сирѣчь *Алан скѣ-Вратѣ*. (Виж. S-t Martin у Lebeau T. IV p. 269. not. 1) Прокопій (тамже) казва че Унни-ти кои-то живѣли надъ Кавказа, колчимъ щели да воюватъ на Греко-римскѣ-тѣ или на Персійскѣ-тѣ землѣ, презъ тѣіѣ Каспійскѣ вратѣ минували, какъ-то и презъ другѣ еднѣ зовомаіѣ *Джоръ*, *за коіѣ-то* S-t Martin (тамже) казва че бы-

ла прочутый Проходъ или Дервентъ кой-то днесь ся называва *Демирз-Капія*, а отъ ветхо ся зовалъ *Албански Дверн*.

(4) Ἐν Γόργᾳ ..... χωρίῳ (Prisc. de leg. p. 75). Не е извѣстно положеніе-то на това село. Прокопій (de bell. Pers. I, 3—4) помянува градъ *Горю* на сѣверъ отъ Персіѣ, но той казва былъ у Ефеліты-ты. S-t Martin (у Lebeau T. VI, p. 443, not. 2) мысли че може то село да е было *Горіанз* или *Джорджанз*, мѣсто лѣжащее на юго-востокъ отъ Каспійско-то море.

(5) Prisc. de legat. ad Rom. c. 15, 19. p. 43, 44; id. de legat. ad gentes c. 8, 11, 12, p. 74—75.

§ 8.

(1) Prisc. de legat. ad Rom. c. 19, p. 44. — Издатель-тъ Прісковъ означава погрѣшно това приключеніе на лѣто 468. А Lebeau (T. IV, p. 459) го полага въ лѣто 466. Мы судаще по обстоятелства-та, намырамы че лѣто-то 464 ся по-много срѣща съ истинѣ-тѣ.

(2) Prisc. ibid. c. 22, p. 46.

§ 9.

(1) Chr. Alex. p. 311. Marc. chr. p. 321. Theoph. p. 96—97; Evagr. L. II. c. 23 Malalas p. 28, 29; Cedr. I, p. 348; Theod. Lect. L. I, c. 23; Zon. I. 14, T. 2, p. 50; Cod. Iust. leg. 8, T. 10 leg. 12.

§ 10.

(1) Вниж. выше § 3 сея Главы.

(2) Ἐβασίλευσε ..... Σεβῆρος ἔτη γ.' καὶ μετ' αὐτὸν οὐκέτι βασιλεὺς ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ Ρεκήμερος διῴκει τὰ πράγματα, στρατηγῶν, καὶ μεγάλην περιπείμενος δύναμιν (Cedr. I, p. 346).

(3) Sidon. Apollin. Carm. 2. v. 348 ..... 377.

(4) Satagas qui interiorem Pannoniam possidebant (Iorn. de reb. Get. c. 53). Тіи *Сатаги* може да сѫ были исти-ти оніи *Сатагари*, кои-то выше (§ 3) видѣхмы че ся населили въ Малѫ Скѳіѩ и долніѩ Мѵсіѩ. Но Іорнандъ, кой-то ны е казалъ това, не ны казва и че сѫ ся преселили тіи послѣ въ Паннонніѩ. Освень това Сатагари-ти были племя Аланско, а за Сатагы-ты казуватъ да сѫ были Унни или Славени. Шафарикъ (Т. I, Кн. I, § 11. 7, 10, стр. 419—420) мысли че, понеже обыкновенно толкователи-ти подъ Іорнандовы-ты рѣчи « qui interiorem Pannonniam possidebant, » разумѣватъ сѣверозападныя-тъ край на Унгаріѩ (Iorn. Orig. Slav. IV, 175), и е много възможно и вѣроіатно да е разумѣвалъ Іорнандъ съ рѣчь-тѫ *Паннонніѩ* сичкѫ-тѫ Унгаріѩ между Дунавъ и Тиссѫ, тіи Сатаги трѣба да сѫ были исти-ти днесь іоще подъ Карпаѳскы-ты горы живущіи *Сотаки* (Сотаци), кои-то обаче сѫ племя Славенско. Шафарикъ прилага че може тіи Сатаги, бывше племя Славенско (Сотаки) да сѫ ся назвали отъ Іорнанда Алани (Сатагари), негли защо-то сѫ ся покоривали тогава на Аланы-ты. Все това що казва Шафарикъ е хубаво и добро, само не ся срѣща съ онова що пише Іорнандъ, че Сатаги-ти были живѣли въ *вѫтрешнѫ-тѫ Паннонніѩ*, кое-то значи на *вѫтре отъ Дунавъ-тъ*, сирѣчь отъ сямъ Дунавъ-тъ, кое-то ся подтверждава и отъ то что самъ Іорнандъ прилага че Унни-ти, пошедше въ Паннонніѩ за помощь на Сатагы-ты, осадили града Бассіана; а Бассіана полагатъ Римски-ти пѫтьоводители на рѣкѫ-тѫ Саввѫ, 18 міля по̀-долу отъ Сирміумъ, а не надъ него и отъ въдъ Дунавъ-тъ подъ Карпаѳа.

(5) Dinzio му инше имя-то Іорнандъ. (Впж. выше § 1 примѣч. 2 сея Главы.

(6) Ако Сатаги-ти сѫ были пастиньѫ племя Унско или Славенско, лесно ся разумѣва защо Денчо имъ отишьлъ на помощь противу Готѳы-ты, какъ-то Бѣломиръ бѣ отишьдъ на помощь на *Анты-ты* пакъ противу Готѳы-ты

(Виж. выше Гл. II § 25). Но и Аланско племя да сѫ были, пакъ Унни-ти требваше да имъ помогнѫтъ, защо Алани-ти имъ всякога были вѣрни.

(7) Това ны казва S-t Martin у Lebeau T. VI, p. 451, not. 2.

(8) Iorn. de reb. Get. c. 53.

§ 11.

(1) Scythicæ vaga turpa plagæ. ..... (Sid. Apoll. Carm. 2, v. 239).

(2) Познава ся обаче да е было отъ въдъ Дунавъ-тъ, гдѣ-то живѣяше Денчо, понеже казва че минѫли на коѭ отъ сямъ Дунавъ-тъ.

(3) Sed, Scythicæ vaga turba palagæ, feritatis abundans,
Diva, rapax, vehemens, ibsis quoque gentibus illis
Barbara barbaricis, cujus dux Hormidae ..... (Sidon. Apoll. Carm. 2, v. 239 et seq.)

(4) ..... Gens ista repente.
Erumpens, solidum que rotis transvecta per Istrum
Venerat, et sectas insiderat orbita lymphas (Sid. Apoll. carm. 2, v, 269 et seq.)

(5) Sidon. Apollin. Carm. 2. v. 239 et seq. Vales rer. Franc. I, 5, p. 203. — За того Анѳемія, бывшаго тогава военачалника въ Ѳракіѭ, Сідоній Аполлінаръ казва че въ началѣ слѣдующаго 467 лѣта былъ началникъ на царскы-ты корабы въ Еллиспонта, когато царь Леонъ го выкалъ на Цариградъ, та го направилъ царь на западно-то Римско царство. Онъ послѣ отишьлъ на Римъ, и былъ припознатъ и прогласенъ за царь отъ Сенатъ-тъ и отъ сичныя-тъ народъ на 12 Априліа 467 л. (Виж. Lebeau hist. Bas-Emp. T. VII, p. 6—7). Отъ вси тыя обстоятелства ся разумѣва че воеваніе-то Унское противу Анѳемія е добрѣ положено въ началѣ лѣта 466.

§ 12.

(1) Выше § 3 сея Главы.

(2) Κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος (Prisc.) Виж. выше Гл. VII, § 3 и Гл. VIII § 12.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 18 p. 44.

§ 13.

(1) Арнигисклово-то имя ся помянѫ выше Гл. VIII § 5.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 20, p. 44—45.

§ 14.

(1) Theoph. p. 99; Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 21 p. 45.

§ 15.

(1) Prisc. Excerp. de leg. ad Rom. c. 21 p. 45—46.

§ 16.

(1) Iorn. de regn. success: «Tunc Leo ..... Bigelem Getarum regem per Arduburem Asparis filium interimit» Отъ кое-то ся види че и Ардавуръ Аспаровъ былъ въ тѫіѫ битвѫ.

(2) Marcel. chr. Alex. p. 323; Iorn. de regn. succes. — Забѣлѣжи тука че комитъ Марцеллінъ полага убитіе-то Денничіево въ II-тѫ годинѫ царства Леонова, и въ консулство-то Зинона и Маркіана бывшее въ лѣто 469; а Александрійска-та лѣтопись го полага и та въ II-тѫ годинѫ царства Леонова, но въ Індікта 6, и въ консулство-то Анѳеміа Аугуста, бывшее въ лѣто 468. — Назначи іоще едно любопытно нѣщо, че тукъ Александрійска-та лѣтопись пише имя-то Денничіево *Дензіріхъ* Δενζίριχος, какъ-то и выше (§ 1 примѣч. 1) казахмы.

§ 17.

(1) Χαλεπῶς δὲ ὁ Ζήνων μεταχειρισάμενος τὴν ἀρχὴν, ἐν προοιμίοις Μεσοποταμίαν μὲν Σαρακηνοί, Θρᾴκην δὲ κατέδραμον Οὖννοι, σφόδρα τοῖς πράγμασι λυμαινόμενοι (Theoph. p. 103): — Τούτου (Ζήνωνος) τῷ πρώτῳ ἔτει ἐν προοιμίοις Μεσοποταμίαν μὲν Σαρακηνοί, Θρᾴκην δὲ κατέδραμον Οὖννοι σφόδρα τοῖς πράγμασι κακῶς λυμαινομένου τοῦ βασιλέως. (Cedr. I, p. 351).

КОНЕЦЪ.

ИМЕНА-ТА

НА РОДОЛЮБИВЫ-ТЫ СПОМОЩЕСТВОВАТЕЛИ.

Котель,

Настоятель: Учитель Христо Калудовъ.

Подписани по 1 Тѣло.

Благоговѣйный попъ Костандинъ Іконом ъ, Попъ Василь Сакелларій, Попъ Райно Цончевъ Іеромнимонъ, Попъ Веніаминъ Г. Николовъ, Х. попъ Анлонъ попъ Никол., Попъ Иванъ и братъ му Герги Николовъ.

Подписанъ за 5 Тѣла.

Достопочт. Г. Х. Петръ Х. Матѳеевъ.

Подписани за по 3 Тѣла:

Бр. Радославь, Ангелъ и Х. Василь Х. Добрювъ.

Подписани по 2 Тѣла:

Х. Тиню Геновъ, Сава Ничовъ.

Подписани за по 2 Тѣла:

Бр. Х. Василъ, Х. Варбанъ, и Х. Петку Кремскы.

Подписани по 1 Тѣло:

Х. Димчю Х. Янакювъ, Х. Тиню Х. Минчовъ, Х. Іорданъ Х. Тинювъ, Петръ Станчю Кременскы, Матей Х. Петровъ, Атанасъ Х. Добрювъ, Петръ Хр. Папазооглу, Тиню П. Везирскы, Никола Стояновъ Джеррахъ, Х. Жечю

Х. Цонковъ, Х. Генко Пейковъ Богданскы, Х. Гунчу Стояновъ, Цонко Х. Бижовъ, Х. Паваютъ Х. Геновъ, Велико Ц. Папазоогду, Х. Вичю Стояновъ, Петръ Бедю Кожухаръ, Х. Кѣню Ивановъ Чирчи, Иванъ Ивановъ Белиновъ, Х. Петръ Х. Іордановъ, Петръ Гергювъ, Петръ Х. Матеювъ Стоянъ Янакювъ, Пенко П. Бовъ, Гергы Х. Петровъ, Х. Димо Х. Пенковъ, Рахин П. Учителскы. Панаіотъ Х. Добрювъ, Петръ Х. Николовъ, Х. Никола Петровъ, Вълко Х. Пенювъ, Х. Мезю Геновъ, Куро Великовъ, Почтенный Г. Никола Х. Власковъ, Костандинъ Х. Райновъ, Дончо Х. Гергювъ, Х. Петръ Х. Гергювъ, Христо Х. Гергювъ абаджи, Петръ Божиловъ Паличіоръ, Стоянъ попъ Ивановъ, Руси Николовъ, Кѣню Станчовъ, Тиню Цончовъ Златаръ, Стоянъ Х. Ивановъ Белинъ, Х. Жечо Николовъ, Крьстю Вайчовъ, Иванчо Калчовъ, Дончю Павловъ, Койно П. Великовъ, Петръ П. Великовъ, Петръ Ивановъ Сахатчи, Х. Герги Х. Драгоювъ, Милко Петровъ, Тодоръ Ганчовъ, Симеонъ Койновъ, Х. Генчо Х. Тинювъ, Теодоръ Х. Тинювъ, Іовчо Гену Мезювъ, Векю Гену Мезювъ, Никола Велювъ, Димитръ Геновъ Пращилъ, Герги Станчовъ, Стоянъ Калчо Задгорски, Райно Стратовъ Горчакъ, Коста Стратковъ Горчакъ, Велико Стояновъ Кѣзѣлъ, Стойко Геновъ Бекярь, Гани Христо Чатото, Гено Вълковъ Талякъ, Вълчю Гавріиловъ, Иванъ Вълковъ Сапунджи, Пенчо Кѣнчовъ, Х. Славъ Х. Вълковъ, Димчю Великовъ Книговезецъ. Христо Сѣби Хардалѣ, Цонко Дончовъ Червенко, Хараламбъ попъ Куровъ Кытель, Иванъ Радиловъ Зарабскы, Пенко В. Писаровъ, Никола Писаровъ, Иванъ Христовъ Кожухарь, Божилъ Х. Янакювъ, Почтен. Г. Курчу Х. Матеювъ, Матей Драгановъ, Райно Атанасъ Златаровъ, Станчо Х. Гавріиловъ, Гандю Вълковъ отъ Жеравнѣ, Христо Крьстювъ Кожухарь, Петръ Сѣби Хардали, Иванъ Божиловъ Паличоръ, Гандю Станчовъ Бояджи, Христю Ганювъ Цуряѣъ, Гонко Атанасовъ Табакъ, Вълко Райновъ Дикиджи, Станю Жечовъ Дикиджи, Христо Райновъ учителскы, Димо

Сапунджи, Вичо Райковъ Казакъ, Стефанъ Стояновъ Ноко, Михалъ Райновъ Арнаудовъ, Гено Калчовъ Загорскы, Х. Юрданъ Х. Пенковичь, Велико Стояновъ, Вълко Влаговичь, Словеси. Учитель Вичо Райновъ, Слов. Учитель Димчо попъ Ивановъ, Учитель Куро Гергювъ, Іорданъ Х. Петровъ, Илія Николовъ, Илчо Христовъ, Аталасъ Райновъ, Коста Михаловъ Байрямъ, Христо Х. Бижу, Іоку Мудювъ Сума, Петръ Станювъ, Велико Матеевъ, Стоянъ Христовъ Кула, Райно Божиловъ и сынове негови, Божилъ и Петръ, Стоянъ Стойковъ Чирчи, Димо Дечковъ Доврамаджи Шюменецъ, Гергы Х. Нонювъ, Павли Х. Вичовъ, Сѫби Жечовъ, Петръ Мариновъ, Іорданъ Вълковъ, Дончо Димовъ, Петръ Енювъ Сапунджи, Матей Пенковъ Абаджи; Никола Пантелеевъ Бакарджи, Хараламбъ Иліювъ Бакалъ, Иванчо Вълчовъ, Никола Теодоровъ Пенирджи, Даніилъ Становъ Чакмакъ, Стойчо Петровъ и К. Стойчевъ, Драгой Сѫби, Иванъ Петровъ, Никола Райновъ Семерджи, Никола Цонковъ Келниту, Гену Пеювъ Рѫковскы, Радилъ Петровъ Тапавичарскы, Колю Тотютъ Трѣвненецъ, Цаню Тодоровъ Трѣвненецъ, Богданъ Коювъ Трѣвненецъ.

Сички въ Котель тѣла 164.

Жеравна.

Настоятель: Попъ Стефанъ Вълковъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Попъ Стефанъ Вълковъ, Учит. П. Димитровъ, Б. Вълковъ, Братія Берберевн, Д. П. Икономовъ, Р. Г. Сиркашевъ, С. Паневъ Кундураджи, В. Г. Рогаювъ, Бр. Д. Абаджи, Н. Цонковъ, С. Іовковъ, В. Димчевъ, Х. Г. Ц. Габровскый, Г. Р. Берберовъ, П. Вълковъ Абаджи.

Ученицы.

Н. А. Панковъ. Н. Ц. Цанковъ, Харалампій Русковъ, В. Г. Галунскый, С. Д. Хрусанскый, С. М. Стойновъ, П. П. Славчевъ, Н. Б. Кали—М., К. Б. Берлинскый,

Ц. Б. Зехыровъ, В. Г. Хрусанскый, С. И. Вачевъ, П. К. Сираковъ..

Сички въ Жеравнѫ Тѣла 28.

Мѣдвенъ.

Настоятель: Попъ Стефанъ Вълковъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Б. П. С. Нейчевъ, Уч. П. Я. Молювъ, С. П. Уч. Епитропъ, В. Л. Лоловъ Бр. Ж., Панаютъ, Г. Д. Ковачь, Хр. Продановъ, В. Г. Нанчевъ, Господинъ Д. Далакчійскый, Уч. Г. Димовъ и сынъ му Кѵрилъ, Р. Ивановъ Пастырь, Г. К. Чанаковъ, К. Ж. Дидяковъ.

Сички въ Мѣдвенъ Тѣла 13.

Сливенъ.

Настоятель: Р. В. Мирковичь

Подписани за по 2 Тѣла.

Р. В. Мирковичь, Х. Стефанъ Х. Стояновъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

М. Х. Панаютовъ, Димитръ П. Боевъ, Александръ Бѣлчевъ, Добри П. Чюнтоловъ, Иванчо П., Стефанъ Сар. Ивановъ, Вьскдакосъ Г. Поповичь, Атанасъ Г. Гаджаловъ, Добри П. Миневъ, Параскева Бяновъ, Иванъ Д. Желесковъ, Василъ П. Станчевъ, Петръ Данчевъ Берберовъ, Ангели Вяндовъ, Донко Д. Абаджіевъ, Петръ Г. Мышковъ Стефанъ Ж. Вълковъ, Георгій Ив. Геновъ, Іорданъ Д. Іордановъ, Андонъ А. Златановъ, Тодоръ А. Пенковъ, Пятко С. Вълняровъ, Димитръ Г. Ивановъ, Мите Василевъ, Куте С. Х. Баювъ, Георгый Янковъ, Петръ С. Янковъ, Марко С. Докторъ, Тодоръ Костовъ, Жечо Димитровъ, Минчо Господиновъ, Х. Василь Д. Іордановъ, Димитръ К. Панчевъ, Х. Манолъ Х. Гоергіевъ, Г. Димитръ Х. Георгіевъ, Х. Христо Вълчановъ, С. Г. Загорскый, Василь Бояджовъ, Петръ С. Вичовъ.

Сички въ Сливенъ Тѣла 43.

Шуменъ.

Настоятель: Анастасъ Х. Стояновъ.

Подписани за по 2 Тѣла:

Анастасъ Х. Стояновъ, Бр. Р. Бѣскови.

Подписани по 1 Тѣло:

Андрей Х. Димитровъ, Г. Мирковъ, Колманъ Гонджe, Т. Иванъ Джабаровъ, В. Іорд. Вѫрбевъ, Дивдядовского училище, Банушь Куртевъ Кюпекліецъ, Енчо Митевъ Мерковцалъй, Димитръ Станчевъ Каспичанецъ, Иванъ Костадиновъ Ени-Пазарлъй, Никола И. Калепетровскый, Тодоръ Дяковъ, Тодоръ Бончевъ Учитель, Отецъ Захарій Гебедженскы, Отецъ Костадинъ Комановъ-Девня, Черне Танасовъ отъ Аврелъ, Отецъ Мирче Еврейскый, Коле М. Калчевъ Прѣславскый, Ради Ж. Гіокчеренни, за Долнето училище.

Сичкы въ Шюменъ Тѣла 24.

Хаджоглу Пазарджикъ.

Настоятель: Ж. П. Георгіевъ.

Подписани за по 2 Тѣла.

Свящ. П. Иванъ Ф. и сынъ му Георгій, Свящ. Попъ Стефанъ и сынъ му Іорданъ, Желесъ П. Георгіевъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Ж. П. Георгіевъ, Х. Василъ Х. Ивановъ, Георгій П. Чавушевъ, Іорданъ Х. Ивановъ, Янко Стояновъ, Учитель Димитръ Келевичь Русчуклія, Костандинъ Пантелеевъ, Ангелъ Георгіевъ Ханджи, Друме Друмевъ, Димитръ Драгневъ отъ Езибси, Злати Чорбаджи отъ село Гелинджикъ, Василъ Тодоровъ Хемшяковъ отъ Жеравнѫ, Цани Станевъ Търновецъ, Димитръ Станевъ отъ Каварнѫ, Х. Тане Геновъ отъ Котель, Михаилъ Г. Даскаловъ отъ Шюменъ, Петръ Стояновъ отъ Шюменъ, Мате Драгановъ отъ Котель, Костандинъ Капанджи, Захарія Г. Холовичь.

Сички въ Хаджоолу Пазарджикъ Тѣла 26.

Русчюкъ.

Настоятель: Х. Иванче Ефенди Х. В. Пенчевичъ.

Подписанъ за 4 Тѣла.

Прѣдсѣдатель на Руссенско-то Общество Отецъ Нилъ Д. Изворовъ,

Подписани за по 3 Тѣла.

Х. Иванъ, Х. Величко Пенчевичъ, Х. Атанасъ Х. Петковичъ.

Подписани за по 2 Тѣла.

К. Мариновичъ, Димитръ Маневъ Кюстендилецъ, Харалампій и Донче Търновци, Георгій Цанковъ, П. Сп. Златевъ, П. Д. Бояджьевъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Андонъ Саровъ, I. A. Nazarettean, М. Стефановичъ, Д. Цанковъ, Илій Христовъ, Священо-Діаконъ Евстатій Хилендарецъ, Хр. А. Богоровъ, Игн. Ивановъ, А. Симеоновъ, Никифоръ М. Молловъ Бебровецъ, Иванъ П. Пенковъ, Якимъ П. Попповъ, Никола Петровъ, Никола Тодоровъ, Велико Сарайдаровъ, Кирилъ Н. Драновскый, Никола Х. Димитровъ, Гавріилъ Н. Боевъ Котленецъ, Филипъ П. Петковъ, Петръ Д. Ивановъ, Х. Янко Пашянковъ, В. Радьевъ, Стоянъ Великовъ, Тома Младеновъ, Иванъ Петковъ Дряновецъ. В. П. Балкановъ, Тодоръ М. Молловъ Бебровецъ, Иванъ М. Молловъ, Иванъ Т. Радославовъ, Иванъ Н. Даміановъ Арбанасчанинъ, Цвѣтко Иліевъ, Петръ Н. Лѣсовъ Лѣсковчанинъ, Клисаровъ и Гранчаровъ, Петръ К. Арнаудовъ, Никола Икономовъ, Тома А. Маневъ, Анд. Сп. Златовъ, Т. Васильевъ, Н. С. Стойчевъ, В. Д. Марковъ, Ив. Х. Петковичъ, Д. Симеоновъ, Д. Мирчевъ Търновецъ, Петъръ Г. Станчооглу, Гавріилъ Х. Деиковъ Свищовецъ, Г. Писаревъ Ряховчанинъ, Т. Петковъ Свищовецъ, Сп. Поповъ Шюмнянецъ, Мате К. Гранчаровъ Еленчанинъ,

А. Х. Пятковичь, Братія А. Попови Разградчанинъ, Братія Добревы, Коста С. Дряновскый, Иванъ Чорапчіевъ, Стоилъ Поповъ, Василь Т. Чаушовъ, Паско Д. Изворовъ, Іосифъ Г. Дайнеловъ, Михалъ М. Красналовъ, Димитръ Недевъ Бебровецъ, А. Н. Гарваловъ, М. Д. Ганевичь, П. Д. Златевъ, Симеонъ С. Златевъ. Николай Поповъ Еленчанинъ, Панаютъ А. Поповъ, Иванъ Тевекеловъ, Петръ Атанасовъ Бозовчанинъ, Константинъ Григоровъ, Тодоръ Славевъ, Христо Мариновъ, Тодоръ Т. Драгневъ, Иванчо Димитровъ Абаджи, Атанасъ Х. Алексевъ, Михалъ Пановичь за сына си Петра, Енчо Драгневъ за сына си Георгія, Иванчо Яковъ, Георгій Паневъ, Танасъ Добревъ, Дончо Д. Домаковъ, Благ. Х. Попъ Стефанъ Петровъ, Станчо Попъ Георгіевъ, Т. Р. Кафесчіевъ.

Сичкы въ Русчукъ Тѣла 104.

Черна Вода.

Настоятель Ради Теодоровъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Ради Теодоровъ, Братія Сп. Панчевъ отъ Етрополъ, Н. С. Шерапчіевъ отъ Руссе за сына си Петра, Панаютъ Стояновичь Компанскы писарь отъ Софіїѫ, Янко Жечевъ отъ Ахыло, Цони Ивановъ отъ Руссе Паргосъ, Василь Недѣлковъ отъ Бебрево, Никола М. Димитровъ готварь отъ Вариѫ, Никола Мицковъ Македонецъ, Георгій Пенчевъ отъ Мачинъ, Игнатъ Гецовъ отъ Плѣвенъ, Хараламбо Койчевъ отъ Шуменъ, Панаютъ Станчевъ отъ Руссе, Стойно Н. Арабаджіевъ Тьрновецъ.

Сички въ Черниѫ Водѫ Тѣла 14.

Тулча:

Настоятель: Братія Ѳеодорови.

Братія Теодорови, за тѣла 10.
Георгій Жековъ, за тѣла 4.
Др. П. П. Миичевичъ, за тѣла 3.

Подписани за по 2 Тѣла.

Петко Лазаровъ, Бр. Х. Попови, Свящ. Енчо Димитровъ, С. Н. Добронюдный.

Подписани за по 1 Тѣло.

Иванчо П. Сейрековъ, С. Діаконъ Кѵриѧъ С. Берковскый, Енчо З. Кузмановъ. Х. Василаки Х. Матеевъ Шюменъ, Ст. Хр. Миичевъ Карловецъ, Илій Т. Маджаровъ, Василій Н. Крановъ, Тодоръ Ценовъ, Василъ П. Вълчевъ Жеравнецъ, Пѣйчо П. Дрѣновскый, Гане П. Геасовъ, Хр. П. Лазаровъ, Петъръ Г. Казаковъ, Жечо Костовъ, Ради Панаютовъ, Х. Михалчо Х. Николовъ, Велико Миловъ, Иванчо Димитровъ, Ангелъ Кѵрчевъ, Иванчо Николовъ, Андонъ Михалевъ, Стефанъ Ценевъ Жеравнецъ, Иванъ Ангеловъ, В. Ив. Сакѧзовъ, Х. Иванъ Х. Вълчановъ, Григорій Дадевъ, Иванчо Иліевъ, Нено Георгіевъ, Стоянъ Н. Грьковъ, Райно Вълковъ Котлянецъ, Яковъ Г. Арабаджевъ, Никола Костадиновъ Бакалъ, Димитръ Х. Ненчевъ, Ненче Миичевъ, Величко Мариновъ, Стое В. Дюлгеровъ, Д. Руссевъ Оджаковъ, Райче Сѧбьевъ Шюмнанецъ, Илій Яковъ, Братія Т. Стоянови, Георгій Стайковъ, Люцканъ Х. Костандиновъ, Антонъ Петровъ, Марко Ивановъ, Добри Драгановъ, Николай Н. Расодовъ, Иванчо П. Войниковъ, Точе Владовъ, Н. Хр. Дрѣновскый, Димитръ Х. Петровъ, Иванъ Христовъ, Савва Вълчевъ, Братія Тоневи, Стефанъ Дончевъ, Славъ Миановъ, Петръ Николовъ, Николай К. Бабаджевъ Жеравнецъ, Куро Николовъ, Пятко Ивановъ Градинарь, Василъ Кѧневъ, Георгій Николовъ, Миичо Георгіевъ, Димитръ Ив. Поповъ, Величко Сто-

яновичъ, Александръ В. Сивковъ, Петръ Маламовъ, Тодоръ Петровъ, Димитръ Михалевъ, Авраамъ Танасъ Шишевъ, Иванче Ст. Жековъ, Георгій Дечковъ, Генчо Марковъ.

Тулчанското Дѣвическо Училище.

Учителката Антонина Д. Ученицы: Параскева Руссева, Марійка Добрева, Марійка Кыр. Джембазова, Тдорица П. Хавезова, Руссана Г. Грькова, Екатерина Г. Казакова.

Сички въ Тулчѫ Тѣла 104.

Село Потуръ.

Свящ. Георгій Райчевъ, Учитель Манче Н. Джюджевъ Симеонъ Д. Чолаковъ, Кырче Ив. Деличобановъ.

Сички въ село Потуръ Тѣла 4.

Кара Насуфъ.

Свящ. Димитрій Пятковъ, Тодоръ Спасовъ, Кола Калмуковъ, Велко Калмуковъ, Кола Каймбуровъ.

Сички въ Кара Насуфъ Тѣла 5.

Бей-Даутъ.

Свящ. Діонисій Куртевъ, Михалче Симеоновъ, Стефанъ Иванчевъ отъ Силистренско село Алмалій, Х. Димитръ Куртевъ, Николай Х. Цончевъ Жеравнецъ, Александръ Панаютовъ, Ив. Г. Капанчевъ Градецъ (за 2), Училището Св. Кирило-Методійско, Тодоръ К. Минюглу, Василчо Михалчевъ, Курте Х. Д. Поповъ, Герги Михалевъ.

Сички въ Бей-Даутъ Тѣла 13.

Долне Чяморлій.

Свящ. Георгій В. Влаховъ, за училището, тѣло 1.

Горне Чяморлій.

Свящ. Маринъ Паневъ, за Училището, тѣло 1.

Касапкіой.

Свящ. Стефанъ, за Училището, тѣло 1.

Обытель Св. Иванъ Рылскый.

Настоятель: Пантелеимонъ Игуменъ.

За Обытелского Общество тѣла 4, Отецъ Игуменъ Пантелеимонъ тѣла 2.

Подписани за по 1 Тѣло.

Отецъ Арсеній Епитропъ, Духовникъ Доротей, Духовникъ Х. Ананія, Іеромонахъ Костандій, Ефимерій Никифоръ, Ефим. Агатангелъ, Ефим. Филаретъ, Священнодіяконъ Пахомій, Евстратій священнодіяконъ, Лука священнодіяконъ, Отецъ Х. Никита, Отецъ Паисій Икономъ, Отецъ Аркадій Икономъ, Отечъ Иларіонъ Пѣвецъ, Отецъ Ксенофонтъ Х. Методіевъ, Отецъ Кесарій Чтецъ, Отецъ Владимиръ Чтецъ, Отецъ Евтимій, Д. Доротеевъ, Отецъ Іоаникія Чтецъ, Отецъ Анастасій, Василій О. Іереміевъ, Иванъ О. Паисіевъ, Костанднъ О. Евремовъ, Сотиръ Вълковъ, Димитрій П. Софіянецъ, Костандинъ Стефановъ.

Сички въ Обытель Св. Ив. Рылскый Тѣла 32.

Самоковъ.

Настоятель: Братія Х. Гюрови

Подписани за по 1 Тѣло.

Архимандритъ Макарій Хилендарецъ, Попъ Михаилъ П. Николаевъ, Братія Х. Гюрови, Георгій Х. Ивановъ Смаркаровъ, Димитръ Анастасовъ Антикарь, Иванчо Хр. Сребьрница, Георгаки Захар. Зогравски, Христо Николовъ Крьстевъ, Никола Пановъ Образописецъ, Димитрій Божиловъ, Ангелъ Х. Якымовъ, Димитръ Николаевъ Кара-Стояновъ, Зафиръ А. Тумпаровъ, Костандинъ А. Геровъ, Николай П. Димитровъ, Георгій Христовъ Клинче, Захарій Иванчовъ Сахатчіа, Георгій Кирчовъ Македонецъ, Христо Алексевъ Бояджи, Сотиръ Тошевъ, Евстратій Стояновъ, Георгій І. Разлоклискый, Х. Василъ Х. Колевъ,

Сотиръ Стойковъ Бояджи, Костандинъ Г. Авксентіевъ, за училищното книгохранилище, Спасъ А. Тумпаровъ учитель, Димитръ Тонжоровъ учитель, Георгій Мановъ ученикъ отъ II класъ, Василь Георгіевъ отъ II класъ, Христо Зафировъ ученикъ отъ I класъ, Георгій Христовъ Николовъ тоже, Костандинъ Д. Сичановъ тоже, Христаки Х. Иванчовъ тоже, Христо Захаріевъ Х. Стамовъ тоже, Петръ Иванчовъ Сахатчіевъ тоже, Владимиръ Христовъ тоже.

Сички въ Самоковъ Тѣла 39.

Костенецъ,

Георгій Стойчевъ за тѣло 1, Иванчо Х. Ангеловъ за тѣло 1.

Кюстендилъ.

Настоятель: П. Р. Славейковъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Д. П. Петровичь учитель, Св. Синесій, Дим. Стояновъ учитель, Костандинъ Ивановъ, Давидинско Станоевъ, Стоянъ Стояновъ за сына си Христа, Димитръ Крьстевъ, Хараламби попъ Анастасовъ, М. К. Бубошиновъ Софіянецъ, Благоговѣйный попъ Иванъ отъ Крайшко село, Георгій Коритон. учитель въ Слокощица, Георгій попъ Христовъ учитель въ Соволяно, Велинъ Станковъ.

Сички въ Кюстендилъ тѣла 13.

Щипъ.

Настоятель: Д. П. Карамериловичь.

Подписани за по 1 Тѣло.

Почтеннородный Д. Живковичь, Тасе Гочевъ, Димитръ Ставревъ, Пане А. Гулупче, Димитръ Х. А. Теранцали, Димитръ Лазовъ, Коце Алекси, Ефремъ Михаиловичь, Костандинъ Живковъ, Димитръ Павловъ, Мано Панаютовъ, Д. Михаиловичь, Мано Х. Николовъ, Лазаръ Х. Димитровъ, Пане Коцовъ, Начо Аидовичь.

Сички въ Щипъ тѣла 16.

Велесъ.

Настоятель: Д. П. Карамериловичь.

Подписани за по 2 Тѣла:

Благородный Зафиръ Ангеловичь Търговецъ, Мише Кумовичь.

Подписани за по 1 Тѣло.

Учит. Мудрословеснѣйшій Алексій П. Стефановъ, Мудрословеснѣйшій Іорданъ Х. Константиновъ, Христо Михаиловъ отъ Срѣдецъ учитель, Благог. попъ Наумъ Игуменъ св. Обит. св. Іоанна, Попъ Димитрій П. М. Наничовъ, Попъ Іорданъ Ничовъ, Попъ Геѳргій Трайковъ Бачь, Ученолюбивый Василъ Димитріядовъ лѣкарь изъ Сѣресъ, Тоню Мискиновичь, Димко Х. Стефановъ Дарданарь, Георгій Х. А. Богданъ, Андрей Мискиновъ, Димко Х. Пановъ, Петрушъ Шулевъ и сынове, Андрей І. Георговичь, Х. Андонъ Д. Богданъ, Александръ Г. Паламовъ, Х. Іоаннъ А, Весовъ, Іорданъ Х. Д. Драндаровъ, Почтеннородный Арсеній Ян. Коридарь Търговецъ, Х. Пантази Х. П. Намичь, Ученолюбив. Панчо Х. Г. Драндаревъ, Пандо М. Урумовъ; Никола Д. Боювъ, Георгій Димко Урумовъ, Почтеннородный Апостолъ К Манювъ, Петрушъ Г. Карамфиловъ, Стефанъ К. Крепювъ, Коста Х. Ангелковъ, Илія К. Крепювъ, Ицко Х. К. Елезъ, Давчо попъ Димитріевъ, Димко П. Ращанецъ, Ангелъ Х. Яначи Дановъ, Васко Георгіевичь Ращанецъ, Димко Петрушевъ Браций, Георгій Анчо Читкутъ, Димо Чокалъ, Лазарь П. Х. Стоянъ, Коста П. попъ Димитріевъ, Христю С. Протичь Сахатчи отъ Кратово, Георгій Д. Х. Бошковъ, Арю Т. Мазневъ, Мишо Резневъ, Стеф. Г. Карамфиловъ, Петрушъ попъ Николовъ отъ село Богомиле.

Сички въ Велесъ тѣла 52.

Прилѣпъ.

Настоятель: Теодоръ И. Кушевъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Теодоръ И. Кушевъ, Брат. Илія Биолъви, Никола Ганчевъ учитель, Петръ Димитръ учитель отъ Бобенци (Косторското), Василій Крайчевъ, Босе Тачевъ Чешларъ, Братія Икусевы, Недѣлю П. Бръм. учитель.

Сички въ Прилѣпъ тѣда 8.

Неврокопъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

За училище-то Неврокопско, учитель Тома Н. Поповъ, Атанасъ Илія Дуковъ ученикъ, Илій Костандиновъ учен. Симеонъ Стояновъ Шяхжиъ учен., Велико Стояновъ учен.

Сички въ Неврокопъ тѣла 6.

Търново.

Настоятель: Димитръ Павли Х. Ивановъ.

Подписано за 5 Тѣла.

Читалището «НАДѢЖДА».

Подписани за по 2 Тѣла.

Др. Иванъ Х. Тодоровъ, Тоте Станчевъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Ст. Карагіозовъ, Георгій Тошевъ, Х. Христаки Стояновъ, Ст. Сарафиди, Никола Златарскый, Георгій Аврамовъ, Стеф. Миновъ, Анастасъ Симеоновъ, Джорджо Момчовъ, Кост. Х. Станевъ, Д. П. Ивановъ, Петръ С. Пиневъ, Ив. Х. Петроновъ, Ив. Калъпчіевъ, Никола Л. Златевъ, Лука Василевъ, Братія Фичевъ, Никола Стоевъ, Трифонъ Филіоглу, Стоянъ Еневъ, Драгостинъ Руссевъ, Георгій Стояновъ, Стойчо Цоневъ, Х. Паскалъ Х. Славчевъ, Владиміръ Ивановъ, Димитръ Джаферевъ, Т. Х. Паскалевъ,

Михаилъ Рачевъ, П. Н. Симерджіовъ, Г. П. Ивановъ, Н. Сараковъ, Бр. Петевъ, К. Кабакчіоглу, Христю П. Кундураджи, Димитръ Ангеловъ.

Сички въ Търново Тѣла 44.

Габрово:

Чрезъ П. Р. Славейкова.

Хр. Манафовъ за тѣло 1, Стеф. Х. Бакаловъ за тѣло 1.

Ловичь.

Подписанъ за 3 Тѣла.

Троянскый Монастиръ.

Подписани за по 2 Тѣла.

Архидіаконъ Паисій, Писарьтъ на Н. Пр. Ловчанскый, Братія Димчеви, Братія Маренчо и Петръ, Х. Калчо Х. Петровъ и братъ му Ангелъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Діяконъ Рафаилъ, Икономъ Захарій, Протопапа Павли, Сакелларій попъ Лука, Христаки Х. Сливовли, Станю Пановъ, Анастасъ Кунчовъ, Маринчо Караконовъ, Х. Пановъ, Колю епитропъ Школскый, Иванчо Касабойли, Димитрій попъ Костовъ, Іоакимъ Шишковъ, Троянъ Г. Спасъ Маринъ, Димитрій Поповичь, Х. Василъ, Колю Доманъ, Гложанскый Монастырь, Г. Павелъ отъ Вадрари, Г. Филиппъ, Братъ му Наню, Г. Велю Сиковичь, Г. Цолу, Димитрій Новачанъ, Стоянъ Генчовъ Орханіе, Нано, Николчо Арнаудовъ отъ Етрополи, Х. Стефанъ Х. Станчовъ Тетевенецъ, Протопапа Василъ, Тодоръ Шишковичь.

Сички въ Ловичь Тѣла 44.

Пиротъ.

Настоятель: Христо Х. Павловъ.

Подписанъ за 6 Тѣла.

Нелѣлю Гуговы Калаузе.

Подписани за по 1 Тѣло.

Училището Пиротско, Симеонъ Христовъ, Петръ Николинъ, Попъ Виданъ.

Сички въ Пиротъ Тѣла 10.

Софія.

Настоятель Венелинъ Груевъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Димтрій Трайковичь за 2 Тѣла — Димитрій Х. Мановъ, Теодоръ Пешевъ, В. Груевъ учитель, Георгый Х. Мановъ, Димитрій Петровъ, Димитрій Мановъ взаимноучитель, Атанасъ Филипповъ, За Читалището, за общото Училище, Крьстю Х. Нешевъ, Теодоръ М. Х. Нешевъ, Х. Андонъ Станковъ, Братія Андонови, Богданъ Стойковъ отъ Копривщицѫ, Маноль Іоцевъ отъ Берковецъ, Десе Теодоровъ отъ Копривщицѫ, Стоянъ Стефановъ, Х. Авксентій Игуменъ на Кремыковскый монастырь, Андреа Хр. Топракчіевъ изъ Сливенъ, Илчо Іончевъ отъ Панагюрище, Димитръ Михалковъ отъ Бобошево, Костандинъ Ананевъ отъ Бобошево, Христо Стойчевъ отъ Бобошево, За училището Вобошевско, Костандинъ Стойчевъ отъ Джумая, Георгый Ивановъ Зографъ отъ Бобошево,

Сички въ Софіѭ Тѣла 28.

Пловдивъ.

Настоятель Хр. Дановъ и Съдружіе.

Подписанъ за 10 Тѣла.

Христо Дановъ и Съдружіе.

Подписани за по 1 Тѣло.

Архимандритъ Дамаскинъ, Іоакимъ Груевъ учитель, Тодораки И. Кесяковъ, Николи В. Кесяковъ, Атанасъ Д. Самоковецъ, Димитръ В. Манчевъ за 2 Тѣла, Несторъ Марковъ Еробаскы, Ганчо Милевъ отъ Стрелча, Герги И. Мялковъ отъ Плѣвенъ, Костандинъ Х. Танковъ отъ Перу-

щицѫ, Х. Никола Стойновъ отъ Различъ, Иванъ Г. Тенчевъ Пянтеленскы, Малея Лулчевъ Копривщенецъ, Иванъ К. Архимандритовъ отъ Прилепъ, Константинъ Ангеловъ отъ Прилѣпъ, Атанасъ Митювъ Брадиковчанинъ, Цвѣтанъ Х. Д. Кесяковъ отъ Копривщицѫ, Делко Милковъ отъ Харманліи, Атанасъ Васильовъ отъ Карлово, Стоянъ Петрозъ отъ Браилѫ, Попъ Никола Константиновъ Чирпанліа въ Марашь, Андонъ Стояновъ отъ Кюстендилъ, Христо Георгіевъ отъ Пещера, Никола Нейчовъ отъ Поибреле, Михаилъ Рашковъ отъ Копривщицѫ, Георгій Канчиди, Попъ Илія отъ Марашь, Попъ Златанъ отъ Карши-Якѫ, Попъ Атанасъ тоже, Петръ Стояновъ учитель въ Карши-Якѫ Силистренецъ, Христо Г. Трувчевъ уч. въ Марашь Клисурецъ, Георгій консуловъ, Константинъ и Стоянъ Т. Догановъ отъ Копривщицѫ.

Сички въ Пловдивъ тѣла 46.

Перущица.

Настоятель: Хр. Дановъ и Съдружіе

Подписани за по 1 Тѣло.

Благоговѣйный Отецъ Мелетій Вълчевъ, Петръ Боневъ учитель, Д. Г. Лачковъ, Петръ Вичовъ, С. Атанасовъ, Г. А. Ганчовъ, Х. Георгій Димитровъ.

Ученицы.

Никола Константиновъ, Илія Стоевъ, Анастасъ Тодоровъ Широка-Лока, Иванъ Анастасовъ, Никола Х. Тодоровъ, Тодоръ Г. Ивановъ.

Сички въ Перущицѫ тѣла 13.

Хаскьой.

Настоятель: Хр. Дановъ и С-іе.

Подписани за по 1 Тѣло.

Христо С. Златаровъ, Коста Т. Силмоджіевъ, Иванаки Х. Чардаровъ, Димитръ Ив. Стояноглу, Попъ Христо Новаковъ, Димитръ попъ Стефановъ, Петръ Х. Калиновъ,

Захарій Мавревъ учитель, Станчу Димовъ Куручешменскій учитель, Отецъ Хрисантъ, Георгій и Михаилъ Х. Ив. Манчевъ, Захарій Д. Бояджіевъ, Петра Стайкова учителка.

Сички въ Хаскьой тѣла 14.

Т. Пазарджикъ.

Пастоятель Ст. Х. Захаріевъ.

Подписани за по 3 Тѣла:

Кара Никола Ангеловъ, Тодоръ Вълчевъ.

Подписанъ за 2 Тѣла.

Ангелъ Гычевъ.

Подписани по 1 Тѣло.

Ст. Х. Захаріевъ, Икономъ Попъ Тодоръ, За Общѫтѫ Книжарницѫ, Никола Шишеджіевъ, Тодоръ Неновъ, Пѣвецъ Кост. Н. Томчевъ, Стою Сѫбовъ, Георгій П. Цирички, Георгій Лазаровъ, Георги Ангеловъ, Пеню Х. Величковъ, Костаки С. Балсамаджіевъ, Георгій Н. Консуловъ, Стефанъ Н. Консуловъ, Лудовикъ Деверній инджиниръ, Станиславъ Д. Доспейскый, Діяконъ Іеремія Фурунджіевъ, Атанасъ Х. Ивановъ, Братія Петковы Хындани, Димитръ Г. Пеневъ, Теофилъ Бейковъ за училището въ Калугерово, Костандинъ П. Капанджи отъ Неврокопъ за училището, Учитель Тома Н. Поповичь, Атанасъ Иліевъ Дуковъ, Илія Костадинъ Лазовъ, Симеонъ Стояновъ Шахѫнъ, Велко Стояновъ.

Сички въ Тат. Пазарджикъ тѣла 36.

Панагюрище.

Настоятель: Рад. Ив. Гешеновъ.

Подписани за по 1 Тѣло:

Отецъ Дамянъ Хилендарскый, Отецъ Касіянъ Рилскый, Попъ Лука П. Дойчовъ Цвѣтко Георгіевъ, Нейко Стояновъ, Георгій Р. Керавановъ, Радъ Ив. Гещановъ, Хри-

сто и сынъ Иванчо, Скарлатъ Петраки Крьст. Ив. Гешеновъ, Х. Манчо П. Х И. Златаръ, Ив. Иліевъ Пармуровъ, Паню Геровъ, Илія Ф. Хантовъ, Стоянъ Ц. Манинъ, Стоянъ К. Самоходовъ, Бр. С. Щребанови, Бр. В. Королеєви, Ив. С. Иконописецъ, Симеонъ С. Джуровъ, Деянъ Н. ф. шевачъ, Василаки Николовъ, Ив. А. Мицуловъ, Ив. Д. Дудековъ. Тодоръ Ц. Бояджіевъ, Цвѣтко И. Пѣвецъ, Ив. и Койно П. Дудекови, Денчо М. Чоларинoвъ, Ганчо И. Дипековъ, Павелъ П. попъ Толевъ, Никола Г. Бинбашіевъ Димитръ Генковъ, Илія К. Калевъ Гешевъ писарь, Искрю Ц. Мачевъ главенъ учитель, Николай П. Поповъ подучитель, Крайчо С. Самоходъ.

Ученицы отъ мѫжко-то училище.

Манчо П. Х. Беліевъ отъ Щипъ, Іорданъ С. Арн. отъ Елена, Нено С. Бояджіевъ, Ив. Хр. и Георгій Радъ Гешановъ, П. Тутлековъ, Панчо П. Сапунджіевъ, Крьстю и Лулчо Д. Гучови.

Отъ Девическо-то училище

Стойка К. Дудекова учителка, Пелагія Пенчева подучителка, — Ученицы: Елисавета Марія и Дада Радъ Гешанова, Райка П. Георгіева Футекова, Марія Х. Захаріева, Евгенія П. Цвѣткова, Марія С. Х. Кирилова, Цонка и Анна Т. Бѣлонитови, Рада С. Койчова, Марія П. Койчова, Марія С. Дядова, Стояна и Дида Н. Бѣлонитова, Дида П. Браткова Пеленакъ.

Сички въ Панигюрище тѣла 56.

Пирдопъ.

Настоятель: Радъ Ив. Гешановъ.

Манолъ Маринoвъ, за тѣло 1, Димитръ Х. Стояновъ за тѣло 1.

Попбренъ.

Настоятель: Рад. Ив. Гешановъ.

За общината тѣло 1, Даскалъ Жеко Николовъ, за тѣло 1.

Петричь, Бѫта.

Настоятель: Радъ Ив. Гешеновъ.

За общинѫтѫ Банъ тѣло 1, Илія Ганчевъ Пулевъ тѣло 1, — Георгій Пендевъ учитель въ Бѫта тѣло 1.

Копривщица.

Настоятель: Павле Герджиковъ.

Подписани по 1 Тѣло.

Павле Герджиковъ, Др. Спасъ Ивановъ, Георгый А. Зафировъ Спицеръ. Ученицы: Нешо попъ Брайковъ, Петръ М. Жилковъ, — Тодоръ Н. Бучковъ, Дончо Дончевъ съ сына си Рашка, Петко Бояджіевъ Илія Карагьозевъ, Драгыя Н. Драгыскы, Цоко И. Дуранъ, Нетко П. Малеевъ, Велю Н. Биволаровъ, Брайко Р. Шушоловъ, Иванъ Х. Христевъ, Гавріилъ Апостоловъ, Стефанъ Поповичъ Търновецъ, Иванъ Б. Дурасіевъ, Др. Сергый Стояновъ, Н. и Дон. Н. Чиневы, Георгы и Ст. Ахчьевъ, Ненчо Р. Моравеновъ, Богданъ П. Сираковъ, Яко и Бобе Н. Дорасьеви, Иванъ Р. Шюшюловъ, Никола Геровъ, Никола Д. Пинчековъ, Пею Н. Бадьевъ, Андр. Г. Топаловъ, Христо С. Каравелевъ, Брайко С. Х. Нейковъ, Никола Т. Догановъ, Петко Николовъ за сына си, Цоко Г. Сапунджіевъ, Иванъ П. Герджиковъ.

Сички въ Копривщицѫ тѣла 36.

Клисура.

Настоятель: Х. Никола Х. Савовъ.

За Общето Училище тѣла 2.

Подписани за по 1 Тѣло.

Х. Никола Х. Савовъ, Благог. попъ Филипъ, Икономъ попъ Брайко, Попъ Крьстю, Попъ Бошко за сына си Филипа, Цанко Н. Бояджійскый, Петко Шоплековъ, Никола Ив. Кираджіовъ, Илчо Н. Сомковъ, Куро Р. Червенаковъ,

Матей Г. Трувчевъ, Петръ Х. Н. Трувчевъ, Пенко К. Недѣлевъ, Петко Н. Вегилевъ, Цанко Христовъ, І. К. Σοκκίδης ἱερεὺς ἐξ Ἰωαννίνων, Петръ и Кѣнчо Попови, Хр. Н. Бодлиевъ, Станіо Кара Велевъ, Хараламбо А. Ненчевъ, Цвѣтко Н. Сокоевъ за сына си Нягуча, Никола Шаранковъ за сына си Христа, Генчо Т. Шопилевовъ, Захарія Хр. Пазурдиевъ ученикъ, П. Кожаровъ, Данко Обреновъ въ даръ отъ чича му Вела, Иванъ В. Шопилевовъ, Дѣчо Рачевъ, Никола Кѣнчевъ, Тошо Лазаровъ; Петко Лазаровъ за сына си Лазара, Костаки Д. Чонковъ, Илія П. Зографовъ за сына си Гавріила, Хр. П. Дойчевъ, Пенко Станчевъ Ученикъ, Стефанъ Дончевъ учен., Х. Н. Х. Сѣбовъ за сына си Петра, Начо Х. Матеевъ учитель, Диаконъ Митрофанъ Троянецъ калиноучитель, Хр. Х. Матеевъ подучитель.

Сички въ Кисурѣ тѣла 42.

Калоферъ.

Настоятель Братія Хр. А. Синови.

Подписани за по 2 тѣла.

Христо и Ат. Синови, Училищата Калоферски, Христо Д. Кирилковъ.

Подписани за по 1 тѣло.

Дино Х. Генцовъ, Димитръ Г. Фичовъ, Иванъ Г. Чюкчевъ, Димитръ С. Мичевъ, Лазаръ Н. Тошковъ, Тодоръ Г. Комисіевъ, Петко Бодлки.

Сички въ Калоферъ тѣла 13.

Чирпанъ.

Настоятель: Попъ Дим. Н. Коларски.

Подписанъ за 2 тѣла.

Бойчо Х. Савовъ.

Подписани за по 1 тѣло.

Попъ Дим. Н. Коларски, Попъ Стефанъ Сѣбевъ, Георги Дѣчевъ Живописецъ, Яко Т. Кочевъ, Димитръ

Марковъ отъ Хаджаръ, Г. Тасо Маневъ отъ Долномахаленского училище, Сребре Шневъ учитель, — *Ученици:* Ваню Х. Михалевъ, Х. Иванъ Х. Петровъ, Василаки Пенчевъ, Георги попъ Николовъ, Иванъ попъ Андоновъ, Коіо Синлевъ, Стефанъ Тодоровъ, Михалаки Куровъ, Нале С. Чалъковъ, Стоянъ Георгіевъ, — *Дѣвици:* Анка Х. Стамова, Анка Х. Недѣлчева.

Сички въ Чирпанъ тѣла 21.

Хыленданскый Монастырь.

Настоятель: Проигумени Антимъ и Никифоръ.

За общинѫ-тѫ тѣла 3, Епитропъ Проигуменъ Антимъ за тѣла 2, Проигуменъ Савва Х. за тѣла 2.

Подписани за по 1 тѣло.

Игуменъ Хилендарскый Архімандритъ Герасимъ, Архим. Никифоръ Панагюрецъ, Пѣрвый управитель Святогорскый, Х. Нилъ, Общый духовникъ Куріакъ Котлянецъ, Архимандритъ Іоакимъ, Проигуменъ Никифоръ Панагюрецъ, Іеромонахъ Іоакимъ Молдованцу, Іером. Христофоръ Клисіархъ, Аркадій Монахъ, Секретарь монастырски Неофитъ Враченецъ, Іеромонахъ Натанаилъ, Исаія Іеромонахъ Ефимерій, Агатангелъ Іеромонахъ Ефимерій, Тихонъ Монахъ Хилендарскый пѣвецъ, Іеродіаконъ Савва Софіанецъ, Порфирій Монахъ Казанджиянинъ, Наркисъ Монахъ Дохяръ Монастырски.

Сички въ Хилендарскый Монастырь тѣла 24.

Букурещь.

Настоятель: Христо Георгіевъ.

Подписанъ за 25 тѣла:

Н. Прѣосвященство Панаретъ Рашевъ Погоніянскый Митрополитъ.

Подписани за по 20 тѣла.

Христо Георгіевъ, Д-ръ Г. Атанасовичъ, Михаилъ Колова, Марино Бенли,

Подписани за по 10 тѣла

Стефанъ Ивановичъ Аджевовъ, Стефанъ Р. Беровъ, Димитраки Х. Василевъ, Костини Пайнотъ, Куро Николовъ.

Подписанъ за 15 тѣла.

Д-ръ П. Протичъ.

Подписани за по 5 тѣла.

Ивчо Поповичъ, Петръ Кутевъ, Николай Христовъ, Василій Стеріо, Димитрій Миковъ, Авраамъ Георгіевъ, Кост. Д. Атавосовъ, А. Г. Авраамовъ, Бошнъ Пападопуло, Теохаръ Папазоглу, Братія Ілія, Александріа, Г. Х. Николовъ Баковъ, А. Михаиловъ, Василъ Василевъ.

Подписани за по 3 тѣла.

Статьо И. Станковичъ, Паскалъ Д. Кантарджіевъ.

Подписани за по 2 тѣла.

Д. Дербески, Параскева Атанасовъ.

Подписани за по 1 тѣло.

Д-ръ Н. Василіади, Аристархи Бисеревъ, Ганчо Черневъ.

— Чрезъ П. Р. Славейкова.

Подписани за по 1 тѣло.

Попъ Захарія Миродоти, П. Кысимовъ, І. Касабовъ, А. Василіевъ, Райчо попъ Петровъ Габровецъ, Райчо Поповичъ, Христо Стефановъ, Иванъ Павуновъ Свищовецъ, Петръ Христовъ, М. Райчевъ, Георгій Кыселовъ, Христо К. Бояровъ.

Сички въ Букурещъ тѣла 265.

Гюргево.

Настоятель: Запрянов.

Подписани за по 1 тѣло.

А. Становъ за тѣла 2, — Д. П. Сиповъ, М. П. Авраамовичъ, П. Родоновъ, М. Котушевъ, К. Сапуновъ проф. на Бълг. и Фр. языкъ, П. Ст. Начевъ, М. Т. Михаиловъ, Д. Л. Икономовъ, К. Цанковъ, Б. Запрянов.

Сички въ Гюргево тѣла 12.

Исмаилъ.

Настоятель: Георги Шоповъ.

Братія Тулчанови за тѣла 4, Георгій Шоповъ за тѣла 3, Димитрій Дубовски за тѣла 2.

Подписани за по 1 тѣло.

Павелъ Калиди, Павелъ Лавицкій, Найденъ Златановъ, Николай Арнаудовъ, Димитръ Николаевъ.

Сички въ Исмаилъ тѣла 14.

Браила.

Настоятель Скарлатъ Стратевичь.

Подписани за по 1 тѣло:

Скарлатъ Стратевичь, Страти Ивановичь, Еленка Стратевичева, Георгый Пенковичь (Котленцы). — Зафиръ Димитреску (Румунинъ). — Марко Златевъ, Никола Господиновъ Кехая, Георгый Христовъ, П. Д. Чявушевъ, Димитръ Калуди, А. Дойлади (Сливненцы). — Михалакы Минковъ, Авраамъ Панаютъ, Илія Димитровичь (Ямболіи), Апостолъ Василевъ Карнабатлія, Иванъ Стояновъ отъ Ново Село (въ Разградъ), Георги Панаютовичь отъ Ахыло, Георги Петровичь отъ Т. Пазирджикъ, Стофанъ Хр. Владовъ отъ Троянъ, Никола Т. Караджиковъ отъ Тулчѫ. — Тавы К. Благостойній, Панаютъ С. Чалѫковъ (Търновцы)— Стеф. Т. Караджія отъ Тулчѫ, Стеф. Н. Грозданов отъ Шуменъ, Іорданъ Ж. Планински отъ Шумевъ, Райко Стояновъ отъ Еленѫ, Никола Христовичь отъ Дряново, — К. Д. Костовичь, Мидтіади Димитреску, Бр. Іордановичь, Петръ Димовичь, Райчо Хр. Чапѫровичь, Костакы Генчевичь, Петраки П. Чавушоглу, Христаки Іордановъ (Българи родени въ Браилѫ).

Сички въ Браилѫ тѣла 35.

Болградъ.

Настоятель: Георги Шоповъ.

Подписали за 15 тѣла.

Комитетъ на Централно-то Училище тѣла 15.

Подписали за по 1 тѣло.

Д-ръ Т. Жонинъ, Петръ Бенчевъ, Георгій Гечевъ, Георгій Бѣлчъ, Иванъ Шишиновъ, Данаилъ Данаиловъ, Варсенъ Захаріевъ, Николай Мишевъ, Георгій Толоровъ, Атанасъ Парушевъ, Георгій Бинкевичъ, Теодоръ Ярковичъ, М. Ранкевъ, Маринъ Атанасовъ, Иванъ Дяковичъ, Стефанъ Парушевъ, Стефанъ Тошевъ, Георгій Атанасовъ, Н. Хорсовъ, Василъ Парушевъ, Атанасій Бѣлановъ, Кирилъ Мановъ, Илія Мановъ, Димитрій Грьновъ, Петръ Фотовъ, Николай Мандевъ.

Сички въ Болградъ тѣла 41.

Кубей.

Настоятель: Георги Шоповъ.

Михаилъ Мановъ за тѣла 10, — Благочинный Сава Беровъ за тѣла 5, — Братіи Стоянови за тѣла 2.

Подписали за по 1 тѣло.

Иванъ Яневъ, Маринъ Хаджиевъ, Иванъ Моисеевъ, Петръ Мановъ, Братіи Теодорови, Андрей Недевъ Сопоровъ.

Сички въ Кубей тѣла 23.

Одесса.

Настоятель: Н. Палаузовъ.

Для Габровскаго училища тѣла 25, Одеское Българское Настоятелство тѣла 10, Н. М. Тошковъ тѣла 5, С. Д. Тошковичъ тѣла 4, Н. Х. Палаузовъ тѣла 3, В. Н. Ранчевъ тѣла 3, И. Ковлеръ за тѣла 2, Н. Н. Палаузовъ тѣла 2, Ф. Жечевъ тѣла 2.

Подписали за по 1 тѣло.

Студентъ С. Ц. Златевъ, В. Кыхеръ, Борковъ, Доктоpовскій, Н. Ежелевъ, В. И. Ранковичъ, В. Мачо-

ковскый, П. Н. Цековъ, Н. Б. Чернокожевъ, Д. Драгановъ, З. Г. Паламидовъ, Захарый Конаровъ, Іорданъ Ценовъ отъ Етрополъ, Н. П. Палаузовъ,

Сички въ Одесса тѣла 70.

Кишеневъ.

Настоятель: Н. Палаузовъ.

Настоятель Кыпріяновскаго монастыря Архимандритъ Козма за тѣла 6, упомѣмоченный Аѳонозографской обители Монахъ Ѳеодосій Зографскый тѣла 5, Икономъ Хтой обители Іеромонахъ Памфилскый тѣла 5, Иванъ Дончовъ тѣла 3, Степанъ Тавріиловичъ Тарапановъ тѣла 3, Іеромонахъ Мелетій за тѣла 2, Несторъ за тѣла 2, Павелъ Иннокентіевичъ Левицкый за тѣла 2, Иванъ Степановичъ Иванновъ за тѣла 2, Николай Ивановичъ Кушковскый за тѣла 2, Иванъ Ѳеодосіевичъ Иліевъ за тѣло 2, Полковникъ Александръ Петр. Пусторослевъ за тѣло 2, Викентый Ивановичъ Витовскый за тѣло 1, Андрей Врачый за тѣло 1, Иванъ Врачый за т. 1, Егоръ Ивановичъ Кавалджи за т. 1, Константинъ Ивановичъ Робу за т. 1, Павелъ Николаевичъ Димо за тѣло 1.

Сички въ Кишеневъ тѣла 40.

Цариградъ.

Членове-ти отъ Смѣсеныя-тъ Съвѣтъ.

Подписани за по 10 тѣла.

Т. Пр. † Ловчанскый Иларіонъ, † Пловдивскый Панаретъ, † Пловдивскый Паисій, † Макаріополскый Иларіонъ, † Видинскый Антимъ, — Х. Н. Д. Минчоогу.

Подписани за по 5 тѣла.

Х. Иванчо Пенчевичъ Ефенди, Георгаки Чалооглу Ефенди, Ст. Чомаковъ, Хр. Тапчилеща, Д. Ив. Гешооглу, Ст. А. Кембуровъ, Хр. Стамболскый.

Вулко Милошъ за тѣло 1, Марко Д. Балабановъ за тѣло 1.

Болградъ.

Настоятель: Георги Шоповъ.

Подписалъ за 15 тѣла.

Комитетътъ на Централно-то Училище тѣла 15.

Подписани за по 1 тѣло.

Д-ръ Т. Икономовъ, Петръ Волчевъ, Георгій Генчевъ, Георгій Поповъ, Иванъ Шишковскый, Давилъ Давидовъ, Параскева Захаріевъ, Николай Мишковъ, Георгій Толоровъ, Ангелъ Парушевъ, Георгій Княжевичъ, Теодоръ Янаковичъ, М. Радижевъ, Миронъ Атанасіевъ, Иванъ Діаковичъ, Стефанъ Парушевъ, Стефанъ Тошевъ, Георгій Атанасовъ, Н. Хорозовъ, Василъ Парушевъ, Атанасій Вопиковъ, Курилъ Мишковъ, Илій Мишковъ, Димитрій Грьковъ, Петръ Фитовъ, Николай Абаджіевъ.

Сички въ Болградъ тѣла 41.

Кубей.

Настоятель: Георги Шоповъ.

Михаилъ Малинъ за тѣла 10, — Благочинній Сава Беровъ за тѣла 5, — Братія Скачкови за тѣла 2.

Подписани за по 1 тѣло.

Иванъ Яневъ, Маранъ Хардаловъ, Иванъ Моисеевъ, Петръ Милановъ, Братія Теодорови, Андрей Недевъ Сопорновъ.

Сички въ Кубей тѣла 23.

Одесса.

Настоятель: Н. Палаузовъ.

Для Гиборовскаго училища тѣла 25, Одесское Българское Настоятелство тѣла 10, Н. М. Тошковъ тѣла 5, С. Д. Тошковичъ тѣла 4, Н. Х. Палаузовъ тѣла 3, В. Н. Рашевъ тѣла 3, И. Ковлеръ за тѣла 2, Н. И. Палаузовъ тѣла 2, Ф. Жечевъ тѣла 2.

Подписани за по 1 тѣло.

Студентъ С. Ц. Златевъ, В. Кыхцеръ, Бордоносъ, Дохторовскый, И. Бюслевъ, В. И. Гиноровичъ, В. Мачо-

ковскій, П. Н. [illegible]
З. Г. Паламидовъ, [illegible] авіѣ.
Етрополъ, Н. П. [illegible]
Сички въ Одесса [illegible]

[illegible] и други негли
Кишеневъ усъвършенното
Настоятелъ що сѫ положи
безъ погрѣшкы

Настоятелъ Кипрі[illegible]
Козма за тѣла 6, у[illegible]
ли Монахъ Ѳеодосій [illegible] 475
обители Іеромонахъ П[illegible] II
тѣла 3, Степанъ Гаврі[illegible] (15)
монахъ Мелетій за тѣла 2, [illegible] (16)
Иппокентіевичъ Левицкій за [illegible] (17)
Ивановъ за тѣла 2, Никол[illegible] (18)
тѣла 2, Иванъ Ѳеодосіевичъ [illegible] (19)
Александръ Петр. Пусторосле[illegible] (20)
вановичъ Витовскій за тѣло 1 [illegible] (21)
Иванъ Врачый за т. 1, Егоръ [illegible] (22)
Константинъ Ивановичъ Робу [illegible]
Димо за тѣло 1. [illegible]
Сички въ Кишеневъ, тѣла [illegible] (14)
[illegible] (15)
[illegible] (16)
Царигра[illegible] (17)
Членове-ти отъ Синод[illegible] (18)
Подписаня за [illegible] (19)
Т. Пр. † Ловчанскый Иларіонъ, (20)
† Пловдивскый Паисій, † Мака[illegible] Тевтоны
динскый Анѳимъ, † Х. Н. Д. [illegible] Полеты
Подписаня за [illegible]
Х. Иванчо Пенчевичъ Ефенди [illegible]
фенди, Ст. Чомаковъ, Хр. Тапчи[illegible]
Ст. А. Камбуровъ, Хр. Стамболе[illegible]
Велко Милошъ за тѣло 1, Марко [illegible]

Цареградското ЧИТАЛИЩЕ за тѣла 10, Георгый П. Золотовичь за тѣла 5.

Подписани за по 3 тѣла,

Н. П. Тапчилеща, Д. Добровичь, Х. Ив. Петровъ, Стаичо Д. Увалiевъ, Ст. Иличь, Найденъ Геровъ.

Подписани за по 2 тѣла.

К. Х. Поповъ, П. Ст. Атанасовичь, Райчо Дончовъ, Т. Ст. Бурновъ, Г. А. Моравеновъ, Д-ръ Караконовскый, Георги Карагочевъ Джелез. — Стамо Даскаловъ Тупографъ.

Подписани за по 1 тѣло.

Никола Х. Шарбаковъ, Н. Брадинскы, Нано Трифоновъ, Д. Д. Павловъ, Н. Ив. Зидаровъ, Д. Кумичь, Сл. Х. Пенчовъ, Ст. Митовъ, Бончо Папазоглу, М. П. Милошевъ, Хр. П. Розовъ, Тодоръ Ивановъ, Петръ Христовичь, Сп. Стефановъ, Т. Илiевъ, Н. Ст. Михаиловъ, Марко Х. Вълчовъ и Друж., Паскалъ Г. Паскаловъ, Христо Н. Крьстевъ, Ат. А. Стояновичь, С. Г. Становъ, Л. Д. Карамниковъ, Христо Цвѣтковъ, Д. Павловъ, Архимандритъ Доситей, Г. Ивановъ, П. К. Поповъ, П. Н. Начоглу, Генко Д. Янколовъ, Х. Бойчо отъ Шюменъ, Ат. Рачевъ отъ Балчикъ, Д. Пеновъ отъ Т. Пазарджикъ, Л. Н. Джейковъ, Петко Калчевъ отъ Казанлъкъ, Ангелъ Ф. Кайбаровъ Пирдопчанинъ, Стуименъ Славовъ, Илiя А. Балканскый, Джорджи А. Златарскый, Гирганъ и Златаровъ, Георги Минчовъ, Христо Рашевъ Търновецъ, Димитръ Гергевъ отъ Джюмая, Димо С. Пишевъ, Давидъ С. Бакаловъ, И. Х. Стойчевъ Дряновецъ, П. Г. Сребровъ ученикъ въ Лицейтъ, Хр. I. Враджалъ, Георги Цаневъ Казанлъчанинъ, Тодоръ Кост. Миковъ отъ Кърклис. — Киро Хр. Тиковъ, Димитръ Чиковъ, Генко Аджаровъ, Никола Нанковъ, Иванъ Дочовъ, Минко Райкинъ, Видулъ Христовъ, Лалю Тончовъ Калофер. Стоянъ И Болярковъ Еленчан, П. Р. Славейковъ и сынове Иванъ, Рачо, Райко, Христо, Пенчо тѣла 6.

Сички въ Цариградъ тѣла 210.

Печатни погрѣшкы за поправѣк.

Молимся читателемъ да ны простятъ за тыя и друты негли печатны потрѣшкы, кои-то сѫ станѫли отъ неусъвършенното еще печатно Българско художество, съвсѣмъ що сѫ положи много стараніе за да бы сѫ напечатала книга-та безъ погрѣшкы.

Страница	Редъ	Вмѣсто		Пиши	
XIX	6	»	468	»	475
36	11	»	11	»	II
»	17	»	(13)	»	(15)
»	20	»	(14)	»	(16)
»	22	»	(15)	»	(17)
»	25	»	(16)	»	(18)
37	1	»	(17)	»	(19)
»	20	»	(18)	»	(20)
»	27	»	(19)	»	(21)
38	5	»	(20)	»	(22)
40	14	»	(14)	»	
»	23	»	(15)	»	(14)
»	26	»	(16)	»	(15)
»	30	»	(17)	»	(16)
41	2	»	(18)	»	(17)
»	3	»	(19)	»	(18)
»	5	»	(20)	»	(19)
»	8	»	(21)	»	(20)
55	5	»	Тетоны	»	Тевтоны
57	28	»	Велсты	»	Велеты
65	4	»	2	»	а
67	13	»	(4)	»	(5)
»	28	»	(5)	»	(6)
72	12	»	Гавелейва	»	Гавелейза
76	24	»	Пиреяны	»	Пареяны

Страница	Редъ	Вмѣсто		Пиши	
111	4	»	Висигети	»	Висиготеи
129	2	»	(1)	»	(2)
145	30	»	faderati	»	fœderati
201	2	»	(2)	»	(3)
212	26	»	(2)	»	(1)
260	29	»	(5)	»	(6)
261	1	»	(6)	»	(7)
»	3	»	(7)	»	(8)
295	16	»	(1)	»	
296	21	*слѣдъ*	имаше	»	два
303	27	*вмѣсто*	(1)	»	(2)
365	21	»	(1)	»	(4)
375	11	»	(1)	»	(2)
389	30	»	(1)	»	(2)
407	2	»	79	»	70
442	21	»	VI	»	IV
449	22	»	quae	»	quas
456	16	»	§ 6	»	
458	14—15	»	ἐπίλογος ...	»	(ἐπίλογος...)
»	32	»	§ 7	»	§ 6
459	4	»	Chiue	»	Chine
»	9	»	poursoit	»	pourroit
461	28	»	§ 8	»	§ 7
462	18	»	§ 9	»	§ 8
»	21	»	herdarum		herbarum
464	5	»	§ 10	»	§ 9
465	10	»	§ 11	»	§ 10
466	32	»	§ 12	»	§ 11
467	8	»	§ 13	»	§ 12
469	19	»	§ 14	»	§ 13
470	31	»	gnara	»	ignara
471	29	»	§ 15	»	§ 14
485	6	»	§ 16	»	§ 15
488	14	»	lat tissima	»	latissima

Страница		Редъ	Вмѣсто	Пиши	
489	26	»	Muro	»	Mursœ
490	3	»	esi	»	est
»	13	»	u	»	a
»	16	»	residont	»	resident
»	22	*слѣдъ*	peccatorum	»	nostrorum
492	26	*вмѣсто*	основы	»	основны
494	10	»	chronisis	»	chronicis
»	32	»	ἐπεμνήχτην	»	ἐπεμνήσθην
502	23	»	§ 26	»	§ 27

522 15 *изоставило ся ненапечатано цѣло примѣчаніе сіе:* (2) Zosim V, 19—22; Eunap. exc. p. 92—94, edit. Bonn.; Socr. VI, 6; Theodor. V, 32—33; Sozom. VIII, 4; Philost. XI, 8; Marcel. chron.; Chron. Alex. p. 307; Suidas v⁰ Φράϑιϑος.

530 22 *и слѣдъ той-зи редъ ся изоставилъ ненапечатанъ* § 18; *кому-то принадлѣжи и примѣчаніето* (1) *на редътъ* 23.

535	6	*вмѣсто*	Rous	*пиши*	Roas
536	31	»	ἀλλὸ	»	ἀλλὰ
539	8	»	Bledus	»	Bledas
»	21	»	codif	»	ædif
544	29	»	aute	»	ante
550	6	»	(2)	»	(1)
552	2	»	τῷ	»	τὸ
»	24	»	(5)	»	(1)

562 11 *слѣдъ* Грьчьскы *пиши:* а туземци-ти никакъ не были Грьци, нито знаяли да говорятъ Грьчьскы.

564 26 *вмѣсто* (1) *пиши* (10), *и назначи че това примѣчаніе принадлежи на предидущыя-тъ* § 34.

»	24	*вмѣсто*	(2)	*пиши*	(1)
»	34	»	(3)	»	(2)
567	5	»	gegat	»	legat
574	26	»	deju	»	déjà.

[illegible]

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

v. 1

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.